

इतितग्राम । नचमत्येकतमं । इति । इत्येवंपापक्षयकामेनाग्निशुश्रूषाकार्येत्युक्तंभवति । अतःपापक्षयकामेनापिसंहिताहोमो
विधेयइतियावत् । किंचउपाङ्गमौगत्वेनापिसांख्यायनसूत्रेप्रत्युचंवेदेनजुहुयादित्यादिनाजनेकेहोमविधयोभिहिताः । तथाचसूत्रं—
अक्षतसच्छूनांथानानंदंविनृतमिश्राणांप्रत्युचंवेदेनजुहुयादितिहैकआहुःसूक्तानुवाकाद्याभिरितिवाच्यायोर्पयाद्यादिभिरितिमाङ्किकेयोऽथहस्मा
दृकापीतकिरमिमीळेपुरोहितमित्येकाकुपुंमरुतदव्वीदावदस्त्वंशकुनेगृणानाजमदमिनाधमंतेविश्वंगतानोयज्ञयज्ञियायोःस्वोअरणःप्रति-
चक्षयचिचश्चामेयाहिमरुत्तरसायत्तेराजन्दृतंहविरितिद्युचास्तच्छंयोरारुणीमहइत्येकाहुतशेषाद्वाविःप्राशंतीति ॥

एवंपराशरस्मृतौप्रायश्चित्तप्रकरणेद्वितीयाध्यायेपारायणांगत्वेनदशांशहोमोभिहितः । तथाहि—ब्रह्महानरकस्यांतेपांडुकुष्ठीप्रजा-
यते । प्रायश्चित्तमकुर्वीतसयत्पातकशांतये ॥ चत्वारःकलशाःकार्याःपंचरत्नसमन्विताः । पंचपल्लवसंयुक्ताःसितवस्त्रेणवेष्टिताः ॥ कपाय
पंचकोपेतानानाविधफलान्विताः । सर्वोपधिसमायुक्ताःस्याप्याःप्रतिदिशंदिशं ॥ रूष्यमष्टदलंपद्ममध्यकुंभोपरिन्यसेद्दे-
यंनक्षत्राणंचचतुर्मुखं ॥ पलार्धप्रमाणेनसुवर्णेनविनिर्मितं । अर्चयेत्पुरुषसूक्तेनत्रिकालंप्रतिवासरं ॥ यजमानःशुभैर्गैधैःपुष्पैर्धूपैर्यथाविधि ।
पूर्वादिकुंभेपुततोनानक्षत्राणस्तक्षचारिणः ॥ पाठयेयुःस्वकान्वेदानृगवेदप्रभृतीन्द्रनैः । दशांशेनततोहोमोब्रह्मशांतिपुरःसरः ॥ मध्येकुंडेविधात
व्योपृतार्कान्तिलग्रीहिभिः । द्वादशाहमिदंक्रमसमाप्यद्विजपुंगवः ॥ भद्रेपीठेयजमानमभिषिचद्यथाविधि । ततोदद्याद्यथाशक्तिगोमूहेमति
लादिकं ॥ त्राण्णेभ्यस्ततोदेयमाचार्याययथाविधि । आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवामरुद्गणाः ॥ प्रीताःसर्वेव्यपोहंतुममपापंसुदारुणं ।
इत्युदीर्यमुहुर्भक्त्यातमाचार्यक्षमापयेत् ॥ एवंविधानेविहितेभ्येतकुष्ठंविनश्यति ॥ इति ॥ यद्यपिरुद्रकल्पद्रुमेलिखितकालिकापुराणे—

इति तत्ताम । नृपगार्त्तकृतम्
विधेयइतियावत् । किञ्च उपा

ऋषिदेवतच्छंदऋषिचारः ।

अक्षततच्छन्नाभ्यानामप्रयुग्यमानेषु सूक्तक्षुपूर्वदेवतोहः कार्यउतच्छंदऋषिदेवतच्छंदसि' इतितथैवांगीकारात्, तथासांख्यायनसूत्रे-
हृत्कीर्तीतकिर्मिर्मपरिग्रहाद्, यदृचगृतापरिशिष्टेपि—'अथास्यमंत्राणामृषिदेवतच्छंदसि' इतितथैवांगीकारात्, तथासांख्यायनसूत्रे-
नक्षत्रचित्रादीयोगोयदेवत्योयच्छंदस्तथातथातंतमंत्रमनुव्यात्' इतिकमनिर्देशात्, एवमाधुनिकयाज्ञिकाचाराच्च 'यद्यपिम्यात्सवंब्रह्मात्रैलो-
पेणशमः । तथापिलीङ्गिकाचारं मनसापिनलंघयेत् ॥' इतिवचनाद्याज्ञिकाचारानुगृहीतदेवताप्राथम्यबोधकवचनानां कर्मकांडविप-
र्ययापल्यादेयतायाः फलदागृत्वेनाभ्यर्हितत्वात्प्राथम्यंयुक्तंमत्वा । तथाश्रौतस्मार्तकर्मकांडोदधिपारद्वथभिर्मदनारायणकौस्तुभकारशांतिरत्न-
हेमादिपूर्वकमलाकरादिगहानिबंधफारधुरीणैर्लोकोद्दिधीर्गोयानेकशःप्रणीतप्रयोगग्रंथेष्वामृतसुहिमालयप्रथितेषु सूक्तमंत्रादिप्रयोगावसरेऋषि-
देवतच्छंदःऋगैर्यसूक्तादीनां विनियोगादत्रसंहितायामस्मागिरपिसर्गवक्रमआहतः ॥ परंत्विमंपक्षंप्राचीनानसंहते—तेषामतेछंदःप्राथ-
म्यमेव न्याय्यं । तथाचनृगदेदकल्पद्रुमे—छंदःप्राथम्ये 'आर्षेयछंदोदेवतवित्' इतिसर्वानुक्रमउदाहृतएव । अन्यान्युदाहरिष्यते ।
तथाहि निरुक्तभाष्योदाहृतसामवेदब्राह्मणे—'योहवाअविदिताप्येयछंदोदेवतब्राह्मणेनमंत्रेणयाजयतिवाध्यापयतिवाभ्याणुवच्छेतिगतं
यापात्यतेप्रमीयतेयापापीयान्भवति' इति । अथर्ववेदे—'गणकऋषिः निचृद्वायत्रीछंदः गणपतिर्देवता' इत्यादि । पारिजाते—'आर्षे
छंदोदेवतंचविनियोगस्तथैवच । वेदितव्यंप्रयत्नेनब्राह्मणेनविपश्चिता' इति । गोभिलोप्येवमाह—'आयात्वित्यनुवारुस्यवामदेवऋषिः स्मृतः ।
आनुष्टुभंगवेच्छंदोवाग्देवीदेवतास्मृता' इति । मदनरत्नेकात्यायनः—'आर्षेयछंदश्चदेवत्यं विनियोगस्तथैवच । वेदितव्यंप्रयत्नेनब्राह्मणेनवि

शेषतः' इति । सांख्यायनसूत्रे—'ऋषीच्छदासिदेवता श्रद्धामेधेचतर्पयित्वेति' सर्वत्रछदएवपूर्वमभिहितमितिछद प्राथम्यमेव न्याय्य । उदाहृतश्रुतिस्मृतिप्रामाण्यात्, तत्रश्रुतकथपरित्यागेनीजामावातासाक्रमयोधनएवतात्पर्याच्च । तथाचृहदेवतायां—'नियमोयज पेहोमेऋषिच्छदोयैदेवत । अन्यथाचेत्सयुजानस्तत्फलचात्रहीयते ॥ अर्थोयसव खलृपयश्छदोभिर्देवता पुरा । अभ्यधावन्निषिद्धदोमध्ये त्वाहुर्मनीषिण ॥ ऋषितुमथमनूयाच्छदस्तुतदनतरं । देवतामथमत्राणाकर्मत्वेवमितिश्रुति' इति ॥ आचार्यखंडेगृह्याधानप्रस्तावे—'ऋषिच्छदोदैवतचविनियोगमनुकमात् । अस्मत्पार्षादिकविप्रोजुहुयाद्वाजपेदपि ॥ यजेद्वाध्यापयेद्वापिनलभेत्कर्मणाफलम्' इति । तथा रामवाजपेय्यांगृह्यकारोपि—'ऋषिमादौप्रयुजीतछदोमध्येनियोजयेत् । देवतामवसानेचमत्रजोमत्रसिद्धय' इति । तथाश्रीवत्सगोत्रभास्करकृतमहारुद्रपद्धत्यांछंदोभाषायां—'वक्तव्यछदवादौतुततश्चर्षि प्रकीर्तित । देवताविनियोगश्चतेत्तिरीयकपाठकै ॥ आश्वलायनानाहु ऋषिच्छदोदैवतपूर्वकोविनियोग । तथाचपरिभाषायां—'अप्यच्छदोदैवतविधानाध्यापनाभ्याश्रेयोधिगच्छती'ति ॥ तथावेदभाष्यकारैर्मधिवाचार्यैरपिऋग्व्याप्योपोद्धातातेऋषिच्छदोदैवताविचार कृत सुरुपकृनुमितिसूक्तेतेएवऋषिच्छदसी इद्रपृच्छेतिचतुर्व्यासचिलिंगदर्शनादिद्रोदैवतेतिछदएवपूर्वमुदाहृत । आत्वेतिसूक्तेऋषिच्छदोदैवताविनियोगा पूर्ववत् । इत्यादिपुबहुपुस्यलेपुछदएवपूर्वपृथ । निरुक्तभाष्यकारोप्येवमेव ॥

अत्रेदंविचार्यते । किंश्रुतिस्मृत्यादीनाद्वैविध्यवर्धनाद्विकल्प । सोपिशास्त्राभेदेनकाण्डभेदेनवाव्यवस्थित उत्तसर्वत्र । नताचदाद्यः । शास्त्रातरेतैत्तिरीयशास्त्रायांनारायणोपनियत्सु—'गायत्र्यागमत्रीछदोविधामित्रऋषि सवितादेवता'इति । छंदोभाषायां—'वक्तव्यछद

आद्रीतुततश्चपि प्रकीर्तितः । देवताविनियोगश्चतैत्तिरीयकपाठकैः ॥' इतिविशिष्यक्रमबोधकश्रुतिस्मृत्यादिप्रमाणदर्शनेनसंदेहसैवाभावा-
 त् । नद्वितीयः । योहवाअविदितापर्येच्छंदोदेवतब्राह्मणेनमंत्रेणयाजयतिवाच्यापयतिवेत्यादिनाकर्मकांडएवप्यादिज्ञानेफलस्यतदज्ञानेप्रत्य-
 वायस्यचाभिधानात्कांडांतरस्यानुपस्थितेः । नवृतीयः । विरुद्धार्थकानानिरवकाशानांप्रमाणानांपोडशिग्रहणाग्रहणवैद्वकल्पिकत्वस्यव-
 कुंशक्यत्वेपिचिरुद्धार्थकपदरहितानांप्रकृतेतथावक्तुमशक्यत्वात् । अतःछंदःप्राथम्यबोधकश्रुत्यादिनाप्रमाणांतराणामपिसंग्राहकत्वपरतया
 एकवाक्यत्वलाभाच्छंदःप्राथम्यमेवोचितं । सर्वानुक्रमस्यअनुक्रमिष्यामइत्यंतं सूक्तप्रतीकादीनिप्रदर्शयिष्यामइतिव्याख्येयं । अतएव
 सर्वानुक्रमभाष्यकारेणापि एताननुक्रमिष्यामोव्याख्यास्यामइतिव्याख्यायअनेकार्थत्वाद्वातूनामित्युक्तं । देवतास्मरणमतेवाकुर्व्यादितिब-
 द्धचगृह्यपरिशिष्टवाक्यस्यकेपुचित्सुस्तकेष्वदर्शनात् । केपुचित्तुदेवतास्मरणमेववाकुर्व्यादितिपाठदर्शनेनतस्यापिदेवताप्राथम्येअसाधकत्वात् ।
 नचैवंविनिगमनाविरहः देवताप्राथम्यावगत्यविशेषेपिछंदोविषयेहेतुनिर्देशपूर्वकप्रथमादिपदघटितस्मृत्यवधूततात्पर्यकक्रमबोधकोक्तश्रुतेरेव
 विनिगमकत्वात् । 'श्रुतिस्मृतिविरोधेतुस्मृतेस्त्यागोविधीयते । तथैवलौकिकंवाक्यंस्मृतिबाधेपरित्यजेत्' इतिस्मृत्यपेक्षयाश्रुतेर्बलवत्त्वात्
 देवताप्राथम्यबोधकश्रुत्यनुपलब्धेश्च । देवताप्राथम्याभासकप्रमाणानांसंग्रहपरतयोक्तीतत्वात् । द्विविधाचारदर्शनेनपिश्रुत्यविरुद्धाचारस्यप्रा-
 माणिकत्वेनगंधपसेवाधलगास्येतिन्यायेनपरंपरागताचारांतरस्याश्रद्धेयत्वात् । सर्वानुक्रमण्यादेवताप्राथम्यव्यवहारदर्शनेपि 'तुहिहवैतच्छब्द-
 विशिष्टान्यृपिर्देवतच्छंदांसिद्वित्रिचतुःपंचयदसूक्तभांजियथासंख्यम्' इतिपरिभाषानुसारेणकचित्पूर्वसूक्तसाहचर्यात्प्रथमंदेवताउत्तरत्रक्र-
 णिः । कचित्पूर्वत्रछंदःउत्तरत्रदेवताइतिच । तदुदाहरणानितु—'प्राग्गयेपंचाग्नेयोवत्सआग्नेयंतुप्रनूंतुचमाग्नेयःश्येनः' 'अग्निर्होतागायत्रं

स्त्रिंशद्गामीन्द्राग्र' इत्यादीनि ॥ तुष्ठादिशब्दाभावेऽपि यथा—'परगायत्रप्राग्वत्समे ऋषिश्चानुक्तगोत्र प्राञ्जत्स्यात्काण्वोऽष्टममडलमाचिचतुस्त्रिं-
 शन्मेधातिथिमेध्यातिथी' । 'जागतमूर्ध्वप्रागुशनस प्रदेवदशवत्सप्रिभालदन' । 'नवममडलपावमानसौभ्यस्वादिष्टयादशमधुच्छदा'
 इत्यादिबहुपुस्यलेपुव्युत्क्रमदर्शनात् साहचर्येकिरबाधकत्वागीकारेपि—'अस्यमेष्टौजागतत्र्यनुष्टुबतद्यावाष्टथिव्येकाद्वेष्टौत्वाष्टचौवाद्वेष्टौराका-
 सिनीवाल्पोरत्यालिङ्गोक्तदेवता' । 'ऋतमेकादशजगत्पथैन्द्रासोमीसरस्वतित्वमितिसारस्वतोर्ध्वेचोयोनोवाहस्पत्येतवोमारुती' । 'वा
 योसैकागायनमुक्तादेवता प्रउगेणाद्येतुर्चत्यैन्द्रवायवीद्यावाष्टथिव्योत्यस्तुचोहाविर्धानोवातृतीय पादोवाग्नेयोबितमेनुष्टुभौदृहतीच' । 'क
 निक्रदतृचमदक्षिणिज्जागतमध्येतिशक्येष्टिर्वेताभ्याष्टपिरध्वनिवाद्यमानशकुतुष्टाव' इति । 'अयसउपात्यानुष्टुपपुरीष्येभ्योभिभ्य' इति ।
 'तिस्र पदपार्जन्यतुपर्जन्यायवृचगायत्रमेतेरुनारआग्नेयोऽपश्यत्' इत्यादिबहुस्यलेपुतत्रैवव्यभिचारदर्शनात् ऋषिदैवतच्छदासीत्य
 स्यसमाहकत्वमेव न्याय्यम् । यत्तु आश्वलायनानादेवताप्राथम्याभासकार्यवर्णनसर्वानुक्रमण्यां 'आश्वलायनानुक्रमानुसारेणानुक्रमिष्याम.
 त्विलान्वर्जयित्वे' तिप्रतिज्ञाय 'इद्रत्वावृचविश्वामित्रगोतमविरूपा प्रत्यूचर्मिद्रमरुदमयोषिगायत्रमि' त्यादीनाएकादशपटलेविंशतितम
 काडस्याव्यभिचारेणर्षिदैवतच्छदासिप्रदाशितानीतितद्बृचानाश्रौतस्मार्तसूत्ररूदाश्वलायनभिक्षाश्वलायनपरननुबृचश्रौतस्मार्तसूत्रकृद्बृचाश्व-
 लायनपर ॥ तथाचबृहदाश्वलायनस्मृतौ—'तपसाविदितविभ्रामयातावत्क्षणादिव । श्रौतस्यकर्मण सिद्ध्यैश्रौतसूत्रमयाकृत ॥ तएतमृदु
 गभीरेगभीरार्थशिवमदे । सुदुर्ज्ञेयेषुविदुषामनसाप्रीतिवर्धने ॥ श्रौतस्येवचयद्वाप्यमयैवचकृतद्विजा । गृहमाप्यकरिष्यतिद्विजाइतिनमेकृत ॥'
 उपनयनप्रकरणेयज्ञोपवीतविधिप्रकरणेच । 'प्रत्यक्षरऋषिष्टदोदैवागान्यक्षराणिच । भूतेतत्वात्मवर्णाश्वस्थानंज्ञात्वाजेपेत्सदा' ॥ तथा ।

‘अप्यादिसर्वविज्ञायतंत्रविन्मंत्रसूक्तयोः । यज्ञोपवीतमंत्रेणकुर्वाद्यज्ञोपवीतनं ॥ ब्रह्मास्याद्यज्ञसूत्रस्थमुनिर्गीयत्रमीरितं । छंदःप्रजापतिर्दिव-
मोक्षारमभवात्रिवृत्’ इति । एतेनसर्वानुक्रमण्यांभूयसाव्यपदेशेनअव्यभिचारेणचेदेवताप्राथम्योक्त्याछंदोपेक्षयोदेवतायाःप्राथम्यमितिदं-
तोनिरुद्धाः । सत्येकस्मिन्याधेकेमाधकसहस्रस्याप्यार्कचित्करत्वमितिन्यायेनभूयसाव्यपदेशस्यासाधकत्वात् । श्रुतिरूपसाधकस्यप्रमाणांतरा-
नपेक्षस्यमागेयाभिहितत्वादित्यलंविस्तरेण ॥ श्रुतिस्मृतिप्रमाणानामेकवाक्यत्वकरूपनात् । सर्वेषांचाविरोधेनछंदःप्राथम्यमीरितं ॥ १ ॥
इति ऋ. क. छंदोदेवतोद्दक्रमनिर्णयः ॥

रोदःशब्दविचारः ।

अथरोदःशब्दरोदसीशब्दयोर्नपुंसकस्त्रीलिंगयोर्विचारःक्रियते ॥ रुदधातुप्रकृतिकअसुप्रत्ययांतःसांतोनपुंसकएकः । तत्प्रकृतिकगौरा-
द्विष्णीपंतस्त्वपरःस्त्रीलिंगः । वेदेकोशेचोभयोरपितथादर्शनात् । तथाहि । नहित्वारोदसीउभे । वित्तमेअस्यरोदसी । नरोदसीअपनुदंतयो
राः । इत्यादिमंत्रेषुधावापृथिवीवाचकःसांतोनपुंसकः । अतएवपदकालेद्विवचनांतत्वेनप्रगृह्यत्वादितिशब्दप्रयोगःसंगच्छते । तस्यचद्वा
वापृथिवीदेवतावाचकस्यदेवतोच्चारणकालेप्रथमांतस्यरोदसीइतिस्वरूपं । अन्वाधानकालेद्वितीयांतस्यरोदसीइति । हौम्यादिद्रव्यत्यागकाले
चतुर्थ्यंतस्यरोदोभ्यामिति । अतएवचएतेपृष्ठानीतिमंत्रेरोदसोरितिसप्तमीद्विवचनांतमुपपद्यते । डीपंतेतत्रतत्रांतोदाचस्वरव्यत्ययकल्पना
छांदसत्वेनपूर्वसवर्णादिकरोदसोरित्यत्रईकारलोपकल्पनंचस्यादितिमहदेवगौरवं । सांताश्रयणेतुनर्कचित्कल्पनीयमितिमहदेवलाघवम् ।
अमरकोशेपिपृतीयकांडेनानार्धवर्गेण्कोनर्चिशदधिकद्विशतश्लोके प्रसूरधापिभूधावौरौदस्यौरौदस्यौरोदसीचतेइति । रामाश्रमकृततट्टीकायामपि ।

ऋक्सं.

॥ ७ ॥

द्यावापृथिव्यौरोद्रस्योद्याममूचरोदसी । रोद्रधरोदसीचापिदिविभूमीष्ववयुथक् । सहप्रयोगेषुभयोरोद स्याद्रपिरोदसीतिविधः । इति दर्शनाच्चांतपद्मब्राह्मः । यस्तु । जोषद्यदीमसुर्यासचयैविषितस्तुक्रोरोदसी । सचामरुसुरादसी । भिम्यक्षेयपुरोदसी । अधसौपुरोदसी । इतिचतुर्दशहरणेषुईकारांतपद्मवचनांतः । सतुमरुत्सीवाचक रुद्रत्सीवाचक विदुद्वाचकश्चेतिनकाप्यनुपपत्तिः । स्पष्टंचेदनेद्रमाज्ये । परा शुभ्राअयास । जोषद्यदीमसुर्यामचयैइतिमंत्रव्याख्याप्रसरेपराशुभ्राअयासइतिमैरोदसीइत्यत्रद्यावापृथिवीवाचकत्वेङीपंतस्यातोदात्तस्यवा छंदसीत्यनेनपूर्वसवर्णदीर्घेच्चनानांतरेनमरुतिभावः । मरुतिषयादिवाचकत्वेतुलुसप्तम्यतईदूतौचसप्तम्यर्थइतिप्रबृहद्रथ्यभितिसुधीभिर्विभावनीयं । इतिऋग्वेदकल्पंदुमेरोद शब्दनिर्णयः ॥

संहितास्थगायत्र्यादिच्छंदंति ।

श्री ॥ अद्यास्यांशाकलसंहितायांगागत्र्यादिच्छंदसाष्टगियत्तुमुलूनांप्रीत्यैतत्तत्संख्यानियमंदशयिव्ये । तत्रसावत् २४५१ गायत्र्यएक

१ गायत्र्यादिछंदोभेदपरिगणनं गायत्री ८ पदपंक्तिः -उष्णिग्गर्भो-पादनिचृत्-अतिनिचृत्-यवमध्या-वर्धमाना-प्रतिष्ठा-हृतीयती । उरुपिणक् ७ पुरव-णिक्-वकुप-वकुप-उरुशिवा-तनुशिवा-पिपीलिवमध्या-अनुशुभ्रमो-उणिक् । अशुशुभ्र ६ महापदपंक्तिः -कृति-पिपीलिकमध्या-वाधिराज-जटरूपी-विराज । घृहृती १० पुरस्तादृहृती-न्यंकुसारिणी-उरोवृहृती-स्वंयोभीवी-उपरिथादृहृती-विष्टारवृहृती-ऊर्ध्ववृहृती-पिपीलिकमध्या-वियमपदा-मृहृती । पंक्तिः ७ विराट्-यतोवृहृती-विपरीता-प्रसारपंक्ति-आस्तारपंक्ति-सस्तारपंक्ति-प्रिष्टारपंक्ति । प्रिष्टुपू १२ जगती-अभिसारिणी-विराट्स्थाना-विराटरूपा-ज्योतिष्मती-पुरस्ताज्ज्योति-आप्येज्योति-उपरिथाज्ज्योति-महानृहृती-यवमध्या-पञ्चयुत्तरा-विराट्पूर्वा । जगती ३ त्रिष्टुप्-महासतो-घृहृती-महापंक्तिः । प्रगाथाः ६ यार्हत-काकुम-महाचाहंत-विपरीतोत्तर-आनुशुभ्र-आनुशुभ्रुत्तरा-दृति ।

पंचाशदधिकचतुर्विंशतिशतानि । ३४१ उष्णिहएकचत्वारिंशदधिकंशतत्रयं । ८५५ अनुष्टुभःपंचपंचाशदधिकान्यष्टौशतानि । १८१
 बृहत्यएकाशीत्यधिकंशतं । ३१२ पंक्तयोद्वाद्दशधिकंशतत्रयं । ४२५३ त्रिष्टुभस्त्रिपंचाशदधिकद्विचत्वारिंशच्छतानि । १३४८ जगत्तो
 दष्टाचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकंसहस्रं । १७ अतिजगत्यःसप्तदश । १९ शक्यएकोनविंशतिः । ९ अतिशक्योनव । ६ अष्टयःपद् ।
 ८४ अत्यष्टयश्चतुरशीतिः । २ धृतीद्वि । १ एकाऽतिधृतिः । ६ एकपदाःपद् । ८७ द्विपदाःसप्ताशीतिः । '१०० बार्हिताःप्रगाथाः
 शतं । ९४ विपरीतोत्तराश्चतुरधिकानवतिः । ५५ ककुमाःपंचपंचाशत् । १ महाबार्हतएकः' । एवंसर्वमिलित्वा २५० सार्धशतद्वयं ।
 एतेदृचादृचादितिकृत्वातएवद्विगुणाऋचः ५०० पंचशतानि ॥ एवंसकलाःशाकलसंहितायांखिलरहितायामृचो १०४७२ द्युत्तरसप्तत्य
 धिरुचतुःशताधिकदशसहस्राणि संख्येति ॥ यत्तु 'ऋचांदशसहस्राणिऋचांपंचशतानिच ॥ ऋचामशीतिःपादश्चैतत्पारायणमुच्यते ॥'
 इतिरुस्यचिद्वचनं तद्बालखिल्याध्यायादिखिलसहितशाकलसंहिताविषयमितिध्येयं ॥ खिलरहितायास्तुपूर्वोक्तायाएवसंख्यायाःप्रतीतिः ॥
 एवमत्रप्रथमाष्टकेऋचः १३७० द्वितीये ११५७ तृतीये १२०९ चतुर्थे १२६९ पंचमे १२६३ षष्ठे १६५० सप्तमे १२६३
 अष्टमे १२९३ । एतत्संकलनपूर्वोक्तमेव । सूक्तसंख्यात्वानुक्रमण्यमेव 'तदेतत्सूक्तसहस्रं' इत्यादिनापठिता सापिबालखिल्याध्यायान्विताया
 एवघटते । अन्यथातुपडधिकंसहस्रं । तदित्यं । प्रथमाष्टके सूक्तानि १२१ द्वितीये ११९ तृतीये १२२ चतुर्थे १३० पंचमे १२९
 षष्ठे १२४ सप्तमे ११६ अष्टमे १४५ एतत्संकलनंप्रागुक्तमेव ।

स्वाहावत्युचः ।

मंत्रप्रतीक	अष्टकाध्यायवर्गः	मंत्रप्रतीक	अष्टकाध्यायवर्गः	मंत्रप्रतीक	अष्टकाध्यायवर्गः
स्वाहायजुं कृणोत न	१ १ २५	आर्पणोऽस्य रुद्राः	३ २ ११	आयास्युऽजापरि०	६ ३ १२
तु तमे अपस्तु ता यते	१ ७ ३०	तिष्ठाहरीरथया	३ २ १७	स्वाहा कृतस्य तृपत०	६ ३ १७
पुण्यवर्तं मूर्त्तवते०	२ २ ११	इन्द्र स्वाहा पि न तु०	३ ३ १४	आदनुतेऽअनु०	६ ४ ४२
स्वाहा कृतान्याग०	२ २ ११	स्वाहा मये वरुणा०	३ ८ २१	विश्वेदेवा स्वाहा कृ०	६ ७ २५
पुरोगाऽजमिदु०	२ ५ ९	आयासमेस०	५ २ २	वोषे होत्रमुत पोत्रं०	७ ५ ३०
वृत्तमिमिक्षे द्रुतमस्य	२ ५ २३	यथाव स्वाहा०	५ २ ४	मार्तलीकृव्यैर्यमो०	७ ६ १४
दुर्म्यहिन्या नो ब०	२ ७ २५	आर्चनो बृहिः०	५ ४ २९	आमेव हवर्ण०	८ २ २२
आयासमेसमि०	२ ८ २३	आनो यातुमुप०	५ ८ २५	सुद्योजातो व्यमिमीत०	८ ६ ९

निर्दिष्टेषु स्वाहावर्णमंत्रेष्वपि प्रदानाप्रदानार्थकस्वाहाकारभेदेन द्वैविध्यपरिकल्प्य प्रदानार्थकस्वाहाकारवत्स्वेवाते पुन. स्वाहाकारो मात्स्वन्य
त्रापेक्षित एवेति निर्णयि जुहतिकेचन शिष्टास्तन्मतेन प्रदानार्थकस्वाहाकारघटितमंत्रप्रतीकमूर्ध्नि * ईदृक्पुष्पविन्यास. कृतः । कैश्चित्तु स्वाहाम
येवरुणाय ३।८।२१ आयास्युऽजापरि ६।३।१२ वेपि होत्रमुत पोत्रं ७।५।३० इति मंत्रग्रमेव प्रदानार्थकं निर्णीतं तत्राप्याद्यो वैकल्पिक इति ।
तत्र सदसत्सद्भिर्दृष्टनीयम् ।

स्वाहाकारवन्मंत्रविचारः ।

श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ अथऋगाम्रायेकृतिपयेमंत्राः स्वाहाकारवन्तआप्तास्तत्रसंशयः—किमेतेपाहोमेविनियोगः प्रदानार्थकस्वाहाकारान्तर
युतानामुतकेवलानामिति । किंतावत्प्राप्तं । नकेवलानाहोमेविनियोगः संभवति । होमस्यत्यागात्मकतया मंत्रमध्यपठितस्यचस्वाहाकारस्य
मंत्रावयवतया प्रदानार्थत्वाभावादन्तेपुनःप्रदानार्थकस्वाहाकारः प्रयोक्तव्यइति । अतएवभगवान्जैमिनिःसंकर्षकाण्डे ‘स्वाहाकृत्य’ (अ. १४
पा. ४ सू. १८) ‘यपद्’ (१४।४।१९) इतिसूत्राभ्याक्रमेण ‘स्वाहाकृत्यव्रक्षणातेजुहोमि’ ‘स्वाहाकृतमिन्द्रायेतेजुहोमि’ इत्यादावुपसर्जनत्वेना
न्वितानांस्वाहाकाराणामुन्वयविशेषोऽप्यत्याभावात् द्रव्यस्तुतिद्वारेववाक्यार्थसमन्वयादप्रदानार्थत्वं । ‘यपद्तेविष्णवासाः आकृणोमी’ त्यत्रवपद्द्रव्य
स्वाहाकृतगव्दवत्तृगमासाभावेनस्वतंत्रतयाप्रदानार्थत्वेप्राप्ते ‘आकृणोमि’ इत्यत्रतदन्वयेनास्वातंत्र्याविशेषादप्रदानार्थत्वंनिर्णय तत्रतत्र
प्रदानार्थकस्वाहाकारान्तरप्रयोगंभ्रूते । इतिप्राप्तेभ्रूमः—नऋगाम्रायपठितेपुस्वाहाकारवत्सुमंत्रेपुहोमकालेपुनरन्यःस्वाहाकारःप्रयोक्तव्यइति ।
कुतः । पठतिहिमगवानाश्वलायनःश्रौतसूत्रप्रथमाध्यायस्यैकादश्यांकंडिकायां—‘स्वाहाकारांतैर्मन्त्रैर्नचेन्मन्त्रेपठितः’ इति । व्याचख्यौ
चैतद्भृत्सिद्धन्तारायणः—‘यत्रकापिस्वाहाकारोपठितस्तदांतेस्वाहाकारःकर्तव्यः । यत्रकापिपठितश्चेत्सएवप्रदानार्थकोभवति’ इति ।
कारिकाकार—मंचनाचार्यममृतिप्राचीनप्रयोगकाराश्चैवमेवप्रतिपादयन्ति । श्रौतकोपि—‘यस्मिन्मंत्रेनपठितःस्वाहाकारोभवेद्यदि ।
स्वाहांतश्चप्रयोक्तव्योहोमेपुमणवादिना’ इति । अत्रवचनद्वयेपियधपूर्वविधिरंगीक्रियते तदापयुदासन्यायेनस्वाहाकारघटितान्यहोमसाधनी
भूतमंत्रत्वावच्छेदेनअंतस्वाहाकारविधिरिति वक्तव्यम् । अथहोमसाधनीभूतमंत्रेपुअंतस्वाहाकारोवचनांतरेणप्राप्तइत्युच्यतेतदानेनवचनेन

स्वाहाकारयत्सुभनेषु सप्रतिपि अत इत्यापतति । अन्यथावचनवैयर्थ्यापत्तिर्दुर्वारा । नन्वेवं 'स्वाहाट्य' 'वपट्' इतिसंस्पर्षकांडस्थाधि
 करणद्वयविरोध । तत्रहीतरविशेषणतयान्वितार्थकस्वाहापदस्यप्रदानार्थत्वनिरम्यातेषुन स्वाहापदप्रयोगव्यवस्थापनात् । न । तस्याधलायनो
 क्तकर्मातिरिक्तकर्म्मविषयत्वात् । आधलायनमोक्तकर्म्मसूक्तसूत्रेणतद्वाधात् । अतएव अग्निष्टोमस्यसौत्वेहनिर्होत्रकांडपठितप्रवृत्ताहुतिहोमे
 'स्वाहानचे' इत्येकोमत्र । 'स्वाहावाचस्पतये' इतिद्वितीय । एवमन्येष्विहवोमत्रा सति तत्रापिमत्रपठितस्वाहाकारएवप्रदानार्थइति
 मन्त्रातेप्रदानार्थकान्यस्वाहाकारंनप्रयुजति । एवमयाश्चेतिमन्त्रेपि । अध्वर्युकांडपठितप्रवृत्ताहुतिहोमेतु 'जुष्टोवाचोभूयास' इतिमन्त्रे
 स्वाहाकारसत्त्वेपि तस्मिन्माया स्वाहासरस्वत्याइतिमन्त्रातेषुन स्वाहाकारयोजनादरीदृश्यतेकेशवादिप्राचीनप्रयोगेषु । एवमगलामुख्यादिता
 त्रिक्रमत्रैवपि । मन्मध्येस्वाहाकारसत्त्वेपिमन्त्रातेषुन स्वाहाकार प्रयोज्यइतितत्रविद्विरुक्तत्वात् । नचानत्यस्वाहाकारस्यस्वस्थानच्युतनरा
 रुडलादीनाकडूयनालकरणादिकार्याश्रमत्वमिवनप्रदानार्थत्वम् । अतएवयज्ञायज्ञीयेसामनि इरापदस्यागिरापदस्यानपवनिवेशआवृत्तिश्चरु
 ल्यतइतिशक्यम् । यत्रकापिसितस्यदीपस्येवपदस्याप्यर्थप्रकाशकत्वानपायात् । देहिब्राह्मणायत्राक्षणायेहीत्यादिवाक्याभ्यामविशेषेणबो
 धानुभवाच्च । अतएव 'पुरस्तात्स्वाहाकारावाजन्येदेवाउपरिष्टात्स्वाहाकारावान्ये' इतिश्रुत्याउभयोरपिप्रदानार्थत्वमनूयते । एतेनम
 त्रपटकादिमन्यपठितस्वाहाकारातेहुत्वाशेषमन्त्रोनिर्गदेनोच्चारणीयइतिकेपाचिप्रलापोनिरस्त । नचसरुष्टुतस्येतरविशेषणतयोपस्थितार्थ
 कस्यस्वाहाशब्दस्य क्रयप्रधानतयाप्रदानार्थावबोधः कृत्वमितिवाच्यम् । नचेन्मन्त्रेपठितइतिसूत्रबलादेवतादशस्वाहाकारघटितमन्त्रेषुस्वाहापद
 स्यादुत्तयाप्रदानार्थावबोध कल्पनीयइतिदिक् ॥

पारायणहोमाद्यारंभकालः ।

श्रीः ॥ जपाद्यारंभकालस्तु परशुरामेणोक्तः ॥ वैशाखे श्रावणे मासे चाश्विने मार्गशीर्षके । माघफाल्गुनयोर्वोषिते पक्षे शुभे द्विने ॥ वेदारंभः प्रकृत्यः पुत्रपौत्रादिदृढये ॥ इति । क्रांतिके स्वर्णलभः स्यादितिकेचित् । वज्रयोनि तु संग्रहे अनध्यायतिथीन्सर्वान् रिक्ताष्टम्यौ विहाय च । इतरामुनकृतं यो वेदारंभः शुभप्रदः ॥ अनध्याये च संख्यायामपराहे कथंचन । नियांरजसलायां तु वेदारंभो न सिद्धिदः ॥ इति ॥ रत्नमालायाम्—सोममौम्यगुरुशुक्रनासरासर्वकर्ममुभयं तिसिद्धिदा इति ॥ निष्कामतया वेदाद्यनुष्ठाने तु यदाश्रद्धोत्पद्येत तदैवारंभः कार्यः । नश्वः श्वगुपामीतको हि मनुष्यस्य श्वो वेदेति श्रुतिः । श्वः करवाणीत्येवमुपासनाकालांतरप्रतीक्षानकार्या । हियस्मान्मनुष्यस्य श्वः कालसंबन्धिजीवनं को वेदको जानीयात् आयुषोऽस्मि रत्नत्वादिति श्रुत्यर्थः । परशुरामोपि—यदैव जायते विचंचि चंश्रद्धासमन्वितं । तदैव पुण्यकालोऽयं यतोऽनित्यं हि जीवितं ॥ अतः सर्वं पुण्यकाले पुनः सारं मरणं शुभं इति ॥ दीपिकायामपि—ईश्वराराधनार्थं वा अथवा पापनुत्तये । यद्विरुद्धाद्यनुष्ठानं न मुहूर्तविधिं तथेति ॥ काम्ये तु दिनं संशोध्य मेव ॥ एवमारंभोत्तरमध्ये न ध्यायपते तु जपहोमाभिषेकादिकर्तव्यमेव । ततो वेदादिमारभ्य संततमधीयीत नानां स्यांतरानध्यायो नास्यांतराजननमरणमशुचि (अशौचं नेत्यर्थः) नांतरा व्याहरे जांतरा विरेते तत्रिः प्राणानामभ्यासम्यप्रणवं वा प्रविधाय यागयत्कां लमधीयीत ततः सर्वनिशानि शांतरं सलिललोप्य परिदध्यात् । निशांतरं संख्यां निशादीन् लोप्य विहाय समापयेदित्यर्थः । इत्यादिविदोषो ज्ञेयः ॥

वेदपारायणप्रयोगः ।

पूर्वोक्तशुभेकालेपारायणदिनं निश्चित्य तत्प्राग्दिने कृतनित्यक्रिय शुद्धवासा. सपत्नीकीयजमान. पूजितेष्टदेवतोगोमयलिप्ते शुचौ देशे प्राञ्जलित
पवित्र्याचम्य प्राणानाम्यदेशकालौ संकीर्त्य अमुकगोत्रस्यामुक्तशर्मणो मम कायिकादिसमस्तदोषनिर्वहणद्वारा ऋग्वेदांतगतस ब्राह्मणशाकलसंहि
तापारायणाधिकारार्थपठब्दचतुरब्दब्दब्दान्यतमपूर्वोचारांगसहितं सर्वप्रायश्चित्तप्रतिकृच्छ्रगोमूत्यरजतनिष्कपादप्रत्याम्नायेन कार्पापणैक
गोमूत्यप्रत्याम्नायेन वाहमाचरिष्यामि इति संकल्प्योक्तप्रकारेण सर्वप्रायश्चित्तमाचरेत् ॥ पुनर्देशकालाबुक्तीत्यममस्तपापक्षयद्वारा ऋग्वे-
दांतगतस ब्राह्मणशाकलसंहितापारायणाधिकारार्थमृग्विधानोक्तक्रमेण प्रणवादिजपमहं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ प्रणवस्य परब्रह्म परमात्मा गाय-
त्रीव्याहृतीनां परमेष्ठी प्रजापतिः प्रजापतिर्वृहती गायत्र्या ॥ आयो हि ष्ठेति नवर्चसांबरीप. सिंधुद्वीप आयो गायत्रीपंचमी वर्धमाना सप्तमी प्रतिष्ठा-
अंत्ये द्वे अनुष्टुभौ ॥ एतोन्विद्रमिति तिसृणामंगिरसस्त्रिंशद्गोऽनुष्टुप् ॥ अतंचित्तिवृत्तस्य मायुच्छंदसो घर्मपणो भाववृत्तिरनुष्टुप् ॥ शंन इंद्रा-
मीति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य मैत्रावरुणिर्वसिष्ठो विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥ स्वस्ति नो मिमीतेति पंचानामात्रेय. स्वस्त्यात्रेयो विश्वेदेवास्त्रिष्टुवंत्ये द्वे अनुष्टुभौ ।
पावमानीनां छंदर्व्यादिनवमे मंडले आलोचनीयं ॥ शंनवत्यादीनां पाठः कर्षिजलाधिकरणन्यायेन तिसृणां तिसृणां भेवेति केचित् ॥ ऋग्विधाने—
तर्पयित्वा द्विराचार्या नृपीशुं द्वांसि देवता इत्यनेनाचार्यादीनां तर्पणमभिहितं । तत्राचार्यादीनां विशेषरूपेणानुपादानात्सामान्यरूपेणेति गम्यते
तद्यथा । आचार्यास्तृप्यंतु । छंदसस्तृप्यंतु । देवतास्तृप्यंतु । ततो रौद्रमंत्राजपेत् । कद्रुद्रायेति नवर्चस्य घौरः कण्वोरुद्रो
गायत्र्यंत्यानुष्टुप् । इमारुद्राय तव सहत्येकादशर्चस्य सूक्तस्यांगिरसोरुद्रो जगल्यंत्ये द्वे त्रिष्टुभौ । आतेपितरिति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य गृत्समदोरुद्र-

निद्रुप् । इमारुद्राय स्थिरधन्वन इति चतुर्ऋचस्यैत्रावरुणिर्वसिष्ठोरुद्रो जगत्यंत्या त्रिष्टुप् । ततो युतसहस्रशतदशान्यतमया संख्यया गायत्रीं ज-
 पेत् ॥ पुनर्देवकालो संकीर्त्य ऋग्वेदांतर्गतसत्राक्षणाकलसंहितापारायणां गत्वेन गणपतिपूजनं स्वस्तिवाचनं मातृकापूजनं नांदीश्राद्धं ग्रहयज्ञं च-
 करिष्य इति संकल्प्योक्तप्रकारेण कुर्यात् । एवं पूतो धिकारी भवति ॥ ततः पारायणदिने कर्ता कृतनित्यक्रियो दर्भासने प्राञ्जल्युपविश्य पवित्रपाणिः
 प्राणानायम्य देवकालीनिर्दिश्य अमुकगोत्रस्य दशर्भणो भूमकायिकादिसमस्तदुरितक्षयपूर्वकं श्रीवेदपुरुषप्रीतिद्वारा अमृतत्वप्राप्त्यर्थं आदौ प्रणवसम-
 स्तव्या ह्यतिसंहितायाः अंते महानाम्युपनिषत्संहिताया ऋग्वेदांतर्गतशाकलसंहितायाः पारायणमहं करिष्ये । ऋत्विग्द्वारा करणे तु ऋत्विजं वृत्वा तं-
 मधुपर्कं णार्हयेत् । ततः पारायणकर्ता देवालये स्वगृहे वा गोमये पलिसंभूमे हस्तायामविस्तारो चावेदिकृत्वा तदुपरिवसं मिश्रान्मुक्तिकां संस्थाप्य त-
 त्रमहीधौ रित्यादिविधिनानुहृदं कलशं सुप्रक्षालितं पुष्पपल्लवमालाचंदनकुंभमादिभूयितं प्रतिष्ठाप्य तत्त्वायामीतितत्रवरुणमावाह्यं संपूज्य ॥ तत
 उत्तराग्रकुशकृतं वत्सजान्वाकृतिं वेदं ब्रह्मणः शिर उपधानत्वेन कलशोपरि निधाय स्वस्त्ययनं पठेत् । स्वस्त्ययनं चाक्षर्यमिति द्वयोरात्रेयः स्वस्त्यात्रेयो-
 विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् इति ऋग्वयं पठेत् ॥ तत ऊर्ध्वाग्रपंचादात्कुशनिर्मितं कूर्चप्रत्यग्रं वेदोपरि प्रतिष्ठाप्य प्राणप्रतिष्ठापूर्वकं ब्रह्मजज्ञानमिति मंत्रेणावाह-
 नाद्युपचारैः पूजयेत् । ब्रह्मदक्षिणभागे द्वितीयकलशोपरि प्रतिमायां सावित्रीपूजनमुक्तं कैश्चिच्च नमूलाभावादुपेक्ष्य । ततो गुरुं ब्राह्मणांश्च संपूज्य
 विष्णुं स्मरेत् ॥ ततो देवतासंनिधौ दर्भासने दर्भपाणिः प्राञ्जल्युपविश्या चम्य । प्रणवस्य परब्रह्म परमात्मा गायत्री व्याहृतीनां परमेष्ठी प्रजापतिः
 प्रजापतिर्बृहती जपे वि० । ॐ भूर्भुवः स्वः इति जपित्वा ऋषिछंद आद्युच्चारणपूर्वकं अग्निमीळ इत्यादिपारायणमारभेत । पूर्वोक्तविरामस्थले विरमे-
 त् । प्रत्यहं ग्रहरद्वयपर्यंतं पठेत् । त्वरया समापनेच्छायां सार्धं ग्रहरद्वयपर्यंतं पठेत् । कर्म समाप्त्यंतं ब्रह्मचर्यमघः शयनं स्वल्पं हविष्याशनं च कारयेत् ।

शक्तौ सत्याशुपोपण्णमपूजनंच प्रत्यहंसमास्यंतं कार्यं । पतितरजसलादिसंभाषणंतत्समक्षमध्यनंचनकुर्यात् । आसमासेर्नाश्रीयाद्यथाश
क्तिवापः फलान्योदं न ह विध्यमात्रमख्यं भुञ्जीत नोपरिश्चयीत नैमैथुनंचरेत्पतिवार्धैर्न संभाषेत्तत्समीपे धीयतीति बोधायनोक्तेः । ऋत्विक्कर्तृक
पारायणे पारायणकारयि त्राप्येते नियमाः कार्याः । संहितासमाप्य महानाम्नीः पठित्वा ब्राह्मणं पठेत् । केवलसंहितापारायणे महानाम्नीरेव पठेत् ।
आरण्यपंचक्रमध्ये प्रथमारण्यकत्रयस्य ब्राह्मणं तर्गतत्वाद्ब्राह्मणसमाप्त्यनंतरं पाठः । महानाम्नीरांश्च कंचतुर्थारण्यकंपूर्वोक्तं ऋग्विधानवचनादेव
संहितासमाप्त्यनंतरमेव पठेत् । पंचमारण्यकस्य महद्ब्रतयज्ञपूत्ररूपत्वादारण्यकत्रयानंतरं पाठः ॥ इति ।



संहितास्वाहाकारविधिः ।

श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ श्रौतस्मार्तपुक्रमस्वखिलविगुणतानाशनेनेष्टसिद्धैरुद्रब्रह्मवंशंसकलविधिविदःकर्मिणोयंस्मरन्ति ॥
 ब्रह्मानन्देदेहःसकलमुनिजनध्येयरूपःपरेशोविष्णुर्ब्रह्मात्रवाच्योनिखिलजनहितःसर्वगःसर्वतोऽव्यात् ॥ १ ॥ ऋग्वेदेयाशा-
 कलाख्यास्तिशाखातस्याःकुर्वेर्गुर्जरोपादयोहम् ॥ गोपालाख्यःपद्मतिथोनकीयानग्रंथान्दृष्टाहोमजांशालिनीच ॥ २ ॥ तत्रताव-
 द्रेदपारायणफलमाहशौनकः—पारायणाभ्यांद्वाभ्यांवाऽनश्रन्यःसततंपठेत् ॥ अनृतेभ्यःपातकेभ्योमुच्येतानात्रसंशयः ॥
 त्रिभिःपारायणैःशूद्रीगमनात्पातकान्नरः ॥ गंगाप्सुमज्जनाच्चैवमुच्येतानात्रसंशयः ॥ चतुर्भिःशूद्रीगमनात्तदन्नाशनपात-
 कात् ॥ पंचभिश्चायाज्ययाजैर्ग्राह्यग्रहणात्तथा ॥ षड्भिःपारायणैःस्वर्णस्तेयस्त्रीपशुघातनात् ॥ सप्तभिःप्राजापत्यस्यहीना-
 चाराद्यबंधनात् ॥ अष्टभिश्चांद्रायणाच्चगुरुतल्पगमात्तथा ॥ रजस्वलासंगमाच्चमुच्येत्पातकान्नरः ॥ नवभिस्तुसुरापानात्पा-
 तकान्मुच्येत्तथा ॥ असोमपानादशभिरैकादशभिर्ब्रह्महा ॥ द्वादशभिःपूर्वजन्मकृतादिहापिजन्मनि ॥ पातकान्मुच्येत्स्वर्ग-
 लोकंगच्छतिशाश्वतं ॥ अग्निष्टोमादिऋतुभिरिष्टमवतितेनैव ॥ वेदाध्यायीसदैवस्यादपाप्मासत्यवाक्शुचिः ॥ ययंकामयते
 कामंतंतेवेदनसाधयेत् ॥ असाध्यनास्तियत्किंचिद्ब्रह्मणोहिफलमहत् ॥ इतिवेदपारायणमहिमानंप्रदर्शयेदानींस्वाध्यायाभ्या-
 सलक्षणानिवदनृतदंतरंगभूतंहोमविधिमाह—तत्रादौशरीरशुद्ध्यादिकमाह ॥ सिद्धमंत्रविधानेनजपैर्होमैर्द्विजोत्तमः ॥
 तपसास्वर्गममोतितपसाविंदतेमहत् ॥ १ ॥ तपोयुक्तस्यसिद्धांतिकर्मणिनियतात्मनः ॥ विद्वेषणंसंवन्नंविपद्भिरोगनाशनं ॥ २ ॥

(त्रिद्वपणं दमां पुनामीत्याद्यं इंद्रो विभिरित्यादिसूक्तपुंडं च । संवननं संसमिदित्यादि । विषमं कं कृतो न कं कत इत्यादि । रोगना-
 शुनं अथीभ्यां त इत्यादि । उपलक्षणत्वाद न्यान्यप्यलक्ष्मीनां शुनादीन् दृष्ट्वानि) ॥ येनेनेनार्थमृषिणा यदर्थे देवताः स्तुताः ॥
 ३ ॥ तानि कर्माणि वक्ष्यामि विधानि च कर्मणां ॥ पुरश्चरणमादौ तु कर्मणां मिद्विकारणं
 सप्तकामः समृद्धये तपति पांथतथा ॥ ३ ॥ तानि कर्माणि वक्ष्यामि विधानि च कर्मणां ॥ ५ ॥ तिष्ठेदह निरात्रौ
 ४ ॥ स्नाध्यायाभ्यासनस्यादौ प्राजापत्यं चोद्भिजः ॥ केशमथुलो मनपान्वापयित्वा पुतः शुचिः ॥ ५ ॥ तिष्ठेदह निरात्रौ
 तु शुचिरासीत् वाग्यतः ॥ सत्यवादीपवित्राणि जपेद्वा हृत्य स्तथा ॥ ६ ॥ अंकाराद्यास्तु ताजस्त्रासा वित्री च तदिदं च ॥ आ-
 पो हि ष्ठे तिसूक्तं पुं शुद्धवत्यो घर्मपणं ॥ ७ ॥ शं वत्यः स्वस्ति मत्वधपावमान्यस्तथैव च ॥ सर्वत्रैतत्प्रयोक्तव्यमादावंते च कर्मणां
 ८ ॥ शुद्धवत्यः शुचीवो हव्येत्यादयः । अघर्मपणमृतं चेति सूक्तं । शं वत्यः शं न इंद्राग्नीत्यादयः । स्वस्ति मत्वः स्वस्ति नो भिमी-
 तामित्यादयः ॥ पावमान्यः स्वादिष्टयेत्यादयः ॥ आसहस्तादाशताद्वा दशान्तमथवा जपेत् ॥ अंकारव्याहृती स्तिसः सावित्री-
 मथवाऽयुतं ॥ ९ ॥ आपो हि ष्ठेत्यादि जप्यमंत्राणां शक्त्यपेक्षया सहस्रशतदशेत्याद्विचि संख्या येदित्यव्याः । यद्वा अंकारव्याहृति-
 पूर्विकांसा वित्री मधुतसंख्यया ज्ञानंतरं किं कर्तव्यं तदाह ॥ तर्पयित्वा त्रिराचार्यो नृपीन्द्रं दांसि देवताः ॥ प्रपद्येत विरूपाक्षं रौ-
 द्रमंत्रगणं जपेत् ॥ १० ॥ अनार्यो नाभिभापे तनश्च द्रैर्नोपि गहिर्तैः ॥ नरजस्रलया नार्यापयित्वैर्नात्यजैर्नृभिः ॥ ११ ॥ न देव-
 ब्राह्मणं द्वेष्टानाचार्यगुरुनिदकैः ॥ न मातापितृविविद्विष्टैर्न विमन्येत कंचन ॥ १२ ॥ त्रिरात्रमेवोपवसेदादितः सर्वकर्मणां ॥
 त्रीणि नक्तानि वाकुर्यात्ततः कर्मसमारमेत् ॥ १३ ॥ नित्यं त्रयो गिणां चैव प्रयोगादौ त्रतंत्र्यं ॥ उपरिष्ठादुपवसेत्कृत्वा सांतप-

नादिकं ॥ १४ ॥ आयुष्याण्येवकर्मणिमंत्रयुक्तःसमारभेत् ॥ सवासाःसांशरस्कोप्सुखात्वाभ्युक्ष्यजपेद्विजः ॥ १५ ॥ शुद्ध-
वत्यस्तथांन्यत्यःपावमान्योघमर्पणं ॥ एवंत्रिराहुत्यशुचिःप्राणायामान्समाचरेत् ॥ १६ ॥ 'अंन्यत्यआपोहिष्ठेत्पादयः' । त्रीन्य-
डष्टोद्वाद्दशवापोडशाष्टादशापिवा ॥ आश्रताद्वायमेत्प्राणान्जपन्ब्रह्माधमर्पणं ॥ १७ ॥ प्राणायामैर्दग्धदोषःशुक्लांवरधरःशुचिः ॥
यथाविध्यपआचम्यारोहेद्द्वैर्भग्नस्तरं ॥ १८ ॥ पवित्रपाणिःकृत्वातुउपस्थंदक्षिणोत्तरं ॥ दिशोरेवांतरग्रेक्ष्यानिमिपंछाद्यचक्षुषी
॥ १९ ॥ अकारव्याहृतीस्तिस्त्रःसावित्रीचतदित्यूचं ॥ मनसैताअनुदुत्यवेदादिसमुपक्रमेत् ॥ २० ॥ मंत्रमेवपठेत्प्रातरु-
चैर्मध्यंदिनेपठेत् ॥ सौचैरेवापराक्लेतुसंध्याकालउपारमेत् ॥ २१ ॥ ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायत्रिराहुत्यपठेद्विजः ॥ मध्यमांघृत्तिमा-
स्यायनद्रुतानविलंबितां ॥ २२ ॥ पूर्वसंध्याजपस्तिष्ठेदुपासीतचपश्चिमां ॥ नचांतराव्याहरेतविरमेद्वाकथंचन ॥ २३ ॥
विरमेद्ब्राह्मणेप्राप्तकामतेनतुसंवदेत् ॥ अद्रंदृष्ट्वसंग्राप्तनाधीयीतकदाचन ॥ २४ ॥ ऋष्यादिसर्वविज्ञायपठेत्सुनियतः
शुचिः ॥ सर्वान्कामानयामोतिपापैश्चपरिमुच्यते ॥ २५ ॥ अनश्रन्संहितामेतांप्रातःप्रातर्दिनेदिने ॥ आयुर्विधांधनंपुत्रा-
नृहांश्चाप्नोत्यनुत्तमान् ॥ २६ ॥ एतद्ब्रह्मजपन्द्वाद्वानेधेतान्याश्चतद्विधान् ॥ ग्रेक्ष्याचम्योदकंपूतःपश्येद्भामग्निभास्करी ॥ २७ ॥
इत्थंसाधारण्येनस्वाध्यायधर्मानभिधायसंप्रतिहोमधर्मान्वक्तुमुपक्रमते ॥ आदावेवतुसावित्र्याकर्मकुर्वीतशांतये ॥ पुष्टयेधन-
लाभायपशुलाभायभूतये ॥ २८ ॥ एपाहिसंहितादेवैःसर्वब्रह्ममयीनिच्युत् ॥ उग्रेणतपसादृष्टाविद्यामित्रेणधीमता ॥ २९ ॥
होमांश्चजपयद्वांश्चनित्यं कुर्वीतवैतया ॥ ३० ॥ सर्वपापहरोहोमःप्रत्यृचंचतिलैः

स्मृतः ॥ गृहोक्तविधिना सर्वकर्मकुर्वीत तत्त्वचित् ॥ ३१ ॥ शक्त्या तु निप्राः संभोज्याः क्रम्युक्तसमसंख्याया ॥ वर्गध्यायप्र-
मंख्या वामं डलावधिवापुनः ॥ ३२ ॥ अथैतस्य विचरणा मिथं—अनादेशे आज्यद्रव्यमित्यनेनासिन्संहिताहोमे आज्यं
होम्यद्रव्यं प्रकृतमितिसिद्धं ॥ सर्वपापहरो होमस्तिलैः स्मृत इति तिलहोमस्य सर्वपापहर्तृत्ववर्णनात्तिलद्रव्यं काम्यमित्यापिसिद्धं
स्यात् तथापि पापनाशनस्सर्वस्याप्यपेक्षितत्वात्तिला अपि नित्यप्राया एव ॥ तिलैराज्येन च होतव्यमित्यर्थः ॥ प्रत्यूचमिति व-
दतामंत्रविभागो ज्ञापित एव ॥ ऋगशब्दश्चात्र छंदोवाची ॥ तेन यस्व छंदसो यानि निर्दिष्टा धरसंख्या सायसिन्नवसानेनैव पूर्यते तस्मा-
यथाग्निमीळ इति गायत्री ऋक् ॥ गायत्री छंदसस्तु चतुर्विंशत्यक्षराणि तान्यग्निमीळ इत्यारभ्य रत्नधातममित्यवसानेनैव पूर्यते तस्मा-
ज्जातात्रैक ऋक् ॥ एवमुष्णिगगादिभ्यः पिष्टव्यं ॥ ऋचोऽपि कचिदेकावसाना भवन्ति कचिद्व्यवसानाः कचिद्व्यवसाना अपि ॥
तत्रैकपदादिपदार्थकानसानाः गायत्र्यादिशक्यताः गर्वाद्व्यवसानाः अतिशक्यार्थाः प्रायः सर्वाव्यवसाना इति सर्वत्र ऋगं-
तेत्याहाराकारपठित्वा होतव्यं न चेन्मंत्रे पठित इत्याद्याभ्यायनेनोक्तत्वात् ॥ यस्मिन्मंत्रे न पठितः स्वाहाकारो भवेद्यदि ॥ स्वाहा-
तः स प्रयोक्तव्यो होमे प्रणवादिना इति कारिकोक्तश्च प्रतिमंत्रमादौ प्रणवः पठ्य एव ॥ होमविधेरुपसाधनी भूतं कुंडकरणादिप्रा-
चीनं तंत्रं स्निष्टं इत्यादिप्रतीचीनं च गृहोक्तविधिर्नैव कुर्यात् ॥ तत्त्वविदित्यनेनास्य होमस्याधिकारिणं दर्शयति यो वेदस्य लक्षणतो-
र्थतश्च तत्त्वज्ञानातिरूपवात्राधिकारी नान्यदिति ॥ ततः कर्मचिरामेविप्राभोज्याः ॥ ते च शस्यपेक्षया ऋग्यजुःसूक्तवर्गध्यायमंडल-
समसंख्याः ॥ ऋगादीनां संख्या त्वन्यत्र क्षेत्रेति ॥ अथ होमकर्तुः फलं निरूपयन्नाभिचारेणैव विधिविशेषमाह—

सर्वकामसमृद्धयर्थपरं ब्रह्मेदमुच्यते ॥ एषैव ग्रतिलोमोक्ता पञ्चः शत्रुविनाशिनी ॥ अक्षरग्रतिलोमेयमभिचारेषु शस्यते ॥ अक्षर-
ग्रतिलोमेयं यस्मिन् युज्येत कर्मणि ॥ तदमोघं विजानीयादेतद्वै ब्रह्मणो वलं ॥ व्याघातकेध्मासमिधोप्यक्षरप्रतिलोमया ॥ जुहुया-
त्सार्पयंतैलं विभीत रुद्रतस्तुवः ॥ यद्भच्छेत्पीडनं शत्रोरपि वोचाटनं पुनः ॥ पञ्चः संपीडयेच्छत्रून् वर्णशश्च प्रमापयेदिति ॥ ॐ का-
रपूर्वा व्याहृतयो मधुच्छंदस आदितः ॥ सूक्तान्येते महानादयः संहितासाऽस्मृता स्मृता ॥ अमृतत्वं यदुदेवाः पूर्वसंहितयानया ॥
जपेदेनं शुचिर्नित्यममृतत्वं च गच्छति ॥ अत्रैव तु जपेन मध्ये पितृसूक्तान्यनेकशः ॥ पित्र्यां तां संहितां विद्यात्पितृन् प्रीणाति चैतया ॥
एवमेव समाहृत्य वायवी संहिता भवेत् ॥ रोद्यादित्या वैश्वदेवी यद्दवत्या च कामयेत् ॥ कुर्वीत वास्तुशमनं मध्ये गोपुस्त्यधर्ममधि ॥
पुष्पैर्गंधैश्च माल्यैश्च न स्पृष्ट्यैस्तथैव ॥ वास्तुसर्वप्रतिकिरेत्सप्तधान्यैस्तथैव च ॥ वास्तोष्पतियजेच्चात्र पायसेन बृहस्पतिं ॥
औदुम्बरपलाशैश्च बलिं प्रतिदि शंहरत् ॥ सूर्यो वायुर्यमः पितरो निरुतिर्वरुणस्तथा ॥ सोमो महेंद्र इत्येतादि क्षुदिग्देवताः स्मृताः ॥
दद्याद्दानं न्याक्षणेभ्यः शिवं भवतु वास्त्विति ॥ (भवति वास्तु निपाठः) ॥ ३४ ॥ ऋषीणां भवदृष्टेन प्रत्यक्षात्सिद्धिरिष्यते ॥ सर्वत्र-
दक्षिणां दद्याद्दानं वा कर्मसिद्धये ॥ ३५ ॥ न त्वेवा दक्षिणं कर्म किंचिदस्तीति शौनकः ॥ भक्त्या हि पूर्णपात्रेण संमिताप्यंततो भवेत्
॥ ३६ ॥ तस्मात्स्वल्पापि दातव्या दक्षिणा कर्मसिद्धये ॥ ऋषयैकादशा दद्याधेनवा तु धृत्येते गुरुः ॥ ३७ ॥ धर्मज्ञे सत्यवादिनि
ब्रह्मदानं च दीयते ॥ तदिदं परमं ब्रह्म गुह्यं पावनमद्भुतं ॥ ३८ ॥ नाप्रशांता यदा तव्यं नापुत्राया तपस्विने ॥ नासंवत्सरोपिता-
यना शिष्याया हिताय च ॥ ३९ ॥ य एतेन विविधिनो वेदमभ्यस्यते द्विजः ॥ स नरः सर्वदा पूतो मनः शुद्धिश्च जायते ॥ ४० ॥ इति ॥

स्वाहाकारप्रयोगः ।

॥ अयैतत्प्राचीनप्रयोगान्साधारणीपरिभाषाचानुसृत्यप्रयोगोलिख्यते ॥ तत्रवेदतत्त्ववित्तपोनिष्ठःसंहिताहोमचिकीर्षु-
ब्राह्मणोहोमदिनात्पूर्वचतुर्थेदिनेनित्यकर्माणिनिर्वर्त्योचम्यप्राणानाम्यदेशकालौसंकीर्त्यकरिष्यमाणमग्नवेदांतर्गतशकलसं-
हिताहोमेशरीरशुद्धिद्वाराधिकारसिद्धयेप्राजापत्यकृच्छ्रंतस्मत्यान्नायगोनिष्कयीभूतामुकपरिमाणद्रव्यदानेनाहमाचरिष्येइति
संकल्पयेत् ॥ प्राजापत्यस्यगोभिन्नप्रत्यान्नायचिकीर्षयांतवाऊहयेत् ॥ ततोयानिकानीतिभेत्रेणकेशश्मश्रुलोमनखानिवापयि-
त्याविधिनालायात् ॥ ततोघृक्षकूर्चविधिनापंचगव्यंपिवेदिकेचिदाहुः ॥ ततस्तद्दिनंवाग्यतःशुचिस्तिष्ठन्नीत्वातथाविध-
आसीनोरात्रिनयेत् ॥ ततःभोभूतैस्नानादिकृतनित्यक्रियःप्रणवव्याहृतिपूर्विकांसावित्रौजस्वावक्ष्यमाणान्मंत्रान्जयेत् ॥ तेच
आपोहिष्ठेतिमूक्तं शुचीबोहव्या अग्निःशुचित्रततमः उदगेशुचय इत्येवंतिस्रःएतान्विद्रमितिस्त्रय अतंचेतिमूक्तं शंनइंद्रा-
ग्नीतिमूक्तं स्वास्तिनोमिमीतेविमूक्तशेषं स्वादिष्टयेत्यारभ्य क्षीरंसर्पिर्मधूदकमित्यंताःपावमान्योदशोत्तरपद्मशतान्युचइति एते
मंत्राः शक्तेनसहस्तादृशयाजध्याः तावदशक्तेनतुशतादृत्या तत्राप्यशक्तेनपुनर्दशादृत्येति ॥ एवमशक्तौप्रणवव्याहृतिपूर्विकां
गायत्रीमयुतसंख्ययाजपेत् ॥ केचिन्मंत्रजपगायत्रीजपयोःसमुचयमाहुः ॥ तत्र ॥ वाक्यमूलेऽथेतिपदेनगायत्रीजपस्यपा-
क्षिकत्वद्योतनात् ॥ ततःआचार्योस्तर्पयामि ऋषीस्तर्पयामि देवतास्तर्पयामि छंदःसितर्पयामीतिजलेनतर्पयित्वा रुद्रंशरणा-

१ देवताछंदः शब्दयोःप्रथमाविभक्तिस्तीनारेतुष्वितिक्रियाविधेया ।

गतोसीतिभावयन् रुद्रदैवत्यमंत्रगणजपेत् ॥ तेचमंत्राः कद्रुद्रायेतिनवर्चसूक्तं इमारुद्रायेत्येकादशर्चसूक्तं आतेपितरितिपंचद-
 शर्चसूक्तं इमारुद्रायस्थिरधन्वनइतिचतुष्कंसूक्तं आवोरानानं तमुमुहिभुवनस्यपितरंयंवकमित्येताश्चतस्रश्चइत्येतान्मंत्रान्ज-
 पित्वाऽनार्यशूद्रगर्हितरजस्वलास्त्रीपतितात्यजेदेवत्राक्षणाद्वेष्टुर्वाचायर्निदकमातापितृद्वेष्टृभिः सहसंभाषणादिवर्जयेत्नचकम-
 प्यवमन्येत ॥ अत्रत्रिरात्रंशक्तस्योपवासाः अशक्तस्यनक्तानि ॥ एतावान्विवर्धेदपारायणहोमयोः समानः इत ऊर्ध्वपारायण-
 विधौविशेषोविधिर्मूलतएवबोध्यः होमविधानस्यैवात्रप्रतिज्ञातत्वात्तत्त्वार्चनलिखितवतोवयं ॥ एवंत्रिरात्राचीर्णव्रतथंद्रतारा-
 नुक्कल्यादिनिर्णीतेषुप्येदिनेसंभृतसंभारः कर्तास्वासेनशुचैदेशेचोपविश्याचमनप्राणायामान्कृत्वादेशकालौसंकीर्त्याऽमुकगो-
 त्रस्यामुकशर्मणोममपूर्वजन्येहजन्यमसंचितसकलपापनिवहणद्वाराभीष्टकामसिद्ध्यर्थं श्रीवेदपुरातर्गतसावित्रीप्रजापतिप्रीत्य-
 र्थंचश्रग्वेदांतर्गतशाकलसंहितायाः प्रत्यूचंचितिलज्यद्रव्यहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्य तदंगताविहितंनिर्विघ्नतासिद्ध्यर्थमहागणप-
 तिपूजनपूर्वकंस्वस्तिपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनदीश्राद्धमाचार्यादिवरणंचकरिष्यइतिसंकल्पयेत् ॥ स्वयंहोमचिक्कीर्पायांब्र-
 ह्मादीनेवदृशुयात् नत्वाचार्यं ॥ किंच ॥ श्रीकामः शान्तिकामोवाग्रहयज्ञसमाचरेत् ॥ तथा नैतद्वेविसिध्यंतिकर्माणिनि-
 रितिलान्यपीतिवचनाद्ग्रहयज्ञसमुच्चयेच्छायांप्रजापतिप्रीत्यर्थमित्येतद्ग्रहयज्ञपुरःसरमितिसंकल्पवाक्येऊहयेत् । ततो गणेशपूजना-
 दिनां दीश्राद्धांतं कृत्वा आचार्यादीन्वृत्वा स्वयंहोमपक्षेत्रब्रह्मादीनेववाचुत्वा मधुपर्कादिनापूजयेत् ॥ तत आचार्यः पवनपावनभूशु-
 द्धादिविधिनान्मात्रानं पावयित्वा भंगलतूर्यादिघोषेण होममंडपं प्रविश्य संप्रपविक्किरणपंचगव्यप्रोक्षणादिदेवयजनं रक्षस्वेत्येते हेमा-

द्राधुक्तीत्यामंडपपूजाकुर्यात् ॥ कमंडपाभावपक्षेमंडपपूजापिनविधेया ॥ ततोद्विहस्तपरिमितनिमित्तकुंडात्स्थंडिला-
 द्वाप्राच्यानिमित्तचतुरस्रवेद्यांसर्वतोभद्रमंडलं विरच्य तस्मिन्ब्रह्मादिमंडले देवता आवाह्यतदुपरिमहीधौ रित्यादि विधाना कलशौ
 मंस्थाप्य मयकलशोपयापलान्मापावधिहेमनिर्मितायां सावित्रीप्रतिमायामभ्युचारणविधिं मंस्कृतायां सावित्रीमावाहयेदेवं ॥
 तत्सचिदुर्विश्वाभिन्नः सविततामायत्रीसावित्र्यावाहने विनियोगः ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धियो रमन्तः ॥ धियो यो नः प्रचोदयात् ॥
 सायुधोऽसशक्तिकामस्यासुवर्णप्रतिमायामावाहयामीत्यावाह्य तदस्ति त्वत्यादिना प्रतिष्ठापयेत् ॥ ततोद्वितीयकलशे पंचाद्याद्भिः-
 कुशैर्वत्सजानुसदशवेदं कृत्वा तं निधाय तदुपरि आगुरुकपरिमाणं सौवर्णं ब्रह्मप्रतिमामवस्थाप्य तत्र ब्रह्माणमावाहयेदनेन मंत्रेण ॥
 ब्रह्मजज्ञानगातमो वामदेवो ब्रह्माग्निमुष् ब्रह्मावाहने विनियोगः ॐ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं ० विवः भूर्भुवः स्वः ॥ ब्रह्माणं सांगं सपरिवारमि-
 त्याद्यावाहयामहे ॥ यथा ॥ एहो हिसर्वाधिपते सुरेन्द्रलोके न सार्धं पिब देवताभिः ॥ सर्वस्य धातास्य मितप्रभावो विशाध्वरं नः स तं
 हिताय ॥ १ ॥ इत्संस्तु चतुर्वक्त्रं मथुलं रक्तवर्णकं ॥ लंबोदरं च जटिलं च तुर्बाहुं यजपति ॥ २ ॥ अक्षमालां दर्भमुष्टिमुर्ध्वाधोदक्षिणे
 करे ॥ सुवर्णमंडलुवामकरे सावित्रिसंयुतं ॥ ३ ॥ पद्मयोनिं च तुर्मूर्तिं वेदावासां पितामहं ॥ यज्ञाध्यक्षं च तुर्वक्त्रं तस्यैतुभ्यं नमो नमः
 ॥ ४ ॥ इत्थं ध्यात्वा मावित्री ब्रह्माणं च कांडानुसमयेन पदार्थानुसमयेन वापोऽशोषचारैः पूजयेत् ॥ एतावत्कर्माचार्यसद्भावेऽपि
 यजमान एव कुर्यादिति केपादिदाश्रयः ॥ अथाचार्यः कुंडस्थंडिले वा तत्तदुक्तं संस्कारकरणपूर्वकमग्निस्थापनाग्नि संस्काराग्निध्या-
 नान्पुक्तमार्गेण कृत्वा ग्रहयज्ञपक्षे कुंडादीशान्यामुक्तलक्षणायां ग्रहवेद्यां मूर्त्यादिग्रहानुत्तदधिदेवतास्तत्प्रत्याधिदेवताः क्रतुसादुण्य-

देवताः क्रतुसंरक्षकदेवताश्चावाह्यसंपूज्य तदीशान्याकलशेवरुणस्यापनपूर्वकंसंपूज्योन्नरतिकमागत्यान्वादध्यात् ॥ तद्यथा ॥
 समिद्धयंत्रयंवादायदेशकालौस्मृत्वासनवग्रहमुखऋग्वेदांतर्गतशाकलसंहिताहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्याधानंकरिष्ये ॥ ग्रहय-
 ज्ञाकरणपक्षेसनवग्रहमुखइतिनोच्चारयेत् किंतुऋग्वेदांतर्गतेत्यादिकरिष्यइत्यंतमेवोच्चारयेत् ॥ ततोस्मिन्नन्वाहितेभ्रावित्यादिच-
 क्षुपीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा ग्रहयज्ञपक्षेसूर्यादिग्रहान्अष्टोत्तरशताष्टाविंशत्यष्टान्यतमसंख्याभिःअर्कोदिजातीयसमिध्वर्ज्याहु-
 तिभिःतदधिदेवतास्तत्प्रत्यत्यधिदेवताश्चतैरेवद्रव्यैःतद्व्यूनसंख्याहुतिभिःगणपत्यादिक्रतुसाद्रुण्यदेवताःइंद्रादिक्रतुसंरक्षकदेव-
 ताश्चतैरेवद्रव्यैःततोपिन्यूनसंख्याहुतिभिरिति ॥ ग्रहयज्ञाकरणपक्षेत्वेतदनिर्दिश्येवात्रप्रधानं—अग्निं १ सोमं २ विश्वा-
 न्देवान् ३ ब्रह्माणं ४ ऋषीन् ५ ऋग्वेदं ६ यजुर्वेदं ७ सामवेदं ८ सावित्रीं ९ ब्रह्माणं १० श्रद्धां ११ मेधां १२ प्रज्ञां
 १३ धारणां १४ सदसस्पतिं १५ अनुमतिं १६ छंदास्थृपीन् १७ श्रियं १८ द्वियं १९ सवितारं २० शतर्चिनः २१
 माध्यमान् २२ गृत्समदं २३ विश्वामित्रं २४ वामदेवं २५ अग्निं २६ भरद्वाजं २७ जामदग्न्यं २८ गौतमं २९ वसिष्ठं
 ३० प्रगाथान् ३१ पावमानीः ३२ क्षुद्रसूक्तान् ३३ महामूक्तान् ३४ महानाम्नीं ३५ उपनिषदं ३६ हव्यवाहं ३७ एता-
 देवतास्तिलाज्याभ्यामैकैकयाहुत्यायक्ष्ये ॥ पुनरत्रप्रधानं—अग्निनववारं ९ वायुं ३ इंद्रवायू ३ मित्रावरुणौ ३ अश्वि-

१-अत्रान्याधाने ऐभिरन्नइत्यादिवैश्वदेवसूक्तेषु 'वैश्वदेवलंसूक्तमेदप्रयोगेइतिसर्वांनुक्रममवष्टयदेवताविभागंकेचिदिच्छंतितस्यपाक्षि म्बलाद्बहुविस्तृतिशंभ्या-
 चनमध्यममावेश कृतः । अथचेद्रेदप्रयोगएवसौरसंमन्यमानासदाष्टिष्पनेनिवेशितादेवताआलोच्यतत्रतत्रान्याधेयाः ।

नी ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ इंद्रं २३ मरुतः १ इंद्रमरुतः १ मरुतः १ इंद्रमरुतः १ मरुतः २ इंद्रं ५१
अग्निं ५ निर्मथ्याहवनीयावग्नी १ अग्निं ६ इध्मं १ तनूनपातं १ नराशंसं १ इळं १ वहिषं १ देवीद्वारः १ उपासानक्ते १
दैव्यौहोतारौमचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ विश्वान्देवान् १ २ इंद्रमृतुं १ मरु-
तमृतुं १ त्वष्टारमृतुं १ अग्निमृतुं १ इंद्रमृतुं १ मित्रावरुणावृतुं १ ब्रविणोदसमग्निमृतुं १ अधिनावृतुं १ अग्निमृतुं १
इंद्रं ९ इंद्रावरुणौ ९ ब्रह्मणस्पतिं ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ दक्षिणैर्ब्रह्मणस्पतीन् १ सदसैस्पतिं ३ नराशंसं १ अग्ना-
मरुतः ९ [१] ऋधून् ८ इंद्राग्नी ६ अधिनौ ४ सवितारं ४ अग्निं २ देवीः १ इंद्राणीवरुणान्यग्नायीः १ द्यावापृथि-
व्यौ १ पृथिवीं १ विष्णुं ६ वायुं १ इंद्रवायू २ मित्रावरुणौ ३ मरुतः ३ विश्वान्देवान् ३ पूषणं ३ अपः ७ अग्न्यपः १
अग्निं १ कम् १ अग्निं १ सवितारं ३ वरुणं ३ १ अग्निं २२ देवान् १ इंद्रं ४ उत्सूलं २ उत्सूलमुसले २ प्रजापतिह-
रिधंद्रं १ इंद्रं २३ अधिनौ ३ उपसं ३ अग्निं १८ इंद्रं ३० [१, २] अधिनौ १२ अग्निमित्रवरुणानिसवितृन् १ स-
वितारं १ अग्निं १२ यूपं २ अग्निं ६ मरुतः ४० ब्रह्मणस्पतिं ८ वरुणमित्रार्यम्णः ३ आदित्यान् ३ वरुणमित्रार्यम्णः ३
पूषणं १० रुद्रं २ रुद्रमित्रवरुणान् १ रुद्रं ३ सोमं ३ अग्न्यश्वपसः २ अग्निं २१ अग्निदेवान् १ अधिनौ २५ [१, २]

१-सामिन्द्रमग्निं वा । २-भेदपदो अग्निं २ विश्वान् देवान् १ अग्निं ९ (एवं १२) ३-अत्रचतुर्णामग्निवासदस्यस्यति । ४-मरुतानिन्द्रदतिरेचित ।
५-अग्न्यपः सरस्वतीळाभारतीः । ६-अधिपवज्रचर्मदेवताया ।

उपसं २० सूर्य १३ इंद्रं ७२ अग्निं ९ विश्वानरमग्निं ७ अग्निं ५ इंद्रं ३८ [१६।४] मरुतः १५ अग्निं १३२ इंद्रं ५७ [१६।५] मरुतः ३४ विश्वान्देवान् १९ सोमं २३ उपसं १५ अश्विनौ ३ अग्नीषोमी ३ अग्निं ७ देवा-
ग्नीन् १ अग्निं ७ अग्निमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः १ [६] उपसमग्निं ११ द्रविणोदसमग्निं ९ शुचिमग्निं ८ विश्वा-
नरमग्निं ३ जातयेदसमग्निं १ इंद्रं ५८ विश्वान्देवान् २९ इंद्राग्नी २१ ऋभून् १४ द्यावापृथिव्यश्विनः १ [७] अ-
श्विनौ २४ उपोरात्री १ उपसं १९ रुद्रं ११ सूर्यं ६ अश्विनौ ८३ इंद्रं १५ [८] विश्वान्देवान् १५ उपसं २६ स्वनयं
७ भावयव्यं ५ रोमशां १ भावयव्यं १ अग्निं १९ इंद्रं ५ इंद्रं १ इंद्रं २७ इंद्रापर्वतद्रान् १ इंद्रं ७ वायुं ९ इंद्रवायू ५
वायुं १ मित्रावरुणौ ५ रोदसीमित्रवरुणैर्द्राभ्यर्थ्यमभगसोमान् १ देवमरुदग्निमित्रवरुणमधवतः १ [९] मित्रावरुणौ ३
पूषणं ४ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ ३ इंद्रं १ अग्निं १ मरुतः १ इंद्राग्नी १ बृहस्पतिं १ विश्वान्देवान् १
अग्निं २६ इध्मं १ तनूनपातं १ नराशंसं १ इळं १ वह्मिं १ देवीद्वारः १ उपासानक्ते १ देव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सर-

१-भे. प. विश्वान्देवान् ४ इंद्रापूषणौ १ विश्वान्देवान् ४ अदितिं १ विश्वान्देवान् ९ (एवं १९) । २-यदैवलंवासूक्तमितिपक्षेभिरेवदेवता । ३-द्वेविरुह-
त्यारभ्यजातयेदसदस्यंतंशुद्धोभिर्विकल्पेन । ४-भे. प. विश्वान्देवान् १ रोदसी १ विश्वान्देवान् १ अग्निरोदसीः १ विश्वान्देवान् ३ इंद्रोदसीः १ सूर्यरश्मिरो-
दसीः १ विश्वान्देवान् १ सूर्यरश्मिरोदसीः १ विश्वान्देवान् १ रोदसी २ वरुणरोदसीः १ विश्वान्देवान् १ रोदसी १ विश्वान्देवान् ११ (एवं २९) । ५-भे. प.
रुद्रमरुतः १ उपासानक्ते १ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणसिंधून् १ विश्वान्देवान् २ मित्रावरुणौ २ विश्वान्देवान् ५ (एवं १५) ।

स्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं १ अग्निं ४३ मित्रं १ मित्रावरुणौ १९ विष्णुं ६ इंद्राविष्णू ३
विष्णुं ८ अधिनौ १२ [११०] धावापृथिव्यौ १० ऋभून् १४ अथं ३५ विश्वान्देवान् ४१ वाक्समुद्राक्षरापः १
शक्रधूमसोमौ १ अग्निवायुमर्यान् १ वाचं १ सूर्यं २ कालचक्रं १ सरस्वतीं १ साध्यान् १ मूर्यं १ सरस्वतं १ मरुत्वंत-
मित्रं १५ [१११] मरुतः १५ इंद्रं १ मरुतः २० इंद्रं ८ अगस्तिं १ इंद्रं १ मरुतः २ इंद्रं १ मरुतः २ मरुत्वंतमित्रं
४ मरुतः ३ इंद्रं ४५ रतिं ६ अधिनौ ३९ [११२] धावापृथिव्यौ ११ विश्वान्देवान् ११ अन्नं ११ इधमं १ तनू-
नपातं १ इळं १ वहिषं १ देवीद्वारः १ उपासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वन-
स्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ८ बृहस्पतिं ८ अपृणमर्यान् १६ अग्निं २९ इधमं १ नराशंसं १ इळं १ वहिषं १ देवीद्वारः
१ उपासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ४९
[११३] इंद्रं १२६ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं ३ बृहस्पतिं ३ बृहस्पतिं ३
ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ५ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ [१४] बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं ८
बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ ब्रह्मणस्पतिं १३ आदित्यान् १७ वरुणं ११ विश्वान्देवान् ७

॥१७॥

१-११३ न्यासीवा । २-अग्ने. प. विश्वान्देवान् ४ अहिर्बुध्नं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ मरुतः ३ विश्वान्देवान् २ (एवं ११) । ३-अग्ने. प. विश्वान्देवान् ६
वरुणं १ (एवं ७) ।

इंद्रं ६ इंद्रासोमी १ इंद्रं १ सरस्वतीद्री १ बृहस्पति १ इंद्रं १ मरुतः १ विश्वान्देवान् ७ द्यावापृथिव्यौ १ इंद्रं २ राकां
 २ गिनीवाली २ गुंगूसिनीवालिराकासरस्वतीद्राणीवरुणानीः १ रुद्रं १५ मरुतः १५ अपान्नपातं १५ मरुतः १ त्वष्टारं
 १ अग्नि १ इंद्रं १ मित्रावरुणौ १ [१५] द्रविणोदसं ४ अश्विनौ १ अग्नि १ सवितारं ११ अश्विनौ ८ सोमापूषणौ
 ५ सोमापूषणादितीः १ वायुं २ इंद्रवायू १ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ द्यावापृथिव्यौ
 ३ शकुंतं ६ अग्नि २३ वैश्वानरमग्निं २६ इध्मं १ तनूनपातं १ इळं १ वहिषं १ देवीद्वारः १ उपासानक्ते १ दैव्यौहोतारौ-
 प्रचेतसौ १ सरस्वतीकाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्नि ३३ [१, १६] यूपं ५ गूषान् ५ ब्रध्नं १
 अग्नि २७ इंद्राग्नी ९ अग्नि ४२ विश्वान्देवान् १ अग्नि ८ पुरीष्याग्नीन् १ अग्नि १४ अग्नीद्री १ अग्नि १
 वैश्वानरमग्निं ३ मरुतः ३ आत्मानं २ उपाध्यायं १ ऋतून् १ अग्नि ३६ [१७] इंद्रं ६१ नदीः ३ विश्वामित्रं १ नदीः १
 इंद्रं २ विश्वामित्रं १ नदीः १ विश्वामित्रं १ नदीः ३ इंद्रं १५३ [६३, १८] इंद्रापर्वतो १ इंद्रं १ ससर्परीवाचं १
 रथांगानि ४ इंद्रं ४ विश्वान्देवान् ५८ [१, १९] अश्विनौ ९ मित्रं ९ ऋतून् ४ इंद्रं ऋतून् ३ उपसं ७ इंद्रावरुणौ ३

१-३-३. ५. मित्रावरुणौ १ विश्वान्देवान् १ उपासानक्ते १ विश्वान्देवान् २ द्यावापृथिवी १ इंद्रं १ (एवं) ७ । २-मरुतइत्यादीनामभ्युत्तरभाव्यभ्यंतानो-
 देवानागृत्तु विशेषणं । ३-दक्षिर्भागा । ४-प्रत्यभिः प्रकारयेसूक्तयोरन्यासां द्यावापृथिव्यादीनामिपातादस्येतत्तत्तयोल्लिङ्गोक्तादेवताः पाद्विष्ठाः । ५-अत्रसूक्ते
 ऽष्टम्यापिभेदेनाग । ६-३. ५. अग्नि १ विश्वान्देवान् २ द्यावापृथिवी १ सूर्यद्यावापृथिवीः १ द्यावापृथिवी २ द्यां १ विश्वान्देवान् १ सवितारं १
 विश्वान्देवान् २ विश्वं १ अग्नि १ विश्वान्देवान् ५ अग्नि १ विश्वान्देवान् २३ संवत्सरादित्यान् ३ सिधून् १ विश्वान्देवान् ६ अग्निं २ (एवं ५८) ।

बृहस्पतिं ३ पूषणं ३ सवितारं ३ सोमं ३ मित्रावरुणौ ३ अग्निं १ अग्निरुणौ ४ अग्निं ३५ रुद्रं १ अग्निं १५ रक्षो-
हणमग्निं १५ [२०] वैश्वानरमग्निं १५ अग्निं ७४ सोमं २ अधिनी २ इंद्रं ४२ वामदेवं १ इंद्रं २ इंद्रवामदेवी १
वामदेवं ३ इंद्रं ८० [५१२१] २ इंद्रमात्मानं ३ ईयेनं ९ इंद्रं १८ इंद्रोपसौ ३ इंद्रं ५० इंद्राथौ २ [२२] ऋभून्
४८ घावायुधिब्यौ १ दधिक्रावाणं १९ मूर्यं १ इंद्रावरुणौ ११ त्रसदस्युं ६ इंद्रावरुणौ ४ अधिनी २१ वायुं १ इंद्र-
वायू ३ वायुं ५ इंद्राबृहस्पती ६ बृहस्पतिं ९ इंद्राबृहस्पती २ [२३] उपसं १८ सवितारं १३ विश्वान्देवान् १० घा-
वायुधिब्यौ ७ क्षेत्रपतिं ३ शुनं १ शुनासीरौ १ सीतां १ शुनासीरौ १ अग्निं ३७ मरुद्बुध्रविष्णून् १ अग्निं २० इधमं १
नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उपासानक्ते १ देव्यो होतारौ प्रचेतसौ १ सरस्वतीकाभारतीः १ त्वष्टारं १ वन-
स्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं १२७ [११२४] विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ इंद्राग्नी १ अग्निं ६ इंद्रं २६ ऋणंचयेदौ ४
इंद्रं ८ इंद्राकुतसौ १ इंद्रं ६८ [११२५] मूर्यं १ अग्निं ४ विश्वान्देवान् ३० रुद्रं १ विश्वान्देवान् ५६ देवपत्नीः २

१-भे. प. अग्निं ३ सवितृवरुणमित्रान् १ सूर्यं १ (एवं ५) आग्नेयिनः १ सूर्यं १ उपसं १ अस्युपसः १ सूर्यं १ प्रत्याग्नीतिमूर्कद्वयेनायं पाक्षिर्नो देवताविभागः ।
२-वयामहामिति मूर्कैस्त्यतिष्ठणोऽङ्गत्वादेवता । ३-इयेन देवताया अष्टर्चत्वे अपथेति मित्यस्या इंद्रदेवता पाक्षिणी । ४-अत्र त्यायुजेति पंचर्चसूक्ते इंद्रा सोमो वा देवते ।
५-भे. प. विश्वान्देवान् ७ अग्निं १ उपसं १ विश्वान्देवान् १ (एवं १०) । ६-उग्रमया तमि त्यादि पादोक्तस्य इंद्रवत्सी उच्यते नो देवत्वी वा । उग्रनायरसहस्यैरि-
निपादस्योऽनादेयताया । ७-भे. प. मित्रावरुणौ १ विश्वान्देवान् १ अधिनी १ विश्वान्देवान् १ मरुतः १ विश्वान्देवान् १ उपासानक्ते १ विश्वान्देवान् २-

[२६] विश्वान्देवान् २५ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू २ विश्वान्देवान् ८ मरुतः १०३ तरंतमहिर्षीशशीयसी ४ पुरुमीछं
 १ तरंतं १ मरुतः ६ रथवीति १ मित्रावरुणौ ५९ [२७] अधिनौ ४८ उपसं १६ सवितारं १४ पर्जन्यं १०
 पृथिवीं ३ वरुणं ८ इंद्राग्नी ६ मरुतः ९ अग्निं ५४ [२८] वैश्वानरमग्निं २१ अग्निं ९८ [२९] इंद्रं ६४ विश्वा-
 न्देवान् १ इंद्रं १ विश्वान्देवान् १ इंद्रं ५६ चायमानं १ गां ८ [३०] इंद्रं १२८ च्युंतक्षाणं ३ इंद्रं १४ सोमं ५ इंद्रं
 १४ देवभूर्मीद्रान् १ इंद्रं १ प्रस्तोकं ४ रथं ३ दुंदुभिं २ दुंदुभीद्रौ १ [३१] अग्निं १० मरुतः ५ पूषणं ४ मरुतः ३
 विश्वान्देवान् ६२ पूषणं ३२ इंद्राग्नी २५ सरस्वतीं १४ [३२] अधिनौ २२ उपसं १२ मरुतः ११ मित्रावरुणौ ११

अग्निं १ विश्वान्देवान् २ मरुतः १ विश्वान्देवान् १ भूमिं १ विश्वान्देवान् १ (एवं २०) । विश्वान्देवान् २ सवितारं १ इंद्रं १
 विश्वान्देवान् १ इंद्रं १ बृहस्पति ३ मरुतः १ रुद्रं १ विश्वान्देवान् १ पर्जन्यं २ मरुतः १ विश्वान्देवान् २ अधिनौ १ (एवं १८) । नदीं १ द्यावापृथिवी १
 वायुं १ सोमं १ इंद्रं १ अग्निं १ पर्जन्यं १ विश्वान्देवान् २ सरस्वतीं १ बृहस्पतिं १ अग्निं ३ विश्वान्देवान् १ अधिनौ १ (एवं १७) । इंद्रं २
 अग्निं १ सूर्यं १ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ अग्निं २ विश्वान्देवान् २ सुतंभरं १ अग्निं ३ (एवं १५) । इंद्रसूर्यौ १ विश्वान्देवान् २ इंद्राग्नी
 १ विश्वान्देवान् ६ अपः १ (एवं ११) । विश्वान्देवान् ६ देवपत्नीः ३ (एवं ८) । १-भे. प. उपसं १ सूर्यं ३ विश्वान्देवान् १ मित्राव-
 रुणाग्नीन् १ (एवं ७) । वैद्युतमग्निं १ उपसं १ इंद्रसूर्यौ १ अग्निं २ (एवं ५) । विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ विश्वान्देवान् ३ (एवं ५) । सवितारं २ विश्वान्देवान्
 १ सवितारं २ (एवं ५) । अग्निं २ विश्वान्देवान् १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू २ अग्निं ३ विश्वान्देवान् ५ (एवं १५) । २-भे. प. विश्वान्देवान् १
 अग्निं १ अहोरात्रे १ वायुं १ अधिनौ १ विश्वान्देवान् १ सरस्वतीं १ पूषणं १ अमित्राथारो १ रुद्रं १ मरुतः २ विष्णुं १ विश्वान्देवान् २ (एवं १५)

इन्द्रावरुणौ ११ इन्द्राविष्णू ८ धावापृथिव्यो ६ सवितारं ६ इन्द्रासोमो ५ वृहस्पतिं ३ सोमारुद्रौ ४ वर्म १ घनुः १ ज्यां
१ कोटिं १ इषुधिं १ सारथिरस्मीन् १ अश्वान् १ रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोमधावापृथिविपूष्णः १ इषून् २
प्रतोदं १ अश्वं १ हस्तग्राणं १ इषून् २ युद्धभूमिकचब्रह्मणस्पत्यदितीः १ वर्मसोमवरुणान् १ देवब्रह्माणि १ अग्निं २५
[३३] इत्थं १ नराशंसं १ इत्थं १ चर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उपासानक्तं १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः
१ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं २० वैश्वानरमग्निं १६ अग्निं ३३ वैश्वानरमग्निं ३ अग्निं ३७ इन्द्रं २१
सुदासं ४ इन्द्रं १२२ [११, ३४] वसिष्ठपुत्रान् ९ वसिष्ठं ५ विश्वान्देवान् १५ अहिं १ अहिर्बुध्न्यं १ विश्वान्देवान्
४० [११, ३५] सवितारं ६ वालिनः २ विश्वान्देवान् १४ अग्नीद्रिमित्रावरुणाश्विभगपुष्यब्रह्मणस्पतिसोमरुद्रान् १
भगं ५ उपसं १ विश्वान्देवान् ११ दधिक्राश्रुपोमिभग्रेद्रविष्णुपुष्यब्रह्मणस्पत्यादित्यधावापृथिव्यपः १ दधिकां ४ सवि-

विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ धावापृथिवी १ मरुतः २ इन्द्रं १ अथः १ रावितारं १ अग्निं १ अभिनी १ विश्वान्देवान् ५ (एवं १५) । सूर्यं २ विश्वान्देवान् १०
अग्निं १ सोमं १ विश्वान्देवान् २ (एवं १६) । विश्वान्देवान् २ सोमं १ विश्वान्देवान् ८ अग्निं १ विश्वान्देवान् ३ अग्निपर्वन्त्यो १ विश्वान्देवान् १ (एवं १७) ।
१-भे. प. देवान् १ अथः १ इन्द्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं १ देवान् ३ अग्निं १ अपानपतं १ अहिं १ अहिर्बुध्न्यं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टारः १ त्वष्टारं
१ (एवं २५) । २-भे. प. विश्वान्देवान् ३ इन्द्रायमणौ १ रुद्रं १ नदीः १ मरुतः १ विश्वान्देवान् १ विष्णुमरुतः १ (एवं ९) । ऋभून् २ इन्द्रं ६ (एवं ८) ।
विश्वान्देवान् १ वायुपुत्राणी १ विश्वान्देवान् ५ (एवं ७) । विश्वान्देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं ३ (एवं ६) । विश्वान्देवान् १ यज्ञं १ विश्वान्देवान् २
अग्निं १ दधिकाश्रुपोमिभग्रेद्रविष्णुपुष्यब्रह्मणस्पत्यादित्यधावापृथिव्यपः १ (एवं ६) ।

तारं ४ रुद्रं ४ अपः ४ ऋभून् ४ अपः ४ मित्रावरुणौ १ अग्नि १ विश्वान्देवान् १ नदीः १ आदित्यान् ६ द्यावापृ-
 थिव्यौ ३ वास्तोष्पतिं ४ प्रत्यापिनीं ७ मरुतः ४९ रुद्रं १ [३६] सूर्य १ मित्रावरुणौ १८ सूर्य ३ मित्रावरुणौ ३
 सूर्य ४ सूर्यमित्रावरुणान् १ मित्रावरुणौ १४ आदित्यान् १० सूर्य ३ मित्रावरुणौ ३ अध्विनौ ५६ उपसं ४० [३५ । ३७]
 इंद्रावरुणौ ३० वरुणं २७ वायुं ४ इंद्रवायू ३ वायुं १ इंद्रवायू ४ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू १
 वायुं १ इंद्राग्नी २० सरस्वतीं २ सरस्वतीं १ सरस्वतीं ६ सरस्वतीं ३ इंद्रं १ दृहस्पतिं १ इंद्राग्रज्जणस्पती १ दृहस्पति ५
 इंद्राग्रज्जणस्पती १ इंद्राग्रहस्पती १ इंद्रं ६ इंद्राग्रहस्पती १ विष्णुं ३ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ [३८] पर्जन्यं ९ मंद्-
 कान् १० इंद्रासोमौ ७ इंद्रं १ सोमं १ अग्नि १ विश्वान्देवान् १ सोमं २ अग्नि १ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ ग्रावाणं १ मरुतः
 १ इंद्रं ४ वसिष्ठाग्नीः पृथिव्यंतरिक्षाणि १ इंद्रासोमौ २ इंद्रं २९ आसंगं ५ इंद्रं ४० विमिंदुं २ इंद्रं २० पाकस्थामानं ४
 इंद्रं १८ कुरुंगं ३ [३९] अध्विनौ ३६ अध्विकन्यन् १ कशुं २ इंद्रं ४५ तिरिदिंरं ३ मरुतः ३६ अध्विनौ ५० अग्नि
 १० [४०] इंद्रं १२१ आदित्यान् ३ अदितिं १ आदित्यान् १ अदितिं २ अध्विनौ १ अग्निमूर्यानिलान् १ आदि-
 त्यान् १३ अग्निं ३३ आदित्यान् २ त्रसदस्युं २ मरुतः २६ [४१] इंद्रं १६ चित्रं २ अध्विनौ १८ अग्निं ३० इंद्रं

१-शीनफीयमतेतु इंद्रं ११९ वास्तोष्पतीद्वौ १ इंद्रं १ इतिविशेषः । २-अत्र २७ विश्वोत्तरं षष्टुःसूक्ते भे. प. सोमं १ अग्निं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ रुद्रं १
 पूर्णं १ विष्णुं १ अध्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अध्विनौ १ (एवं १०) ।

२७ वरुणं ३ मित्रावरुणौ ९ विश्वान्देवान् ३ मित्रावरुणौ १२ अश्विनौ १९ वायुं ६ विश्वान्देवान् ४१ यज्ञं २ यज-
मानं २ दंपती ५ दंपत्याग्निः ९ [४२] इंद्रं ६७ अश्विनौ २४ इंद्रं १४ इंद्राग्नी १० अग्निं १० इंद्राग्नी १२ वरुणं १६ अग्निं
६३ अग्नीन्द्रौ १ इंद्रं ६१ [४३] पृथुश्रवसं ४ वायुं ४ पृथुश्रवसं ३ वायुं १ पृथुश्रवसं १ आदित्यान् १३ आदित्योपसः
५ सोमं १५ अग्निं २० इंद्रं ४१ देवान् १ इंद्रं ३९ आदित्यान् ९ अदितिं ३ आदित्यान् ९ [४४] इंद्रं १३ ऋक्षाश्चमेघौ ६
इंद्रं १० विश्वदेववरुणान् १ वरुणं १ इंद्रं २१ अग्निं ३३ अश्विनौ १८ अग्निं १२ श्रुतवर्णं ३ अग्निं १६ इंद्रं ३३ सोमं
९ इंद्रं ९ देवान् १ इंद्रं १८ [४५] विश्वान्देवान् ९ अग्निं ९ अश्विनौ २० इंद्रं ९२ इंद्रर्भून् १ मरुतः १२ इंद्रं
२२ इंद्रामरुतः १ इंद्राष्टहस्पती १ इंद्रं ४८ [४६] गुपर्णं १ वज्रं १ वाचं २ इंद्रं १ मित्रावरुणौ ४ मित्रावरु-
णादित्यान् १ आदित्यान् १ अश्विनौ २ वायुं २ मूर्यं २ उपसं १ पवमानं १ गां २ अग्निं ३५ अग्रामरुतः १ पवमा-
नसोमं ४० इध्मं १ तनूनपातं १ इलं १ बर्हिषं १ देवीद्वारः १ उपामानक्ते १ देव्यौहितारीप्रचेतसौ १ सरस्वतीकाभा-
रतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ पवमानसोमं ५१५ [४७] अग्निपवमानं ३ पवमानसोमं ३१
अग्निपवमानं ५ पवमानगोमं ३ पाघमान्यध्येतारं २ [५०] ५१५२] पवमानसोमं ४९८ अग्निं ५५ [१५] ५३] इंद्रं ३

१-अग्निं ५१५२] पवमानसोमं ४९८ अग्निं ५५ [१५] ५३] इंद्रं ३
१-अग्निं ५१५२] पवमानसोमं ४९८ अग्निं ५५ [१५] ५३] इंद्रं ३
७ इति क्रमः । २-अग्ने. व. विश्वान्देवान् ३ अश्विनौ ४ विश्वान्देवान् ३ इंद्रावरुणौ

अपः ९ यमं १ यमीं १ यमं ३ यमीं ३ यमं १ यमीं १ यमं १ अग्निं १८ हविर्धानं ५ यमं ५ अंगिरः-
 पित्रथर्वमृगुसोमान् १ यमं ३ यमध्वानौ ३ यमं ४ पितरं १४ अग्निं १४ सरण्युं २ पूषणं ४ सरस्वतीं ३ अपः ५ मृत्युं ४ घातारं
 १ त्वष्टारं १ पितृमेधं ८ [५४] अवधीपोमान् १ अपः ७ अग्निं १८ इंद्रं २५ अश्विनौ ३ सोमं ११ पूषणं ९ इंद्रं
 २५ वसुक्रं १ इंद्रं ३ वसुक्रं १ इंद्रं १ वसुक्रं १ इंद्रं ८ अपः १५ विश्वान्देवान्
 ११ इंद्रं ९ [५५] विश्वान्देवान् १ इंद्रं २ कुरुश्रवणं २ उपमश्रवसं ४ अक्षान् १ अक्षनिदां ५ अक्षान् १
 अक्षनिदां १ अक्षान् १ अक्षनिदां २ अक्षान् १ कृपि १ अक्षनिदां १ विश्वान्देवान् २८ सूर्यं १२ इंद्रं ५ अश्विनौ ३१
 इंद्रं ३३ अग्निं २२ [११५६] वैकुण्ठमिंद्रं ३७ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १
 देवान् ६ अग्निं ३ देवान् २ अग्निं ६ इंद्रं १४ विश्वान्देवान् १३ मनआधवतनं १२ निर्ऋतिं ३ निर्ऋतिसोमौ १ असुनीतिं २
 पृथिवीधावंतरिक्षसोमपूषास्तयः १ द्यावापृथिव्यौ ३ असमातिं ४ इंद्रं १ असमातिं १ जीवं ५ हस्तं १ विश्वान्देवान्

१-भे. प. विश्वान्देवान् ९ अश्रयगर्भाशमी १ उयोमी १ (एवं ११) । २-भे. प. विश्वान्देवान् ३ उपासमग्निं २ विश्वान्देवान् ९ (एवं १४) ।
 विश्वान्देवान् १३ सवितारं १ (एवं १४) । ३-अत्र ७ विद्योत्तरं भे. प. इंद्रं १ अग्निं १ विश्वान्देवान् ३ सोमं १ (एवं ६) । ४-इंद्रं २ अश्विनौ
 २ रुद्रं २ विश्वान्देवान् १ वास्तोष्पतिर्द्वौ १ वास्तोष्पलमी १ अगिरसः १ इंद्रं ३ अग्निं १ नासत्येद्रान् १ सोमं १ अग्निं १ आदित्यनाभानेदिष्टौ १ नाम्ना-
 नेदिष्टधेनु १ अग्निं १ इंद्राग्नी १ इंद्रं १ मित्रावरुणनाभानेदिष्टान् १ वरुणं १ मित्रावरुणौ १ वरुणं १ देवान् १ (एवं २७) ॥

३४ [१५७] सार्वणिं ४ विश्वान्देवान् १४ पथ्यास्वस्तिनी २ विश्वान्देवान् ४८ बृहस्पतिं २४ अग्निं १२ इधमं १ नरायंसं १ इळं १ वहिषं १ देवीर्द्वोरः १ उपासानक्ते १ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ १ सरस्वतीष्वाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ ज्ञानं ११ [५८] देवान् ९ इंद्रं १७ नदीः ९ ग्राव्यः ८ मरुतः १६ अग्निं १४ विश्वकर्माणं १४ मन्युं १४ सूर्याविवाहं ११ सोमं ५ सोमाक्रौं १ चंद्रमसं १ सूर्यासावित्रीं ९ वासः २ राजयश्महणं १ सूर्यासावित्री १६ [५९] इंद्रं २३ रक्षोहणमग्निं २५ सूर्ये विश्वानरौ १९ इंद्रं ४ इंद्रासेमौ १ इंद्रं १३ पुरुषं १६ अग्निं १५ विश्वान्देवान् ३० ग्राव्यः १४ [६०] उर्वशीं १ पुरूरवंसं २ उर्वशीं १ पुरूरवंसं २ उर्वशीं १ पुच्छ्रवंसं १ उर्वशीं ३ उर्वशीं १ उर्वशीं १ पुरूरवंसं १ उर्वशीं १ पुच्छ्रवंसं २ उर्वशीं १ ओपधीः २३ देवान् १२ इंद्रं १२ विश्वान्देवान् २४ हुघणं १२ इंद्रं ३ बृहस्पतिं १ इंद्रं ७ आद्यां देवीं १ इंद्रं २३ [६१] अधिनौ ११ दक्षिणां ११ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् १ पणीन् १ पणीन् २ विश्वान्देवान् ७ इधमं १

१-भे. प. अंगिरसः ६ विश्वान्देवान् १ सावर्णि ४ (एवं ११) । २-विश्वान्देवान् ९ दां १ विश्वान्देवान् ४ पथ्यास्सस्ति २ विश्वान्देवान् १ (एवं १७) । विश्वान्देवान् ४ आदिस्वार्यमणः १ विश्वान्देवान् ३ नदीः १ विश्वान्देवान् ४ द्यावापृथिव्यौ १ विश्वान्देवान् ३ (एवं १७) । विश्वान्देवान् ४ मित्रावरुणौ १ गां १ विश्वान्देवान् १ द्यावापृथिव्यौ १ विश्वान्देवान् ३ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् ३ (एवं १५) । विश्वान्देवान् ६ अमीयोगौ १ विश्वान्देवान् ८ (एवं १५) । ३-इन्द्रोऽग्निपृष्ठाकपीनादिवतात्वेतिवत् इन्द्राणीं १ इन्द्रं ५ इन्द्राणीं २ इन्द्रं ३ इन्द्राणीं २ इन्द्रं ४ द्यावपि १ इन्द्रं ४ द्यावपि ४ इन्द्रं १ इति ।

तनूनपातं १ इळं १ वहिपं १ देवीद्वीरः १ उपासानक्ते १ दैव्यौहोतारीप्रचेतसौ १ सरस्वतीळामारतीः १ त्वष्टारं १
वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं ३० विश्वान्देवान् १० अग्निं ९ इंद्रं ९ धनान्नदानं ९ रक्षोहणमग्निं ९ ऐंद्रलवं १३
[६२] इंद्रं ९ मजापतिं १० अग्निं ८ वेनं ८ अग्निं ४ वरुणं १ सोमं २ सोमद्रौ १ आभृणीवाचं ८ विश्वा-
न्देवान् ८ रात्रिं ८ विश्वान्देवान् ९ भाववृत्तिं १४ इंद्रं ३ छुभूम्यश्विनः १ मित्रावरुणौ ६ इंद्रं १४ यमं ७ अग्निवायु-
सूर्यान् ७ विश्वान्देवान् ७ इंद्रं ६ सवितारं ३ विश्वावसुं ३ अग्निं ६ विश्वान्देवान् ६ अग्निं ८ [६३] अश्विनौ ६ इंद्रं
६ सपत्नीनाशनं ६ अरण्यानीं ६ इंद्रं १० सवितारं ५ अग्निं ५ श्रद्धां ५ इंद्रं १० भाववृत्तिं ५ अलक्ष्मीनाशनं १ ब्रह्म-
णस्पतिं २ अलक्ष्मीनाशनं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ विश्वान्देवान् ५ सूर्यं ५ शचीं ६ इंद्रं ५ इंद्राग्नी ५ प्रजा-
पतिं ६ यक्षमहणं ६ दुःस्वमनाशनं ६ विश्वान्देवान् ६ सपत्ननाशनं ५ इंद्रं १ सोमवरुणबृहस्पत्यनुमतिधातृविधातृन् १
इंद्रं १ वायुं ४ गाः ४ सूर्यं ४ इंद्रं ४ उपसं ४ राजानं ११ ग्रावाणं ४ ऋभून् १ अग्निं ३ मायाभेदं ३ तार्क्ष्यं ३ इंद्रं ६
विश्वान्देवान् ३ यजमानं १ यजमानपत्नीं १ होतारं १ विष्णुत्वष्टृप्रजापतिधातृन् १ सिनीवालिसरस्वत्यश्विनः १ अश्विनौ
१ आदित्यान् ३ वायुं ३ अग्निं ५ जातेवेदसमग्निं ३ सूर्यं ३ भाववृत्तिं ३ अग्निं १ संज्ञानं ३ ॥ (एवमत्रसक-
लाऋचः १०४७२ द्विसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकदशसहस्राणि ॥) अग्निनववारमित्यादिसंज्ञानं त्रिवारंचतिलाज्याभ्यामद्यप्र-
भृत्यष्टदिनावधिदिनक्रमेण प्रतिदिनं शाकलसंहिताप्रथमाद्वितीयाद्यष्टकक्रमेणाष्टाध्यायमंत्रैर्यक्ष्ये ॥ सर्वहोमांतेशेयेणस्विष्ट-

कृतमग्निमिधमसन्नहनेन रुद्रमित्यादियश्च इत्यंतेसमिधावग्रावादध्यात् ॥ सकलहोमदिनावध्यंतरापेक्षायांतमेवान्वाधान-
वाययेकीर्तयेत् ॥ ततः परिसमूहनाद्यभ्यर्चनान्तं विधायेधमाधानादिकुर्यात् ॥ आचार्यस्वहोमकर्तृत्वेत्यागं यजमानः कुर्यात् ॥
एवं च क्षुणीदुत्वाकरिष्यमाणहोमेप्रत्याहुतित्यागं कर्तुमसमर्थो यजमानश्चेदिहैवत्यागं कुर्यात् ॥ सचैवम् ॥ इम उपकल्पिते
तिलाज्यद्रव्येऽन्वाधानोक्तसंख्यावदानपर्याप्तोऽन्वाधानोक्तदेवताभ्यो नमतेति पुष्पाक्षतजलमुत्सृजेदिति ॥ प्रत्यवदानं त्याग-
करणेन क्तश्चेत्तत्र तत्रैव तत्तद्देवतानामचतुर्थ्या विभक्त्या त्यजेदिति ॥ अथाचार्योन्यैकऋत्विगित्येव मुभौ तिलाज्ययोः प्रत्तिद्र-
व्यमेकावदानं प्रणवाद्येन स्याहाकारं तेन मंत्रेण प्रतिमंत्रं जुहुयाताम् ॥ तत्राज्यं स्तुवविलपरिमितमाचार्येण होतव्यं अन्येन ऋत्वि-
जामध्यमानामिकां गुष्ठयोगलक्षणया मृगीमुद्रया तिलाहोतव्याः ॥ ग्रहयज्ञसमुच्चयपथे सुयोद्युद्देशेनार्कादिजातीयसमिधवर्ज्या-
न्यन्वाधानोक्तसंख्यया त्यक्त्या तद्वोमेऋत्विजो योजयेत् ॥ ग्रहहोमं ते आचार्यत्विजौ तिलाज्ये अग्रादिहव्यवाहांतसप्तत्रिंशद्देव-
ताभ्यः प्रणवाद्यैः स्याहर्तैर्नाम मंत्रैर्हुत्वाग्निमीळइत्यादिश्राकलसंहितामंत्रैर्मंत्राणामृषिदेवतच्छंदैर्यन्जानंतौ शुचीप्रसन्नात्मानौ
जुहुयाताम् ॥ तत्रापि वेदार्थानामनभ्यस्तशास्त्रसद्गुण्यत्वादर्थज्ञानाभावेऽपि याजनाध्यापनादौ प्रत्यवायाभावः किंतु मंत्रोक्त-
फलाल्पत्वमेव ॥ ऋषिदेवतच्छन्दसामपरिज्ञाने तु मंत्रोक्तफलहानिर्दोषश्च श्रूयते—एताभ्यामेवानेवं विदोयातयामानिच्छंदांसि
भवंति स्याणुवच्छंतिर्गते वा पात्यते प्रमीयते वा पापीयान्मवतीति विज्ञायत इति ॥ तथामंत्रदेवताविद एव हविर्देवा अपि स्वीकुर्वति
न त्वतथा विधस्येत्याह शौनकाः ॥ मंत्राणां देवताविधः प्रयुक्ते कर्मकहिंचित् ॥ जुपंते तस्य देवा सोहविर्नादेवताविदः ॥ इत्यादि ॥

देवताविदइत्यृपिछंदसोरप्युपलक्षणं तयोरपिज्ञानस्यावश्यकत्वात् ॥ आकरेप्युष्यादिसर्वविज्ञावेत्यादिस्पष्टं ॥ तस्मादपिदेव-
 तछंदसांपरिज्ञानमवश्यतयाकर्तव्यं ॥ ऋष्यादिपरिज्ञानंचसर्वानुक्रमविदांसुलभं ॥ सर्वानुक्रमण्यविदांतुमत्कृतसर्वानुक्रमा-
 दनुयायिस्त्वक्तप्रतीककवसंख्यक्रपिदेवतछंदःप्रयोगावलोकनवतांसुगममेवेति ॥ एवमग्निमीळइत्यारभ्यसमानीवइत्यंतंप्रत्यु-
 चसुक्तद्रव्याभ्यांहोमंकुर्याताम् ॥ ऋचस्वरूपंतुप्रागेवदक्षितमितिनपुनरिहलिल्यतइति ॥ इत्थंचप्रतिदिनंनियमिताध्यायमंत्रैर्हो-
 मंकृत्वामूर्धानंदिवइत्यनेन(धामंतइत्यनयाऋचावा) पूर्णाहुतिंचहुत्वाग्नेःपरिसमूहनपयुक्षणार्चनानिकृत्वायजमानऋत्विजश्चह-
 विष्यशन्तादिप्रतिनोगवेयुः दक्ताग्नेदुपवसेयुरपि ॥ ततःश्रोभूतेलानादिनित्यकर्मणिविधायवाहितदेवताःसंपूज्याग्नेःसमी-
 पमागत्याचम्यप्राणानायम्यदेवतालस्युत्वास्मिन्नुवेदांतर्गतशाकलसंहिताहोमकर्मण्यद्यपूर्वक्रमागताष्टाध्यायमंत्रैर्विहितहोमं
 कुर्यात् ॥ एवमनुदिनेयापच्छाकलरहितोममन्त्रैरुक्तद्रव्यहोमंकृत्वावशिष्टपूर्वदिनव-
 प्रायश्चित्तहोमतिइद्रादिलोकपालेभ्यःपलाद्याणंप्र्योभूपरणेगुपावलीन्दत्वाऽऽवाहितदेवताभ्यःक्षेत्रपालायचवलीन्दधात् ॥
 ततःसमुद्रादूर्भिरित्यादिमंत्रैःपूर्णाहुतिं कृत्वाऋक्षिकामउक्तमंत्रैस्तोषारं कृत्वापूर्णपात्रविमोक्तान्युपस्थानत्रिभूतिवंदनंतेसा-
 वित्रीप्रजापत्याद्यावाहितदेवतास्तत्तन्मंत्रैर्यथाविगतेसंपूज्यरामाभ्यर्चयेत्प्रभिमग्नजानार्थं संपूज्यगोरूपांतनुष्टिकरद्रव्यरूपांवाद-
 क्षिणादत्त्वातयैवब्रह्मादीन्यथाविमर्कसंपूज्यतच्चदनुरूपादक्षिणादस्यापत्तनुचितस्तुतिवाग्गेःधृमापयेत् ॥ ततोऽग्निसंपूज्यसा-

विन्यादिदेवतापीठान्याचार्यादिहस्तेप्रतिपाद्याग्निविष्टज्यथाकलसंहिताऋक्सूक्तवर्गध्यायमंडलसंख्यान्यतमसंख्यायास्वय-
त्तयनुमृतयान्नाह्मणभोजनसंकल्प्यकर्मसाद्रुष्यतायैविष्णुसंस्मृत्यसकलकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिसंहिताहोमप्रयोगः ॥ ॥
अथाभिचारादिकर्मणिप्रतिलोमाक्षरोच्चारणमंत्रैर्विभीतऋग्वेणसर्पपतैर्होमादिविधिप्रयोगोभूलएवस्फुटतरोतोऽनमयानविवि-
च्यतइतिदिक् ॥ ॥ अथसंहिताहोमकरणाशक्तस्यानुकल्पाःकैश्चिदुच्यन्ते ॥ तेचयथा ॥ सूक्तादिभूताभिर्ऋग्भिर्जुहुयादित्येकः १
अनुवाकाद्याभिर्जुहुयादितिद्वितीयः २ अध्यायाद्याभिर्जुहुयादितितृतीयः ३ मंडलाद्याद्यंत्यभूताभिर्ऋग्भिर्जुहुयादित्येकमिति-
चतुर्थः ४ इत्येवंचत्तारोनुकल्पाअशक्तंप्रत्युपतिष्ठन्ते ॥ अत्रमूलानिमांडकेयसांख्यायनादिस्मृत्त्राण्याकरादेवोपलब्धव्यानिधिस्त-
रमीत्यानानलिसामहे ॥ सूक्तादिज्ञानंतदियत्ताज्ञानंचसयानुक्रमपरिश्रमवतांसुलभतरं ॥ सूक्तानुवाकादिभूतऋग्योमप्रयो-
गोपिप्राग्वदुन्नेयइत्यलंविस्तरेण ॥ प्राचांमार्गान्स्थीयबुध्वावबुध्यग्नोक्तंत्वत्सिन्धस्त्वस्तुप्रबुद्धा ॥ सद्भिःसाराग्राह्यमत्राप्यसारं
हेयंयन्मादेपसद्भर्मएव ॥ १ ॥ धृत्यामनसीष्टदुहंशरणंचरणानुजन्मकंसारेः ॥ गुर्जरगोपालाख्योप्यकार्षेयमेतन्मुदर्थमार्याणाम् ॥ २ ॥

॥ इतिसंहिताहोमविधिःसमाप्तः ॥

संहिताहोमांगमृपितर्पणं ।

तच्च 'तर्पयित्वाङ्गिराचार्यान्पृथीन्छदांसिदेवताः' इतिशौनकीयपरिभाषातो विशेषविधानामावाच्च आचार्योस्तर्पयामि ऋषीस्तर्पयामि देवतास्तर्पयामि छंदांसितर्पयामीत्येतर्पणकुर्वन्तिशिष्टास्तद्देवास्माभिरप्यकारिप्रयोगे ॥ अथकेचननिर्दिष्टप्रमाणतएवसंहितार्पितर्पिदेवतछंदांसि तर्पयतितदर्थमयमुपन्यासः ॥ तत्रादौसुमंतुजैमिनीत्यादियेचान्येआचार्यास्तइत्यंतानाचार्यास्तर्पयित्वा ॥ ऋषितर्पणंकुर्यात् मधुछंदसंतर्पयामि ॥ १ ॥ मेघातिथिं ॥ १ ॥ शुनःशेषं । हिरण्यस्तूपं ॥ २ ॥ कण्वं । प्रस्कण्वं ॥ ३ ॥ सव्यं । नोधां ॥ ४ ॥ पराशरं । गौतमं ॥ ५ ॥ जेतारं ॥ ६ ॥ कश्यपं । ऋज्जाम्बांबरीपसहदेवमयमानसुराघसः । त्रितं ॥ ७ ॥ कक्षीवंतं ॥ ८ ॥ (प्रथमाष्टकः) ॥ ॥ भावयव्यं । कुत्सं ॥ ९ ॥ परुच्छेपं ॥ १० ॥ दीर्घित्तमसं ॥ ११ ॥ इंद्रं । मरुतः । अगस्त्यं ॥ १२ ॥ लोपामुद्रां । ब्रह्मचारिणं ॥ १३ ॥ गृत्समदं । सोमाहु-
रोमशां । परुच्छेपं ॥ १४ ॥ विश्वामित्रं ॥ १५ ॥ (द्वितीयाष्टकः) ॥ ॥ ऋषभं । अत्कीलं । कृतं । गाथिनं । देवश्रवादेववातौ । ति ॥ १६ ॥ कुशिकं । नदी । घोरं । प्रजापतिं ॥ १७ ॥ ३ ॥ जमदग्निं । वामदेवं ॥ १८ ॥ आदितिं ॥ १९ ॥ ६ ॥ ब्रसदस्युं । पुरु-
मीह्वाजमीह्वी ॥ २० ॥ बुधगविष्टिरौ । कुमारं । वृशं । वसुश्रुतं । इषं ॥ २१ ॥ (तृतीयाष्टकः) ॥ ॥ गयं । सुतंभरं । धरुणं । पुहं ।
द्वितंमृक्तवाहसं । वात्रिं । प्रयस्वतं । ससं । विश्वसामानं । द्युमं । विश्वचर्षणिं । वधुं । सुबंधुं । श्रुतबंधुं । विप्रबंधुं । वस्यून् । अ-
त्रिं । विश्ववारां । गौरिवीतिं । बभ्रुं । अवस्युं । गातुं ॥ २२ ॥ संवरणं । प्रभूवसुं । अवत्सारंसदापृणं । प्रतिक्षत्रं ॥ २३ ॥ प्रतिरथं ।
प्रतिभानुं । प्रतिप्रभं । स्वस्त्यात्रेयं । द्यावाध्रं । श्रुतविदं ॥ २४ ॥ अर्चनानसं । रातहव्यं । यजतं । उरुचर्किं । बाहुवृक्तं । पौरं ।

अयस्यु । सप्तवध्रि । सत्यश्रवसं । एवयामरुतं ॥ ४ ॥ भरद्वाजं । वीतहव्यं ॥ ५ ॥ ६ ॥ सुहोत्रं । शुनहोत्रं । नरं । शंसुं । गर्गं ॥ ७ ॥
 ऋषिश्चानं ॥ ८ ॥ (चतुर्थोष्टकः) ॥ ॥ पायुं । वसिष्ठं ॥ १ ॥ २ ॥ शक्तिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मेघ्यातिथिं । आसंगं । शश्व-
 ती । प्रियमेधं । देवातिथिं ॥ ७ ॥ ब्रह्मातिथिं । वत्सं । पुनर्वत्सं । सध्वंसं । शश्वकर्णं । प्रगाथं ॥ ८ ॥ (पंचमाष्टकः) ॥ ॥
 पर्वतं । नारदं । गोपूत्सयश्वसुक्तिनी । इरिनिष्ठि । सोभरिं ॥ १ ॥ विश्वमनसं । व्यशं । मनुं ॥ २ ॥ नीपातिथिं । सहस्रंबसुरोचिपं ।
 नामाकं । विरूपं । त्रिशोकं ॥ ३ ॥ वज्रं । भर्गं । रुलिं । मत्स्यं । मान्यं । मत्स्यान्जालनद्धान् ॥ ४ ॥ पुरुहन्मानं । सुवीतिं ।
 हयसं । गौपवनं । पुरुसुतिं । कृत्रुं । एरुधून् । शुमीदिं ॥ ५ ॥ उशनसं । कृष्णं । विश्वक्रं । दुष्मीक्रं । नृमेघपुरुमेधो । अपालो ।
 श्रुतकशं । मुकशं । चिदुं । पूतदशं । तिरश्चीं । द्युतानं । रेमं ॥ ६ ॥ नृमेधं । नेमं । प्रयोगं । अग्निगृहपतियविष्ट्यो ।
 अरितं । देवलं ॥ ७ ॥ दहच्युतं । इध्मवाहं । रहगणं । बृहन्मतिं ॥ ८ ॥ (षष्ठाष्टकः) ॥ ॥ अयासं । कविं । उचय्यं ।
 अमहीयुं । निष्ठुविं ॥ १ ॥ भृगुं । दत्तवेदानसान् । पवित्रं । बल्यमिं । रेणुं । ऋपमं । हरिमंतं ॥ २ ॥ वसुं । वेनं । अकृष्टमापान् ।
 सिक्ततानिवावरी । दृश्रियोजान् ॥ ३ ॥ प्रतर्दनं । इंद्रप्रमतिं । वृषगणं । मन्युं । उपमन्युं । व्याघ्रपदं । कर्णश्रुतं । मृळीकं । वसु-
 क्रं ॥ ४ ॥ अंधीगुं । ययातिं । नहुपं । मनुं । द्वितं । शिखंडिन्यावप्सरसौ । अग्निं । चक्षुं । ऊहं । ऊर्जसद्धानं । कृतयशसं । ऋ-
 णंचयं । अग्नीन्धिप्यप्यान् । व्यरुणत्रसदस्यून् । अनानतं । शिशुं ॥ ५ ॥ त्रिशिरसं । सिधुद्वीपं । यमीं । यमं । हविर्धाने । विवस्व-
 तं । शंसं । दमनं । संरुमुकं ॥ ६ ॥ मथितं । च्यवनं । निमदं । वसुरुतं । वसुकपलीं । कवपं ॥ ७ ॥ अश्वं । लुशं । अत्रितपसं ।

इंद्रमुक्त्वन्तं । घोषां । सुहृत्स्यं ॥ ८ ॥ (सप्तमाष्टकः) ॥ सप्तगुं । वैकुण्ठमिन्द्रं । देवान् । अग्निमसौचीकं । बृहदुक्थं । अगस्त्य-
 स्यहृत्सारं । नामानेदिष्टं ॥ १ ॥ गयं । वमुकर्णं । सुमित्रं । सुमित्रं । अदितिं । सिधुदक्षं । जरत्कर्णसर्पं । स्यूमरदिमं ।
 अग्निवैश्वानरं । सप्तं । विश्वकर्माणं । सूर्यासावित्रीं ॥ ३ ॥ इंद्राणीं । वृषाकर्पिं । मूर्धन्वन्तं । नारायणं । अरुणं । शार्यातं । तान्वं ।
 अर्बुदसर्पं ॥ ४ ॥ पुरुवरसं । उर्वशीं । वरुं । सर्वहरिं । भिषजं । देवापिं । वज्रं । दुवस्युं । बुधं । मुद्गलं । अप्रतिरथं । अष्टकं ।
 दुर्मित्रमुमित्रगुणं । सुमित्रंदुर्मित्रगुणं ॥ ५ ॥ भूतांशं । दिव्यं । दक्षिणां । पणीन् । समं देवशुनीं । जुह्वं ब्रह्मजायां । ऊर्ध्वनामानं ।
 परशुरामं । अष्टादंष्ट्रं । नभप्रभेदनं । शतप्रभेदनं । सध्रिं । धर्मं । उपस्तुतं । अग्नियुतं । अग्नियूपं । भिक्षुं । उरुक्षयं । इंद्रं लवं ॥ ६ ॥
 बृहद्दिव्यं । हिरण्यगर्भं । चित्रमहसं । अग्निवरुणसोमान् । वाचं । कुल्लमलवर्हिपं । अंहोमुचं । रात्रिं । विहव्यं । प्रजापतिपरमेष्ठिनं । यज्ञं ।
 सुकीर्तिं । शक्रपूतं । सुदासं । मांधातारं । गोधां । जूतिं । वातजूतिं । विप्रजूतिं । वृषाणकं । करिकृतं । अग्नियुतं । एतशां । ऋज्यशृंगं । अंगं ।
 विश्वावसुदेवगंधर्वं । अमितापसं । जरितारं । द्रोणं । सारिस्तृक् । स्तंभमित्रं ॥ ७ ॥ सुपर्णं । ऊर्ध्वकृशनं । देवमुनिं । सुवेदसं । पृथुं ।
 अर्चतं । श्रद्धां । शासं । इंद्रमातरं । क्षिरिबिठं । केतुं । भुवनं । साधनं । शचीं । पूरणं । यक्षमनाशनं । रक्षोहणं । विवृहणं । प्रचेतसं ।
 कपोतं । अनिलं । शवरं । विभ्राजं । इटतं । संवर्तं । ध्रुवं । अमीवर्तं । ऊर्ध्वग्रावाणं । सूनुं । पतंगं । अरिष्टनेमिं । शिबिं । का-
 शिराजं । प्रतर्दनं । वसुमनसं । जयं । प्रथं । सप्रथं । तपुर्मूर्धानं । प्रजावंतं । त्वष्टारं । विष्णुं । सत्यधृतिं । उलं । श्येनं । सर्परा-
 त्रीं । अधर्मर्षेणं । संवननं ॥ ८ ॥ (अष्टमाष्टकः) ॥ इत्यृषितर्पणं ॥ ॥

अवयुं । सप्तवर्धि । सत्यश्रमं । एवयामरुतं ॥ ४ ॥ भरद्वाजं । वीतहव्यं ॥ ५ ॥ ६ ॥ सुहोत्रं । शुनहोत्रं । नरं । शयुं । गर्गं ॥ ७ ॥
 ऋद्धिभाने ॥ ८ ॥ (चतुर्थाष्टकः) ॥ ॥ पायुं । वसिष्ठ ॥ १ ॥ २ ॥ शक्तिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मेध्यातिथिं । आसंगं । शश्व-
 ती । प्रियमेधं । देवातिथिं ॥ ७ ॥ ब्रह्मातिथिं । वत्सं । पुनर्वत्सं । सध्वंसं । शश्वरुणं । प्रगाथं ॥ ८ ॥ (पंचमाष्टकः) ॥ ॥
 पर्यंते । नारदं । गोपूतयश्वकिन्तौ । हरिचिठि । सोमरि ॥ १ ॥ विश्वमनसं । व्यथं । मनुं ॥ २ ॥ नीपातिथिं । सहसंवसुरोनिपं ।
 नामाकं । विरूपं । त्रिशोकं ॥ ३ ॥ वनं । भर्गं । मत्स्यं । मान्यं । मत्स्याजालनद्वा ॥ ४ ॥ पुरुहन्मानं । सुवीतिं ।
 हर्यंतं । गोपानं । पुरुमुति । कृन्तुं । एरुधून् । उमीदि ॥ ५ ॥ उदानसं । कृष्णं । विधकं । दुष्मीकं । नृमेधपुरुमेधौ । अपालं ।
 श्रुतकशं । गुरुकं । बिटुं । पूतदक्षं । तिरश्चीं । घुतानं । रेमं ॥ ६ ॥ नृमेधं । नेमं । प्रयोगं । अग्निपावकं । अग्नीगृहपतियविष्ट्यौ ।
 असितं । देवलं ॥ ७ ॥ दृढयुतं । इध्मवाहं । रहगणं । बृहन्मति ॥ ८ ॥ (षष्ठाष्टकः) ॥ ॥ अयासं । कविं । उचय्यं ।
 अमहीयुं । निधुवि ॥ १ ॥ मृगं । शतवैरागमसान् । पवित्रं । वत्सविं । रेणुं । ऋपमं । हरिमंतं ॥ २ ॥ वसुं । चेनं । अकृष्टमापान् ।
 सिक्तानिवावरीं । धृन्निभोमान् ॥ ३ ॥ प्रतर्दनं । इन्द्रममतिं । वृषगणं । मन्युं । उपमन्युं । व्याघ्रपदं । कर्णेधुतं । मृळीकं । वसु-
 क्रं ॥ ४ ॥ अधीगुं । ययातिं । नहुणं । मनुं । द्वितं । शिखंडिन्यावप्सरसौ । अग्निं । चक्षुं । ऊहं । ऊर्जसमानं । कृतयद्यतं । ऋ-
 गंचयं । अग्नीन्धिष्यान् । व्यरुणप्रसदस्यन् । अनानतं । शिशुं ॥ ५ ॥ त्रिशिरसं । सिधुदीपं । यमीं । यमं । हविधीने । विवस्व-
 तं । शंरां । दमनं । संकुमुकं ॥ ६ ॥ मथितं । च्यवनं । विमदं । वसुरुतं । वसुकपर्षीं । कवयं ॥ ७ ॥ अक्षं । लुशं । अत्रितपसं ।

अन्नं । तृणं ॥ ५ ॥ ६ ॥ राकां । सिनीवालीं । गुग्वादिदेवताः । अपोनपातं ॥ ७ ॥ हविर्धानं । शकुंतं ॥ ८ ॥ द्वितीयाष्टकः ॥
 ॥ यूपान् । ब्रश्चनं । अग्नीन्पूरीप्यान् । उपाध्यायं । ऋत्विजः ॥ १ ॥ नदीः । विश्वामित्रं ॥ २ ॥ सप्तर्षीवाचं । रथांगानि ॥ ३ ॥
 संवत्सरं । अग्निरक्षोहणं ॥ ४ ॥ ५ ॥ आग्निपः । वामदेवं । ऋतं । इंद्रमिवात्मानं वामदेवं । सुपर्णात्मानं वामदेवं ॥ ६ ॥ दधिक्रां ।
 त्रसदस्युं ॥ ७ ॥ क्षेत्रपतिं । शुनं । गुनासीरौ । सीतां । गां । घृतं ॥ ८ ॥ तृतीयाष्टकः ॥ ॥ उशनसं । ऋणंचयं । कुत्सं ॥ १ ॥
 अत्रिं । भूमिं । सुतभरं । देवपत्नीः ॥ २ ॥ अग्निवैद्युतं । शशीयसीं । पुरुमीहं । तरंतं । रथवीतिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ चायमानम-
 भ्यावर्तिनं । गाः ॥ ६ ॥ द्युतं स्क्ष्माणं । प्रस्तोकं । रथं । दुंदुभि ॥ ७ ॥ धेन्विपू । प्रश्नि । अहोरात्री ॥ ८ ॥ चतुर्थाष्टकः ॥ ॥
 वर्म । धनुः । ज्यां । आर्त्तां । इयुधि । सारथि । रथगोपान् । ब्राह्मणपितृन् । प्रतोदं । हस्तमं । युद्धभूमिकवचानि ॥ १ ॥
 मुदासं ॥ २ ॥ वसिष्ठपुत्रपौत्रान् । वसिष्ठं ॥ ३ ॥ वाजिनः । वास्तोष्पतिं । प्रत्वापिनीं ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मङ्गकान् । वसिष्ठश्चिपः ।
 अंतरिक्षं । इंद्रासोमौ रक्षोहणौ । मावाणं । अनिलं । आसंगं । विभिदुं । पाकस्थामानं । कुरुंगं ॥ ७ ॥ अश्विकश्चरू । तिरिदिं ।
 वरुं ॥ ८ ॥ पंचमाष्टकः ॥ ॥ १ ॥ यजमानं । दंपती ॥ २ ॥ ३ ॥ पृथुश्रवसं ॥ ४ ॥ ऋक्षाश्चमेधौ । हविषं । श्रुतवर्णे
 ॥ ५ ॥ ६ ॥ सुपर्णं । सूर्यप्रभं । पवमानं । पवमानसोमं ॥ ७ ॥ ८ ॥ षष्ठाष्टकः ॥ ॥ १ ॥ पवमानमग्निं । पावमान्यध्येतारं
 ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ यमं । यमीं । अगिरः पित्रथर्वभृगून् । श्वानौ । सरण्युं । घातारं । पितृमेधं ॥ ६ ॥ वसुक्रं ।
 अधत्यग्भीशमीं ॥ ७ ॥ कुरुश्रवणं । उपमश्रवसं । अक्षर्क्षीपकितवनिदांच । अक्षान् ॥ ८ ॥ सप्तमाष्टकः ॥ ॥ वैकुण्ठमिंद्रं ।

संहिताहोमांगदेवतर्पणं ॥

तच्चेत्यं ॥ अग्निर्तर्पयामि । सोमं । विधान्देवान् । ब्रह्माणं । ऋषीन् । ऋग्वेदं । यजुर्वेदं । सामवेदं । सावित्री । ब्रह्माणं ।
थद्धां । मेधा । प्रज्ञां । धारणां । सदसस्पतिं । अनुमतिं । छंदांस्यूषीन् । श्रियं । सवितारं । शतचिन्तः । माध्यमान् ।
गृत्समदं । विश्वामित्रं । यामदेवं । अग्निं । भरद्वाजं । जामदग्न्यं । गौतमं । वसिष्ठं । प्रगाथान् । पावमानीः । शुद्रसूक्तां । महासू-
क्तान् । महानाम्नीं । उपनिषदं । हव्यवाहं । इति ३७ देवतास्तर्पयित्वा । ततःसंहितास्यादेवतास्तर्पयेत् ॥

ताश्च-अग्निर्तर्पयामि । यातुं । इंद्रवायू । मित्रावरुणौ । अश्विनौ । इंद्रं । विधान्देवान् । सरस्वती । मरुतः । अग्नीनिर्मथ्याहवनीयी ।
अग्निमिध्यं (समिद्धंवा) । तन्नृपातं । नराशंसं । इलं । बर्हिषं । देवीद्वारः । उपासानक्ते । दैव्यौहोतारीप्रचेतसौ । सरस्वतीळा-
भारतीः । त्वष्टारं । वनस्पतिं । स्वाहाहृतीः । अग्निद्रविणोदसं । इंद्रावरुणौ । ब्रह्मणस्पतिं । सोमं । दक्षिणां । सदसस्पतिं ।
अमामरुतः ॥ १ ॥ ऋमन् । सवितारं । देवीः । इंद्राणीवरुणान्यग्नायीः । द्यावापृथिव्यौ । पृथिवीं । देवान् (पिप्पुंवा) । इंद्रमरु-
त्वतं । पूषणं । अपः । कं । भगं । उदबलं । मुसलं । हरिश्चंद्रप्रजापतिचर्मवा । उपसं ॥ २ ॥ रात्रिं । यूपं । अर्यमणं ।
आदित्यान् । रुद्रं ॥ ३ ॥ सूर्यं । अग्निवैश्वानरं ॥ ४ ॥ अग्निमध्यमं ॥ ५ ॥ अदितिं । सिधुं । घां ॥ ६ ॥ अग्निमुपसं ।
अग्निशुचिं । अग्निजातवेदसं ॥ ७ ॥ सूर्यरश्मीन् । घर्मं ॥ ८ ॥ प्रथमाष्टकः ॥ ॥ रोग्क्षां इंद्रं । पर्वतं ॥ १ ॥ दृष्टस्पतिं ॥ २ ॥
अधं । वावसमुद्राज्वक्षरान् । ऋक्भूमं । संवत्सरसंस्कालचक्रं । साध्यान् । पर्वन्यं । सरसंतं ॥ ३ ॥ रतिं ॥ ४ ॥ अहिर्बुध्न्यं ।

प्रगाथान् पावमानीः क्षुद्रसूक्तान् महानामीः उपनिषदं हव्यवाहं एताःसप्तत्रिंशत् ३७ प्रधानांगदेवताः घृतक्षुततिलद्रव्येण
 एकैक्याहुत्यायस्ये ॥ पुनरत्रप्रधानं ॥ अग्निनवारं ९ वायुं ३ इंद्रवायू ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३
 इंद्रं २३ मरुतः १ इंद्रामरुतः १ मरुतः १ इंद्रामरुतः १ मरुतः २ इंद्रं ५१ अग्निं ५ अग्नीनिर्मथ्याहवनीयौ १ अग्निं ६ अग्नि-
 समिद्धं (इध्मंवा) १ अग्नितनूनपातं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निर्वहिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १
 अग्नीदेव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीदेवीः १ अग्निस्त्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ अग्निमूर्तीःस्वाहाकृतीः (विश्वा-
 न्देवान्) १ अग्निदेवान् २ अग्नीन्द्रवायुष्टहस्पतिमित्राग्निपूषभगादित्यमारुतगणान् १ देवान् १ अग्निं १ अग्निदेवान् ४ देवार्मीन्द्र-
 वायुमित्रमूर्तिविशेषान् १ अग्निं १ अग्निदेवान् १ इंद्रतू १ मरुदतू १ त्वष्टृऋतू १ अमृतू १ इंद्रतू १ मित्रावरुणतू १ अग्निद्र-
 विणोदसमंतुच १ अमृतू १ अमृतू १ इंद्रं ९ इंद्रावरुणौ ९ ब्रह्मणस्पतिं ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ दक्षिणेंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन्
 १ सदसस्पतिं ३ नराशंसं (सदसस्पतिंवा) १ अमामरुतः ९ ॥ १ ॥ ऋभून् ८ इंद्राग्नी ६ अश्विनौ ४ सवितारं ४ अग्निं २
 देवीः १ इंद्राणीवरुणान्यमायीः १ द्यावापृथिव्यौ १ पृथिवीं १ विष्णुं ६ वायुं १ इंद्रवायू २ मित्रावरुणौ ३ इंद्रमरुतं ३ विश्वा-
 न्देवान् ३ पूषणं ३ अपः ७ अवग्नीन् १ अग्निं १ कं १ अग्निं १ सवितारं २ भगं १ वरुणं ३१ अग्निं २२ देवान् १ इंद्रं ४ उत्तख-
 लं २ उत्तखलमुसले २ हरिश्चंद्रप्रजापतिं १ इंद्रं २३ अश्विनौ ३ उपसं ३ अग्निं १८ इंद्रं ३० ॥ २ ॥ अश्विनौ १२ अग्निमित्र-
 वरुणरात्रिसवितृन् १ सवितारं १० अग्निं १२ यूपं २ अग्निं ६ मरुतः ४० ब्रह्मणस्पतिं ८ वरुणमित्रार्यम्णः ३ आदित्यान् ३ वरुण-

अभ्यास्यततु । मन । निर्ऋति । अमुनीति । पय्यास्वस्ति । असमाति । जीव । हस्त । नासत्यो । नामानेदिष्टान् ॥ १ ॥ सावर्णि ।
 नौरूपादिन । ज्ञान ॥ २ ॥ विश्वरूपाणि । मनु । सूर्याविवाह । अर्क । चद्रमस । मनुष्यविवाहाशिष । दास । यक्षमहण ।
 मूर्यसावित्री ॥ ३ ॥ वृषारुपि । पुरष ॥ ४ ॥ उर्वशी । पुरुवरस । ओषधी । द्रुघण । अप्वा ॥ ५ ॥ यजमानान् । सरमादेव-
 शुनी । पणीन् । परमात्मानर्मिद्र । यज्ञपरमात्मान । वाचमध्यमा । गायत्र्यादिछदासि । धनान्नदान । इद्रलम् ॥ ६ ॥ वेन ।
 आमृणीवाच । भावदृष्ट । वात । विश्वावसुदेवगर्ध्व ॥ ७ ॥ सपत्न्याशिनी । अरण्यानी । श्रद्धा । अलक्ष्मीनाशिनी । शंची ।
 दु सप्तमहन् । इद्रसपत्नहन् । अनुमतिमघवद्वातृविधातृन् । राजानमभिषिक्त । मायाभेद । सार्ध्य । यजमानाशिष । पक्ष्याशिष ।
 होत्राशिष । सर्पराजी । सज्जान ॥ ८ ॥ अष्टमाष्टक ॥ इतिसहितास्यदेवतातर्पण ॥ ततश्छंदसातर्पणं ॥ गायत्रीतर्पयामि । उष्णिह ।
 अनुष्टुभ । दृहती । पक्ति । त्रिष्टुभ । जगती । अतिजगती । शर्बरी । अतिशर्बरी । अष्टि । अत्याष्टि । धृति । अतिधृति इतिछंद
 तर्पण ॥ अत्र 'तर्पयित्वाद्भिराचार्यान्प्रीदय्यासिदेवता' इतिशौनकाच्छंदस्तर्पणोत्तरवादेवतातर्पणकार्यं ॥

शाकलसंहितारुग्धोमान्वाधानं ।

अथविधातरेणतूक्तभेदपक्षविभक्तदेवतान्वाधान ॥ अत्रप्रधान ॥ आदित्यादिनवग्रहान् अमुकद्रव्यैरमुकसल्याक्राभिः ॥ पुनरत्र-
 प्रधान ॥ अग्निं सोम विश्वान्देवान् नखाण ऋषीन् ऋग्वेद यजुर्वेद सामवेद सावित्री नखाण श्रद्धा मेधा प्रज्ञा धारणा सदसस्पर्ति अनुमति
 छदास्थृणीन् श्रिय द्विय सवितार द्यतर्चिनः । माध्यमान् गुत्समद विश्वामित्र वामदेव अग्निं भरद्वाज जमदग्निं गौतम वसिष्ठ

उपासानक्ते १ अग्निर्वाय्विन्द्रपर्वतेदेवान् १ अश्वपांनपादहोरात्राणि १ देवपूपाग्नीन् १ मित्रवरुणसिधून् १ मित्रवरुणदेवान् १ देवसंघं १
मित्रावरुणौ २ विश्वान्देवान् ४ मित्रावरुणौ १ उपसं २६ स्वनयदानं ७ स्वनयंभावयव्यं ५ रोमशां १ स्वनयंभावयव्यं १ अग्निं १९
इंद्रं ५ इंद्रं १ इंद्रं २७ इंद्रापर्वतेद्रान् १ इंद्रं ७ वायुं ९ इंद्रवायू ५ वायुं १ मित्रावरुणौ ५ सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्रैद्राभ्यर्यमभगसो-
मान् १ देवेन्द्रमरुदग्निमित्रवरुणान् १ ॥ ९ ॥ मित्रावरुणौ ३ पूषणं ४ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ ३ इंद्रं १ अग्निं १ मरुतः
१ इंद्राग्नी १ बृहस्पतिं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं २६ अग्निसमिद्धं १ अग्नितनूनपातं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निवर्हिषं १
अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीऽपासानक्ते १ अग्नीदेव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्नित्वष्टारं १ अग्निवनस्प-
तिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं १ अग्निं ४३ मित्रं १ मित्रावरुणौ १९ विष्णुं ६ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ ॥ १० ॥ अश्विनौ १२ द्यावापृथि-
व्यौ १० ऋमून् १४ अश्वं ३५ आदित्यवाय्वग्नीन् १ सूर्यरथचक्राधान् १ आदित्यमंडलससरस्वीन् १ परमेश्वरदुर्जयेतां २ संश-
योरथापनं १ मश्रमादित्यविषयकं १ पृथिव्यादित्यवृष्टिहविरूपतीः १ द्युपृथिवीवृष्टीः १ आदित्यचक्रं १ संवत्सर-
चक्रं ३ सप्तर्तून् १ सूर्यरश्मीनांस्त्रीत्वपुरुषत्वज्ञानं १ आहुतिगोरूपां १ अग्न्यादित्यव्यतिहारोपासकदुर्लभतां १ सोमसूर्यमंडलपरिभ्रमणा-
नि १ जीवपरमात्मानौ १ आदित्यतद्गमीन् १ आदित्योपासनानुपासनप्रशंसानिदे १ अग्निवाय्वादित्यानांभ्वंतरिक्षदवाधानज्ञानप्रशंसां १
अक्षरप्रशंसां १ सूर्येगायत्रसामनी १ गोसवितृधर्मान् १ गां २ वत्सगावौ १ शरीरजीवौ १ ब्रह्मसाक्षात्कारं १ ज्ञानं १ द्युपृथिव्या-
दित्यपृष्टीः १ प्रश्नपृथिव्यार्घंतादिविषयकं १ प्रतिवाक्यं १ आदित्यरश्मीन् १ परिदेवनंब्रह्मात्मानुभवनिमित्तं १ देहात्मजीवात्मा-

मित्रार्यम्णः ३ पूषणं १० रुद्रं २ रुद्रमित्रवरुणान् १ रुद्रं ३ सोमं ३ आयश्वपुसः २ अग्निं २१ अग्निदेवान् १ अधिनो २५ ॥ ३ ॥
 उपसं २० सूर्य १३ इंद्रं ७२ अग्निं ९ अग्निवैश्वानरं ७ अग्निं ५ इंद्रं ३८ ॥ ४ ॥ मरुतः १५ अग्निं १२० अग्निमध्य-
 मं ३ अग्निं ० इंद्रं ५७ ॥ ५ ॥ मरुतः ३४ ऋतुदेवान् १ देवान् १ भगमित्रादितिदक्षमरुद्गार्यमवरुणतोमाधिसरस्वतीः १
 वायुश्रुथिधीमुप्रावाश्विनः १ इंद्रपूषणौ १ इंद्रपूषताश्व्यवृहस्पतीन् १ मरुतः २ देवान् २ अदितिं १ वरुणमित्रार्यम्णः ३ इंद्रमरुतपूष-
 भगान् १ पूषविष्णुमरुद्गान् १ वायुसिध्वोषधीः १ रात्र्यहलोकृधाः १ मित्रवरुणार्यमैन्द्रवृहस्पतिविष्णून् १ सोमं
 २३ उपसं १५ अधिनो ३ अमीणोमौ १२ अग्निं ७ देवाग्नीन् १ अग्निं ७ अग्निमित्रवरुणादितिसिधुश्रुथिधीयाः (अग्निंवा) १ ॥ ६ ॥
 अग्निमौपसं ११ अग्निद्रविणोदसं ९ अग्निशुचि ८ अग्निवैश्वानरं ३ अग्निजातवेदसं १ इंद्रमरुतं ३० इंद्रं २८ चंद्ररदिमरोदांसि १
 रोदसी १ देवरोदांसि १ अमरोदांसि १ देवरोदांसि १ देवरोदांसि १ देवरोदांसि १ सूर्यरदिमरोदांसि १
 इंद्रवरुणाभ्यर्च्यमतविटुरोदांसि १ सूर्यरदिमरोदांसि १ देवरोदांसि १ अमरोदांसि १ वरुणरोदांसि १ आदित्यरोदांसि १ वृहस्पतिरोदां-
 सि १ रोदसी १ मित्रवरुणादितिसिधुश्रुथिधीयाः १ इंद्रमित्रवरुणामिमरुतसार्धोद्वितीः १ देवान् १ पितृद्यायापृथिवीः १ नरादांसापूषणौ १
 वृहस्पतिं १ इंद्रं १ सविष्टुमित्रवरुणादितिसिधुश्रुथिधीयाः १ आदित्यमुमतीः १ देवेन्द्रमरुद्वितीः १ इंद्राभ्यर्च्यमतवितृमित्रवरुणाद्वि-
 तिसिधुश्रुथिधीयाः १ इंद्राग्नी २१ ऋभृन् १४ शुश्रुथिव्यभ्यधिमित्रवरुणादितिसिधुश्रुथिधीयाः १ अधिनो २४ ॥ ७ ॥ उपासारात्री १
 उपसं १८ उपोमित्रवरुणादितिसिधुश्रुथिधीयाः १ रुद्रं ११ सूर्य ६ अधिनो ८२ दुःसमनाशनं १ इंद्रं १५ ॥ ८ ॥ रुद्रामरुतः १

इन्द्रं २ राकां २ सिनीवालीं २ गुंगूसिनीवालीराकासरस्वतीद्राणीवरुणानीः १ रुद्रं १ ५ मरुतः १ ५ अपानपातं १ ५ इंद्रामधू १ मरुत्माध-
 वान् १ त्वष्टृशुक्रौ १ अग्निशुची १ इंद्रानभसौ १ मित्रवरुणनभस्यान् १ ॥ १ ५ ॥ अग्निद्रविणोदसमिपंच १ अग्निद्रविणोदसमूर्ज-
 च १ अग्निद्रविणोदसंहंच १ अग्निद्रविणोदसंहस्यंच १ अश्वितपान् १ अश्वितपस्यौ १ सवितारं १ १ अश्विनौ ८ सोमापूषणौ ५
 भोमपूषादितिः १ वायुं २ इंद्रवायू १ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ द्यावापृथिव्यौ ३ शकुंतं ६
 अग्निं ३ ३ अग्निवैश्वानरं २ ६ अग्निमिद्धं १ अश्वितनूपातं १ अग्निमिळं १ अग्निवर्हिषं १ आमिमूर्तीद्वीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासा-
 नक्ते १ अग्नीद्व्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्निस्त्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ३ ३
 ॥ १ ६ ॥ यूपं ५ यूपान् २ विश्वान्देवान् १ यूपान् २ स्वाणुछिन्नयूपमूलं १ अग्निं २ ७ इंद्रामी ९ अग्निं ४ २ अम्युपोश्विदधिकाः १ अग्निं ३
 दधिकाभ्युपोदृहस्पतिसवित्राश्विमित्रवरुणभगवमुरुद्रादित्यान् १ अग्निं ८ अग्नीन्पुरीष्यान् १ अग्निं १ ४ अग्नीद्रौ १ अग्निं १ अग्निवैश्वानरं ३
 मरुतः ३ परब्रह्म २ उपाध्यायवैधामित्रं १ अग्निं २ ५ ऋत्विजः १ अग्निं १ १ ॥ १ ७ ॥ इंद्रं २ ३ ७ ॥ १ ८ ॥ इंद्रापर्वतौ १ इंद्रं १ ३
 वाचंससर्परीं २ रथांगानि ४ इंद्रं ४ अग्निं १ द्यावापृथिव्यौ ३ दिवं १ द्यावापृथिव्यौ ३ दिवं १ सवितारं १
 त्वष्टृमूत्रं १ मरुत्सरस्वतीः १ विष्णुं १ इंद्रं १ आश्विनौ १ देवेंद्रमूत्रं १ अर्यमादितिदेवरुणान् १ अग्निपृथिवीद्व्यप्सूर्यातरिक्षाणि १
 पर्वतादितिमरुतः १ अग्निदेवान् १ अग्निं १ उपासाहनी १ अग्निं ९ अहोरात्रे १ द्यावापृथिव्यौ ४ दिशः १ इंद्रवर्पतं ६ ॥ १ ९ ॥
 देवान् १ संवत्सरं २ संवत्सरादित्यान् १ सिधुसंवत्सरेळासरस्वतीभारतीः १ सवितृधिपणे १ सवितृमित्रवरुणाचूरोदांसि १ अग्निवायुसूर्यान्

नो १ ब्रह्मात्मज्ञानाज्ञानप्रयसांनिदे १ गां १ वाचंमाध्यमिकां १ वागपाः १ शकधूमासोमौ १ अमिसूर्यवायून् १ वाचं १
सूर्य २ कालचक्रं संवत्सरसंस्थं १ साध्यान् १ पर्जन्यामीन् १ सरस्वंतं १ इंद्रं मरुत्वंतं १ ५ ॥ ११ ॥ मरुतः १ ५ इंद्रं १
मरुतः २० इंद्रं १ ३ मरुतः २ इंद्रं मरुत्वंतं ४ मरुतः ३ इंद्रं ४ ५ रतिं ६ अश्विनौ ३ ९ ॥ १२ ॥ द्यावापृथिव्यौ १ १ अग्निस-
वितृदेवान् १ मित्रार्यमवरुणदेवान् १ देवाग्निवरुणान् १ देव्योपासानक्ताः १ अहिर्बुध्न्यसिध्वपांनपातः १ त्वष्ट्रद्वौ १ इंद्रं १ मरुद्द्या-
चापृथिवीः १ मरुसेनाः १ अश्विपूषविष्णुवाय्मिन्द्रान् १ देवदीधितिं १ अन्नं १ १ अग्निसमिद्धं १ अग्नितनूनपातं १ अग्निमिळं १
अग्निर्बर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १ अग्नीदैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीः सरस्वतीक्काभार-
तीः १ अग्निस्त्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ त्वाहाकृतीः १ अग्निं ८ बृहस्पतिं ८ अमृणसूर्यान् १ ६ अग्निं २ ९ अग्निसमिद्धं १ अग्निनराशंसं १
अग्निमिळं १ अग्निर्बर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १ अग्निदैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीः सरस्वतीक्काभार-
तीः १ अग्निस्त्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ त्वाहाकृतीः १ अग्निं ४ ९ ॥ १३ ॥ इंद्रं १ २ ६ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं १
बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं ५ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ॥ १४ ॥ बृहस्पतिं १
ब्रह्मणस्पतिं ८ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ ब्रह्मणस्पतिं १ ३ आदित्यान् १ ७ वरुणं १ १ आदित्यमित्रावरुणान् १ देवान् १
देववसुमित्रवरुणादितींद्रमरुतः १ देवान् ३ वरुणं १ इंद्रं ५ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ सरस्वतीद्वौ १ बृहस्पतिं १ मरुतः १ मित्रावरुणौ १
देवान् १ इंद्रं १ त्वष्ट्रिक्काभारोदः पूषाश्विनः १ उपासानक्ताद्यावापृथिवीः १ देवाहिर्बुध्न्याजैकपादिंद्रान् १ विश्वान्देवान् १ द्यावापृथिव्यौ १

वायुमिपूषमगान् १ मरुतः १ वायुदेवपत्नीः १ उपासानक्ते १ वास्तोष्पतित्वष्टृवाक्नस्पत्योषधीः १ मेधादित्यान् १ अग्निवैद्युतं १
 मरुद्गणभगोयधीद्युवनगिरीन् १ वाय्वपाः १ मरुतः १ मरुद्गणं १ भूमिं १ मरुदहिर्बुध्न्यान् १ देवनिर्ऋतीन् १ देवेणं १ भूम्युर्वश्यौ १
 देवसंघं १ घरुणमित्रभगादितिवायून् १ अदितिमित्रवरुणान् १ सवितारं १ इंद्रं १ भगसर्वित्रिद्रान् १ इंद्रमरुतवंतं १ बृहस्पतिं ३
 मरुतः १ रुद्रं १ ऋश्मिन्द्रपत्नीनदीसरस्वतीरात्राः १ पर्जन्यं २ मरुतः १ पृथिव्यंतरिक्षवनस्पत्योषधीः १ देवान् १ अश्विनौ १ नदीः १
 धायापृथिव्यौ १ वायुं १ सोमं २ इंद्रं १ मां (अग्निवा) १ घर्म १ अश्विनौ १ पूषवायू १ अग्निजातवेदसंमरुतश्च १ सरस्वतीं १
 बृहस्पतिं (अग्निवा) १ अग्निं ३ देवान् १ अश्विनौ १ इंद्रं २ अग्निं ३ विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ अग्निं (सूर्यवा) १ सूर्यं २
 मद्रं १ देवसंघं १ सुतंभरं १ अग्निं २ इंद्रोपआदित्यान् १ सूर्योपोनदीद्याः १ मेघद्वंगिरसः १ इंद्राग्नी १ अंगिरसः २ अंगिरः-
 सरमाः २ सूर्यं २ देवान् १ अंतर्योमिणं १ अमोद्रवरुणमित्रदेवमारुतबलविष्ण्वश्विरुद्रदेवपत्नीपूषभगसरस्वतीः १ इंद्राग्निमित्रवरु-
 णादित्यादित्यपृथिवीद्युमरुतर्षताब्जिष्णुपूषब्रह्मणस्पतिभगसवितृन् १ विष्णुवायुसोमर्भ्वश्चित्वष्टृन् १ मरुतबलबृहस्पतिपूषवरुणभिन्नाय-
 म्नाः १ पर्वतनदीभगादितीः १ देवपत्नीः २ ॥ २६ ॥ उपसं १ सूर्यरश्मीन् १ सूर्यं ३ सूर्योणःसूर्यरश्मीन् १ मित्रवरुणाग्नीन् १
 अग्निवैद्युतं १ उपसः १ इंद्रेद्रात्मसूर्यो १ अग्निं १ अमासचितारौ १ सवितृभगाश्विनः १ सवितृभगौ १ पूषभगादितिसूर्येद्रविष्णुवरुण-
 मित्राग्नीन् १ सवितृनदीः १ देवमित्रवरुणान् १ सूर्यं २ देवदेवपत्नीः १ अमासचितारौ १ सवितारं १ अग्निदेवान् ३ इंद्रवायू १ वायुं
 १ इंद्रवायू २ देवाश्च्युपोमीन् १ मित्रवरुणसोमविष्ण्वग्नीन् १ आदित्यवश्विरुद्रवाय्वग्नीन् १ अश्विभगादितियूपधावापृथिवीः १ वायु-

१ इन्द्रामिदेवान् १ इन्द्रपूषाश्विदेवान् १ ओषधीन्द्रान् १ रोदोमिदीप्ती १ अग्निजिह्वाश्विदेवान् १ अग्निप्रमति १ अश्विनौ ९ मित्रं ९ ऋभून् ४ इन्द्रभून् ३ उपस ७ इन्द्रावरुणौ ३ इन्द्रस्पति ३ पूषण ३ सवितार ३ सोम ३ मित्रावरुणौ ३ अग्नि १ अग्नीवरुणौ ४ अग्नि ५१ अग्निरदोहणं १५ ॥ २० ॥ अग्निवैश्वानरं ११ अग्नि ५८ उपोम्यश्विसूर्यान् १ सवितृवरुणमित्रदेवान् १ देवसूर्यान् १ सूर्यं २ उपोम्यश्विन १ सूर्यं १ उपसं १ अदत्युपस १ सूर्यं १ अग्नि ६ सोमं रुताहृदेव्यं २ अश्विनौ २ इन्द्र ४२ वामदेव १ इन्द्र ६३ ॥ २१ ॥ ऋतवेव ३ इन्द्र २३ इयेनसुपर्णस्मानं ८ इन्द्र १ इन्द्रासौमौ ५ इन्द्र १३ इन्द्रोपसौ ३ इन्द्रं ४० इन्द्राश्वौ २ ॥ २२ ॥ ऋभून् ४८ धावाष्ट-
थिव्यौ १ दधिक्रा १९ सूर्यं १ इन्द्रावरुणौ ११ आत्मान ६ इन्द्रावरुणौ ४ अश्विनौ २१ वायु १ इन्द्रवायू ६ वायु १ इन्द्रवायू ३ वायु ९ इन्द्रादृहस्पती ६ इन्द्रस्पति ९ इन्द्रादृहस्पती २ ॥ २३ ॥ उपस १८ सवितारं १३ देवभूमिवरुणमित्रान् १ देवान् १ अदितिर्सि-
धुस्तस्युपासानक्ता १ अर्यमवरुणामग्नीन्द्रविष्णून् १ पर्वतरुद्रगवरुणमित्रान् १ रोदोहिर्वुध्यान् १ देवादितीन्द्रमित्रवरुणान् १ अग्नि १ उपसं १ सवितृमगवरुणमित्रार्यमैन्द्रान् ७ धानाष्टथिव्यौ १ क्षेत्रपति ३ शुन १ शुनासीरो १ सीता २ शुनासीरो १ अग्नि ३७ मरु
दुद्राविष्णून् १ अग्नि २० अग्निरामिन्द्रं १ अग्निराश्वसं १ अग्निमिच्छ १ अग्निर्वाहिप १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वोरं १ अग्निमूर्तीउपासानक्ते १ अग्नीर्देव्योहोतारोप्रचेतसो १ अग्निमूर्ती सरस्वतीळामारती १ अग्निर्नष्टारं १ अग्निवनस्पति १ साहारुती १ अग्नि १२७ ॥ २४ ॥
मरुदश्विमित्रवरुणान् १ अग्नि ५ इन्द्राग्नी १ अग्नि ६ इन्द्र ८ उद्वनदंद्भौ १ इन्द्रं १७ ऋणचव्यौ ४ इन्द्र ७ इन्द्ररुत्सोशनसं
१ इन्द्रारुत्सौ १ इन्द्र ६८ ॥ २५ ॥ सूर्यं १ अग्नि ४ मित्रावरुणौ १ मित्रवरुणार्यमगाव्यिन्द्रमरुदुद्रान् १ अश्विरुद्रान् १

इंद्राग्नी २५ सरस्वती १४ ॥ ३२ ॥ अश्विनौ २२ उपसं १२ मरुतः ११ मित्रावरुणौ ११ इंद्रावरुणौ ११ इंद्राविष्णू ८ चावायुथि-
 व्यौ ६ सवितारं ६ इंद्रासोमौ ५ बृहस्पति ३ सोमारुद्रौ ४ वर्म १ घनुः १ ज्यां १ आर्त्ता १ इषुधि १ सारथिरश्मीन् १ अध्वान् १
 रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोम्यद्युष्टयिषीपूष्णाः १ इष्टून् २ प्रतोदं १ हस्तत्राणं १ विपाक्तमुखबाणं २ युद्धभूमिब्रह्मणस्पत्यादितीः १
 कवचसोमयरुणेदेवान् १ देवब्रह्माणि १ अग्नि २५ ॥ ३३ ॥ अग्निसमिद्धं १ अग्निमिळं १ अग्निवर्हिणं १ अग्निमूर्ती-
 र्देवीद्वारः १ अग्निमूर्तीजपासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्निंत्वष्टारं १ अग्निवनस्पति १
 अग्निमूर्ती.स्वाहाकृतीः १ अग्नि २० अग्निवैश्वानरं १६ अग्नि ३३ अग्निवैश्वानरं ३ अग्नि ३७ इंद्रं २१ दानंसौदासं ४ इंद्रं १२२
 ॥ ३४ ॥ वसिष्ठपुत्रान् ९ वसिष्ठं ५ देवान् १ अपः १ इंद्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं २ देवान् २ अग्नि १ अग्निमपांनपातं १
 अग्निमहि १ अग्निमहिर्बुध्नं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टून् १ त्वष्टारं १ देवपत्नीद्युष्टयिषीवरुणायीत्वष्टून् १ पर्वताब्देवपत्न्योपधीद्युवन-
 स्पत्यंतरिक्षद्यावायुथिषीः १ द्युष्टयिषीवरुणमरुतः १ इंद्रवरुणमित्राग्न्यबोपधीवृक्षान् १ इंद्राग्निवरुणसोमपूषभगनराशंसपुरंधिरैसत्यशंसा-
 र्यम्णाः १ धातृवरुणद्युष्टयिव्यद्विदेवस्तुतीः १ अग्निमित्रवरुणाश्विपुण्यकर्मवायून् १ द्युष्टयिव्यंतरिक्षोपधिबृक्षेद्रान् १ इंद्रवसुवरुणादित्यरु-
 द्रत्वष्टृदेवपत्नीः १ सोमब्रह्मग्रावयज्ञयूपमित्योपधिवेदीः १ सूर्यचतुर्दिक्पर्वतनद्यपाः १ अदितिमरुद्विष्णुपूषभवित्रवायून् १ सवित्रुपःप-
 र्जन्यक्षेत्रपतीन् १ देवसरस्वतीध्यभिषाङ्गतिपाददिव्यपार्थिवाप्यान् १ सत्यपत्यश्वगोत्रमुपितृन् १ भजैकपादहिर्बुध्न्यसमुद्रापांनपातृश्रीः
 १ आदित्यरुद्रवसुदेवान् १ देवयज्ञियमनुयजनदेवान् १ ॥ ३५ ॥ सूर्यद्युष्टयिव्यग्नीन् १ मित्रावरुणौ १ वायुधेनुपर्जन्यात् १ इंद्रार्य-

सोममृहस्पत्यादित्यान् १ देवाभ्यमुरुद्रान् १ मित्रवरुणरेवतीद्राग्न्यदिती १ सूर्याचद्रमसौ १ भरत ९१ आभामरुत ८ भरतः ४
 शसीयसी ४ पुरुमीह्रैददधि १ तरतवैददधि १ भरत ६ रथवीतिदाल्म्य ३ मित्रावरणो ५९ ॥ २७ ॥ अधिनो ४८ उपस १६
 सन्तिार १४ पर्जन्य १० शुश्वी ३ वरण ८ इन्द्राग्नी ६ भरत ९ अग्निं ९४ ॥ २८ ॥ अग्निर्वैधानर २१ अग्निं ९८ ॥ २९ ॥
 इद्र ६४ वरणमित्रेन्द्रपूषिष्णमित्रासवित्रोषधिर्वतान् १ इद्र १ इन्द्रदेवान् २१ इद्र ५६ दानचायमानीय १ गा १ इद्र १ गा ५
 गर्वेद्रान् १ ॥ ३० ॥ इद्र १२८ द्युतक्षाण ३ इद्र १४ सोम ५ इद्र १४ देवमृमिवृहस्पतीद्रान् १ इद्र १ दानप्रास्तोक ४ रथ ३
 दुदुभि ३ दुदुभीदौ १ ॥ ३१ ॥ अग्निं १० भरत २ धेन्विषे १ इन्द्रवरुणार्यमविष्णून् १ पूषण ५ भरत २ चावाम्नी १ मित्र-
 वरुणामिविधेदेवान् १ अग्निं १ अहोरात्रे १ वायु १ अधिरथाधिन १ पर्जन्यवायुमरत १ सरस्वती १ पूषण १ त्वष्टमी १ रुद्र १
 भरत १ मरुद्गण १ विष्णु १ अहिर्बुध्न्यपर्वतसवितृविश्वदेवमगान् १ विश्वान्देवान् १ देवादितिवरणमित्राग्न्यर्मसवितृमगान् १ सूर्यदे-
 वान् १ चावापृथिव्यौ १ भरत २ इद्र १ अप १ सवितारं १ अग्निदेवान् १ अधिनो १ आदित्यवसुमरुद्वान् १ रुद्रसरस्वतीविष्णु
 वायुऋसुविश्वानविधातृपर्जन्यान् १ सवित्रभगानपात्वष्टृशुश्विनी १ अहिर्बुध्न्याजैरुपाशृथिवीसमुद्रविश्वेदेवान् १ देवपत्नीविश्व
 देवान् १ सूर्य २ अदितिवरणमित्रार्यमभगान् १ आदित्यादिती १ द्युष्टथिन्यग्निवत्सादित्यादिती १ देवान् ४ वरुणमित्राग्नीन् १ इन्द्र-
 पृथिवीपूषभगादितिपचजनान् १ देवान् १ अग्निं १ सोम १ इन्द्रादिदेवान् १ पथान १ अतियाजयागनिराकृति १ मरुदादित्यान् १
 सोम १ उप सिधुपर्वतपितृन् १ देवसूर्याग्नीन् १ इन्द्रसरस्वतीपर्जन्योषध्यग्नीन् १ मिथान्देवान् ४ पूषण ३२ इन्द्रापूषणो ६ पूषण ४

इंद्राग्नी २५ सरस्वती १४ ॥ ३२ ॥ अश्विनौ २२ उपसं १२ मरुतः ११ मित्रावरुणौ ११ इंद्रावरुणौ ११ इंद्राविष्णू ८ धावाष्टथि-
 व्यो ६ सवितारं ६ इंद्रासोमौ ५ बृहस्पति ३ सोमारुद्रौ ४ वर्म १ घनुः १ ज्यां १ आर्ली १ इषुधि १ साराथिरश्मीन् १ अश्वान् १
 रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोम्यद्युष्टथिवीपूष्यः १ इष्टून् २ प्रतोदं १ हस्तत्राणं १ विपाक्तमुखवाणं २ युद्धभूमिब्रह्मणस्पत्यदितीः १
 कवचसोमवरुणदेवान् १ देवब्रह्मणि १ अग्निं २५ ॥ ३३ ॥ अग्निसमिद्धं १ अग्निनराशंसं १ अग्निमिच्छं १ अग्निवर्हिषं १ अग्निमूर्ती-
 देवीद्वारः १ अग्निमूर्तीजपासानक्ते १ अग्नीदैव्योहोतारोप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीः सरस्वतीकाभारतीः १ अग्निवष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १
 अग्निमूर्तीः स्वाहाकृतीः १ अग्निं २० अग्निवैश्वानरं १६ अग्निं ३३ अग्निवैश्वानरं ३ अग्निं ३७ इंद्रं २१ दानं सौदासं ४ इंद्रं १२२
 ॥ ३४ ॥ वसिष्ठपुत्रान् ९ वसिष्ठं ५ देवान् १ अपः १ इंद्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं २ देवान् २ अग्निं १ अग्निमपांनपातं १
 अग्निमहिं १ अग्निमहिर्बुध्न्यं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टून् १ त्वष्टारं १ देवपत्नीद्युष्टथिवीवरुणायीत्वष्टून् १ पर्वताब्देवपत्नयोपधीद्युवन-
 स्पत्यंतरिक्षधावाष्टथिणीः १ द्युष्टथिवीवरुणमरुतः १ इंद्रवरुणमित्राग्र्यवोषधीवृक्षान् १ इंद्राग्निवरुणसोमपूषभगनराशंसपुरंधिरैसत्यशंसा-
 र्यम्याः १ धातुवरुणद्युष्टथिव्यद्रिदेवस्तुतीः १ अग्निमित्रवरुणाश्विपुण्यकर्मवायून् १ द्युष्टथिव्यंतरिक्षौषधिवृक्षेद्रान् १ इंद्रवसुवरुणादित्यरु-
 द्रत्वष्टृदेवपत्नीः १ सोमब्रह्मआयज्ञयूपमित्योषधिवेदीः १ सूर्यचतुर्दिक्पर्वतनद्यपाः १ अदितिमरुद्विष्णुपूषभवित्राव्यून् १ सवित्रुषः प-
 र्जन्यक्षेत्रपतीन् १ देवसरस्वतीध्यभिपाद्गतिपाद्विव्यपार्थिवाप्यान् १ सत्यपत्यश्वगोऋभुपितृन् १ अजैकपादहिर्बुध्न्यसमुद्रापांनपातृक्षीः
 १ आदित्यरुद्रवसुदेवान् १ देवयज्ञियभनुयजनदेवान् १ ॥ ३५ ॥ सूर्यपृथिव्यग्नीन् १ मित्रावरुणौ १ वायुधेनुपर्जन्यात् १ इंद्रार्य-

मणौ १ रुद्र १ सरस्वतीनदी १ मरुद्वाच १ भूमिपूषमगवाजान् १ मरुद्विष्णून् १ ऋगून् १ इन्द्र ५ सवितृपर्वतदेवान् १ सवि-
तार ६ वाजिन २ अश्व्युष पत्नीयनमानहोतृन् १ बर्हव्युपूष्ण १ वसून् १ विश्वदेवाग्निमगार्शीद्रान् १ मित्रवरुणेन्द्राग्र्यमादिति-
विष्णुसरस्वतीमरुत १ देवान् १ द्युष्टयिचीवरणमित्राग्निदेवान् १ देवसवितृन् १ मित्रवरुणद्युष्टयिचीन्द्रार्यमादितियायुभगान् १ मरुद-
मिसरस्वती १ वरुणमित्रार्यमादिती १ विष्णुरुद्राधिन १ पूषसरस्वतीदेवपनीवायून् १ द्युष्टयिचीरुणमित्राग्निदेवान् १ अग्नीद्रमित्र
वरुणाधिमगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुद्रान् १ भग ५ उपस १ अगिर पर्जन्यनदीपत्नीयजमानान् १ अग्नि १ देवहोतृयजमानात् १ अग्नि
१ अग्निमरुर्विद्राभ्युपोमित्रवरुणान् १ अग्निदेवान् १ देवघावाष्टयिची १ यज्ञत्विग्मीन् १ देवाग्निन् १ देवान् १ अग्निदेवान् १
दधिक्षाभ्युपोमित्रमर्गोद्विष्णुपूषनक्षत्राणस्पत्यादित्यद्युष्टयिव्यप्सूर्यान् १ दधिक्षा ४ सवितार ४ रुद्र ४ अप ४ ऋगून् ३ विश्वान्देवान्
१ अप ४ मित्रावरुणौ १ अग्नि १ विश्वान्देवान् १ नदी १ आदित्यान् ६ घावाष्टयिच्यौ ३ गस्तोप्पति ४ इन्द्र ७ मरुत ४९
रुद्र १ ॥ ३६ ॥ सूर्य १ मित्रावरुणौ १८ सूर्य ३ मित्रावरुणौ २ सूर्य ४ सूर्यमित्रवरुणान् १ मित्रावरुणौ १२ अदिति १० सूर्य
३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ५६ उपसं ४० ॥ ३७ ॥ इन्द्रावरुणौ ३० वरुण २७ वायु ४ इन्द्रवायू ३ वायु १ इन्द्रवायू १ वायु १
इन्द्रावायू ४ वायु १ इन्द्रवायू १ वायु १ इन्द्रवायू १ वायु १ इन्द्राग्नी २० सरस्वती २ सरस्वती १ सरस्वती ६ सरस्वत ३ इन्द्र १
वृहस्पति १ इन्द्रानक्षत्राणस्पती १ वृहस्पति ६ इन्द्राब्रह्मणस्पती १ इन्द्रावृहस्पती १ इन्द्र ६ इन्द्रावृहस्पती १ विष्णु ३ इन्द्राविष्णू ३
विष्णुं ८ ॥ ३८ ॥ पर्जन्य ९ मरुद्वान् १० इन्द्रासोमौरक्षोहणौ ७ इन्द्र १ सोम १ अग्नि १ देवान् १ सोम २ अग्नि १ इन्द्रासो-

गोरक्षोहणौ १ इंद्रं १ आण्यः १ मरुतः १ इंद्रं ४ वसिष्ठाधीःपृथिव्यंतरिक्षाणि १ इंद्रं १ इंद्रासोमैरक्षोहणौ १ इंद्रं २९ आसंगं
 ५ इंद्रं ४० दानं वैभिद्वं २ इंद्रं २० दानं पाकं संस्थामीयं कौरयाणीयं ४ इंद्रं १४ पूषणं ४ दानं कौरंगं ३ ॥ ३९ ॥ अश्विनौ ३६
 अश्विनौ दानं काशाय चैदीयं च १ दानं काशवं २ इंद्रं ४५ दानं तैरिदिरं पार्श्वीयं ३ मरुतः ३६ अश्विनौ ५० अग्निं १० ॥ ४० ॥
 इंद्रं १२१ आदित्यान् ७ अश्विनौ १ अग्निं सूर्यावायून् १ आदित्यान् १३ दानं त्रासदस्यवं २ मरुतः २६ ॥ ४१ ॥ इंद्रं १६ दानं-
 चैत्रं २ अश्विनौ १८ अग्निं ३० इंद्रं २७ दानं वारवं सौपामीयं ३ मित्रावरुणौ ९ आदित्यश्चिमरुतः १ मरुतः १ विष्णुं १ मित्रावरुणौ १२
 अश्विनौ ११ वायुं ६ मरुद्भ्रमणस्पतिदेवान् १ अग्निदेवान् १ यज्ञं १ देवान् १ देवमरुद्वितीः १ मरुद्विद्ववरुणादित्यान् १ वरुणाद्विद्व-
 यान् १ मरुद्विष्णवश्चिपूपुंद्रान् ४ मरुत्सवितृन् १ मरुदादिदेवान् ४ अर्यममित्रवरुणान् १ देवान् ५ त्रयस्त्रिंशद्देवान् १ वरुणमित्रार्यम-
 देवपत्न्यमीन् ३ मरुतः १ सोमं १ अग्निं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ रुद्रं १ पूषणं १ विष्णुं १ अश्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अत्रीन् १
 विश्वान्देवान् ४ यज्ञयजमानौ ४ दंपती ५ दंपत्याशिषः ९ ॥ ४२ ॥ इंद्रं ६७ अश्विनौ २४ इंद्रं १४ इंद्राग्नी १० अग्निं १०
 इंद्राग्नी १२ वरुणं १३ अश्विनौ ३ अग्निं ६३ अग्नेद्वौ १ इंद्रं ६१ ॥ ४३ ॥ दानं पार्थुश्रवसं ४ वायुं ४ इंद्रं ३ वायुं १ इंद्रं १
 आदित्यान् १३ आदित्योपसः ५ सोमं १५ अग्निं २० इंद्रं ४१ देवान् १ इंद्रं ३४ आदित्यान् २१ ॥ ४४ ॥ इंद्रं १३ दानमा-
 क्षाश्चमेधीयं ६ इंद्रं १० इंद्राग्निविश्वदेववरुणान् १ वरुणं १ इंद्रं २१ अग्निं ३३ अश्विनौ १८ अग्निं १२ दानं श्रौतवर्णं आक्षीयं ३
 अग्निं १६ इंद्रं ३३ सोमं ९ इंद्रं ९ देवान् १ इंद्रं १८ ॥ ४५ ॥ देवान् १ वरुणमित्रार्यम्भः १ देवान् १ अर्यमवरुणौ १ देवान्

२ इंद्रविष्णुमरुदधिः १ देवान् २ अग्निं ९ अधिनौ २० इंद्रं ९२ इंद्रमूर्त १ मरुतः १२ इंद्रं २२ इंद्रामरुतः १ इंद्रावृहस्पती
 १ इंद्रं ५० ॥ ४६ ॥ वाचं देवीं २ इंद्रं १ मित्रावरुणौ ४ मित्रवरुणादित्यान् १ आदित्यान् १ अधिनौ २ वायुं २ सूर्यं २ उपसं
 १ सोमंपवमानं १ गां २ अग्निं ३५ अग्नमरुतः १ सोमंपवमानं ४० अग्निसमिद्धंपवमानं १ अग्नितनूनपातंपवमानं १ अग्नि-
 मिच्छंपवमानं १ अग्निबर्हिस्पंपवमानं १ अग्निमूर्तं दिवीद्वारः पवमानं १ अग्निमूर्तं उपासानक्ते पवमानं १ अग्नीदैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ पवमानं
 १ अग्निमूर्तः सरस्वतीष्ठाभारतीः पवमानं १ अग्नित्वष्टारंपवमानं १ अग्निवनस्पतिंपवमानं १ स्वाहाकृतीः १ सोमंपवमानं ५१५
 ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ अग्निंपवमानं ३ सोमंपवमानं १८ पूषणंपवमानं ३ सोमंपवमानं १० अग्निंपवमानं २ सवितारंपवमानं
 १ अग्निसवितारौ पवमानौ १ विश्वान्देवान् पवमानान् १ सोमंपवमानं ३ पावमान्यध्येतुं पवमानान् २ सोमंपवमानं ४९८ ॥ ५० ॥
 ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ अग्निं ५५ ॥ ५३ ॥ इंद्रं ३ अपः ९ यमं १ यमीं १ यमं ३ यमीं ३ यमं १ यमीं १
 यमं १ यमीं १ अग्निं १८ शकटे हविर्धानाख्ये ५ यमं ५ पितृर्नगिरथर्वमृगुनामकान् १ पितृन् ३ ध्यानौ सारमेयौ ३ यमं ४
 पितृन् १४ अग्निं १४ सरण्यं २ पूषणं ४ सरस्वतीं ३ अपः ५ मृत्युं ४ घातारं १ त्वष्टारं १ पितृमेघं ७ प्रजापतिं १ ॥ ५४ ॥
 अबमीषोमान् १ अपः ७ अग्निं १८ इंद्रं २५ अधिनौ ३ सोमं ११ पूषणं ९ इंद्रं ४४ अग्निमपांनपातं १५ इंद्रामरुतः १
 विश्वान्देवान् १ देवसंघं १ सवितृभगार्थमेवान् १ देवभुवि भवाजान् १ देवान् १ हिरण्यगर्भं २ शमीमरणि कारणभूतां १ कण्वं १
 इंद्रं ९ ॥ ५५ ॥ विश्वान्देवान् १ इंद्रं २ दानं कौरुश्रवणं त्रासदस्यवीर्यं २ उपमथवसं ४ अक्षान् १ कितवर्निदां ४ कितवाक्षनिदां १

१ अक्षनिदां १ अक्षान् २ कितवनिदां २ अक्षान् १ कृपिं १ अक्षनिदां १ अग्निद्युष्टिथिवीदेवावनानि १ द्युष्टिथिवीसंधुपर्वतसूर्ययोपः-
 सोमान् १ द्युष्टिथिव्युपोमीन् १ उपासामी १ उपासामीन् १ उपोऽग्न्यश्विनः १ सवितृधिपणाग्नीन् १ देवस्तोत्रसूर्याग्नीन् १ आदित्या-
 ग्नीन् १ इंद्रमित्रवरुणभगामिदेवान् १ आदित्यवृहस्पतिपूषाश्विमगाग्नीन् १ आदित्याग्नीन् १ मरुद्रुद्राग्निदेवान् १ देवान् १ उपोन-
 क्ताद्युष्टिथिवीवरुणमित्रार्येन्द्रमरुपर्वतावादित्यांतरिक्षस्वर्गान् १ द्युष्टिथिवीनिर्ऋतीः १ अदितिदेवावनानि १ ग्रावदेवावनानि १ इंद्रेष्वावृ-
 हस्पती १ अश्विनौ १ मरुद्गणं १ सोमं १ देवान् ३ अग्निमित्रवरुणसवितृन् १ देवान् १ सवितारं १ सूर्यं १ २ इंद्रं ५ अश्विनौ ३ १
 इंद्रं ३ ३ अग्निं २ २ ॥ ५६ ॥ इंद्रवैकुण्ठं ३ ७ अग्निंसौचीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ अग्निंसौ-
 चीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ देवान् ६ अग्निंसौचीकं ३ देवान् २ अग्निंसौचीकं ६ इंद्रं १ ४ अग्निवायुसूर्यान् १ पृथिवीदेवसूर्यान् १
 स्तोमाभिमानिदेवद्युधर्मदेवादित्यान् १ अंगिरसः ३ वृहदुक्थं १ इंद्रं १ तंतुमग्न्याख्यं १ मनआवर्तनं ३ सोमं १ मनआवर्तनं १ २ निर्ऋति
 ३ निर्ऋतिसोमी १ देवीमसुनीतिं २ पृथिवीर्ध्वतरिक्षसोमपूषस्तीः १ द्यावापृथिव्यौ २ इंद्रद्यावापृथिवीः १ असमातिं ४ इंद्रं १
 असमातिं १ अर्थसुवंधोर्जाविताह्वानरूपं ५ सुवंधोःस्पर्शनहेतुभूतादेवतां १ रुद्रं २ अश्विनौ २ वास्तोष्पतिरुद्रसृष्टिं ३ रुद्रं वास्तोष्पतिं
 १ वास्तोष्पत्यग्नी १ अंगिरसः १ इंद्रं ३ अग्निं १ नासत्येद्रान् १ सोमं १ अग्निं १ आदित्यधाः १ नाभानेदिष्टेधेन् १ अग्निं १
 इंद्राग्नी १ इंद्रं १ मित्रवरुणनामानेदिष्टान् १ वरुणं १ मित्रावरुणौ १ वरुणं १ देवान् १ ॥ ५७ ॥ अंगिरसः ६ विश्वान्देवान् १
 दानंसावर्णीयं ४ देवान् ८ इंद्राग्निमित्रवरुणभगद्युष्टिथिवीमरुतः १ द्यां १ देवान् ४ पथ्याखस्ति २ विश्वदेवादितिः १ देवान् २

नराशसपूषामिसूर्यचन्द्रमोयमंद्रवायूरोराग्र्यश्चिन १ अग्निवृहस्पत्यजैकपादहिर्वुश्यान् १ पृथिव्यर्यमणौ १ अथान् १ वाय्विद्रपूष्ण १
 ए२र्विशतिनद्यमुवनस्पतिपर्मेतामि॒रुशान्वस्वतिय॒रुद्रान् १ नदीसरस्वतीसरयुसि॒ध्वाद्या १ देवमातृदेवपत्नीत्वष्टि॒द्रवाजभगमरुत १
 मरुत १ मरुदि॒द्रादिदेववरणमित्रान् १ मरुददिती १ द्यावापृथिव्यो १ होत्रायज्ञौ १ गंय १ विश्वदेवादिति १ अग्नी॒द्रवरुणमि-
 त्रायमवायुपु॒सरस्वत्यादित्यविष्णुमरुद्बुधसोमरुद्रा॒दिति॒ब्रह्मणस्पतीन् १ इ॒द्राग्नीपोमान् १ देवान् २ मि॒त्रारणौ १ गा १ देवान् १
 द्यावापृथिव्यौ १ पर्जन्ये॒द्रवायुवरणमित्रा॒र्यमादिति॒पाथिवदिव्यात्तरिक्षेदेवान् १ ऋमुसोमान् १ देवान् १ अ॒ग्निनौ १ मा॒ध्यमि॒क-
 यागजैकपात्सि॒ध्वाद्वि॒धेदेवसरस्वती १ देवान् १ देवानि॒द्रज्येष्ठान् १ मरुत १ इ॒द्रवस्वादित्यादितिरु॒द्रमरुत्त्वष्टृदेवपत्नी १ अ॒दिति॒द्युष्ट-
 थिव्यग्नी॒द्रविष्णुमरुदा॒दित्यवसुरु॒द्रसवितृन् १ सरस्व॒हरणपूषविष्णुवा॒ग्व्यश्चिन १ यज्ञदेव॒त्वि॒गध्व॒र्वादि॒द्युष्टिर्वी॒द्वान् १ अग्नी॒पोमौ १
 देवान् २ देव॒यात॒पर्जन्या॒वोष॒ध्यर्यमा॒ग्निवायुसूर्यान् १ सि॒ध्वतरिक्षा॒जैरु॒पा॒न्मे॒धाहि॒र्वुध्येदेवान् १ देवान् १ अ॒ग्न्यादित्य॒क्षेत्र॒पतीन् १
 देवान् २ वृ॒हस्पतिं २४ अग्निं १२ अ॒ग्निस॒मिद्ध १ अ॒ग्निरा॒शस १ अ॒ग्निमि॒ळं १ अ॒ग्निव॒हिप १ अ॒ग्निमूर्ता॒र्वेदी॒द्वारं १ अ॒ग्निमूर्तां
 उ॒पा॒सान॒क्ते १ अग्नी॒दे॒व्योहो॒तारी॒प्रचेत॒सौ १ अ॒ग्निमूर्तां॒ सर॒स्वती॒ळा॒भारती १ अ॒ग्नि॒त्वष्टार १ अ॒ग्नि॒वन॒स्पतिं १ स्वा॒हा॒रुती १ ज्ञान
 ११ ॥ ५८ ॥ देवान् ९ इ॒द्र १७ नदी ९ ग्रा॒व्य ८ मरुत १६ अग्निं १४ वि॒श्वक॒र्मण १४ म॒न्यु १४ सोम ५ सूर्यो॒विवाह
 ११ देवान् १ सोमार्को १ च॒द्रम॒स १ वि॒वाह॒म॒ग्रा॒शिप ९ वधू॒वास स॒स्पृश॒र्नि॒दा २ द॒प॒तिय॒क्ष्मना॒श १ सूर्यो॒सावि॒त्री १६
 ॥ ५९ ॥ इ॒द्र २३ अ॒ग्निर॒क्षो॒हण २५ सूर्यम॒ग्नि॒वे॒धान॒रच १९ इ॒द्र ४ सोम॒ेद्रौ १ इ॒द्र १३ पुरु॒ष १६ अ॒ग्निं १५ देवान् १ अ॒ग्निं ३

अम्भरुद्रिन्द्रान् १ मरुद्वरुणमित्रायुर्मद्वान् १ इन्द्रासूर्यो १ इन्द्रं १ रुद्रं १ वृहस्पतिसोमजाम्यथर्वदेवभृगून् १ द्युष्टयिचीनराशंसयमादि
 तित्वष्टद्विणोदक्रमुरोदसीमरुद्विष्णून् १ अहिर्बुध्न्यसूर्यचंद्रमोद्युष्टयिचीः १ पूषापांनपाद्वाय्वश्विनः १ अग्निदेवपत्न्यदितिचंद्रसूर्येन्द्रान् १
 अंगिरोम्रावेदवत्सदितीः १ द्यावापृथिव्यौ १ देवान् २ अर्यममित्रवरुणदेवजनरुद्रमरुद्वान् १ सूर्यचंद्रमोहिर्बुध्न्याश्विनः १ मित्रवरुणाश्विनः
 १ अधिपूपमगम्यादिब्रह्मादीन् १ इन्द्रं १ सवित्रिन्द्रमरुतः १ द्यावापृथिव्यौ १ इन्द्रं १ देवस्तोत्रं १ गोयाच्चां १ ब्राह्मणः १४ ॥६०॥
 उर्वशी १ पुरुरवसं १ उर्वशी १ पुरुरवसं २ उर्वशी १ पुरुरवसं १ उर्वशी १ उर्वदयाद्यप्सरसः १ उर्वशी १ पुरुरवसं १ उर्वशी १
 पुरुरवसं १ उर्वशी १ पुरुरवसं २ उर्वशी १ पुरुरवसं १ इन्द्राश्वौ १३ ओपवीः २३ बृहस्पतिमित्रवरुणपूषादित्यवत्सिन्द्रान् १
 बृहस्पतिं ३ देवान् २ बृहस्पतिं १ अग्निं ५ इन्द्रं १२ इन्द्रदेवसवित्रदितीः १ गवादितीः १ इन्द्रादिती २ ऋत्विजः १२ द्रुषणं १२
 इन्द्रं ३ बृहस्पतिं १ इन्द्रं ७ देवीमप्यां १ मरुतः १ इन्द्रं २२ ॥ ६१ ॥ अधिनौ ११ दक्षिणां ११ सरमां १ पणीनसुरान् १
 सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ आदित्यवरुणवाय्वमिसोमा-
 पाः १ सोमवरुणमित्राग्निबृहस्पतिब्रह्मजायादानानि १ देवबृहस्पतिब्रह्मजायाः १ देवसप्तर्षिबृहस्पतिब्रह्मजायाः १ देवजुह्वहस्पतीन् १
 देवमनुष्यराजबृहस्पतिब्रह्मजायादानानि १ देवबृहस्पतिब्रह्मजायावार्हस्पत्यज्ञान् १ अग्निसमिद्धं १ अग्नितनूनपातं १ अग्निमिच्छं १
 अग्निचर्हिषं १ अग्निमूर्तीदंवीद्वारः १ अग्निमूर्तीउपासानके १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीसरस्वतीळाभारतीः १ अग्नि-
 त्वष्टारं १ अग्निवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इन्द्रं ३० अग्न्यादित्यवायुसूर्यरश्मीन् १ अग्निवायुसूर्योन् १ वेदिजायापतिदेवान् १ देवं-

मध्यमस्थान १ वाचमाध्यमिकाचपरमात्सुद सोमग्रहान् १ यज्ञ २ ब्रह्मसर्वरूपवाच १ छंदोयोगधिष्यवागृत्विग्निद्राश्वान् १ ससाध-
 सूर्यान् १ अग्नि ९ इन्द्र ९ धनात्रदान ९ अग्निरक्षोहण ९ इन्द्र २२ ॥ ६२ ॥ प्रजापतिं १० अग्निं ८ वेन ८ अग्निं ४ वरुण १
 सोम १ वरुणापा २ इन्द्र १ वाचमामृणां ८ देवार्थमग्निवरुणान् १ वरुणमित्रार्यम्ण ३ वरुणमित्रार्यममरुदुद्रेद्रान् १
 वरुणमित्रार्यम्ण १ वरुणमित्रार्यमादित्यान् १ वसुमित्रवरुणार्यमाग्नीन् १ रात्रिं ८ अग्निं १ इन्द्रमरुद्विष्यवयतरिक्षवायून् १ देवान्
 २ द्युष्टिन्त्यहोरात्र्यबोपधिदेवसोमान् १ अग्निं १ इन्द्राश्विवृहस्पतिदेवान् १ इन्द्र १ इन्द्राग्निवसुरुद्रादित्यान् १ भाववृत्तिं १४ इन्द्र ३
 अश्विनी २ इन्द्र २ शुभूम्यश्विन १ मित्रावरुणो ६ इन्द्र १४ यम ७ अग्निसूर्यवायून् ७ देवान् १ वात २ देवमरुद्वृतानि
 २ अप १ निह्वा १ इन्द्र ६ सवितार ३ विधावसु ३ अग्निं ७ अर्यमभगवृहस्पतिदेववाग्देवी १ सोमाध्यादित्यविष्णुसूर्यब्रह्मवृहस्प-
 तीन् १ इन्द्रवायुदृहस्पतीन् १ अर्यमवृहस्पतीन्द्रवायुविष्णुसरस्वतीसवितृन् १ अग्निं ९ ॥ ६३ ॥ अश्विनौ ६ इन्द्र ६ सपत्नीवाधन ६
 अरण्यानीं ६ इन्द्र १० सवितार ५ अग्निं ५ श्रद्धा ५ इन्द्र १० भाववृत्त ५ अलक्ष्मीनाशन १ ब्रह्मणस्पतिं २ अलक्ष्मीनाशन १
 विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ इन्द्रदेवान् २ इन्द्रमरुदेवान् १ देवान् २ सूर्य ५ शचीं ५ इन्द्र १० गर्भसमाधान ६ यक्ष्मनाशन ६ दु स-
 मनाशन ५ देवान् ३ यम १ देवान् १ सपत्ननाशन ५ इन्द्र २ सोमवरुणवृहस्पत्यनुमतीन्द्रधातृविधातृन् १ इन्द्र १ वायु ४ गा ४
 सूर्य ४ इन्द्र ४ उपस ४ अभिषिक्तानस्तुतिं ११ ब्राह्मण ४ ऋग्वेद ३ तादर्य ३ इन्द्र ६ धातृसवितृविष्णून्
 १ धातृसवितृविष्यवमीन् १ धातृसवितृविष्णुसूर्यान् १ वृहस्पतिं ३ पुत्रकामयजमानाशिप १ पुत्रकामपत्न्याशिप. १ होत्राशिप १

विष्णुत्वमृप्रजापतियानून् १ सिनीवालीसरस्वत्यश्विनः १ अश्विनौ १ अदिति ३ वायुं ३ अग्नि ३ अग्निजातवेदसं ३ सूर्य ३ भाव-
युति ३ अग्नि १ संज्ञानं ३ ॥ ६४ ॥ इतिद्याकलसंहितामंत्रदेवतान्वाधानं ॥

अनुवाकाद्युग्देवतान्वाधानं ।

श्रीः ॥ अग्नि १ इंद्रद्विः ३ अग्नि ४ ब्रह्मणस्पति ५ कं ६ अग्निद्विः ८ अम्यश्व्युपसः ९ इंद्रं १० अग्नित्रिः १३ मरुतः १४
अग्नि १५ इंद्रं १६ अश्विनौ १७ इंद्रं १८ अग्नि १९ वायुं २० अग्नि २१ अश्विनौ २२ इंद्रंमरुतं २३ अश्विनौ २४ अग्नि
२५ इंद्रं २६ ब्रह्मणस्पति २७ रुद्रं २८ अग्निद्विः ३० इंद्रद्विः ३२ अग्नित्रिः ३५ इंद्रं ३६ ऋभून् ३७ वायुं ३८ अग्निद्विः
४० इंद्रं ४१ इंद्रसूर्यौ ४२ मरुतः ४३ अश्विनौ ४४ अग्निद्विः ४६ इंद्रद्विः ४८ विश्वान्देवान् ४९ अश्विनौ ५० अग्नि ५१
इंद्रं ५२ देवान् ५३ मरुतः ५४ अश्विनौ ५५ इंद्रवायू ५६ इंद्रंचतुः ६० यज्ञयजमानौ ६१ अग्निद्विः ६३ इंद्रद्विः ६५ मरुतः
६६ सोमंपयमानंसप्त ७३ अग्नि ७४ सरण्यूः ७५ अपोपोनपातंवा ७६ इंद्रं ७७ रुद्रं ७८ अग्नि ७९ सोमं ८० अग्नि ८१ वि-
श्वान्देवान् ८२ इंद्रं ८३ भावयुति ८४ इंद्रं ८५ ॥ इत्यनुवाकदेवताःपंचाशीतिः ॥

अनुवाकाद्युच्चासृज्यादयः ।

श्रीः ॥ अग्निमीळइत्यस्यैश्वामित्रोमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री १ सुरूपकृबुमित्यस्यैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री २ एन्द्रसानसिमित्यस्य
वैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री ३ अग्निदूतमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिरग्निर्गायत्री ४ सोमानमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिर्ब्रह्मणस्पतिर्गायत्री ५

कस्यनूनमित्यस्याजीगर्ति शुन शेष सऋत्रिमोवेश्वाभिन्नोदेवरात कस्त्रिष्टुप् ६ त्वमेप्रथमइत्यस्यागिरसोहिरण्यस्तूपोभिर्जगती ७ प्रवोयह-
 मित्यस्यधौर कण्वोभिर्दृहती ८ अग्नेविवस्वादित्यस्य कण्व प्रऋण्वोभ्यश्च्युपसोदृहती ९ अभित्यमेपमित्यस्यागिरस सव्यइद्रोजगती १०
 नूचित्सहोजाइत्यस्यगौतमोनोधाअभिर्जगती ११ पश्चानतायुमित्यस्यात्तय पराशरोभिर्द्विपदाविराद् १२ उपप्रयतइत्यस्यराहूगणोगौतमो-
 मिर्गायत्री १३ प्रयेशुभतइत्यस्यराहूगणोगौतमोरुतोजगती १४ इमस्तोममित्यस्यागिरस कुत्सोभिर्जगती १५ इद्रमित्रवरुणमभिर्मृतय-
 इत्यस्यागिरस कुत्सइद्रोजगती १६ नासत्याभ्यामित्यस्यैर्धतमस ऋक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् १७ कदित्थानूनित्यस्यदैर्धतमस ऋक्षीवानिन्द्रलि-
 ष्टुप् १८ अग्निहोतारमित्यस्यदैवोदासि परुच्छेपोभिरत्यष्टि १९ आत्वाजुवइत्यस्यदैवोदासि परुच्छेपोवायुरत्यष्टि २० वेदिपवइत्यस्यौ-
 चय्योदीर्धतमाअभिर्जगती २१ अवोध्यमिर्जमइत्यस्यौचय्योदीर्धतमाअश्विनौजगती २२ कयाशुमेत्यस्यैद्रइद्रोमरुत्वास्त्रिष्टुप् २३ युवोर-
 जासीत्यस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योश्विनौत्रिष्टुप् २४ त्वमेघुभिरित्यस्यशौनकोगृत्समदोभिर्जगती २५ योजातएवेत्यस्यशौनकोगृत्समदइद्रलि-
 ष्टुप् २६ गणानात्वेत्यस्यशौनकोगृत्समदोब्रह्मणस्पतिर्जगती २७ आतेपितरित्यस्यशौनकोगृत्समदोरुद्रोनिचृत्रिष्टुप् २८ सोमस्यमेत्यस्य
 गाथिनोविश्वामित्रोभिस्त्रिष्टुप् २९ प्रवोदेवायेत्यस्यैश्वामित्रऋषभोभिरनुष्टुप् ३० इच्छतित्वेत्स्यसाथिनोविश्वामित्रइद्रस्त्रिष्टुप् ३१ इद्र-
 मतारित्यस्यगाथिनोविश्वामित्रइद्रस्त्रिष्टुप् ३२ इममहइत्यस्यवैश्वामित्रोवाच्योवाप्रजापतिरभिस्त्रिष्टुप् ३३ त्वाहमइत्यस्यगौतमोवामदेवोभि-
 रष्टि ३४ मद्रतेअमइत्यस्यगौतमोवामदेवोभिस्त्रिष्टुप् ३५ यनइद्रइत्यस्यगौतमोवामदेवइद्रस्त्रिष्टुप् ३६ प्रऋमुभ्यइत्यस्यगौतमोवामदेव-
 ऋभवस्त्रिष्टुप् ३७ अग्रपितेत्यस्यगौतमोवामदेवोवायुर्गायत्री ३८ अवोध्यमिरित्यस्यात्रेयौधगविष्टिरावमिस्त्रिष्टुप् ३९ प्रवेधसइत्यस्यागि-

रसोधरणोमिलिषु ४० महिमहइत्यस्यप्राजापत्य सवरणइद्रसिषु ४१ विदादिवइत्यस्यात्रेय सदापृणइद्रसूर्यौत्रिषु ४२ आरुद्रासं-
 त्यस्यात्रेय इयावाचोमरुतो जगती ४३ यददस्यइत्यस्यात्रेय योरोश्चिनावनुषु ४४ त्वह्यइत्यस्यार्हस्पत्योभरद्वा नोमिलिषु ४५ त्वम-
 भेयज्ञानमित्यस्यार्हस्पत्योभरद्वाजोमिर्गायत्री ४६ वृषामहइत्यस्यार्हस्पत्योभरद्वाजइद्रसिषु ४७ योरयिवइत्यस्यार्हस्पत्य शयुरिद्रोनु-
 षु ४८ हुवेयोदेवीमित्यस्यमारद्वाजऋजिश्वाविश्वेदेवासिषु ४९ स्तुपेनेरत्यस्यार्हस्पत्योभरद्वाजोश्चिनौत्रिषु ५० अग्निनरइत्यस्यमैत्रा-
 वरुणिर्वसिष्ठोमिर्द्विराळनुषु ५१ त्वेहयदित्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइद्रसिषु ५२ प्रशुक्तेतित्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोदेवाविराड्द्विपदा ५३
 फईव्यक्तइत्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमरुतोविराड्द्विपदा ५४ अपस्सुरित्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्चिनौत्रिषु ५५ प्रवीरयेत्यस्यमैत्रावरुणिर्व-
 सिष्ठइद्रवायूत्रिषु ५६ माचिदन्यदित्यस्यकाण्व प्रगाथइद्रोऽहती ५७ महौइद्रोयइत्यस्यकाण्वोवत्सइद्रोगायत्री ५८ इद्र सुतोष्वित्यस्य
 काण्वोनारदइद्रोऽपिणक् ५९ वयमुत्तामपूर्व्येत्यस्यकाण्व सोभरिर्द्र ऋकुबुपिणक् ६० योयजातीत्यस्यवैवस्वतोमनुर्यश्चजमानौगायत्री ६१
 इमेचिप्रसेत्स्यगिरिसोवित्पुमिर्गायत्री ६२ अमआयाहीत्यस्यप्रागाथोभर्गोमिर्द्वहती ६३ योराजेत्यस्यागिरस पुरुहन्मैद्रोऽहती ६४
 आनूनइद्रेत्यन्यकाण्व वुसीदीन्द्रोगायत्री ६५ गौर्धपतीत्यस्यागिरसोर्विदुर्मरुतोगायत्री ६६ स्वादिष्ठयेत्यस्यवैश्वामित्रोमधुच्छदा पवमान
 सोमोगायत्री ६७ पवसदक्षसाधनइत्यस्यागस्त्योऽहच्युत पवमान सोमोगायत्री ६८ अयावीतीत्यस्यागिरसोमहीयु पवमान सोमोगायत्री
 ६९ प्रदेवमच्छेत्यस्यमालदनोवत्सपि पवमान सोमोजगती ७० प्रतआश्रवइत्यस्याकृष्टामापा पवमान सोमोजगती ७१ अस्यप्रेयेत्यस्यमै-
 त्रावरुणिर्वसिष्ठ पवमान सोमसिषु ७२ सखायजानीत्यस्यकाण्वौपर्वतनारदौद्वेदित्वडिन्यावप्सरसौवऋषिकेपवमान सोमोऽपिणक् ७३

अमेवृहन्नित्यस्यास्यस्मितोमिच्छिष्टुप् ७४ त्वष्टादुहित्रइत्यस्ययामायनोदेवश्रवासरण्यूत्रिष्टुप् ७५ प्रदेवेत्रेत्यस्यैषःकवपआपोपोनपाग्निष्टुप्
 ७६ अच्छामइंद्रमित्यस्यांगिरसःकृष्णइंद्रोजगती ७७ इदमित्येत्यस्यमानवोनामानेदिष्टोरुद्रलिष्टुप् ७८ मद्राअमेरित्यस्यवाग्र्यश्वःसुमि-
 त्तोमिर्जगती ७९ सत्येनोत्तमित्यस्यसूर्यासावित्रीसोमोनुष्टुप् ८० संजागृवद्विरित्यस्यवैतहव्योरुणोभिर्जगती ८१ इंद्रदृष्टेत्यस्यवांदनोदु-
 वस्युर्विधेदेवाजगती ८२ तमस्यद्यावापृथिवीइत्यस्यवैरूपःशतप्रभेदनइंद्रोजगती ८३ नासदासीदित्यस्यप्रजापतिःपरमेष्ठीभाववृत्तिलिष्टुप्
 ८४ शासइत्येत्यस्यभारद्वाजःशासइंद्रोनुष्टुप् ८५ ॥ इत्यनुवाकचतुर्चामृत्यादयः ॥

वांसिष्ठविषयेविशेषः ।

इंद्रोतिभिरितीभयर्गवासिष्ठानाधीयीरन्सर्वानुक्रमेवासिष्ठान्प्रतितच्छूयणनिषेधमुत्सेनोपेयभूततदध्ययनप्रतिषेधात् । तथाहि—‘अंत्याअ-
 भिशार्थान्तावसिष्ठोपिण्योनवसिष्ठाःशृण्वन्ति’ इति । अत्रभाष्यम्—इंद्रापर्वतेतिसूक्तस्य अंत्याइंद्रोतिभिरित्याद्याश्चतस्रश्चः अभिशार्पा-
 र्थीः । अभिशार्पोनामामिचदंशनरूपोऽर्थः प्रयोजनं यासां । ताश्च वसिष्ठद्वेपरुष्यः । अतो वसिष्ठगोत्रोत्पन्ना न शृण्वन्ति । लिङ्धेलो-
 दोरूपं । यदिशृणुयुस्तदातेपांशिरःशतपाभिधेत । तदुक्तंइहैवतामां—‘शतपाभिधतेमूर्धोकीर्तितेनश्रुतेनवा । तेषांभालाःप्रमीयंते’ इतीति ।
 सकलसंहिताध्ययनादिकर्मफलसिद्धित्वेपामेतद्वर्गविकलसंहिताध्ययनादिनैवभवति । अतएवचरणव्यूहे—एकंशतसहस्रंवाद्विपंचाशत्सहस्रा
 धिमेतानिचतुर्दशपदानिवासिष्ठानांतयतिरिक्तानांतुएकंशतेत्यादिचतुर्दशांतानिपदानिगृहीत्वाइंद्रोतिभिरित्याद्येकंससतिपदानिमिलित्वेतेर-
 पांपंचाशीतिरितिपदसंख्याविभागःसंगच्छतइतिदिक् ॥

॥ अथ ऋग्विधानं ॥

श्रीवेदपुरुषाय नमः ॥ ॐ स्वयं सुवेब्रह्मणे विश्वगोत्रे नमस्कृत्यामंत्रद्वग्भ्यस्तथैव ॥ विवक्षुरस्म्युग्विधानं पुराणं पुरादृष्टमृषिभिर्मन्त्रदृग्भिः ॥ १ ॥
 मंत्रेभ्यो मंत्रद्वग्भ्यश्च समाप्तायानुपूर्वशः ॥ कर्मणा मृषिद्वष्टानां विधिं प्रोवाच शौनकः ॥ २ ॥ ऋषिभिर्विधानं त्रादृष्टादृष्टप्रयोजनाः ॥ प्रयो-
 जनाय चोद्दिष्टास्तस्मिन्मदं शिताः ॥ ३ ॥ नानार्थानि च कर्मोणिशांतिपुष्ट्याश्रयाणि च ॥ सिद्धयश्च तपोमूलाः श्रद्धानस्त्यकुर्वतः ॥ ४ ॥
 स्तुत्यादयो यो विकाराः प्रदिष्टास्तथार्थवादा ऋक्षुसूक्तेषु चैव ॥ यैर्यैः कर्मैर्ऋषिभिर्देवताश्चतुष्टयं ते तान् ऋणुष्वोच्यमानान् ॥ ५ ॥ आयुः क्षणो
 द्रविणं सूतवश्च चतुर्विधं प्रोक्तमाशास्यमग्रे ॥ अन्ये कामाः शतशः सप्रदिष्टाः संस्तुवद्भिर्ऋषिभिर्देवताश्च ॥ ६ ॥ सिद्धामंत्रा विविधा ब्राह्मणस्य
 फलयच्छंति विविधत्प्रयुक्ताः ॥ सत्यं ते पांसाधनं संयमश्च शमस्ति तिक्षानसूयादमश्च ॥ ७ ॥ तस्माद्विजः प्रशांतात्मा जपहोमपरायणः ॥
 तपस्यध्ययने युक्तो भवेद्भूतानुक्रयकः ॥ ८ ॥ हस्त्रियो बाहुवीर्येण तरेदापदमात्मनः ॥ धनेन वैश्यः शूद्रस्तु जपहोमैर्द्विजोत्तमः ॥ ९ ॥ तप-
 सा स्वर्गमाप्नोति तपसा विदते महत् ॥ तपो युक्तस्य सिध्यंति कर्मोणिनियतात्मनः ॥ १० ॥ विद्वेषणं संवननं विपन्नं रोगनाशनं ॥ येन येनार्थे मृ-
 षिणा यदर्थं देवताः स्तुताः ॥ ११ ॥ ससकामः समृद्धश्चेत्पांते पांताया तथा ॥ तानि कर्मणि वक्ष्यामि विविधानि च कर्मणां ॥ १२ ॥ पुरश्च-
 रणमादौ तु कर्मणां सिद्धिकारकं ॥ स्वाध्यायाभ्यसनस्यादौ ग्रानापत्यं चरेद्द्विजः ॥ १३ ॥ कैशश्मश्रुलोमनखान्वापयित्वा हुतः शुचिः ॥ तिष्ठे-
 दहनि रात्रौ तु शुचिरासीत वाग्यतः ॥ १४ ॥ सत्यवादीष वित्राणि जपेद्वाहृतयस्तथा ॥ उक्कराद्यास्तु ताजस्वासा वित्री च तदित्युचं ॥ १५ ॥
 आपो हिष्ठेति सूक्तं तु शुद्धवत्योऽयमर्पणं ॥ शंवत्यः स्वस्तिमत्यश्च पावमान्यस्तथैव च ॥ १६ ॥ सर्वत्रैतत्प्रयोक्तव्यमादावेंते च कर्मणां ॥

प्सुखात्वाभ्युक्ष्यजपेद्विजः ॥ शुद्धवत्यस्तथांश्वत्यःपावमान्योऽधर्मपणं ॥ ५६ ॥ एवंत्रिराप्नुत्यशुचिःप्राणायामान्समाचरेत् ॥ त्रीन्यडष्टो
 द्वादशवापोऽशाष्टादशापिवा ॥ ५७ ॥ आशताद्वायमेत्याणान्जपन्ब्रह्माधर्मपणं ॥ यावद्दामनसस्तुष्टिस्तावत्प्राणान्समायमेत् ॥ ५८ ॥
 यथायथामनस्तस्यदुष्कृतं कर्म गृहति ॥ तथातथाशरीरं तत्तेनाधर्मेणमुच्यते ॥ ५९ ॥ प्राणायामैर्दग्धदोषःशुक्लांबरधरःशुचिः ॥ यथाविध्य-
 पआचम्यजरोहोद्बर्धमस्तरं ॥ ६० ॥ पवित्रपाणिःकृत्वातूपस्थं वैदक्षिणोत्तरं ॥ दिशोरेवांतरं प्रेक्ष्यानिमिपंछाद्यचक्षुषी ॥ ६१ ॥ उष्णं
 व्याहृतीस्निग्धःसावित्रीचतदित्युचं ॥ मनसैस्ताअनुदुल्यवेदादिसमुपक्रमेत् ॥ ६२ ॥ मंद्रमेवपठेत्मातरुर्भध्यंदिनेपठेत् ॥ सोच्चैरेवापरा-
 हेतुसंध्याकालउपारमेत् ॥ ६३ ॥ ब्राह्मेमुहूर्तंचोत्थायत्रिराप्नुत्यपठेद्विजः ॥ मध्यमां वृत्तिमास्थायनद्रुतानविलंबितां ॥ ६४ ॥ पूर्वासं-
 ध्यांजपंस्तिष्ठदुपासीतचपश्चिमां ॥ नचांतराव्याहरेतविरमेद्वाक्यंचन ॥ ६५ ॥ विरमेद्ब्राह्मणेप्राप्ते कामंतेनतुसंबदेत् ॥ शृद्धं द्वैवसंप्राप्तना-
 धीयीतकथंचन ॥ ६६ ॥ आम्रेयंसूक्तमाद्यंतुसुख्यंत्रक्षपिसमतं ॥ रायस्पोपंधुरंधन्यंजपन्विप्रोऽर्थमाप्नुयात् ॥ ६७ ॥ ऋषिसर्वमिदंजस्वा
 सपुत्रंनियतःशुचिः ॥ संहिताफलमाप्नोतिऋग्वेदस्यनसंशयः ॥ ६८ ॥ एकादशगुणंक्षेत्तज्जपन्ब्रह्मसनातनं ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिपापैश्च
 परिमुच्यते ॥ ६९ ॥ अनश्रन्संहितामेतांप्रातःप्रातर्दिनेदिने ॥ आयुर्विधांधनंपुत्रानृणांश्चाप्नोत्यनामयान् ॥ ७० ॥ एतद्ब्रह्मजपन्शूद्रा-
 न्नैक्षेतान्याश्चतद्विधान् ॥ प्रेक्ष्याचम्योदकंपूतःपश्येद्ब्राम्हिमास्करो ॥ ७१ ॥ मंद्रजपोदशगुणउपांशुस्थाच्छतान्वितः ॥ सहस्रमानसंवि-
 द्यादेजप्यविधिःस्मृतः ॥ ७२ ॥ आदावेवतुसावित्र्याकर्मकुर्वीतशांतये ॥ पुष्टयेधनलामायपशुकामायभूतये ॥ ७३ ॥ एपाहिसंहिता
 देवैःसर्वब्रह्ममयीनिचृत् ॥ उमेणतपसादृष्टाविध्यामित्रेणधीमता ॥ ७४ ॥ होमांश्चजपयज्ञांश्चनित्यंकुर्वीतचैतया ॥ सर्वकामसमृद्ध्यर्थपरब्र-

क्षेदमुच्यते ॥ ७५ ॥ एषैवप्रतिलोमोक्तापच्छःशत्रुविनाशिनी ॥ अक्षरप्रतिलोमेयमाभिचारेपुशस्यते ॥ ७६ ॥ अक्षरप्रतिलोमेयंयसि-
 न्युज्येतकर्मणि ॥ तदमोघंविजानीयादेतद्वैब्रह्मणोबलं ॥ ७७ ॥ व्याघातकेघ्नसमिधोद्वाक्षरप्रतिलोमया ॥ जुहुयात्सार्षपंतैलैवैभीतक-
 कृतलुचः ॥ ७८ ॥ यइच्छेत्पीडनंशत्रोरपिवोचाटनंपुनः ॥ पच्छःसंपीडयेच्छत्रून्वर्णश्चप्रमापयेत् ॥ ७९ ॥ इतिपरिभाषा ॥ ॥
 ऋग्वेदाद्यस्यसूक्तस्यविधिवक्ष्याम्यतःपरं ॥ यथाऋषिर्भुयुच्छंदाःकर्मतेनाकरोत्पुरा ॥ ८० ॥ शिरसाधारयेदग्निनियतःपरिवत्सरं ॥ चतु-
 र्धंप्राणकालीयोहुतशिष्टमदन्हविः ॥ ८१ ॥ जुहंत्रिरुपतिष्ठश्चसत्यवादीदिनेदिने ॥ व्रतकालेतुसंप्राप्तआग्नेयंनिर्वपेच्चरुं ॥ ८२ ॥ अन-
 मोध्यानमात्रोऽग्निर्व्रतंतिऽस्योपतिष्ठति ॥ दहेयमित्यंचेच्छेत्तंदहत्येवपावकः ॥ ८३ ॥ अप्सव्यग्निर्ज्वलत्येवतद्गतस्यमहात्मनः ॥ समर्धय-
 तितंचैट्टैःकामैर्वह्निःप्रयत्नतः ॥ ८४ ॥ अतःपरंतृचाःसप्तवाय्वाघायेप्रकीर्तिताः ॥ तान्जपन्प्रयतो नित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥ ८५ ॥
 मेधातिथावृषौपुनःसदसस्पतिमित्यूचं ॥ मेधाकामोजपेन्नित्यंजुहुयाच्चाज्यमेतया ॥ ८६ ॥ स्योनेतिपृथिवीनित्यंक्वात्वाविप्रःशुचिर्जपेत् ॥
 विंदतेमहतींभूमिमसपत्न्यामकंदकां ॥ ८७ ॥ इदंविष्णुरितीमाभिःपंचभिःश्राद्धकर्मणि ॥ अंगुष्ठमन्त्रेऽवगाह्येचेनरक्षांसिवाधते ॥ ८८ ॥
 अंगुष्ठमात्रोभगवान्विष्णुःपर्यटतेमहीं ॥ राक्षसानांवाधार्थायतच्छ्राद्धेप्रहरिष्यति ॥ ८९ ॥ अक्षय्यंचमवेदंलंश्रद्धाभक्तिसमन्वितं ॥ तस्मा-
 च्छ्राद्धेऽपुसर्वेष्वंगुष्ठग्रहणंस्मृतं ॥ ९० ॥ सप्तजन्मकृतं पापं कृत्वा चाभक्ष्यमक्षणं ॥ तद्विष्णोरित्यपांगध्येसकृज्जात्वाविशुध्यति ॥ ९१ ॥
 अवयोर्यंतिथाःप्रोक्तानवर्चस्त्वाभिपेक्षनीः ॥ आयुष्यस्ताःपरिप्रोक्तमैषज्यःपापमोक्षनीः ॥ ९२ ॥ शुनःशेषमृषिबद्धःसंनिरुद्धोथवाजपेत् ॥
 मुच्यतेसर्वपापेभ्योगादीचाप्यगदोभवेत् ॥ ९३ ॥ यइच्छेच्छाश्वतान्कामानिद्रात्माप्स्येपुरंदरात् ॥ सपोडशभिरेवर्गिभिरिंद्रंस्तूयाद्दिनेदिने

॥ ९४ ॥ हैरण्यस्तूपइद्रस्यमूर्त्तकर्मभिसंस्तव ॥ तज्जप प्रयत शत्रूनयत्नात्प्रतिग्राध्यते ॥ ९५ ॥ आरुण्णेनेत्यृचात्वेवयो नित्यसूर्यमर्चति ॥
 प्रातर्मध्येऽक्षरापि सचीयेदग्द मुहूर्ता ॥ ९६ ॥ आरुण्णेनेत्यृक्चेताध्यायनिशिदिवा कुरु ॥ अग्नौ हुत्वैतया चाज्यदीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥
 ॥ ९७ ॥ येते पथा इतीमा तु सा वित्री मध्वगोऽभ्यसेत् ॥ स्वस्तिमान्न च तेऽध्वान गृहाश्चाभ्येत्यनामयान् ॥ ९८ ॥ संपूयन्नितियत्सूक्तधीर क्र
 ण्णेन गाव्यि ॥ अध्वन्यमेतद्भिन्ने यपरिष्यपसेधन ॥ ९९ ॥ रौद्रीभि पङ्क्तिशानतुष्ट्या घोदिने दिने ॥ सनारी सहित शान्तिशकरात्मा
 सुयात्तदा ॥ १०० ॥ एतेनैव पल्लवं जहुयादाज्यमन्वह ॥ चरुचकल्पयेद्द्रौद्रभूनिष्क्रामोऽथ पर्यसु ॥ १ ॥ उदित्युद्यतमादित्यमुपतिष्ठेद्वि
 ने दिने ॥ हृद्रोगनागनेक्षेत्तरपरमारोग्यवर्धन ॥ २ ॥ द्विपत्मित्यथार्धचर्यद्विप्यात्तजपन्सरत् ॥ आगच्छत्स सरात्रेण विद्वेषमधिगच्छति
 ॥ ३ ॥ रोगेर्गृहीतो रोगी च भ्रष्टः कृष्योत्तमतृच ॥ आरोम्य मेत प्रयतो जपेन्नित्यमने रुक्ष ॥ ४ ॥ उत्तमस्तस्य चार्धचोद्धिपेद्विप इति स्मृत ॥
 यद्विप्यात्तमभिध्यायेद्बृद्धांचैनपेदिद ॥ ५ ॥ आगच्छेच्चित्रात्रेण विद्वेषसनियच्छति ॥ उदयत्यायुरक्षय्यते नीमध्यदिने जपन् ॥ ६ ॥
 अन्तर्गतसूर्ये बुद्धिपतम तिग्राध्यते ॥ ओजस्तेन स्तथा रोग्यद्विपे द्यूपप्रकीर्तित ॥ ७ ॥ नवपञ्चेति सूक्तानियानि गर्भे पराशर ॥ अरातीना
 हरेत्प्राणां नष्ट्रुधैव नियच्छति ॥ ८ ॥ सौपर्णानि पवित्राणि सूक्तान्येकादशाभ्यसेत् ॥ वाङ्मनुरापशून् विचक्षणं मार्गायुरनघता ॥ ९ ॥
 आचारिमिकी कइत्येता न पस्तुसु समाहित ॥ ग्रामुयात्स परधाम विश्वज्योति सनातन ॥ ११० ॥ आनोभद्रीयमायुष्य वैश्वदेवनपन्मुनि ॥
 सुमूर्पुरा पि नैवैत दीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ११ ॥ पितृणां याद्वक्त्राले तु मध्वित्येतत्तृचपठेत् ॥ अघोरा पितरस्तस्य विशति ज्योतिरुत्तम ॥ १२ ॥
 त्वत्सोमेति च सूक्तेन पश्येच्चन्द्रमुपोदित ॥ उपतिष्ठेत्स मित्राणि गर्भा सिमा सिन वन ॥ १३ ॥ तन्मासतस्य दुःखहि न जातु त्रिविध भवेत् ॥ गौतमेन

पुरादृष्टं मृत्योर्नाशनमात्मनः ॥ १४ ॥ उद्यंतमुपतिष्ठेत्तपूणे चेतस्तमाहितः ॥ वासांस्पृशित्विदंतचंद्रस्यैतिसलोकां ॥ १५ ॥ घनकामो
 जपेन्नित्यमेतादृशितुनित्यशः ॥ ग्रात्वाशुचिस्तुनियतदृष्टं घनमवानुयात् ॥ १६ ॥ आयुरीप्सत्रिसमिक्तैकैस्सूक्तं सदाभ्यसेत् ॥ आज्या-
 हुतीश्च जुहुयात्प्रत्यूचं चाग्नयतः शुचिः ॥ १७ ॥ जपेदाप्नुत्यनियतः ससाक्षादापदंतरेत् ॥ अपनः शोशुचदितिक्त्वा त्वामध्यं दिनेरवौ ॥ १८ ॥
 शुचिकामो जिताहारः प्रत्यूचं जुहुयादृतं ॥ समिधोऽव्यहमिष्टौ वामूकमेतदधापहं ॥ १९ ॥ यथा मुंजादिवेपीकांतथापापात्ममुच्यते ॥ जात-
 वेदसद्वत्यादिसदास्यस्त्ययने जपेत् ॥ १२० ॥ दुर्गेष्विप्रयातस्य नास्यारिम्यो भयं भवेत् ॥ राजकार्ये श्वयूथे वा अभिशस्तोऽप्यनेकधा ॥ २१ ॥
 अशक्तोऽस्मिन्ति माकार्येभ्ये प्राणांतिकेयवा ॥ जातवेदस इत्येतां जपेत्स्तेभ्यः प्रमुच्यते ॥ २२ ॥ सिपाधयि पुररथं तु प्रस्थितो मनसा जपेत् ॥
 सिद्धार्थः सन्ति मानेति प्रमीयेत न चाध्वनि ॥ २३ ॥ कृतार्थः स्वगृहान्गच्छेत्तमेव सदाभ्यसेत् ॥ उदिते सवितये तां जपेदक्षंगते तथा ॥ २४ ॥
 अहः स्वस्त्ययनं मातारात्रिस्त्ययनं निशि ॥ व्युष्टायां च जपेन्नित्यमेतादुःस्वप्ननाशिनी ॥ २५ ॥ प्रमंदिने प्रसूयं त्यां जपेद्भ-
 र्भप्रमोचनी ॥ इंद्रं च मनसा ध्यायेद्दारीगर्भं प्रमुंचति ॥ २६ ॥ आपत्सु सर्वकामो वा त्रितं नित्यं जपेद्वयि ॥ जपन्निद्रमिति तातो वै श्वदेवं तु सप्तकं ॥ २७ ॥
 मुच्यते जुहुयादाज्यं विश्वस्मादेव सौऽदृशः ॥ शंता तीर्य परं सूक्तं पंचविंशकमुत्तमं ॥ २८ ॥ नासत्यौ तु न मस्कृत्य परा मृद्धि मवाप्नु-
 यात् ॥ घर्मसंस्तवनं सूक्तं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २९ ॥ इमा इति जपेच्छ्वध्रौ द्रसूक्तं द्विजः शुचिः ॥ आयुर्विधां धनं पुत्रान् गृहांश्चामोत्यना-
 मयान् ॥ ३० ॥ वीतेष्वपत्यगोष्ठेषु दुःस्वप्ने त्रिभ्रः मात्मनः ॥ मानो महंतमित्याभ्यां त्रिरात्रोपोषितः शुचिः ॥ ३१ ॥ औदुंबरीश्च जुहुयाद्
 धिमध्वाज्यसंस्कृताः ॥ सूक्तेन जुहुयादाज्यमादावंते च कर्मणां ॥ ३२ ॥ ऊर्ध्वबाहुस्तु सूक्तेन पुष्टावशतशो भवं ॥ छित्त्वासर्वान्मु-

लुपाशान्जीवेद्रोगैर्विवर्जितः ॥ ३३ ॥ तिष्ठन्नुद्यंतमादित्यंसमित्पाणिः शुचिः सदा ॥ चित्रमित्युपतिष्ठेत्सूकेनानेनभास्करं ॥ ३४ ॥
 अतिस्तवेनचैतेननित्यमध्यंदिनेरवि ॥ गृणानोपोहेतरिग्रं प्रामोतिचघनायुषी ॥ ३५ ॥ अयः सप्रस्येतं जपेत्प्रातः प्रातर्दिने दिने ॥ दुःस्वप्नं
 नुदते क्षिप्रं न चास्याभोजनाद्भयं ॥ ३६ ॥ उभे पुनामीति परारिपुष्यस्तु प्रकीर्तिताः ॥ ताजपन्हंति रक्षांसि सपत्नांश्चानियच्छति ॥ ३७ ॥
 निवर्त्य पंचयज्ञांश्च हुत्वा चार्घ्यं कृताह्निकः ॥ ये देया सो दिव्यं नयाजपन्कामानवाप्नुयात् ॥ ३८ ॥ इंद्रा विष्णु नमस्कृत्य विष्णोर्नुक्रममिति त्रिभिः ॥
 समित्पाणिः शुचिर्मूलोपतिष्ठेत्पुनर्दिने दिने ॥ ३९ ॥ घर्मबुद्धिं धनं पुत्रानारोग्यं धर्मवर्धनं ॥ ग्रामोतिच परं स्थानं ज्योतीरूपं सनातनं ॥ ४० ॥
 आततायिनमया तं दृष्ट्वा व्याघ्रमथो बृकं ॥ नमगरक्षितिजं पंक्तेभ्य एव प्रमुच्यते ॥ ४१ ॥ त्रिरात्रोपोपितो रात्रौ जपेदासूर्यदर्शनात् ॥ आप्नु-
 त्यप्रयतः सौरीरुपतिष्ठेद्दिवाकरं ॥ ४२ ॥ पश्यंति तस्करानेन न चान्ये पापवृत्तयः ॥ एकशतानि त्रायेत तस्करेभ्यश्चरन्पथि ॥ ४३ ॥ स्तेयं
 कृत्वा द्विजो मोहाद्विरात्रोपोयितः शुचिः ॥ सूक्तं जप्त्वा स्वामीयं क्षिप्रमुच्येत किं लिखात् ॥ ४४ ॥ ज्ञातिपुत्रसुहृन्मित्रैर्यश्च राज्यं चिकीर्षति ॥
 नित्यं स नित्यतो मूल्या सूक्तं तु मनसा जपेत् ॥ ४५ ॥ कया शुभेति पेशुन्यं कृत्वा चार्घ्यं नृपद्विजैः ॥ श्रुत्वा परं रहस्यं तु गुरोरप्याह शौनकः ॥ ४६ ॥
 इमं नु सोममित्येते द्वे ऋचौ प्रयतो जपेत् ॥ सर्वान्कामानवाप्नोति न किंचित्पातकं भवेत् ॥ ४७ ॥ पितुं न्वित्युपतिष्ठेत् नित्यमन्नमुपस्थितं ॥ पूज-
 येद्दर्शनं नित्यं सुजीयाद्विकुत्सितं ॥ ४८ ॥ नास्य सादृज्जो व्याधिर्विषमप्यन्नतामियात् ॥ विपंचपीत्येतत् सूक्तं जपेत् विपनाशनं ॥ ४९ ॥
 नावाग्यतस्तु मुंजीतनाशुचिर्न जुगृप्सितं ॥ दद्याच्च पूजयेच्चैव जुहुयाच्च शुचिः सदा ॥ १५० ॥ क्षुद्रयं नास्य किंचित्स्यान्नाज्जं व्याधिमाम्नुयात् ॥
 उत्पथप्रतिपन्नो योऽग्रे वा विषथः कंचित् ॥ ५१ ॥ पंचानं प्रतिपद्येत कृत्वा वारुणं गार्हितं ॥ अग्ने न येति सूकेन प्रत्यृचं जुहुयाद्भूतं ॥ ५२ ॥

जपं प्रयतो नित्यमुपतिष्ठेत्तचानलं ॥ स्नात्वा जपेदनर्वाणं नमस्कृत्य बृहस्पतिं ॥ ५३ ॥ वीरान्वनं च प्राप्नोति सुश्लोक्या कीर्तिमृच्छति ॥
 जपं प्रयतो नित्यमुपतिष्ठेत्तचानलं ॥ स्नात्वा जपेदनर्वाणं नमस्कृत्य बृहस्पतिं ॥ ५३ ॥ वीरान्वनं च प्राप्नोति सुश्लोक्या कीर्तिमृच्छति ॥
 कं क्रुतो नेति यत्सूक्तं विपार्तः प्रयतो जपेत् ॥ ५४ ॥ विपं न क्रुते चास्य सर्पादृष्टि विपादपि ॥ यत्कीटलज्जासु विपंदंष्टिवृश्चिकं जंचयत् ॥ ५५ ॥
 मौलं च कृत्रिमं चैव जपन्सर्वव्यपोहति ॥ धर्मबुद्धिं धनं पुत्रान्सौभाग्यं धनवर्धनं ॥ ५६ ॥ आरोग्यं पुष्टिमायुष्यं पशून्विधां महद्यशः ॥ त्रिरात्रोपो-
 पितः स्नातः प्रयतश्चरितव्रतः ॥ ५७ ॥ प्राणायामशतं कृत्वोपतिष्ठेत्तशतक्रतुं ॥ एकाहं करसंयुक्तः पादौ संघाययवाग्यतः ॥ ५८ ॥ योजातद्-
 तिसूक्तेन ऋषिगृत्समदं सरन् ॥ शतकृत्वो जपेद्दिद्रुमिन्द्रश्रेष्ठानि चांततः ॥ ५९ ॥ एकाहाह्नभते विचंद्य हास्ति स्त्रिमनुत्तमां ॥ अहोभि-
 स्त्रिभिरारोग्यं च बुभिरशनं बहु ॥ १६० ॥ पंचभिर्ब्रह्मवर्चस्य यद्भिरायुः सुखावहं ॥ सप्तभिस्तनयान् पुष्टिमष्टभिः प्राप्नुयात्सदा ॥ ६१ ॥
 प्रियो भवति चेन्द्रस्वमियं धाम स गच्छति ॥ रिपुर्न दस्युशमनं रायस्योपकरं परं ॥ ६२ ॥ गणानामिति यत्सूक्तं तज्जपेत्सुखवर्धनं ॥ संध्ययो-
 प्रयतस्त्वेतज्जपेन्नित्यं बृहस्पतिं ॥ ६३ ॥ उपतिष्ठेत्सूक्तेन सर्वकामसमृद्धये ॥ यो मे राज्ञि त्रीतीमां तु दुःस्वप्नशमनीमृचं ॥ ६४ ॥ ज्ञत्वा ना-
 शयति क्षिप्रं दुःस्वप्नं ब्राह्मणः शुचिः ॥ अहो रात्रमुपोष्यैकं नियतो ब्रह्मविचमः ॥ ६५ ॥ प्रजार्थं जुहुयादाज्यं च रंवापयसि श्रुतं ॥ राकामहमि-
 तीमाभिः पष्ठ्याशु कृत्स्नपंचभिः ॥ ६६ ॥ हविः शोपं स्वयं प्राश्य विंदते महतीं प्रजां ॥ व्याधिना योऽभिभूतः स्याद्भोरेण प्राणहारिणा ॥ ६७ ॥
 चतुर्दशीमुपोष्यैकां कृष्णस्य जुहुयाच्चरुं ॥ आते सूक्तेन रौद्रेण प्रत्यूचं वाग्यतः शुचिः ॥ ६८ ॥ पूर्वमाज्याहुतीं हुत्वा अथोपस्था यशं करं ॥
 हविः शोपेण वर्तेत पक्वांतरं भतं द्रितः ॥ ६९ ॥ पूर्वमासि जयेन्मृत्युरोगेभ्यश्च प्रमुच्यते ॥ अभिशसेत यो मोहात्कुर्याद्वाकर्म गार्हितं ॥ १७० ॥
 स्नात्वा मुंजजपेदप्सु अंबीत्युचमंतं द्रितः ॥ अर्घ्वनिप्रस्थितो यस्तु पश्येच्छकुनिमुत्थितं ॥ ७१ ॥ अप्रशस्तं प्रशस्तं वा स्थित्वैक्ष्य प्रयतो जपेत् ॥

कनिकदद्विमुक्ताभ्यामुभतिष्ठत्तस्वरं ॥ ७२ ॥ शुकुर्निवायसंवापिगुगंदष्ट्रिणेववा ॥ अथद्वैवजसव्यमेतत्तत्स्करमोहनं ॥ १७३ ॥
 इत्यृग्विधानेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ कल्याणवादीवान्योवानवारौतिनद्वश्यते ॥ जपेदेवनमस्तुत्यसिद्धार्थःसंनिवर्तते ॥ ७४ ॥
 नतस्यास्तिभयंकिंचिदस्युभ्योऽध्यनिनकचित् ॥ तरत्यपिचदुर्गणित्वस्तिमांश्चमुखीमवेत् ॥ ७५ ॥ यस्यमुक्तंजीर्येतनतिष्ठेद्वाक्यंचन ॥
 ध्यात्वासौऽतरमन्नस्याग्निरस्मीत्यृचंजपेत् ॥ ७६ ॥ विश्वामित्रस्यसंवादनद्यतिक्रमणेजपेत् ॥ आप्तुत्याचम्यविधिवदुदकस्यांजलिक्षिपेत्
 ॥ ७७ ॥ नमःस्त्वन्वाइत्येतद्योनिस्थंहिसमाचरेत् ॥ तंनद्यःस्रोतसःपातिलंपुत्रमिवमातरः ॥ ७८ ॥ भयंचास्यनविधेतनदीतीरेयनेष्वपि ॥
 जलचरेभ्योभूतेभ्यःशीतोष्णैर्नचवाध्यते ॥ ७९ ॥ पूर्णातितीर्षुःसरितरमघ्वमितिसंस्मरेत् ॥ ओष्वित्यूचमपांमध्येजपेद्यौवैनदीतरन्
 ॥ १८० ॥ सशीघ्रंतीरमामोतिगायंवाविंदतेद्विजः ॥ युक्तेनैवरधेनाद्युयोपांषारंतितीर्षति ॥ ८१ ॥ उद्वर्कमिरितीमांतुजपेतनियतःस्वयं ॥
 अद्यानंप्रस्थितश्चैवमामंद्रैरितिसंस्मरेत् ॥ ८२ ॥ कार्याण्यशेषतःकृत्यापुनरायातिवैगृहं ॥ अदातारंसुपुष्टार्थसर्वदाविष्टचेतनं ॥ ८३ ॥
 इत्यातद्धनमन्विच्छन्किंतेकृष्यंत्यूचंजपेत् ॥ इन्द्रार्पवतेतितृकमाप्युद्राविणस्मृतं ॥ ८४ ॥ वार्गिद्रियप्रमूढेयोनविद्यांप्रतिपद्यते ॥ इन्द्रि-
 याथान्यथार्थान्वायोनेवेत्तिकथंचन ॥ ८५ ॥ विद्यावाधिगतायस्यप्रणश्येतपुनःपुनः ॥ तत्सर्परीर्कचौजस्वाद्धौभासौप्रतिपद्यते ॥ ८६ ॥
 अनसासंप्रयातस्तुस्तिरौगावावितिस्मरेत् ॥ चतस्रःकुशलैर्नैतिसिद्धार्थःस्थिरयानगः ॥ ८७ ॥ यानाक्षमपममंतदृष्टादुर्गपथिद्विजः ॥
 अभिव्ययस्येतजपेद्वचमक्षबलंदधत् ॥ ८८ ॥ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यात्रिरात्रोपोषितःशुचिः ॥ दक्षिणंप्रवणेदेशेऽश्मशानभ्यःसमाहितः ॥ ८९ ॥
 रक्तोष्णीप्यसिपाणिश्चैवैल्वकेभ्योऽनिलाशनः ॥ ससाहंजुहुयाचैलंसार्षंपलवणान्वितं ॥ ९० ॥ समिथोराजवृक्षस्यवसिष्ठद्वेषिणीःपठन् ॥

यंद्विप्यात्तस्यश्रुत्वातुशाम्याकेनाकृतिनिशि ॥ ९१ ॥ अधिष्टायचतांकुर्यादग्निश्चतसृमिर्द्विजः ॥ उद्दिश्यनामहोमोयंसप्तरात्रंनजीवति ॥ ९२ ॥
 वसिष्ठानांतोहंतिब्रह्मतत्पुरुशिशोदितं ॥ नास्यकाश्चिदवध्योऽस्तिजपतो जुहोतोपिवा ॥ ९३ ॥ द्वाविंशकंजपेत्सूक्तमाध्यात्मिकमनुचमं ॥
 पयंसुप्रयतो नित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥ ९४ ॥ बृहस्पतिमजाश्वंसवितारं वसुमेवच ॥ ऋतावृतौ दिनेदिनेत्यृचैः पंचभिरन्वहं ॥ ९५ ॥
 बृहस्पतइतिपंचाहं प्रसृचं जुहुयाद्धृतं ॥ हुत्वाग्निमर्चयित्वा तु गंधमाल्यैः सुधूपकैः ॥ ९६ ॥ एतावेव ताः पंच कामैरर्चति पंचभिः ॥ रत्नैरपत्यैः
 पशुभिर्मत्स्यैर्दीपेण चायुषा ॥ ९७ ॥ अथ वेदादिगीतायाः प्रसारजननं विधिः ॥ गायत्र्याः संप्रवक्ष्यामि धर्मकामार्थमोक्षदं ॥ ९८ ॥ नित्येनै-
 मिचिकेकान्ये त्रितये तु परायणं ॥ गायत्र्याश्च परं नास्ति ह हलोके परत्रच ॥ ९९ ॥ मेध्यान्नमि तमुच्चौ नीत्रिः स्नानार्चनतत्परः ॥ जपेष्टक्षत्र-
 यंधीमाननन्यमानसक्रियः ॥ १०० ॥ कर्मभिर्योजयेत्पश्चात्क्रमशः स्वेच्छयापिवा ॥ यावत्कार्यं न कुर्वीत न लोपेत्तावच्छतं ॥ १०१ ॥ आदित्य-
 स्तोदयेन्नात्वा सहस्रं प्रत्यहं जपेत् ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यधनं चलभते ध्रुवं ॥ १०२ ॥ त्रिरात्रोपोषितः सम्यग्भृतं हुत्वा सहस्रशः ॥ सहस्रं लभ मामो-
 तिराहुः सूर्यसमागमे ॥ १०३ ॥ पालाशसमिधांचैव वृताक्तानां हुताशने ॥ सहस्रं लभ मामोतिराहुः सूर्यसमागमे ॥ १०४ ॥ हुत्वा गोमयमामोतिसहस्रं गोधनं द्विजः
 भृतरक्तचंदनं ॥ सहस्रं हं मचाभोतिराहुः चंद्रसमागमे ॥ १०५ ॥ रक्तचंदनमिश्रं तु सशृतं हव्यवाहने ॥ १०६ ॥ यवैरश्वान्तिर्लैर्गजान्महिषीर्योषकैस्त-
 ॥ १०७ ॥ यस्यास्तु गौर्गोमयेन गुटिकानां सहस्रशः ॥ हुत्वा तां गामवाभोति घृताक्तानां हुताशने ॥ १०८ ॥ हुत्वा वस्त्राण्यवाभोति घृताक्तानां हुताशने
 था ॥ शालितंडुलहोमेन कन्यालभमवाप्नुयात् ॥ १०९ ॥ जातीचंपककर्कशु सुमानां सहस्रशः ॥ हुत्वा वस्त्राण्यवाभोति घृताक्तानां हुताशने ॥
 ॥ ११० ॥ सूर्यविजलमध्ये तोयं हुत्वा सहस्रशः ॥ सहस्रं प्राप्नुयाद्भैरौप्याभिदुमये हुते ॥ १११ ॥ अलक्ष्मीपापसंयुक्तो मलव्याधि विनाशकैः ॥

मुच्येत्सहस्रजेनस्त्रायामस्तुजलेनैव ॥ ११ ॥ यादिदं सप्तजसेनलोष्टेन संप्रचारयेत् ॥ चौराग्निमारुतोत्थानिभयानि न भवंति वै ॥ १२ ॥
क्षीराहारो जपेष्टक्षमपमृत्युव्यपोहति ॥ घृताक्षीप्राप्नुयान्मेघां बहुविज्ञानसंचयं ॥ १३ ॥ हुत्वा वेतसपत्राणि घृताक्का निहुताशने ॥ लक्षाद्व-
र्णापयद्देवं सार्वभौमं न संशयः ॥ १४ ॥ लक्षणेन भस्महोमस्य कृत्याहुचिष्ठतेजलात् ॥ आदित्याभिमुखः सित्वानाभिमात्रेजले शुचिः ॥ १५ ॥
तिलानां लक्षहोमेन घृताक्कानां हुताशने ॥ सर्वकामसमृद्धात्मा परं स्थानमवाप्नुयात् ॥ १६ ॥ यवानां लक्षहोमेन घृताक्कानां हुताशने ॥ सर्वका-
मसमृद्धात्मा परं स्थानमवाप्नुयात् ॥ १७ ॥ घृतस्य हुतिलक्षणे सर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ पंचगव्याशनो लक्षं जपन् जातिस्सरो भवेत् ॥ १८ ॥
तदेव खनले हुत्वा प्रामोति बहुशोधनं ॥ अन्नाद्यहवना न्नित्यमन्नाद्यं च भवेत्सदा ॥ १९ ॥ जुहुयात्सर्वसाध्यानामाहुत्युत संख्यया ॥ रक्त-
सिद्धार्थकान् हुत्वा सर्वान्साधयते रिपून् ॥ २० ॥ लवणं मधु संयुक्तं हुत्वा सर्ववशी भवेत् ॥ हुत्वा तु रुक्वीराणि रक्ता निजनयेज्जरं ॥ २१ ॥
हुत्वा वै भीतकैतलं देवा देवप्रचारयेत् ॥ हुत्वा तुर्निबपत्राणि विद्वेपं जनयेद्गुणां ॥ २२ ॥ रक्तानां तंडुलानां तु घृताक्कानां हुताशने ॥ हुत्वा बल-
मवाप्नोति शत्रुभिर्न स जीयते ॥ २३ ॥ प्रत्यानयनसिद्ध्यर्थमधुसर्पिः समन्वितं ॥ गव्यं क्षीरं प्रदीप्ते भोजुह तस्तत्प्रशाम्यति ॥ २४ ॥ ब्रह्मचा-
रीमिताहारो यः सहस्रत्रयं जपेत् ॥ संवत्सरेण लभते धनं धनसंशयः ॥ २५ ॥ शमीविल्वपलाशानामर्कस्य तु विदोपतः ॥ पुष्पाणां समिधां
चैव हुत्वा हेममवाप्नुयात् ॥ २६ ॥ अत्र ऋज्यं ब्रकादीनां यस्यायतनमाश्रितः ॥ जपेष्टक्षं निराहारः स तत्सर्वदो भवेत् ॥ २७ ॥ विल्वानां ल-
क्षहोमेन घृताक्कानां हुताशने ॥ पराश्रियमवाप्नोति यद्दिनश्रूणहामवेत् ॥ २८ ॥ पद्मानां लक्षहोमेन घृताक्कानां हुताशने ॥ प्रामोति राज्यम-
खिलमसपन्नमंकटकं ॥ २९ ॥ पंचविंशतिलक्षणेन धिक्क्षीरघृताशनः ॥ स्वदेहे सिध्यते जंतुः क्रौशिकस्य मतं यथा ॥ ३० ॥ एकाहं पंच-

गव्याशीखेकाहंमारुताशनः ॥ एकाहं ब्राह्मणा न्नाशीगायत्रीजपउच्यते ॥ ३१ ॥ शतेनगायत्र्यास्वात्वाशतमंतर्जलेजपेत् ॥ शतेनापस्ततः
पीत्वासर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ३२ ॥ गोघ्नः पितृघ्नो मातृघ्नो ब्रह्महणुस्तल्पगः ॥ सुवर्णरत्नहारी च यश्च विप्रः सुरांपिबेत् ॥ ३३ ॥ अयाज्याया-
जनं कृत्वा कृत्वा वा फर्मगार्हितं ॥ नसीदेत्प्रतिगृहानो गृहीमपि स सागरां ॥ ३४ ॥ ये चास्य दुःस्थिता लोके प्रहाः सूर्यादयो भुवि ॥ तेषां तिसौम्य-
तां सर्वं शिवाइति न संशयः ॥ ३५ ॥ कृणुष्वेति जपन् कूर्क्षो भ्रंदस्युभिर्दृतः ॥ अरातीनां हरे त्प्राणान्क्षास्यपि च नाशयेत् ॥ ३६ ॥ उपति-
ष्ठेत्तयो बद्धिं परित्यृचादिने दिने ॥ तं रक्षति स्वयं बद्धिर्विश्वतो विश्वतो मुखः ॥ ३७ ॥ को अथेति तु सूक्तेन यो नित्यं शक्तिमर्चति ॥ जपेद्वा यनमस्कारैः श-
क्ति तोलभते वरान् ॥ ३८ ॥ कथेति वामदेव्ये न कुर्यात्स्वस्त्ययनं निशि ॥ जपेद्वासंधि वेला मुद्रांस्तैस्तु क्षिप्रं दत्तं ॥ ३९ ॥ हंसः शुचिपदित्यु-
चाशुचिरीक्षेद्विवाकरं ॥ अंतर्काले जपन्नोति ब्रह्मणः सद्भ्यः शश्वतं ॥ ४० ॥ कृपिप्रपद्यमानस्तु स्थालीपाकं यथाविधि ॥ जुहुयात्क्षेत्रमध्ये तु शु-
नवाहास्तु पंचभिः ॥ ४१ ॥ यथा शिंगतु विहरे ह्नांगलं च कृपीवलः ॥ इन्द्राय च मरुद्भ्यश्च पर्जन्याय भगाय च ॥ ४२ ॥ पूज्णे धान्याय सीतायै
शुनासीरमथोत्तरं ॥ हुत्वा तु पृथगेतानि यजेदेताश्च देवताः ॥ ४३ ॥ गंधमाल्योपहारैश्च फललाजासुरासवैः ॥ प्रलापने प्रणयने खलसीतोप-
हारयोः ॥ ४४ ॥ एता एव जपेन्नित्यं देवताविधिना शुचिः ॥ अमोघं कर्म भवति कृपिर्वर्धति सर्वदा ॥ ४५ ॥ क्षेत्रस्य पतिनेत्येतत्क्षेत्रपत्यं वृचं
जपेत् ॥ ईक्षेत्सूर्यद्विजो नित्यं विदते क्षेत्रमुत्तमं ॥ ४६ ॥ आखुत्करे पुचरुणाय जेदेतानमूपकान् ॥ चित्रद्राजेत्यनयास्तुत्वाचा खुपति सदा
॥ ४७ ॥ ब्राह्मणान्मोजयेदत्र कीनाशाश्चैव भोजयेत् ॥ अप्रमत्तः शांतिपरः स्वयमेव कृपि ब्रजेत् ॥ ४८ ॥ भूमिभंगे गवां हिंसा तृणकीटादि-
नाशनं ॥ एते पुन्यत्कृतं पापं खलं दानेन नशुच्यति ॥ ४९ ॥ धान्यानां विशकं भागं श्रोत्रियेभ्यो निवेदयेत् ॥ विशकस्य हि दानेन कृपिदोषात्प्रमु-

ऋक्सं.

॥ ७ ॥

च्यते ॥ २५० ॥ समुद्राद्वितिसूक्तेनयःसदाजुहुयादृतं ॥ पूर्वोक्तेनैवकल्पेनसंयतात्माजितेन्द्रियः ॥ ५१ ॥ विज्योतिषितिज्वलयद्येत्रे-
 च्छेज्जातवेदसि ॥ तमग्निःसर्वतःपातिभद्रेणद्रविणेनच ॥ ५२ ॥ विश्वानि न इति द्वाभ्यामृग्म्यां योवद्विमर्चति ॥ सतरत्यापदःसर्वायशः
 प्रामोतिचाक्षर्यं ॥ ५३ ॥ हुत्वावद्विमुपस्थाप्राणार्थहव्यबाहनं ॥ अग्नेत्वमितिसूक्तेनघनमायुश्चवांछता ॥ ५४ ॥ यदृच्छेद्विविधंविचंस-
 त्वंचानुपममहत् ॥ उरोऽष्टतिसूक्तेनधुपतिष्ठेच्छतक्रतुं ॥ ५५ ॥ प्रजाक्रमोयजेन्नित्यंचरुणादेवपत्नयः ॥ उपहृत्योपहारंचशेषंभुंजीतवा-
 ग्यतः ॥ ५६ ॥ उच्छिष्टंचप्रदातव्यंमार्यायैषुभ्रमिच्छता ॥ घेन्वाःसरूपवत्सायाःपयसासाधयेच्चहं ॥ ५७ ॥ अनुरूपांप्रजामस्यालभतेना-
 त्रसंशयः ॥ स्वस्त्यात्रयंजपेन्नित्यंप्रातःप्रातःशुचिर्द्विजः ॥ ५८ ॥ एतत्त्वत्स्ययनंपुण्यंसर्वकल्मषनाशनं ॥ सुहृदंशतिजं चैव गच्छंतमनुमं-
 त्रयेत् ॥ ५९ ॥ स्वस्तिपंथामिति प्रोच्यस्वस्तिमान्नजतेऽव्यनि ॥ विजिहीष्ववनस्पतेतदिदं च्यावनं स्मृतं ॥ ६० ॥ यथावायितुकामःस्याद्यावये-
 चदिदं जपन् ॥ द्विपंतवापदाक्रम्यभूमौ पांशुमयीकृति ॥ ६१ ॥ निष्पिपत्रिवसं प्रामाह्यवतेनात्र संशयः ॥ स्त्रियं गर्भप्रमूढां वा पाययेदनुमंत्रितं
 ॥ ६२ ॥ उदकं च्यावयेन्नैव गर्भोऽधश्च यवते सुखं ॥ अच्छावदेतिसूक्तं तुष्टिकामः प्रयोजयेत् ॥ ६३ ॥ निराहारः क्लिन्नवासा ह्यचिरेण प्रवर्षति ॥
 हुत्वायुतं वै तसीनां क्षीराक्तां हुताशने ॥ ६४ ॥ महर्द्रपमवाप्नोति सूक्तेनाच्छावदेन हि ॥ यदृच्छेद्वरदां देवीं श्रियं नित्यं कुले स्थितां ॥ ६५ ॥
 सशुचिः प्रयतो मूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहं ॥ श्रियः पंचदशर्चश्च श्रीकामः सततं जपेत् ॥ ६६ ॥ आवाहयेच्चिद्रूपं पद्मे पंचभिः क्र(न)न्यकेपि वा (?) ॥
 उपहारानुपहरेच्छुक्लान्मह्यान्पयोदधि ॥ ६७ ॥ स्थालीवाचशालीनां पयसा संमकल्पयेत् ॥ चांद्रायणकृतात्मा तु प्रपद्येत्प्रयतः श्रियं ॥ ६८ ॥
 सर्वौषधीभिः फांटाभिः स्वात्वाद्भिः पावनैरपि ॥ उपैतुमादेव संसृष्टतिराज्ञोऽभिषेचनी ॥ ६९ ॥ मनसः काममित्येपापशुक्रामाभिषेचनी ॥ कर्दमेने-

सित्य स्नायात्प्रजाम शुचित्रतः ॥२७०॥ अश्वपूर्वोभित्स्नायाद्राज्यकाम शुचित्रतः ॥ लोहितेचर्मणिस्नायाद्वाघ्राणस्तुयथाविधि ॥ ७१ ॥
 राजकर्मणैर्द्वयोद्वेक्षत्रियस्त्वयोरुत्वे ॥ वन्तचर्मणिर्वैश्यस्तुहोम कार्यस्तनतरं ॥ ७२ ॥ चंद्रामितितुषधानिजुहुयात्सर्पिषाद्विजः ॥ आदि-
 त्यवर्णइत्यनयानिल्यहोमविधीयते ॥ ७३ ॥ विल्वेध्मएववामि स्यात्सालीश्वजुहुयाद्विजः ॥ दशसाहसिक्रोहोम श्रीकाम प्रथमोविधि-
 ॥ ७४ ॥ हुत्वातुप्रयुतसम्यगनताविंदतेश्रियः ॥ अयुतशतकृत्वस्तुहुत्वाशुक्रानिसर्पिषा ॥ ७५ ॥ अनन्तामव्यवच्छिन्नाशाश्वतीर्विंदते
 श्रियः ॥ अशक्तौजपपवोक्तोदशसाहसिकारः ॥ ७६ ॥ जस्वातुप्रयुतसम्यगनताविंदतेश्रियः ॥ अयुतशतकृत्वस्तुजस्वाश्रियमुपाश्रुते
 ॥ ७७ ॥ अप्स्येनजुहुयान्नित्यपमान्ययुतशोनिशि ॥ दृष्ट्वाश्रियतूपरमेरिकुलसत्त्वाद्विभेतेवै ॥ ७८ ॥ नित्वाशीविल्वनिलयोजुह्वन्विल्वानिस-
 र्पिषा ॥ पुरुक्षिशतिरात्रेणपरासिद्धिनियच्छति ॥ ७९ ॥ येनयेनचक्रामेनजुहोतिप्रयत धियैः ॥ पद्मान्यथापिबिल्वानिससकाम समृद्ध्यति
 ॥ २८० ॥ नजातुरुपणोऽर्थयश्रियमावाहयेत्कचित् ॥ नयत्किंचनक्रामेनहोम कार्यं कथंचन ॥ ८१ ॥ महद्वाप्राथम्यमानेनराज्यक्रामेनवा
 पुनः ॥ वाच परमार्थयितायत्नाद्युक्त श्रिययजेत् ॥ ८२ ॥ अमेत्वष्टर्वसूक्तेनजुहुयादाज्यमन्वहः ॥ ओजस्विनीमवाप्तोतिप्रजाधर्मवर्तिशुभा
 ॥ ८३ ॥ अच्छानइत्यृचादीसमुपतिष्ठेद्विभावसु ॥ प्रजाप्राप्यजयेच्छूस्तरतेदुरितानिच ॥ ८४ ॥ आगावइतिसूक्तेनगोत्रगालोकमातरः ॥
 उपतिष्ठेद्व्रजंतीश्वयइच्छेत्ता सदाक्षया ॥ ८५ ॥ त्वामिद्धीतिप्रगाथेनक्षुपतिष्ठेच्छतकृतं ॥ मध्याह्नेसध्ययोश्चैवजपन्यनमयामुयात् ॥ ८६ ॥
 उपेतिस्मिमीराजोदुदुभीन्सस्पृशेद्रणे ॥ ओजोबलमवाप्तोतिशत्रूंश्चैवनियच्छति ॥ ८७ ॥ पाणिनातृणमादाययज्ञायजेत्तियोऽभ्यसेत् ॥
 सोऽधीतस्यास्यसूक्तस्यफलंप्राप्तोतिनातृणः ॥ ८८ ॥ सूक्तातेचतृणत्वग्नाविरिणेचोदकेपिवा ॥ निक्षिपेत्तत्पयत्नेनत्यक्तेऽन्यत्रमयावहं ॥ ८९ ॥

वृणयाणिजपन्सूक्तशोधदस्युभिर्द्वैत ॥ नमयविदतोरिन्द्रक्षोभ्योऽरिभ्यएवच ॥ २९० ॥ गृहात्प्रपद्यमानस्तुपथानंधनकाम्यया ॥ जपे-
 त्सोऽध्वनियत्नननापिपथामितिब्रजन् ॥ २९१ ॥ येकेचजमेत्युच्यतेताद्यायन्निशिदिवौकस ॥ अमौहुत्वातयाचाज्यदीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ २९२ ॥
 वयमुत्वेतिसूक्तनुषोप्यद्रविणवर्धन ॥ नित्यजपेच्छुचिर्भूत्वाघनविदत्यभीप्सित ॥ २९३ ॥ यत्सनष्टमवेत्किंचिद्रव्यगोद्विपदधन ॥ नश्येद्वाध्व-
 नियोमोहात्सपूयन्सजपेन्नशि ॥ २९४ ॥ इयमित्येतदाद्यतसूक्तसारस्वतद्विज ॥ नित्यजपेच्छुचिर्भूत्वायामीभवतितुद्धिमान् ॥ २९५ ॥ सवामिति
 तुयत्सूक्तमष्टत्रैष्टुभमत ॥ तज्जपन्प्रयतो नित्यमिष्टान्कामान्समश्रुते ॥ २९६ ॥ योऽद्रिभिषुयत्सूक्ततत्सपत्ननिर्बहण ॥ शृहस्पतिनमन्कृत्वास-
 पत्नान्पुतेवहन् ॥ २९७ ॥ एनस्त्रीवाभिदशस्तोवाकृत्वाकर्मविगर्हित ॥ सोमरोद्रजपेत्सूक्तकृत्स्नमेनोव्यपोहति ॥ २९८ ॥ जीभूतसूक्तस्मविर्धिसधा-
 लिंगमवेक्ष्यने ॥ ऋग्भिर्गर्माणिदुर्गीतस्वस्यागानायथाविधि ॥ २९९ ॥ सप्रामतुप्रयातस्वराश्रिततत्प्रयोजयेत् ॥ सर्वाण्यगानिरय्याश्चसदधाश्चा
 नुमत्रयेत् ॥ ३०० ॥ यमेवदेशगच्छेतश्चानूयाप्यनुमत्रित ॥ नाजित्वाविनिर्वेततपरहिग्नक्षणोऽनल ॥ ३०१ ॥ पुत्रानायुरथारोमयदइच्छेद्रव्ययमुत्स ॥
 सोमिनरइतिसूक्तेनजुहुयादाज्यमन्वह ॥ ३०२ ॥ प्राग्मेथत्रिभिः सूक्ते सध्ययोर्यजपमारभेत् ॥ नरक्षोभ्योभयवैतिधनप्रामोतिचाक्षय ॥ ३०३ ॥ अभि-
 त्नाय प्रगायेननित्यमर्चतिवज्रिण ॥ सश्रियचिपुलासुक्तेप्रामोतिचधनायुषी ॥ ३०४ ॥ शवतीशनइद्रामीइत्येतसततजपेत् ॥ नरक्षोभ्योनभूतेभ्यो
 व्याधिभ्योनभयभवेत् ॥ ३०५ ॥ निर्वेष्टुक्रमोरोगार्तोभगसूक्तसदाभ्यसेत् ॥ निवेशविदतेक्षिप्ररोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥ ३०६ ॥ इमाइतिजपेन्नित्यरौद्र
 सूक्तद्विज शुचि ॥ तज्जपन्प्रज्ञयाविरे स्यचैवतरिप्यति ॥ ३०७ ॥ उचितीर्पुरथोयस्तुशक्येतोत्सा समागमे ॥ समुद्रज्येष्ठाइत्येतज्जपेरसूक्त
 मयापह ॥ ३०८ ॥ आदित्यदैवतसूक्तेरिषुमेरोगनाशने ॥ पठेत्प्रातः शुचिर्भूत्वारिपुरोगे प्रमुच्यते ॥ ३०९ ॥ वासोऽप्यतेप्रतीत्येतत्सूक्तवास्तो-

प्यर्तिजपन् ॥ स्नातः कृत्वा वैश्वदेवं परब्रह्मेदमुच्यते ॥ ३१० ॥ अमीव हेतिसूक्तेन भूतानि स्वापयेन्नृशि ॥ न हि प्रस्वापनं किंचिद्दीदृशं विद्यते
 क्वचित् ॥ ११ ॥ संवाधे विपये दुर्गे बद्धो वा निर्गतः क्वचित् ॥ पलायन्वा गृहीतो वा तत्स्कैः संजपेदिदं ॥ १२ ॥ अमीव हा विश्ववती मुद्धृत्या-
 न्याः प्रयोजयेत् ॥ सूक्तमेतज्जपेत्सर्वमिति मनवेति शौनकः ॥ १३ ॥ त्रिरात्रं नित्यतोऽनश्नन् च भूषयेत्पायसं चरुं ॥ तेनाहुतिशतं पूर्णं जुहुयात्सर्पि-
 पाद्विजः ॥ १४ ॥ समुद्दिश्य महादेवं त्र्यम्बकं त्र्यम्बकं तृचा ॥ एतत्सर्वशतं कृत्वा जीवेदब्दशतं सुखी ॥ १५ ॥ तच्च क्षुरित्यृचा क्वात उपतिष्ठे-
 द्विवाकरं ॥ उद्यंतं मध्यगं चैव दीर्घमायुर्जिजीविषुः ॥ १६ ॥ राज्या अपरकाले यउत्थाय प्रयतः शुचिः ॥ व्युपाहृत्युपतिष्ठेत्तपङ्गुः सूक्तैः कृतां-
 जलिः ॥ १७ ॥ प्राप्नुयात्सहिरण्यादिनाना रूपं न बहु ॥ अश्वांश्च पुरुषान्धान्यं स्त्रियो वासांस्तथा विकान् ॥ १८ ॥ भुवा सुत्वा सुक्षितिपुजप-
 न्वद्धः प्रमुच्यते ॥ तिष्ठन् रात्रौ जपेदेन विपाशः सन् प्रमुच्यते ॥ १९ ॥ अहोरात्रं स्थितश्चैव मनश्च न स्याद्विचेष्टितः ॥ अयः पाशाः स्फुटं त्यस्य दा-
 रुपाशास्तथैव च ॥ २० ॥ स्योनेति पृथिवी देवी प्रपद्येन्नियतः सदा ॥ जपेदेनां च तत्रापि भूमिपाशास्तप्रमुच्यते ॥ २१ ॥ अगम्या गमने चैत-
 त्प्रयश्चित्तं विधीयते ॥ अन्यत्र गुरुत्वात्पाच्च तस्मात्पापास्तमुच्यते ॥ २२ ॥ द्वादशाहं भुञ्जानः स्वर्गोन्नागमने जपेत् ॥ अर्धमासं भुञ्जानः स-
 खिदारो पुंसं विशन् ॥ २३ ॥ इदमापः प्रवहत यारिक्चेदमृच पुनः ॥ इति चैताजपेदापः प्रविश्यैते पुकर्मसु ॥ २४ ॥ इंद्रा विष्णून् मस्कृत्य जुहु-
 यादाज्यमन्वहं ॥ सूक्ताभ्यां परएताभ्यां यइच्छेद्भूमिमात्मनः ॥ २५ ॥ आस्यदग्धं विगाह्यांभः प्राब्धुः सः प्रयतः शुचिः ॥ सूक्ताभ्यां तिस्र एता-
 भ्यामुपतिष्ठेद्विवाकरं ॥ २६ ॥ अनश्नता तु जस्यं वृष्टि का मेन यत्नतः ॥ पंचरात्रे व्यतीते तु महर्द्धयं मवाप्नुयात् ॥ २७ ॥ योऽरिभिः संप्रपद्येत
 अभिशसेत्तवा मृषा ॥ उपोष्यैकं त्रिरात्रं स जुहुयादाज्यमन्वहं ॥ २८ ॥ इंद्रा सोमेति सूक्तं तु जपेच्चैतच्छतावरं ॥ किंचिद्दद्याद्विजेभ्यो ते स्तृणु-

तेसर्वग्रात्रवान् ॥ २९ ॥ यस्यलुप्येद्व्रतंमोहाद्वात्यैवासंस्पृशोद्विजः ॥ उपोऽप्याज्यंचजुहुयान्नभमेव्रतपाइति ॥ ३३० ॥ प्रमम्राजमितिवे-
 तज्जपन्नीधेदिवाकरं ॥ उद्यंतमुपतिष्ठेतस्त्रात्वास्त्रात्वादिनेदिने ॥ ३१ ॥ अभियुक्तोभवेद्यस्तुविबदेद्वापिरेनचित् ॥ निर्जित्यसगणान्शत्रू-
 न्धिप्रवादंपराजयेत् ॥ ३२ ॥ दमग्निरग्निभिश्चेतिप्रपचेद्वायुभास्करौ ॥ अग्निप्रथमतःस्तुत्वामहाकृच्छ्रात्प्रमुच्यते ॥ ३३ ॥ नहीतियश्च-
 तुर्ग्रेणस्त्रात्वावैप्रातरुत्थितः ॥ द्वौभूमावुपतिष्ठेतसत्रायतिभयात्स्वयं ॥ ३४ ॥ तृचंजस्त्रायदित्येतत्स्वात्वाभ्यर्च्यपुरंदरं ॥ प्राप्नुयान्मानसान्का-
 मान्संपूज्यवसुरोचिपः ॥ ३५ ॥ आद्यानित्रीणिमूक्तानिपंचचाप्रेवृहन्निति ॥ पटृतथान्यानिमूक्तानिअग्निनरइतीतिच ॥ ३६ ॥ प्रकृता-
 नीतिचाध्यायंभोजनात्प्राक्पठेदिदं ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिमुच्यतेसर्वकिल्बिषैः ॥ ३७ ॥ प्राग्भोजनमिदंब्रह्मन्मानवास्तुमहर्षिणां ॥ पूर्वो-
 ब्रह्मजपतो नित्यमर्थसिद्धिः सदाभवेत् ॥ ३८ ॥ अग्निनेत्याश्विनंसूक्तंचतुर्विंशकमुत्तमं ॥ जपेत्प्रातःशुचिर्भूत्वानासत्यावर्च्यमुव्रतः ॥ ३९ ॥
 सप्राप्तुयात्पराश्रुद्विद्वविणंचोर्जेमेवच ॥ समिधेतिजुहोत्यग्नौसूक्तेनप्रत्यृचंघृतं ॥ १४० ॥ समृद्धिमतुलंप्राप्यसमानांजीवतेशतं ॥ द्विच-
 त्त्वारिंशक्रेनेदंशुक्रेनाधेतिचम्रिणं ॥ ४१ ॥ सस्यंलब्ध्वामर्हेद्रेणसपलांस्तृणुतेवहून् ॥ प्राश्रीयज्जपतोत्रास्तिप्रशंरुत्स्वाविधानतः ॥ ४२ ॥
 तस्मात्पूर्वाह्निकोध्यायः स्मृतोयंरिप्रनाशनः ॥ वाशंसमहीतिजस्वाचप्राप्नोत्यारोग्यमेवच ॥ ४३ ॥ दुःस्वप्नघ्नीःपराजस्त्राप्रातःपापैःप्रमुच्यते ॥
 शनोभवेतिद्वाभ्यांतुमुन्मत्वाज्ञंप्रयतःशुचिः ॥ ४४ ॥ हृदयेपाणिनास्पृष्टाज्योम्बीवेदगदःसुखी ॥ यतोभयंविजानीयात्तस्यांदिशियतव्रतः
 ॥ ४५ ॥ शुचौदेशेग्निमाधायजुहुयादिद्रमर्च्यच ॥ यतइत्याज्यमुत्तंपद्विभिर्गंधाज्जिवेद्यच ॥ ४६ ॥ पायसंदधिमंथंवायूपान्वाभ्युपहार-
 येत् ॥ अहोरात्रमुपोष्यैकंतिलान्वाधृतमेववा ॥ ४७ ॥ उत्वामंदंत्वितिस्त्रातोहुत्वाशत्रून्प्रमापयेत् ॥ वद्धोवाप्यवरुद्धोवावाग्यतःप्रयतो जपेत्

॥ ४८ ॥ त्यान्निवस्यादित्यदेवत्यंसद्योमुच्येतवंधनात् ॥ यद्वावस्तुजपेन्नित्यंप्रगाथंनियतःशुचिः ॥ ४९ ॥ सकीर्तिंनतुलांप्राप्यसर्वान्कामा-
 न्समश्नुते ॥ त्वंनोअमइतिसूक्तेनहुत्वाच्याभिपृतेनतु ॥ ३५० ॥ पालितोविश्वतोदीप्तात्प्राप्तुयाद्द्वितोरथि ॥ आतुसूक्तेनसततंधनंयाचे-
 तुरंदरं ॥ ५१ ॥ प्रसमित्पाणयेतसैधन्यंयच्छतिवृत्रहा ॥ कन्यावारितिसूक्तुसततंनियतो जपेत् ॥ ५२ ॥ स्वदोषिणीतथालोभोक्षिप्रंत-
 स्मात्प्रमोचयेत् ॥ यदद्यकचेत्युदितेरवौस्तुत्वापुरंदरं ॥ ५३ ॥ गृणन्नपोहतेरिप्रं वश्यंवाकुरुतेजगन् ॥ यद्वागितिदृचेनैत्यगौरीयोऽर्चतिसुत्र-
 तः ॥ ५४ ॥ तस्यनासंस्कृतावाणीमुखादुच्चार्येतेकचित् ॥ वण्महानितिदृष्टार्कमुपतिष्ठेद्वचं पठन् ॥ ५५ ॥ द्रुवन्नप्यनृतांवाणींनलिपेद्वृत्ते-
 नसः ॥ पूर्णेचंद्रमसिज्योत्स्नामियंयेत्यनुसेवयेत् ॥ ५६ ॥ चंद्रदृष्टिस्त्यनिमिपोवर्चस्वीदृष्टिमान्भवेत् ॥ प्रजाहेतिजपन्नास्वानयोनिप्रति-
 जायते ॥ ५७ ॥ मातेतिगामुपस्पृश्यजपन्गास्तुसमश्नुते ॥ वचोविदमितित्वेतांजपन्वाचंसमश्नुते ॥ ५८ ॥ पावमानंपरंहेतव्रवममंडलं
 पठेत् ॥ क्वात्वाशुचिःशुचैदेशेसपवित्रःसकांचनः ॥ ५९ ॥ इत्यृग्विधानेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ स्वादिष्ठयेतिगायत्रीःपावमानी-
 जपेद्विजः ॥ पवित्राणांपवित्रंतुपावमानीर्कचो जपेत् ॥ ३६० ॥ प्रयतोऽप्सुनिमज्ज्यागुसर्वपयैःप्रमुच्यते ॥ एतासांकीर्तनं गुण्यंस्मरणंधार-
 णंतथा ॥ ६१ ॥ याथातथ्येनचज्ञात्वाब्रह्मलोकंसमश्नुते ॥ एतेपांतुयथोक्तानांगुणवद्यद्यदुत्तरं ॥ ६२ ॥ कीर्तिनातुभवेत्पूतःस्मरणात्स्मर-
 तेपरं ॥ धारणाद्ब्रह्माणमेतिपूतात्माविजितेंद्रियः ॥ ६३ ॥ याथातथ्येनचज्ञात्वाब्रह्मणोविंदतेपदं ॥ श्रावयेद्देवताकृत्येब्राह्मणान्मुंजतोऽग्रतः
 ॥ ६४ ॥ प्रीणातिदेवतांशश्चत्समर्घयतिकर्मवा ॥ पित्र्येधिलून्प्रीणयंतिश्राविताःप्रयतात्मना ॥ ६५ ॥ कृत्वादोषान्नुमहत्तोष्प्रेयादीन्प्री-
 यन् ॥ जप्त्वातरत्समंदीयंप्रविश्याफल्ग्वहाच्छुचिः ॥ ६६ ॥ अक्षय्यंचभवेदन्नपितृभ्यःपरमंमधु ॥ यःपावमानीरध्येतिपूतात्माविजितेंद्रियः

॥ ६७ ॥ तस्य कामदुधामूल्योपतिष्ठति च धेनवः ॥ आयुर्वल्यशोविचं प्रजां कीर्तिमानामयं ॥ ६८ ॥ स्वाध्यायं पुण्यमतुलं पूतः प्राप्नोति चाक्षयं ॥
अशक्तस्तु जपे बुक्ता सिद्धैस्त्वानसीर्ऋचः ॥ ६९ ॥ सप्तर्षिभिश्च याः प्रोक्ताः पवित्रस्य च याः पराः ॥ ऋचां द्विषष्टिः प्रोक्तैर्यपवस्वैत्यपि सत्तमैः
॥ ३७० ॥ सर्वैकलम्पनाशाय पावनाय शिवाय च ॥ स्वादिष्ठयेति सूक्तानां सप्तषष्टिरिहोदिताः ॥ ७१ ॥ दशोत्तराण्यृचां ध्येव पावमानीः श-
तानि पद ॥ एतज्जुह्वन् जपेन्मंत्रं चो रं श्रुत्य मयं हरेत् ॥ ७२ ॥ व्याधिभ्यः परिमोक्षं चलभते नान्न संशयः ॥ प्रतिगृह्णाप्रतिग्राह्यं भुक्त्वा चान्नं विग-
ह्नितां ॥ ७३ ॥ जपं स्तारत्सर्मदीयं प्रविश्याप ह्यहाच्छुचिः ॥ पावमानं परं स्तेतद्ब्रह्म सामयनोदनं ॥ ७४ ॥ प्राणानायम्य च ध्यायेदं ते देवान्पितृ-
नृपीन् ॥ उपोष्याग्यं च जुहुयादमि सोमं च पूजयेत् ॥ ७५ ॥ सरस्वतीं चार्चयेत्तपयौ बुधमुसांषया ॥ अध्यात्मकं पवित्रं ते सूक्तं जस्वापुनः शुचिः
॥ ७६ ॥ गतिमिष्टामवाप्नोति विदते चेह सिद्धयः ॥ नानानमिति सूक्तान्यस्तत्काले च जपेत्सकृत् ॥ ७७ ॥ जस्वाचैव परं स्थानममृतत्वं च ग-
च्छति ॥ आपो हि ष्ठेति नियतः प्रयुंजीत सदा द्विजः ॥ ७८ ॥ क्षानार्थं शुद्धिकामस्तु जपेत्तत्रिः समाहितः ॥ अप्सु चैव निमज्जित्वा त्रिः पठेत्तु स-
माहितः ॥ ७९ ॥ ब्रह्महातुकपालेन खट्वांगी चीरं संवृतः ॥ चरेद्वादश वर्षाणि स्वकर्म परिकीर्तयन् ॥ ३८० ॥ अजपन्मनसैवैतदापो हि ष्ठेति
संस्मरेत् ॥ ऊर्ध्वतुपंचमाद्रपज्जि जपेदेव सहस्रदाः ॥ ८१ ॥ अपरस्तु त्रिसाहस्रोजपः स्यात्प्रत्यहं सदा ॥ पूर्णेतु द्वादशे वर्षे ब्राह्मणो विप्रमुच्यते
॥ ८२ ॥ समेत्य ब्राह्मणा ब्रूयुरथ तं चरितव्रतं ॥ आचरितं भवेत्किंचिन्मिथ्या वा दीपते तु नः ॥ ८३ ॥ दशावरान्दश परान्हुन्यात्स्वमवृतं वदन् ॥
ॐ भो इति वदेद्विभ्रेनुज्ञातः शुचिर्जपेत् ॥ ८४ ॥ स्थालीपात्रं च कुर्वीत सोमयेव व्रतचारिणे ॥ एवं समुच्यते पापात्सावित्रीमतिपद्य च ॥ ८५ ॥
ब्रह्महातुपुराशक्रस्त्वाहृत्वा त्वृषिभ्यं ॥ सिधुद्वीपस्तमेताभिरभिषिच्य व्यमोचयत् ॥ ८६ ॥ ब्रह्मसंचगुरुद्रव्यं स्तेयं कृत्वा जपत्रिमाः ॥

अनेनैवविधानेनपङ्क्तिर्विषयः प्रमुच्यते ॥ ८७ ॥ ब्रह्महाचसुरापश्चानियमेनजपन्निमाः ॥ अनेनैवोपचारेणब्रह्मघ्नइवमुच्यते ॥ ८८ ॥
ब्राह्मणस्यरुपोद्यम्यजयेदेतान्निपात्यच ॥ अहंनिपात्योपवसेदेकाहमवगूर्यच ॥ ८९ ॥ शोणिततुंगहारेणोत्पाद्यसकथंचन ॥ त्रिरात्रमेवोप-
वसेज्जपेतापिप्रसाद्यतं ॥ ३९० ॥ प्रातरुत्थायसततंकुर्यान्मार्जनमात्मनः ॥ रात्रौकृतस्यपपस्याविज्ञातस्यापिनिष्कृतिः ॥ ९१ ॥ सायं-
चनित्यमेताभिःकुर्यान्मार्जनमात्मनः ॥ दिवाकृतस्यपपस्याविज्ञातस्यापिनिष्कृतिः ॥ ९२ ॥ उपतिष्ठतराजानंयमसूक्तेनैवद्विजः ॥ स्थाली-
पाकंतुकुर्वीतपक्षयोर्यमदैवतं ॥ ९३ ॥ अष्टम्यांचचतुर्दश्यायजेतहविषायमं ॥ परेयिवांसमित्येतत्सूक्तमत्रप्रयोजयेत् ॥ ९४ ॥ पुरायुषःप्र-
मीयेतनजातुसकथंचन ॥ प्रीयेत्तस्ययमोराजामृतिंचांतिप्रयच्छति ॥ ९५ ॥ धर्मराजायस्वाहेतिमंत्रतिजुहुयाद्धविः ॥ वैशाखपौर्णमास्यांतु
कर्मनित्यंप्रयोजयेत् ॥ ९६ ॥ अयनेपर्वसुखात्वायःप्रदद्यात्तिलोदकं ॥ यमायसगणायैवतद्भयनसर्विदति ॥ ९७ ॥ नित्यमेवप्रपद्येतपरं-
मृत्योजपद्विजः ॥ नक्तभोजीमिताहारःपरिसंवत्सरंसदा ॥ ९८ ॥ नैनंपुरायुषान्मृत्युर्नयेतससुतप्रजं ॥ फलाहारोजपन्मृत्युंत्रिभिर्वरमिता-
शनः ॥ ९९ ॥ पष्ठकालेतुमुंजीतफलमूलमथापिवा ॥ स्वानासनाभ्यांविहरेदुदकेक्षिशिरेवसन् ॥ १०० ॥ ग्रीष्मेपंचतपास्तुस्याद्वर्षास्व-
भावकाशकः ॥ एवंयुक्तोजयेन्मृत्युरोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥ १ ॥ आतुर्भार्यामपुत्रस्यसंतानार्थमृतेपतौ ॥ देवरोन्वारुरुक्षंतीमुदीर्ष्वेतिनिव-
र्तयेत् ॥ २ ॥ ऋतुकालेतुसंप्राप्तेमृताभ्यक्तोऽथवाग्यतः ॥ एकमुत्पादयेत्पुत्रंनद्वितीयंकथंचन ॥ ३ ॥ दशार्क्षंतुशांत्यर्थंभद्रंनइतिसंस्मरेत् ॥
नित्यंजपेच्छुचिर्भूत्वामानसंविद्देतुसुखं ॥ ४ ॥ फलाहारोभवेन्मासंजापःपिबततः ॥ वायुभक्षोभवेन्मासंजपत्रेतत्सहस्रशः ॥ ५ ॥
मनसैवास्थसिध्यंतिसर्वकामाःसमीहिताः ॥ दिव्यान्पश्यतिगंधर्वान्तिस्त्रान्पश्यतिचारणान् ॥ ६ ॥ अंतर्धानंजल्यसाल्लोकादाकाशगोभवे-

त् ॥ दूरात्पश्यतिदूराद्यशृणोतिपश्येष्टिवत् ॥ ७ ॥ यदेतरेतिनियतोऽयेनमरुण्यनु ॥ प्रागानिक्रमेप्रागेतिमर्मन्गतिरिति ॥ ८ ॥
 कैभीतक्रास्तुत्रीनक्षान्गभिः समधिवासयेत् ॥ पुष्टैरवकिरेचैंग्मापयित्वाविहायति ॥ ९ ॥ भेदत्यगदौतांगप्रितुल्यपञ्चुतिरेत् ॥ प्रा-
 पमेत्युच्येतामनसैवजपेनिदि ॥ ४१० ॥ व्युत्पायानुशितेर्ग्युजपतादेरनंमचेत् ॥ पानानेस्त्र्येऽत्रिलंचरन्त्र्येनंवीर्यते ॥ ११ ॥ रेन-
 जेतुमिच्छेत्तसृष्ट्वागूर्धनितंजयेत् ॥ सूक्तदोर्गजयत्यन्यान्धीयतेनसकेनित् ॥ १२ ॥ चतुःशृगागानकंनेनेगन्धरनेमरेत् ॥ नमोनिगन्-
 धरुणस्यचक्षुसइतिनित्यशः ॥ १३ ॥ अग्नैवचोत्तमर्गेऽत्रायैनेभ्यः प्रमुच्यते ॥ सवागर्गनुदुयागिरेनोभ्योरिपमुच्यते ॥ १४ ॥ दि-
 स्परीतिरूक्तनुजपेच्छूदासमन्वितः ॥ सर्वत्रलभतेधक्षासमः समाहितः ॥ १५ ॥ मानगानेतिचरयेगन्धोदोदगहनेगति ॥ मन्त्रिमा-
 न्यजतेऽध्यानविंदतेचपरमुगं ॥ १६ ॥ क्षीणायुरितिमन्त्रेतयंकंनित्युदरमिगं ॥ यथेयमभिनियान्मन्त्रमूर्धनमाभेत् ॥ १७ ॥ गहं-
 सठुत्वः पंचाहंजपेत्त्रायुर्लभेततः ॥ धृतेनसिधुद्वीपरागूक्तंनंचलेपेत् ॥ १८ ॥ भगिन्मन्त्रयनेनित्यमेतान्मन्त्रेभ्योनेत्रे ॥ पुत्रान्मार्गभि-
 चान्यमात्मानंचसमालभेत् ॥ १९ ॥ जीवायुधिप्रपुनीतनित्यमेतातृतेन ॥ मोक्षान्मन्त्रयसंगंतिगुनीमसिपित्तरः ॥ ४२० ॥ इर-
 मिरधेतिमन्त्रोयंसहस्रसन्निरुच्यते ॥ अर्धमासंहविव्याप्तमर्धमासपय विरेत् ॥ २१ ॥ उपोष्यचार्धरात्रमस्त्रेर्नमिष्टिभुञ्जी ॥ क्षीरुबरेन
 प्रज्जाल्यनुदुयात्पावकेयुतं ॥ २२ ॥ मुखमुचोचमगाभेवसार्धौदुबरभयेत् ॥ एतदाहुतिनदमपुतेनसमेनपुग्ते ॥ २३ ॥ अमोस्त्रेण
 कर्मतज्जानीयात्सिद्धिमेवतु ॥ व्यर्थमन्यार्थमेवैतत्फलंचागमयच्छति ॥ २४ ॥ चतुण्यथेनासकामप्रादिव्याभिनुचोपु ॥ पुत्रयादनकाम-
 स्तुसहस्रंभोजयेद्द्विजान् ॥ २५ ॥ पशुकामोऽपेदोष्ठेजुदुयाद्वापुनोतिः ॥ विभिनातेनमिगत तद्वर्गविदोऽगन् ॥ २६ ॥ नोदत्तेऽहित-

हेमानांकारयेन्निवृत्तंमणिं ॥ सहस्रसमिधांचैवसंपाताभिहुतोभवेत् ॥ २७ ॥ हुत्वासहस्रसंपातंशिरसाधारयेतत् ॥ पाणिनावाशुचिर्नित्यंस-
 हस्रानुचरोभवेत् ॥ २८ ॥ परावतःत्वत्स्यथनंक्षातकस्यविधीयते ॥ स्वर्गकामश्चतनित्यंजपेतनियतव्रतः ॥ २९ ॥ बृहस्पतेप्रथममितिनि-
 त्यंज्ञानस्तुतिंजपेत् ॥ ज्ञानवान्भवतिश्रीमाननन्ताविंदतेश्रियं ॥ ३० ॥ जलक्ष्मीनाशनार्थतुपयोभक्षोभवेन्नरः ॥ वयःसुपुष्पांइत्येतांजप-
 न्वैविंदतेश्रियं ॥ ३१ ॥ तमसप्रावृतोयस्तुमन्येतात्मानमात्मनि ॥ अश्रियावापिसंयुक्तोजपन्नेतांप्रमुच्यते ॥ ३२ ॥ अक्षिणीप्रातरुत्थाय-
 विमृजीतैतयासदा ॥ चक्षुष्मान्भवतिश्रीमांजलक्ष्मीश्चापिप्रवर्धते ॥ ३३ ॥ नन्तंविदाधेत्येतांचजपन्विप्रःसमाहितः ॥ विहायफलमपसर्वव्रक्षा-
 भ्येतिसनातनं ॥ ३४ ॥ अनयापर्वसुखात्वाय प्रदद्यात्तिलोदकं ॥ यमायसगणायैवतद्भयंसनर्विंदति ॥ ३५ ॥ यस्तेमन्योइतिसदासपत्न-
 नेत्स्विमेजपेत् ॥ घृतेनामिहुतंद्वाभ्यांधारयेदायसंमणिं ॥ ३६ ॥ जुहुयादायसंशकुमाभ्यामेवचतुर्दशीं ॥ खादिरेध्मसमिद्धेमांसपत्नान्प्रति-
 बाधते ॥ ३७ ॥ यथाहिपरमंब्रह्मगुह्यंपावनमद्भुतं ॥ तथासंवनंहृदंनखास्माद्विद्यतेपरं ॥ ३८ ॥ उपोष्यद्वादशाहानिजपन्नेतमृषिमुनिः ॥
 तत्तन्नाप्रयतःसत्याग्निहोभ्युदयादयः ॥ ३९ ॥ अंतरेतुद्वादशाहस्यशुचौदेशेसमाहितः ॥ पुंसःप्रतिकर्तुंर्योऽद्रुमौपांसुमयीकृती ॥ ४० ॥
 तस्याहृदयदेशंतुसमोऽक्रम्यलपेद्विधिं ॥ अमोघंफल्गुमजानीयादहोरात्रेगतेसति ॥ ४१ ॥ आहोणधनिनैवैश्यंचतुरात्रेणक्षत्रियं ॥ राजानंपंचरा-
 त्रेणपद्भूत्रेणद्विजोचमं ॥ ४२ ॥ तपस्विनःससरात्राज्येदुंजीतचैवतं ॥ अपिवोपितःसुखातोऽजपेदेतत्सदास्थितः ॥ ४३ ॥ यइच्छेद्वशमा-
 नेतुंहीनंतुपरिवर्जयेत् ॥ सहस्रसंपातहुतंबिल्वानांचूर्णमावपेत् ॥ ४४ ॥ उदपानेवशंनेतुंजनंक्षिप्रमानयेत् ॥ मातर्यात्मनिपुत्रेपुपितृभ्रा-
 तृसुहृत्सुच ॥ ४५ ॥ हृद्यमेतत्प्रयुंजीतशिरसाधारयेतत् ॥ सुमित्रंतुपरिष्वज्यमूर्धन्याप्रायचात्यजं ॥ ४६ ॥ हृद्यमेतत्प्रयुंजीतशांस्त्यर्थाय

मुखाय च ॥ असंसिद्धसंवननेपांसुप्रतिकृतिपथि ॥ ४७ ॥ प्रज्वाल्यजुहुयादग्निनृतेन ब्राह्मणो यदि ॥ क्षत्रियस्त्वथ तैलेन सार्पेण विदोषि च
 ॥ ४८ ॥ आयसीवाप्रतिकृतिमग्निमग्नये निवापयेत् ॥ तांच प्रज्वलितां मत्वा जुहुयात्तन्मनाऽशुचिः ॥ ४९ ॥ उग्रं महसा हन्यात्कुद्धश्च जु-
 हुयाद्दृतं ॥ यथा यथा प्रज्वलिते हूयेते जातवेदसि ॥ ४५० ॥ दीसां प्रतिकृतिं विप्रस्तथा स वशमेप्यति ॥ स्मशानदग्धपांसूनां कुर्याद्विद्विल-
 क्षणां ॥ ५१ ॥ वैमीतकेऽग्न्यज्वलिते लोहप्रतिकृतिं न्यसेत् ॥ अर्धरात्रे स्थितैस्तैलं सार्पं प्लवणान्वितं ॥ ५२ ॥ तत्र शरमयं कुर्यात्पत्तरं प्रति-
 लोमतः ॥ त्रिपुशंकुपुचासीनो जुहुयादुग्रदर्शनः ॥ ५३ ॥ मुक्तकेशो वधं प्रेप्सुरचिरेण प्रसाधयेत् ॥ अथवा भिचरे देनं जुहुयादाल्मशोणितं
 ॥ ५४ ॥ वशनयति राजानं क्षिप्रं जनपदं पुरं ॥ पुष्टिर्कर्मोपिकर्तव्यं हृद्येनैव यतात्मना ॥ ५५ ॥ अनागसि न कुर्वीत ब्राह्मणो वधसंयुतं ॥ सह-
 पवस्तायागोऽथ पयसा साधयेच्चरुं ॥ ५६ ॥ सहस्रसंपातहुतं पायसे वत्समग्रजं ॥ सहस्रानुचरो वत्सः स त्याद्रोगैर्विर्वाजितः ॥ ५७ ॥ गाश्चैव
 पादयेत्ताश्च भवंति व्याधिवर्जिताः ॥ पुत्रांश्च प्राधयेन्नित्यं प्रियानन्यांश्च सज्जनान् ॥ ५८ ॥ निरामयाश्च स्निग्धाश्च भवंति विगतज्वराः ॥ स्नि-
 यं चैदभिमन्येत तस्याः संवननं महत् ॥ ५९ ॥ ब्रीहीणां न खभिन्नानां तंडुलान्सूक्ष्मचूर्णितान् ॥ सहस्रसंपातहुतांस्वेदे येऽकुशलो मिना ॥ ६० ॥
 तेन प्रतिकृतिं कुर्यात्तां व्यात्वात्मन सास्त्रियं ॥ अक्तां सर्पपतैलेन जुहुयादंगशश्च तां ॥ ६१ ॥ पादौ प्रथमतः शिंछेत्तात्फटित्यमौ निधापयेत् ॥ अथ-
 जंवे जानुजी च ऊरूवाहृततः शिरः ॥ ६२ ॥ छित्त्वा हृदयदेशं तु हृदये स्वे निवेशयेत् ॥ जपन्नेतमृषिं विप्रस्त्री वशं साधिगच्छति ॥ ६३ ॥
 नैतत्परगृहीता मुनसा ध्वीपुकथं च न ॥ न धर्मव्रतशीला सुकुर्वीत द्विजसत्तमः ॥ ६४ ॥ कामं परिगृहीता मुहीनवर्णा सुयश्चरेत् ॥ पतिमस्यागु-
 णी कुर्वन्पूर्वपश्चात्ततास्त्रियं ॥ ६५ ॥ अक्तां वा पायसं सघश्छर्दयित्वा निधापयेत् ॥ तच्चूर्णं कृत्य जायायै देयं संवननं स्मृतं ॥ ६६ ॥ महावृश-

फलान्येवमयुगमान्यभिमंत्रयेत् ॥ तेषां युष्मानिभंजीतस्यमर्थोनिशोपयेत् ॥ ६७ ॥ तानिदद्याधमिच्छेत्तुवशीकर्तुंजपन्नृपे ॥ सुहृद्भूत्वासु-
 हृदस्येदं संवननं स्मृतं ॥ ६८ ॥ एकैकमभिरूपं तु हृद्यस्काद्यतः पुनः ॥ कर्माणित्वभिरूपाणि कुर्याद्यस्तुयथेच्छति ॥ ६९ ॥ पराकदास-
 स्याद्विधिहृद्येनोक्तं विदुर्बुधाः ॥ स्त्रीणां संवननं चैतत्पुंसामपि विधीयते ॥ ७० ॥ द्वेप्येतु ज्ञातिनामेव जपे चैव सदा युधि ॥ स्वादिरंकारयेच्छं-
 कुह्वदितं संनिवेशयेत् ॥ ७१ ॥ कृत्वा प्रातिष्ठति पूर्वपांसुभिर्वाथवातुषैः ॥ इषुमप्यनुमंत्र्यैव संग्रामं प्रकल्पयेत् ॥ ७२ ॥ रिपुघ्नमेतज्जानी-
 यात्प्रयुक्तमपराजितं ॥ पराकदासेप्यार्थहृद्यं संवननं स्मृतं ॥ ७३ ॥ चितयन्मनसैव तत्सूक्तं सिद्धिं नियच्छति ॥ सूर्यायै भाववृत्तं शुभावये-
 रत्नन्यफापिता ॥ ७४ ॥ अनुरूपं सुतद्वंशं मत्तारं तेन विदति ॥ इमामिति जपेत्कन्यानामिदमालभ्य नित्यशः ॥ ७५ ॥ एवमेव जपेद्भर्ता दीर्घा-
 युः स भवेत्ततः ॥ स्नापयेदभिरूपैश्च भ्राता कन्यापितापि वा ॥ ७६ ॥ शतं पुत्रवतीयावन्नचमन्त्रो विरुज्यते ॥ सम्राज्ञीति जपेन्मूर्ध्नि कन्यामालभ्य
 नित्यशः ॥ ७७ ॥ शश्रूश्च शुरदेवैर्नानाद्राचापि पूज्यते ॥ इन्द्राण्याकृतं संवादं स्नाने सूक्तं प्रयोजयेत् ॥ ७८ ॥ नववर्गोत्तमयुतं पतिसौभाग्यपुत्रदं ॥
 जलपुष्पोत्करयुते चित्रकुंभसमावृते ॥ ७९ ॥ कर्तव्योऽत्र त्रयायोगः सोमगंधर्वबह्विनां ॥ भगयाप्सरसांचैव यक्षायिपतयेपि च ॥ ८० ॥
 इन्द्राण्यै देवपत्नीनारतिप्रधुम्नयोस्तथा ॥ नदीसलिलसंपूर्णं पंचगव्यसमायुते ॥ ८१ ॥ हुत्वा मिश्रापयेत्कन्यां स्थितां देशे तु दक्षिणे ॥ म्रियंगुव
 दनागानां कपायोद्धृष्टे करसं ॥ ८२ ॥ संपाताभिर्हुतं कृत्वा सर्वोपधि समन्वितं ॥ अभिमंत्र्य च सूक्तं तेन वभिश्च स्तुवीत वै ॥ ८३ ॥ एताभिरग्निः पूर्णे
 न अभिर्षिंचेदुपोषितां ॥ याः पतिभ्यः स्त्रियस्तन्व्यः शाम्यंते नास्ति तेन वै ॥ ८४ ॥ स्नापयेदाह न स्याद्भिर्विद्यायां विप्रवादिनीं ॥ सूक्तादुपोद्धरेदेनं
 न सेश इति तु द्रुचं ॥ ८५ ॥ उपदिष्टेयमेकेषां पुंसः कर्मणि पौरुषे ॥ रक्षोहणं वाजिनमित्येतद्रक्षोहणं जपेत् ॥ ८६ ॥ अभिमंत्र्याल्यचैतेन उपतिष्ठेति

त्यगः ॥ आज्याहुतीश्च जुहुयाचेन रक्षां सिवायते ॥ ८७ ॥ एतद्रक्षो हणंशांति परमेषाम् कीर्तिता ॥ हविष्पांतीयमेतत्सूक्तमप्रयोजयेत् ॥ ८८ ॥
 गर्हिताश्चातृयोगेन च हविष्पांतीयमभ्यसेत् ॥ पवित्रं परमं रोतद्वातव्यं चाप्यभीक्ष्णशः ॥ ८९ ॥ आदित्ये दृष्टिमास्थाय पणमासात्रियतो भवेत् ॥
 देवयानं संपथानं पश्यत्यादित्यमंडले ॥ ९० ॥ विद्यावैद्यानरीचाम्यस्रत्रयस्याप्रकाशते ॥ हविष्पांतीयमभ्यस्य सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ९१ ॥
 इंद्रं स्तवेति मूक्तं तु जपेच्छनुनिर्हृणं ॥ पवित्राणां पवित्रं च गुह्यपावनमद्भुतं ॥ ९२ ॥ शुक्लपक्षे शुभे वारे सुनक्षत्रे सुगोचरे ॥ द्वादश्यां पुत्रका-
 माय च रं दुर्वति विष्णवं ॥ ९३ ॥ दंपत्योरुपवास स्यादेकादश्यां सुरालये ॥ ऋग्भि. षोडशभि. सम्यगर्चयित्वा जनार्दनं ॥ ९४ ॥ चरुं पुरुषसूक्तेन
 श्रपयेत्पुत्रक्रान्त्या ॥ मातुयाद्वैष्णवं युग्मचिरात्संततिक्षमं ॥ ९५ ॥ द्वादशद्वादशी सम्यक्पयसा निर्वयेच्छरुं ॥ य. ऋरोति ह्यस्य स्याद्याति विष्णोः
 परंपद ॥ ९६ ॥ हुत्वामि विधिवत्सम्यगृग्भि. षोडशभिर्बुधः ॥ कृताजलिपुटो भूत्वा स्तवंताभिः प्रयोजयेत् ॥ ९७ ॥ केशवं मार्गशीर्षे तु पो-
 पेनारायणं तथा ॥ माघवं माघमासे तु गोविंदं फाल्गुने पुनः ॥ ९८ ॥ चैत्रे चैव तथा विष्णुं शैशवे मधुसूदनं ॥ ज्येष्ठे त्रिविक्रमं विद्यादाया देवाम-
 नं विदुः ॥ ९९ ॥ श्रावणे श्रीधरं विद्यादृषीं केशवं परे ॥ आश्विने पद्मनाभं तु दामोदरं च कार्तिके ॥ ५०० ॥ द्वादशैतानि नामानि ऋच्य शृ-
 गोऽब्रवीन्मुनिः ॥ पूजयेन्मासनामभि. सर्वान्क्रामान्समश्नुते ॥ १ ॥ आयुर्मंतसु तं सुते परमेधासमन्वितं ॥ धनवंतं मजावंतं धार्मिकं सात्विकं
 तथा ॥ २ ॥ समिधोश्च त्वष्टश्चान्यहुत्वाग्निं जुहुयात्पुनः ॥ उपस्थानं हुताशस्य ध्यात्वा चर्यमनुसूदनं ॥ ३ ॥ हविर्होमंततः कुर्यात्प्रत्यृचं वाग्य-
 त. शुचिः ॥ सूक्तेन जुहुयादाग्यमादावंते च पूर्णवत् ॥ ४ ॥ हवि. शेषं नमस्कृत्य नारीनारायणं पतिं ॥ मक्षयित्वा हविः शेषं पलब्ध्या क्षीः संवि-
 शोऽक्ष्णं ॥ ५ ॥ ततस्तु रुद्रवेदं कर्म कृतव्यं द्विजतर्पणं ॥ द्वितीयं क्षीनिवर्तेत यावद्गर्भं च विदति ॥ ६ ॥ अपुत्रा मृतपुत्रा बायाचक्रन्त्या प्रसूयते ॥

क्षिप्रं साजनयेत्तु तृप्त्यर्थं गोयथाव्रवीत् ॥ ७ ॥ अर्चनं संप्रवक्ष्यामि विष्णोरमिततेजसः ॥ यत्कृत्वा मुनयः सर्वे ब्रह्मनिर्वाणमाप्नुयुः ॥ ८ ॥
 अप्सवमौ हृदये सूर्ये संडिले प्रतिमा मुच ॥ पदस्वेते पुहरेः सम्यगर्चनं मुनिभिः स्मृतं ॥ ९ ॥ अग्नौ क्रियावतां देवो दिवि देवो मनीषिणां ॥
 प्रतिमा स्खल्यन्तु द्वीनां योगिनां हृदये हरिः ॥ ५१० ॥ आपो ह्यायतनं तस्य तस्मात्तामुसदा हरिः ॥ तस्य सर्वगतत्वाच्च संडिले भावितात्मनां ॥ ११ ॥
 दद्यात्पुरुषसूक्ते नयः पुष्पाण्यप एव वा ॥ अर्चितं स्याज्जगदिदं तेन सर्वचराचरं ॥ १२ ॥ आनुष्टुभस्य सूक्तस्य त्रिष्टुप् तस्य देवता ॥ पुरुषोऽथ जग-
 द्वीजं तृपि नारायणः स्मृतः ॥ १३ ॥ नारायणमहाबाहो शृणुष्वैकं महाप्रभो ॥ वक्ष्ये पुरुषसूक्तस्य विधानं त्वर्चनं प्रति ॥ १४ ॥ अग्नि कार्यज-
 पविधिं स्तोत्रं चैव तदात्मकं ॥ क्वात्वा यथोक्तविधिना ग्राह्यः सुद्धमानसः ॥ १५ ॥ प्रथमां विन्यसेद्ब्रह्मे द्वितीयां दक्षिणे करे ॥ तृतीयां वाम-
 पादे तु चतुर्थीं दक्षिणे न्यसेत् ॥ १६ ॥ पंचमीं वामजानुनि पृष्ठीं वै दक्षिणे न्यसेत् ॥ सप्तमीं वामकुक्षौ तु अष्टमीं दक्षिणे न्यसेत् ॥ १७ ॥ नवमीं-
 नाभिदेशे तु दशमीं हृदये न्यसेत् ॥ एकादशीं कंठदेशे द्वादशीं वामबाहुके ॥ १८ ॥ त्रयोदशीं दक्षिणे च आस्ये चैव चतुर्दशीं ॥ अक्षयोः पंचदशीं
 चैव योऽदशीं मूर्ध्नि विन्यसेत् ॥ १९ ॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा पश्चात्सूजां समारमेत् ॥ यथा देहे तथा देवे न्यासं कृत्वा विधानतः ॥ ५२० ॥ आ-
 द्यावाहये देवमृचातु पुरुषोत्तमं ॥ द्वितीययासनं दद्यात्पादं चैव तृतीयया ॥ २१ ॥ अर्घ्यं च तु र्थादातव्यं पंचम्या च मनीयकं ॥ पष्ठचाख्यानं
 प्रकुर्वीत सप्तम्या वस्त्रमेव तु ॥ २२ ॥ यज्ञोपवीतमष्टम्या नवम्या चानुलेपनं ॥ पुष्पं दशम्या दातव्यं मेकादश्या तु घृपकं ॥ २३ ॥ द्वादश्या
 दीपकं दद्यात्त्रयोदश्या निवेदनं ॥ चतुर्दश्या नमस्कारं पंचदश्या प्रदक्षिणां ॥ २४ ॥ दक्षिणा तु यथाशक्ति योऽदश्या च प्रदापयेत् ॥ खाने वस्त्रे च-
 नैवेद्ये दद्यादाचमनीयकं ॥ २५ ॥ ततः प्रदक्षिणां कृत्वा जपं कुर्यात्समाहितः ॥ यथाशक्ति जपित्वा तु सूक्तं तस्यै निवेदयेत् ॥ २६ ॥ देवं स द-

क्षिणेपाश्वकुंडंस्त्रिलमेववा ॥ कारयेत्प्रथमेनैवद्वितीयेनतुप्रोक्षणं ॥ २७ ॥ तृतीययाग्निमादध्याच्चतुर्थ्याचसर्म्मिषनं ॥ पंचम्याज्यस्यश्रप-
 णंचरोश्चश्रपणंतथा ॥ २८ ॥ षष्ठैनैवाग्निमध्येतुऋण्येत्यग्नमासनं ॥ चितयेद्देवदेशं कालानलसमप्रमं ॥ २९ ॥ ततो गंधंचपुष्पंचधू-
 पदीपनिवेदनं ॥ अनुज्ञाप्यततः कुर्यात्सप्तम्यादियथाक्रमं ॥ ५३० ॥ समिधस्तावतीः पूर्वजुहुयादभिधारिताः ॥ ततोऽधृतनजुहुयाच्चरुणाच
 ततः पुनः ॥ ३१ ॥ एवंहुत्वाततश्चैवमनुज्ञाप्ययथाक्रमं ॥ अग्नेर्भगवत्सप्तसमीपेऽस्तोत्रमुचरेत् ॥ ३२ ॥ जितंतेपुंडरीकाक्षनमस्ते विश्वभावन ॥
 सुब्रह्मण्यनमस्तेऽन्तुमहापुरुषपूर्वज ॥ ३३ ॥ नमोहिरण्यगर्भायप्रधानाव्यक्त रूपिणे ॥ उन्नमोवासुदेवायशुद्धज्ञानस्वरूपिणे ॥ ३४ ॥
 देवानां दानवानांचसामान्यमसिदैवतं ॥ सर्वदाचरणद्वंद्वं द्रवजामिशरणंतव ॥ ३५ ॥ एकस्त्वमसिलोकस्य स्रष्टासंहारकस्तथा ॥ अव्यक्त-
 श्चानुमंताचगुणमायासमावृतः ॥ ३६ ॥ संसारसागरं घोरमनंतं क्लेशभाजनं ॥ त्वामेव शरणं प्राप्य निस्तरंति मनीषिणः ॥ ३७ ॥ नतरूपं न-
 चाकारो नायुधानि न चास्पदं ॥ तथापि पुरुषाकारो भक्तानां त्वंप्रकाशसे ॥ ३८ ॥ नैव किंचित्परोक्षेतेन प्रत्यक्षोऽसि कस्यचित् ॥ नैव किंचिदसा-
 ध्यं तेन च साध्योऽसि कस्यचित् ॥ ३९ ॥ कार्याणां कारणं पूर्णं वचसां वाच्यमुत्तमं ॥ योगिनां परमांसिद्धिं विंदति परमं विदः ॥ ५४० ॥ अहं
 भीतोऽस्मि देवश संसारेऽस्मिन्महामये ॥ त्राहि मां पुंडरीकाक्ष न जाने शरणं परं ॥ ४१ ॥ कालेऽपि च सर्वेषु दिक्षु सर्वासु चाच्युत ॥ शरीरे विगते-
 वापि वर्तते मे महद्भयं ॥ ४२ ॥ त्वत्पादकमलादन्यत्र मे जन्मांतरेऽपि ॥ निमिचं कुशलस्यास्ति येन गच्छामि सद्गतिं ॥ ४३ ॥ विज्ञानं यदि-
 दंप्राप्तं यदिदं ज्ञानमर्जितं ॥ जन्मांतरेऽपि मे देव मामूढस्य परिश्रयः ॥ ४४ ॥ दुर्गतावपि जातस्य त्वद्गतो मे मनोरथः ॥ यदि नाथं च विंदे यतावता-
 स्मि कृती सदा ॥ ४५ ॥ अकामकलुषं चिंतमम तोपादयोऽस्ति ॥ कामये विष्णुपादौ तु सर्वजन्मसु केवलं ॥ ४६ ॥ पुरुषस्य हरेः सूक्तं स्वर्ग्यध-

न्ययशस्करं ॥ आत्मज्ञानमिदं पुण्यं योगज्ञानमिदं परं ॥ ४७ ॥ इत्येवमनयास्तुत्यास्तुत्वादेवं दिने दिने ॥ किं करोमीति चाल्मनं देवायै
वनिवेदयेत् ॥ ४८ ॥ फलाहारो भवेन्मांसं पश्यत्यात्मानमात्मनि ॥ ४९ ॥ फलानि भुक्त्वोपवसेन्मांसमग्निश्च वर्तयेत् ॥ अरण्ये
निवसेन्नित्यं जपन्नेतदृषिसदा ॥ ५० ॥ त्रिखिपवणकाले पुष्पायादप्सु समाहितः ॥ आदित्यमुपतिष्ठेत्तत्सूक्तेनानेन नित्यशः ॥ ५१ ॥
आग्याहुतीरनेनैव हृतैतं चितयेदपि ॥ ऊर्ध्वमासात्फलाहारस्त्रिभिर्वर्षैर्जयेदिवं ॥ ५२ ॥ तद्रक्तस्तन्मना युक्तो दशवर्षाण्यनन्यभाक् ॥
साक्षात्पश्यति तदेवं नारायणमनामयं ॥ ५३ ॥ ब्राह्मणं तयत्नेन त्वष्टारं जगतोऽव्ययं ॥ गृहस्थधर्मैर्वर्तेत न्यायवृत्तः समाहितः ॥ ५४ ॥
एतदेवं चितयेत नारायणमनामयं ॥ अर्धरात्रे त्यक्तनिद्रं उत्थाय शुचिर्वाग्यतः ॥ ५५ ॥ संप्रसुते पुभूते पुयोगं युगीतयोगवित् ॥ ऋज्वासीनः
समेदेशो निर्वाति शब्दवर्जिते ॥ ५६ ॥ सव्यं पादं दक्षिणस्यां जानुनि रूपाये चतः ॥ संहृत्य दक्षिणं पादं सव्ये जानुनि यच्छति ॥ ५७ ॥ ब्रह्मांज
लि कृतः सत्सो योगसंमिलितेक्षणः ॥ ॐ मित्युक्त्वा स हृदयं चितयेदविकुत्सितः ॥ ५८ ॥ तत्रात्मानं समाध्यादिं द्वियाणि मनस्तथा ॥ न च दु
ध्येत किंचान्यन्नपश्येच्छृणुयाच्च ॥ ५९ ॥ न नमस्येत्सदा योगं तदा प्राप्सः स उच्यते ॥ हृद्येत सृष्टिमभ्यस्येत्पश्यन्नेव यथाश्रुतिः ॥ ५६० ॥
प्राणानायम्य चासीनो यावच्चित्तं तदपि तं ॥ उच्छ्वसिष्यत्यधो नाभिगमयित्वा मनस्तथा ॥ ६१ ॥ उच्छ्वसेदेवमसकृत्तन्मना योगमुन्नयेत् ॥
एवं हि युंज्यात्सामान्यं न पश्येच्छृणुयाच्च ॥ ६२ ॥ तदा शनैर्नियच्छेत्तद्दृष्ट्या दूर्ध्वमेव तु ॥ समौ जानू चास्यं च नासि कानयने भ्रुवौ ॥ ६३ ॥
भ्रुवोर्मध्ये परं स्थानं तत्रैतद्भारयेत्स्थिरं ॥ ललाटे देशो धार्याथ मूर्ध्ना नंगमये चतः ॥ ६४ ॥ उच्छ्वसंश्च यथा कालं नाभितत्त्वोच्छ्वसेत्पुनः ॥ एतत्प-
रं स्थानमुक्तं ब्रह्मणः परमात्मनः ॥ ६५ ॥ एवं युक्तो महात्मा सन्महात्मानं प्रपद्यते ॥ यदिस्यात्सुकृती शुद्धो यदि वा पापकृत्तमः ॥ ६६ ॥ उप-

नन्यदप्रसक्तज्ञानामयेन्दुचिः ॥ मर्यादापराधभेदद्वन्द्वैकप्रयतोऽपेत् ॥ ६७ ॥ अपिजिज्ञामनोदयगच्छेतपरमांगति ॥ भारणाद्युष्ट-
ययुषाद्वैद्येनैकनित्यगः ॥ ६८ ॥ आदित्यप्रीचन्द्रमसितृश्चाग्नेपुनधारयेत् ॥ परंताम्रेममुद्रेयायत्रागिमनोरमेत् ॥ ६९ ॥ नत्वेवविप-
यान्मात्रासाग्रीनकर्मजन ॥ बह्वद्रुमंजानीयात्प्रगमेन्मरगेमनि ॥ ५७० ॥ धार्मिकाणांरुलेष्टुदेयोगप्रष्टोभिजायते ॥ मूर्धिव्रजसर्वि-
देतमनुरक्तगणमः ॥ ७१ ॥ तदाम्रं.दरंग्योनिर्नम्रग्राममुन्नयेत् ॥ योगीयोगेश्वरं प्राप्यनिर्द्विद्वः परमात्मवित् ॥ ७२ ॥ सर्वत्रैवात्मना-
त्मानंरदेहतिरागनः ॥ ज्योतिरमराखलः पवित्रमिदमुपमं ॥ ७३ ॥ अपिषानकर्मयुक्त.कालेनगुह्यतीभयेत् ॥ येनयेनचक्रामेनजपेदि-
ममृतिगता ॥ ७४ ॥ मगराम.ममृदः व्याचक्षुषानम्यकुंतः ॥ होमं प्राप्य यत्राज्यायमुपहारमयोचकं ॥ ७५ ॥ कुर्यात्तियेनकामेनतरित-
दिमरभाग्नेर् ॥ ज्ञानिधैष्टंमहद्रिपंगवोऽनोऽकुरुगति ॥ ७६ ॥ पापेनप्रिमोक्षन्मुनन्मिदिमरभाग्नेत् ॥ ज्ञानमन्यपरंगूरुर्मज्याप्यसर्व-
लरम्बिनं ॥ ७७ ॥ प्रायसत्वंरावेनत्रसाम्येतिगनानं ॥ महमर्गपिंतिगूक्षंरंगंक्रामफलप्रदं ॥ ७८ ॥ चेदगंमजरीरेणमर्धेनारायणः
सृतः ॥ ब्रह्मेद्रुद्रपान्याजत्रगूक्षंरुच्यरतिताः ॥ ७९ ॥ अत्रममेनद्रष्टव्यंजगत्सारजंगमं ॥ अतःसंपटमानोपिभक्तिनपरिहारयेत्
॥ ५८० ॥ भक्तानुरुंधीभगवत्पूजयेत्पुरुषोत्तमः ॥ पूजार्थतमदेवम्यनात्थयमुपाह्वतात् ॥ ८१ ॥ आरप्यकविधानेननिर्घयेप्रत्यहंनरुं ॥
नारायणाग्राहेनिमंत्रातेपुष्ट्यादविः ॥ ८२ ॥ आमहमावतुअशुर्दिव्यहोनुदंदातिमः ॥ अपिवाचरुमाहंयंतंजैकेननिर्घयेत् ॥ ८३ ॥
यांतोवापिगस्यतेजदामर्योन्ममापयेत् ॥ सहस्रमेप्यिनानांचक्रमानांभतेफलं ॥ ८४ ॥ पुण्यायु.रमायुक्तःसिद्धोवापिचरेन्मर्ही ॥ ध्येयः-
मरामपितृमंडलमध्यवर्तीनारायणःसरसिजामनमनिषिष्टः ॥ कैटूरग्रामाकरकुंडलवान्किरीटीहारीहिरण्यवपुर्गुंताराचक्रः ॥ ८५ ॥

पततुय पठतिकेवलमेवसूक्तंनारायणस्यचरणावभिधंवंधौ ॥ पाठेनेतेनपरमेणसनातनस्यस्थानंजारामरणवर्जितमेतिविष्णोः ॥ ८६ ॥
 हविषाम्रौजलेपुष्पैर्ध्यानेनहृदयेहरि ॥ यजंतिस्मर्योनित्यंजपेतरविमडले ॥ ८७ ॥ विल्वपत्रंशमीपत्रंपत्रंभृंगारकस्यच ॥ मालतीकुशपद्म
 चसद्यस्तुष्टिफलंहरि ॥ ८८ ॥ यत्रैतत्पठ्यतेकिंचित्छायेन्मनसैवतु ॥ सपाद्यतत्प्रसादाच्चदेवदेवस्यचक्रिणः ॥ ८९ ॥ पत्रैश्चपुष्पैश्चफलैश्च
 सोदरक्रीतलव्यैश्चसदैवसस्तु ॥ भक्त्यैकलभ्येयुरूपुराणेमुक्त्यैकिमर्थक्रियतेतुयत् ॥ ५९० ॥ इत्येवमुक्तं पुरुषस्यविष्णोरर्चाविधिर्विष्णु-
 कुमारनाम्ना ॥ मुक्त्यैकमार्गप्रतिनोधनायदृष्टाविधानंस्त्विह नारदोक्त ॥ ९१ ॥ याओयधी स्वस्त्ययनजपेनियतव्रत ॥ ओषधीश्चयजेन्नि-
 त्यपण्मासानेव नित्यशः ॥ ९२ ॥ इत्यृग्विधानेनृतीयोध्याय ॥ ३ ॥ ॥ इन्द्राशरदिवैरुद्रमोषधीश्चयजेत्तथा ॥ तस्यामयानमवन्तित-
 थाजीर्णादिकानिच ॥ ९३ ॥ क्रियातुससरात्रेणससकृत्व समाहित ॥ प्रपद्येतौषधीर्विप्र.सूक्तमेतज्जपन्सदा ॥ ९४ ॥ द्विपक्षेत्रादिहाल-
 ठवमितिनिज्ञापयेत्तच ॥ स्वक्षेत्रेचरुणैवेष्टाविदतेद्विपदोषधी ॥ ९५ ॥ दृष्टिकामोजिताहार प्रपद्येतबृहस्पतिं ॥ पायसेनोपहारेणहोमेनच
 समन्वित ॥ ९६ ॥ बृहस्पतेप्रतीत्येतद्वृष्टिकाम प्रयोजयेत् ॥ पर्जन्यंचनमस्कृत्वाष्टुष्टिविदतिशोभना ॥ ९७ ॥ सर्वत्रतुपराशतिर्ज्ञेयो-
 प्रतिरथस्तृपिः ॥ यमेवदेशंगच्छेतशत्रुवाप्यनुमन्त्रित ॥ ९८ ॥ नाजित्वाविनिवर्तेतपरंहिब्रह्मणोऽगलं ॥ सर्वकामैर्जपेदेतत्सर्वकामसमृद्धये
 ॥ ९९ ॥ सग्राममभ्युद्यातोधाराजाचैतत्प्रयोजयेत् ॥ सर्वान्विजयतेशत्रून्पराधीयतेपरैः ॥ ६०० ॥ पथिस्वस्त्ययनंचैतत्तत्करेभ्यश्चर-
 न्यथि ॥ भूतोरगपिशाचेभ्य सर्वेभ्य परिरक्षति ॥ १ ॥ मृताशस्यऋषे सूक्तंप्रजाकाम शुचिर्जपन् ॥ अनुरूपंयाम्रजामाशुलभतेनात्रसंशय
 ॥ २ ॥ म्यालीपाकेननासत्यावश्विनौतुयजेद्विच ॥ अनेनैवतुसूक्तेनहुत्वाश्वाननुमन्त्रयेत् ॥ ३ ॥ पायसंशुकरंमासमोदनंदधिसकुक्रान् ॥

कुलमापांश्च करं मांश्च फलानि विविधानि च ॥ ४ ॥ चित्रमात्यशुभान्गघानन्नपानानिन्यानि च ॥ भक्ष्यं भोज्यं च पेयं च माहृत्योदितैरवौ ॥
मृतांशमभ्यसेचावद्यावदस्तमितोरविः ॥ ५ ॥ अर्धरात्रे त्वत्क्राते ततोऽग्निम्यानि वेदयेत् ॥ दीर्घायुं पुरुषं च लभेत्पुत्रं सुवर्चसं ॥ ६ ॥
रूपवांश्च भयेन्नित्यं मृतांशयोऽप्यसेत्सदा ॥ सार्वकामिकमप्येनमृषिं विद्याद्विचक्षणः ॥ ७ ॥ नवाउदेवा इत्येतज्जपेत्तनियतव्रतः ॥ अन्नं वि-
दत्तिसर्वत्रयत्रयत्रोपतिष्ठति ॥ ८ ॥ पाप्मोपहतमात्मानं यो मन्येत विचक्षणः ॥ स जपेन्नियतो भूत्वा लघुमन्येत पाप्मना ॥ ९ ॥ वार्चप्रप-
द्येद्वाक्रामो हुने दाशुजपन्निमाः ॥ अहं रुद्रेभिरित्येतद्वाग्मी भवति पृथितः ॥ ६१० ॥ न तमित्यष्टकं सूक्तं धैश्वदेवं जपन्मुनिः ॥ कृत्वं तु कल्मषं
हृत्वा धिश्चैदवै सहासते ॥ ११ ॥ रात्रौ प्रपद्येन्मनसा शुचिर्णत्रतो निशि ॥ यः क्रामयेत्तनपुनर्जायेयमिति यो निषु ॥ १२ ॥ सहस्रकृत्योम-
नसा जपेद्वात्रीति रात्रिषु ॥ स्थालीपाके न रात्रिचयजेता हरहर्निशि ॥ तन्मनानि शिवासीनस्त्रिष्टोदहनिधार्मिकः ॥ १३ ॥ ऊर्ध्वसंयत्सराचै-
व चरुं पयसि संस्कृतं ॥ सहस्रकृत्यस्त्वेतन् दिवा होमो विधीयते ॥ १४ ॥ जुहुयान्निशि पूर्वस्मिन्मागे रात्रौ समाहितः ॥ दिवा चाविश्यति (?) कार्यं
छायायामंशुतेजसा ॥ १५ ॥ प्रतिप्रयत्त आत्मघान् सूक्तं तु मनसा जपेत् ॥ संवत्सरे तृतीयेतु स र्षिणा साधये चरुं ॥ १६ ॥ अथास्य वरदा देयी
रात्रिर्भवति शर्वरी ॥ विज्ञापयति ता देवीं वरदां सयमागतां ॥ १७ ॥ संवत्सरे ऋतौ मासि दिवसे सिन्धुशेषे पिवा ॥ प्रयाणकालो भविता तव यस्सेति
वत्सला ॥ १८ ॥ रात्रि सूक्तं जपन्नेव चतुर्कालं प्रतिपद्यते ॥ न यो निषु न रायाति सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १९ ॥ ममाग्नेवर्च इत्येतत्सर्वकामैर्जपेद्वि-
जः ॥ जुहुन्नाग्यमनैर्नैव सर्वान् क्रामानवाप्नुयात् ॥ ६२० ॥ यां कल्पयंती तिसदा जपेत्तनियतव्रतः ॥ नैनं कृत्यानि हिंसंति कुद्धाभि चरितानि
च ॥ २१ ॥ यमागिरसकल्पैस्तु तद्विदो भिचरेतसः ॥ प्रत्यंगिरसकल्पेन सर्वास्तान्प्रतिवाधते ॥ २२ ॥ प्रत्यंगिरसविद्वांस्तु न रिप्येत कदा-

चन ॥ नैनंरुत्यानिर्दिष्टमितिज्ञातज्ञातानिवाकचित् ॥ २३ ॥ अजानताजानतावाकुद्वेनाघर्षितेनवा ॥ आकुष्टंवादुरुक्तंयानेनोविदतितद्वि-
 दं ॥ २४ ॥ पवमेवजपेन्नित्यश्रुषिस्तस्ययनायवै ॥ सर्वप्रायश्चित्तमेतदभापतऋषि स्वयं ॥ २५ ॥ स्वावराणानिवेदोपुनगराणांतथैवच ॥
 प्रामाणाचगृहाणांचजपेततमृषिमदा ॥ २६ ॥ ज्ञातरूपमयविद्वान्कारयेच्चिदृतमर्णि ॥ सहस्रसंपातहुतमृषिणातेनतंततः ॥ २७ ॥ प्रति-
 मुच्येतदिरसिग्रीवायामययोरसि ॥ नैनंरुत्यानिर्दिष्टमितिज्ञातज्ञातानिनयानिच ॥ २८ ॥ अनेनैवसूक्तेनराजातुसमलोहित ॥ कारयेत
 मुच्येविद्वान्स्त्वावदेवानुमंत्रणं ॥ २९ ॥ सग्रामेपुत्रजाप्राणिवादिनाप्यनुमंत्रयेत् ॥ आसनानिचक्षय्याश्चयानानिविविधानिच ॥ ३० ॥
 मर्णिविद्वान्भिरतेसाक्षादगिरिपरिष्वयं ॥ प्रत्यगिरसकल्पेनसर्वतत्प्रतिवाधते ॥ ३१ ॥ अमानुषीरभिचरेत्कृत्या सूक्तंजपन्निदं ॥ मुच्यतेस-
 वंतोनिष्ठात्किंपुनर्मानुपाङ्गयं ॥ ३२ ॥ तपस्वीनियतोदात प्रयोक्ताचेद्भवेदृषिः ॥ सर्वतरतिशातात्मातपोहिमुमहद्वलं ॥ ३३ ॥ आयुष्य-
 मादुर्वचसंसूक्तंदाक्षायणंमहत् ॥ अलंकारहिरण्यघामाप्यदाक्षायणजपेत् ॥ प्राप्तांस श्रियमादत्तेबहुचान्नंसमश्नुते ॥ ३४ ॥ नासदासीदि-
 तिजपेज्जुहुयाद्योगतत्परः ॥ प्रजापतेस्तुसायुज्यद्वादशाब्दै समश्नुते ॥ ३५ ॥ उतदेवाइतिजपेदामयावीयतत्रतः ॥ घृतकुंभंनिधायाथजुहु-
 याज्जातवेदसि ॥ ३६ ॥ कुंभसपातमन्यसिन्क्राम्यपात्रेनिधापयेत् ॥ योऽन्नार्थ्यलनचान्नस्यात्सइदंसप्रकाशयेत् ॥ ३७ ॥ तेनाज्येनागम-
 भ्यज्यन्नानकैरन्नभागमेवत् ॥ रोगार्तस्याप्यनैनवगात्रमक्त्वाजपेदिदं ॥ अजीर्णान्नोत्थजयीतमुखीभवतिविज्वरः ॥ ३८ ॥ अमेअच्छावदे-
 त्येतद्धनकामःप्रयोजयेत् ॥ नियत सर्पिषाहुत्वाजपेदयुतशःपुनः ॥ ३९ ॥ स्वादिराणांहिसमिधांजुहुयाद्दशतीर्दश ॥ दशकृत्त्व सदारेण
 रायस्पोयेणपुप्यति ॥ ४० ॥ निल्वोदुवरपालशैस्तथारौहितकैश्चयः ॥ जुहुयाद्धनकामस्तुरायस्पोयेणपुप्यति ॥ ४१ ॥ वैभीतकैश्च-

ध्वजध्वजुदुयादभीमागच्छ ॥ द्विपट्टपञ्चनम्यानेमूकमेतत्प्रयोजयेत् ॥ ४२ ॥ द्विपञ्चनिर्नहत्वाद्विपतोविद्वत्तथानं ॥ अथवाजप्यमेवस्याद्राय-
 म्योपनर्धिना ॥ ४३ ॥ अयमोत्ररितेतिजपेदग्निमयेमति ॥ त्रिधिनानर्पयिन्नाग्निपयोदधिपृतादिभिः ॥ ४४ ॥ स्वयंपातुंयावदिच्छेत्ता-
 वदुन्याचनुर्दितं ॥ अपामिदंषग्निजेत्येततोदकधारया ॥ ४५ ॥ उत्तद्दइवमूलाप्यमेमपञ्चमंतिरान् ॥ अरण्यमेत्यपाठांतुनीणीयाघवमुष्टि-
 ना ॥ ४६ ॥ यदिगौम्यगिमोमायत्ताग्निक्रीणाप्योपधि ॥ यदिवारुण्यगिरुक्कायत्वांपरिक्रीणाम्यहंततः ॥ ४७ ॥ यमुम्यश्वाथरुद्रम्य
 आदित्येभ्योयगापुनः ॥ ईश्वरेभ्यमिशिभेभ्यपरिक्रीणाम्यहंततः ॥ ४८ ॥ क्षिप्वायुमनन पूजोपध्यासहवीरुधैः ॥ तस्यानीर्यसमादृष्टे
 कर्मयत्करिष्यन्ति ॥ ४९ ॥ तांमुम्येसंधीतोपधीनांचविहायसि ॥ ग्रहणेत्योपधीनांचसर्वैर्यगिधिमयेत् ॥ ५० ॥ उल्गापयीतायपा-
 ठांरिमामिनिचपत्रिह ॥ प्राणश्रेणयेदेनाममदिनम्रचारिणां ॥ ५१ ॥ तदभ्यमेवमगताकन्ययात्राभ्रणेनया ॥ प्रातःशुचिस्तांतूतेनत्रि वि-
 वेदनुमंत्रिता ॥ ५२ ॥ इमामितिगूक्तेनगतहृत्त्रोदशावरं ॥ मयत्रीगायतेनयनिश्चातीमन्यते ॥ ५३ ॥ पतिन्तुपरिजप्येनापाठमे-
 तेनरीषिरेत् ॥ पयमामसगत्रेणमपयत्रप्रतिगाथते ॥ ५४ ॥ मूळमंत्रजपेभ्यैर्यापतिंजेतुमिच्छति ॥ अलोमायमलोरुम्यामज्जेतेनरकेहिता
 ॥ ५५ ॥ जन्मयाचोरातीतानिचूर्णमूळौगमन्यसि ॥ विनाशयेयुःपुष्पतस्मात्त्रान्यममाचरेत् ॥ ५६ ॥ प्रियंवदामर्तरियामर्तोयम्या परा-
 यणं ॥ वाचनैरमगुरायम्या पत्यु मंगननमहत् ॥ प्रियंभर्तारमामाचपिदेवैर्योपधीमिमां ॥ ५७ ॥ प्रियंयदांमुग्रीलांचधर्मपत्नीमनिर्दितां ॥
 अमन्येतयोमोहात्तमाहुःपुराणमं ॥ ५८ ॥ अरण्यानीत्यरण्येषुजपेलूकमनेकशः ॥ अरण्यानीनममृत्चाआरण्यान्प्रतिगाथते ॥ ५९ ॥
 श्रद्धागूक्तंजपेदित्यंश्रद्धाकान.समाहितः ॥ मर्वत्रलमतेश्रद्धामेषामूक्तंतथैवच ॥ ६० ॥ ब्राह्मीमामाघसूक्तेजपेतिनियतव्रतः ॥ तापि-

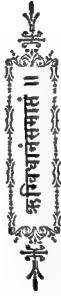
वेतययाशचयाव्यहस्तिद्विनिचच्छति ॥ ६१ ॥ अंस्वपुर्वीतुपयसाब्राह्मीपुव्याणिसर्पिणा ॥ शतावरीचपयसावचामद्विद्वेतेनवा ॥ ६२ ॥
 सूक्ताभ्यामनुमन्त्राभ्यामेकैकांतुव्यहंपिबेत् ॥ अद्वाभिधांस्थतिपुष्टिबलंलक्ष्मीचर्विदति ॥ ६३ ॥ सिद्धिप्राप्नोतिपरमादीर्घमायुःसमश्नुते ॥
 अथचामनसाध्यायेत्सूक्तंसिद्धिनिचच्छति ॥ ६४ ॥ आसइत्यासपलमंत्रंग्रामेविविगीपितः ॥ प्रयोक्तव्यंतुशुचिमाजुहुयात्तत्रसिद्धयः ॥ ६५ ॥
 अथवाजप्यमेवस्यात्तंभ्राममभिगच्छतः ॥ आसइत्येतियोहंतुशंस्तंस्तुविधापते ॥ ६६ ॥ अलक्ष्मीनाशनार्थेतुल्यपेत्रितीशिरिविठं ॥
 अपामार्गमयीशालांसदर्भसिहवीरुधैः ॥ ६७ ॥ गृहीत्वात्मानंपावयेदधश्चोर्ध्वचनित्यशः ॥ आज्यंवानेनजुहुयात्सहस्रंशतीर्दश ॥ ज्यहेणनु-
 दतेदेहादलक्ष्मीशतवार्षिकी ॥ ६८ ॥ चांद्रायणंचरन्नेतत्सूक्तंसिद्धिंकरंजयेत् ॥ अलक्ष्मीर्नृदतेदेहादपिवर्षसहस्रिकी ॥ ६९ ॥ गृहीतंय-
 क्ष्मणादर्भान्गृहीत्वासंस्पृशन्नजयेत् ॥ मुंचामित्वाहविपेतियक्ष्माणमपकर्षति ॥ ७० ॥ समिद्धमग्निंजुहुयादाज्येनैवयथाविधि ॥ संपात-
 माज्येनिनेयेत्संपातैश्चपयःपिबेत् ॥ ७१ ॥ संपातमाजनेसर्पिश्चूर्णतत्रनिधापयेत् ॥ तत्रास्यमोजनीयंस्यात्पानीयंचानुमंत्रितं ॥ ७२ ॥
 रसादिराणिचकाष्ठानिचूर्णकृत्वासहस्रांयुभिः ॥ साधयीतरसंचैषांमध्वाज्याभ्यांपिबेत्सह ॥ ७३ ॥ मुंचामित्वाहविपेतितत्रतत्रप्रयोजयेत् ॥
 यक्षमाणमपकर्षतिशरीरारोग्यकर्मणा ॥ ७४ ॥ यस्यागर्मःप्रमीयेतत्राम्नौजुहुयाद्विधिः ॥ ब्रह्मणाग्निःसंविदानइत्याज्येनयथाविधि ॥ ७५ ॥
 आज्यदोषेणचाम्यज्यगर्भिणीमसवेत्ततः ॥ पिबेदेवाज्यदोषंतुजीवनतस्याःप्रजायते ॥ ७६ ॥ जातानिचेत्प्रमीयेरत्नाज्यंकृत्यानुमंत्रितं ॥
 जुहुयाद्भ्रामाग्निरितिसंपातान्निनयेन्मणौ ॥ ७७ ॥ मणिंतुत्रिवृतेसूत्रेवासयेद्वाससासह ॥ न्यग्रोधशृंगयातत्रशुक्ललोहितवेष्टितं ॥ ७८ ॥
 तंसाधिव्ययुतेनैवानुमंत्र्याथयथाविधि ॥ संपातैर्युतेनैवब्रह्मणेतिचसंस्तुतं ॥ ७९ ॥ उपरिष्ठाच्चसावित्र्यातावेवानुमंत्रणं ॥ सर्वैःस्वस्त्यनै-

श्रैवनेपदभिहुतमणिं ॥ ६८० ॥ शिरसाधारयेज्जरीप्रयतागर्भिणीसती ॥ तृतीयगर्भमासेतुमणिमेतसमासजेत् ॥ पुष्पवतीपरमारीगौ
 सवत्साचरेद्यथा ॥ ८१ ॥ बहुपानीययवसान्वत्सेनपिनासाह ॥ जातस्यतुङ्गमारस्यकटेतमणिमासजेत् ॥ ८२ ॥ आज्यदोषपुरम्कृत्यत-
 मम्यज्यनुमारक ॥ हुत्वास्वस्त्ययनेरेवस्त्रीपुमासमसूयते ॥ ८३ ॥ ऊर्ध्ववर्णस्वस्त्ययनपुनरेवविधीयते ॥ पुन स्नानमदानार्थश्रद्धासूक्तेन
 पाययेत् ॥ ८४ ॥ मेधासूक्तेनचैवेतत्पिष्टग्रीहिमयकृत ॥ मधुमिश्रजातरूपमेधावीतेनजायते ॥ ८५ ॥ दशतवर्षाणिजीवेताम्रियेतेनपुरा-
 युष ॥ स्मृतमेवचतस्यस्यात्पण्मासाश्चतत पर ॥ ८६ ॥ आज्यसस्कृत्यजुहुयादक्षीभ्यातद्विज ॥ पाणिनातुष्टुताक्तेनमूर्धानससस्पृशो-
 चत ॥ ८७ ॥ कर्णेनेत्रेचक्षुर्बुक्नासिक्काचैवसस्पृशेत् ॥ पूरमेवजपेन्नित्ययस्मणोविप्रमुच्यते ॥ ८८ ॥ पूर्वोक्तेनैवफल्पेनयक्ष्मनाशन-
 माचरेत् ॥ होमैश्चैवजपैश्चैवयक्ष्मनाशनमाचरेत् ॥ ८९ ॥ अपेहीतिजपेत्सूक्तशुचिर्दुःस्वप्ननाशन ॥ देवा कपोतद्वितितुफपोतस्वप्नवेदाने
 ॥ ६९० ॥ सूक्तेनजुहुयावाज्ययमदूतहतविदुः ॥ सपत्नप्रपुजितऋषभजपहोमयो ॥ ९१ ॥ येनेदमितिचेनित्यजपेतनियतव्रत ॥
 समाधिमनसस्तेनविदतेनैवमुद्यति ॥ ९२ ॥ मयोभूर्वातद्वितितुङ्गवास्वस्त्ययनंनपेत् ॥ यवानातुष्टुताक्कानारुरीयेमौसमाहित ॥ ९३ ॥
 जुहुयाद्वोष्ठमध्येतुदधिमध्वाज्यसस्कृतान् ॥ राजानमभिषिच्येतपुष्येणश्रवणेनवा ॥ ९४ ॥ पौष्णसावित्रसौम्याश्विरोहिण्यामुत्तरासुच ॥
 हुत्वाग्निंराजालिंगाभि सावित्र्याप्रयत शुचि ॥ ९५ ॥ महाव्याद्वतिभिश्चैवसपाताभिहुतोभवेत् ॥ सर्वोपधिरसे रुद्रैर्नदीनासलिलेनच
 ॥ ९६ ॥ व्याप्रचर्मण्यथासीनमासद्यामभिषिच्यच ॥ तिष्ठन्मृत्युषुल्लोमूयाज्यत्वष्टृधिवीमिमा ॥ ९७ ॥ धर्मस्तेनिखिलोराजन्यर्थतापाल-
 यप्रजा ॥ वर्धस्वचश्रियैपुष्टौजयायाभ्युदयायच ॥ ९८ ॥ राजान सतुतेगोत्रेततोऽप्रतिरथजपेत् ॥ दैयाप्रतुभवेचर्मसमिदौदुवरीभवेत्

॥ ९९ ॥ त्रिरेनमभिषिच्यैवंदुंभनीनभिमंत्रयेत् ॥ प्राच्यांत्वादिशिवसबोह्यभिषिचंतुतेजसे ॥ ७०० ॥ दक्षिणस्यांत्वादिशिरद्राअ-
 भिषिचंतुद्वये ॥ प्रतीच्यात्वादित्याअभिषिचंतुपुष्टये ॥ १ ॥ विधेदेवाउदीच्यांत्वाअभिषिचंतुश्रेयसे ॥ अभिषिच्यचराजा-
 नमाशीर्गिरभिनंदन ॥ २ ॥ आत्वाहार्पमतरेधीत्यथैनमभिमंत्रयेत् ॥ पतंगमितिवैतित्यंजपेदज्ञानभेदनं ॥ ३ ॥ मायाभेदनभेत-
 द्विमर्वामायाप्रवाधते ॥ शान्तीमिन्द्रजालावामायाभेतेनवारयेत् ॥ ४ ॥ अदृष्टानांचसत्त्वानांमायाभेतेनवाधते ॥ त्यमूर्ध्वतिसत्त्व-
 यनंजपेत्तनियतततः ॥ ५ ॥ पुष्पद्वंद्वतुल्यार्गभनृहीयाद्वयोन्विता ॥ विष्णुर्योनिनेजमेपयोनिंस्पृष्टाततो जपेत् ॥ ६ ॥ महित्री-
 णामवोस्त्वितिपयित्वस्त्ययनेजपेत् ॥ प्राग्रयेथद्विपद्वैप्यंजपेद्विष्यस्यनिष्कृतिं ॥ ७ ॥ आयंगौःसार्पराशीतुसर्पनिनेतेनवाधते ॥ पवि-
 त्राणांपवित्रंनुजपेदेवायमर्पणं ॥ ८ ॥ आप प्रविश्ययश्चैतन्नि.पठेतसमाहितः ॥ अथाश्वमेधावभृथस्तादृशंमनुरब्रवीत् ॥ ९ ॥ अशु-
 च्येवनिमज्जित्वात्रि.पठेद्रथमर्पणं ॥ अथाश्वमेधावभृथाएवंतद्वयिरब्रवीत् ॥ ७१० ॥ यथाश्वमेधःक्रतुरादसर्वपापप्रणोदनः ॥ तथाय-
 मर्पणंसूक्तंसर्वपापप्रणोदनं ॥ ११ ॥ सेनादारणभेतत्साद्रैहस्त्यमितिशौनकः ॥ मनसाध्येयमेतत्तुमन्यतेशौनकस्तृपिः ॥ १२ ॥ संस-
 मिधुवसेधूपन्सौभ्रातृरुणंमहत् ॥ ज्ञातिभेदेप्रयुजीतनभिद्यतेरुदाचन ॥ १३ ॥ कृतेभेदेतुसंज्ञानभेतत्संधिकरंजपेत् ॥ नतत्रभेदोभूयः
 स्वाध्वैतत्सततंजपेत् ॥ १४ ॥ तच्छयोरायणीमहइतिस्वस्त्ययनंजपेत् ॥ महानाड्यःपरंब्रह्मशुकंज्योतिःसनातनं ॥ १५ ॥ सपत्न्यश्च-
 पुण्याश्चपावमान्य.पराःस्मृताः ॥ घृष्टिकामोजपेच्चैताआपोहेता (१)सनातनाः ॥ १६ ॥ उक्त्वापूवाव्याहृतयोमधुच्छंदसआदितः ॥ सूक्ता-
 न्यंतेमहानाड्यःसंहितासाऽमृताःस्मृता ॥ १७ ॥ अमृतत्वंययर्वेदाःपूर्वसंहितयानया ॥ जपेदेनांशुचिर्नित्यममृतत्वंसगच्छति ॥ १८ ॥

अत्रैवतुनपेन्मध्येषितुसूक्तान्यनेकश ॥ पिब्यातासहिताविद्यास्पितृन्नीणातिचैतया ॥ १९ ॥ एषमेवसमाहृत्यवाससीसहिताभवेत् ॥
 रोब्रादित्यावैश्वदेवीयेद्वेत्याचकामयेत् ॥ ७२० ॥ उरतिवास्तुशमनमध्यगोष्ठस्यधर्मवित् ॥ पुष्येर्गधैश्चमाल्यैश्चवानस्पत्यैस्तथौषधैः
 ॥ २१ ॥ वास्तुसर्वप्रविक्रित्सप्तधान्यैस्तथैवच ॥ बाह्योप्यतियजञ्चात्रपाथसेनगृहस्पति ॥ २२ ॥ औदुवरपलाशैश्चनल्लिप्रतिदिशहरेत् ॥
 सूर्योवायुर्मय पितरोवरणोनिऋतिस्तथा ॥ २३ ॥ सोमोभर्हद्रह्येतादिक्षुदिग्देवता स्मृता ॥ दद्याद्दानव्राणमेभ्य शिवभवतुवास्त्यति
 ॥ २४ ॥ प्रतिपत्तत्सरकार्यगृहेगृहमेधिना ॥ यद्येवसविधनान्यदनुक्तमपि किञ्चन ॥ २५ ॥ अग्निमिद्रमथोवायुसूर्यमन्याश्चदेवता ॥
 आराधयियुयं योयामभिधत्तेतयात्रता ॥ २६ ॥ अभिरूपेणसूक्तेनयथादिष्टप्रयोजन ॥ ऋषीणामग्रहणेनप्रत्यक्षात्सिद्धिरिष्यते ॥ २७ ॥
 सर्वत्रतदक्षिणादद्याद्दानवार्कर्मसिद्धये ॥ नत्येवाक्षिणार्कर्मकिञ्चिदन्तीतिशोनक ॥ २८ ॥ शतयष्टिपूर्णपात्रेणसमिताप्यततोभवेत् ॥
 तस्मात्तत्स्यापिदातव्यादक्षिणार्कर्मसिद्धये ॥ २९ ॥ ऋषभैरुद्रादशादद्याद्येनवातुप्यतेगुरु ॥ धर्मज्ञेसत्यवादिनिऋतदानप्रदीयते ॥ ३० ॥
 तदिदपरमब्रह्मगुह्यपावनमद्भुत ॥ नाप्रशातायदातव्यनापुत्रायातपस्विने ॥ नासवत्सरोपितायनाशिष्यायाहितायच ॥ ३१ ॥ इत्यृग्विधा-
 नेचतुथाऽऽज्याय ॥ ४ ॥ ॥ नराणाभाम्यहीनानामृग्विधानमजानता ॥ ऋग्वेद कल्पशूशोयफलनैवप्रयच्छति ॥ ३२ ॥ रत्नगर्भइवा-
 वासऋग्वेद प्रतिभातिमे ॥ ऋग्विधानप्रदीपेनयिनानैवप्रकाशते ॥ ३३ ॥ रत्नाकरइवोदारऋग्वेदोत्यतदुत्तर. ॥ ऋग्विधानमहापूत
 धिनानैवफलप्रद ॥ ३४ ॥ निधानसर्वरत्नानामृग्वेदोब्रह्ममदिर ॥ ऋग्विधानविधानेनधुनमेतदवाप्यते ॥ ३५ ॥ ऋग्वेद पठितोप्येपनृ-
 णामवतिनिष्फल ॥ ऋग्विधानविनातस्मादध्येतत्प्रयत्नत ॥ ३६ ॥ सूक्ततत्त्वार्थं कथनमृग्विधानमवैतिय ॥ ऋग्वेदोजायतेतत्सप्तसा-

दोत्फुल्लमानसः ॥ ३७ ॥ आयुष्यंसंपदोमूलंसद्यःकल्मषनाशनं ॥ ऋग्विधानाम्यनुष्ठानंशुभंकीर्तिकरंपरं ॥ ३८ ॥ ऋग्विधानेनसंयुक्त-
 मृग्वेदंवेत्तियोद्विजः ॥ धर्मार्थकर्ममोक्षाणामाश्रयःसमवेद्धुवं ॥ ३९ ॥ वेदेषुप्रथमोवेदआयुर्वेदनिधिःप्रभुः ॥ ऋग्विधानसदाभ्यासाद-
 तीवपरितुष्यति ॥ ७४० ॥ शत्रुनाशमनस्तुष्टिसुहृज्जनसमागमान् ॥ ऋग्वेदःकुरुतेनित्यमृग्विधानेनतोपितः ॥ ४१ ॥ ऋग्वेदंवे-
 त्तिद्यःसांगमृग्विधानरतःसदा ॥ मनोरथादप्यधिकंमवेत्तस्यसमीहितं ॥ ४२ ॥ कुलेजन्मनिशीलेवाप्रज्ञायामुद्यमेपिवा ॥ ऋग्विधानपरि-
 ज्ञानादुशंतिचरितार्थतां ॥ ४३ ॥ तुष्यंतिदेवताःसर्वाःसंपद्यंतेविभूतयः ॥ दुराधयःप्रणश्यंतिनित्यमृग्विधिपाठिनां ॥ ७४४ ॥ नमः-
 शौनकायनमःशौनकाय ॥ इत्सृग्विधानफलश्रुतिः ॥ ॥ ऋग्विधानंसमाप्तं ॥



॥ अथप्रथमाष्टकप्रारंभः ॥

रणार्थतुक्षप्रसंयोगकाक्षरीभावान्व्यूहदाघेतुसप्तवर्गो पादविशेषात्संज्ञाविशेषांस्ताननुक्रामंतएवोदाहरिष्यामोविराड्
पाविराड्स्थानार्थवहूनाअपित्रिष्टुभएवेत्युद्देशस्तत्रदशैकादशद्विपदागायत्रीपंचकाश्चत्वारःषड्द्वैकश्चतुर्थश्चतुष्कोवापदपंचिकिःषट्सप्त
क्षराःपादाश्चतुष्पदाश्चर्चः ॥ ३ ॥ प्रथमंछंदस्त्रिपदागायत्रीपंचकाश्चत्वारःषड्द्वैकश्चतुर्थश्चतुष्कोवापदपंचिकिःषट्सप्त
कादशाउष्णिगगर्भस्त्रयःसप्तकाःपादनिर्चून्मध्यमःषड्द्वैकश्चतुर्दशकश्चैद्यवमध्या यस्यास्तुषट्सप्तकाष्टकाःसावर्ध
मानाविपरीताप्रतिष्ठाद्वाषट्कोसप्तकश्चहसीयसी ॥ ४ ॥ द्वितीयमुष्णिक्त्रिपदांत्योद्वादशकआद्यश्चेत्पुरउष्णिज्ज
ध्यमश्चेत्ककुर्त्रैष्टुभजागतचतुष्काःककुब्ज्यंकुशिरैकादशिनोःपरःषट्सप्तनुशिरा मध्येचेत्पिपीलिकमध्याआद्यःपंच
कखयोष्टकाअनुष्टुवगर्भचतुःसप्तकोष्णिगेव ॥ ५ ॥ तृतीयमनुष्टुप्पंचपंचकाःषट्द्वैकोमहापदपंचिकिर्जागतावष्टकश्च
कृतिर्मध्येचेदष्टकःपिपीलिकमध्यानवकयोर्मध्येजागतः काविराण्मवैराजत्रयोदशैर्नष्टरूपादशकास्त्रयोविराळेकादश
काया ॥ ६ ॥ चतुर्थवृहतीतृतीयोद्वादशकआद्यश्चेत्पुरस्ताद्वृहतीद्वितीयश्चैत्र्यंकुसारिण्युरोवृहतीवास्कंधोग्रीवीयांत्यश्चेदु
परिष्ठाद्बृहत्पटिनोर्मध्येदशकौविष्टारबृहतीत्रिजागतोर्ध्वबृहतीत्रयोदशिनोर्मध्येष्टकःपिपीलिकमध्यानवकाष्टेकादश्य
ष्टिनोविपमपदाचतुर्नवकावृहत्येव ॥ ७ ॥ पंचमंपंचिकिःपंचपदार्थचतुष्पदाविराड्दशकैरयुजौजागतौसतोवृहतीयुजौचे
द्विपरीताद्यौचैत्रस्तारपंचिकिरंत्यौचैदास्तारपंचिकिराधांत्यौचैत्संस्तारपंचिकिर्मध्यमौचैद्विष्टारपंचिकिः ॥ ८ ॥ षष्ठंत्रिष्टुप्त्रैष्टु

भपदाद्वैतुजागतौयस्याःसाजागतेजगतीत्रिष्टुभैत्रिष्टुर्वैराजौजागतौचाभिसारिणीनवकैविराजस्त्रिष्टुभश्चद्वैवावैराजौ
 नवकस्त्रिष्टुभश्चविरादस्थानैकादशिनखयोष्टकश्चविराड्पाद्वाद्दशिनखयोष्टकश्चयोतिष्मतीयतोष्टकस्तोज्योतिश्चत्वा
 रोष्टकाजागतश्चमहाबृहतीमध्येचैद्यवमध्याद्यौदशकावष्टकाख्यःपञ्चयुत्तराविराट्पूर्वावा ॥९॥ सष्टमंजगतीजागतप
 दाष्टिनख्यःस्वाचद्वैमहासतोबृहत्यष्टकौसप्तकःपङ्क्तौदशकोनवकश्चषष्ठकावामहापंक्तिः ॥ १० ॥ अथप्रगाथाबृह
 तीसतोबृहत्यावार्हतःककुप्चेत्पूर्वाकाकुभौमहाबृहतीमहासतोबृहत्यामहावार्हतोबृहतीविपरीतेविपरीतोत्तरोनुष्टुर्बंगा
 यज्यौचानुष्टुभौऽनुष्टुम्मुखास्तुचाइत्युक्तेः ॥ ११ ॥ सूक्तसंख्यानुवर्ततान्यस्याःसूक्तसंख्यायाःऋषिश्चान्यस्मादपेरवा
 विशिष्टस्तुहिहवैतच्छब्दविशिष्टान्युपिदैवतच्छंदांसिद्वित्रिचतुःपञ्चपदसूक्तमांजि यथासंख्यमनिरुक्तसंख्याविंशति
 रनादेशेत्यिन्द्रोदेवतांत्रिष्टुच्छंदःप्रगाथावार्हताविशिकाद्विपदाविराजस्तर्धमेकपदाद्विद्विपदास्तृचःसमामनंत्ययुक्ष्वं
 त्याद्विपदैवमंडलादिष्व्याग्रेयमैन्द्रांत्रिष्टुवंतस्सूक्तस्यशिष्टाजगत्यआदौगायत्रंप्राग्विपरण्यस्तूपात् ॥ १२ ॥ (गोधाघो
 पाविश्ववारापालोपनिपन्निपत् । ब्रह्मजायाजुहूर्नामागस्त्यस्वस्वादितिः ॥ इंद्राणीचंद्रमाताचसरमारोमशोर्वशी ।
 लोपामुद्राचनद्यश्चयमीनारीचशश्वती ॥ श्रीर्लाक्षासांपराज्ञीवाक्श्रद्धामेधाचदक्षिणा । रात्रीसूर्याचसावित्रीब्रह्मवादि
 न्यैरिक्ताः ॥ १३ ॥ पादाअतिजगत्यांतुत्रयोद्वादशकाःपरौ । अष्टकौशकरीपादाःसप्तवाष्टाक्षराःस्मृताः ॥ अतिशाक्कर

पादीद्वयादितः षोडशाक्षरो । जागतश्चाष्टकाष्टिपादाः षोडशनकाख्यः ॥ अष्टकोचात्यष्टिपादौ जागतीचाष्टकाख्यः ।
जागतश्चाष्टकश्चाथपृतिपादौ तु जागती ॥ पादाख्योष्टकाश्चाथ षोडशाक्षर एव च । अष्टकश्चाथातिधृतीद्वीपादी जाग
तीततः ॥ त्रयोष्टका जागतश्च तथाष्टाक्षरकावपि । परः सप्तकपादास्तु प्रमंगात्ख्यमीरिताः) ॥ १४ ॥ इति परिभाषा ॥

अग्निं नमश्नुच्छंदायैऽगमित्रौ रायो नायव्यं द्रवायवमित्रावरुणास्तृचा अभिनाह्वा दगाध्विर्नद्रवैश्वदेवसारस्यता
स्तृचाः मसैताः प्रउगदेवताः मुरूपकृजुंदशद्रमातुयुजं त्यादहेत्येताः यणमारुत्योवीळुचिदिंद्रेणेत्यद्वीचिद्रमिदं द्रसा
नमिमिद्रेहिगायंति द्वादशानुष्टुभं त्विद्रमष्टं जेतामापुच्छंदसो मिद्वादशमेधातिथिः काण्व आग्नेयमग्निनेति पादो
व्यग्निदेवतो निर्मेय्या हवनीयाभ्यां सुसमिद्ध इतीध्मः समिद्धो यागिस्तनूनपां न्नराशं मइळोवर्हिद्वीद्वार उपासान
कृदिब्यौ होतारौ प्रचेतसं तिष्ठो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यस्त्यष्टावनस्पतिः स्वाहाकृतय इति प्रत्युचंदेयता एतदा
प्रीसूर्कमेतेनान्यान्युक्ते देवतान्येकादशकानित्यनाराशं सान्यां प्रशब्दो कानित्यतनूनपां त्विभ्यंश्वदेवमिद्रसोम
मृतव्यं तत्रेद्रीमारुतीत्याष्टाग्नेयैर्द्रमित्रावरुणीचतस्रो द्रविणोदसं आध्विन्याग्नेयृतुदेवताः सर्वत्रात्यानवेद्रावरु
णयो रद्रावरुणयुनाकुपादनिचृती (इंद्रेहमीयसीवा) सोमानमिति पंचव्राह्मणस्पत्याश्चतुर्थ्या मिद्रश्च सोमश्च पंचम्यां
दक्षिणाचान्याः सादसस्पत्या नाराशं मीवां त्वामिति त्वमाग्निमारुतं ॥ १ ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीवेदपुरुषायनमः ॥

हरिःओ३म् । (मं. १ अ. १ सू. १) अग्निमीळेपरोहितंयज्ञस्यदेवमत्विजं । होतारंरत्नधातमं ॥ अग्निःपूर्वभिर्क्रियं
भिरीड्योनूतनैरुत । सदेवाँऽएहवक्षति ॥ अग्निरारयिमश्रवत्पोषमेवद्विदेविते । यज्ञसंवीरवत्तमं ॥ अग्नेयंयज्ञमध्वरं
विश्वतःपरिभूरसि । सवृहेयेयुगच्छति ॥ अग्निर्होताकुविक्रतुःसत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवोदेवंभिरागमत् ॥ १ ॥ यदुं
गदाशुपेत्यमग्नेभद्रंकरिष्यसि । तवेत्तत्सत्यमगिरः ॥ उपत्याग्नेद्विदेवेदोषवस्तर्धियावयं । नमोभरतुऽएमसि ॥ राज्ञे
तमध्वराणांगोपातस्यदीर्घिविं । वर्धमानंस्वदमे ॥ सनःपितेवंसनवेग्रेसूपायनोभव । सर्वस्वानःस्वस्तये ॥ २ ॥ (१।१।२)
वायुवायाहिदशतेमसोमाऽअरकृताः । तेषांपाहिश्रुधीहवै ॥ वायुउक्थेभिर्जरतेत्वामच्छाजरितारः । सुतसोमाऽअ
हर्विदः ॥ वायोतवंप्रपृचतीधेनाजिगातिद्राशुपे । उरूचीसोमपीतये ॥ इन्द्रवायूइमेसुताऽउपप्रयोभिरागतं । इन्द्रवो
वामशंतिहि ॥ वायुर्विद्रश्चचेतथःसुतानीवाजिनीयसू । तावायातमुपद्रवत् ॥ ३ ॥ वायुर्विद्रश्चसुन्यतऽआयातमुप
निष्कृतं । मध्वी१ तथाधियानरा ॥ मित्रंहुवेपतदक्ष्वरुणंचरिशदंसं । धियंघृताचींसाधैता ॥ ऋतेनमित्रायरुणावृ

(१।१।१) अग्निमीळइतिनवर्चस्यसूक्तस्यवैष्वाभिन्त्रोमधुच्छंदाअभिर्गायत्री । (१।१।२) वायवायाहीतिनवर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाः
आद्यतृचस्यवायुःद्वितीयतृचस्येन्द्रवायूतृतीयतृचस्यमित्रावरुणौगायत्री ।

तावृथावृतस्पृशा । कर्तुंवृहत्माशाये ॥ कवीनोमित्रावरुणातुविजाताऽजंरुक्षया । दक्षदधातेऽअपसं ॥ ४ ॥ (१।१।३)
 अभिनायज्यरीरिपोद्रयत्पाणीशुभस्पती । पुरुंभुजाचनस्यतं ॥ अभिनापुरुंदससानरासर्षीरयाधिया । धिष्ण्यावनं
 तंगिरः ॥ दक्षायुवाक्यःसुतानासंत्यावृत्तवाहिपः । आर्यांतरुद्रवर्तनी ॥ इंद्रायाहिचित्रभानोसुताऽइमेत्वायवः ।
 अयवीभिस्तनापुतासः ॥ इंद्रायाहिधियेपितोविप्रजूतःसुतावतः । उपब्रह्माणिवाघतः ॥ इंद्रायाहितुतुजानऽउपब्रह्मा
 णिहरिवः । सुतेदधिष्वनश्चनः ॥ ५ ॥ ओमासथर्षणीधृतोविश्वेदेवासऽआगत । द्वाभ्वांसोद्वागुपःसुतं ॥ विश्वेदे
 वासोऽअसुरःसुतमार्गततूर्णयः । उस्माऽइवस्वसराणि ॥ विश्वेदेवासोऽअस्त्रिधऽएहिमायासोऽअद्भुहः । मेधंजुपंत
 यह्वयः । पावकानःसरस्वतीवाजोभिर्वाजिनीवती । यज्ञंवष्टुधियावसुः ॥ चोदुयित्रीसुनृतानांचेततीसुमतीनां । यज्ञं
 दधेसरस्वती ॥ महोऽअर्णःसरस्वतीप्रचेतयतिकेतुना । धियोविभ्याविराजति ॥ ६ ॥ (१।२।१) सुरुपकुलुमतयैसुदुर्धामिव
 गोदुहं । जुहुमसिधर्विद्यवि ॥ उर्पनःसयनागहिसोमस्यसोमपाःपिव । गोदाऽइद्वेवतोमदः ॥ अथतेऽअंतमानांवि
 द्यामसुमतीनां । मानोऽअतिस्व्यऽआर्गहि ॥ परंहिविग्रमस्तृतिमद्रृच्छाविपुश्चितं । यस्तेसस्त्रिभ्यऽआवरं ॥ उतद्रु

(१।१।३) अभिनायज्यरीरितिद्वादशचर्यस्यसूक्तम्यवैधाभिगोमधुच्छंदाःआद्यतृचस्याश्विनौद्वितीयतृचस्येन्द्रःतृतीयतृचस्यविश्वेदेवाः
 चतुर्थतृचस्यसरस्वतीगायत्री । (१।२।१) सुरुपकुलुमितिदशचर्यस्यसूक्तस्यवैधाभिगोमधुच्छंदांद्रोगायत्री ।

वंतुनोनिद्रोनिर्न्यतश्चिदारत । दधानांइंद्रइहुवः ॥ ७ ॥ उतर्नःसुभगांऽअरिवांचेयुर्दस्मकृष्टयः । स्वामेदिंद्रस्यश
 मंणि ॥ एमाशुमाशवैभरयज्ञश्रियंनुमादनं । पतयन्मदयत्सखं ॥ अस्यपीत्वाशतक्रतोघ्नोद्वृत्राणामभवः । प्रावो
 वाजेषुवाजिनं ॥ तंत्यावाजेषुवाजिनंवाज्यामःशतक्रतो । धनानामिंद्रसातये ॥ योरायोइवनिर्महान्सुपारःसुन्वतः
 सखा । तस्माऽइंद्रायगायत ॥ ८ ॥ (१।२।२) आत्वेतानिर्पीदुतद्रमभिप्रगायत । सखायुःसोमवाहसः ॥ पुरुतमंपुरुणामी
 शानंवायीणां । इंद्रसोमेसचामृते ॥ सघानोयोगऽआमुचत्सरायेसपुरंध्यां । गमद्वार्जेभिरासनः ॥ यस्यसंस्थेनवृण्वतेह
 रीसमत्सरात्रयः । तस्माऽइंद्रायगायत ॥ सुतपान्नसुताऽइमेद्युचयोर्यतिवीतये । सोमसोदध्याशिरः ॥ ९ ॥ त्वंसु
 तस्यपीतयेसद्योबुद्धोऽर्भजायथाः । इंद्र्यैष्ठ्यायसुकृतो ॥ आत्याचिशत्याशवःसोमसऽइंद्रगिर्वणः । शतंसंतुप्रचेत
 से ॥ त्वांस्तोमांऽअवीधृन्त्यामुक्यामशतक्रतो । त्वावर्धतुनोगिरः ॥ अक्षितोतिःसनेदिमंवाजुमिंद्रःसहस्रिणं । यस्मि
 न्विन्ध्यानिर्पास्या ॥ मानोमर्तोऽअभिद्रुहन्तनूनामिंद्रगिर्वणः । ईशानोयवयावधं ॥ १० ॥ (१।२।३) युजंतिब्रह्ममरूपं
 चरंतंपरितस्थुपः । रोचंतरोचनादिवि ॥ युजंत्यस्यकाम्याहुरीविर्पक्षसारथे । शोणाधृण्णून्वाहसा ॥ केतुकृण्वन्नक्रे

(१।२।२) आत्वेतेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री । (१।२।३) युजंतीतिदशर्चस्यसूक्तस्यमधुच्छंदाःआद्यानांतिष्ठणामि
 न्द्रःततःपण्णामरुतःवीलुचिद्विद्रेणेतिद्वयोरिंद्रश्चदशम्याइंद्रोगायत्री ।

तत्पेक्षोर्मर्याऽअपेक्षसे । समपद्भिर्जायथाः ॥ आदहस्वधामनुपुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधानानामयज्ञियं ॥ वीळुचिंदा
रुज्जुभिर्गुहाचिदद्रुयहिभिः । अविदऽउच्चियाऽअनु ॥ ११ ॥ देवयंतोयथामतिमच्छाविदद्वसुंगिरः । महामनू
पतथ्रुतं ॥ इंद्रेणसंहिदक्षेसंजग्मानोऽअविभ्युषा । मंदूसमानवर्चसा ॥ अनवद्यौरभिद्युभिर्मखःसहस्वदर्वति । गु
णैरिंद्रस्यकांक्ष्यः ॥ अतःपरिग्मन्नागहिद्विचोयारोचनादधि । समस्मिन्मृजतेगिरः ॥ इतोवासातिमीमहेद्वियोयापा
धिवादधि । इंद्रमहोवारजसः ॥ १२ ॥ (१।२।४) इंद्रमिह्नाधिर्नोवहदिंद्रमर्कभिरुर्किणः । इंद्रयाणीरनूपत ॥ इंद्रऽइन्द्र
योःसचासंमिश्रऽआवचोयुजा । इंद्रोवृज्रीहिरुण्ययः ॥ इंद्रोदीर्घायुचक्षसऽआसूर्यरोहयद्वि । विगोभिरिंद्रिमेरय
त् ॥ इंद्रवाजेपुनोवसहस्रप्रधनेयुच । उग्रऽउग्राभिरुतिभिः ॥ इंद्रवयंमहाधुनऽइंद्रमभैहवामहे । युजैयुत्रेपुवज्रिणं
॥ १३ ॥ सनोवृपद्रमुंचरुंसत्रादायन्नपायुधि । असभ्यमप्रतिष्कृतः ॥ तुंजेतुंजेयऽउत्तरेस्तोमाऽइंद्रस्यवज्रिणः । न
धिधेऽअस्यसुष्टुतिं ॥ वृषायथेयवंसगःकृष्टीरियत्योर्जसा । ईशानोऽअप्रतिष्कृतः ॥ यऽएकश्चर्पणीनांवसूनामिरुज्य
ति । इंद्रःपंचक्षितीनां ॥ इंद्रवोविश्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः । अस्माकमस्तुर्केवलः ॥ १४ ॥ (१।३।१) एंद्रसानुसिं
रायंसजित्वानंसदासह । वर्षिष्ठमृतयेभर ॥ नियेनेमुष्टिहृत्ययानिवृत्रारुणधामहे । त्वोतांसोन्यर्वता ॥ इंद्रत्वोतांसु

(१।२।४) इंद्रमिद्विदग्धं च ससूक्ष्ममुच्छंदाईद्रो गायत्री । (१।३।१) इंद्रेति दश च ससूक्ष्ममुच्छंदाईद्रो गायत्री ।

ऽआत्रयं वञ्चय नार्ददीमहि । जयं मसं युधिष्ठिरः ॥ वयं शूरेभिस्त्वं भिरद्रत्वया युजा वयं । सासह्यामपृतन्यतः⁺ ॥ म
 हौऽइंद्रः परश्च नुर्महित्वमस्तु वज्रिणै । दौर्नप्रीधिनाश्वः ॥ १५ ॥ समो हे वायऽआशतनरः स्तोकस्य सनिता । विप्रा
 सोयाधियायवः ॥ यः क्रुक्षिः सोमपातमः समुद्रऽइव पिन्वते । उर्वीरापो न ककुदः ॥ एवाह्यस्य सनृता विरप्यशीगोमती
 मही । पुकाशाखानदाशुपे ॥ एवाहिते विभूतयऽजुतयऽइंद्रमावते । सद्यश्चित्संति दाशुपे ॥ एवाह्यस्य काभ्यास्तोम
 ऽजुतयं च वांस्या । इंद्राय सोमपीतये ॥ १६ ॥ (१।३।२) इंद्रे हि मत्स्यं धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महौऽअभिष्टिरोजसा ॥
 एमैनं खजता सुतेमं दिमिद्रायमं दिने । चक्रि विश्वानि चक्रे ॥ मत्स्वांसुशिप्रमं दिभिः स्तोमैर्भिविश्च चर्पणे । सच पुसव
 नेभ्या ॥ असृग्रमिद्रते गिरः प्रतित्वामुदहासत । अजोपावृषभं पति ॥ संचोदय चित्रमर्वाग्राधऽइंद्रवरं ॥ असदिसे
 विभुप्रभु ॥ १७ ॥ अस्मान्सुतत्र चोदयेंद्रायेरभस्वतः । तुर्विद्युन्नय शस्वतः ॥ संगोमं दिद्रवाजवद्रस्मेपुथुश्रयो बह
 त् । विश्वायुर्ध्वक्षितं ॥ अस्मेर्धे हि श्रयो बहद्भ्युन्नं सहस्रसातमं । इंद्रतारुथिनीरिपः ॥ वसोरिंद्रवसुपतिं गीभिर्गणंत
 क्रुगिमयं । होमगंतरमतर्यं ॥ सुते सुते न्याकसे वहद्भृदुतऽएदरिः । इंद्राय शूयमर्चति ॥ १८ ॥ (१।३।३) गायंति त्वा
 ऽगायत्रिणोर्चिन्त्य कर्मकिर्णः । ब्रह्माणस्त्वाशतक्रतुऽवहं शमिवयेमिरे ॥ यत्सानोः सानुमारुहद्भूर्यस्पष्टकथं । तदिंद्रो

(१।३।२) इंद्रेहीति दशर्चस्य सूक्तस्य मधुच्छंदा इंद्रो गायत्री । (१।३।३) गायंतीति द्वादशर्चस्य सूक्तस्य मधुच्छंदा इंद्रोऽनुष्टुप् ।

ऽअर्थचेततियूथेनघृष्णिरेजति ॥ युक्ष्वाहिकेशिनाहरीयृपणाकक्ष्यप्रा । अथानऽइन्द्रसोमपागिरामुपश्रुतिचर ॥ एहि
 स्तोमौऽअभिस्वराभिर्गृणीह्यारुच । ब्रह्मचनोवसोसचेद्रयज्ञंचवर्धय ॥ उक्थमिन्द्रायशंस्यवर्धनंपुरुनिष्पिधे । शक्रोय
 धासतेपुणोरारणत्सख्येषुच ॥ तमित्सखित्वईमहेतुरायेतंसुवीर्ये । सशक्रऽवतर्नःशक्रदिंद्रोवसुदयमानः ॥ १९ ॥
 सुविधृतंसुनिरजमिन्द्रत्वादातमिद्यशः । गवामपत्रजंधृधिकृणुष्वराधोऽअद्रिवः ॥ नृहित्यारोदसीऽबुभेऽऋग्रायमाण
 मिन्यतः । जेषुःस्वर्वतीरपःसंगाऽअसम्यधूनुहि ॥ आश्रुत्कर्णश्रुधीह्वनूचिदधिष्वमेगिरः । इंद्रुस्तोममिमममक्रु
 प्वायुजश्चिदतरं ॥ विद्मार्हित्यापृतमंवाजेपुह्वनुश्रुते । वृषंतमस्यह्रमहजुतिसहस्रसार्तमां ॥ आतूनऽइंद्रकोशिकम
 दसानःसुतंपिव । नव्यमायुःप्रसूतिरक्रुधीसहस्रसामृषि ॥ परित्वागिर्वणोगिरिइमाभवंतुविश्वतः । वृद्धायुमनुवृद्ध
 योजुष्टाभवंतुजुष्टयः ॥ २० ॥ (१।३।४) इंद्रंविश्वोऽअवीपृथन्तसमुद्रव्यचसंगिरः । रथीतमंरथीनांवाजानांसत्पत्तिप
 ति ॥ सख्येतऽइंद्रवाजिनोमाभेमशवसस्पते । त्वामभिप्रणोनुमोजेतारमपरजितं ॥ पूर्वोरिंद्रस्यरातयोनविदस्यत्यू
 तयः । यद्रीवाजस्यगोमतःस्तोतृभ्योमंहतेमधं ॥ पुरांभिर्दुर्युवाकविरमितीजाऽअजायत । इंद्रोविश्वस्यकर्मणोधृता
 यज्रीपुरुष्टुतः ॥ त्वंवलस्यगोमतोपांवरद्वियोगिल् । त्वां देवाऽअविभ्युपस्तुज्यमानासऽआधिपुः ॥ त्वाहंशूरराति

(१।३।४) इंद्रविश्वोऽअवीपृथन्तसमुद्रव्यचसंगिरः । त्वां देवाऽअविभ्युपस्तुज्यमानासऽआधिपुः । त्वाहंशूरराति

भिःप्रत्यायंसिंधुमावदन् । उपातिष्ठतगिर्वणोविदुष्टेतस्यकारवः ॥ मायाभिरिद्रमायिनृत्यंशुष्णमवातिरः । विदुष्टे
 तस्यमेधिरास्तेषांश्रवांस्युत्तिर ॥ इन्द्रमीशानमोजसाभिस्तोमाऽअनूपत । सहस्रंयस्यरातयऽवतयासंतिभूर्यसीः ॥ २१ ॥
 (१।४।१) अग्निदूतंरुणीमेहुहोतारंविश्वयेदसं । अस्ययज्ञस्यसकृत् ॥ अग्निमग्निहवीमभिःसदाहवतविश्रपतिम् ।
 हव्यवाहंपुरुप्रियं ॥ अग्नेदेवाऽइहायंहजज्ञानोबुक्कवाहिपे । असिहोतानऽइक्ष्वः ॥ तौऽइशतोयिवौधययदग्नेयासिदू
 तय । देवरासत्सिवाहिपि ॥ घृताहवनदीदिवःप्रतिष्मरिपतोदह । अग्नेत्वंरक्षस्विनः ॥ अग्निनाग्निःसमिध्यतेकविर्गृह
 पतियुवा । हव्यवाङ्जुहास्यः ॥ २२ ॥ क्वचिमग्निमुपस्तुहिसत्यधर्माणमध्वरे । देवंममीवचार्तनं ॥ यस्तयामग्नेहुविष्य
 त्तिदूतंदेवसपर्यति । तस्यस्मप्राचिताभय ॥ योऽअग्निदेवयीतयेहुविष्मऽआविवासति । तस्मैपावकमृळय ॥ सनः
 पायकदीदिवोग्नेदेवाऽइहायंह । उपयज्ञंहुविश्वनः ॥ सनःस्तवानऽआभरगायत्रेणनवीयसा । रयिवीरवतीमिपं ॥ अग्ने
 शुक्रेणशोचिपाविश्वभिर्देवहूतिभिः । इमंस्तोमंजुपस्वनः ॥ २३ ॥ (१।४।२) सुसमिद्धोनुआवहदेवाऽअग्नेहुविष्म

(१।४।१) अग्निदूतमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिरग्निर्गायत्रीअग्निनाग्निरित्यस्यानिर्मज्याहवनीयावमीदेवते । (१।४।२) सु
 समिद्धइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिःप्रथमायाइध्मः (समिद्धोभिर्वा) द्वितीयायास्तनूपातृतीयायानराशंसःचतुर्थ्याइळःपंचम्यावाहिः
 षष्ठ्यादेव्योद्वारःसप्तम्याउपासानकाअष्टम्यादेव्योहोतारौ (प्रचेतसावितिगुणः) नवम्याःसरस्वतीळाभारत्यःदशम्यास्त्वष्टाएकादश्यावनस्प

ते । होतः पायकृयक्षिच ॥ मधुमंतंतनूपाद्यज्ञं देवेभुनः कवे । अद्याकृणुहि वीतये ॥ नराशंसमिह प्रियमस्मिन्यज्ञऽउप
 ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतं ॥ अग्नेसुखतमेरथे द्रुवांऽईल्लितऽआर्यह । असिहोतामनुहिंतः ॥ स्तुणीतव हिरानुपगधृतपृ
 ष्मनीपिणः । यत्रामृतस्य चक्षुषं ॥ विश्रयंतामृतावृधोद्वारो दिवीरसुश्चतः । अद्यानं चयष्टवे ॥ २४ ॥ नक्तोपासां
 सुपेगंसास्मिन्यज्ञऽउपह्वये । इदं नोद्यहिंरसदे ॥ तामुजिह्वाऽउपह्वये होतारो दद्यां कवी । यज्ञं नोयक्षतामिमम ॥ इ
 लासरस्वतीमहीति सो द्रुवीर्मयोभुवः । द्यहिः सीदं त्यच्चिधः ॥ इह त्वष्टारमग्रियं विश्वरूपमुपह्वये । अस्माकमस्तु केव
 लः ॥ अयं यजानस्पतेर्देव देव्यो हविः । प्रदुतुरस्तुचेतनं ॥ स्वाहायज्ञं कृणोत नैद्राययज्यनो गृहे । तत्र देवांऽउप
 ह्वये ॥ २५ ॥ (१।४।३) ऐभिरमेदुयोगिरो विश्वेभिः सोमपीतये । देवेभिर्याहुयक्षिच ॥ आत्वा कर्णाऽअद्वयतगुणं
 त्विचिप्रतेधियः । देवेभिरग्नऽआर्गहि ॥ इन्द्रयायूदृहस्पतिमित्राग्निपूषणं भर्गं । आदित्यान्मारुतगुणं ॥ प्रयोभ्रियत
 ऽइंदयोमत्सरामादयिष्णवः । द्रुप्सामर्धश्चमरुदः ॥ ईळतेत्यामवस्वयः कर्णासो वृकचर्हिणः । हविष्मतोऽअरुकृतः ॥
 घृतपृष्ठामनोयुजो येत्यायहतिवहयः । आदेवान्स्तोमपीतये ॥ २६ ॥ तान्यजत्रोऽऋतावृधोऽग्नेपत्नीयतस्कृधि । मध्यः

तिः द्वादश्याः स्वाहाकृतयो देवता गायत्रीऽऽदः (एतदाग्नीसूक्तं) । (१।४।३) ऐभिरप्रदतिद्वादशर्चस्य सूक्तस्य मेयातिथिर्विश्वेदेवा गायत्री ।
 (वैश्वदेवत्वं सूक्तमेदमयोगे । यद्विगंसा देवतेति पक्षे आद्ययोर्द्वयोरग्निः कृतीयाया विश्वेदेवाः ततो नवानामग्निः एवं द्वादशर्चः) ।

सुजिह्वाय ॥ येयजत्रायऽईह्यास्तंतेपिवंतुजिह्वा । मधोरयेवर्पद्वृति ॥ आक्रासूर्यसरोचनाद्विश्वान्देवाँऽउपवुधः ।
 विप्रोहोतेहवक्षति ॥ चिन्धेभिःसोम्यमच्चग्रऽइंद्रेणवायुना । पिबामित्रस्यधामभिः ॥ त्वंहोतामनुहितोभेयज्ञेपुसी
 दसि । सेमनोऽअध्वर्यज ॥ युक्ष्वाह्यरूपीरथैहुरितोदिवरोहितः । तभिर्देवाँऽइहावह ॥ २७ ॥ (११४४) इंद्रसो
 मं पिबऽऋतुनात्वाविशुंत्विदयः । मत्सुरासस्तदौकसः ॥ मरुतःपिबंतऽऋतुनापोत्राद्यशंपुनीतन । ययंहिष्ठासुदानवः ॥
 अभियुशंगृणीहि नोभ्रायोनेष्टुःपिबऽऋतुना । त्वंहिरक्षाधाऽअसि ॥ अग्नेर्देवाँऽइहावहसादयायोनिषुत्रिषु । परिभूपि
 बऽऋतुना ॥ ब्राह्मणादिद्विराधंसःपिवासोममृतूरनु । तवेक्षिसख्यमस्तृतं ॥ युवंदक्षधृतग्रतमित्रावरुणदुळभं ।
 ऋतुनायज्ञमाशये ॥ २८ ॥ द्रुविणोदाद्रविणसोभ्रावहस्तासोऽअध्वरे । युज्ञेष्टुदेवमीळते ॥ द्रुविणोदाददानुनोवसू
 न्नियानिशृण्वरे । द्वेयपुतार्यनामहे ॥ द्रुविणोदाःपिपीपतिजुहोतप्रचंतिष्ठत । नेष्ट्राहुतुभिरिव्यत ॥ यत्त्वातुरीर्यमतु
 भिर्द्रविणोदोयजामहे । अधस्मानोदुदिर्भव ॥ अश्विनापिबंतमधुदीर्घाग्नीशुचिघ्नता । ऋतुनार्यज्ञयाहसा ॥ गार्हपत्ये
 नसंत्यऽऋतुनायज्ञनीरसि । देवान्देवयुतेयज ॥ २९ ॥ (११४५) आत्वाचहंतुहुर्योचृपणंसोमपीतये । इंद्रत्वासूर

(११४४) इंद्रसोममितिद्वादशचस्यसूक्तस्यमेधातिथिःआद्यानांपण्णाँद्रोमरुतस्त्वष्टामिन्द्रोमित्रावरुणौततश्चतसृणांद्रविणोदाअभिः
 एकादश्याअश्विनौद्वादश्याअभिर्गायत्री । (ऋतुदेवताण्ताः) । (११४५) आत्वाचहंतितिनवचस्यसूक्तस्यमेधातिथिरिन्द्रोगायत्री ।

चक्षसः ॥ इमाधानाधृतस्तुबोहरीऽइहोपवक्षतः । इन्द्रसुखतमेरथे ॥ इन्द्रग्रातह्वामहऽइन्द्रप्रवत्यध्वरे । इन्द्रसोमस्य
पीतये ॥ उपनःसुतमागद्विहरंभिरिन्द्रकेशिभिः । सुतेहित्वाहवामहे ॥ समनःस्तोममागछुपेदंसर्वनंसुतं । गौरोनवृषितः
पिव ॥ ३० ॥ इमेसोमासऽइन्द्रवःसुतासोअधिवाहिपि । ताँऽइन्द्रसहसपिव ॥ अयंतेस्तोमोऽअग्रियोहृदिस्पृगस्तुशतमः ।
अथासोमंसुतंपिव ॥ विश्वमित्सर्वनंसुतमिन्द्रोमदायगच्छति । वुत्रहासोमपीतये ॥ समनःकामुमापृणगोभिरभ्यःशतकृ
तो । स्तवामत्वास्याध्यः ॥ ३१ ॥ (१।४।६) इन्द्रावरुणयोरहंस्रजोरवऽआरुणे । तानोमृळातऽइहक्षे ॥ गंतारा
हिस्योवसेहव्यविप्रस्युमारवतः । धर्ताराचर्पणीनां ॥ अनुकामंतर्पयेथामिन्द्रावरुणरायऽआ । तावानेदिष्टमीमहे ॥ यु
वाकुहिशर्चानायुवाकुसुमतीनां । भूयार्मयाजदानीं ॥ इन्द्रःसहस्रदाम्नावरुणःशस्यानां । क्रतुर्भवत्युक्थ्यः ॥ ३२ ॥
तयोरिदवसाव्यंसनेमनिचधीमहि । स्यादुतप्ररेचनं ॥ इन्द्रावरुणवामहंहुवेचित्रायराधसे । अस्मान्सुजिग्युपस्कृतं ॥
इन्द्रावरुणनूनुवासिपांसतीपुधीष्या । अंसभ्यंशर्मयच्छतं ॥ प्रवामश्रोतुसुष्टुतिरिन्द्रावरुणयांहुवे । यामधाथेसधस्तु
ति ॥ ३३ ॥ (१।५।१) सोमानंस्वरणंकृणुहिब्रह्मणस्पते । कक्षीर्थंतयऽऔशिजः ॥ योरैवान्योऽअमीवहावमुवि

(१।४।६) इन्द्रावरुणयोरितिनचर्म्यसूक्तस्यमेधाविधिर्दिद्रावरुणौगायत्री । युवाकुहिकृचौपादनिचृतौ (इन्द्रःसहमेतिहसीयसी
वा) । (१।५।१) सोमानमितिनवर्म्यसूक्तस्यमेधाविधिः आद्यानांविष्टुणामब्रह्मणस्पतिः चतुर्थ्याइन्द्रसोमब्रह्मणस्पतयः पंचम्याइन्द्रसोमब्रह्मण

पुंष्टिवर्धनः । सनःसिपक्तुयस्तुरः* ॥ मानःशंसोऽअररुपोधतिःप्रणङ्गमत्यस्य । रक्षाणोब्रह्मणस्पते ॥ सधावीरोनरै
 व्यतियमिन्द्रोब्रह्मणस्पतिः । सोमोहिनोतिमत्य ॥ त्वंतंब्रह्मणस्पतेसोमऽइंद्रश्चमत्य ॥ दक्षिणापात्वंहसः ॥ ३४ ॥
 सप्तस्यपतिमद्भुतंप्रियमिन्द्रस्यकाम्य ॥ सुनिमेधामयासिपं ॥ यस्माद्वृतेनसिध्यतियज्ञोविपश्चितश्चन । सधीनायोगमि
 न्यति ॥ आदधोतिहुविष्कृतिं प्राचैकृणोत्यध्वरं । होत्राद्वेपुगच्छति ॥ नराशंससुष्टुष्टममपश्यंसप्रथस्तमं । द्विवोन
 सन्नमखसं ॥ ३५ ॥ (१५।२) प्रतित्यचारुमध्वरंगोपीथायप्रह्वयसे । मरुद्भिरग्न्यऽआर्गहि ॥ नृहिद्वेवोनमत्योमहस्त
 युक्तुपुरः । मरुद्भिः ॥ येमहोरजसोयिदुर्विभ्वेद्ववासोऽअद्रुहः । मरुद्भिः ॥ यऽउग्राऽअर्कमानुचुरनाधृष्टासऽओज
 सा । मरुद्भिः ॥ येशुभ्राघोरवर्षसःसुक्षत्रासोरिशार्दसः । मरुद्भिः ॥ ३६ ॥ येनाकस्याधिरोचनेद्विविद्ववासऽआस
 ते । मरुद्भिः ॥ यऽईखयतिर्षवतान्तिरःसंमद्रमर्णवं । मरुद्भिः ॥ आयेतन्वतिरुदिमभिस्तिरःसंमद्रमोजसा । मरु
 द्भिः ॥ अभित्वापूर्वपीतयेसजामिसोम्यमधु । मरुद्भिः ॥ ३७ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

स्पतयोदक्षिणाचततश्चतसृणांसदस्पतिः (अंलायानराशंसोवा) गायत्री । (१५।२)

तोगायत्री । इतिप्रथमोऽध्यायः ।

॥ अथप्रत्यध्यायगतदेवतत्यागसंग्रहः ॥

प्रथमाष्टके सूक्तमंख्या १२१ ऋचः १३७०

प्रथमाध्याये वर्गाः ३७ सूक्तानि १०५ ऋचः १९४ ॥ अथत्यागः ॥ अमयइदंनमम ९ वायवइदं० ३ इंद्रवायुभ्यामिदं० ३
 मित्रानरुणाभ्यामिदं० ३ अश्विभ्यामिदं० ३ इंद्रायेदं० ३ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं० ३ सरस्वत्याइदं० ३ इंद्रायेदं० २३ मरुद्वाइदं० इंद्र
 मरुद्वाइदं० मरुद्वाइदं० इंद्रमरुद्वाइदं० मरुद्वाइदं० ५१ अमयइदं० ५ निर्मय्याहवनीयाभ्यामिदं० अमयइदं० ६
 इध्माय(समिद्धायवा)मयइदं० तनूनपातइदं० नराशंसायेदं० इन्द्रायेदं० वहिषइदं० देवीभ्योद्वाभ्यइदं० उपासानक्ताभ्यामिदं० देवीभ्यां
 होतृभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं० सरस्वतीष्ठाभारतीभ्यइदं० त्वष्टइदं० वनस्पतयइदं० साहाकृतिभ्यइदं० विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं० १२ (अमयइदं० २
 विश्वेभ्योदेवभ्यइदं० अमयइदं० ९) इंद्रायेदं० मरुद्वाइदं० त्वष्टइदं० अमयइदं० इंद्रायेदं० मित्रावरुणाभ्यामिदं० द्रविणोदसेमय
 इदं० ४ अश्विभ्यामिदं० अमयइदं० इंद्रायेदं० ९ इंद्रावरुणाभ्यामिदं० ९ ब्रह्मणस्पतयइदं० ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतिभ्यइदं० दक्षिणे
 द्रसोमब्रह्मणस्पतिभ्यइदं० सदसस्पतयइदं० ३ सदसस्पतयेनराशंसायेवेदं० अमामरुद्वाइदं० ९ ॥ इतिप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

अथमष्टावार्भवंमिहपङ्कद्राग्नप्रातर्युजासैकाचतन्नआश्विन्यस्तथासावित्र्यआग्नेय्यौद्वेदवीनामैकैकद्राणीवरुणा
 न्यग्रायीनांद्यावापृथिव्येपाथिवीपद्वेष्णव्योऽतोदेवाद्वेदवीवातीत्राश्चतुर्विंशतिर्वायव्यैकद्रवायव्योमित्रावरुणमरु
 त्वतीर्यैवैश्वदेवपीप्सास्तृचाःशिष्टाआप्योत्याध्यग्नेय्यस्वतःपुरवष्णिक्परानुष्टुप्प्रतिस्रश्चांत्याएकविंशीप्रतिष्ठा
 कस्यपंचोनाजीगतिःशुनःशेषःसकृत्त्रिमोवैश्वामित्रोदिवरातोवारुणतुत्रेष्टुभमादौकाय्याग्नेय्यौसावित्रस्तृचोगाय
 त्रोत्सांत्याभागीवायद्विर्त्तमैकावसिष्यदशाग्नेयंत्वन्ध्वंससोनागायत्रेत्याद्वीत्रिष्टुव्यत्रग्रावानवपळनुष्टुवादियच्चि
 ष्यौत्स्लव्यौपरैमौसत्यौचंप्रजापतेर्हरिश्चंद्रस्यौत्याचर्मप्रशंसावायद्विर्त्तसप्तपांक्तमायोद्धयधिकांस्माकंपादनिचृ
 च्छत्रिष्टुप्परौतृचावाश्विनौपस्यौत्वमग्नेद्व्यनोहिरण्यस्तूपआग्नेयंत्रिष्टुवंत्याष्टमीपोळदयोचंद्रस्यपंचोना ॥२॥
 हरिःॐ ॥ (१।५।३) अयंदेवायजन्मनेस्तोमोविप्रेभिरासया । अकारिरलुधातमः ॥ यइंद्रायवचोयुजाततश्चुर्मनसाहरी ।
 दामीभिर्यज्ञमाशत ॥ तक्षन्नासत्याभ्यांपरिजमानंसुखंरथं । तक्षन्धेनुंसवर्दुधाम् ॥ युवानापितरापुनःसत्यमंत्राऽऋजय
 वः । नृभयोविश्र्यक्त ॥ संयोमदांसोऽअमृतंद्रणचमुरुत्वता । आदित्येभिश्चरार्जभिः ॥ १ ॥ इतल्यंचमंसनवंत्व
 पुष्ट्वस्यनिष्कृतं । अकर्तंचतुरःपुनः ॥ तेनोरत्नानिधत्तनत्रिरासाप्तानिसुन्वते । एकमैकंसुशस्तिभिः ॥ आधारयंतवह्न

(१।५।३.) अयंदेवायेत्यष्ट्यसूक्तस्यमेधातिथिर्नृभवोगायत्री ।

योर्भजंतसुकृत्ययी । भागं देवेभ्युयज्ञिर्यम् ॥ २ ॥ (१।५।४) इह द्राग्नीऽउपह्वयेतयोरित्तोममुश्मसि । तासोमंसोम
 पार्तमा ॥ तायुज्ञेयप्रशंसते द्राग्नीर्भुभतानरः । तार्गायेत्रेपुगायत ॥ तामित्रस्यप्रशस्तयऽइन्द्राग्नीताह्वामहे । सोमपा
 सोमपीतये ॥ उग्रासंताह्वामहऽउपेदंसर्वनंसुतम् । इन्द्राग्नीऽएहगच्छतां ॥ तामहांतासदुस्पतीऽइन्द्राग्नीरक्षउजतं ।
 अग्रजाः संत्वन्निर्णः ॥ तेनंसत्येनजागृतमधिप्रचेतुनेपदे । इन्द्राग्नीशर्मयच्छतम् ॥ ३ ॥ (१।५।५) प्रातर्धुजाविबोधया
 श्विनावेहगच्छताम् । अस्यसोमस्यपीतये ॥ यासुरथारथीतमोभादेवादिविस्तृशा । अश्विनाताह्वामहे ॥ यावांक
 शमधुमत्यश्विनासुनृतायती । तर्थायुज्ञमिमिक्षतम् ॥ नृहियामस्तिदूरकेयत्रारथेनृगच्छथः । अश्विनासोमिनोगृ
 हम् ॥ हिरण्यपाणिमूतयेसवितारमुपह्वये । सचेत्तादेवतापदं ॥ ४ ॥ अपानपातमवसेसवितारमुपस्तुहि । तस्यब्र
 तान्युदमसि ॥ विभ्रकारह्वामहेवसोश्चित्रस्यरार्धसः । सवितारनृचक्षसम् ॥ सखायुऽआनिपीदतसवितस्तोम्योनु
 नः । दातारार्धांसिशुभति ॥ अग्नेपत्नीरिहावहदुवानामुशुतीरुप । त्वष्टारंसोमपीतये ॥ आभ्राऽअग्नऽइहावसेहोत्रां

(१।५।४) इह द्राग्नीदतिपळर्चस्यसूक्तस्यमेधातिथिरिद्राग्नीगायत्री । (१।५।५) प्रातर्धुजेत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमेधातिथिः आधानां
 चतसृणामश्विनौततश्चतसृणांसवितततोद्वयोरग्निः ततएकस्यादेव्यः ततएकस्याइन्द्राग्नीवरुणान्यप्राप्यः ततोद्वयोर्धोवायुथिव्यौततएकस्याः
 पृथिवीततः पण्णांविष्णुः (अतोदेवाइत्यस्यादेवावा) गायत्री ।

यचिष्टभारतीम् । वरून्त्रीधिपणाविह ॥ ५ ॥ अभिनोद्वीरवसामहःशर्मेणानपत्नीः । अच्छिन्नपत्राःसचंतां ॥ इह
 द्राणीमुपह्वयेवरुणानोस्वस्तये । अग्नार्योसोमपीतये ॥ महीद्यौःपृथिवीचनऽइमंयज्ञमिमिक्षतां । पिपृतांनोभरीम
 भिः ॥ तयोरिद्धुतयत्पयोचिप्रारिहंतिधीतिभिः । गंधर्वस्यध्रुवेषदे⁺ ॥ स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी । यच्छानः
 शर्मसप्रथः ॥ ६ ॥ अतोद्वीवाऽअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याःसप्तधामभिः ॥ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदं
 धेपदम् । समूहमस्यपांसुरे⁺ ॥ त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाऽअदाम्यः । अतोधर्माणिधारयन् ॥ विष्णोःकर्माणि
 पश्यतयतोमृतानिपस्पृशे । इंद्रस्ययुज्यःसखा ॥ तद्विष्णोःपरमंपदंसदापश्यतिसूर्यः । दिवीवचक्षुराततम् ॥ तद्वि
 प्रसोविपन्यवोजागवांसःसमिधते । विष्णोर्यत्परमंपदं ॥ ७ ॥ (१।५।६) तीव्राःसोमांसऽआगह्याशीर्धितःसुताऽइमे ।
 घायोतान्प्रस्थितान्पिव ॥ उभादेवादिविस्पृशेद्रवायूह्वामहे । अस्यसोमस्यपीतये ॥ इंद्रवायूमनोजुवाविप्रार्हवंतऽऊ

(१।५।६) तीव्राःसोमांसइतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यमेधातिथिःआधायवायुःततोद्वयोरिद्रवायूततस्तिष्ठतांमित्रावरुणौततस्तिष्ठतांम
 रुतः (मरुत्वानिद्रशतिकेचित्) ततस्तिष्ठतांविश्वेदेवाःततस्तिष्ठतांपूपातवःसप्तानामापःततएकस्याअग्न्यापःततएकस्याअग्निःअप्यंतारिति
 पुरउष्णिक्अप्सुमदत्यगुष्टुपूद्दमापइत्याद्यास्तिस्त्रोनुष्टुभःआपःपृणीतेतिप्रतिष्ठाशेषागायत्र्यः ॥ (अग्न्यापइत्यत्रापृशब्दस्यपूर्वनिपातेप्राप्तेद्वं
 द्वेधिद्वित्सूत्रादमिशब्दस्यापूर्वनिपातःकृतः) ।

तये । सहस्राक्षधियस्पती ॥ मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये । जज्ञानापतदक्षसा ॥ ऋतेन यावृता वृधा वृता तस्य ज्यो-
 त्तिपस्पती । तामित्रावरुणाहुवे ॥ ८ ॥ वरुणः प्राचिता सुवन्मित्रो विश्वाभिरुतिभिः । कर्तानः सुरार्धसः ॥ मरुत्वै-
 तंहवामहऽइन्द्रमासोमपीतये । सज्जगेन तं पतु ॥ इन्द्रज्येष्ठामरुद्वणा देवांसः पूरांतयः । विश्वेभममश्रुता हवाम् ॥ हत-
 वृत्रं सुदानवऽइन्द्रेण सहसा युजा । मानो दुःशंसऽईशत ॥ विश्वान् देवान् हवामहे मरुतः सोमपीतये । उग्राहिष्ठश्रिमातरः
 ॥ ९ ॥ जयतामिव तन्यतुर्मरुतामिति धृष्णुया । यच्छुभं याथर्नानरः ॥ हुरक्राराद्विद्युतस्पर्यतो जाताऽअवतुनः ।
 मरुतो मृळयंतुनः ॥ आपूपंचित्रर्वाहिपमार्धुणे धरुणी दिवः । आजानंष्टयथापशुम् ॥ पूषाराजानुमार्धुणिरपगृहं गुहादि-
 तं । अर्घिदच्चित्रर्वाहिपम् ॥ एतो समह्यमिदुभिः पट्युक्ताऽअनुसेविधत् । गोभिर्यवंचर्कृषत् ॥ १० ॥ अंवयो यंत्य-
 ध्वभिर्जामयोऽअध्वरीयतां । पंचतीर्मधुनापयः ॥ अमूर्याऽउपसूर्येयाभिर्वासूर्यैः सह । तानो हिन्यत्यध्वरम् ॥
 अपो देवीरुपह्वये यत्र गावः पिवन्तिनः । सिधुभ्यः कर्त्तव्यहविः ॥ अस्वैऽतरमृते मप्सुभे पूजमपामुतमशंसये । देवाम-
 र्धतयाजिनः ॥ अप्सुमे सोमोऽअवयीदंत विश्वानिभेषजा । अग्निर्च विश्वशं भुवमार्पथ्य विश्वभेषजीः ॥ ११ ॥ आपः
 पृणीतभेषजं वरुधंत न्येऽमम । ज्योयः सूर्यहृशे ॥ इदमापः प्रवहत्य त्किंच दुरितं मयि । यद्वाहमभिद्रोहो ह्यद्वा-
 शेपऽउतानृतम् ॥ आपोऽअद्यान्वचारिपरिसेन समगसहि । पर्यस्वानमऽआगहि तं मांसं यज्यर्चसा ॥ संमाम्रे

यर्चसासृजसंमृजयासमार्युषा । विद्युर्मोऽअस्यदेवाऽइन्द्रोविद्यात्सहऽऋषिभिः ॥ १२ ॥ (१।६।१) कस्यनूनं
 कृतमस्यामृतानामनामहेचारुदेवस्यनाम । कोनोमह्याऽअदितयेपुनर्दात्पितरंचदृशेर्यमातरंच ॥ अग्नेर्वयंप्रथमस्या
 मृतानामनामहेचारुदेवस्यनाम । सनोमह्याऽअदितयेपुनर्दात्पितरंचदृशेर्यमातरंच ॥ अभित्वादेवसवितरीशानंवा
 र्योणां । सदावन्भागमीमहे ॥ यच्चिद्धितंइत्थामगःशशमानःपुरानिदः । अह्नेपोहस्तयोर्दुधे ॥ भगभक्तस्यतेवयमु
 र्यशेमतावसा । मूर्धान्निरायऽआरभे ॥ १३ ॥ नहितेक्षत्रनसहो नम्युवर्यश्चनामीपुतयैतऽआपुः । नेमाऽआपो
 ऽअनिमिपंचरतीर्नेयेधातस्यप्रमिनंत्यन्व ॥ अबुधेराजावरुणोवनस्योर्ध्वस्तूपदतेपुतदक्षः । नीचीनाःस्थुरुपरिवृध्नऽ
 पयामुस्मेऽअंतर्निहिताःकृतवःस्युः ॥ उरुंहिराजावरुणश्चकारसूर्योपथामन्वेतवाऽह । अपदैपादाप्रतिधातवेकरुताप
 वृत्ताहृदयाविर्धश्चित् ॥ शतंतेराजन्भिपजःसहस्रमवर्गिभीरासुमतिष्टेऽअस्तु । वाधस्वदूरेनिर्ऋतिपराचैःकृतंचिदेनः
 प्रमुग्ध्यस्मत् ॥ अमीयऽऋक्षानिर्हितासऽउच्चानकंददृश्रेकुहचिद्वैयुः । अदब्धानिवरुणस्यत्रतानिर्विचाकशचंद्र
 मानर्कमेति ॥ १४ ॥ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविभिः । अहेळमानोवरुणेहवोध्युरुशंसमान

(१।६।१) कस्यनूनमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यआजीगर्तिःशुनःशेषःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोदेवरातः आद्यायाःकःद्वितीयायाअमिलतस्ति-
 स्तृणांसविता (भगभक्त्येत्यस्याभंगोवा) नहितेक्षत्रमित्याद्यानांवरुणस्त्रिष्टुप् अभित्वेत्यादितिगोगायत्र्यः ।

ऽआयुःप्रमोषीः ॥ तदिदं कृतं तद्विवामर्त्यं मादुमद्वयं कृत्वा हृदऽआविर्नष्टे । शुनः श्रेयोयमहं हृभीतः शोऽअस्मात्राजावरु
 णो गुमोक्तु ॥ शुनः श्रेयो हर्तुं गृभीतस्त्रिष्वर्थादित्यं हृदयं दुःखदुःखदः । अर्थं नृराजावरुणः मयुग्याद्विद्धाऽअदब्धो विमुक्तो रूपा
 नान् ॥ अयं तं हेळो रगणनमो भिरयं युक्ते भिरीमहे हविभिः । धर्यप्रमम्य मसुरप्रचेताराजघनेनो मिशिश्चः कृतानि ॥ उदु
 त्तमं रगणनममादरायुमं मिर्मध्यमं श्रयाय । अथायुयमोदित्यत्र तेतं गानागमोऽअदितये स्याम ॥ १५ ॥ (१।६।२) यच्चि
 क्षिते निमोयथाप्रदेररगणनं । मिनीमगिद्यमिद्यनि ॥ मानोयुधार्थदुक्तं यजिहीहानस्यरीरधः । माहृणानस्यमन्यये ॥
 निर्मृत्नीकार्यं तं मनोरथीरभ्युन्नगं दितं । गीर्भिररुणसीमहि ॥ पराहिमे निर्मन्ययुः पतति वस्य ऽइष्टये । ययोनयमतीरुप ॥
 कृदाक्षं नृश्रियं नरमारुणं करामहं । मृद्धीकायोरुचधमं ॥ १६ ॥ तदिदं ममानमाग्राते येन तानमयुच्छतः । धृतमताय
 द्वाशुये ॥ वेदुयोवीनां पुदमं तरिधेणपततां । वेदनावः स्रमुद्रियः ॥ वेदमानो धृतमप्रतोद्वादं गप्रजापतः । वेदुयऽइष्टपु
 जापते ॥ वेदुवार्तस्यमर्तनिमुरोऽस्यस्यगृहृतः । वेदुयेऽअध्यासते ॥ निरपमादधृतमप्रतोवरुणः पुस्त्याइस्या । सास्त्रा
 म्यायमुक्तुः ॥ १७ ॥ अतो निश्चान्यन्तु ताचि क्रियाऽअभिपदयति । कृतानियाचकृत्यां ॥ सनो विश्वाहा मुक्तु रा
 दित्यः गुपयार्करत् । प्रणऽआयुपितारिषत् ॥ विश्वद्वाराणि हिरण्ययं वरुणो यस्तनिर्णिजं । परिस्पशो निर्येदिरे ॥ नयं

(१।६।२) यच्चिद्विषये कवित्वं लघुचस्वागूढम्यशुनः तपोवरुणो गायत्री ।

दिप्संतिदिप्सवोनद्रुह्वाणोजनानां । नद्रवमभिर्मातयः ॥ उतयोमानुपेष्वायशश्चक्रेऽअसाम्या । अस्माकमुदरेष्वा
 ॥ १८ ॥ परामेयंतिथीतयोगवोनगव्यूतीरनु । इच्छंतीरुरुचक्षसं ॥ संनुवोचावहृपुनर्यतोमेमध्वाभृतं । होतैवक्षद
 सेप्रियं ॥ दर्शनुविश्वदर्शतंदर्शरथमधिक्षमि । एताजुपतमेगिरः ॥ इमंमैवरुणश्रुधीहवमघार्चमृळय । त्वामवस्युरा
 चके ॥ त्वंविश्वस्यमेधिरदिवश्चमध्वराजसि । सयामनिप्रतिश्रुधि ॥ उदुत्तमंमुमुग्धिनोविपार्शमध्यमंचृत । अवाध
 मानिजीवसे ॥ १९ ॥ (११६।३) वसिष्वाहिमिधेयवस्त्राण्यूर्जापते । सेमनोऽअध्वरंयज ॥ निनोहोतावरैण्यःसदाय
 विष्टमन्मभिः । अग्नेदिवितर्मतावचः ॥ आहिष्मासनवैपितापिर्यजत्यापयै । सखासख्येवरैण्यः ॥ आनोवह्रीरिशार्द
 सोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । सीदंतुमनुगोयथा ॥ पूर्यहोतरस्यनोमंदस्वसख्यस्यच । इमाऽउपुश्रुधीगिरः ॥ २० ॥ य
 च्छिद्विश्वार्थतातनादिवद्वंयजामहे । त्वेऽइद्धूयतेह्रविः ॥ प्रियोनोऽअस्तुविश्रपतिर्होतामंद्रोवरैण्यः । प्रियाःस्वग्रयोव
 यं ॥ स्वग्रयोहिवार्थदेवासौदधिरचनः । अथानऽउभयैपाममृतमर्त्यानां । मिथःसंतुप्रशस्तयः ॥
 विश्वेभिरग्नेऽअग्निभिर्मंयज्ञमिदंवचः । चनोधाःसहसोयहो ॥ २१ ॥ (११६।४) अश्वंनत्यायारवंतंबुदध्याऽअग्निनमो

(११६।३) वसिष्वेतिदशर्चस्यसूक्तस्यशुनःशेषोऽग्निर्गोयत्री । (११६।४) अश्वंनत्वेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यशुनःशेषोऽग्निर्गोयत्री । नमोम
 हन्नाइत्यस्यादेवास्तिष्टुप् ।

भिः । सन्नाजैतमध्यराणां ॥ सघानःसनुःशर्वसापथुप्रगामासुशेर्वः । मीढाऽअस्माकंवभूयात् ॥ सनौदराच्चासाच्चनि
 मर्त्यादधायोः । पाहिसदुमिद्विभ्यायुः ॥ इममपुत्वमस्माकंसर्निर्गायन्ननव्यांसं । अग्नेदेवपुमवोचः ॥ आनोभजपर
 मेव्यावाजैपुमध्यमेपु । शिक्षायस्वोऽअंतमस्य ॥ २२ ॥ विभक्तसिचित्रभानोसिधौरुमोऽवपाकऽआ । सद्योदाशुपे
 क्षरसि ॥ यमग्नेपुत्तुमर्त्यमवावाजैपुयंजुनाः । संयताशश्वतीरिपः ॥ नकिरस्वसहत्यपयुंताकर्यस्यचित् । वाजोऽअ
 स्तिश्रवाव्यः ॥ सवाजैविश्वचर्षणिरचंद्रिस्तुतरुता । विम्रेभिरस्तुसनिता ॥ जरावोधुतद्विविष्टिविशेषयज्ञियाय ।
 स्तोमैरुद्रायदृशीकं ॥ २३ ॥ सनोमहाऽअनिमानोधुमकैतुःपुरुश्चंद्रः । धियेवाजायहिन्यतु ॥ सरेयोऽइयविश्वपतिदं
 व्यःकैतुःशृणोतुनः । उक्थैरग्निर्वृहद्भानुः ॥ नमोमहद्भ्योनमोऽअभिकेभ्योनमोयुवंभ्योनमंऽआशिनेभ्यः । यजोमद्रे
 वान्यदिशुक्रवामाज्यायसःशंसमार्धक्षिदेवाः ॥ २४ ॥ (१।६।५) यत्रमार्चापथुर्भुमऽअर्च्योभर्वतिसोतवे । उल्लूखलसु
 तानामवेद्विद्रजल्गुलः ॥ यत्रद्वाविजधनाधिपयण्याकृता । उल्लूखलः ॥ यत्रनार्यपच्ययमुपच्यवंचशिक्षते । उल्लूख
 लः ॥ यत्रमंधाधिवृधतैरुमीन्यमितुवाऽइव । उल्लूखलः ॥ यच्चिद्धित्वंगेहृहृऽउल्लूखलकयुज्यसे । इहधुमत्तमं

(१।६।५) यत्रमंधेतिनवर्चस्यसूक्तस्यआधानांचतसृणामिन्द्रःततोद्वयोरुल्लूखलंततोद्वयोरुल्लूखलमुसलेअंत्यायाःप्रजापतिर्हिरिन्द्रः
 (अधिपवणचर्मदेयतावां) आद्या.पळनुपुमःअंत्यासिस्त्रोगायज्यः ।

वदुजयतामिषदुंभुभिः⁺ ॥ २५ ॥ उतस्मतेवनस्पतेवातोचियात्यग्रमित् । अथोऽइंद्रायपातवेसुनुसोममुद्धखल ॥
 आयजीर्वाजसार्तमाताष्ट^१चाविजर्भतः । हरीऽइवांघांसिष्वप्सता ॥ तानोऽअद्यवनस्पतीऽऋष्वावृज्योभिःसोतृ
 भिः । इंद्रायमधुमत्सुतम् ॥ उच्छिष्टं चम्वोर्भरुसोमंपवित्रऽआसृज । निर्धेहिगोरर्धित्वचि⁺ ॥ २६ ॥ (१।६।६)
 यच्चिद्धिसत्यसोमपाऽअनाशुस्ताऽइवुस्मसि । आतूनंऽइंद्रशंसयगोष्वभ्वेषुशुत्रिषुसहस्रेषुतुवीमघ ॥ शिप्रिन्वाजा
 नांपतेशचीवुस्तर्धदुंसना । आतूनं ॥ निष्यापयामिथुहशांसस्तामवुध्यमाने । आतूनं ॥ सुसंतुत्याऽअरा
 तयोवोधैतुशूररातयः । आतूनं ॥ समिद्रगदुंभंनृणनुयंतपापर्यामया । आतूनं ॥ पतोतिकुंडुणाच्योदरे
 यातोवननादधि । आतूनं ॥ सर्वपरिक्रोशंजहिजंभयाकृकदाभ्व । आतूनं ॥ २७ ॥ (१।६।७) आवु
 ऽइंद्रंक्रिवियथावाजुयंतःशुतक्रुं । मंहिष्ठंसिचुऽइंदुभिः ॥ शुतंवायःशुचीनांसहस्रवासमाशिरां । एदुनिमं
 नरीयते ॥ संयन्मदायशुष्मिणऽएनाह्यस्योदरे । समुद्रोनव्यचौदुधे ॥ अयमुत्तेसमंतसिकुपोतऽइवगर्भाधि ।
 वचस्तच्चिन्नऽओहसे ॥ स्तोत्रंराधानांपतेगिर्वाहोवीर्यस्यते । विभूतिरस्तुसुनृता ॥ २८ ॥ ऊर्ध्वस्तिष्ठानऽऊतयेस्मि

(१।६।६) यच्चिद्धिसत्येतिसमर्चस्यसूक्तस्यशुनःशेषंद्रःपंक्तिः । (१।६।७) आवुइंद्रमितिद्वाविशत्यृचस्यसूक्तस्यशुनःशेषंद्रःसप्तद-
 श्यादितिसृणामश्विनौततस्तिस्त्रुणामुपागायत्रीअस्माकमितिपादनिचृतशब्ददिद्रइतित्रिष्टुप् ।

न्याजेऽशतक्रतो । समन्येषु ब्रवावह ॥ योगे योगे तव स्तंवाजे वाजे हवामहे । सखायऽइंद्रं मृतये ॥ आघागमुद्यद्विश्रव
 त्सहृदिणीं भिरुतिभिः । वाजे भिरुपनो हव ॥ अनुप्रलस्यैकसो हवे तु विप्रतिनरं । यंते पूर्वे पिता हवे* ॥ तं त्वा वियं विश्व
 वाराशां स्मेहपुरुहूत । सखैव सो जरितृभ्यः ॥ २९ ॥ अस्माकं शिप्रिणीनां सोमपाः सोमपात्रा । सखैव जित्सखीना
 म् ॥ तथा तदस्तु सोमपाः सखैव जित्सखा कृणु । यथा तदुदमसीष्टये ॥ रेवतीर्निःसधुमादुऽइंद्रं संतु विधाजाः । क्षुमं
 तोयाभिर्मवेम ॥ आयत्वा बान्त्सनासः स्तोतृभ्यो धृष्णवियानः । ऋणोरक्षं न च वयोः* ॥ आयहुवः शतक्रतुवाकामं जरि
 तृणां । ऋणोरक्षं न रशीभिः ॥ ३० ॥ शश्वदिंद्रः पोमृधद्विजिगाय नानंदद्भिः शश्वसद्भिर्धनानि । सनो हिरण्यरुधं दु
 सनायान्त्सनः सनितास्तनये सनो दात् ॥ आश्विनावश्वावत्युपाया तं शवीरया । गोमहश्वा हिरण्यवत् ॥ सुमानयौ ज
 नो हि वारथौ दद्यावर्मत्यः । समुद्रेऽर्ध्विनेयते ॥ न्युह्यस्य मर्धनि च्चक्रं रथस्य ये मधुः । परिधामन्यदीयते ॥ कस्तऽ
 उपः कधमिरेभुजे मर्तोऽमर्त्ये । कर्नक्षसे विभावरि ॥ वयं हितेऽअर्मन्मह्यान्तादापराकात् । अभ्वेन चित्रेऽअरुपि ॥
 त्वं त्येभिरागं ह्वाजेभिर्दुहितं दिवः । अस्मेरयिनिधारय ॥ ३१ ॥ (१।७।१) त्वमग्ने प्रथमोऽअंगिराऽऋषिर्देवो दे
 वानां भवः शिवः सखा । तव व्रते कुवयो विद्वानापसो जायंत मरुतो भ्राजं हृष्टयः ॥ त्वमग्ने प्रथमोऽअंगिरस्तमः कुविर्देवा

(१।७।१) त्वममद्वत्या दशार्चस्य सूरस्य आंगिरसो हिरण्यस्तूपोभिर्जगती अष्टमीपोळयं त्यसिष्टमः ।

नांपरिभूयसिद्धतं । विभुर्विन्ध्यस्मभुवनयमोधिरोद्धिमाताशयुःकतिघाचिद्रायवै ॥ त्वमग्नेप्रथमोमातरिभ्वनऽआविर्भ
 यमुक्तयावियस्वते । अरेजेतारोदसीहोतुर्व्यसंभोभारमयजोमहोवसो ॥ त्वमग्नेमनवेधामवाशयःपुरुर्वसेसुकृतेसु
 कृत्तरः । श्यात्रेणयत्पित्रोर्मुच्यसेपर्याद्यापूर्वमनयन्नापरंपुनः ॥ त्वमग्नेवृषभःपुष्टिवर्धनऽउर्ध्वतद्युचेभवसिश्त्रवार्यः ।
 यऽआहुतिपरिवेद्यायर्द्धुतिमेकायुरग्नेचिशऽआविर्वाससि ॥ ३२ ॥ त्वमग्नेवृजिनवर्तनिनरंसक्मन्पिपपिंविदयेवि
 चर्षणे । यःशूरसातापरितक्म्येधनेदुश्चेभिश्चित्समृताहंसिभूर्यसः ॥ त्वमग्नेऽअमृतत्वर्जसमेमर्तदधासिश्त्रवसेसिदिवे
 दिवे । यस्तातृपाणऽडुभयायजन्मनमयःऋणोग्निप्रयऽआर्चसूर्ये ॥ त्वनोऽअग्नेसनयेधनानांयशसैकारुंष्टुष्टिस्तवा
 नः । रुभ्यामकर्मापसानयेनदुर्बर्थायाशृधिषीमार्वतनः ॥ त्वनोऽअग्नेपित्रोरुपस्यऽआदेवोदेवेष्वनवद्यजागृविः । तनु
 कृद्धोधिप्रमतिश्चकारवेत्वंकल्याणवसविश्रमोपिपे ॥ त्वमग्नेप्रमतिस्त्वपितासिनस्त्वयस्कृत्तवजामयोव्यं । संत्यारा
 यःशतितुःसंसप्तुक्षिणःसुदीरयंतिप्रतपामदाम्य ॥ ३३ ॥ त्वमग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽअकृण्वन्नहुपस्यविदपतिम् ।
 इष्टामकृण्वन्मनुपस्यशासनीपितुर्व्यत्पुत्रोमर्मकस्यजायते ॥ त्वनोऽअग्नेतवदेवपायुभिर्मयोनोरक्षतन्वश्चयंघ । ज्ञाता
 तोकस्यतनयेगवामस्यनिमेषंरक्षमाणस्तव्यते* ॥ त्वमग्नेयज्यवेपायुरंतरोनिपंगार्यचतुरक्षऽइध्यसे । योरातहव्योवृ
 कायधार्यसेऋरेथिन्मंत्रमनसायनोपितं* ॥ त्वमग्नेऽउरुंसायवाघतेस्याह्येद्रेकणःपरंमंत्रनोपितत् । आधस्यचित्प्र

मंतिरुच्यसे पितामपाकं शास्त्रिप्रदिशो विदुष्टरः ॥ त्वमग्ने प्रयत दक्षिणं नरं वमस्य तं पारिपासि विश्वतः । स्वादुक्षद्भ्रायो
वसतो स्योनूकृज्जीवया जंयते सोऽपमादिवः⁺ ॥ ३४ ॥ इमामग्ने शरणमीमृषो नऽइममध्वानं यमगामदूरात् । आपिः
पिताममतिः सोम्यानां भूमिरस्यृषिकृन्मर्त्यानां ॥ मनुष्वदग्नेऽंगिरस्वदंगिरो ययाति वत्सदने पूर्ववच्छुचिं । अच्छया
ह्यार्यद्वाद्व्यंजनमासादय वहिपियक्षिचप्रियं⁺ ॥ एते नग्ने ब्रह्मणा वा वृथस्वशर्की वा यत्तै च कृमा विदावा । उत प्रणेव्यभि
वस्योऽअस्मान्तर्जनः सृजसुमत्या वा जयत्या ॥ ३५ ॥ (१।७।२) इन्द्रस्य नुवीर्योणिप्रवोचं यानि चकार प्रथमानि वृज्री ।
अहृन्नहि मन्युपस्तर्तु प्रवक्षणा अभिनृत्पर्वतानां ॥ अहृन्नाहि पर्वतेशि श्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रस्वयं ततक्ष । वाश्राऽइव धेनवः
स्यंदमानाऽअंजः समुद्रमवजग्मुरारपः ॥ वृषायमाणो यृणीत सोमं त्रिकटुकैष्वपि वत्सुतस्य ॥ आसार्यकं मघवा दत्तवज्रम
हृक्षेन प्रथमजामहीनां ॥ यदिद्राहं न प्रथमजामहीनामान्मायिनाममिनाः प्रोतमायाः । आत्सूर्यजनयन्धामपुसां सतादी
क्षाशत्रुन किला विवित्से ॥ अहं नृत्रं वृत्रतरं व्यसमिद्रो वज्रेण महता वधेन । स्कंधांसीव कुलिशेना विवृक्ष्णाहिः शयतऽउ
पपृक्पृथिव्याः⁺ ॥ ३६ ॥ अयोद्धेर्वदुर्मदऽआहि जुह्वे महावीरं पुं विवाधमृजीपं । नातारीदस्य समृत्तिवधानां संरुजानाः
पिपिपऽइंद्ररात्रुः ॥ अपादहस्तोऽअपृतन्यदिद्रमास्य वज्रमधिसानौ जघान । वृष्णो वज्रिः प्रतिमानं बुभूषन्पुरुत्रा वृत्रोऽअ

(१।७।२) इन्द्रस्य न्वि विपचदार्चम्यसूक्तस्य हिरण्यस्तूपइंद्रक्षिष्टम् ।

नयुर्धस्तः ॥ नन्दनभिन्नमयाशयानंमनोरुहाणाऽअसित्युत्पापः । याश्चिद्वृत्रोर्महिनापुयतिष्ठतासामहिःपत्सुतःशीर्षं
 भूय ॥ नीचार्ययाऽअभवद्वृत्रपुत्रेद्रौऽअस्याऽअववर्धजभार । उत्तरासुरधरःपुत्रऽआसीद्वानुःशयेसहवत्सानधेनुः⁺ ॥
 अतिष्ठतीनामनिघेशनानांकाष्ठानामध्येनिहितंशरीरं । वृत्रस्यनिष्ठयविचरंत्यापोदीर्घतमऽआशयदिद्रशत्रुः ॥ ३७ ॥
 द्वाप्तपक्षीरहिगोपाऽअतिमुत्तिरुद्धाऽआपःप्रणिनेयुगावः । अपांवलमपिहितयदासीद्वृत्रजघन्याऽअपतद्द्वार ॥
 अभ्योवारोऽअभवत्तदिद्रसकेयस्यामृत्यहद्वेवऽएकः । अजयोगाऽअजयःशूरसोममर्वास्तुजःसर्तवसससिंधून् ॥ ना
 स्मैविद्युनतन्युतुःसिंपधनयांमिहुमकिरध्रादुनिच । इन्द्रश्चयद्युपुधातेऽअहिश्चोत्तापरीम्योमघवाविजिग्ये ॥ अह्यो
 तांक्रमपश्यऽइंद्रहृदियत्तेजमुपोभीरगच्छत् । नवचयनंवातिचुस्रवंतीःश्येनोनमीतोऽअतरोरजांसि ॥ इंद्रोयातोव
 सितस्यराजाशमस्यचशृंगिणोवज्रवाहुः । सेटुराजाक्षयतिचर्पणीनामुरांननेमिःपरितावभूव ॥ ३८ ॥ इतिप्रथमाष्ट
 केद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥

द्वितीयाध्याये वर्गाः ३८ सूक्तानि १३ ऋचः १८९ ॥ त्यागः ॥ ऋमुभ्यइदं. ८ इंद्रामिभ्यामिदं. ६ अश्विभ्यामिदं. ४ सवित्र-
 इदं. ४ अग्नयइदं. २ देवीभ्यइदं. इंद्राणीवरुणान्यमायीभ्यइदं. घावाष्टाधिवीभ्यामिदं. २ पृथिव्याइदं. विष्णवइदं. (प्रथमायादेवे-
 भ्योवा) ६ वायवइदं. इंद्रवायुभ्यामिदं. २ मित्रावरुणाभ्यामिदं. ३ मरुद्भ्यः (मरुत्वतइन्द्रायवा) इदं. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ३

पूजाइदं. ३ अग्न्यइदं. ७ अग्न्यच्चइदं. अग्नयइदं. कायेदं. अग्नयइदं. सवित्रइदं. ३ (अत्यायाभगायवा) वरुणायेदं. ३१ अम-
यइदं. २२ देवेभ्यइदं. इंद्रायेदं. ४ उत्सवलायेदं. २ उत्सलमुसलाभ्यामिदं. २ प्रजापतयेहरिशंद्राय (अधिपवणचर्मणे) वेदं.
इंद्रायेदं. २३ अश्विभ्यामिदं. ३ उपसइदं. ३, अग्नयइदं. १८ इंद्रायेदं १५ ॥ इतिद्वितीयोऽध्यायः ॥

एतत्रिधिद्वादशाभिननवम्यत्येत्रिषुभौह्याम्येकादशसवित्रनवमीजगत्याद्याचसालिगोक्तदयतपादाप्रयोचि
शतिःकण्वोघौरआग्नेर्यप्रागाधमूर्ध्वऊरुयौप्यौक्कीलंपंचोनामारुतंहिगायत्रंतुकच्छप्रयइशप्रागाधंतूत्तिष्ठाष्टौत्रा
क्षणस्पत्यंयंरक्षंतिनववरुणमित्रार्यम्णांमध्येतृचआदित्येभ्योगायत्रंहिसंपूंपदसपौष्णीकदुद्रायनवरौद्रतृतीयामे
त्रावरुणीचात्यस्तृचःसौम्योत्पानुष्टुबध्नोपलूनाप्रस्कण्वःकाण्वआग्नेयंतुप्रागार्धमाद्योद्धुचोभ्युपसार्धत्वमग्नेदशा
नुष्टुभमर्धचौत्योदैवएषोपंचोनाभिनंतुगायत्रं ॥ ३ ॥

हरिःओ३म् ॥ (१।७।३) एतायामोपगुण्यंतुऽइंद्रमस्माकंसुप्रमर्तिवावृधाति । अनामणःकुचिदाद्रुत्यरायोगवाकेंतंपर
मावर्जितनः ॥ उपेद्रुहंधनदामप्रतीतंजुष्टानश्चेनोर्वसतिपताभि । इंद्रंनमस्यद्भुपमेभिरुर्कयःस्तोतृभ्योहव्योऽअस्तिया
मन् ॥ निसर्वसेनऽइषुधौऽरसकुसमर्योगाऽअजतियस्यवष्टि । चोष्क्यमार्गइंद्रभूरिवामंमापणिर्भूरुसदधिप्रवृद्ध ॥

(१।७।३) एतायोमेतिपंचदशर्चस्यसक्तस्यहिरण्यस्तपंद्रुमिष्य ॥

यधीहिंदस्युधनिर्घनैर्नैऽएकश्चरक्षुपशाकेभिरेन्द्र । धनोरधिविषणुकेव्यायुग्रयज्वानःसनुकाःप्रेतिमीयुः ॥ पराचि
 च्छीर्योवेवृजुस्तइंद्रायेज्वानोयज्वभिःस्पर्धमानाः । प्रयद्विवोहरिवःस्थातरुग्रनिरव्रताँऽअधमोरोदस्योः ॥ १ ॥ अयु
 युत्सन्ननवृधस्यसेनामर्यातयंतक्षितयोनवग्वाः । वृषायुधोनवध्रयोनिरेष्टाःप्रवद्भिरिंद्राच्चितयंतआयन् ॥ त्वमेतावृद्ध
 तोजक्षतश्चायोधयोरजसइंद्रपारे । अर्वादहोदिवऽआदस्युमुच्चाग्रहुन्वतःस्तुवतःशंसमावः ॥ चक्राणार्सःपरीणहंपृथि
 व्याहिरण्येनमणिनाशुर्भमानाः । नहिन्वानासस्तितिरुस्तइंद्रपरिस्पशौऽअदधात्सूर्येण ॥ परियदिद्वुरोदसीऽबुभेऽअहु
 भोजीर्महिनाविन्धतःसीम् । असन्यमानौऽअभिमन्यमानैर्निर्वह्यभिरधमोदस्युर्मिन्द्र ॥ नयेद्विवःपृथिव्याऽअंतमापुन
 मायाभिर्धिनदांपर्यभूवन् । युज्वज्रवृषभश्चइंद्रोनिज्योतिपातमसोगाऽअबुक्षत् ॥ २ ॥ अनुस्वधार्मक्षरुन्नापो
 ऽअस्यावर्धतमध्यऽआनाव्यानां । सग्रीचीर्नेनमनसातमिन्द्रऽओजिष्ठेनहन्मेनाहश्चभिद्युन् ॥ न्याविच्यदिलीविशस्य
 दृष्टाविशंगिणमभिनृच्छुष्णमिन्द्रः । यावत्तरोमधवन्यावदोजोवज्रेणशत्रुमवधीःपृतन्युं ॥ अभिसिध्मोअजिगादस्यश
 त्रन्वित्तिर्मेनवृषभेणापुरोभेत् । संवज्रेणासृजद्दुत्रमिन्द्रःप्रस्वांमतिर्मतिरुच्छाशदानः ॥ आवःकुत्समिंद्रयस्मिन्चाक
 न्प्रावोयुध्यंतवृषभंदशद्युं । शफच्युतोरैणुर्नक्षतधामुच्छैत्रेयोनाहायातस्यौ ॥ आवःशर्मवृषभंतुग्न्यासुक्षेत्रजेपेमधव

न्द्विद्वयं ॥ ज्योक्विदन्नतस्थिवांसोऽअक्रच्छत्रूयतामधरावेदनाकः ॥ ३ ॥ (१७।४) त्रिश्चिन्नोअद्याभवतनवेदमावि
 मुय्यायामउतरातिरश्विना । युवोहिंयंत्रद्विभ्येववाससोभ्यायसैन्याभवतमनीपिभिः ॥ त्रयःपवयोमधुवाहनेरथेसोम
 स्येनामनुचिश्चद्विदुः । त्रयःस्कंभासःस्कभितासऽआरभेत्रिर्नक्त्यायस्त्रिर्वैश्विनादिवा ॥ समानेऽअहृत्रिरवद्यगो
 हनात्रिरुघयंमधुनामिमिक्षतं । त्रिर्याजयतीरियोऽअश्विनायुर्वदोपाऽअसम्यमपसश्चपिन्वतं ॥ त्रिर्यतियांतत्रिरनु
 प्रतेजनेत्रिःसुम्राव्येत्रेधेर्वशिक्षतं । त्रिर्नार्घ्यहृतमश्विनायुर्वत्रिःपृक्षोऽअस्मेऽअक्षरैयपिन्वतं ॥ त्रिर्नार्यिवहृतमश्वि
 नायुर्वत्रिर्दुयतातात्रिरुतार्यतंधियः । त्रिःसौभगत्वंत्रिरुतःश्रवांसिनस्त्रिषंवांसूरेदुहितारुद्रधं ॥ त्रिर्नोऽअश्वि
 नादिव्यानिभेपजात्रिःपार्धावानित्रिरुदत्तमद्भ्यः । ओमानंशुयोर्ममकायसूनवैत्रिधातुशर्महृतंशुभस्पती ॥ ४ ॥ त्रि
 र्नोऽअश्विनायजतादिवेद्वेपरित्रिधातुपृथिवीर्मन्नायतं । त्रिन्नोनासत्यारप्यापरायतंऽआरमेववातःस्वसराणिगरुछ
 तं ॥ त्रिरश्विनासिर्धुभिःसप्तमातृभिस्त्रयऽआहावास्त्रेधाहृविष्कृतं । त्रिन्नःपृथिवीरुपरिप्रवादिनोनाकरक्षेधेद्युभिर
 कुभिर्हितं ॥ कं११त्रीचक्रात्रिचतोरथस्यकं१त्रयोवंधुरोयेसर्नीढाः । कदायोगोवाजिनोरासंभस्येनयज्ञंनासत्योपया
 यः ॥ आनासत्यागच्छतंहूयतेहृविर्मध्वःपिपतंमधुपेभिरासभिः । युवोहिर्पूर्वसवितोपसोरथमृतायचित्रघृतयंतमि

(१७।४) त्रिश्चिद्विदितद्वाद्यचंभ्यसृफत्स्यदिरण्यस्तूपोश्विनौजगतीनवम्यंलेत्रिप्रभौ ।

प्यति ॥ आनासत्यात्रिभिरेकादशैरिहदेवेभिर्यातमधुपयमग्निना । प्रायुस्तारिष्टनीरपांसिभृक्षतंसंधतद्वेपोभवतंसचा
 मुवा ॥ आनोऽअश्विनान्निवृत्तारथेनार्वाचरयिवहतंसुवीर । शृण्वतावामवसेजोहवीमिष्टुधेचनोभवतुवाजसातो
 ॥५॥ (१।७।५) हयाम्यग्निप्रथमंस्वस्तयेहयामिमित्रावरुणाविहावसे । हयामिरात्रीजगतोनिवेशनीहयामिदुवंसवि
 तारमृतये ॥ आकृष्णेनुरजसावर्तमानोनिवेशयन्नमृतमर्त्यं च । हिरण्ययेनसधितारथेनादुवोयार्तिभुवनानिपश्यन् ॥
 यार्तिदुवःप्रयतायात्युद्धतायातिशुभ्राभ्यांयजतोहारिभ्यां । आदुवोयार्तिसवितापररावतोपविश्वान्दुरिताबाधमानः ॥ वि
 अभीष्टतंकृशनिर्विश्वरूपंहिरण्यशम्यंयजतोवृहतं । आस्याद्रथंसविताचित्रभानुःकृष्णारजोसितविपीदधानः ॥ वि
 जनाञ्च्यावाःशितिपादोऽअख्यन्नधंहिरण्यप्रजंगवहतः । शश्वद्विशःसवितुदंव्यस्योपस्थेविश्वामुर्वनानितस्थुः ॥
 तिस्रोधावःसवितुर्द्वाऽऽपस्थाऽएकायमस्यभुवनेविरापाद् । अणिनरथ्यममृताधितस्थुरिहब्रवीतुयऽउतच्चिकेतत्
 ॥ ६ ॥ विसुपर्णोऽअंतरिक्षाण्यख्यन्नभीरवैपाऽअसुरःसुनीधः । क्लेइदानींसूर्यःकश्चिकेतकतमांघारिदिमरुस्याततान ॥
 अष्टीर्व्यत्यक्कुर्मःपृथिव्यास्त्रीधन्ययोजनासससिंधून् । हिरण्यश्वःसवितादुवऽआगाहधद्रत्नादाशुपेवार्याणि ॥

(१।७।५) हयामीत्येकादशचंस्वस्तूक्तस्याहिरण्यस्तूपःसवितात्रिष्टुप् । आद्यायाश्चतुर्षुपादेपुक्रमेणाग्निमित्रावरुणरात्रिसवितारोदेवताः
 आद्यानवन्यौजगत्सौ ।

हिरण्यपाणिः सवित्ताविचर्यणि रूभेद्यावापृथिवीऽअंतरीयते । अपामीवांवाधते वेतिसूर्यमभिकृष्णेन रजसाद्यामृणोति ॥
 हिरण्यहस्तो असुरः सुनीयः सुमृत्लीकः स्वर्वायात्वर्वाह् । अपसेधन्नक्षसो यातुधानानस्था द्वेव प्रतिदोषं गृणानः* ॥ येतेपं
 धाः सवितः पूर्व्या सोरिणवः सुकृताऽअंतरिक्षे ॥ तेभिर्नोऽअद्यपधिभिः सुगेभीरक्षाचनोऽअधिचब्रूहि देव ॥ ७ ॥ (१।८।१)
 प्रवोयं हंपुरुणां विशादैवयुतीनां । अग्निसंक्ते भिर्वचो भिरीमहेयं सीमिदुन्य ईळते ॥ जनांसोऽअग्निर्दधिरे स ह्यो वृधं हविष्मै
 तो विधेमते । सत्यं नोऽअद्य सुमनाऽइहा विताभवावाजैः पुसंत्य ॥ प्रत्यादूतं वृणीमहे होतारं विश्वे वदसं । महस्ते सतो वि
 चरत्युचर्यो विधिर्युशंति भानयः ॥ देवासंस्त्वायरुणो मित्रोऽअर्यमासदंतं प्रक्षमिधते । विश्वंसोऽअग्ने जयति त्वया धनं य
 स्ते दुदाशुमर्त्यः ॥ मुद्रो होता गृहपतिर्रेदूतो विशामसि । त्वे विश्वा संगता निघ्नता ध्रुवायानि दुवाऽअकृण्वत ॥ ८ ॥ त्वे
 ऽइदं मे सुभगे य विष्टय विश्वमाहूय ते हविः । सत्यं नोऽअद्य सुमनाऽउता परं यक्षि देवान् सुवीर्या ॥ तर्धे मिथानमस्विनऽउप
 स्मुराजमासते । होत्राभिर्गन्निमनुषः समिधते तितिर्यासोऽअतिस्त्रिधः ॥ घंतो वृत्रमतरत्रोदसीऽअपऽउरुक्षर्याय च क्रिरे ।
 सुवत्कण्वे वृषाद्युभ्याहुतः क्रंदुदभ्यो गविष्टिषु ॥ संसीदस्वमहौ अंसि सो च स्वदेव्यी तमः ॥ विधूममग्ने अरुपं मिथे च्यस
 जर्मशस्तदर्शतं* ॥ यं त्वा देवा सोमनवेदुधुरि ह्यजिघं हव्यवाहन । यंकण्वो मे ध्याति धिर्धनुस्तुतं यं वृषाय मुपस्तुतः* ॥ ९ ॥

(१।८।१) प्रवोयहमिति विदित्युच्यस्य सुकृण्वोभिः ऊर्ध्वंऽउपुणप्रतिद्वयोर्यूपः प्रगाथा (अयुजोऽष्टहलः युजः सतोऽष्टहल इत्यर्थः) ॥

यमग्निमेध्यातिथिः कण्वर्द्धधः ऋतादधि ॥ तस्यग्रेपोदीदियुस्तमिमाऽऽचक्ष्ममग्निर्वधयामसि ॥ रायस्पूधिंस्वधावो
स्तिहितेर्द्धेयव्याप्य ॥ त्वंवाजस्यश्रुत्यस्यराजसिसनोमृळमहौअसि ॥ ऊर्ध्वऽऊर्णुणऽऊतयेतिष्ठादेवोनसंविता ।
ऊर्ध्वोवाजस्यसर्नितायदुजिभिर्वाधद्विर्बिह्वयामहे ॥ ऊर्ध्वोर्नःपाह्यहसोनिक्केतुनाविभ्वंसमत्रिणंदह । कुंधीर्नऽऊर्ध्वो
चरथायजीवसेविदादुयेपुनोदुवः ॥ पाहिनोऽअग्नेरक्षसःपाहिधर्तेरराग्णः । पाहिरीपतऽइतयाजिधांसतोबृहद्भानो
यर्विष्टय ॥ १० ॥ घनेयुधिष्वग्विजह्यराग्णस्तपुर्जभयोऽअस्मधुक् । योमर्त्यःशिशीतेऽअत्यक्तुभिर्मानःसरिपुरीशत ॥
अग्निर्विन्नेसुवीर्यमग्निःकण्वायसौभगं । अग्निःप्रार्वन्मित्रोत्तमेध्यातिथिमग्निःसाताऽरुपस्तुतं ॥ अग्निनातुर्वशयदु
परावर्तऽइम्रादेवंहवामहे ॥ अग्निर्नयंनववास्तवंवृहदंधंतुर्वीतिंदस्यवेसहः ॥ नित्वामग्नेमनुर्दधेज्योतिर्जनायशश्व
ते ॥ दूदिदेयकण्वऽऽतजातऽउक्षितोयन्नमस्यतिकृष्टयः ॥ त्वेपासोऽअग्नेरमवंतोऽअर्चयोभीमासोनप्रतीतये ॥ रक्षस्वि
नःसदुमिद्यातुमावतोविश्वंसमत्रिणंदह ॥ ११ ॥ (१।८।२) क्रीळ्वःशर्धोमारुतमनुवर्णरथेशुभं । कण्वाऽअभिप्र
गायत ॥ येपृपतीभिर्ऋष्टिभिःसाकंवाशीभिर्ऋजिभिः । अजायंतस्वभानवः ॥ इहेवशृण्वऽएपांकशाहस्तेपुयद्रदान् ।
नियामंश्चित्रमृजते ॥ प्रवःशर्धोयधृष्वयेत्वेषधुम्रायशृष्मिणे । देवतंत्रह्रगायत ॥ प्रशैसागोष्वव्यैक्रीळ्वयच्छर्धोमारुतं ।

(१।८।२) क्रीळ्ववदतिर्चददार्चसासूक्तस्य कण्वोमरुतोगायत्री ।

जंभेरसस्यवाद्ये ॥ १२ ॥ कोवोवपिष्ठऽआनरोदिवश्चमध्वधूतयः । यत्सीमंतंनधूनुध^१ ॥ नित्रोयामायमानुपोदुद्रुडु
 प्रायमन्यवे । जिहीतपर्वतोगिरिः^२ ॥ येपामज्मेपुष्टधिवीजुज्वा^३ऽइवविश्रपतिः ॥ भियायामेपुरेजते । स्थिरं हिजानंमेपां
 वयोमातुर्निरतवे । यत्सीमनुद्विताशयः ॥ उदुत्येसनवोगिरुःकाष्ठाऽअज्मेप्वलत । वात्राऽअभिज्ञयातवे ॥ १३ ॥ त्वं
 चिद्धाद्वीर्धपुंमिहोनपतममृध्रं । प्रच्यावयंतियामभिः ॥ मरुतोयद्धयोचलंजना^४ऽअचुच्यवीतन । गिरि^५ऽरचुच्यवीत
 न ॥ यद्धयातिमरुतःसंहृद्वयतेध्वधा ॥ शृणोतिकश्चिदेपां ॥ प्रयात्तशीर्भमाशुभिःसंतिकण्वेपुयोदुवः ॥ तत्रोपुमादया
 ध्वे ॥ अस्तिहिष्मामदायवुःससिप्मावयमेपां । विश्वं चिदायुर्जीवसे ॥ १४ ॥ (१।८।३) कद्धनूनंकधप्रियःपितापुत्रं
 नहस्तयोः । द्रुधिघ्नेयृक्तवर्हिषः ॥ कंनूनंकद्धोऽअर्थगंतादिवोनपृथिव्याः । कंयोगावोनरण्यंति ॥ कंयःसुन्नानव्यांसि
 मरुतःकंसुवृता । क्रो^६३ विश्वनिर्साभगा ॥ यद्ययंपृथिमातरोमर्तासुःस्यातन । स्तोतावो^७ऽअमृतःस्यात् ॥ मायोमृगोन
 यवसेजरिताभूदजोष्यः । पृथायमस्यंगदुप ॥ १५ ॥ मोपुणःपरापरानिर्ऋतिर्दुर्हणावधीत् । पृदीष्टतृष्ण्यासह^८ ॥
 सत्यंयेपाऽअमवंतोधन्वंचिदारुद्रियासः । मिहकृण्वंत्यवातां^९ ॥ वाश्रेवविद्युन्निममातिवृत्तंनमातासिपक्ति । यदेपां
 वृष्टिरसजि ॥ दिवाचित्तमःकृण्वंतिपर्जन्येनोदवाहेन । यत्पृथिवीव्युंदति ॥ अधस्वनान्मरुतांविश्वमासन्नपाधिवं ।

(१।८।३) कद्धनूनमितिपंचदशचंयसूक्तस्यकण्वोमरुतोगायत्री ।

अरेजंतुप्रमानुषाः ॥ १६ ॥ मरुतोवीलुपाणिभिश्चित्रारोधस्वतीरनु । यातेमखिद्रयामभिः ॥ स्थिरारवःसंतुनेमयोर
 थाऽअर्थासऽप्यां । सुसंस्कृताऽअभीशंवः ॥ अच्छावदातनागिराजरायेव्रह्मणस्पति । अग्निमित्रनर्दशुतं ॥ मिमी
 हिश्लोकमास्येपुर्जन्यइवततनः । गायगायत्रमुक्थ्य* ॥ वंदस्वमारुतंगणत्वेपंपनस्युमर्किणं । अस्मेवृद्धाऽअसन्निह* ॥
 ॥ १७ ॥ (१।८।४) प्रयदित्थार्परावर्तःशोचिर्नमानमस्यथ । कस्यकृत्वाभरुतःकस्यवर्षसाकंयाथकंहूतयः ॥
 स्थिरारवःसंत्वायुधापराणुदेवीलूऽइतप्रतिष्कभे । युष्माकमस्तुतविपीपनीयसीमामर्त्येस्यमायिनः ॥ पराहुयत्स्थिरंहु
 थनरोवर्तयथागुरु । वियाधनवनिनःपृथिव्याव्याशाःपर्वतानां ॥ नहिवःशत्रुर्विधिदेऽअधिद्यविनभूम्यांरिशदसः ।
 युष्माकमस्तुतविपीतनायुजारुद्रासोन्नूचिदाधुपे ॥ प्रवेपयतिपर्वतान्विचंतिवनस्पतीन् । प्रोऽआरतमरुतोदुर्मदा
 ऽइवदेवांसःसर्वयाचिशा* ॥ १८ ॥ उपोरथेपृपृपृतीरुगुध्वंप्रष्टिर्वहतिरोहितः । आवोयामायपृथिवीचिदश्रोदवीभयं
 तमानुषाः ॥ आवोमक्षूतनायिकंरुद्राऽअवोवृणीमहे । गताननोवसायथापुरेत्थाकण्वायत्रिभुपे ॥ युष्मेपितोमरु
 तोमर्त्येपितऽआयोनोअभ्यऽईपते । वितंयुयोतशर्वसाव्योजंसावियुष्माकाभिरूतिभिः ॥ अस्मिहिप्रयज्यवःकण्वेड
 दप्रचेतसः । अस्मिभिर्मरुतान्नऽकृतिभिर्गताद्वृष्टिनविद्युतः ॥ असाम्योजोविभूथासुदानुवोसामिधूतयःशर्वः ।

(१।८।४) प्रयदित्थेतिदशचरस्यसूक्तस्यकण्वोमरुतोवाहंतप्रगाथाः (अयुजोवृहत्यायुज सतोवृहत्या.) ।

ऋषिद्विपैमरुतःपरिमन्यवृडपुंनसृजतुद्विपं ॥ १९ ॥ (१।८।५) उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयुयंतस्त्वमेहे । उपप्रयंतुमरु-
तःसुदाननवृडइंद्रप्राशूभेयासचा ॥ त्वामिद्विसंहसस्पृत्रमर्त्येउपव्रतेधनेहिते । सुवीर्यमरुतऽआस्वश्व्यंदधीतयोर्वऽआ-
चके ॥ प्रतुब्रह्मणस्पतिःप्रदुव्येतुसुनृता । अच्छावीरनर्यप्यकिराधसंदेवायज्ञनयंतुनः ॥ योवाघतेददातिसूनरंवसुस-
धत्तेअक्षितिश्रवः । तस्माऽइळासुवीरासायंजामहेसुप्रतूतिमनेहसं ॥ प्रनूनं ब्रह्मणस्पतिर्मत्रवदत्युक्थ्यं । यस्मिन्निद्रो-
घरुणोमित्रोऽअर्यमादेवाऽओकांसिचक्रिरे ॥ २० ॥ तमिद्वोचेमाविदथैपुशंभुयंमत्रदेवाऽअनेहसं । इमांचवाचंप्र-
तिहयंथानरोविश्वेक्षुमामावोऽअश्रवत् ॥ कोदेयुयंतमश्रुज्जनंकोष्टुक्तयंहिपं । प्रप्रदाश्वान्यस्त्याभिरस्थितांतर्वाघृक्षयंद-
धे ॥ उपक्षत्रंपृचीतहंतिराजभिर्भयेचित्सुक्षितिंदधे । नास्यवर्तानतरुतामहाधनेनाभेऽअस्तिवृज्जिणः ॥ २१ ॥
(१।८।६) यंरक्षतिप्रचेतसोघरुणोमित्रोऽअर्यमा । नूचित्सदभ्यतेजनः ॥ यंचाहुतेवृषिप्रतिपांतिमर्त्येरिपः । अरिष्टः
सर्वेऽप्यधते ॥ विदुर्गाविद्विपःपुरोघ्नंतिराजानऽएषां । नयंतिदुरितातिरः ॥ सुगःपंथाऽअनृक्षरआदित्यासन्तयंते ।
नात्रावखादोऽअस्तिवः ॥ ययज्ञंनयंथानरऽआदित्याऽऋजुनोपथा । प्रवःसधीतयेनशत् ॥ २२ ॥ सरलंमर्त्योवसु-

(१।८।५) उत्तिष्ठेत्यष्टर्चससूक्तस्य कण्वो ब्रह्मणस्पतिः अयुजो बृहलः युजः सतो बृहलः । (१।८।६) यंरक्षन्तीति न च र्चससूक्तस्य घोरः क-
ण्वः आद्यानां तिसृणामंल्यानां तिसृणां च वरुणमित्रार्यमणस्तृतीयादितिसृणामादित्यागायत्री ।

विश्वैतोकमुतमर्ना ॥ अञ्जगच्छत्यस्तृतः ॥ कथाराधामसत्रायः स्तोममित्रस्यार्यम्णाः । महिप्सरोवरुणस्य ॥ मावो
 व्रतं माशर्पतं प्रतियोचे देवयतं । मन्त्रैरिदं आर्विधासे ॥ चतुरश्रिद्वदमाना द्विभीयादानिधातोः । नर्दुरुकार्यस्पृहये
 त् ॥ २३ ॥ (११८।७) संपूषन्नार्च्यनस्तिरुव्यहो विमुचो नपात् । सध्वादेव प्रणस्पुरः* ॥ योनः पूषन्नघो वृकोदुःशेव
 आदिदेवगति । अर्पस्मत्तं पथोजिहि ॥ अपत्यं परिपं धिनं मुषीवाणं हुरश्चितं । दूरमधिं स्रुते रज ॥ त्वं तस्य द्वया विनो घशंस
 स्य रुस्य चित् । पदाभिति सुतपुपिं ॥ आतत्तं दस्रमंतुमः पूषन्वौ वृणीमहे । येन पि वनचौ दयः ॥ २४ ॥ अर्धानो विश्व
 मो भगुहिरेण्यवाशीमत्तम । धर्मानिमपुणा कृधि ॥ अतिनः स्रुत्तोनयस्रुगानः सुपथा कृणु । पूषन्निहकतुं विदः ॥ अ
 भिमययमं नयननयग्यारोऽअर्चने । पूषन्निहकतुं ॥ शुग्धिपूधिं प्रयंसि च शिशीहि मास्युदरं । पूषन्निहकतुं ॥
 नपूषणं मे धामसि सुक्तरभिगृणीमसि । वसूनि द्रुस्ममीमहे ॥ २५ ॥ (११८।८) कद्रुद्राय प्रचेतसे मीह्रुष्टमाय तव्यसे ।
 योचे मशतं मंहृदे* ॥ यथानोऽअदितिः कर्तृपथे नृभ्यो यथागवे । यथातो कार्यरुद्रियं ॥ यथानो मित्रो वरुणो यथारुद्र
 श्विकेतति । यथाविश्वे मजो र्यसः ॥ गाथर्पति मे धर्पति रुद्रं जलापभेपजं । तच्छंयोः सुन्नमीमहे ॥ यः शुक्रऽईव सुयोजिहि

(११८।७) संपूषन्निदिदस्यं स्य गृत्तम्य रुणः पूषा गायत्री । (११८।८) कद्रुद्रायेति नवर्चस्य सुक्तम्य कण्वोरुद्रस्त्वतीयायामित्रावरुणाच
 सप्तम्यादि नृचस्य सोमो गायत्र्यन्त्यानुष्टुप् ।

रण्यमिवोर्चते । श्रेष्ठोद्भवानां वधुः ॥ २६ ॥ शनः करत्यर्वतसंगमे पायमेव्ये । नृभ्यो नारिभ्यो गत्रे ॥ अस्मे सोमं श्रिय
मधिनिधेहि शतस्य नृणां । महि श्रवस्तु विनृग्म् ॥ मानः सोमपरिवाधो मारांतयो जुहुरंत । आनं ऽइदो वाजे भज ॥
यास्ते प्रजा ऽअमृतस्य परस्मिन् धामे द्रुतस्य । मूर्धानाभां सोमयेन ऽआभूयंतीः सोमवेदः ॥ २७ ॥ (११९।१) अग्ने विध
स्वदुपसंश्चिन्नं राधो ऽअमर्त्यं । आद्राशुर्पजात्तवेदो बह्वृत्त्वमद्यादुर्वा ऽउपवुधः ॥ जुष्टो हि दूतो ऽअसि हव्यवाहुनोर्ध्वे रथोर
धनराणां । सजूरभ्यर्भ्यामपसासु वीर्यमस्मेधे हि श्रयो वृहत् ॥ अद्यादूत्तं वृणीमहे वसुमन्निपुरुप्रियं । धूमकेतुं भा ऽऋजीकं
व्युष्टिपुयज्ञानां मध्यरश्रियं ॥ श्रंध्यं विष्टमतिर्धिस्वाहुतं जुष्टं जनां यदाशुपे । देवाँ अच्छायातवे जातवेदसमग्निमीळिब्यु
ष्टिपु ॥ स्तुविष्यामि त्वामहं विश्वस्य मृतभोजन । अग्ने त्राता रं ममृतं मियेथ्ययजिष्ठं हव्यवाहन ॥ २८ ॥ सुशंसो नोधि
गृणते र्यं विष्ट्यमर्धुजिह्वः स्वाहुतः । प्ररुक्णवस्य प्रतिरन्नायुर्जीवसे नमस्यादैव्यं जनं ॥ होतारं विश्ववेदसं संहित्वा विशं ऽ
इंधते । स ऽआर्वहपुरुहूतमर्चेत सोमैर्देवाँ ऽइह द्रुवत् ॥ सवितारं मुपसंमभ्यिना भगमग्निं व्युष्टिपुक्षपः । कण्वांसस्त्वासु
तसौ मास ऽइंधते हव्यवाहं स्वधर ॥ पतिर्ह्यध्वराणामर्धे दूतो विशामसि । उपवुध ऽआर्वहसोमपीतये देवाँ ऽअद्य स्वेदशः ॥
अग्ने पूर्वा अनूपसो विभावसो द्रीदे र्यं विश्वदर्शतः । असि ग्रामे ब्रविता पुरोहितो सियं से पुमानुपः ॥ २९ ॥ नित्वा यज्ञस्य

(११९।१) अग्ने विवस्वादि ति च तु दं स च म्यसू सस्य काण्य. प्ररुक्णो मि राधे अरुपुष्य अयुजो धृहल. युजः सतो धृहलः ।

सार्धनमग्नेहोतारमृत्विजं । मनुष्यदैवधीमहिप्रचेतसंजीरंदूतममर्त्यं ॥ यद्देवानां मित्रमहःपुरोहितांतरोयासिदूत्य ।
 सिधोरियप्रस्वनितासऽक्रमयोग्रेभ्राजंतेऽअर्चयः ॥ श्रुधिश्रुत्कर्णवह्निभिर्देवैरेमेसयावभिः । आसीदंतुवर्हिपिमित्रोऽ
 अयमाग्रातर्यावाणोऽअच्युरं ॥ शृण्वंतुस्तोमैरुतःसुदानवोग्निजिह्वाऽऽकृतावृधः । पिवंतुसोमंवरुणोघृतव्रततोश्चिभ्या
 मृपसांसजुः ॥ ३० ॥ (११९।२) त्वमग्नेवसूँरिहरुद्राँऽआदित्याँऽवृत् । यजास्वध्वरंजनंमनुजातंघृतमुपै ॥ श्रु
 प्रीयानोहिद्राशुपैदुवाऽअग्नेविचेतसः । तान्नोहिदश्वगिर्वर्णस्त्रयस्त्रिंशतुमावह ॥ प्रियमेघवदत्रिवजातवेदोविरूपव
 त् । अंगिरस्वन्महिग्रतप्रस्कण्वस्यशुधीहव्यं ॥ महिकेरवऽउतयेप्रियमैधाऽअहूपत । राजतमध्वराणामग्निशुक्लेणशो
 चिषा ॥ घृताहवनसंत्येमाऽवुपुशुधीगिरः । याभिःकर्णवस्यसन्नोहव्यंतवसेत्वा ॥ ३१ ॥ त्वांचित्रश्रवस्तमहव्यंतेविशु
 जंतवः । शोचिक्केशंपुरुप्रियाग्नेहव्यायवोद्धवे ॥ नित्याहोतारमृत्विजं दधिरेवसुवित्तमं । श्रुत्कर्णसुप्रथस्तमंविप्राँऽअग्ने
 दिविष्टिपु ॥ आत्वाविप्राँऽअच्युच्यवुःसुतसौमाऽअभिप्रयः । बृहद्भाविभ्रतोहृविग्नेमतीयद्राशुपै ॥ प्रातर्याव्णःसह
 स्कृतसोमपेयायसंत्य । इहाद्यदैव्यंजनंवाहिँरासादयावसो ॥ अर्वांचदैव्यंजनमग्नेयश्चसहृतिभिः । अयंसोमःसुदान

(११९।२) त्वममेवसुनिदिदशर्चम्यसूक्तस्यप्रस्कण्वोमिरन्त्यायादेवाभ्यानुष्टुप् ।

वृत्तं पाततिरोऽअह्वयम् ॥ ३२ ॥ (१।१।३) एषोऽउपाअपूर्व्याव्युच्छतिप्रियादिवः । स्तुपेवामभ्विनावुहत्^१ ॥
 यादुस्त्रासिंधुमातरामनोत्तररयीणां । धियादेवावसुविदा^२ ॥ वच्यंतेवांककुहासोज्ज्वर्यामधिषिष्टपि । यद्गारथोवि
 भिष्यतात् ॥ ह्रुषियाज्जरोऽअपांपिपंतिपुर्निरा । पिताकुटस्यचर्षणिः^३ ॥ आदुरोवांमतीनां नासत्यामतवचसा ।
 पातंसोमस्यधृण्णुया^४ ॥ ३३ ॥ यानुःपीपरदभ्विनाज्योतिष्मतीतर्मस्तिरः । तामस्मेरसाथामिषं^५ ॥ आनोनायामे
 तीनां यातंपारायुगंतवे । युजाथामभ्विनारथं^६ ॥ अरित्रवांदिवस्पृथुतीर्थेसिधूनांरथः । धियायुयुञ्ज्ऽइंदवः ॥ द्विवस्कं
 ष्वासुऽइंदवोवसुसिधूनांपदे । स्ववृत्रिकुहधित्सथः ॥ अभ्रूदुभाऽउंअंशवेहिरण्यंप्रतिसूयः । व्यख्यज्जिह्वासितः
 ॥ ३४ ॥ अभ्रूतुपारमेतत्रेभंधाऽऋतस्यसाधुया । अर्दंशिविद्युतिदिवः^७ ॥ तत्तदिदुभ्विनोरवोजरिताप्रतिभूयति ।
 मदेसोमस्यपिप्रतोः ॥ द्वावृसानावियस्वतिसोमस्यपीत्यागिरा । मनुष्वच्चैभ्रूऽआगतं ॥ युयोरूपाऽअनुश्रियुपरिग्मनो
 रूपाचरत् । ऋतार्वनथोऽअकुभिः ॥ उभापिचतमभ्विनोभानुःशर्मयच्छतं । अविद्वियाभिरुत्तिभिः ॥ ३५ ॥ इतिप्र
 थमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

^१ (१।१।३) एषोऽउपाइतिपंनषनचस्यसूस्त्रम्यप्रस्कण्वोधिनीगायत्री ।

तृतीयाध्याये वर्गाः ३५ सूक्तानि १४ ऋचः १७३ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. १५ अश्विम्यामिदं. १२ अमित्रावरुणरात्रिसवितृ-
भ्यइदं. सवित्रइदं. १० अग्नयइदं. १२ यूपायेदं. २ अग्नयइदं. ६ मरुद्भ्यइदं. ४० ब्रह्मणस्पतयइदं. ८ वरुणमित्रार्यमभ्यइदं. ३ आदि-
त्येभ्यइदं. ३ वरुणमित्रार्यमभ्यइदं. ३ पूष्णइदं. १० रुद्रायेदं. २ मित्रावरुणरुद्रेभ्यइदं. रुद्रायेदं. ३ सोमायेदं. ३ अग्नयश्रुपो-
भ्यइदं. २ अग्नयइदं. २१ अग्निदेवभ्यइदं. अश्विम्यामिदं. १५ ॥ इतिप्रथमेतृतीयोऽध्यायः ॥

अयंदशप्रागाथंतुसहपोळशोपत्यंतूपश्चतुष्कमानुष्टुभंतूदुत्यंससोनासौर्यनवाद्यागायत्र्योत्यस्तृचोरोगघ्नलपनिप
दंत्योर्धचोर्द्विपद्मोऽभित्यंपचोनासव्योद्विचिष्टुवंतंमगिराइंद्रतुल्यंपुत्रमिच्छन्नभ्यध्यायत्सव्यइतींद्रएवात्यपुत्रो
जायतंत्यंसुत्रयोदश्यंत्येचिष्टुभौन्यूज्वेकादशांत्येचिष्टुभौमानोत्याचिष्टुपृष्ठ्यष्टमीनवमीचदिवश्चिदष्टौजागतंह्ये
पप्रपद्ममंहिष्ठायनूचिन्नवनोधागौतमआग्नेयंहिचतुस्त्रिष्टुवंतंवयाइत्सप्तवैश्वानरीयवह्निंपचास्माइदुपोळश ॥४॥
हरिः ॐ३म् ॥ (१।९।४) अयंवांमधुमत्तमःसुतःसोमंऽऽकृतावृधा । तमश्विनापिवतंतिरोऽअहचंधुत्तरत्नानि
द्राशुपे ॥ त्रिवंधुरेर्णात्रिवृतासुपेशसारथेनार्थातमश्विना । कर्णासोवांब्रह्मकृष्णवंत्यध्वरेतेपांसुशृणुतंहवै ॥ अश्विनाम
धुमत्तमंपातंसोममृतावृधा । अथाद्यदस्त्रावसुविभ्रन्तारथेदुश्वांसमुपगच्छतं ॥ त्रिपधस्येवाहिर्पिविश्वेदसामध्यायज्ञं

(१।९।४) 'अयंवामितिदशर्चस्यसूक्तस्यप्रस्कण्वोश्विनौअयुजोबृहल्योयुजःसतोबृहल्यः ।

मिमिक्षतं । कण्वांसोचांसुतसोमाऽअभिर्घवोयुवांहवतेऽअश्विना ॥ याभिः कर्ण्वमभिधिभिः प्रावतंयुवमश्विना । ता
 भिः प्व्यं १ स्माँऽअवतं शुभस्पतीपातंसोममृतावृषा ॥ १ ॥ सुदासैदस्त्रावसुविभ्रतारथेषुक्षौवहतमश्विना । रयिसंमृद्रादु
 तर्वादिवस्पयस्मेधत्तंपुरुहृष्टहं ॥ यन्नासत्यापरावतियद्वास्थोअधितुर्वशे । अतोरेथेनसुवृतानऽआगतंसाकंसूर्यस्वरश्मि
 भिः ॥ अर्वाचायांसर्तयोच्चरुथ्रियोवहंतुसयनेदुर्प । इषंपंचतासुकृतेसुदानयऽआवहिःसीदतंनरा ॥ तेननासत्यागतं
 रथेनसूर्येत्यचा । येनुशश्वदूहधुर्धुदाशुपेवसुमध्यः सोमस्पतीतये ॥ वृक्थेभिर्वागवसेपुरुवसूऽअकंश्चनिह्वयामहे । शश्व
 त्कर्ण्वानांसदसिम्रियेहिंकुसोमंपथुरश्विना ॥ २ ॥ (१।९।५) सहवामेननऽउपोव्युच्छादुहितर्दिवः । सहद्युन्नेनवृ
 हुतार्धिभावरिरायादेविदास्वती ॥ अश्वार्थतीर्गोमतीर्विंश्वसुविदोभूरिच्ययंतवस्तवे । उदीरयप्रतिमासूनृताऽउपश्चोदु
 राधोमघोना ॥ उवासोपाऽउच्छाच्चनुदुवीजीरार्थानां । येऽअस्याऽआचरणेषुदधिरसमूदेनश्रवसुस्वयः ॥ उपोयेतेप्र
 यामेषुजतेमनोदानार्यसूर्यः । अत्राहुतत्कर्ण्वऽएपांकर्ण्वतमोनार्मगृणातिनृणां ॥ आघायोपेवसून्युपायतिप्रभु
 जती । जरयतीवृज्नंपद्वदीयतऽउत्पातयतिपक्षिणः ॥ ३ ॥ वियासजतिसमनंब्यं १ धिनःपुदंनवेत्योदती । ययोन
 किटेषस्त्रिवांसऽआसतेव्युष्टौवाजिनीवति ॥ एपायुंकपरावतःसूर्यस्योदर्यनादधि । शतंरथेभिःसुभगोपाऽइयंविया

(१।९।५) सहवामेनेतिपोळशर्चस्यसूक्तस्यप्रस्कण्वउपाःअयुजोवृहलयोजःसतोवृहत्यः ।

त्यभिमानुपान् ॥ विश्वंमस्यानानामचक्षसेजगज्ज्योतिष्कणोतिसूनरी । अपद्रेपोमघोनीदुहितादिवऽउपाऽउच्छदप
 सिधः ॥ उपऽआर्भाहिभानुनाचंद्रणदुहितर्दिवः । आवहतीभूर्यस्मभ्यंसाभंगव्युच्छंतीदिविष्टिषु ॥ विश्वस्यहिप्राण
 नंजीवंत्यवियदुच्छसिसूनरि । सानोरथेनबृहताविभावरिश्रुधिचित्रामघेहवं ॥ ४ ॥ उपोवाजं हि वंस्वयश्चित्रोमानु
 पेजनं । तेनार्यहसुकृतोऽअधुरौऽउपयेत्यागुणंतिवह्यः ॥ विश्वान्देवाऽआर्वहसोमपीतयैतरिक्षादुपस्त्वं । सास्माहु
 धागोमदश्वाचदुक्थ्यमुपोवाजंसुवीर्यम् ॥ यस्यारुशतोऽअर्चयःप्रतिभद्राऽअदक्षत । सानोरयिविश्ववारंसुपेशसमु
 पाददातुसुहृन् ॥ येचिद्धित्वामृषयःपूर्वेऽकृतयेजुहूर्वसेमहि । सानःस्तोमाऽअभिगृणीहिराघसोपःशुक्रेणशोचिपा ॥
 उपोयदुधभानुनाविद्वाराधुणयोदिवः । प्रभोयच्छतादष्टकंपृथुच्छदिःप्रदेविगोमतीरिपः ॥ संनोरायादृहुताविश्वपेश
 सामिधियासमिळाभिरा । संद्युन्नेनविश्वतुरोपोमहिंसवाजैर्वाजिनीवति ॥ ५ ॥ (११९।६) उपोभद्रेभिरागहिदि
 वाश्चिद्रोचनादधि । बहत्वरुणस्ववऽउपत्वासोमिनोगृहं ॥ सुपेशंसखरथंयमध्यस्थाऽउपस्त्वं । तेनासुश्रयसंजनंप्रा
 वाद्यदुहितर्दिवः ॥ वर्यश्चित्तेपतत्रिणोद्विपच्चतुष्पदर्जुनि । उपःप्रारश्चतूरनुदिवोऽअंतैभ्यस्परि ॥ व्युच्छंतीहिरादिम

भिविश्वमाभासिरोचनं । तांत्वामुपवसूयवोगीभिः कृष्वाऽअहृषत ॥ ६ ॥ (११९।७) उदुत्यंजातवेदसंदुष्यंवहंतिके
 तवः । इदोविश्वार्थसूर्यम् ॥ अपत्येतायवोययानक्षत्रायत्यक्तुभिः । सूर्यायविश्वचक्षसे ॥ अहंश्रमस्यकेतयोविरुद्रमयो
 जनौऽअनु । भ्राजंतोऽअग्रयोयथा ॥ तुरर्णिविश्वदर्शतोज्योतिष्कृदसिसूर्य । विश्वमाभासिरोचनं ॥ प्रत्यङ्देवा
 नांविशः प्रत्यङ्देविमानुपान् । प्रत्यङ्द्विश्वस्वर्दृशे ॥ ७ ॥ येनापायकचक्षसाभुरण्यंतजनौऽअनु । त्वंयरुणपश्यसि ॥
 विद्यामेपिरजस्पृघ्नहामिमानोऽअक्तुभिः । पश्यंजन्मानिसूर्य ॥ सप्तत्वाहुरितोरयेवहंतिदेवसूर्य । शोचिष्केशंविचक्ष
 ण ॥ अयुक्तसंशुध्युवः सूरोरथस्यनुत्यः । ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उद्वयंतमसस्परिज्योतिष्पश्यंतउत्तरं । देवं
 दंघ्रत्रासूर्यमगन्मज्योतिरुत्तमं ॥ उद्यन्नघमित्रमहआरोहृद्वचरादिव । द्बुद्रोगंमर्मसूर्यहरिमाणं चनांशय ॥ शुक्लैषु
 मेहरिमाणं रोपुणाकांसुदध्मसि । अर्धोहारिद्रुपेमेहरिमाणं निदध्मसि ॥ उदगादुयमादित्योविश्वेनुसहसासह । द्वि
 पंतमह्यं रंधयन्मोऽअर्हद्विगतेरंधं ॥ ८ ॥ (११९।११) अभित्यमेपंपुरुहतमृग्मियमिंद्रंगीभिर्मदतावस्वोऽअर्णवे ।
 यस्यद्यावोनविचरंतिमानुषाभुजेमंहिष्ठमभिविप्रमर्चत ॥ अभीमयन्वन्स्वभिष्टिमतयौतरिक्षप्रांतर्धिपीभिरावृतं । इंद्रं

(११९।७) उदुत्यमिति त्रयोदशर्चस्य सूक्तस्य प्रकृष्वः सूर्यागायत्री अंत्याश्रवसोऽनुष्टुभः (अंत्यस्तुचोरोगव्रउपनिषद्लोचयोद्विपम्रद्वतिगुणः) ।
 (११९।११) अभित्यमिति पंचदशर्चस्य सूक्तस्य सप्तम्य आगिरसः सन्यदं द्रोजगती अंत्ये द्वे त्रिष्टुभौ ।

दक्षासऽऽभयोमदुच्युतैशतक्रंतुंजवनीसुनृतांरुहत् ॥ त्वंगोत्रमंगिरोभ्योवृणोरपोतात्रयेशतदुरेषुगातावप
 द्विमदायवहोवस्याजावद्रिवावसानस्थनृतेयन् ॥ त्वमपामपिधानावृणोरपाधारयःपर्वतदानुमदसु । वृत्रंयदिद्रुशव
 सार्वधीरहिमादित्सूर्यदिव्यारोहयोद्देशः ॥ त्वंमायाभिरपमायिनोधमःस्वधाभिर्येऽअधिशुष्टावजुह्वत । त्वंपिप्रोर्नम
 णःप्रारुजःपुरःप्रऽऽरुजिभ्यान्नंदस्युहर्त्येव्याचिथ ॥ ९ ॥ त्वंकुत्सशुष्णहर्त्येव्याविथारधयोतिथिगवायशंबरम् । महान्तंचि
 द्युदंनिकमीःप्रदासनादेवदस्युहर्त्यायजज्ञिषे ॥ त्वेविभ्यातविपीसध्र्यग्घितातवुरार्धःसोमपीधार्यहर्षते । तववज्रश्चि
 कितेबाहोर्द्वितोयुक्षाशत्रोरव्युचिभ्यानिवृण्व्या ॥ विजानीह्यार्यान्येचदस्यवोर्वह्निर्मतेरंधवाशासदव्रतान् । शार्कीभन्
 यजमानस्यचोदितविभ्येत्तातेसधुमादेयुचाकन ॥ अनुव्रतायर्धयुन्नपव्रतानाभूभिरिद्रःश्रथयुन्ननाभुवः ॥ वृद्धस्य
 चिद्वर्धतोद्यामिर्नक्षतःस्तर्वानोयम्रोविजधानसंदिहः ॥ तक्षद्यच्चऽवृशनासहसासहोयिरोदसीमजमनावधतेशवः ।
 आत्वावार्तस्यनृमणोमनोयुजऽआपूर्यमाणमवहन्मभिश्चवः ॥ १० ॥ मंदिष्टयदुशनैकाव्येसच्चौऽइंद्रौवंकूयंकुतराधिपति
 छति । उग्रोययिर्निरुपःस्रोतसासृजद्विशुष्णस्यदंहुिताऽएरयत्पुरः ॥ आस्मारधंवृषपाणेषुतिष्ठसिशार्यातस्यप्रभृतायेषु
 मंदसे । इंद्रयथासुतसोमेषुचाकनोर्नर्वाणंश्लोकुमारोहसेदिवि ॥ अर्ददाऽअभीमहुतेवचस्यवेकक्षीर्यतेवृचयामिद्रसु
 न्यते । मेनाभवोवृषणभ्यस्यसुक्रतोविभ्येत्तातेसर्वनेषुप्रवाच्या ॥ इंद्रोऽअश्रायिसुध्योनिरेकेपुत्रेपुस्तोमोदुयोनयूपः ।

ण्याते सोमा सो वृत्रहृत्यै पुसत्यते । यत्कारवेदश्ववृत्राण्यप्रतिवाहिष्मते नि सहस्राणि वर्हयः ॥ युधायुधमुपघेदे पि धृष्ण्या
 परापुरं स मिदं हंस्यो जसा । नम्यायादं द्रुसख्या परावति नि वर्हयो न मुचि नाम मायिनं ॥ त्वं करं जमत पर्णयं वधी स्ते जिष्ठया
 त्तिथि ग्यस्य वर्तनी । त्वं शता वंशुदस्या भिनपुरौ नानुदः परं पूताऽऽरुजि श्वना ॥ त्वमेतान् ज नराज्ञो द्विर्दश वंधुना सुश्रव
 सोपजग्मुपः । पृष्टिं सहस्रानवति नवश्रुतो नि चक्रे णरथ्या दुष्पदा वृणक् ॥ त्वमाविथ सुश्रवसं तत्रोति भिस्तवत्रामभिरिद्र
 तूर्वयाणं । त्वमस्मै कुत्स मतिथि ग्यमायुं महाराज्ञे यूनेऽअरंधनायः ॥ यऽउदृचीद्रदेवगोपाः सखायस्ते शि यतमाऽअसा
 म । त्वां स्तोपाम त्वया सुवीरा द्राघीयऽआयुः प्रतरं दर्धनाः ॥ १६ ॥ (१११०१४) मानोऽअस्मिन्मघयन्पृस्त्वंहं सिनु
 हितेऽअंतःशर्वसः परीणशे । अर्कदयो नद्योऽइरोरुवद्वर्ना कथानक्षोणी भियसा समौ रत ॥ अर्चा शक्राय शोकिने शचीयते
 शृण्वंतं मिद्रं महयद्राभिष्टुहि । योधृष्णुना शर्वसरोदसीऽउभे वृषा वृषत्या वृषभो न्युजते ॥ अर्चो दिवे वृहुते शूण्यं श्वचः स्वक्ष
 त्रयस्य धृपतो धृपन्मनः । बृहच्छ्रवाऽअसुरो वृहणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषभोरथो हि पः ॥ त्वं दिवो वृहुतः सानुको पयो यत्मना
 घृपता शं वरं भिनत् । यन्मायिनो व्रंदिनो मंदिना धृपच्छितांग भस्ति मशर्नि पृतन्यसि ॥ नियमृणक्षि श्वसनस्य मूर्धनि शुण्ण
 स्य चिद्व्रंदिनो रोरुवद्वर्ना । प्राचीने नमनसा वर्हणा वता यदुद्या चिच्छृणवः कस्त्या परि ॥ १७ ॥ त्वमाविथ नयं तु व

(१११०१४) मानो अस्मिन्त्रिलोकादक्षचस्यसूक्तस्य सव्यदं द्रो जगती पष्ठयष्टमी नवम्येकादश्यसिपुमः ।

शयंदुत्वंतुर्वीतिव्ययंशतक्रतो । त्वंरथमेतंशंकृत्व्येधनेत्वंपुरो नवातिदंभयो नवं ॥ सघाराजासत्पतिःशशुवज्जनौरातहं
 व्यःप्रतियःशासमिन्वति । इक्यावायोऽभिगुणातिराधसादानुरस्माऽउपरपिन्वतेद्वियः ॥ असंमंक्षत्रमसंमामनी
 पाप्रसोमपाऽअर्पसासंतुनेमै । येतऽइंद्रद्रुदुपोवृधयंतिमहिक्खत्रंस्थविरंवृष्ण्यंच ॥ तुभ्येदेतेवंहुलाऽओंद्रदुग्धाश्चमपदे
 अमसाऽइंद्रुपानाः । व्यंश्रुहितपयाकामेपामधामनौवसुदेयायकृन्व ॥ अपामतिष्ठद्धरुणह्रंतमोतवृत्रस्यजठरेपुप
 र्यंतः । अभीमिंद्रोनुद्योवृग्निणाहिताविभ्याऽअनुष्ठाःप्रवृणेषुजिघ्रते ॥ सशर्वृधमधिघाद्युन्नमस्मेमहिक्खत्रंजनापाळिद्रुत
 व्यं ॥ रक्षाचनोमघोनःपाहिसुरीत्रायेचनःस्वपत्याऽइपेधाः ॥ १८ ॥ (१११०१५) द्विवश्चिदस्यवरिमाविपप्रथऽइंद्र
 नमह्णागृधिबीचनप्रति । भीमस्तुर्गिष्मान्चर्यणिभ्यऽआतपःशिशीतिवज्रंतेजसेनवंसंगः ॥ सोऽअर्णवोननद्यःसमुद्रियः
 प्रतिगृम्णातिविश्रितायरीमभिः । इंद्रःसोमस्यपीतयेवृपायतेसनात्सयुध्मऽओजसापनस्यते ॥ त्वंतमिंद्रुपर्वतंनभोज
 सेमहोनृग्नस्यधर्मणामिरज्यसि । प्रवीर्येणदेवतातिचेकितेविश्वस्माऽउग्रःकर्मणेपुरोहितः ॥ सऽइहनेनमस्युभिर्वच
 स्यतेचारुजनैपुप्रघ्नवाणऽइंद्रियं । वृषाछंदुर्भवतिहृत्यतोवृषाक्षेमैणधेनौमघवायदिन्वति ॥ सऽइन्महानिसमिथानिम
 ज्मनांकृणोतिपुध्मऽओजसाजनेभ्यः । अर्धाचनश्रद्धधतित्विपीमतऽइंद्रायेवज्रंनिघनिघ्नतेवधं ॥ १९ ॥ सहिश्चव

स्युःसर्दनानिऋत्रिमाध्मयार्चधानऽओर्जसाविनाशयन् । ज्योतीषिकृष्वन्नयुक्काणियज्येवसुक्रतुःसर्तवाऽअपःसृजत् ॥
 दानायमनःसोमपायन्नस्तुतेर्वाचाहरीवंदनश्रुदाकृधि । यमिष्ठासःसारथयोयऽईद्रेतेनत्वाकेताऽआदंभ्रुवंतिभूर्णयः ॥
 अमक्षित्वंसुनिभपिहस्तयोरपद्वंसहस्तन्विश्रुतोदधे । आर्धृतासोवतासोनकृत्भिस्तनूतेकतवऽइद्रभूरयः ॥ २० ॥
 (१११०।६) एषप्रपूर्वोरग्रतस्यचक्षिपोत्योनयोपासुदयस्तभुर्चणिः । दक्षमहेपाचयतेहिरण्ययर्थमायृत्याहारियोगमृ
 भ्यसं ॥ तंगूर्तयोनैमन्निपःपरीणसःसमुद्रंनसंचरणेसनिष्यवः । पतितदक्षस्यविदथस्यनूसहोगिरिनेयेनाऽअधिरोहूतेज
 सा ॥ सतुर्वणिर्महाऽअरेणुपौस्थेगिरेर्भृष्टिर्नन्वाजतेतुजाश्वः । येनशुष्णंमायिनमायसोमदेद्रुप्रऽआभूपुरामयन्निदाम
 नि ॥ देवीयदितानिपीत्यार्घधोतयऽइंद्रुसिपत्तयुपसंनसूर्यः । योपृष्णुनानाश्वसात्राधतितमऽइर्यतिरेणुधृहदहृरिप्ननिः ॥
 वियत्तिरोधुरुणमच्युतंरजोतिष्ठिपोद्वियऽआतासुवर्हणा । स्वर्माद्वयन्मदऽइंद्रुहृष्याहिन्युन्निरूपामोब्जोऽअर्णवं ॥
 त्वंद्विवोधुरुणीधिपुऽओर्जसापृथिव्याऽईद्रुसदनैपुमाहिनः । त्वंसुतस्यमदेऽअरिणाऽअपोचिबृत्रस्यसमयापाप्यारुजः
 ॥ २१ ॥ (१११०।७) प्रमंहिषायवृहतेवहृद्रयेसत्यशुष्मायतवसेमूर्तिभरे । अपामिवप्रचणेयस्यदुर्धरंराधोविश्वायु
 शवसेऽअपायृतं ॥ अर्धतेविभ्यमनुहासद्विष्टयऽआपोनिम्नेवसर्वनाहृविष्मतः । यत्पर्वतेनसमशीतहृयतऽइंद्रस्यप्रः

(१११०।६) एषप्रपूर्वोरितिपठ्यसूक्तम्यसव्यइंद्रोजगती । (१११०।७) प्रमंहिषायेतिपठ्यसूक्तस्यसव्यइंद्रोजगती ।

श्रद्धिताहिरण्ययः ॥ अस्मैभीमायनमसासमच्चरऽवयोनशुभ्रऽआभरापनीयसे । यस्यधामश्रवसेनामैद्वियंज्योतिर
 कारिहुरितोनायसे ॥ इमेतऽइन्द्रतेवयंपुरुषुतयेत्वारम्यचरामसिप्रभूवसो । नहित्वदन्योगिर्वणोगिरुःसर्घत्क्षोणीरिव
 प्रतिनोहर्यतद्वचः ॥ भूरितऽइन्द्रवीर्यं तवसस्यस्तोतुमध्वन्काममापृण । अनुतोद्यौर्बृहतीवीर्यममऽइयंचतेपृथिवी
 नेमऽओजसे ॥ त्वंतामैन्द्रपर्वतंमहामरुवज्रेणवज्रिन्पर्वशर्धकर्त्तिथ । अवास्तुजोनिवृत्ताःसर्तवाऽअपःसन्नाविश्वंदधिपे
 केवलंसहः ॥ २२ ॥ (इतिप्रथमेमण्डलदेशमोनुवाकः) ॥ (१११११) नृचिस्तद्द्वोजाऽअमृतोनिर्तुदत्तेहोतायद्भूतोऽअ
 भवद्विवस्वतः । विसाधिष्ठेभिःपृथिभीरजोममऽआदेवताताहुविपाविवासति ॥ आस्वमन्मयुवमानोऽअजररतुष्व
 विष्यन्नतसेपुतिष्ठति । अत्योनपुष्टमुपितस्यरोचेतेद्विपोनसानुस्तनयश्चक्रदत् ॥ कृणारुद्रेभिर्वसुभिःपुरोहितोहोता
 निषत्तोरयिपाळमर्त्यः । रथोनविश्वैर्जसानऽआयुष्व्यानुपग्वार्योदेवऽऋण्यति ॥ विवातजतोऽअतसेपुतिष्ठतेवृथाजु
 ह्वभिःसृण्यातुविष्वानिः । तृपुयदग्नेवननौघपायसेकृष्णतऽएमरुशदूर्मेऽअजर ॥ तपुर्जभोचनआवातचोदितोयूथेन
 साह्योऽअर्ववातिवंसगः । अभिब्रजंनक्षितंपाजसार्जःस्थातुश्चरथंभयतेपंतत्रिणः ॥ २३ ॥ द्रुधुष्ठाभृग्योमानुपेज्वार
 यिनचारुसुहृजनेभ्यः । होतारमग्नेऽअतिथिर्वरेण्यमिन्नननेवादिव्यायुजन्मने ॥ होतारंससजुह्वोदेयजिष्ठयंवाघतोवृ

(१११११) नृचिदितिनवर्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोधाजभिर्जगतीअत्याश्रतवचिष्टुभ ।

विदपतिर्विधुवेधाः⁺ ॥ तं नव्यसीहृदऽआजार्थमानमसत्सुकीर्तिर्भुजिह्वमश्याः । यमृत्वजोवृजनेमानुपासः प्रयस्व
 तऽआयवोजीर्जनंत ॥ उशिवपावकोवसुर्मानुपेपुवरैण्योहोताधायिविधुः । दर्मनागृहपतिर्दमऽऔऽअशिशुवद्रयिपती
 रयीणां⁺ ॥ तंत्वावयंपतिमद्रेयीणांप्रशंसामोमतिभिर्गोतमासः । आशुनवाजंभरंमर्जयैतः प्रातर्मक्षुधियाचंसुजग
 म्यात् ॥ २६ ॥ (११११४) अस्माऽइदुप्रतवसेतुरायप्रयो नहंमिस्तोमंमाहिनाय । ऋचीपमायाधिगवऽओहृमिद्रायन्न
 ह्मागिरातर्तमा ॥ अस्माऽइदुप्रयऽइवप्रयैसिभराभ्यांगंपवाधेसुबुक्ति । इंद्रायहृदामनसामनीपाप्रलायपत्येधियोमर्जयं
 त ॥ अस्माऽइदुत्यमुपमंस्वर्पाभराभ्यांगंपमास्येन । मंहिष्टमच्छोकिभिर्मतीनांसुबुक्तिभिः सरिवावृधच्चै ॥ अस्माऽइदु
 स्तोमंसंहिनोमिरथूनतष्टयुतत्तिनाय । गिरश्चगिर्वाहसेसुबुर्काद्रायविश्वमिन्वमेधिंराय ॥ अस्माऽइदुसप्तिमित्रश्रवस्यैद्रो
 यार्कजुह्वाङ्गुसमैजे । वीरंद्रानौकसंवदच्चैपूरांगर्तश्रवसंदुर्माणं ॥ २७ ॥ अस्माऽइदुत्वष्टातक्षद्वजंस्वपस्तमंस्वर्यैरणा
 य । धुन्नस्यचिद्विदधेनुमर्मेतुजनीशानस्तुजताकियेधाः⁺ ॥ अत्येदुमातुः सर्वनेपुसद्योमहः पितुंपपिवाश्चार्थन्ना । मुपा
 यद्विष्णुः पचत्सहोयान्विध्यद्वराहंतिरोऽअद्रिमस्ता ॥ अस्माऽइदुग्राधिहृवर्पलीरिद्रायां कर्महिहृत्यऽऊबुः । परिधा
 वापृथिवीजन्त्रलुर्वानास्यतेमहिमानुपरिष्टः ॥ अत्येदुवप्ररिरिचेमहित्वंदिवस्पृथिव्याः पर्यतरिक्षात् । स्वराळिंद्रोदमऽ

(११११४) अस्माद्विद्विपोळशर्चस्यसूक्तस्यनोधाइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

हरिः ओ३म् ॥ (तिममेरयीणां प्रसोसागोमतिभिर्गोतमासः । आशुनर्वाजभरंमर्जयंतः प्रातर्मक्षुध्रियाकंयुजं गायार्चामार्कनरेचिः १४) अस्माऽऽइदुप्रतवसेतुरायप्रयोनर्हमिस्तोमंमार्हिनाय । ऋचीपमायाधिगयऽओहृमिद्रायत्र अंगिरसोगाऽअर्वहंमस्यर्पाभराभ्यांगुपमास्येन । मंहिषमच्छोक्तिभिर्मतीनांमुष्टुक्तिभिः स्तुतिंवाष्टुधये ॥ अस्माऽऽइदु शंतनरः ॥ ससुष्टुष्टुवृत्तत्तिनाय । गिरंश्रुगिर्वाहसेसुष्टुकीर्द्रायविश्वमिन्त्यमेधिनाय ॥ अस्माऽऽइदुसत्तिमिधश्रयस्वेद्रा गुणानोऽअंगिरेवीरंदानौकसंवृद्धैरपुरांगुर्तश्रवसंदुर्मणं ॥ २७ ॥ अस्माऽऽइदुत्यष्टातक्षद्वयंस्वपस्तमंस्वर्यः । रणा तदुप्रयक्षतममनमर्मेतुजनीशानस्तुजताकियेषाः* ॥ अस्वेतुमातुःमवनेपुसचोमहःविषुपंविवाशार्चयन् । मुपा जासनीळेऽहंनान्विध्यद्वराहंतिरोऽअद्रिमस्ता ॥ अस्माऽऽइदुमाश्रिष्टुपक्षीरिंद्रायाकर्मष्ठित्वंऽऽकुरुः । परिद्या धोयुवतीस्तेनास्यतेर्महिमानुंपरिष्टः ॥ अस्वेदेवप्ररिरिचेमनित्यंरुपिस्सृष्टिब्याःपर्युतरिक्षात् । म्युराळिद्रोदमऽ

सहोभिः । कुल्लुहल्लजन्तानपलादुयस्यातस्वसा॥१७७॥ ॥
स्मदद्दुः । पतिनपत्नीरुशतीरुशतंस्पशंतित्वाशवसावन्मनीषाः ॥ सनादेवतवरायोगभस्तीनक्षीयतेनोपदस्यंतिदस्म ।
(११११५) प्रमत्महदितित्रयोदशचैस्यसूक्तत्यनोधाईद्रक्षिषु ।

धूमौऽअसिक्नुमौऽइंद्रधीरुःशिक्षाशचीवःस्तर्वनःशर्चीभिः ॥ सनायुतेगोतमऽइंद्रनव्यमतक्षद्रहंहरियोजेनाय । सु
 नीधार्यनःशवसाननोधाःप्रातर्मधूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ३ ॥ (११११६) त्वमहौऽइंद्रयोहुशुष्मैर्ध्यावाजज्ञानःपृ
 थिवीऽअमर्मेयाः । यद्धतेविश्वगिर्यश्चिदभ्याभियादृढासःकिरणनैर्जन् ॥ आयद्धरीऽइंद्रविश्वतावेरातेवज्रंजरितावा
 होधौत् । येनचिहयतक्तोऽअमित्रान्पुरेऽइष्णासिपुरुहत्पूर्वीः⁺ ॥ त्वंसत्यऽइंद्रधृष्णुरेतान्त्यमृभुक्षानर्घ्यस्त्वंपाद् ।
 त्वंशृष्णोऽगुजनेपृष्ठऽआणोयूनेकुत्सायद्युमेतसर्चाहन् ॥ त्वंहृत्यदिद्रचोद्रीःसखीयुवंयद्वज्रिन्धृपकर्मशुभ्राः । यद्धशूर
 दृयमणःपरार्चयिंदस्यैयोनौनावकृतोवृथापाद्⁺ ॥ त्वंहृत्यदिद्रारिपण्यन्दृहृत्स्यचिन्मर्तानामर्जुष्टौ । व्येऽस्मदाकाष्ठाऽअ
 र्धतियर्धनेयजिह्वमित्रान् ॥ ४ ॥ त्वांहृत्यदिद्राणैसातोस्वर्मिद्विनरेऽआजाहवते ॥ तर्पस्वधावऽइयमासमुर्यऽ
 कृतियर्जिष्यत्साग्याभूत् ॥ त्वंहृत्यदिद्रमत्तयुध्यन्पुरोवजिन्पुरुकुत्सायदर्दः । घर्हिनेयत्सुदासेवृथावर्गोहोराजन्धरिवः
 पूरुर्वैकः ॥ त्वंत्यान्नेऽइंद्रदेवचित्राभिषमापोनर्पीपयुःपरिजमन् । ययाशूरप्रत्यस्मभ्यंसित्यनमूर्जनश्चिभ्यधक्षरध्वै ॥
 अर्कनरितऽइंद्रगोतमेभिर्ब्रह्माण्योक्तानमसाहरिभ्यां । सुपर्शसंवाजमार्भरानःप्रातर्मधूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ५ ॥
 (११११७) दृष्णेनार्धायसुर्मखायवेधसेनोधःसुवृत्किंप्रभरामरुद्भ्यः । अपोनधीरोमनसासुहस्त्योगिरुःसर्मजेविंदधे
 (११११६) त्वमहानितिनत्रचस्वसूक्तस्यनोधाइंद्रमिष्टुप् । (११११७) दृष्णेनार्धयेतिपंचदशचस्वसूक्तस्यनोधाभरुतोजगतीअंत्यामिष्टुप् ।

व्याभुयः ॥ तंजिरेद्रियः कृष्णार्सः उक्ष्णो रूद्रस्य मर्याऽअसुराऽअरेपसः । पावकासः शुचयः सूर्योऽइव सत्त्वानो नद्र
 स्तिनो घोरार्थपसः ॥ युधानो रूद्राऽअजराऽअभोग्धनो च वृक्षुराधिगावः पर्वताऽइव । इहाचिद्विश्वाभुवनानि पाथिवा प्र
 ध्याययंति दिव्यानि मृगमा ॥ चित्रैरंजिभिर्वपुष्व्यजते वक्षःसुरुक्माऽअधियेतिरेशुभे । असेज्येयानि मिमृक्षुऽअर्कप्रयः
 साकंजिरेस्वध्यादिवोनरः ॥ ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान् विधुतस्तविपीभिरक्रत । दुहंत्यूधादिव्यानि धूत
 योभूमिपिन्यतिपयसा परिजयः ॥ ६ ॥ पिन्यत्यपोमरुतः सुदानवः पयोधुतवद्विदधे व्याभुयः । अत्यनमिहे विनयं
 तियाजिनमुत्सुहंतित्स्लनयं तुमक्षितं ॥ महिपासो मायिनश्चित्रभानवो गिरयो न स्वतवसोरघुज्यदः । मृगाऽइव हस्तिनः
 खादधायनाय दारुणीपुतविपीरयुग्धं ॥ सिंहाऽइव नानदतिप्रचेतसः पिशाऽइव सुपिशो विश्ववेदसः । क्षपोजिन्वतः पृ
 थ्वीभिऽअर्कप्रिभिः समित्स्रधापुः शत्रुसाहिमन्यवः ॥ रोदसी आर्वदत्ता गणश्रियो नृपाचः शूराः शत्रुसाहिमन्यवः । आवृ
 धुरेव्यमतिर्नर्दशुता विधुन्नतस्थो मरुतोरथे पुवः ॥ विश्ववेदसोरयिभिः समोक्तसः समिभ्लासः स्तविपीभिर्युर्यशिनः ।
 अस्तारऽइपुंदधिरेगभस्त्योरनंतशुष्मावृषत्वादयो नरः ॥ ७ ॥ हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृधऽअजिघ्रंतऽआपथ्योऽन
 पर्वतान् । मखाऽअयासः स्वसृतो ध्रुवंच्युतो दुध्रकृतो मरुतो भ्राजहृष्टयः ॥ धृपुपावकं वृनिनं विचर्षणि रूद्रस्य सनुहवसा
 गृणीमसि । रजस्तुरैतवसंभारुंतं गणमृजीपिणं वृषणं सञ्चतश्चिरे ॥ प्रनू समर्तः शर्वसाजनौऽअतितस्थो वऽअजतीमरुतो

यमावत । अयं द्विर्वाजं भरते धनान् भिराष्ट्रं च्यं क्रतुमाक्षेति पुष्यंति ॥ चर्कृत्यं मरुतः पृत्सुट्टुट्टं मंशुष्मं मघवं त्सुधत्तन ।
धनस्पृष्टमुक्थ्यं विश्वचर्पणिं लोकं पुष्ये मत्तनयं शतं हिमाः ॥ नृष्टिरं मरुतो वीरवंत मृतीपाहं रयिमस्मासुधत्त । सहस्रिणं शति
नं शशुवां संप्रातर्मक्षूधियायं सुजगम्यात् ॥ ८ ॥ (११२१) पञ्चानतायुं गुह्यार्चतं तं मोयुजानं नमो वहतं ॥ सजोपाधीराः
पदेरनुमन्नुपत्वासीदुन्विश्वेयजन्त्राः ॥ क्रतुस्य देवाऽअनुव्रतागुर्भुवत्परिष्टिद्यां न भूर्म ॥ वर्धती मारपः पुन्यासु शिश्विमत्तस्य
यो नागर्भे सुजातं ॥ पुष्टिर्नरणाक्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुज्मक्षोदो न शंभु ॥ अत्यो नागमन्सर्गप्रतक्रुः सिंधुर्न क्षोदुः कऽ
ईवराते ॥ जामिः सिंधूनां भ्रातैव स्वस्त्रामिभ्यान्नराजानान्यसि ॥ यद्वातं जूतो वनाव्यस्थादुग्निहं दातिरो मापृथिव्याः ॥
श्वसित्यप्युहंसो न सीदुः क्रत्वा चेति षोडशामुपभुत् ॥ सोमो न वेधाऽऽकृतप्रजातः पशुर्न शिश्वा विमुदरे भाः ॥ ९ ॥
(११२२) रयिर्न चित्रासूरो न संहगायुर्न ग्राणो नित्यो न सनुः ॥ तक्रानभूर्णिर्वर्नसि पक्षिपयो न धेनुः शुचिर्विभावा ॥
द्राधारक्षेमो को न रणयो यो न पृको जेता जनानां ॥ ऋषिर्न स्तुभ्या विक्षुप्रशस्तो वाजी न मीतो ययो दधाति ॥ दुरोकं शोचिः
क्रतुर्न नित्यो जायेव यो नावर्विश्वस्मै ॥ चित्रो यदभ्रादश्वेतो न विक्षुरथो न रुक्मिल्येपः समत्सु ॥ सेनैव मष्टा मं दधात्यस्तुर्न
द्विद्युत्त्वे पप्रतीका ॥ युमोर्हजा तोयमोजनि त्वं जारः कुनीनां पतिर्जनीनां ॥ तं वश्चरार्थावयं वसत्यास्तं न गावो न क्षेतऽइच्छं ॥

-(११२१) पञ्चानेति वदार्चस्य सकृदक्षोत्तयः पराशरो भिर्द्विपदो विपदं (११२२) रयिर्नैति वदार्चस्य सुकृत्स्य पराशरो भिर्द्विपदो विपदं ।

सिंघुर्नक्षोदुःप्रनीचीरनोन्नवतगावःस्वर्गदशकिं ॥ १० ॥ (१११२१३) वनेपुजायुर्मतपुमित्रोवृणीतेऽष्टिराजेवाजु
 यं ॥ क्षेमोनसाधुःऋतुर्नभद्रोभुवत्स्वाधीर्होताहव्यवाद् ॥ हस्तेदधानोनुम्णाविश्वान्यमेदेवान्धाहुर्हानिपीदन् ॥ विदं
 तीमन्नरोधियुंघाहुदायसप्तान्मन्त्राँऽअशंसन् ॥ अजोनक्षांदाधारपृथिवीतस्तंभंघामंत्रेभिःसत्यैः ॥ प्रियापदानिपश्वो
 निपाहिविश्वार्युरग्नेगुहागुहंगाः ॥ यऽईचिकेतगुहाभर्वतमायःससादुधारांमतस्य ॥ वियेचृतंत्युतासपंतुऽआदिद्वसू
 निप्रववाचास्मै ॥ वियोवीरुत्सुरोधंन्महित्योतप्रजाऽइतप्रसूवंतः ॥ चित्तिरपादमेविश्वायुःसन्नेवधीराःसंमार्यचक्रुः
 ॥ ११ ॥ (१११२१४) श्रीणन्नुपस्थादिवभुरण्युःस्थातुश्चरथमकून्व्यूर्णात् ॥ परियेदेयामेकोविश्वेपांमुवहेवोदेवानां
 महित्वा ॥ आदिस्तेविश्वेऋतुं जुपंतुशुक्काद्यैवजीवोजनिष्ठाः ॥ भर्जतविश्वेदेवत्वन्नामऽऋतंसपंतोऽअमृतमेवैः ॥
 ऋतस्यप्रेपाऽऋतस्यधीतिविश्वायुर्विश्वेऽअपांसिचक्रुः ॥ यस्तुभ्यंदाशाद्योवातेशिक्षात्तस्मैचिकित्वात्रयिदयस्व ॥
 होतानिपत्तोमनोरपत्येसच्चिन्वासांपतीरयीणां ॥ इच्छंतरेतोमिथस्तनुपसंजानतुस्वैर्दक्षैर्मूराः ॥ पितुर्नपुत्राःऋतुं जुपंतु
 श्रोपुन्येऽअस्यशासंतुरासः ॥ विरायऽऔर्णोदुरःपुरुषुःपिपेशनाकंस्तृभिर्दभूनाः ॥ १२ ॥ (१११२१५) शुक्रःशुशु
 ॥

(१११२१३) वनेष्वितिदशर्चस्यसूक्तस्यपराशरोभिर्द्विपदाविराद् । (१११२१४) श्रीणन्नितिदशर्चस्यसूक्तस्यपराशरोभिर्द्विपदाविराद् ।

(१११२१५) शुक्रइतिदशर्चस्यसूक्तस्यपराशरोभिर्द्विपदाविराद् ।

कौडपोनजारःप्रासमीचीद्वियोनज्योतिः ॥ परिप्रजातःकृत्वावभूथमुवोद्विवानांपितापुत्रःसन् ॥ वेधाऽअहंसोऽ
 अग्निर्विज्ञानमधूनीगोनांस्वाग्नापितनां ॥ जनेनशेवऽआहूर्यःसन्मध्येनिर्पत्तोऽण्वोदुरोणे ॥ पुत्रोनजातोऽण्वोदुरो
 णेवाजीनग्रीतोविशोवितरीत् ॥ विशोयदह्वेनृभिःसनीळाऽअग्निदेवत्वाविश्वान्यदयाः ॥ नकिंष्टऽएताव्रतामिनंतिनृ
 भ्योयदेभ्यःश्रुष्टिचकथं ॥ तत्तुतेदंसोयदहन्तस्मानेनृभिर्यद्युक्तोविवेरपांसि ॥ उपोनज्जरोविभावोन्नःसंज्ञातरूपश्चिके
 तदस्मै ॥ तमनावहंतोदुरोव्युष्यन्नवतविश्वेस्वर्हर्षीके ॥ १३ ॥ (१११२१६) वनेमपयूर्योर्मनीपाऽअग्निःसुशो
 कोविश्वान्यदयाः ॥ अदिव्यानिग्रताचिकित्यानामानुपस्यजनस्यजन्म ॥ गर्भोयोऽअपांगर्भोवनानांगर्भश्चस्थातांगर्भ
 श्ररथा ॥ अद्रौचिदस्माऽअंतर्दुरोणेविशानविश्वोऽअमृतःस्वाधीः ॥ सहिक्षपावोऽअग्नीरयीणांदाशुद्योऽअस्माऽअ
 रसक्तैः ॥ एताचिकित्योभूमानिर्पाहिदेवानांजन्ममतीश्चविद्वान् ॥ वर्धन्यंपयूर्योःक्षपोविरूपाःस्यातुश्चरथमृतम
 वीतं ॥ अरधिहोतास्वर्निर्पत्तःकृण्वन्विश्वान्यपांसिसत्या ॥ गोपप्रज्ञस्तिवनेषुधिपेभरतविश्वेघलिस्वर्णः ॥ वित्या
 नरःपुरुत्रासपर्यन्पितुर्नीजिन्नेविवेदोभरंत ॥ साधुर्नगध्वरस्तैवशूरोयातेवभीमस्त्वेषःसमत्सु ॥ १४ ॥ (१११२१७)
 उपप्रजिन्वद्विशतीरुशंतपतिननित्यंजनयःसनीळाः । स्वसारःश्यावीमरुपीमजुर्नचिन्वमुच्छंतीमुपसंनगावः ॥ वीलुचि
 (१११२१६) वनेमलेकादशचर्वस्वसूक्तलपराशरोमिर्द्विपदाविराट् । (१११२१७) उपप्रजिन्वन्नितिवशचर्वस्वसूक्तलपराशरोमिर्बिष्टुप् ।

दृष्टापितरोनऽउक्थैरार्द्रैरुज्ज्वलंगिरसोरवेण । चक्रुर्दिवोवृहतोमातुमस्मेऽअहःस्वविविदुःकेतुमुष्माः⁺ ॥ दधन्नतंधन
 यन्नस्वधीतिमादिदुर्योदिधिब्योऽविभृत्राः । अतृप्यतीरपसोयंल्यच्छदिवान्जन्मप्रयसावर्धयंतीः ॥ मधीद्यद्वीविभृतो
 मातरिभ्यागृहेगृहेदयेतोजेन्योभूत् । आर्दीराज्ञेनसह्यसेसचासन्नादृत्य^१ भृगवाणोविवाय ॥ महेयत्पित्रऽईरसंद्रिवे
 करयत्सरत्पृशन्त्यश्चिकित्वात् । सजदस्ताधृपताद्रिद्युमस्मेस्वायाद्वोदुह्रितरित्विर्षिधात् ॥ १५ ॥ स्वऽआयस्तुभ्यंद
 मऽआविभातिनमोवादाशादुशतोऽअनुद्यन् । वधोऽअग्नेवयोऽअस्यद्विवह्रायासद्वायासरथंयंजुनासि ॥ अग्निविश्वो
 ऽअभिपृक्षःसर्चतेसमंद्रनश्चवर्तःससयह्वीः । नजामिभिर्विचिकितेवयो नोविदाद्वेपप्रमर्तित्चिकित्वात्⁺ ॥ आयद्रिपे
 नृपत्तितेजऽआनदलुचिरेतोनिर्पिक्कंद्यौरभीके । अग्निःशर्धमनवद्यंयुवानंस्वाभ्यजनयत्सदयच्च ॥ मनोनयोध्वनःसद्य
 ऽपत्येकःसंत्रासूरोयस्वऽईशे । राजानामित्रावरुणासुपाणीगोर्धुप्रियममृतंरक्षमाणा ॥ मानोऽअग्नेसख्यापित्र्योणिप्र
 मर्षिष्ठाऽअभिविदुष्कविःसन् । नभोनरूपंजरिमामिनातिपुरातस्याऽअभिःशस्तेरधीहि ॥ १६ ॥ (१ । १२ । ८)
 निकाव्यविधसःशश्वतस्कुहस्तेदधानोनर्योपूरुणि । अग्निर्भुवद्रयिपतीरयीणांसत्रार्चक्राणोऽअमृतानिविभ्या ॥ अस्मे
 वत्संपरिपंतंनविदन्निच्छंतोविश्वेऽअमृताऽअमूराः । श्रमयुवःपदुव्योधिंयंघास्तस्थुःपदेपरमेचार्यन्नेः⁺ ॥ तिस्रोयदग्ने

शरदुस्त्वामिच्छुचिघृतेनशुचयःसपर्यान् । नामानिचिद्धिरेयज्ञियान्यसूदयतन्त्वः सुजाताः ॥ आरोदसीचृहुती
 वेर्विदानाः प्ररुद्रियाजभ्रिरेयज्ञियांसः । विदन्मतोनिमधिंताचिक्त्वानग्निपदपरमेतस्थिवांसं ॥ संजानानाऽउपसीद
 न्नभिजुपत्नीवंतो नमस्यन्नमस्यन् । रिरिकांसस्तन्वः कृण्वतुस्याः सखासरुयुर्निमिपिरिक्षमाणाः ॥ १७ ॥ त्रिःसप्तयद्दु
 ह्या नित्येऽइत्पदाविदुस्त्रिहिंतायज्ञियांसः । तेभीरक्षतेऽअमृतसजोपाः पशून्वस्थातुन्वचपहि ॥ विद्धाऽअग्नेययुना,
 निक्षितीनां व्यानुपकृष्टुरुधोजीवसंधाः । अंतविद्धाऽअर्च्यतेदेययानानतद्रोदतोऽअभवोहविर्वाद् ॥ स्वाध्वोद्विचऽ
 आसप्तयद्द्वीरायोदुरोव्यूतज्ञाऽअजानन् । विदह्व्यंसरमादृद्धमर्वयेनानुकुमानुपीभोजतेविद् ॥ आयेचिश्वास्वपत्या
 नितरथुः कृण्वानासोऽअमृतत्वार्यगानुं । महामहद्भिः पृथिवीवितस्थेमातापुत्रैरदितिथार्यसेवः ॥ अधिश्रियंनिदधु
 श्वारुमस्मिन्द्वयोयदुक्षीऽअमृताऽअकृण्वन् । अधक्षरंतिंसिध्वोनसृष्टाः प्रनीचीरग्नेऽअरुपीरजानन् ॥ १८ ॥
 (१।१२।९) रयिनयः पितृचित्तोर्वयोधाः सुप्रणीतिश्चिकित्पुपोनशासुः । स्योनशीरतिंथिनप्रीणानोहोतेवसन्नविधतो
 वितरीत् ॥ देवोनयः सवितासत्यमन्माकल्यानिपातिवृजर्नानिविश्वा । पुरुप्रशस्तोऽअमतिर्नसत्यऽआत्मेशशेवोदिधि
 पाय्योभूत् ॥ देवोनयः पृथिवीविश्वर्धायाऽउपक्षेतिहितमित्रोनराजा । पुरःसदः शर्मसदोनवीराऽअनघद्यापतिजुष्टेव

(१।१२।९) रयिर्नेतिदशर्चस्मरुक्लपपशरोभिस्त्रिष्टुप् ।

नारी ॥ तं त्वानरोदम आनित्यमिदं मग्ने स च तक्षितिषु घृवासु । अधिद्युन्ननिदधुर्धूर्ध्वं सिन्धवा विश्वायुर्धरुणोर्यीणां ॥
 विपृक्षौऽअग्ने मघवानोऽअश्वयुर्विसूरयोददतो विश्वमार्युः । सनेमवाजंसमिधेष्वयोर्योभागं देवेषु श्रवसे दधानाः ॥ १९ ॥ ॐ
 तस्य हि धेनवो वाघशानाः स्मदूधीः पीपयैतद्युभक्ताः । परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सधवः समयांसस्ररद्वि ॥ त्वेऽअग्ने
 सुमतिं भिक्षमाणा द्विविश्रवोदधिरयुक्षियांसः । नकाचचक्रुरुपसाविरूपे कृष्णं च वर्णं मरुणं च संधुः ॥ यात्रायै मत्तोन्सु
 पूर्वोऽअग्ने ते स्याम मघवानो वयं च । ह्यायेव विश्वं भुवनं सिसस्यापप्रिवान्नोदसीऽअंतरिक्षं ॥ अर्धद्विरेऽअवर्षेतो नृभिर्नृ
 न्वीरैर्वीरान्वनुयामात्वोताः । ईशानांसः पितृवित्तस्य रायो विसूर्यः शतहिमानोऽअश्वयुः ॥ एतातैऽअग्नऽउच्यथा निवे
 धोजुष्टानि संतुमनसे हृदे च । शुकैर्मरायः सधुरो यमं ते धि श्रवोदिव भक्तं दधानाः ॥ २० ॥ (१।१३।१) उपप्रयंतोऽअव्वरं
 मंत्रवोचिमाग्ने ॥ आरेऽअस्मे च शृण्वते ॥ यः स्त्रीहिंती पुण्यं स जमाना सुकृष्टिषु । अरक्षद्वाशुपे गय ॥ उत भुव्यं तुजं
 तवऽउदुग्निर्दृत्रहार्जनि । ध्रुनं जयोरणैरणे ॥ यस्य दूतोऽअसि क्षये वेपि हव्या निवीतये । दुस्मत्कृणोष्यध्वरम् ॥ तमि
 त्सु हव्यमंगिरः सुदेवं सहसो यहो । जनाऽआहुः सुवीहि ॥ २१ ॥ आचवं हांसिताऽइह देवाऽउपप्रशस्तये । हव्या सुश्रं
 द्रवीतये ॥ न योरुपचिदरन्ध्रैः शृण्वे रथे स्य कच्चन । यदग्नेयांसि दूत्य ॥ त्वोतो वाज्यह्वयोभिर्पूर्वस्मादपरः । प्रद्राभ्यौ

(१।१३।१) उपप्रयन्त इति न च रथस्य सूक्तस्य गणो गोतमो मिर्गा यत्री ।

ऽअग्नेऽअस्यात् ॥ उत द्युमत्सुवीर्यवृहदग्नेविवाससि । देवेभ्यो देवदाशुषे ॥ २२ ॥ (१११३१२) जुपस्वसप्रथस्तमं
यचो देवप्तरस्तमं । हव्या जुह्वानऽआसनि ॥ अथा तेऽअंगिरस्तमाग्नेवेधस्तमप्रियं । वोचेमन्नर्हसानसि⁺ ॥ कस्तेजा
मिर्जनानामग्नेकोदार्षधरः । कोहृकस्मिन्नसि श्रितः⁺ ॥ त्वं जामिर्जनानामग्ने मित्रोऽअसि प्रियः । सखा सखिभ्युऽई
ज्यः ॥ यजानो मित्राय रूपाय जा देवोऽऽकृतं बृहत् । अग्नेयक्षिस्वं दमं ॥ २३ ॥ (१११३१३) कातुऽउपैतिर्मनसो वरा
युभुवदेग्ने शतमाकामनीषा । कोवायुज्ञैः परिदक्षैतऽआपकेन यातेर्मनसा दाशेम । एह्यग्नेऽइह होतानि पीदादब्धः सुपुरऽ
पुता र्भवानः । अयतां त्वारोदसी विश्वमिन्वे यजामहे सौमनसाय देवान् ॥ प्रसुविश्वान्नक्षसोधस्यग्ने भवाय ज्ञानामभि
शस्तिपार्या । अथार्यहुसोर्मपति हरिभ्यामातिथ्यमस्मै च क्रमा सुदाक्षे ॥ प्रजार्यतावचसाय हिरासाच हुवे निचसत्सी हृदे
वैः । येषि ह्योन्नमुत पुरात्रयन्नवोधिप्रयंतर्जनितवसूनां ॥ यथाविप्रस्यमनुपोहृविभिर्देवाऽअयजः कृविभिः कृविः सन् ।
एवा होतः सत्यतरत्यमद्याग्नेर्मद्र्या जुहाय जस्व ॥ २४ ॥ (१११३१४) कथादाशेमाग्नेयकास्मै देवजुष्टोच्यते भामिने
गीः । योमर्त्येष्वमृतऽऽकृता वा होता यजिष्ठुऽइत्कृणोति देवान् ॥ योऽअध्वरेपुशंतमऽऽकृता वा होता तमूनमो भिराकृणु

(१११३१२) जुपस्वोतिपंचयस्य सूक्तस्य गेतमो मित्रिगोयत्री । (१११३१३) कातइतिपंचयस्य सूक्तस्य गेतमो मित्रिष्टुप् । (१११३१४)
कथादाशेमेतिपंचयस्य सूक्तस्य गेतमो मित्रिष्टुप् ।

ध्वं । अग्निर्यद्वेर्मतायेदेवान्स्सचावोधातिमर्नसायजाति ॥ सहिऋतुःसमर्थःससाधुमित्रोनभूदद्भुतस्यरथीः । तमेधे
 पुप्रथमंदेवयंतीविंशउपब्रुवतेदुस्मारीः ॥ सनौनृणांनृतमोरिशदाऽअग्निगिरेर्वसावेतुधीति । तनाच्येमघवानःश
 विष्टावाजप्रसूताऽइपयंतमन्म ॥ एवाग्निगोर्तमेभिऽकृतावाविप्रैभिरस्तोष्टजातवैदाः । सऽएषुद्युन्नंपीपयत्सवाजंसपु
 ष्टियातिजोपमाचिकित्वान् ॥ २५ ॥ (१११३१५) अभित्वागोर्तमागिराजातवेदोविचर्पणे । द्युन्नैरभिप्रणोनुमः ॥
 तमुत्वागोर्तमोगिरायस्का मोदुवस्यति । द्युन्नैः ॥ तमुत्वावाजसातमंगिरस्वर्द्धवामहे । द्युन्नैः ॥ तमुत्वावृत्रहं
 तमयोदस्यूरयधूनये । द्युन्नैः ॥ अवोचामरहं गणाऽअग्नयेमधुमद्वचः । द्युन्नैः ॥ (१११३१६) हिरण्यके
 शोरजसोविसारेहिधुनिर्वातऽइवप्रजीमान् । शुचिभ्राजाऽउपसोनवेदायशस्वतीरपस्युवोनसत्याः ॥ आर्तसुपर्णाऽ
 अमिनंतैऽएवैःकृष्णोनौनाववृषभोयदीदं । शिवाभिर्नस्यमानाभिरागात्पततिमिहःस्तनयैत्यभ्रा ॥ यदीमृतस्यप
 यसापियानोनयन्नृतस्यपुधिभीरजिष्ठः । अर्यमा मित्रोयरुणःपरिज्मात्वचंपृंचंत्युपरस्ययोनौ । अग्नेवाजस्यगोर्मतऽई
 शानःसहसोयहो । अस्मेधेहिजातवेदोमहिश्रवः ॥ सऽईधानोवसुक्कविराशिरीळेन्योगिरा । रेवदुस्मभ्यंपुर्यणीकदी

(१११३१५) अमित्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगोतमोग्निर्गोयत्री । (१११३१६) हिरण्यकेशइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यगोतमोग्निर्गोयत्रीआद्या
 सिंखोनुप्रुभःततस्तिस्त्रउष्णिहः (आद्यानांतिस्त्रुणामध्यमोग्निःपार्थिवोवा) ।

दिहि ॥ क्षपोराजन्नृतत्तमनाग्नेवस्तोरुतोपसः । सतिग्मजं भरक्षसोदहप्रति ॥ २७ ॥ अर्वा नोऽअग्रऽऽकृतिभिर्गायत्रस्य
 प्रभर्मणि । विश्वा सुधीषुर्वद्य ॥ आनोऽअग्नेर्यिभरसत्रासाह्वरेण्यं । विश्वा सुपुत्सुदुष्टरं ॥ आनोऽअग्ने सुचेतुनार
 यि विश्वायुपोपसं । माडूर्गं धेहि जीवसे ॥ त्रपूतास्तिग्मशोचिपेवाचो गोतमाग्रये । भरस्वसुन्नयुगिरः ॥ योनोऽअग्ने
 भिदासत्यंतिदूरैर्पदीष्टसः । अस्माकमिदृधे भव ॥ सहस्राक्षो विचर्पणि रग्नी रक्षांसि सेधति । होता गृणीतऽऽवृक्ष्यः
 ॥ २८ ॥ (१।१३।७) इत्याहिसोमऽइन्मदैन्नह्याचकारवर्धनं । शर्विष्ठवज्रिन्नोजसापृथिव्यानिःशशाऽअहिमर्चन्न
 नुस्वराज्यं ॥ सत्यामदुह्यमदुःसोमः श्येनाभृतः सुतः । येनावृत्रं निरन्व्योजयं वज्रिन्नोजसार्चन्ननु ॥ प्रेह्यभीहि घृ
 ण्णाहिन तेवज्रो नियंसते । इन्द्रं नृणां हितेश्वरो हनो घृत्रं जयाऽअपोर्चन्ननु ॥ निरिद्रभूम्याऽअधिघृत्रं जयं धनिर्दिवः । स
 जामरुत्यतीरवर्जिवर्धन्याऽइमाऽअपोर्चन्ननु ॥ इन्द्रो घृत्रस्य दोधतः सानुवज्रेण हीद्वितः । अभिक्रम्यावजिघ्रते पः समीयचो
 दयन्नर्चन्ननु ॥ २९ ॥ अधिसानो निर्जिघ्रते वज्रेण शतपर्वणा । मृदानऽइन्द्रोऽअंधसः सखिभ्यो गातुमिच्छत्यर्चन्ननु ॥
 इन्द्रो नृभ्यमिदं द्विवोनुत्तयन्नियं । यद्धृत्यं मायिनं मृगतं मृत्युमायया वधीरर्चन्ननु ॥ चितेवज्रा सोऽअस्थिरन्नवतिना
 व्याडुऽअनु । महत्तंऽइन्द्रवीर्यवाहो स्तेवर्लहितमर्चन्ननु ॥ सहस्रं साकर्म चतुपरिष्टो भतविशुतिः । शतै नमन्व नोनयुरिद्रा
 (१।१३।७) इत्याहीति पौढजर्चस्य सूक्तस्य गोतमं दद्रौ लायादध्यव्यनु रवार्चपंक्तिः ।

युव॒हो॒घंत॒म॒र्च॒न्न० ॥ इंद्रो॑षु॒त्रस्य॒तवि॒र्षा॒निर॒हृन्त्सह॑सा॒सहः॑ । म॒हत्त॒दस्य॒पा॒स्य॒वृ॒त्रं॒जघ॒न्वाँ॑ऽअ॒सृ॒जद॒र्च॒न्न० ॥ ३० ॥
इ॒मे॒चि॒त्त॒व॒म॒न्य॒वे॒पै॒ते॒भिय॑सा॒म॒ही॑ । य॒दि॒द्र॒व॒जि॒न्नो॒ज॒सा॒वृ॒त्रं॒म॒रु॒त्वाँ॑ऽअ॒व॒धी॒र॒र्च॒न्न० ॥ न॒वे॒प॒सा॒न॒त॒न्य॒त॒द्र॒वृ॒त्रो॒वि॒धी॑
भ॒यत् । अ॒भ्ये॒न॒व॒ज॑ऽआ॒य॒सः॒स॒ह॒स्रं॑भृ॒ष्टि॒रा॒य॒ता॒र्च॒न्न० ॥ य॒द्वृ॒त्रं॒त॒व॒चा॒शान्नि॑व॒ज्रेण॑स॒मयो॑ध॒यः । अ॒हि॒मि॒द्र॒जिघाँ॑स॒तो
द्वि॒वि॒ते॒व॒द्व॒धे॒श॒वो॒र्च॒न्न० ॥ अ॒भि॒ष्ट॒ने॒ते॑ऽअ॒द्रि॒यो॒य॒त्स्या॒ज॒गं॒च्चे॒रे॒जते॑ । त्व॒ष्टा॒चि॒त्त॒व॒म॒न्य॒व॒इ॒द्र॒वे॒वि॒ज्य॒ते॒भिया॑र्च॒न्न० ॥
न॒हि॒नु॒याद॑धी॒म॒सी॒द्रुं॒को॒वी॒र्यो॑प॒रः॑ । त॒स्मि॒न्न॒ग्ण॒मु॒त॒क्रु॒दि॒वा॑ऽओ॒जाँ॑सि॒सं॒द॒धु॒र॒र्च॒न्न० ॥ याम॑र्ध॒वा॒म॒नु॒प्ति॒ता॒दु॒ध्य॒ङ्घ्रि॒यु
म॒क्षत॑ । त॒स्मि॒न्ब्र॒ह्मा॒णि॒पू॒र्वे॒ध॒द्र॑ऽउ॒क्था॒स॒म॒ग॒मृ॒ता॒र्च॒न्न० ॥ ३१ ॥ इति॑प्रथ॒माष्ट॑कं॒पंच॑मोऽध्या॒यः ॥ ५ ॥

पंच॒मा॒ध्या॒ये॒वर्गाः॑ नू॒क्तानि॑ ऋ॒चः १८५ ॥ त्या॒गः ॥ इं॒द्रा॒ये॒दं॒ २२ म॒रु॒द्वा॒इ॒दं॒ १५ अ॒ग्न॒य॒इ॒दं॒ १२० म॒ध्य॒मा॒या॒ग्न॒य॒इ॒दं॒ ३ अ॒ग्न॒य॒इ॒दं॒ ९ इं॒द्रा॒ये॒दं॒ ११ ॥ इति॑प्रथ॒मे॒पंच॑मोऽध्या॒यः ॥

इ॒न्द्रो॒न॒वो॒पो॒पु॒प॒ङ्ज॒ग॒त्य॒त॒म॒भ्या॒व॒ति॒जा॒गत॑म॒सा॒वि॒वि॒शतिः॑प॒ळ॒नु॒ष्टु॒भ॑औ॒ष्णि॒ह॒पां॒क॒गा॒य॒त्र॑ने॒ष्टु॒भा॒स्तृ॒चाः॒प्र॒गा॒यः॑
प्र॒ये॒द्वा॒द॒श॒मा॒रु॒तं॒ह॒पंच॑म्य॒ले॒त्रि॒ष्टु॒भौ॑म॒रु॒तो॒द॒श॒गा॒य॒त्रं॒प्र॒त्व॒क्ष॒सः॑प॒ङ्ज॒जा॒गत॑मा॒वि॒द्यु॒न्म॒द्भि॒रा॒द्या॒ले॒प्र॒स्तार॑प॒ं॒र॒ही॑पंच,
मी॒चि॒रा॒इ॒रू॒पा॒नो॒द॒श॒त्र॒भ्य॒दे॒य॒नु॑पंचा॒द्याः॑स॒प्त॒मी॒च॒ज॒ग॒त्यः॑प॒ष्ठी॒चि॒रा॒द॒स्थानं॑ऽजु॒नी॒ती॒न॒व॒गा॒य॒त्रं॒म॒त्या॒नु॒ष्टु॒प॒त्य॑सो॒म
त्र्य॒धि॒का॒सौ॒म्यं॑पंच॒म्या॒दि॒गा॒य॒त्र्यो॒द्वा॒द॒गो॒ष्णि॒कं॑च॒ता॒उ॒त्या॒द्यु॒नो॒प॒स्यं॑च॒तु॒र्ज॒ग॒त्या॒दि॒प॒ळु॒ष्णि॒गं॑त॒तृ॒चो॒त्य॒आ॒श्वि॒

हरी ॥ अक्षन्नमीमदंतुह्यवप्रियाऽअधूपत । अस्तौपतस्वभानवोविप्रानविष्ठयामतीयोजा० ॥ सुसंहर्षत्वावयमंघवन्व
 दिपीमहि । प्रननंपूर्णवंधुरःस्तुतोयाहिवशाऽअनूयोजा० ॥ सघातंवृषणंरथमधितिष्ठातिगोविदं । यःपात्रंहारियोज
 नंपूर्णमिद्वचिकैततियोजा० ॥ युक्तस्तैअस्तुदक्षिणऽउतसुव्यःशतक्रतो । तेनजायामुपप्रियांमदुनोयाह्यधंसोयोजा० ॥
 युनज्मिमेव्रह्मणाकेशिनाहरीऽउपप्रयाहिदधिपेगभस्त्योः । उह्यासुतासोरभसाऽअमंदिपुःपूष्वान्वज्जिन्समुपह्वया
 मदः ॥ ३ ॥ (११३।१०) अश्वावतिप्रथमोगोपुगच्छतिसुप्रावीरिद्रुमत्यस्तवोतिभिः । तमितृणक्षिवसुनाभवी
 यसांसिधुमापोयथाभितोविचैतसः ॥ आपोनदेवीरुपयंतिहोत्रिर्यमवःपश्यंतिवितंतयथारजः । प्राचैदुवासःप्रणयंति
 देवयुं ब्रह्मप्रियंजोपयंतेवराऽईव ॥ अधिद्वयोरदधाऽउक्थ्यं१वचोयतस्तुचामिथुनायासंपर्यतः । असंयचोव्रतेतैक्षेति
 पुष्यतिभुद्राशुक्तिर्जमानायसुन्यते ॥ आदंगिराःप्रथमंदधिरुचयऽइन्द्राग्रयुःशम्यायेसुकृत्यया । आगाऽआजदुशनका
 तभोर्जनमश्वावतंगोमंतमापशुनरः ॥ यज्ञैरथर्वाप्रथमःपथस्तैततःसूर्योव्रतपावेनऽआजनि । आगायन्नवदतिकारुरु
 व्यःसर्चायमस्यजातममृतंयजामहे ॥ दूर्हिर्वीर्यत्स्वपत्यायवृज्यतेर्कोवाश्लोकमाधोपतेद्विचि । आवायन्नवदतिकारुरु
 कथ्यं१स्तस्येदिन्द्रोअभिपित्वेपुंरण्यति ॥ ४ ॥ (११३।११) असाविसोमंऽइंद्रतेशविष्ठधृष्णवागहि । आत्वापृण
 (११३।१०) अश्वावतीतिपळर्चस्यसूक्त्यगोतमंद्रोजगती । (११३।११) असावीतिविशत्युचस्यसूक्त्यगोतमंद्रआद्याःपळनुष्टुभः

किंत्वद्रियं रजःसूर्यो न रश्मिभिः ॥ इन्द्रमिच्छरीं वहुतोऽप्रतिघृष्टशवसे । ऋषीणां च स्तुतीरुपयज्ञं च मानुषाणां ॥ आतिष्ठ
 वृत्रहृन्नर्थयुक्ता ते ब्रह्मणा हरी । अर्वाचीनं सुते मनोऽग्रा वा कृणोतु यशुना ॥ इममिन्द्रसुतं पि वज्रयेष्टुमर्मर्त्यमदं । शुक्रस्येत्या
 भ्यक्षरन्धराऽऽकृतस्य सार्दने ॥ इन्द्रो यन्नमर्मर्त्यतोऽप्यथानि च वीतन । सुताऽअमत्सुरिदं वो ज्येष्ठेन मस्य तासहः ॥ ५ ॥
 न किंष्ट्वद्रुधी तरो हरीयादिद्रुयच्छसे । न किंष्ट्वानुमं जमानकिः स्वर्ध्वऽआनशे ॥ यऽएकऽइद्विदयते वसुमती यद्वाशुपे ।
 ईशानोऽअम्रतिष्कुतऽइन्द्रोऽअंगं ॥ कदामर्तमराधसं पदाधुं पमिव स्फुरत् । कदानः शुश्रवद्भिरइन्द्रो ॥ यश्चिद्धित्या
 ब्रुह्म्यऽआसुता योऽआयिवा सति । वृग्रंतत्पत्यते शयऽइन्द्रो ॥ स्वादोरित्था विपूयतो मर्ध्वः पिवंति गीर्यः । याऽइद्रेण
 सुयार्वरीर्वृष्णामदं तिगोभसे वस्वीरनुस्वराज्यं ॥ ६ ॥ ताऽअस्य पृश्नाना युवः सोमं श्रीणंति पृश्नयः । प्रियाऽइन्द्रस्य धेनवो
 यश्चिह्नं वतिसार्यकं वस्वी ॥ ताऽअस्य नमसासहः सपर्यति प्रचेतसः । व्रतान्यस्य सश्चिरे पुरुषाणि पूर्वचित्ते ये वस्वी ॥
 इन्द्रो दधीचोऽअस्य भिर्बुत्राण्यप्रतिष्कुतः । जुघानं न वतीर्नव ॥ इच्छन्नभ्यस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपश्रितं । तद्धिदच्छर्यणा
 वति ॥ अत्राहुगोरमन्यतनामत्वष्टुरपीच्यं । इत्याचं द्रमसो गृहे ॥ ७ ॥ कोऽअघयुक्ते धुरिगाऽऽकृतस्य शिमी वतोभा
 मिनी दुर्हणा यून् । आसन्निपून् दत्स्वसो मयोभून् यऽर्पणं भृत्यामणधत्स जीवात् ॥ कऽइपते तु ज्यते को विभायको मंसते
 सप्तम्याद्यास्तिस्रऽअणिहः दशम्याद्यास्तिस्रः पंचम्यः त्रयोदश्याद्यास्तिस्रः सोमागयत्र्यः षोडश्याद्यास्तिस्रः षष्ठ्याद्यास्तिस्रः अत्येद्वे बृहती सतो बृहत्यो ।

संतमिंद्रकोऽंति । कस्तोकायकड्ढभायोतरायेधिब्रवत्तन्वेड्कोजनाय ॥ कोऽअग्निमीष्टिहृविपाघृतेनस्रुचायजाताऽऋ
तुभिप्रुवेभिः । कस्मैदेवाऽआर्यहानाशुहोमकोमंसतेवीतिहोत्रःसुदेवः ॥ त्वमंगप्रशंसिपोदेवःशविष्ठमर्त्य । नत्वड्
न्योमघवन्नस्तिमडितेद्रुव्रवीमितेवचः ॥ मातेराधांसिमातऽकृतयोवसोस्मान्कदाचनार्दभन् । विश्वाचनऽउपमिमी
हिमानुपवसूनिचर्पणिभ्यऽआ ॥ ८ ॥ (१११४१) प्रयेशुंभतिजनयोनसर्गयोयामनुद्रस्यसनवःसुदंससः । रो
दमीहिमरुतश्चक्रिरेवृधेमदतिवीराविदथैपृष्टप्ययः ॥ तऽडक्षितासोमहिमानमाशतदिविरुद्रासोऽअधिचक्रिरेसदः ।
अर्चितोऽअर्कजनयतऽइंद्रियमधिश्रियोदधिरुष्टश्रिमातरः ॥ गोमांतरोयच्छुभयैतेऽअजिभिस्तनूडुशुआदधिरैयिरु
कर्मतः । वार्धतेविश्वमभिमातिनमपुवतमीन्येपामनुरीयतेधृतं ॥ वियेआजैतेसुमखासऽऋष्टिभिःप्रच्यावयतौऽअच्यु
ताच्चिदोजसा । मनोजुवोयन्मरुतोरथेष्वावृषातासःपृषतीरयुग्ध्वं ॥ प्रयद्रथैपृषतीरयुग्ध्वंवाजेऽअद्रिमरुतोरुह्य
तः । उतारुपस्यविष्यतिधाराश्चर्मवोदभिष्युदंतिभूम ॥ आवोवहंतुसर्गयोरघुप्यदोरघुपत्वानःप्रजिगातवाहुभिः ।
सीदुतावहिरुरुवःसदस्कृतमादयध्वंमरुतोमचोऽअंधसः ॥ ९ ॥ तैवर्धतस्वतवसोमहित्वानाकैतस्थुरुचक्रिरेसदः ।
विष्णार्यद्धावदृषणंमदृच्युतंवयोनसीदुन्नधिवाहिपिप्रिये ॥ शूराऽइवेद्युधयोनजगमयःश्रवस्यवोनपृतनासुयेतिरे ।

(१११४१) प्रयेशुंभतइतिद्वादशचस्थसूक्तसंगोतमोमरुजगतीपंचम्यत्येतिष्टुभौ ।

भयंतेविश्वामुर्वनामरुद्धोराजानऽइवत्वेपसंहशोनरः ॥ त्वष्टायद्वभ्रंसुकृतंहिरण्ययंसहस्रभृष्टिस्वपाऽअवर्तयत् ।
 धत्तऽइंद्रोनर्यपांसि कर्तुवेहं नृत्रं निरपामौजदर्णवं ॥ ऊर्ध्वं नु नु द्रेवतंतऽओजसादादहृणां चिद्विभिदुर्विपयंत । धमं
 तोवाणं मरुतः सुदानयो मदे सोमस्य रण्या निचक्रिरे ॥ जिह्वं नु नु द्रेवतंतयादिशासि च नुत्संगो तं मायतृप्णाजे । आगच्छं
 तीमर्वसाचित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयंत धार्मभिः ॥ यावः शर्मं शसमानाय संति त्रिधातूनि द्राशुपेयच्छताधि । अस्म
 भ्यंतानि मरुतो विर्यं तरयिं नो धत्तवृषणः सुवीरं ॥ १० ॥ (१११४१२) मरुतो यस्य हि क्षये पाथादिवोर्विमहसः । ससु
 गोपातमोजनः ॥ यज्ञैर्वीयज्ञयाह सो विप्रस्य मामतीनां । मरुतः शृणुता ह्ययं ॥ उत यायस्य याजिनो नु विप्रम तं क्षत । संगं
 तागोर्मति त्रजे ॥ अस्य वीरस्य वृहं विपुः सोमो दिविष्टिपु । उक्थं मदश्च शस्यते ॥ अस्य श्रौपंत्यामुवोचि श्वायश्चर्पणी
 रभि । सूरं चित्सुधुपीरिषः ॥ ११ ॥ पूर्वाभिर्हि ददाशिमशरं च्छिर्मरुतो वयं । अयोभिश्चर्पणीनां ॥ सुभगः स प्रयज्य
 यो मरुतोऽअस्तु मर्त्यः । यस्य प्रयांसि पर्यध ॥ शशमानस्य वानरः स्वेदस्य सत्यशवसः । विदाकामस्य वेनतः ॥ यूयंत
 त्सत्यशवसऽआविष्कृतं महित्वना । विध्वंता विद्युतारक्षः ॥ गूहं ता गुह्यं तमो वियात विभ्वमत्रिणं । ज्योतिष्कताय दु
 इमसि ॥ १२ ॥ (१११४१३) प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरपशि नो नानताऽअविथुराऽरुज्जीपिणः । जुष्टतमा सो नृतमा सो

(१११४१२) मरुतो यस्येति दशर्चस्य सूक्तस्य गोतमो मरुतो गायत्री । (१११४१३) प्रत्वक्षस इति षष्ठ्य सूक्तस्य गोतमो मरुतो गायत्री ।

अंजिभिव्यनञ्जेकेचिदुस्त्राऽइवस्त्वभिः ॥ उपहरेपुयदचिच्चययिवयऽइवमरुतः केनचित्पथा । श्रोतंति कोशाऽउप
 योरथेष्वाघृतमुक्षतामधुवर्णमर्चते ॥ प्रैपामज्मेपुविथुरेवरेजतेमृमियमिपयद्धयुजतेशुभे । तेक्रीळयोधुनयोभ्राजदृष्टयः
 स्वयंमद्वित्वपनयंतधूतयः ॥ सहिस्वसत्पदश्वोयुवागणोऽयाऽईशानस्तविपीभिरावृतः । असिसत्यऽऋणयावानेद्यो
 स्याधियः प्रविताधावृपागणः ॥ पितुः प्रलस्यजन्मनावदामसिसोमस्यजिह्वाप्रजिगातिचक्षसा । यदीमिंद्रशम्यृक्का
 णऽआशतादिन्नामानियज्ञिन्यानिदधिरे ॥ श्रियसेकंभानुभिः संमिमिक्षिरेतेरश्मिभिस्तऽऋकभिः सुखादयः । तेवार्शी
 मंतऽइष्मिणोऽअभीरवोविद्रेप्रियस्यमारुतस्यधाम्नः ॥ १३ ॥ (१।१४।४) आविद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्करथेभिर्यातऽ
 ऋष्टिमद्भिरश्वपणैः । आद्यर्षिष्ठयानऽइषावयोनपप्ततासुमायाः ॥ तैरुणेभिर्वरुमापिशंगैः शुभेकंयातिरथतूभिर्श्वैः । युष्म
 रुक्मोनचित्रः स्वधितीवान्पुन्यारथस्यजघनंतभूम ॥ श्रियेकंवोऽअधितनूपवार्शीमिधावनानकृणवंतऽऊर्ध्वा । युष्म
 भ्यंकर्मरुतः सुजातास्तुविद्युन्नासौधनयंतेऽअद्रि ॥ अहानिगृध्राः पर्यावऽआगुरिमांधियंवाकुर्याचंदुर्वी । ब्रह्मकृण्वं
 तोगोतमासोऽअकैरूध्वंनुनुद्रऽउत्सर्धिषिवध्वै ॥ एतस्यन्नयोजनमचेतिसस्वर्ह्यन्मरुतोगोतमोवः । पश्यन्निहरण्यच
 क्रानयौदंष्ट्रान्विधुधवतोवुराहन् ॥ एपास्यावोमरुतोनुभर्त्रीप्रतिष्टोभतिवाघतो नवाणी । अस्तोभयदृधुथासामनुस्वधांग
 (१।१४।४) आविद्युन्मदिरितिपठन्त्यसूक्तस्यगोतमोमरुतस्त्रिष्टुप्आद्यांतेप्रस्तारपंक्तीपंचमीविराड्वा ।

भस्त्योः ॥ १४ ॥ (१११४/५) आनोभद्राःऋतवोयंतुविश्वतोदब्धसोऽअर्परीतासऽवृद्धिदः । देवानोयथासदमि
 द्बुधेऽअसन्नग्रायुयोरक्षितारोदिवेदिवे ॥ देवानाभद्रासुमतिऋजूयतांदेवानारातिरभिनोनिर्वर्ततां । देवानासख्यमुप
 सेदिमावयंदेवानुऽआयुःप्रतिरंतुजीवसे ॥ तान्पूर्वयानिविदाहमेहवयंभर्गमित्रमर्देतिदक्षमस्त्रिधं । अयमणवरुणंसो
 ममभ्यंतासरस्वतीनःसुभगामयस्करत् ॥ तन्नोवातोमयोभुवतुभेपुजंतन्मातापृथिवीतत्पिताद्यौः । तद्वावाणःसोम
 सुतोमयोभुवस्तदभ्यनाशृणुतंधिष्ण्यायुवं ॥ तमीशानंजगतस्तस्युपस्पतिधियंजिन्वमवसेद्वमहेदयं । पूषानोयथावे
 दसामसहृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ १५ ॥ स्वस्तिनुऽइंद्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूषाविश्वयेदाः । स्वस्तिनुस्ताक्ष्यो
 ऽअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोवृहस्पतिर्दधातु ॥ पृषदश्वामरुतःपृश्निमातरःशुभंयार्वानोविदधेपुजर्मयः । अग्निजिह्वामन
 वःसूरचक्षसोविश्वेनोदेवाऽअवसागमग्निह ॥ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः । स्थिरैरङ्गैस्तुष्टु
 वांसस्तनूभिर्व्यशेमदेवाहितंयदायुः ॥ शतमिधुशरद्वोऽअंतिदेवायत्रानश्चक्राजुरसंतनूतां । पुत्रासोयत्रपितरोभवति

(१११४/५) आनोभद्राद्विदुश्चसूरसूक्तस्यगोतमोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् आद्यापंचसप्तमीचजगत्यःपृथीविरादस्थाना । (सूक्तभेदप्रयोगप
 क्षेतुआद्यानांचतत्सृणांविश्वेदेवाःततएकस्यांद्रापूषणौततश्चतसृणांविश्वेदेवाःततएकस्याअदितिःएवंदश । ऋजुनीतीत्येतदन्यवद्विताग्रिम
 सक्तेतुभेदप्रयोगकरणाशक्यत्वाज्जवानामपिविश्वेदेवाएव) ।

मानोमध्यारीरिपुतायुर्गतोः ॥ अदितिद्यौरादितिरंतरेक्षमदितिर्मातासपितासपुत्रः । विश्वेदेवाऽअदितिःपंचजनाऽ
 अदितिर्जातमदितिर्जनित्वं ॥ १६ ॥ (१११४।६) ऋजुनीतीनोवरुणोमित्रोर्नयतुविद्वान् । अयमादेवैःसजोपाः ॥
 तेहिवस्योवसयानास्तेऽअग्रमूरामहोभिः । व्रतारक्षतेविश्वाहा ॥ तेऽअसम्यंशर्मयंसन्नमृतामर्त्येभ्यः । वार्धमानाऽ
 अपुद्भिपः ॥ विनःपथःसुवितायचिच्यत्विद्रोमरुतः । पूषाभगोवंधासः ॥ उतनोघियोगोऽअग्राःपूषन्विष्णवेवयावः ।
 कर्तानःस्वस्तिमतः ॥ १७ ॥ मधुघाताऽऋतायतेमधुक्षरंतिसिधवः । माध्वीर्नःसंतोषधीः ॥ मधुनक्तमुतोपसोमधु
 मत्पाधिर्वरजः । मधुद्यौरस्तुनःपिता⁺ ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमा⁺ऽअस्तुसूर्यः । माध्वीर्गवोभवंतुनः ॥ शनोमि
 त्रःशंवरुणःशनोभवत्वयमा । शन⁺ऽइंद्रोद्युहस्पतिःशनोविष्णुरुक्मः⁺ ॥ १८ ॥ (१११४।७) त्वंसोमग्रचिकितो
 मनीपात्वंरजिष्ठमनुनेपिपथा⁺ । तवप्रणीतीपितरोन⁺ऽइंदोदेवपुरतमभजंतधीराः ॥ त्वंसोमक्रतुभिःसुक्रतुर्भुस्त्वंदक्षैःसु
 दक्षोविश्वेदेवाः । त्वंवृषापृपत्येभिर्महित्वाद्युन्नेभिर्द्युम्यभवोनृचक्षाः ॥ राज्ञोनृतेवरुणस्यव्रतानिबृहद्भीरंतवसोमधा
 म । शुचिष्ठमसिप्रियोनमित्रोदुक्षाय्योऽअयमेवासिसोम ॥ यातेधामानिदिवियाष्टधिव्यायापवतेप्योपधीष्वसु । ते

(१११४।६) ऋजुनीतीनइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगोतमोविश्वेदेवागायत्रीअंत्यानुष्टुप् । (१११४।७) त्वंसोमइतित्रयोविंशत्युचस्यसूक्तस्य
 गोतमःसोमसिष्ठुपंचम्यादिद्वादशगायत्र्यःसप्तदश्युष्णिक् ।

भिनोविश्वःसुमनाऽअहंकृत्राजन्तसोमप्रतिहृव्यार्गभाय ॥ त्वंसोमासिसत्यतिस्त्वंराजोतर्तृव्रहा । त्वंभद्रोऽअसिक्क
 तुः ॥ १९ ॥ त्वंचसोमनोवदोजीवातुंनमरामहे । म्रियस्तोत्रोवनस्पतिः ॥ त्वंसोममेहभगंत्वयूनऽऋतायते । दक्षद
 धासिजीवसे ॥ त्वनःसोमविश्वतो रक्षारजद्वघायतः । नरिव्येत्त्वार्यतःसखा ॥ सोमयास्तेमयोभुवऽऋतयःसंतिद्राशु
 वै । ताभिर्नोविताभय ॥ इमंयज्ञमिदंचोजुजुषाणऽवुपागहि । सोमत्वंनोवृधेभय ॥ २० ॥ सोमगीभिर्द्विवयंवृध
 र्यामोयचोविदः । सुमळीकोनऽआर्विश ॥ गयस्फानोऽअमीवृहावसवितुष्टिवर्धनः । सुमित्रःसोमनोभय ॥ सोम
 रारंघिनोहृदिगायोनयवसेष्या । मर्येऽइवस्वऽओष्ये ॥ यःसोमसख्येतवरुररणदेवमर्त्यः । तंदक्षःसचतेकृचिः ॥
 वुरुष्याणोऽअभिर्नस्तेःसोमनिपाह्यंहसः । सखासुशेवऽएधिनः ॥ २१ ॥ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्यै ।
 भवावाजस्यसंगृधे ॥ आप्यायस्वमदिन्तमसोमविश्वेभिर्गुभिः । भवानःसुश्रवस्तमःसखावृधे ॥ संतेपयांसिससु
 यंतुवाजाःसंवृष्यान्यभिमातिपाहः । आप्यार्यमानोऽअमृतायसोमदिविश्रवांस्युत्तमानिधिष्व ॥ यातेधामनिहृवि
 प्रायजतितातेविश्वारिभूरस्तुयज्ञं । गयस्फानःप्रतरणःसुवीरोवीरहृप्रचरासोमदुर्योन् ॥ सोमोधिनुंसोमोऽअर्वतमा
 शुंसोमोवीरंकर्मण्यददाति । सादुन्यविदुथ्यंसभयेपितृश्रवणंयोददात्रादसै ॥ २२ ॥ अपाहंयुरसुपृतनासुपाम्रिस्वया
 मप्सांवृजनस्यगोपां । भरेपुजांसुक्षितिंसुश्रवसंजयंतुत्वामनुमदेमसोम ॥ त्वमिमाऽओषधीःसोमविश्वस्त्वमपोऽअज

नयस्त्वंगाः । त्वमातंतयोर्वीतरिक्षं त्वज्योतिषावितमोववर्थ ॥ देवेन नोमनसा देवसोमरायोभागं सहसा वन्नभिर्युध्य ।
मात्वा तनदीशिपे वीर्यस्योभयैभ्यः प्राचिकित्सागविष्टौ ॥ २३ ॥ (१११४८) एताऽऽत्त्याऽऽपसः केतुर्मक्रतपूर्वेऽअ
ध्वरजसोभानुमंजते । निष्कृण्वानाऽआयुधानीव धृष्णवः प्रतिगावोरुपीर्यतिमातरः ॥ उदपसन्नरुणाभानवो बृथा स्वा
युजोऽअरुपीर्गाऽअयुक्षत । अक्रन्नुपासोऽयुनो निर्वृथा रुशंतं भानुमरुपीरशिश्रयुः ॥ अर्चति नारीरपसोनविष्टिभिः
समानेन योजनेनारपरावतः । इपंचहंतीः सुकृते सुदाने वेविश्वे दह्यजमानाय सुन्वते ॥ अधिपेशां सिवपतेन तूरिवापो
णुते चक्षऽऽवृक्षे वृजं ॥ ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावोन ब्रजं व्युपाऽआवर्तमः ॥ प्रत्यर्चो रुशदस्याऽअदशिवि
तिष्ठते वार्धते कृष्णमभ्यं । स्वरुनपेशो विदथे ब्रजं त्रिदयो दुहितृभानुमंश्रेत् ॥ २४ ॥ अतारिष्म तमसस्पारमस्यो
पाऽऽवृच्छंती वयुना कृणोति । श्रियेच्छदोनस्मयते विभाती सप्रतीका सौमनसाया जीगः ॥ भास्वती नेत्री सनृतानां द्विवस्त
वे दुहितृगोतमेभिः । प्रजावतोन वृतोऽअश्वबुध्यानुपोगोऽअग्नौऽऽपमासिवाजान् ॥ उपस्तमश्यां युशसं मवीरं द्वा सप्र
वर्गं रयिमश्वबुध्यं । सुदंससाश्रवसाया विभासिवाजप्रसूता सुभगे वृहंतं ॥ विश्वो निदेवी भुवनाभिचक्ष्या प्रतीची च क्षुरु
विंया विभाति । विश्वं जीवं चरसे वो धयंती विश्वस्य वाचमविदन्मनायोः ॥ पुनः पुनर्जायमाना पुराणी समानं वर्णं मभि
(१११४८) एताऽऽत्त्या इत्यष्टादश चरस्य सूक्तस्य गेतम उपाः अत्यानां तिसृणामश्विनौ आद्याश्चतस्रो जगत्यः ततोष्टौ त्रिष्टुभः अत्याः पलुष्णिहः ।

शुभमाना । श्रुग्नीचंश्रुल्लुविंजऽआमिनानामर्तस्यदेवीजरयंत्यार्युः ॥ २५ ॥ व्यूर्ण्वतीद्विवोऽअंतोऽअवोध्यपुस्वसारं
 सनुतयुयोति । प्रमिनतीमनुव्यायुगानियोपाजारस्यचक्षसाधिभाति ॥ पृश्नचित्रासुभगाप्रथानासिधुर्नक्षोदऽउविं
 याव्यर्ध्वत् । अर्मिनतीदेव्यानिप्रतानिषूर्त्यस्यचेतिरन्निमभिर्दशानां ॥ उपस्तचित्रमामभंरुसम्ययाजिनीवति । येने
 तोकंचुतर्नयंचुधामहे ॥ उषोऽअद्येहगौमत्यभ्यावसि विभाचरि । रेवदुस्सेव्युच्छसूनुतावति ॥ युध्वाहिवाजिनीवत्य
 श्वीऽअद्यारुणोऽउषः । अर्धानोविश्वसौभगान्यार्वह ॥ २६ ॥ अश्विनावतिरुस्मदागोमहद्वाहिरण्यवत् । अर्वाग्र
 धंसर्मनसानिर्यच्छतं ॥ याप्रिरथाश्लोकमाद्वियोज्योतिर्जनायचक्रधुः । आनुऽऊर्जयहतमभ्यिनायुवं ॥ एहदेवामे
 न्रोमुवाद्वाहिरण्यवर्तनी । उपवुधौवहंतुसोमपीतये ॥ २७ ॥ (१।१४।९) अग्नीपोमाविमसुमेष्टुणतंपृणहव्यं ।
 मर्तिसूक्तानिहयंतंभवतंदाशुपेमयः ॥ अग्नीपोमायोऽअद्यवामिदंवचःसपर्यति । तस्मैधत्तंसुवीर्यंगवांपोपंस्वश्व्यं ॥
 अग्नीपोमायऽआहुतिर्योयांदाशोद्धविष्कृति । सप्रजयासुवीर्यविश्वमायुर्व्यश्रवत् ॥ अग्नीपोमाचेतितद्वीर्यिवायदसु
 ष्णीतमवसंपणिगाः । अवातिरतंवृत्स्यस्यसोवोविदंतज्योतिरेकंबहुभ्यः ॥ युयमेतानिद्विचिरोचनान्यग्निश्चसोमसक्रतू
 अधत्तं । युवंसिधूऽरुभिरशस्तेरचुद्यादग्नीपोमावमुंचतंगृभीतान् ॥ आन्यंदिवोमातुरिश्वाजभारामध्रादुन्यपरिश्येनो

(१।१४।९) अग्नीपोमावितिदादृशचंस्यसूक्तस्यगोवगोमीपोमौत्रिष्टुप् आवासिन्नोऽनुष्टुभो (प्रमीजगदीवा) नचम्यावितिस्रोगायत्र्यः ।

ऽअद्रेः । अग्नीपोमात्रक्षणावावृधानोरुंयज्ञायचक्रपुरुलोकं ॥ २८ ॥ अग्नीपोमाहुविपुःप्रस्थितस्यवीतंहयंतवृषणा
 जूपेधा । सुराभीणास्वयंसाहिभूतमथाधत्तंयजमानायांस्योः ॥ योऽअग्नीपोमाहुविर्गसपयद्विवद्रीचाभनमापोपृतेन ।
 तस्यब्रतंरक्षतंपातमंहसोविशेजनायमहुशर्मयच्छतं ॥ अग्नीपोमासर्वदमासहतीयनतंगिरः । मंदैवत्रार्चभूवयुः ॥
 अग्नीपोमावनेनवायोवापृतेनदाशति । तस्मदीदयतंवृहत् ॥ अग्नीपोमाविमनिनोयुयंहव्याजुजोपतं । आयातमुयं
 नुःसचां ॥ अग्नीपोमापिपूतमर्वतोनुऽआप्यायंतामुस्त्रिवाहव्यसूदः । अस्मैनलानिमृषवत्सुधत्तंकृणतंनोऽअनुरंश्चुष्टि
 मंतं ॥ २९ ॥ (१११५१) इमंस्तोममहंतेजातवदेत्सैर्यमिवुममहेमामनीपया । मुद्राहिनुःप्रमतिरस्यसंसद्यधेमु
 ख्येमारियामावयंतव ॥ यस्मैत्यमायजसिससाधत्यनुवाक्षित्तिदधतेसुवीर्य । सवृतायूननमश्रोत्यंहवितरमे ॥ शुक्रमत्या
 सुमिधंसाधयाधियुस्त्वयेद्रुवाहुविरंद्रुत्याहुतं । त्वमादित्यांआवहृतान्नुऽमस्यमे ॥ भरानेचमंरुणपामाहुवीर्यितेचि
 तयंतःपर्वणापर्वणाव्रयं । जीयातयेप्रतुरंसाधयाधियोमे ॥ विशांगोपाऽअस्यचरंतिजंतोर्द्विपद्यदुतचतुष्पद्रुक्
 भिः । चित्रःप्रकेतऽउपसोमहोऽअस्यमे ॥ ३० ॥ त्वमध्वर्युरुतहोतसिपूव्यःप्रंगुस्तापोतजिनुपापुरोहितः । वि

(१११५१) इमंस्तोममितिषोढाचंम्यसूक्तस्यआदिरसःकुत्सोमिःपूर्वादिगाइत्यम्योदेगाअग्निध्वतत्रोमिन्द्रत्यंत्वाधंचस्यमिन्द्ररुणादि
 तिसिधुप्रधिनीयावोजगतीअंतेमिद्रुभौ(यदैवलंवासूषमितिषशेऽग्निरेन्देनवा) ।

श्वविद्धौऽआत्विज्याधीरपुष्यस्यन्ने० ॥ योविश्वतःसप्रतीकःसदृङ्क्षुसिद्धरेचित्संतुळिद्विवातिरोचसे । रात्र्याश्चिदंधो
 ऽअतिदेवपदस्यन्ने० ॥ पूर्वोदिवाभवतुसुन्वतोरथोस्माकंशंसोऽअभ्यस्तुदुह्यः । तदार्जानीतोतपुष्यतावचोन्ने० ॥
 यधैर्दुःशंसौऽअपदुह्योजहिदरेवायेऽअंतिवाकेचिद्विणः । अथायज्ञार्यगुणतेसुगंकृध्यन्ने० ॥ यदयुक्थाऽअरुपारो
 हितारथेयातजलावृषस्येतरेवः । आदिन्यसिद्यनिनोधूमकैतुनान्ने० ॥ ३१ ॥ अर्धस्वनादुतविभ्युःपतुत्रिणोद्रुप्ता
 यत्तैथयसाद्रोव्यस्थिरन् ॥ सुगतत्तैतावकेभ्योरथेभ्योन्ने० ॥ अयंमित्रस्यवरुणस्यधार्यसिवयातांमरुतोहेल्लोऽअर्जुतः ।
 मूळामुनोभूत्वंपांमनःपुनरन्ने० ॥ देवोदेवानामसिमित्रोऽअर्जुतोवसुर्वधूनामसिचारुंरध्वरे । शर्मन्स्यामत्तवसुप्रथ
 स्तमेन्ने० ॥ तत्तैभद्रंयत्समिद्धःस्वेदमेसोमाहुतोजरसेमृल्यत्तमः । दधासिरुद्रविणंचदुशुपेन्ने० ॥ यस्मैत्वंसुद्रविणोददो
 क्षोनगत्त्वर्मदितेसुर्वताता । यंभद्रेणशर्वसाचोदयासिप्रजार्वतारार्धसातेस्याम ॥ सत्यमग्नेसीभगत्वस्यविद्वानुस्माक
 मायुःप्रतिरेहदेव । तन्नोमित्रोवरुणोभामहतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतद्यौः॥३२॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेपष्ठोऽध्यायः॥६॥

पष्ठाध्यायेवर्गाः ३२ सूक्तानि १४ ऋचः १६३ ॥ त्यागः॥ इन्द्रायेदं. ४१ मरुद्व्यइदं. ३४ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ इन्द्रापूपभ्यामिदं.
 विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ अदित्याइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ९ सोमायेदं. २३ उपसइदं. १५ अधिभ्यामिदं. ३ अग्नीषोमाभ्यामिदं. १२
 अग्नयइदं. ७ देवामिभ्यइदं (देवेभ्योऽग्निभ्य.) अग्नयइदं. ७ अग्निमित्रावरुणादितिसिंधुपृथिवीद्युभ्यइदं. ॥ इतिप्रथमेपष्ठोऽध्यायः ॥

द्वेएकादशौपसायवाग्रयैः सप्रलथानवद्रविणोदसैनोष्टौशुचयेगायत्रैश्चानरस्यतृचैश्चानरीर्यजातवेदसएका
 जातवेदस्यमेतदादीन्येकभूयांसिसूक्तसहस्रमेतत्तत्तदयपर्यस्योवृषकोनवापागिराऋज्यान्वावरीपसहदेवभय
 मानसुराधत्तः प्रमंदिनएकादशकुत्सश्चतुस्त्रिष्टुवंतमाद्यागर्भस्त्राविण्युपनिषदिमातत्यात्रिष्टुप्तसैष्टायोनिर्नवचंद्र
 माएकोनास्यस्त्रितोवैश्वदेवंहिपांक्तंः यात्रिष्टुवष्टमीमहाबृहतीयवमध्यैद्रंमित्रंसप्तत्रिष्टुप्तंयज्ञस्तृचयइंद्रा
 भीसप्तौनैद्रासंतुचिह्यष्टौततनवाभवंतुपंचम्यंत्येत्रिष्टुभौतक्षन्पंचात्यात्रिष्टुवीलेपंचाधिकाभिनमाद्यौपादौल्लिङ्गो
 क्तदेवतावंत्येत्रिष्टुभौ ॥ ७ ॥

हरिः ओ३म् ॥ (११५१२) द्वेविरूपेचरतः स्वर्थेऽअन्यान्यावृत्तमुपधापयेते । हरिरन्यस्यांभवतिस्वधावोन्ध्रु
 क्रोऽअन्यस्यांददशेसुवर्चाः ॥ दशमेत्वष्टुर्जनयंतुगर्भमेतद्रासोयुवतयोविभृजं । तिस्रानिं कंस्यशंसंजनैः पुविरोचमानं
 परिपीनयंति ॥ त्रीणि जानापरिभूंपत्यस्य समद्रऽएकं द्विव्येकमप्सु । पूर्यामितुप्रदिशंपार्थिवानामृतून्प्रशासद्विदधावनु
 पुं ॥ कऽइमं वौनिण्यमाचिकेतवत्सोमावृजैनयतस्वधाभिः । ब्रह्मीनांगभोऽअपसांमुपस्थान्महान्कविनिर्धरतिस्वधा
 वान् ॥ आविष्ट्योवर्धते चारुं रासुजिह्वानामूर्ध्वः स्वयंशाऽनुपस्थै । उभेत्वष्टुर्विम्यतुर्जायमानात्यतीचीसिंहप्रतिजोपयेते
 (११५१२) द्वेविरूपेइलेकादशचसूक्तस्यागिरसः कुत्सययोमिश्रिष्टुप् । (इत्थारम्यजातवेदसइत्यतुश्चोभिर्वा) ।

भ्याविद्वाँऽआतिवज्याधीरपुण्यस्यग्ने० ॥ योविश्वतःसुप्रतीकःसदृष्टुसिदूरेचित्संतळिद्विवातिरोचसे । रात्र्यांश्चिदंघ्रो
 ऽअतिदेवपदस्यस्यग्ने० ॥ पूर्वोदेवाभवतुसुन्वतोरयोस्माकंशंसोऽअभ्यस्तुदृढ्यः । तदाजानीतोतपुष्यतावचोर्ग्रे० ॥
 वधेर्दुःशंमौऽअपदद्व्यौजहिदरेवायेऽअंतिवाकेचिद्विनिर्णः । अर्थायज्ञार्यगुणतेसुगंकृध्यग्ने० ॥ यदयुक्थाऽअरुपारो
 हितारथेवातज्जलाष्टुपभस्यैवतेरयः । आदिन्यसियुनिर्नोधूमकैतुनाग्ने० ॥ ३१ ॥ अर्घस्यनाद्रुतार्घिभ्युःपतत्रिणोद्वृप्सा
 यत्तैयवसाद्रोव्यस्थिरन् ॥ संगतत्तैतावुकेभ्योरथेभ्योर्ग्रे० ॥ अयंमित्रस्यवरुणस्युपायसंययातांमरुतांहेल्लोऽअश्रुतः ।
 मृकासुनोभूत्वैपांमनःपुनुरग्ने० ॥ देवोदेवानामसिमित्रोऽअश्रुतोवसुर्वसूनामसिचारुरुच्यरे । शर्मन्स्यामतवसुप्रथ
 स्तमेग्ने० ॥ तत्तैभद्रंयत्समिद्धःस्वेदमेसोमाहुतोजरसेमृळ्यत्तमः । दधासिरलुंद्रविणंचदुशुपेर्ग्रे० ॥ यस्मैत्यंसुद्विधिणोददा
 शोनागास्त्वमदितेसूर्यताता । यंभद्रेणशर्वसाचोदयासिप्रजावतारार्धसातेस्यामि ॥ सत्वमग्नेसोभगत्वस्यविद्वानुस्माकू
 मायुःप्रतिरिहदेव । तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिधुःपृथिवीऽउतद्यौः॥३२॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेपष्ठोऽध्यायः॥६॥

पष्ठाध्ययवेवर्गाः ३२ सूक्तानि १४ ऋचः १६३ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ४१ मरुद्भ्यइदं. ३४ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ इंद्रापूपभ्यामिदं.
 विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४ अदित्याइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ९ सोमायेदं. २३ उपसइदं. १५ अग्निभ्यामिदं. ३ अग्नीपोमाभ्यामिदं. १२
 अग्नयइदं. ७ देवाग्निभ्यइदं (देवेभ्योऽग्निभ्य.) अग्नयइदं. ७ अग्निमित्रावरुणादितिसिधुपृथिवीधुभ्यइदं. ॥ इतिप्रथमपष्ठोऽध्यायः ॥

द्वेएकादशौपसायवाग्नयैसप्रलथानवद्रविणोदसैपनोष्टौशुचयेगायत्रवैश्वानरस्यतृचवैश्वानरीयंजातवेदसएका
 जातवेदस्यमेतदादीन्येकभूयांसिसूक्तसहस्रमेतत्तुक्तदयपार्षसयोवृषैकोनावापोगिराऋज्वाश्वीवरीपसहदेवभय
 मानसुराघसःप्रमंदिनएकादशकुत्सश्चतुस्त्रिष्टुवंतमाद्यागर्भस्त्राविष्णुपनिपदिमातैत्यात्रिष्टुप्तत्तेष्टौयोनिर्नर्वचंद्र
 माएकोनास्यस्त्रितोषाद्वैश्वदेवंहिपांक्तमंयात्रिष्टुवष्टमीमहाबृहतीयवमध्येंद्रंमित्रंसप्तत्रिष्टुवंतयशस्तृचयंड्रा
 मीसप्तोनैद्राशतुविह्यष्टौतंतनवागर्भवंतुपंचम्यंत्येत्रिष्टुमैतक्षन्पंचात्यात्रिष्टुवीळेपंचाधिकाश्विनमाद्यौपादौलिङ्गो

॥

॥

॥

॥ ७ ॥

कदेवतावंत्येत्रिष्टुभौ ॥ ७ ॥
 हरिःओ३म् ॥ (१११५१२) द्वेचिरूपेचरतःस्वर्थेऽअन्यान्याद्यत्समुपधापयेते । हरिरन्यस्यांभवतिस्वधायांङ्हु
 क्रोऽअन्यस्यांददृशेसुवर्चाः ॥ दशेमंतवष्टुर्जनयंतगर्भमर्तद्रासोयुवतयोविभृत्रं । त्रिगमानीकंस्वयशसंजनैपुविरोचमानं
 परिपीनयति ॥ त्रीणिजानापरिभूपंत्यस्यसमृद्रऽएकंदिव्येकमप्सु । पूर्वामनुप्रदिशंपाथैवानामतून्प्रशसद्विदधावनु
 ष्ठु ॥ कऽइमंयोन्यमाचिकेतयत्सोमातूर्जनयतस्वधाभिः । बृह्नीनांगर्भोऽअपसामुपस्थान्मुहान्कविनिश्चरतिस्वधा
 यान् ॥ आविष्टोवर्धेतचारुंरारासुजिह्वानांमूर्ध्वःस्वयंशाऽउपस्थै । उभेत्यष्टुर्विभ्यतुर्जायमानात्रतीचींसिंहप्रतिजोपयेते

(१११५१२) द्वेचिरूपेदलेकादशार्चस्यसूक्त्यागिरसःकुत्सउपोभिस्त्रिष्टुप् । (इतथारभ्यजातवेदसइत्यतंशुद्धोभिर्वा) ।

॥ १ ॥ उभेभद्रेजीपयेतेनमेनेगावोनवाथाऽउपतस्थुरेवैः । सदक्षाणांदक्षपतिर्वभूवांजतियंदक्षिणतोहविभिः ॥ उद्यं
यमीतिसवितैर्ववाहउभेसिचौयततेभीमऽकुंजन् । उच्छुक्रमत्कमजतेसिमस्मान्नवांमातृभ्योवर्मनाजहाति ॥ त्वेपरूपं
कृणुतऽउत्तरंयत्संपृचानःसदनेनोभिरद्भिः । कविर्वुधंपरिममृज्यतेधीःसादेवतातासमितिर्वभूव ॥ उरुतेज्रयःपयैति
बुधंविरोचमानंमहिपस्यधाम । विभ्यैभिरग्नेस्वयशोभिरिद्धोदब्धेभिःपायुभिःपाह्युस्मान् ॥ धन्यन्तस्त्रोतःकृणुतेगा
तुमर्मिशुक्रंलूमिंभिरभिनक्षतिक्षां । विभ्यासंनानिजठरेषुधत्ततर्नवासुचरतिमसूयु ॥ एवानोऽअग्नेसमिधाद्युधानोरेव
त्पायकश्चर्वसेयिर्माहि । तन्नोमित्रोयर्गुणोमामहंतामंदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतर्द्यौः ॥ २ ॥ (११५।३) समलक्ष्या
सहसाजार्यमानःसद्यःकाव्यानिवळधत्तविभ्यां । आपश्चमित्रंघ्रिपणाचसाधन्देवाऽअग्निधारयन्द्रयिगोदां ॥ संपूर्वं
यानिविदाकव्यतायोरिमाःप्रजाऽअजनयन्मनूनां । विवस्वताचक्षसाधामपश्चदेवाः ॥ तर्मीळतमथमयंज्ञसाधुविभ्रा
ऽआरीराहुतमृजसानं । ऊर्जःपुत्रंभरुतंसप्रदानुदेवाः ॥ समातरिभ्यारगुह्यारपुष्टिर्विदद्भागुंतनयायस्यवित् । विशां
गोपार्जनितारोदस्योर्देवाः ॥ नक्तोपासावर्णमामेभ्यनिधापयेतेशिशुमेकंसमोची । द्यावाक्षामारुक्मोऽअंतर्विर्भातिद्रे
वाः ॥ ३ ॥ रायोवुधंमंगमनोचसूनांयज्ञस्यैकेतुर्मन्मसाधनोवेः । अमत्तत्वंरक्षमाणासऽएनंदेवाः ॥ नूर्यपुराचसदनं

(११५।३) सप्रत्नयेतिनमर्चय्यसूक्तस्यकुत्सोद्रविणोदाग्रमिभ्रिष्टुम् ।

रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षां । सतश्च गोपां भवतश्च भूरेदुवा० ॥ द्रविणो दाद्रविण सस्तुरस्य द्रविणो दाः सनरस्य
 प्रयंसत् । द्रविणो दा वीरवती मिपेनो द्रविणो दारां सते दीर्घमायुः ॥ एवानोऽअग्ने स मिधा वृथानो रेवत्पावकश्च ये विभा
 हि । तन्नो मित्रो चरुणो मामहंता मर्दितिः सिंधुः पृथिवीऽउत द्यौः ॥ ४ ॥ (११५१४) अर्पनः शोशुचदुघमग्ने शुशु
 रध्या रयि । अर्पनः शोशुचदुघं ॥ सुक्षेत्रिया सुगातुया च सुया च यजामहे । अर्पनः० ॥ प्रयद्भं दिष्टदृपां प्रास्माकां सश्च
 सूरयः । अर्पनः० ॥ प्रयसेऽअग्ने सुरयो जाये महिमतैवयं । अर्पनः० ॥ प्रयदुग्नेः सह स्वतो विश्वतो यतिमानयः । अप
 नः० ॥ त्वंहि विश्वतो मुख विश्वतः परिभूरसि । अर्पनः० ॥ द्विपो नो विश्वतो मुखातिना वेवपारय । अर्पनः० ॥ सनः
 सिंधुमिव नुवयाति पर्पा स्वस्तये । अर्पनः० ॥ ५ ॥ (११५१५) दैव्या नरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कुंभुर्वनानामभि
 श्रीः । इतो जातो विश्वमिदं विचष्टैवैश्वानरो यतते सूर्येण ॥ पृष्टो द्विविपृष्टोऽअग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वाऽओषधीराविवे
 श । दैव्या नरः सह सापृष्टोऽअग्निः स नो दिवा सरिषः पातु नक्तं ॥ दैव्या नरुतवत्सत्यमस्त्यस्मात्प्रायो मघवानः सचंतां ।
 तन्नो मित्रो० ॥ ६ ॥ (११५१६) जातवैदसे सुनवाम सोममरातीयतो निदं हातिवेदः । सनः पर्पदति दुर्गाणि विश्वा

(११५१४) अपन इत्यष्टचस्य सूक्तस्य कुत्सः शुचिरभिर्गायत्री । (११५१५) दैव्या नरस्येति ऋचम्यसूक्तस्य कुत्सो वैश्वानरो मिबिष्टुप् ।

(११५१६) जातवैदस इत्येकचस्य सूक्तस्य मारीचः कश्यपो जातवेदा अभिबिष्टुप् ।

नावेत्रसिंधुदुरितात्यग्निः ॥ ७ ॥ (१११५।७) सयोवृषावृष्ण्येभिःसमोकामहोदिवःपृथिव्याश्चसम्वाद् । सतीनसं
 त्याहव्योभरेपुमरुत्वान्नोभवत्विद्रऽकृती ॥ यस्यानाप्तःसूर्यस्येवयामोभरेभरेवृत्रहाशुष्मोऽअस्ति । वृषन्तमःसखिभिः
 स्वेभिर्येर्मरु० ॥ दिवोनयस्यरेतसोदुर्धानाःपथासोयंतिशवसांपरीताः । तुरेद्वपाःसासहिःपांस्येभिर्मरु० ॥ सोऽअंगि
 रोभिरंगिरस्तमोभूद्वृषावृषेभिःसखिभिःसखासन् । ऋग्मिभिर्ऋग्मीगातुभिर्ज्येष्ठोमरु० ॥ ससनुभिर्नरुद्रेभिर्ऋग्भ्यानु
 पाह्येसामुह्योऽअमित्रान् । सनीळेभिःश्रवस्यानितूवन्मरु० ॥ ८ ॥ समन्युमीःसमदर्नस्यकृत्तास्माकैभिर्नृभिःसूर्यसन
 त् । अस्मिन्नहन्तस्तपतिःपुरुहूतोमरु० ॥ तमतयोरणयन्धूरसातौतक्षेमस्यक्षितयःकृण्वतत्रां । सविश्वस्यकृणुण्येव
 ऽएकोमरु० ॥ तमंस्तुशर्वसऽउत्सवेपुनरोनरमवसेतधनाय । सोऽअंधेचित्तमसिज्योतिर्विदन्मरु० ॥ ससव्येनयम
 त्रिग्रार्धतश्चित्सदर्क्षिणसंगृभीताकृतानि । सकीरिणाचित्सनिताधनानिमरु० ॥ सग्रामेभिःसनितासरथेभिर्विदेविश्व
 भिःकृष्टिभिर्न्य१द्य । सर्पांस्येभिरभिभूरशस्तीर्मरु० ॥ ९ ॥ सजामिभिर्यत्समज्जातिमीदृजामिभिर्यापुरुहूतऽएवैः ।
 अपांतोकस्यतर्नयस्यजेपेमरु० ॥ सर्वज्रभृदस्युहाभीमऽउग्रःसहस्रचेताःशतनीथऽऋभ्या । चन्नीपोनशवसापांचज

(१११५।७) सयोवृषेद्येनोनाविशत्यचस्यसूक्त्यार्पागिराऋग्भ्यान्नीपसहदेवभयमानसुराधसइन्द्रस्त्रिष्टुप् । (इत आरभ्यमरुत्वानिद्र
 इतिकश्चिन् । तत्र । सर्वानुक्रमादिभिरनाहततयात्) ।

न्योमरु० ॥ तस्यवज्रः क्रंदतिस्मात्स्वर्पादिवोनेत्येपोरवथः शिमीवान् । तंसंचतेसनयस्तंधनानि मरु० ॥ यस्याजंश्रंशव
 सामानंमुक्थंपरिभुजद्रोदसीविश्वतःसी । सर्पारिपत्कतुभिर्मदसानोमरु० ॥ नयस्यदेवाद्वेवतानमर्ताऽआपश्चनशवं
 सोऽअंतमापुः । सप्ररिक्कात्वक्षसाक्षमोदिवश्चमरु० ॥ १० ॥ रोहिच्छयावासुमदं गुल्लामीधुक्षारायऽऋज्राश्वस्य । वृ
 पपवंतंविभ्रतीधुर्युरथंमंद्राचिकेतनाहुपीपुविधुः ॥ एतस्यत्तंऽइंद्रवृष्णाऽउक्थंवापीगिराऽअभिगुणंतिराधः । ऋज्रा
 श्वःप्रष्टिभिरवरीपःसहदेवोभयमानःसुराधाः ॥ दस्युन्धिम्भूऽश्वपुरुहूतऽएवैहृत्वापृथिव्यांशर्वा निवर्हीत् । सनुत्क्षेत्रं
 सखिभिःश्विह्वयेभिःसनुत्सूर्यसर्नदपःसवज्रः ॥ विश्वाहृद्रोअधिवक्कानोऽअस्त्वपरिहृताःसनुयामवाजं । तन्नोमित्रो०
 ॥ ११ ॥ (१।१५।८) प्रमंदिनैपितुमर्दचतावचोयःकृष्णगर्भानिरहृद्वृजिर्श्वना । अवस्यवोवृपणंवज्रदक्षिणंमरुत्वतं
 सख्यार्यहवामहे ॥ योव्यंसंजाहृपाणेनमन्युनायःशंवरंयोऽअहृन्पिप्रुमव्रतं । इन्द्रोयःशुष्णमशुपंन्यावृणहृमरु० ॥
 यस्यद्यावापृथिवीपैस्थमहद्यास्यत्रतेवरुणोयस्यसूर्यः । यस्यद्रस्यसिंधवःसश्चतिव्रतंमरु० ॥ योऽअश्वानांयोगवांगोपति
 र्वशीयऽआरितःकर्मणि कर्मणिस्थिरः । वीळोश्चिदिन्द्रोयोऽअसुन्वतोवधोमरु० ॥ योविश्वस्यजगतःप्राणतस्पतियोव्रह्म
 णेप्रथमोगाऽअविदत् । इन्द्रोयोदस्यूरधरौऽअवातिरन्मरु० ॥ यःशूरैर्भिहृव्योयश्चंगीरुभिर्योधावर्द्धिहूयतेयश्चजिग्यु
 (१।१५।८) प्रमंदिनइत्येकादशचस्यसूक्तस्यांगिरसःकुत्सइन्द्रोजगतीजंत्याश्चतस्रिष्टुभः । (आद्यागर्भस्याविणीतिगुणः) ।

भिः । इन्द्रयं चिन्वाभुर्वनाभिर्सदधुर्मरु० ॥ १२ ॥ रुद्राणामिति प्रदिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योपातनुते पृथुज्वरः । इन्द्रम
 नीपाऽअभ्यर्चति श्रुतं रु० ॥ यद्दामरुत्वः परमेसधस्थेयद्वावमेवृजनेमादयासे । अतऽआर्याह्यध्वरं नोऽअच्छात्वाया
 ह्वविश्चकृमासत्यराधः ॥ त्वार्येन्द्रसोमं सुपुमासुदक्षत्वायाह्वविश्चकृमात्रह्यचाहः । अर्धानियुत्वः सर्गणो मरुद्भिरस्मिन्य
 नेत्रे हि पिमादयस्व ॥ मादयस्व हरिर्भिर्येतंऽइन्द्रविष्वस्वशिप्रे विसृजस्व धेने । आत्वा सुशिप्रहरचो वहतू शन्हुव्यानि प्रप्ति
 नोजुयस्व ॥ मरुत्स्तौ त्रस्यबुजनस्य गोपावयमिन्द्रेण सनुयामवाजं । तन्नो मित्रो० ॥ १३ ॥ (१।१५।९) इमांते धियं प्र
 भरेमहोमहीमस्य स्तोत्रे धिपणाय चऽआनजे । तमुत्सये च प्रसवे च सासहि मिन्द्रे देवासः शर्वसामदुन्ननु ॥ अस्म्यश्रवो नद्यः
 सप्तर्विभ्रतिषा वाक्षामा पृथिवी दर्शतं यपुः । अस्मे सूर्या चन्द्रमसां भिचक्षेत्रे कर्मिन्द्रचरतो वितर्तुरं ॥ तं स्मारयं मघय
 न्प्रारवसातये जैत्रयंतैऽअनुमदमसंगमे । आजानं इन्द्रमनसा पुरुषु तत्वाय न्यो मघयन्धुर्मयच्छनः ॥ घृयं जये मत्वयायु
 जावृत्तमस्माकमंशुमुदवाभरेभरे । अस्मभ्यमिन्द्र वरिवः सुगंकृधिप्रशन्नूणां मघवन्वृष्ण्या रुज ॥ नानाहित्वा हवमानाज
 नांऽइमे धनानां धर्तुर्यसा विपन्यवः । अस्माकं स्मारथमातिष्ठसातये जैत्रं ह्योद्रनिभृतमनुस्त्व ॥ १४ ॥ गोजिता वाहूऽ
 अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मन्धृतमूतिः खजंकुरः । अकल्पऽइन्द्रः प्रतिमानमोजसाथाजना विह्वयंते सिपासवः ॥ उत्तेश

(१।१५।९) इमांते इत्येकादशसूक्तस्य कुत्सइन्द्रो जगती अंत्या त्रिष्टुप् ।

तान्मेघवृक्षभूर्यसऽउत्सहस्राद्रिरेकृष्टिप्रश्रवः । अमात्रं त्वाधिपणाति त्वेयं मल्लधावुत्राणि जिघ्रसे पुरंदर ॥ त्रिवि
ष्टिधा तु प्रतिमानमोजसस्ति सो भूर्मानि पते चीणिरोचना । अतीदं विश्वं भुवनं वक्षिथाशु त्रिद्रजनुपासनादसि ॥ त्वां
द्रेवंप्रथमं हवामहे त्वं बभूवृत्तना सुसासहिः । सेमनः कारुमुपमन्युमुद्भिदमिंद्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः ॥ त्वं जिगेध न
धर्तारो धिधा भेष्याजामेघवन्महत्सुच । त्वामग्रमवसे संशिशीमस्यथानऽइंद्रहवने पुचोदय ॥ विश्वाहोद्रोऽअधिवक्ता
नोऽअस्त्वपरिहृताः स नुयामुवाजं । तन्नो मित्रो ॥ १५ ॥ (११५।१०) तत्तऽइंद्रियं परमं पराचैरधारयंत कवयः पुरे
दं । क्षमेदमन्यहि ब्यं न्यदस्य समीपं न्यते समने वक्रतुः ॥ स धारयत्पृथिवीं पृथग् च वज्रैण हृत्वा निरुपः संसर्ज । अह
न्नहि मभिनद्रौ हिणं व्यं हुन्यं संमघवाशचीभिः ॥ स जातू र्भर्मा श्रद्धधानऽओजः पुरो विभिदन्न चरद्विदासीः । विद्वान्व
ज्जिन्दस्य वेहेति मस्याय सहो यधयाद्युन्नामिंद्र ॥ तदुचुपेमानुपेमायुगानि कीर्तेन्यं मघवानाम विच्यत् । उपप्रयन्दस्युहत्या
यवज्जीयद्धसनुः श्रवसेनामदुधे ॥ तदस्येदं पदयता भूरिपुष्टं त्रिदं द्रस्य च तनवीर्याय । स गाऽअविदुत्सोऽअविदुदश्चान्तस
ऽओपधीः सोऽअपः सवनानि ॥ १६ ॥ भूरिकर्मणे वृषभाय वृष्ये सत्यशुष्माय सुनवामसोमं । यऽआहत्या परिपंथी वश
रो रयज्वनो विभजन्नेति वेदः ॥ तदिंद्रमेव वीर्यं च कथ्यत्स संतं वज्रेणावोधयोहि । अनुत्वापत्नीर्हृप्रितं वयश्च विभ्वेदुधासौऽ

(११५१३०) तत्तइत्यष्टचस्यसूक्तस्यकुत्सद्विप्रम् ।

अमद्भन्ननुत्था ॥ शुष्णं पिप्पुंकुर्यंववृत्रमिन्द्रयदावधीर्विपुः शंवरस्य । तन्नो मित्रो ॥ १७ ॥ (११५।११) योनिष्ट
 ऽइन्द्रनिपदैऽअकारितमानिपीदस्यानो नार्यो । विमुच्यावयौ वृसायाश्चान्द्रोपावस्तोर्वर्हीयसः प्रपित्वे⁺ ॥ ओत्तेनरु⁺इ
 द्रमृतयेगुर्नूचित्तान्सद्योऽअर्चनोजगम्यात् । देवासोमन्युदासस्यश्चभ्रन्तेन⁺ऽआवक्षन्सुवितायुवर्ण ॥ अत्रत्मनाभर
 तेकतवेद्वाऽअवृत्मनाभरतेफेनमुदन् । क्षीरेण स्वातः कुर्यवस्य योपे हुते तस्यातां प्रवणे शिफायाः ॥ युयोपनाभिरुपरस्या
 योः प्रपूर्वो भिस्तिरतेराष्टिशूरः । अंजसीकुलिशीवीरपत्नीययौ हिन्यानाऽवृद्धभिर्भरते ॥ प्रतियत्स्यानीथार्दशिदस्योरो
 कोनाच्छासदनं जानती गोत् । अर्धस्मानोमघवन्चकृतादिन्मानोमघेर्वनिष्पपीपरादाः ॥ १८ ॥ सत्वंन⁺ऽइन्द्रसूयै सोऽ
 अप्त्वंनागास्त्य⁺ऽआर्भजजीवशंसे । मातरां भुजमारीरिपो नः श्रद्धितं ते महुत⁺ऽइन्द्रियाय ॥ अधामन्येश्रत्ते⁺ऽअस्मा⁺ऽअ
 धायिवृषाचोदस्व महते धनाय । मानोऽअकृते पुरुहूतयो नाविन्द्रधुच्येभ्यो वयं⁺ऽआसुतिं दाः ॥ मानो वधीरिन्द्रमापराद्वा
 मानः प्रियाभोजनानि प्रमोयीः । आंडामानोमघवच्छक्रनिर्भेन्मानः पात्राभिस्सहजानुपाणि ॥ अर्वाङ्गे हि सोमकामं तथा
 दुरयंसुतस्तस्य पिद्यामदाय । उरुव्यचाजठर⁺ऽआवृषस्वपितेर्वनः शृणुहि हूयमानः ॥ १९ ॥ (११५।१२) चंद्रमां⁺ऽ

(११५।११) योनिष्ट इति न च स्य सूक्तस्य कुत्स इन्द्रस्त्रिष्टुप । (११५।१२) चंद्रमा इत्येको नावदत्तवृचस्य सूक्तस्य आत्यस्त्रितो विश्वेदेवाः
 पंक्तिः अंत्यात्रिष्टुप अष्टमी महापृहतीयवमध्या । (सूक्तभेदप्रयोगपक्षेतु आचाया विश्वेदेवाः द्वितीयाया रोदसी तृतीयाया विश्वेदेवाः चतुर्थ्या

अप्सर्वं १ तरासुपुर्णोधावतेदिवि । नवोहिरण्यनेमयःपुदावदंतिविद्युतोवित्तंमंअस्यरोदसी ॥ अर्थमिद्वाऽऽअर्थिन
 ऽआजायायुधतेपति । तुंजातेवृष्ण्यंपर्यःपरिदायरसंदुहेवित्तं ॥ मोषुदेवाऽअदःस्वर्गवपादिदिवस्परि । मासोम्य
 स्यशंभुवःशूनैभूमकदाचनवित्तं ॥ यज्ञपृच्छाम्यवमंसतद्वृतोविबोचति । क्वऽकृतंपुण्यंगंतंक्लृप्तद्विभर्तिनूतनोवित्तं ॥
 अमीयेदेवाःस्थनत्रिप्यारोचनेदिवः । क्वऽकृतंकदचुतंक्लृप्तावऽआहुतिर्वित्तं ॥ २० ॥ क्वऽकृतस्यधर्णसिकद्ध
 रुणस्यचक्षणं । कदर्यम्णोमहस्पथातिक्रामेमदढ्व्योवित्तं ॥ अहंसोऽअस्मिःपुरासुतेवदामिकानिचित् । तंमाव्य
 त्याध्योऽवृकोनतुण्णजैर्मुगंवित्तं ॥ संमातंपत्यभितःसपत्नीरिवपशवः । मूपोनगिश्चाव्यदंतिमाध्यःस्तोतारंतेतशतक्र
 तोवित्तं ॥ अमीयेसस्रमयस्तन्नामेनाभिरतता । त्रितस्तद्वेद्रास्यःसर्जामित्वायरेभंतिवित्तं ॥ अमीयेपंचोक्ष्णो
 मध्येतस्त्थुर्महोदिवः । देवत्रानुप्रवाच्यसघ्रीचीनानिवावतुवित्तं ॥ २१ ॥ सुपर्णाऽएतऽआसतेमध्यऽआरोधनेदि
 वः । तेसंधंतिपुधोवृकंतरंतंयहृतीरपोवित्तं ॥ नव्यंतदुक्थ्यंहितंदेवासःसुप्रवाचनं । ऋतमर्पतिसिंधवःसत्यंतातान
 सूर्योवित्तं ॥ अग्नेतवत्यदुक्थ्यंदेवेष्वस्त्याप्यं । सनःसुतोमनुष्वदादेवान्यक्षिविदुष्टरोवित्तं ॥ सुतोहोतामनुष्वदा
 अग्निरोदस्यःततस्तिस्त्रांविश्वेदेवाःअष्टम्याइंद्रोदस्यःनवम्याःसूर्यरश्मिरोदस्यःदशम्याविश्वेदेवाःएकादश्याःसूर्यरश्मिरोदस्यःद्वादश्यावि
 श्वेदेवाःततोद्वयोरग्निरोदसीततएकस्यावरुणरोदस्यःततोद्वयोर्विश्वेदेवाःततएकस्यारोदसीअत्यायाविश्वेदेवाः । उत्तरसूक्तद्वयोर्विश्वेदेवाएव ।

देवाँऽअच्छाविदुष्टरः । अग्निर्हव्यासुषुदतिदेवोदेवेषुमेधिरोवित्तं ॥ ब्रह्माकृणोतिवरुणोगातुविदुतमीमहे ॥ व्यूणो
 तिहृदामतिनव्योजायतामृतवित्तं ॥ २२ ॥ असौयःपंथाऽआदित्योदिविप्रवाच्यकृतः । नसदेवाऽअतिक्रमेतम
 तसो नपश्यथयित्तं ॥ त्रितःकृपेवहितोदेवान्हव्यतऽकृतये । तच्छुश्राववृहस्पतिःकृण्वन्नहुरणादुरुवित्तं ॥ अरुणो
 मासकृद्धकःपथायंतदुदर्शहि । उज्जिहीतेनिचाय्यातयेयपृथ्यामयीवित्तं ॥ एनांगेणैत्र्यमिद्रवंतोभिष्यमिवृजनेस
 र्यधीराः । तन्नोमित्रो ॥ २३ ॥ (१।१६।१) इंद्रमित्रवरुणमग्निमतयेमारुतंशर्षोऽआदितिहवामहे । रथंनदुर्गा
 दसवःसुदानयोविश्वस्मान्नोऽअंहमोनिष्पिपर्तन ॥ तऽआदित्याऽआर्गतासर्वतातयेभूतदेवावृत्रतूयैपुशंभुवः । रथंन ॥
 अथतुनःपितरःसुप्रथाचनाऽउतदेवीदेवपुत्रेऽकृतावृथा । रथंन ॥ नराशंसैवाजिनैवाजयन्निहक्षयद्वीरंपपणीसुन्नेरी
 महे । रथंन ॥ बृहस्पतेसदुमित्रःसुगंकृधिशयोयैत्तेमनुहितंतदीमहे । रथंन ॥ इंद्रकुत्सोवृत्रहणंशचीपतिंक्राटेनि
 वाह्नुऽऋषिरहूदतये । रथंन ॥ देवेनोदिव्यदितिनिर्पातुदेयत्वातात्रायतामप्रयुच्छन् । तन्नोमित्रो ॥ २४ ॥
 (१।१६।२) युजोदेवानांप्रत्येतिसुभ्रमार्दित्यासोभयतामृळयंतः । आवोर्वाचीसुमतिर्वृत्यादुंहोश्चिद्यावर्चिवोचित्त

(१।१६।१) इंद्रमित्रमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोविश्वेदेवाजगतीअंलयात्रिष्टुप् । (१।१६।२) यज्ञोदेवानामितिचतस्रसूक्तस्यकुत्सो
 विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

रासत् ॥ उपनोदुवाऽअवसागमंत्वंगिरसांसामभिःस्तुयमानाः । इन्द्रं इन्द्रियैर्भरुतो मरुद्भिरादित्यैर्नोऽआदितिः शर्मय
 सत् ॥ तन्न इन्द्रस्तद्वरुणस्तदग्निस्तदर्यमातत्सवित्ताचनोधात् । तन्नो मित्रो ॥ २५ ॥ (११६।३) यऽइन्द्राग्नी
 चित्रतमोरथो वामभिर्विश्वानिभुर्वनानि चरुं । तेनायातंसुरथं तस्यिवांसोर्मस्यपिवतंसुतस्य ॥ यावद्विदंसुर्वनं वि
 श्वमस्त्युरुव्यचारिमतं गभीरं । तावोऽअयं पातवे सोमोऽअस्वरमिन्द्राग्नीमनसे युवभ्यां ॥ चक्राथेहि सुध्य १ इहाम
 भद्रं संधीचीना बृत्रहणाऽवुतस्यः । तार्विद्राग्नीसुध्यं चानिपद्यावृष्णः सोर्मस्य वृषणावृषेथां ॥ समिद्धेव्यग्निज्वानजाना
 यतस्तुचावर्हिर्हतिस्तिराणा । तीव्रैः सोमैः परिपिकेभिर्व्याग्रेन्द्राग्नीसौमनसाययातं ॥ यानीन्द्राग्नीचक्रथुर्व्यायानि
 रूपान्युतवृष्ण्यानि । यावोऽप्रक्षानि सख्याशिवानितेभिः सोर्मस्यपिवतंसुतस्य ॥ २६ ॥ यद्वन्नयं प्रथमं वावृष्णानोऽयं सो
 मोऽअसुरैर्नो विहव्यः । तांसत्यांश्चक्रामभ्याहियातमथा सोर्मस्यपिवतंसुतस्य ॥ यदिन्द्राग्नीमदथः स्वेदुरोणेय इह क्षणिरा
 जनिवायजत्रा । अतः परिवृषणायाहियातमथा ॥ यदिन्द्राग्नीयदुपुतुर्वैशेषु यद्रुह्युज्वनुदुपुरुस्थः । अतः परिवृषणा
 वाहियातमथा ॥ यदिन्द्राग्नीऽअवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यां भुतस्यः । अतः परिवृषणावाहियातमथा ॥
 यदिन्द्राग्नीपरमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां भवमस्यां भुतस्यः । अतः परिवृषणावाहियातमथा ॥ यदिन्द्राग्नीदिविष्टो यत्पृथि

(११६।३) यद्राग्नीदिविष्टो यत्पृथि

व्यायत्पयैतेष्वोपधीष्वप्सु । अतःपरिवृपणावाहियातमथा० ॥ यदिद्राग्नीऽर्गदितासूर्यस्यमर्घ्येदिवःस्वधर्यामादयेथे ।
 अतःपरिवृपणावाहियातमथा० ॥ एवैद्राग्नीपपिवांसासुतस्यविन्धास्मभ्यंसंजयतुं धनानि । तन्नोमित्रो० ॥ २७ ॥
 (११६।४) विहाख्यंमर्नसावस्येऽइच्छेद्विद्राग्नीज्ञासऽवतवासंज्ञातान् । नान्यायुवप्रमतिरस्तिमह्यंसवाधियंवाजं
 यंतीमतक्षं ॥ अथ्रवंहिभूरिदावत्तरावांविजोमातुरुतवायास्यालात् । अथासोमस्यप्रयतीयुवभ्यामिद्राग्नीस्तोमंजनया
 मिनव्यं ॥ माच्छेद्वारुमोरितिनाथमानाःपितृणांशुकीरनुवच्छमानाः । इन्द्राग्निभ्यांकंवृषणोमदंतिताह्यद्रोधिपणा
 याऽवपस्ये ॥ युवाभ्यांदेवीधिपणामदुयैद्राग्नीसोममुशतीसुनोति । तार्वभ्यनाभद्रहस्तासुपाणीऽआधायतमधुनापू
 ळ्मप्सु ॥ युवामिद्राग्नीवसुनोविभागेतवस्तमाशुश्रववृत्रहत्ये । तावासद्यावहिपियुनेऽअस्मिन्प्रचर्पणीमादयेथांसुत
 स्य ॥ २८ ॥ प्रचर्पणिभ्यःपृतनाहयेपुप्रपृथिव्यारिरिचाधेदिवश्च । प्रसिधुभ्यःप्रगिरिभ्योमहित्वाप्रैद्राग्नीविन्धाभुव
 नात्यन्या ॥ आभरतंशिक्षंतवज्रवाहूअस्मौऽईद्राग्नीअवतंशर्चीभिः । इमेनुतेरश्मयःसूर्यस्येभिःसपितृयंपितरोनऽ
 आसन् ॥ पुरंदराशिक्षंतवज्रहस्तास्मौऽईद्राग्नीअवतंभरेषु । तन्नोमित्रो० ॥ २९ ॥ (११६।५) ततमेऽअपुस्तदु
 तायतेपुनःस्वार्दिष्ठाधीतिरुचथायशस्यते । अयंसमुद्रऽइहविन्धदैव्यःस्वाहाकृतस्यसमुत्पणुतऽरुभवः ॥ आभोगयं
 (११६।४) विहारयमित्यष्टयस्यतूक्तस्यतुत्सइन्द्राग्नीत्रिष्टुप् । (११६।५) ततंमदतिनवचस्यसूक्तस्यकुरुत्सक्रभवोजगतीपंचम्यत्येत्रिष्टुमी ।

प्रयद्विच्छंतुऽपेतनापाकाः प्रांचोममकेचिद्रूपयः । सौधंन्यनासश्चरितस्यभूतनागच्छतसवितुदाशुपोगृहं ॥ तत्सवि
 तावोमृतत्वमासुवदगोह्यं च्छवयैतदपेतं । त्वंचिच्चमसमसुरस्यभक्षणेकंसंतमकृणुताचतुर्वयं ॥ विप्रीशमीतरणि
 त्वेनवाधतोमतासुः संतोऽमृतत्वमानशुः । सौधंन्यनाऽऽक्रभवः सूरचक्षसः संवत्सरेसमपृच्यंतधीतिभिः ॥ क्षेत्रमिव
 विममस्तजेनैऽएकंपात्रमभवोजेहमानं । उपस्तुताऽउपमनार्धमानाऽअर्मत्येष्वर्चऽइच्छमानाः ॥ ३० ॥ आमनी
 पामंतरिक्षस्यनृभ्यः क्षुचेवधृतं जुहवामविद्वानां । तुरणित्वायेपितुरस्यसश्चिरऽऽक्रभवोवाजमरुहं द्वियोरजः ॥ ऋमुर्नऽइंद्रः
 शर्वसानवीयानुभुवज्जैभिर्वसुभिर्वसुर्ददिः । युष्मार्कदेवाऽअवसाहनिप्रियेभूभित्तिष्ठेमपृत्सुतीरसुन्वतां ॥ निश्चर्मणऽऽक्रभ
 योगमपिशतसवत्सेनासृजतामातरपुनः । सौधंन्यनासः स्वपस्ययानरोजित्रीयुवानापितराकृणोतन ॥ याजैभिर्नोवा
 जंसातावविहृद्यभुमोऽइंद्रचित्रमादपिराधः । तन्नोमित्रो० ॥ ३१ ॥ (१११६।६) तक्षत्रयसुधृतं विद्वानापसस्तक्ष
 न्दरींद्रवाहावृषण्वसू । तक्षन्पितृभ्यामभवोयुबद्धयस्तक्षन्वत्सायमातरसचाभुवं ॥ आनोयज्ञायतक्षतऽऽक्रभमद्वयः
 क्रत्वेदक्षायसुप्रजावतीमिषं । यथाक्षयामसर्ववीरयाविशातन्नः शर्धीयधासथास्विद्वियं ॥ आतक्षतसातिमस्मभ्यमृ
 भवः सातिरथायसातिमवतेनरः । सातिनोजैत्रीसमहेतविश्वहाजामिमजांमिपृतनासुसक्षणिं ॥ ऋभुक्षणमिंद्रमाहुवऽ

(१११६।६) तक्षत्रयमितिपंचर्यससूक्तसकुत्सनमवोजगतीअंलात्रिष्टुप् ।

कृतयंऽऽक्रुभून्वाजान्मरुतः सोमपीतये । उभा मित्रावरुणानुमन्विना ते नो हिन्यन्तु सा तये धिये जिषे ॥ क्रमुर्भराय सं
 शिगातु सा तिसमर्ये जिह्वाजोऽअस्माँऽअविष्टु । तन्नो मित्रो ० ॥ ३२ ॥ (११६।७) ईळेद्यावापृथिवीपूवंचित्तये मिष
 र्मसरुचंयामंश्चिष्टये । याभिर्भैरैकारमंशाय जिन्यथस्ताभिरुऽऽकृतिभिराश्विनार्गतं ॥ युवोऽनार्यसभराँऽअसश्चतो
 रयुमातर्युर्वचसंनमंतये । याभिर्धियोर्वथः कर्मश्चिष्टयेताभिः ॥ युवंतासाँदिव्यस्यप्रशासने विशांक्षयथोऽअमृतं स्यम
 जमना । याभिर्धेनुमस्वँ१ पिन्वथोनराताभिः ॥ याभिः परंज्मातनयस्यमजमना द्विमातातृपुतरणिर्विभूयति । याभि
 स्त्रिमंतुरभयद्विचक्षणस्ताभिः ॥ याभिरिभंनिर्वृतंसितमन्त्रऽउदंदनमैरयतंस्वर्दृशे । याभिः कण्ठं प्रसिपांसंतुमावतंता
 भिः ॥ ३३ ॥ याभिरंतंकंजसमानमारेणे भुज्युयाभिरव्यधिभिर्जिजिन्यथुः । याभिः कूर्कधुवद्वयंच जिन्यथस्ताभिः ॥
 याभिः शुचंति धनसांसुपंसदंतं घृममोम्यावतमत्रये । याभिः पृश्निगुंपुरुकुत्समावतंताभिः ॥ याभिः शर्चीभिर्वृषणाप
 रावृजंप्रांधंश्रौणंचक्षसऽएतवेकृथः । याभिर्वैतिकां प्रसिताममुचंतंताभिः ॥ याभिः सिंधुमधुमंतमसश्चतंवसिष्टंयाभि
 रजरावजिन्यतं । याभिः दुत्संश्रुतयूनर्यमावतंताभिः ॥ याभिर्विंशपलांघनसामर्थ्यसहस्रमीढऽआजावजिन्यतं ।
 याभिर्वशमभ्यं प्रेणिमावतंताभिः ॥ ३४ ॥ याभिः सुदानूँऽऔशिजायवणिजे दीर्घश्रवसे मधुकोशोऽअक्षरत् । कक्षी

(११६।७) ईळेद्यावापृथिवीदतिपंचविंशत्युचम्यसूक्तस्यकुत्सः आद्यायाद्यावापृथिव्यभ्यश्विनः शिष्टानामश्विनौ जगती अत्येद्वेचिष्टमौ ।

वंतस्तोतायाभिरावतंताभिः० ॥ याभीरसाक्षोदसोदःपिपिन्यथुरनश्वयाभीरथमावतंजिपे । याभिस्त्रिशोकंऽवुस्त्रि
 याऽवुदार्जतंताभिः० ॥ याभिःसूर्यपरियाथःपरावतिमंघातारक्षेत्रपत्येष्यावतं । याभिर्विग्रंभरद्वांजमावतंताभिः० ॥
 याभिर्महामर्मतिथिग्वंकशोजुवंदिवोदासंशवरहृत्यऽआवतं । याभिःपुंभिर्द्येत्रसदस्यमावतंताभिः० ॥ याभिर्वंश्वविपि
 पानमुपस्तुतंकुलियाभिर्वित्तजानिन्दुवस्यथः । याभिर्व्यश्वमुतपृथिमावतंताभिः० ॥ ३५ ॥ याभिर्नराशयवेयाभिरत्र
 येयाभिःपुरामनवेगातुमीपथुः । याभिःशारीराजतंस्यूरमरश्मयेताभिः० ॥ याभिःपठर्वाजठरत्यमज्मनाग्निर्नादीदेच्चि
 तऽइज्जोऽअज्मन्ना । याभिःशर्यातमवथोमहाधनेताभिः० ॥ याभिरंगिरोमनसानिरुण्यथोग्रगच्छथोविचरेगोऽअर्ण
 सः । याभिर्मनुंशूरमिपासमावतंताभिः० ॥ याभिःपत्नीविमदायन्यहधुराघवायाभिरुणीरशिक्षतं । याभिःसुदासऽ
 ऊहयुःसुदेव्यं१ताभिः० ॥ याभिःशंतातीभवथोददाशुपेभृज्युयाभिरवथोयाभिरध्रिगुं । ओम्यावतीसुभरामृतस्तुभं
 ताभिः० ॥ ३६ ॥ याभिःकृशानुमसनेदुवस्यथोजवेयाभिर्नूतोऽअर्वितमावतं । मधुप्रियंभरथोयत्सरङ्भ्यस्ताभिः० ॥
 याभिर्नरंगोपुयुर्धनपाद्येक्षेत्रस्यसातार्नयस्यजिन्वधः । याभीरथाऽअवथोयाभिरवतस्ताभिः० ॥ याभिःकुत्समार्जुनेयं
 शतक्रतुप्रतुर्वीतिप्रचदुभीतिमावतं । याभिर्ध्वंसतिपुरुषंतिमावतंताभिः० ॥ अमस्वतीमश्विनावाचमस्मेकृतनोदश्चावृ

पणामनीपां । अद्यत्येवसेनिह्येवाष्टुधेवचनोभवतुंवाजसातां ॥ द्युभिरक्षुभिःपारिपातमसानरिष्टेभिरश्विनासौभगे
भिः । तन्नोमित्रो० ॥ ३७ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥

सप्तमाध्यायेवर्गा २७ सूक्तानि १८ ऋचः १७९ ॥ त्यागः ॥ उपसेमयइदं. ११ द्रविणोदसेमयइदं. ९ अमयेतुचयइदं. ८ अमयेवैधा-
नरायेदं. ३ जातवेदसेमयइदं. इंद्रायेदं. ५८ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. रोदसीभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. अग्निरोदसीभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्य-
इदं. ३ इंद्ररोदसीभ्यइदं. सूर्यरश्मिरोदसीभ्यइदं. सूर्यरश्मिरोदसीभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. अग्निरोदसीभ्यइदं.
२ वरुणरोदसीभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. २ रोदसीभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ११ इन्द्राग्निभ्यामिदं. २१ ऋमुभ्यइदं. १४ द्यावापृ-
थिव्यभ्यश्चिभ्यइदं. अग्निभ्यामिदं. २४ ॥ इतिप्रथमेसप्तमोऽध्यायः ॥

इदंविंशतिरुपस्थद्वितीयोर्ध्वचोरात्रेध्वेमाएकादशरौद्रद्वित्रिष्टुवंतंचित्रपदसार्धनासत्याभ्यांपंचाधिकाकक्षीवा
नर्द्धतमसंउशिकप्रसूतआश्विनवैमध्यआयामेकादशांवारंधंशजागर्तकाराधद्वादशांत्यातुःस्वमनाशिन्याद्या
गायत्रीद्वितीयाककुर्त्तृतीयांचतुर्थ्यांकाविराणनष्टरूप्यौपंचमीतनुशिरापृष्ठक्षररुष्णिग्विष्टारबृहतीकृतिर्विरा
दत्तिस्त्रोगायत्र्यःकदित्थापंचोनावश्वदेवंवा ॥ ८ ॥ ॥

हरिःओम् (१।१६।८) इदंश्रेष्ठज्योतिषांज्योतिरागाच्चित्रःप्रकेतोऽअजनिष्टविंश्यां । यथाप्रसूतासवितुःसुवाय

(१।१६।८) इदंश्रेष्ठमितिर्विद्यत्यृचस्यसूक्तस्यकुत्सउपाद्वितीयायाजर्धचोरात्रिषिष्टु ।

ऽएवाराव्युपसेयोनिमरैक ॥ रुशद्वत्सारुशतीव्वेत्यागादौरगुकृष्णासदनान्यस्थाः । समानवधूऽअमूर्तेऽअनचीद्या
 वावणीचरतऽआमिनाने ॥ समानोऽअध्वास्वस्त्रोरनंतस्तमन्यान्याचरतोदेवशिष्टे । नभेथेतनतस्थतुःसुमेकेनकोपा
 सासमनसाविरूपे ॥ भास्वतीनेत्रीसुतृतानामचैतिचित्राविदुरोनऽआवः । प्राप्याजगद्भुनोरायोऽअख्यदुपाऽअजी
 गर्भुर्वनानिविश्वा ॥ जिह्मश्येऽचरितवेमघोन्याभोग्यऽइष्टयैरायऽउत्वं । द्रुअंपश्यन्नऽउर्वियाविचक्षऽउपा ॥
 ॥ १ ॥ क्षत्रायत्वंश्रवसेत्वंमहीयाऽइष्टयैत्वमर्थमिवत्वमित्यै । विसदृशाजीविताभिश्चक्षऽउपा ॥ एपादिवोदुष्टि
 ताप्रत्यदशिव्युच्छंतीयुवतिःशुक्रवासाः । विश्वस्येशानापाधिवस्यस्वऽउपोऽअघेहसुभगेव्युच्छ ॥ परायतीनामन्वे
 तिपार्थऽआयतीनांप्रथमाशश्वतीनां । व्युच्छंतीजीवमुद्रीरयंत्युपामतंकंचनवोधयंती ॥ उपोयदुमिसुमिधेचकर्थवि
 यदावृक्षक्षसासूर्यस्य । यन्मानुषान्युक्ष्यमर्णाऽअजीगुस्तद्वेपुचकूपेभद्रममः ॥ कियात्यायत्समयामर्वातियाव्युपुर्या
 श्वन्नंनव्युच्छान् । अन्नपूर्वाःकृपतेवावशानाप्रदीप्यानाजोर्मन्याभिरिति ॥ २ ॥ इयुष्टेयेपूर्वतरामपश्यन्व्युच्छंतीम
 पसंमर्त्यासः । अस्माभिरुनुप्रतिचक्ष्याभूदोतयंतियेऽअपरीपुपश्यन् ॥ द्वावयद्वेपाऽऽकृतपाऽऽकृतेजाःसुभ्रावरीसुतृता
 ईरयंती । सुमंगलीर्विघ्नतीदेववीतिमिहाद्योपुःश्रेष्ठतमान्वुच्छ ॥ शश्वत्पुरोषाव्युवासेद्व्यथोऽअघेदंव्यावोमघोनी ।
 अथोव्युच्छादुत्तराऽअनुद्यनजरामृताचरतिस्वधाभिः ॥ व्यै १ जिभिर्दिवऽआतास्वद्यौदपकृष्णांनिर्णिजैद्व्यावः ।

प्रवोधयंत्यरुणेभिरश्वैरोपायातिसुयुजारथेन ॥ आवर्हतीपोष्यावायांणिचित्रकृतुकुणुतेचेकिताना । इयुषीणामुयसा
 शश्वतीनांविभातीनांप्रथमोपाव्यश्वत् ॥ ३ ॥ उदीर्घ्वजीवोऽअसुर्नऽआगादपपागात्तमऽआज्योत्तिरेति । आरेक्यं
 थांयातयेसूर्यायार्गन्मयत्रप्रतिरंतऽआयुः ॥ स्यूर्मनावाचऽउदियतिवह्निःस्तयानोरेभऽउपसोविभातीः । अद्यातदुच्छ
 गृणतेर्मयोन्यसेऽआयुर्निदिदीहिप्रजायत् ॥ यागोर्मतीरुपसःसर्वधीराव्युच्छंतिद्राशुपेमर्त्याय । द्यायोरिवसन्तानामु
 दुर्केताऽअश्वदाऽअश्रयत्सोमसुत्या ॥ माताद्वयानामदितेर्नीकयज्ञस्यैतुर्गृहृतीविभाहि । प्रशस्तिदृक्प्रक्षणेनोव्यु
 च्छानोजेनेजनयविश्ववारे ॥ यज्ञित्रममऽउपसोवर्हतीजानार्यशशमानार्यभद्रं । तद्योमित्रो ० ॥ ४ ॥ (१।१६।९)
 इमारुद्रायतयसैकपदिनैक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः । यथाशमसद्विपदेचतुष्येद्विश्वपुष्टमामेऽअस्मिन्ननातुरं ॥ मु
 द्यानोरुद्रोतनोमर्यरुधिक्षयद्वीरायनमसाविधेमते । यच्छंचयोश्चमनुरायेजेपितातदस्यामतवर्करुद्रप्रणीतिदु ॥ अस्या
 मंतुमुमतिदवयज्ययाधयद्वीरस्यतवर्करुद्रमीदृः । सुन्नायन्निद्विशोऽअस्माकुमाचरारंष्टवीराशुहवामतेहृचिः ॥ त्वेप
 यंरुद्रंयज्ञसार्धंयंकुर्विमवसेनिहयामहे । आरेऽअसंदेव्यंहोऽअस्यतुसुमतिमिद्वयमस्यावृणीमहे ॥ द्विवोवराहम
 रुपंकपदिनैत्वेपंरूपंनमसांनिहयामहे । हस्तेविश्वेभ्येपजावायांणिशर्मवर्मच्छादिरुस्मभ्यंगंसत् ॥ ५ ॥ इदं पित्रेमरुतामुच्यते

(१।१६।९) इमारुद्रायत्वेकादशर्चस्थसूक्तस्य गुरोरोजगतीअत्येद्वेविष्टुमौ ।

वचःस्वादोःस्वादीयोरुद्रायवर्धनं । रास्वाचनोऽअमृतमर्तभोजनं तर्नैतोकायतनं यायमृळ ॥ मानोमहातंमृतमानोऽअभे
 कंमानऽउक्षतंमृतमानंउक्षितं । मानोवधीःपितरंभोतमातरंमानःप्रियास्तन्वोरुदरीरिपः ॥ मानस्तोकेतनयेमानंऽआयो
 मानोगोपुमानोऽअर्धेपुरीरिपः । वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीहृविष्मंतःसदुमिच्वाहवामहे ॥ उपेतस्तोमान्यशुपाऽइ
 वाकंरारास्वापितर्मरुतांसुन्नमस्मे । भद्राहितेसुमतिर्मृळयत्तमाथावयमवऽइत्तंवृणीमहे ॥ आरैतेगोघ्नमतपूरुपमंक्षय
 द्वीरसुन्नमस्मेतेऽअस्तु । मळाचनोअधिचब्रूहिदेवाधाचनःशर्मयच्छद्विवर्हीः ॥ अवाचामनमोऽअस्माऽअयूरुःशुणो
 तुनोहर्षरुद्रोमरुत्वान् । तन्नोमित्रो० ॥ ६ ॥ (११६।१०) चित्रदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ।
 आभ्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षंसूर्येऽआत्माजगतस्तस्थुषश्च ॥ सूर्योद्वीमपसरोचमानांमयोनयोपामभ्यैतिपश्चात् । नम
 यन्नानरोदिवयंतोयुगानिचितन्यतेप्रतिभद्रायभद्रं ॥ भद्राऽअश्वाहरितःसूर्यस्यचित्राऽपतंगाऽअनुमाद्यासः । नम
 स्यंतोदिवऽआपृष्ठमस्युःपरिद्यावापृथिवीयतिसद्यः ॥ तत्सूर्यस्यदेवत्वंतन्महित्यंमध्याकतोर्वितंतंसंजभार । यदेद
 गुंरुक्हरितःसधस्यादाद्रात्रीवासंस्तनुतेसिमस्मे ॥ तन्मित्रस्यवरुणस्याभिचक्षेसूर्योरूपंकृणुतेद्योरुपस्थे । अनंतमन्यद्व
 शदस्यपार्जःकृष्णमन्यब्रूरितःसंभरंति ॥ अद्यादेवाऽअदितोसूर्यस्यनिरंहसःपिपृतानिरवद्यात् । तन्नोमित्रो० ॥ ७ ॥

(११६।१०) चित्रदेवानामिविपळचस्यसुकलकुत्सःसूर्यश्चिष्टुप् ।

(११७१) नासत्याभ्यां वहिरिव प्रवृज्जेस्त्वोमाऽइयम्यभिर्यैव वातः । यावर्भगायविमदायजायांसि नाजुवान्युहूतुर
 धेन ॥ वीक्षुपत्समभिरागृहेमभिर्वादेवानावाजतिभिः शार्शदाना । तद्रासभो नासत्यासहस्रमाजायमस्यप्रधने जिगाय ॥
 तुम्रोहभुज्युर्मधिनोदमेधेरायनकश्चिन्ममवाऽअर्वाहाः । तमूहथुनोभिरात्मन्वतीभिरंतरिक्षप्रुद्धिरपौदकाभिः ॥ ति
 स्त्रः क्षयस्त्रिरहातिप्रजज्जिनोसत्याभुज्युर्महथुः पतंगैः । समुद्रस्यधन्वश्चाद्रस्यपारे त्रिभीरथैः शतपद्भिः पल्लवैः ॥ अनारं
 भुणेतदवीरयेथामनास्थाने अग्रभणे समुद्रे । यदध्विनाजुहथुर्भुज्युमस्तशतारित्रानावमातस्थिवांसैः ॥ ८ ॥ यर्मन्धि
 नादुदथुः श्वेतमर्धमघाभ्यायनाश्वदित्स्वस्ति । तद्वां दुात्रंमहिंकीर्तेन्यभूत्पेदोवाजीसदुमिद्वन्वोऽअर्यः ॥ युवंनरास्तु
 यतेपज्जियायकक्षीर्वतेऽअरदतपुरंधि । कारोतराच्छफादश्वस्यवृष्णः शतकुंभोऽअसिचतसुरायाः ॥ हिमेनाग्निघ्नंसमवार
 येधांपितुमतीमूर्जमस्माऽअधत्तं । ऋचीसे अत्रिमध्विनार्वनीतमुन्निन्यधुः सर्वे गणस्वस्ति ॥ परावतं नासत्यानुदेथामु
 द्धावुधं चक्रधुर्जिह्ववारं । क्षरन्नापो नपायनायराये सहस्रायुतप्यते गोतमस्य ॥ जुजुरुपो नासत्योतवृत्रिप्राप्तुं चतंद्रापि
 मिवच्यवानात् । प्रातिरतं जहितस्यार्युर्दृष्टादिपतिमकृणुतं कनीनां ॥ ९ ॥ तद्वां नराशंस्यराधैचाभिष्टिमन्नासत्या
 वरूथं । यद्विद्वांसानि धिमिवापगूळमुर्दशतादूपथुर्वदनाय ॥ तद्वां नरासनयेदंस उग्रमाविष्कृणोमितन्यतुर्नवृष्टिं ।

(११७१) नासत्याभ्यां वहिरिव प्रवृज्जेस्त्वोमाऽइयम्यभिर्यैव वातः कक्षीवानश्विनौ त्रिष्टुप् ।

द्रुच्यद्गुह्यन्मध्याथर्वणोयामश्वस्यशीष्णाप्रयदोमवाच ॥ अजोहवीन्नासत्याकरावोमहेयामन्पुरुज्जापुरधिः । श्रुतं
 च्छामुरिवप्रिमत्याहिरण्यहस्तमश्विनावदत्तं ॥ आस्तोवृकस्यवर्तिका मभीकैयुवनरानासत्यामुमुक्तं । उतोक्रविंपुरुमु
 जायुयं हृत्कृपमाणमकृणुतं विचक्षे ॥ चरित्रं हि ये रिवाच्छेदिपुर्णमाजाखेलस्यपरितकम्यायां । सद्योजंघामार्यसोविश्वपला
 जयुयं हृत्कृपमाणमकृणुतं विचक्षे ॥ तस्मादअधीनासत्याविचक्षऽ
 धेयर्नैष्ठितेसतेप्रत्यधत्तं ॥ १० ॥ नृतं मेपान्बुक्वैचक्षद्वानमज्जाश्वंतं पितांधर्चकार । विश्वेदेवाऽअन्यमन्यतहृद्भिः स
 आर्धत्तंदद्याभिपजावनवन् ॥ आत्रारथंदुहितासूर्यस्यकार्मवातिष्ठदयताजयती । रेवदुवाहसचनोरथौवांवृषभश्चशिशु
 मुश्रियानासत्यासचेधे ॥ यदयातंदिवोदासाययतिर्भरद्वाजायाश्विनाहर्यता । रेवदुवाहसचनोरथौवांवृषभश्चशिशु
 मारश्चयुक्ताः ॥ रविंसुक्षत्रं स्वपत्यमार्युः सवीर्यनासत्यावहता । आजहावीसमनसोपवाजैस्त्रिरहोभागंदधतीमयातं ॥ ११ ॥
 परविष्टं जाह्नूपं विश्वतः सीसुगेभिर्नकमहथूरजोभिः । विभिंदुर्नानासत्यारथेन विपयतांऽअजरयूऽअयातं ॥ शूरस्यचिं
 पकस्यावस्तोरायतरणाययदर्शमश्विनासनयेसहस्रा । निरहंतंदुच्छुनाऽईदं यतापृथुश्रवसोवृषणावरातीः ॥ अयस्यतेस्तुवते
 दार्चत्कस्यावतादानीचाट्टुचाचक्रयुः पातयेवाः । शयवैचिन्नासत्याशर्चीभिर्जसुरयेस्तथैपिष्यथुर्गा ॥ अयस्यतेस्तुवते
 कृष्णिणार्यऽऋजूयतेनासत्याशर्चीभिः । पशुननष्टमिवदर्शनाय विष्णाप्यंददथुर्विश्वकाय ॥ दशरानीरशिवेनानवद्यून
 वनद्धं श्रथितमस्वैतः । विप्रुतरेभमुदनिप्रवृक्कमुन्निन्ययुः सोममिवस्रवेण ॥ प्रवांदं सोऽस्यश्विनावयोचमस्यपतिः स्यां

सुगवः सुवीरः । उत्तपदयन्नश्रुवन्दीर्यमायुरस्तमिवेज्जतिमार्णजयम्यां ॥ १२ ॥ (१११७१२) मध्वः सोमस्याश्विना
मदायप्रब्लोहोताविवासेत्वा । वोहृष्मतीरातिविश्रितागीरिपायातनासत्योयवाजैः ॥ योवामश्विनामनसोजधीयात्र
धः स्वभ्योविशऽआजिगति । येनगच्छथः सुकृतौदुरोणंतेनरावतिरस्मभ्ययात् ॥ ऋषेनरावंहसुः पांचजन्यमवीसा
दन्निमुचयोगेन । मिनतादत्योरशिवस्यमायाऽअनुपूर्वपणाचोदयता ॥ अश्वनगह्वमश्विनादुरेवृक्षपिनरावृपणारु
भमप्सु । मंतरिणीथोविमुतंदसोभिर्नवांजर्यतिपूव्याकृतानि ॥ सुपुष्यांसननिर्गतेरुपस्येसूर्यनदद्यातमसिक्षियत् ।
शुभेरुक्मनददशतंनिखातमुदूपथुरश्विनावंदनाय ॥ १३ ॥ तर्द्धानराशंस्यपज्रियेणकुक्षीवतानासत्यापरिजमन् । शु
फादश्वस्ययाजिनोजनोयशतंकुम्भोऽअसिचतुमधूनां ॥ युवंनरास्तुवतेकृष्णिपायविष्णाचदधुविश्वकाय । घोषयि
चित्पितृपदेदुरोणेपतिर्जूयत्याऽअश्विनावदत्तं ॥ युवंनराचायुरुशतीमदत्तंमहःक्षोणस्याश्विनाकण्वाय । प्रवाच्यंतद्वृष
णाकृतंवायश्चार्पिदायुश्चयोऽअध्यधत्तं ॥ पुरुषपीत्यश्विनादधानानिपेदवऽऊहथुराशुमश्वं । सहस्रसांवाजिनमप्रतीत
महिह्रनश्रयस्यैतत्तत्तं ॥ एतानिवांश्रवस्यासुदानग्रह्यांगुपसदंनरोदस्योः । यद्वोपज्रासोऽअश्विनाहवतेयातमिषाच
विदुर्पेचवाजं ॥ १४ ॥ सुनोमर्निनाश्विनागुणानावाजंविप्रायभुरणारदता । अगस्त्येवहृषणावाचूधानासेविदपलांना

(१११७१२) मध्वः सोमसेतिपंचविदत्युचस्यसूक्त्यकक्षीवानश्विनौप्रिप्नु ।

सत्यारिणीतं ॥ कुहुयांतासुष्टुतिक्वाव्यस्यदिवोनपातावृपणाशयुत्रा । हिरण्यस्येकलशनिखातमुदूपथुदशमेऽअश्वि
नाहन् ॥ युवंच्यवानमश्विनाजरतंपुनयुवानंचक्रयुःशचीभिः । युवोरथदुहितासूर्यसप्तहश्रियानासत्यावृणीत ॥ युवं
तुम्रायपूव्येभिरैवःपुनर्मन्यावभवतयुवाना । युवंभुज्युमर्णसोनिःसमुद्राद्विभिस्त्वथुःकुंजैर्भिरश्वैः ॥ अजोहवीदश्वि
नातोऽयोद्याप्रोढःसमुद्रमव्युधिर्जगन्वान् । निष्टर्महथुःसुयुजार्थेनमनोजवसावृपणास्वस्ति ॥ १५ ॥ अजोहनीद
श्विनावर्तिकावामास्त्रोयत्सीममुंचतंवृकस्य । विजयुर्पाययथुःसान्वद्रैर्जातंविप्याचोऽअहतंविपेण ॥ शतंमेपान्बुक्वे
मामह्वानंतमःप्रणीतमशिवेनपित्रा । आक्षीऽऽक्रुज्राश्वैऽअश्विनावधत्तंज्योतिरुधायचक्रयुर्विचक्षे ॥ शूनमंधायभरमह
यस्तावुकीरश्विनावृपणानरेति । जारःकनीनऽइवचक्षदानऽऽक्रुज्राश्वःशतमेकंचमेपान् ॥ महीवामूर्तिरश्विनामयो
भूरुतस्त्रामंधिष्ण्यासंरिणीथः । अथायुवामिदहयपुरंधिरागच्छतंसीवृपणाववोभिः ॥ अधेनुदस्त्रास्तथैवृविपक्ताम
पिन्यतंशयवैऽअश्विनागां । युवंशचींभिर्विमदार्यजायान्यूहथुःपुरुमित्रस्ययोपां ॥ १६ ॥ यवंवृकेणाश्विनावपंतपेदु
हंतामनुपायदस्त्रा । अभिदस्युवकुंरेणाधमंतोरुज्योतिश्चक्रयुरार्यीय ॥ आथर्वणायाश्विनादधीचेश्वयंशिरःप्रत्यैरयतं ।
सवांमधुप्रवोचहतायन्त्याष्टयदस्त्रावपिकक्ष्यंवां ॥ सदाकवीसुमतिमाचक्रेवाविश्राधियोऽअश्विनाप्रार्वतंमे । अस्मेर
यिनांसत्यावृहतंमपत्यसाचंश्रुत्यैरराथां ॥ हिरण्यहस्तमश्विनारणापुत्रंनरावधिमत्याऽअदत्तं । त्रिधाहृश्यावमश्वि

नाविकंस्तमुज्जीवसेऽपेरयतंसुदानू ॥ एतानि वामश्विनावीर्याणि प्रपुष्याण्युयवोवोचन् । ग्रहं दृण्वन्तो वृषणाथुव
 भ्यांसुवीरांसो विदधुमावदेम ॥ १७ ॥ (१ । १७ । ३) आचारथोऽअश्विनाद्येनपत्वासुमृष्टीरुःस्ववोयात्ववाङ् ।
 योमर्त्यस्यमनसो जर्वीयान्निवधुरो वृषणावातरंहाः ॥ त्रिवंधुरेणात्रिवृत्तारथेन त्रिचक्रेण सवृत्तायातमवाक् । पिन्वे
 तंगालिन्यतमवैतो नोवर्धयतमश्विनावीरमस्मे⁺ ॥ प्रवर्धामनासुवृत्तारथेन दक्षाविमंशृणुं श्लोकमद्रेः । किमंगवां प्रत्य
 र्वर्तिगमिष्ठाहुर्विप्रांसोऽअश्विनापुराजाः⁺ ॥ आवांश्येनासौऽअश्विनावहंतुरथैर्युक्तासंऽआशवःपतंगाः । येऽअसुरो
 द्विव्यासोनष्टम्राऽअभिप्रयोनोनासत्यावहति ॥ आचारथंयुवतिस्त्रिष्टुदन्नजुष्टीनरादुहितासूर्यस्य । परियामभ्यावपुपः
 पतंगावयोवहंत्वरुपाऽअभीके ॥ १८ ॥ उहंदेनमैरतंदुसर्नाभिरुद्रेभंदक्षावृषणाशर्चाभिः । निद्रौग्र्यं पारयथःसमु
 द्रात्पुनश्चर्वानं चरुयुर्वानं ॥ युवमन्नयेर्वनीतायतुसमूर्जयोमानमश्विनावधत्तं । युवंकण्यायाविरितायचक्षुःप्रत्यध
 तंसुष्टुतिर्जुषाणा⁺ ॥ युवंधेनुंशयवैनाधितायापिन्यतमश्विनापुर्व्यायं । अमुंचतंवर्तिकामंहसोतिःप्रतिजंघांश्चिर
 लायाऽअधत्तं ॥ युवंश्वेतंपेदवऽइंद्रजतमहिहर्नमश्विनादक्षमश्वं । जोह्वन्नमर्योऽअभिभूतिमुग्रं संहस्त्रसांवृपयंवीडुंगं ॥
 तार्वोनरास्वर्वसेसुजाताहवामहेऽअश्विनानार्धमानाः । आनुऽउपवसुमतारथेन गिरो जुषाणासुविताययातं ॥ आश्ये

(१ । १७ । ३) आचारथ इत्येकमश्वसंचस्यसूक्तम्यकथीवानश्विनौ त्रिष्टुप् ।

नस्यजयसानूतनेनास्मेयातनासत्यासजोपाः । हवेहिवाभश्चिनारातहव्यःशश्चत्तमायाऽऽपसोव्युष्टौ ॥ १९ ॥ (१११७१४)
 आचार्यपुरुमायमनोजुवंजीराभ्यन्त्रियजीवसेहुवे । सहस्रकेतुंवनिनैशतद्धसंश्रुष्टीवानवरिवोधामभिप्रयः ॥ ऊर्ध्वा
 धीतिःप्रत्यस्यप्रयामन्यधयिशास्मन्समयंतऽआदिशः । स्वदामिघर्मप्रतियत्युतयऽआवांमूर्जानीरथमश्विनारुहत् ॥
 संयन्मिधःपस्पृधानासोऽअगमत्तशुभेमलाऽअमिताजाययोरणे । युवोरहप्रवणेचैकितेरयोयदश्विनावहथःसरिमावरं ॥
 युवंभुज्युभुरमाणंविभिर्गतस्वयुक्तिभिर्निचहतापितृभ्यऽआ । यासिष्टवर्तिवृण्णाघिलेन्यं१दिबोदासायमर्हिचेतिवाम
 यः ॥ युवोरश्विनावपुपेयुवायुजंरथंवाणीयेमतुरस्यसर्धं । आवापतित्वंसख्यायजग्मुपीयोपावृणीतलेन्यायुवांपती ॥ यु
 ॥ २० ॥ युवंरेभंपरिपूतेरुरुष्यथोहिमेनघर्मपरितप्तमत्रये । युवंशयोरवसंपिष्यथुगविम्रदीर्घेणवंदनस्तार्यायुपा ॥ अग
 वंवंदन्ननिर्गतंजरुण्यारथंनदसाकर्णासमिन्यथः । क्षेत्रादाविम्रजनथोविपन्ययाप्रग्रामत्रविधुतेदंसनभुवत् ॥ अग
 च्छतंकृपमाणंपरावतिपितुःस्वस्यत्यजसानिवाधितं । स्वर्वतीरितऽऊतीयुवोरहचित्राऽअभीकेऽअभवन्नभिष्टयः ॥
 उतस्यावांमधुमन्मक्षिकारपुनमदेसोमस्यौशुजोहुवन्यति । युवंदधीचोमनुऽआविवासथोथाशिरःप्रतिग्रामश्व्यवदत् ॥
 युवंपेदेवैपुरुवारमश्विनास्पृधांश्वेतंतंरुतारंदुवस्यथः । शयैरुभिद्यंपुतनासुदुष्टरंचकृत्यमिन्द्रमिवचर्पणीसहं ॥ २१ ॥

(१११७१४) आपारथमितिदशर्चस्यसूत्रस्यकक्षीवाननिधिनोजगती ।

(१११७५) काराधुद्धोनाश्विनावांकोयाजोपऽउभयोः । कथाविधात्यप्रचेताः ॥ विद्वांसाविहुरःपृच्छेदविद्वानि
 तथापरोऽअचेताः । नूचिष्णुमर्तेऽअत्रौ ॥ ताविद्वांसाह्वामहेतातनौविद्वांसामन्मवोचेतमद्य । प्राचुहयमानोयुवा
 कुः ॥ विपृच्छामिपाक्याङ्गनेद्वयान्वपदकृतस्याद्भुतस्यदस्मा । पातंचसह्यंसोयुवंचरभ्यंसोः ॥ प्रयाधोपेभृगवाणेनशो
 भेययानाचायजतिपञ्जियोयां । प्रैययुर्नविद्वान् ॥ २२ ॥ श्रुतंगायत्रतकंवानस्याहंचिद्धिरिरेभाश्विनावां । आक्षी
 शुभस्पतीदन् ॥ युयंह्यास्तमहोरन्ययंयायधिरतंतसतं । तानोवसुसुगोपास्यातंपातंनोवृकादघ्रायोः* ॥ माकस्मैधा
 तमभ्यमित्रिणेनोमाकुत्रानोगृहेभ्योधेनवोगुः । स्तनाभुजोऽअश्विभ्यः ॥ दुष्टीयन्मित्रधितयेयुवाकुंरायेचनोमिमीतं
 वाजयत्यै । इपेचनोमिमीतंधेनुमत्यै ॥ अभिनोरसनरथमनुभ्यंवाजिर्नावतोः । तेनाहंभूरिचाकन ॥ अयंसमहमात
 नूद्यातेजनौऽअनु । सोमपयंसुखोरथः ॥ अधस्वग्रस्यनिविदेभुजतश्चरुवतः । उभासावस्त्रिनश्यतः॥ २३ ॥ (१११८१)
 कद्रित्थानूःपात्रदेवयुतांश्रवद्दिरोऽअंगिरसांतुरण्यन् । प्रयदानुद्दिशुऽआहर्भ्यस्योरुसतेऽअचुरेयजत्रः ॥ स्तंभीद्ध

(१११७५) काराधुद्विद्वादशंचस्यसूचम्यकक्षीवानश्विनौआलागायत्रीद्वितीयाकडुपृथ्वीयाकाविरादचतुर्थीनष्टरूपीपंचमीतनुशि
 रापष्ठपुण्णिर्हसप्तमीविष्टारदृह्यष्टमीकृतिर्नवमीविरादअत्यास्तिस्त्रोगायत्र्यः (अत्याहु. स्वप्ननाशिनी) । (१११८१) कद्रित्थेतिपचद
 शर्चम्यसूचम्यकक्षीवानिद्रिषिद्रुप् (विश्वेदेवागा) ॥

घांसधरुणैप्रुपायदुभुवार्जायद्रविणंनरोगोः । अनुस्वजांमहिपश्चक्षतब्रामेनामभ्यस्यपरिमातरुंगोः⁺ ॥ नक्षच्चर्वमरुणीः
 पूर्व्याराद्रुतरोविशामंगिरसामनुद्यन् । तक्षद्रज्रनियुतंस्तभह्यांचतुप्पदेनयौयद्विषादे ॥ अस्यमदैस्वर्यदाऽऽकृतायापी
 धृतमुच्चियाणामनीकं । यज्रप्रसर्गैत्रिककुम्भिवर्तदपद्रुहोमानुपस्यदुरौवः ॥ तुभ्यंपयोयत्पितरावनींतांराधःसुरेतस्तु
 रणैभुरण्यू । शुचियत्तेरेकणऽआयजंतसवर्दुघायाःपर्यऽऽल्लियायाः ॥ २४ ॥ अधप्रजज्ञेतरणिर्ममत्तुप्ररोच्यस्याऽऽप
 सोनसूरः । इंदुर्यैभिराष्टस्येदुहव्यैःश्रुवेणैसिंचजराभिधाम् ॥ स्विध्मायद्वनधितिरपुस्यात्सुरोऽअध्वरेपरिरोधना
 गोः । यज्रप्रभासिकृत्वाऽअनुद्यननविशेषश्चित्तुराय ॥ अष्टामहोदिवऽआद्रोहरीऽइहद्युन्नासाहमभियौधानऽडत्सै । कुत्सायय
 हरियत्सेमंदिनदुक्षन्धुधेगोरभसमद्रिभिर्वाताप्यं ॥ त्वमायसंप्रतिवर्तयोगोर्दिवोऽअवमानमुपनीतमृध्वा । कुत्सायय
 त्रप्रुरुहृतवन्वन्धुणमनतैःपरियासिवधैः⁺ ॥ पुरायत्सूरस्तमसोऽअपीतस्तमद्रिवःफलिगंहृतिमस्य । शुष्णस्यचित्प
 रिहितंयदौजोर्दिवस्परिसुग्रथितंतदार्दः ॥ २५ ॥ अनुत्वामहीपाजसीऽअचक्रेद्यावाक्षामामदतामिद्रुकर्मन् । त्वंवृत्र
 माशयानंसिरासुमहोवज्रेणसिष्वपोवराहुं ॥ त्वमिद्रुनयौयाऽअवोनन्तिष्ठावातंस्यसुयुजोवहिष्ठान् । यंतैकाव्यऽऽश
 नांमंदिनंदाहृन्नहणंपार्यंततक्षवज्रं ॥ त्वंसुरोहृरितोरामयोनन्भरच्चक्रमेतशोनायमिद्र । प्रास्यंपारंनवृत्तिनाव्यानाम
 पिंकर्तमवर्तयोयज्यन् ॥ त्वनोऽअस्याऽइंद्रहृणायाःपाहिविज्रिवोदुरितादुभीकै । प्रनोवाजात्रध्योऽअश्वबुध्यानिपे

यधिश्च न मे स नृतायै ॥ मासातेऽअसत्सु मतिविंदमद्वाजं प्रमह्युः समिपो ररंत । आनो भजमघनुगोप्युर्योमं हिष्ठास्ते सधु
मादं स्याम ॥ २६ ॥ ॥ इति प्रथमाष्टके अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीरुष्णार्पणमस्तु ॥

अष्टमाध्यायेवर्गा २६ सूक्तानि ९ ऋच १३५ ॥ त्याग ॥ उपोरात्रिम्यामिदं. उपमद्द. १८ उगो मित्रावरुणादिति रिगुपुथिवी-
बृभ्यद्द. रुद्रायेद. ११ सूर्यायेद. ९ अश्विम्यामिदं ८३ इन्द्रायेद. १५ इति प्रथमेष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

॥ इति प्रथमाष्टकः समाप्तः ॥

॥ अथाद्वितीयाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ प्रवोचैश्वदेवमावोचिराडूपैपृथुः सप्तो नोपस्यतूपावच्छंती प्रातारलंससस्वनयस्यदानस्तुतिरुपजगत्याग्रमंदानि
 तिकक्षीयान्दानतुष्टः पंचभिर्भावव्यंतुष्टावांत्ये अनुष्टुभौ भावव्यरोमग्रयोर्दपत्योः संवादो ग्निमेकादशपरुच्छे
 पोदैवोदासिराग्नेयंतुपावच्छेपंसर्वमात्यष्टतत्रातिधृतिः पृथयं जायताष्टां यत्त्वमेकादशपृथदवीं प्रप्रावोति शक्रया
 वष्टिरंत्येद्रयाहिदशां त्यात्रिष्टुविंशद्रायससत्त्वयावयंपब्जुवंतमैद्रापावर्ततोर्ध्वं च उभे सप्तादां त्रिष्टुसिन्नो नुष्टुभौ गायत्री
 धृतिरष्टिरात्वापङ्कयव्यंत्यत्याष्टिः स्तीर्णेनवचतुर्थ्याद्याः पंचैद्वाध्वोपांत्ये अष्टीं प्रसुसप्तमत्रावरुणं त्वं त्येळिगोक्ते देव
 ते अंत्यात्रिष्टुष्ट ॥ १ ॥

हरिः ओम् ॥ (१।१८।२) प्रवः पांतैरघुमन्यवो धोयज्ञं रुद्राय मीतुये भरध्वं । द्विचोऽअस्त्योप्यसु रस्यवीरैरिपुध्येव
 मुरुतो रोदस्योः ॥ पक्षीवपूषं हूतिवा दृध्याऽउपासान् कौपुरुधा विदने । स्तरीनात्कंठ्युतं वसनात्सूर्यस्य श्रिया सुहृन्नी
 हिरण्यैः ॥ ममर्त्तुनः परिज्मावसहामि मनुवातो अपां वृषणान् । शिश्रीतमिन्द्रा पर्वतायुधं नस्तन्नो विभ्वं वरिचस्यं तु देवाः ॥
 इतत्याभेयशसांश्चेतनायैव्यंतापांतौ शिजो हुवध्वं । प्रवोनपांतमपां कृणुध्वं प्रमातरारं रास्पिनस्यायोः ॥ आचौरुवण्डु

(१।१८।२) प्रवः पांतमिति पंचदशचस्य सूतस्वदैव्यं तमसः कक्षीवान्विश्वे देवास्त्रिष्टुषं च मीपष्टुगौ विराडूषे । (भेदप्रयोगपथे तु आद्यानां
 पण्णांशमेणरुद्रमरुत उपमानान्त्रा विश्वे देवा अभिनौ विश्वे देवा मित्रावरुणसिधवो देवताः ततो द्वयोर्विश्वे देवाः ततो द्वयोर्मित्रावरुणौ अत्यपंचानां
 विश्वे देवाः एव १५) ।

मौशिजो ह्रुवध्यो योपेवंशंसमर्जुनस्य नक्षे । प्रवः पूष्णे द्वावनुऽऽँऽअच्छावोचेयवसुतातिमग्नेः⁺ ॥ १ ॥ श्रुतं मे मित्राचरु
णाहवे मोत श्रुतं सदनं विभवतः सी । श्रोतुनः श्रोतुरातिः सुश्रोतुः सक्षेत्रासिधुरद्भिः⁺ ॥ स्तुपे सार्वीवरुणमित्ररातिर्गवांश
तापृक्षयामिपुप्रे । श्रुतरथे प्रियरथे दधानाः सद्यः पुष्टिर्निरुंधानासोऽअगमन् ॥ अस्य स्तुपे माहिमघस्य राधः सचांसने मन
हुपः सुवीराः । जनोयः पूज्येभ्यो वाजिनिवानभ्याधत्तोरधि नोमह्यसूरिः⁺ ॥ जनोयो मित्रावरुणवभिध्रुगपो नवांसुनोत्य
क्षयाध्रुक् । स्वयंसयधमंहर्दये निधत्तऽआपयद्दीहोत्राभिर्ऋतावा ॥ सम्राधतो नहुपो दंसुजतः शर्धस्तरो नरांगतं श्रवाः ।
विसृष्टरातिर्यातिवाहसुराविश्वो सुपृत्सु सदुमिच्छरः ॥ २ ॥ अधमं तानहुपो हवसूरैः श्रोताराजानोऽअमृतस्य मद्राः ।
नभोजुवोयन्निरयस्य राधः प्रशस्तये महि नारथवते ॥ एतं शर्धधामयस्य सूरैरित्यवोचन् दर्शयत्यनक्षे । द्युम्नानिये पुवसु
तातीरारन्विभ्यै सन्ननुप्रभृथे पुवाजं ॥ मंदामहे दर्शयत्यधासे द्विर्यत्पंचविभ्रतोयं त्यन्ना । किमिष्टाभ्यऽइष्टरश्मिरेतऽ
ईशानासु स्तरुपऽऽङ्गजतेनून्⁺ ॥ हिरण्यकर्णमणिग्रीवमर्णस्तन्नो विभ्वैरिव स्व्यंतु देवाः । अर्यो गिरः सद्यऽआजग्मु पीरो
स्वाश्वाकंतु भयेज्वसे⁺ ॥ चत्वारो मामशशरं स्वशिभ्वस्त्रयो राज्ञऽआर्यवसस्य जिष्णोः । रथोवां मित्रावरुणा दीर्घीप्ताः
स्युर्मगमस्तिः सूरुना दौत् ॥ ३ ॥ (१।१८।३) पृथूरथो दक्षिणायाऽअयोज्यैर्न देवासोऽअमृतासोऽअस्थुः । कृष्णादु

(१।१८।३) पृथूरथ इति श्रोतृदशर्चस्य सूक्तस्य बन्धीवानुपास्मिष्टुप् ।

दस्यादुर्याद्विहायाश्चिकित्संतीमानुपायक्षयाय ॥ पूर्वोविश्वस्माद्भुवनादबोधिजयंतीवाजं वृद्धी सनुत्री । उच्चाव्यं
 ख्यद्युवतिः पुनर्भूरोपाऽअंगग्रथमापूर्वहता ॥ यदद्यभागं विभजोसि नृम्यऽउपोदेविमर्त्यत्रासुजाते । देवो नोऽअंत्रस
 चित्तादभूनाऽअनांगसोवोचतिः सूर्याय ॥ गृहं गृहमहुनायात्यच्छादिवेदेवेऽअधिनाभादर्धाना । सिपासंतीद्योतनाश
 श्वदागादर्ममग्रमिच्छंते यस्मात् ॥ भगस्यस्वसायरुणस्य जामि रूपः सूनृते प्रथमार्जस्व । पृथ्वासर्दध्यायोऽअघस्य धाता
 जयैमते दक्षिणयारथेन ॥ ४ ॥ उदीरतां सनृताऽउत्पुर्धीरुद्रमयः शुशुचानासोऽअस्थुः । स्यार्हावसूनि तमसापगूह्या
 विष्कृण्वंत्युपसो विभातीः⁺ ॥ अपान्यदेत्यभ्यग्न्यदेति विपुरुषेऽअहनीसंचरेते । परिक्षितोस्तमोऽअन्यागुहाकरघ्वा
 दुपाः शोशुचतारथेन ॥ सहशीरद्यसहशीरिदुश्चोदीर्घसंचते वर्णस्य धाम । अनुवद्यास्त्रिशतं योजनान्येकैकाकृतं परिरयं
 तिस्रथः⁺ ॥ जानत्यहः प्रथमस्य नाम शुक्राकृष्णादजनिष्टाश्चितीची । ऋतस्य योपानमिनाति धामा हरहरिं ऋतमाचरे
 ती ॥ कन्यैव तन्व्यदुःशार्शदानोऽएषेदेयि देवमिर्यक्षमाणं । संस्मर्यमाना युवतिः पुरस्तादा विर्वक्षांसि कृणुपे विभाती⁺
 ॥ ५ ॥ सुसंकाशामातृमृष्टेव योपाविस्तन्वं कृणुपे हृशेकं । भद्रात्वमुपोवितरं व्युच्छन तत्तेऽअन्याऽउपसौ न शतं ॥ अ
 श्वावतीर्गोर्मतीर्विश्ववाराय तमानारश्मिभिः सूर्यस्य । पराचयंति पुनराचयंति भद्रानामवहमानाऽउपासः ॥ ऋत
 स्यैरश्मिर्मनुयच्छमाना भद्रं भद्रं क्रतुमसासुधेहि । उपो नोऽअघसहवाव्युच्छास्मासुरायोमघवंतु च स्युः ॥ ६ ॥

(१११८।४) उपाऽवुच्छंतीसमिधानेऽअग्नाऽउद्यन्तसूर्येऽउर्वियाज्योतिरश्रेत् । देवो नोऽअत्र स त्रितान्वधुप्रासाचीद्धि
 पत्रचतुष्पदित्य⁺ ॥ अमिनतीदेव्यानित्रतानिप्रमिनीमनुष्यायुगानि । इयुषीणामुपमाश्वतीनामायतीनां प्रधूमो
 पाव्यद्यौत् ॥ एपादिवोदुहिताप्रत्यदर्शिन्योतिर्वसानासमनापुरस्तात् । ऋतस्य पंधामन्वेतिसाधुप्रजानतीवनदिशोमि
 नाति ॥ उपोऽअदर्शिशुध्योवनक्षो नोधाऽईवाविरकृतमियाणि । अद्भ्यसन्नसमतोत्रोध्यतीशश्चत्तमागात्पुनरेयुषी
 णां ॥ पूर्वेऽअर्धे रजसोऽअष्टयस्य गवां जनिच्यकृतमकेतुं । व्युप्रथतेवितरं वरीयुऽओभापुणंतीपित्रो रूपस्था ॥ ७ ॥
 एवेदुपापुरुतमादृशकं नाजामिनपरिवृणक्तिजामिं । अरेपसातन्याइशाशदानानाभिदीपतेनमहोविभाती⁺ ॥ अत्रा
 तेयंपुंसऽर्पतिप्रतीचीर्गतीरुगिधसनयेधनानां । जायेवपत्यऽउशतीसवासाऽउपाहुस्त्रेयनिरिणीतेऽअप्सः ॥ स्वसास्व
 स्त्रेज्यायस्यैयोनिमार्गैर्गपत्यस्याः प्रतिचक्ष्येय । व्युच्छंतीरदिमभिः सूर्यस्याज्यैकेसमनुगाऽइद्युग्राः⁺ ॥ आसांपूर्वासां मह
 सुस्वसृणामपरापूर्वामभ्यैतिपथात् । ताः प्रक्षयन्नव्यसीर्नूनमस्मेरेवबुच्छंतुसुदिनाऽउपासः ॥ प्रवोधयोपःपृणतोम
 धोन्यबुध्यमानाः पणयः ससंतु । रेवदुच्छमघर्वद्व्योमघोनिरेवत्लोत्रेसूनृतेजारयती ॥ ८ ॥ अवेयमश्वैद्युवतिः पुरस्ताद्यंक्ते
 गर्वाभरुणानामनीकं । विनूनमुच्छादसतिमकेतुर्गृह्यदुमुपतिष्ठातेऽअग्निः⁺ ॥ उत्सेवयश्चिद्धसतेरपसुस्तरश्चयेपितृभा

(१११८।४) उपावच्छंतीति त्रयोदशर्चम्यसूक्तकक्षीयाद्युणाविष्टुपं ।

ज्ञेय्युष्टौ । अमासतेवहसिभूरिवाममुपोदेविदाद्युपेत्यौय ॥ अस्तोदंतोम्यात्रहणामेवीवृधध्वमुशतीरुपासः । युष्मा
 कंदेवीरवसासनेमसहृस्त्रिणचशतिर्नचवार्ज ॥ ९ ॥ (१११८१५) प्रातारलंप्रातरित्वादधातितंचिकित्वाप्रतिगृह्यानिध
 से । तेनग्रजावर्धयमानऽआर्युरायस्योपेणसचतेसुवीरः ॥ सुगुरसंतसुहिरुण्यः स्वभ्योवहृदसैवयऽइंद्रोदधाति । यस्तत्रा
 यंतवसुनाप्रातरित्योमुक्षीजयेयपदिमुस्तिनाति ॥ आर्यमद्यसुकृतंप्रातरिच्छन्निष्टेः पुत्रं वसुमतारथेन । अंशोः सुतंपायय
 मत्सरस्यक्षयद्वीरवर्धयसुनृतभिः ॥ उपक्षरंतिसिंधवोमयोभुवऽइजानंचयक्षयमार्णचधेनवः । पुणतंचपपुंरिचश्रवस्य
 वौधृतस्यधाराऽउपयंतिविश्वतः ॥ नाकस्यपृष्ठेऽअधितिष्ठतिश्रितोयः पुणातिसहृदेवपुंगच्छति । तस्माऽआपोघृतमर्ध
 तिसिंधवस्तस्माऽइयंदक्षिणापिन्यतेसदा ॥ दक्षिणावतामिदुमानिचित्रादक्षिणावतां द्विविसूर्यासः । दक्षिणावंतोऽ
 अमृतं भजते दक्षिणावंतः प्रातिरतऽआयुः ॥ मापुणंतोदुरितमेनऽआरुन्माजोरिपुः सरयः सुव्रतासः । अन्यस्तेप्रापरिधि
 रस्तुकश्चिदपृणंतमभिसंयंतुशोकाः ॥ १० ॥ (१११८१६) अमं दान्तस्तोमान्प्रभरेमनीपासिंधावधिदक्षियतोभाव्यस्य ।

(१११८१५) प्रातारत्रमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकक्षीवान्तस्वनयस्यदानस्तुतिस्त्रिपुचतुर्थोपंचम्यौजगत्तौ । (स्वनयनाम्नोराज्ञोदानस्तुति
 रतः स्वनयोदेवता) । (१११८१६) अमं दानितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकक्षीवानृपिः अगाधितेत्यस्यभावयन्यक्तपिः रोमंशादेवताउपोपमइत्यस्यरो
 मशाक्तपिकास्वनयोदेवतात्रिष्टुप् । (स्वनयएवभावयन्यशब्देनोच्यतेरोमशास्वनयभार्याअंत्येद्वेऽक्षचौतयोः परस्परसंवादः आद्याभिः पंचभि

योभेसहस्रमभिमीतसवानुत्तोरौराज्जाश्रवणश्चर्मनः ॥ शतंराज्ञोनाघमानस्यनिष्काच्छतमश्वान्प्रयतान्ससद्यऽआद ।
 शतंकक्षीवौऽअसुरस्यगोनदिविश्रगेजरभार्ततान ॥ उरपमादयावाःस्वनयेनदुत्तावधूमंतोदशरथासोऽअस्थुः । पृष्टिः
 सहस्रमनुगव्यमागात्सर्नत्कक्षीवौऽअभित्वेऽअह्नां ॥ चत्वारिंशदशरथस्यशोणाःसहस्रस्याग्नेश्रेणिनयति । मृदुच्यु
 तःकृशनायवोऽअत्यान्कक्षीर्वतऽउदमृक्षंसपञ्चाः ॥ पूर्वामनुप्रयतिमाददेवस्त्रीन्युक्तौऽअष्टात्रिधायसोगाः । स्रुग्ध
 वोयेविदयाऽइवृत्राऽअनस्यंतुःश्रवऽएपंतपञ्चाः ॥ आगंधितापरिगधितायाकशीकेवजंगहे । ददातिमह्यंयावुरीयाशू
 तांभोज्याशुताः ॥ उपोपमेपरामृशमामेदुचाणिमन्यथाः । सर्वाहर्मस्मिरोमृशागंधारीणामिवाधिकाः ॥ ३१ ॥
 (१।१५।१) अग्निहोतारंमन्येदास्वतंवसुसुनुंसहसोजातवैदसंविप्रंनजातवैदसं । यऽऊर्च्ययास्वध्वरोदेयोदेवाच्याकृ
 पा । धृतस्यधिच्चाष्टिमनुगृष्टिशोचियाजुह्वानस्यसर्पिषः ॥ यजिष्ठंत्नायजमानाहुवेमज्येष्टमंगिरसांविप्रमन्मभिविप्रै
 भिःशुकुमन्मभिः । परिग्मानभिवृद्यांहोतारंचर्षणीनां । शोचिर्क्वैशंघृपणंयमिमविशःप्रावतुजतयेविशः ॥ सहिपुरु
 चिदोर्जसारुरुक्मंतादीद्यानोभवतिद्वहंतरःपरशुर्नद्वहंतरः । वीळुचिद्यस्यसमृतौशुवद्वनेवयतिस्थरं । निष्पहमाणोय
 दाननुष्ट कक्षीवान्भावयज्यमस्तौतत्तवअसएवेवता) । (१।१५।१) अग्निहोतारमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यैवोदासि परच्छेपोरामित्यष्टौ

मतेनार्यतेधन्वासहानार्यते ॥ इह्वाचिदस्माऽअनुदुर्यथाविदेतेजिष्ठाभिरराणिभिर्द्वार्यवसेन्नयेदुप्रायवसे । प्रयःपूरुणि
गाहेततक्षद्रनैवशोचिषा । स्थिराचिदन्नानिरिणाल्योजंसानिस्थिराणिचिदोजसा ॥ तमस्यपक्षमुपरासुधीमहिनकुंयः
सुदशैतरोदिवातरादप्रायुपेदिवातरात् । आदुस्यायुग्मभगवद्द्वीलुशर्मनसुनर्बे । भक्तमभक्तमवोव्यंतोऽअजराऽअन्न
योव्यंतोऽअजराः ॥ १२ ॥ सहिशर्थो नमारुतं तु विज्वणिरमस्वतीपूर्वरास्विष्टनिरातनास्विष्टनिः । आदंष्ट्रव्यान्याद
दिर्यज्ञस्यकेतुरर्हणा । अर्धस्मास्यहर्षेतोहर्षोयतोविश्वेष्वजुपंतथांतरःशुभेनपथां ॥ द्वितायर्दोकीस्तासोऽअभिर्बवोनम
स्यंतऽउपवोचैतुभृगवोमधंतोऽद्राशाभृगवः । अग्निरीशेवसुनांशुचिर्योधणिरैषां । प्रियाऽअपिर्धोऽर्धनिपीष्टमेधिरऽआ
र्धनिपीष्टमेधिरः ॥ विश्वासांत्वाविशांपातंहवामहेसर्वासांसमानंदंपतिभजेसत्यगिर्वाहसंभुजे । अतिथिमानुपाणांपि
तुर्नयस्यासया । अमीचविश्वेऽअमृतासऽआवयोहृव्यादेवेष्यावयः ॥ त्वमग्नेसहसासहन्तमःशुष्मन्तमोजायसेदुव
तातयेरयिनंदुवतातये । शुष्मन्तमोहितेमदोद्युम्निन्तमऽउतक्रतुः । अर्धस्मातेपरिचरंत्यजरश्रुष्टीवानोनार्जरं ॥
प्रवोमहेसहसासहस्वतऽउपवुधेषुपेनाग्रयेस्तोमोवभूत्वन्नये । प्रतियदोहृविष्मान्विश्वासुक्षामुजोगुवे । अग्नेरेभोनर्ज
रतऽऋषूणांजृणिर्होतऽऋषूणां ॥ सनोनेदिष्टदंष्टानुऽआभराग्नेदेवेभिःसर्चनाःसुचेतुनामहोरायःसुचेतुना । माहै

नप्रिष्ठनरुधिर्गन्धर्भुजेऽग्रस्ये । महिस्तोतृभ्योमघवन्तुमधीर्यमयीरुघोनगन्मा ॥ १३ ॥ (१।१९।२) अयंजाय
 तमनुपोधरीमणिहोतायनिष्ठत्रिजामनुव्रतमग्निःस्वमनुव्रतं । विश्वश्रुष्टिःसखीयतेरयिरिवश्रवस्यते । अदब्धोहोता
 निर्यदद्विष्टस्यदेर्परिचीतइष्टस्यदे⁺ ॥ संयज्ञसाधमर्षिचातयामस्यतृप्त्यपयानममाहुविष्मतादेवताताहुविष्मता । सन
 ऽरुर्जामुपार्भृत्युयाकृपानजूर्येति । यंमातरिभ्वात्मनेयेपरावतोदिवंभाःपग्वतः ॥ एवेनमद्यःपर्येतिपाधिवंमुहुर्गीरितो
 यूपभःकर्निकदुहधुव्रतःकर्निकदत् । नुतंचक्षाणोऽअक्षभिर्द्वयोनेपुतुर्वणिः । सदोदधानुऽउपरिपुमानुष्वग्निःपरिपुसानु
 पु ॥ समुक्तुःपुरोहितोदमेदमेप्रियज्ञस्याध्यरस्यचेततिकृत्यायज्ञस्यचेतति । कृत्यविधाऽइष्टयुतेविश्वजातानिपस्पशे ।
 यतोऽष्टतृश्रीरतिधिरजायतुगर्हियेधाऽअजायत ॥ कृत्यायदस्यतयंपीपुंचतुर्ग्रेयणमरुतानभोग्येपिरायनभोग्या । सहि
 प्मादानमिन्नतिगर्तूनांचमृग्नना । सनत्वासतेवुरितादभिहुतःशंसादुयादभिहुतः ॥ १४ ॥ विश्वोविहायाऽअरुतिवसुदे
 धेहस्तुदक्षिणेतर्णिर्निश्रयच्छत्रुसयानदिश्रयत् । विश्वस्माऽइदिगुभ्यतेदयत्राहुव्यमोहिने । विश्वस्माऽइत्सुकृतेवार
 मृणयत्यग्निद्वाराव्युपयति ॥ समानुपेयुजनेवंतमोहितोऽग्निर्यज्ञेपुजेन्योनविस्पतिःप्रियोयज्ञेपुविस्पतिः । सहव्यामा
 नुगाणामिळाकृतानिपत्यते । सनत्वासतेचरणस्यधूर्तमहोदेवस्यधूर्तः⁺ ॥ अग्निहोतारमीळतेचसुधितिप्रियंचेतिष्ठमर

(१।१९।२) अयंजायतेत्यष्टचंसूक्तम्यपदच्छेपोमित्याद्री ।

तिन्यैरिरेहव्याहृन्त्यैरिरे । विश्वायुर्विश्ववैदसंहोतारंयजतंकवि । देवासौरण्वमवसेवसयवोगीभीरण्वंसयवः
 ॥ १५ ॥ (१।१९।३) यत्वंरथमिन्द्रमेघसातयेपाकासंतिमिप्रणयसिप्रानवद्यनयसि । सद्यश्चित्तमभिष्टयेकरोव
 शंश्चवाजिनं । सास्माकमनवद्यतूतुजानवेधसाभिमावाचंनवेधसां ॥ सःश्रुधियःस्मापृतनासुकासुचिदृक्षार्थ्यऽइन्द्रभरं
 हतयेनृभिरसिप्रतूतयेनृभिः । यःशूरैःस्वः१ सनितायोविप्रवाजंतरुता । तमीशानासऽइरधंतवाजिनंपृक्षमत्यंनवाजि
 नं ॥ दुस्मोहिष्मावृपणंपिन्धसित्वचंकंचिद्यावीरुरंशूरमत्यपरिवृणक्षिमर्त्य । इंद्रोतनुभ्यंतद्विवेतद्रुद्रायस्वयशसे ।
 मित्रायधोचंवर्णायसप्रथःसुमृळीकार्यसप्रथः ॥ अस्माकंवऽइंद्रमुद्रमसीष्टयेसखायंविश्वायुंम्रासहंयुजंवाजैपुम्रासहंयु
 जं । अस्माकंब्रह्मोतयेवापुतसुपुकासुचित् । नहिल्याशत्रुःस्तरतेस्तुणोपियंविश्वंशत्रुस्तुणोपियं ॥ निपूनमातिमतिकय
 स्यचिसेजिष्ठाभिरुरणिभिर्नोतिभिरुग्राभिरुग्रोतिभिः । नेपिणोयथापुराणेनाःशूरमन्यसे । विश्वानिपूरोरपपर्विदहि
 रासावहिर्नोऽअच्छ ॥ १६ ॥ प्रतद्वोचैयंभव्यायैदेहव्योनयऽइपवान्मन्मरेजतिरक्षोहामन्मरेजति । स्वयंसोऽअस्मदा
 निदोवधैरजेतदुर्मति । अवस्रवेदुधशंसोवतरमर्बक्षुद्रमिवस्रवेत् ॥ वनेमतद्धोत्रयाचितंत्यावनेमरयिरयिवःसुवीर्य
 पवंसंतंसुवीर्य । दुर्मन्मानंसुमंतुभिरेमिपापृचीमहि । आसत्याभिरिंद्रद्युन्नहतिभिर्यजत्रंद्युन्नहतिभिः ॥ प्रप्रावोऽअ

(१।१९।३) यत्वंरथमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यपरच्छेपइंद्रःपुष्टयाइंदुरत्यष्टीअष्टमीनवम्यावतिशकर्याविकादश्यष्टिः ।

स्मेस्वयंशोभिरुतीपरिवर्गऽइंद्रोदुर्मतीनांदरीमन्दुर्मतीनां । स्वयंसारिष्यध्ययानऽउपेपेऽअत्रैः । हुतेमंसन्नवक्षतिक्षि
 साज्जर्णिर्नयक्षति ॥ त्वेनऽइंद्रायापरीणसायाहिपथाँऽअनेहसापरोयाह्यरक्षां । सर्वस्वनःपराकऽआसचस्वास्तमी
 कऽआ । पाहिनोदूरादूरादुभिष्टेभिःसदापाह्यभिष्टेभिः ॥ त्वेनऽइंद्रायातरूपसोग्रंचित्त्वामहिमासक्षदवसेमहेमि
 न्ननावसे । ओजिष्ठत्रातरायैतारथं कंचिदमर्त्यं । अन्यमस्माद्रिषेः कंचिदद्रियोरिरिक्षंतंचिदद्रियः ॥ पाहिनऽइंद्रसु
 द्रुतस्त्रिषोवययातासदुमिहुर्मतीनांदेवः सन्दुर्मतीनां ॥ हुतापापस्वरक्षसंखाताचिप्रस्यमावतः । अध्राहित्वाजनिताजी
 जनद्वसोरक्षोहर्णत्वाजीजनद्वसो ॥ १७ ॥ (१।१९।४) एंद्रयाह्युर्पनःपरावतोनायमच्छाविदधानीवृसत्पतिरस्तूरा
 जेयुसत्पतिः । हवामहेत्वायंयं प्रयस्वतः सुतेसचा । पुत्रासोनपितर्याजसातयेमंहिषुवार्जसातये ॥ पित्रासोममिन्द्रसुवान
 मद्रिभिः क्रोशेनसिक्तमवृतं नयंसगस्तातृपाणोनयंसगः । मदायहर्यतायतेतुविष्टमायुधायसे । आत्पायच्छंतुहुरितोन
 सूर्यमहाविश्वेयसूर्य ॥ अयिदद्वियोनिहितं गुहानिधिर्वेनगर्भपरिवीतमश्मन्यन्तेऽअंतरश्मनि । व्रजं वज्रीगवाभिवसिषा
 सन्नंगिरस्तमः । अपावृणोदिपऽइंद्रः परीवृताद्वारऽइषुः परीवृताः ॥ द्राहृष्टाणोवज्रमिन्द्रो गभस्त्योः क्षत्रैवतिग्ममसनायु
 संदयदहिहत्वायंसदयत् । संविष्यानऽओजसाशर्वोभिरिन्द्रमज्मना । तष्टेयवृक्षं वनिनोनिवृश्चसिपरश्वेवनिवृश्चसि ॥

(१।१९।४) एंद्रयाहीतिदत्तार्चस्यमृत्यपरुच्छेपइंद्रोलाष्टिरित्यात्रिष्टुप् । (अष्टीअष्टिरित्युभयविधोपिप्रयोगः साधुः) ।

त्वंवृथानिर्घडं द्रुसर्तवेच्छासमुद्रमसृजोरथाऽइववाजयतोरथाऽइव । इतऽकुतीरयुजतसमानमर्थमक्षितं । धेनूरियमनेव
 विश्वदोहसोजनाय विश्वदोहसः ॥ १८ ॥ इमांतेवाचैवस्यतऽआयवोरथंनधीरःस्वपाऽअतक्षिपुःसुन्नायत्वामतक्षिपुः ।
 शुभंतोजेन्यथावाजेपुविप्रवाजिनं । अत्यमिवशर्वसेसातयेधनाविश्वाधनानिसातये ॥ भिनत्युरोनव्रतिमिद्रपूरवेदिवो
 दासायमहिदाशुपैनृतोयज्रेणदाशुपैनृतो । अतिशिग्वायशवंरंगिरुग्रोऽअर्वाभरत् । महोधनानिर्दयमानुऽओजंसावि
 श्वाधनान्योजसा ॥ इंद्रःसुमत्सुयजमानमार्यप्रावद्धिश्चैपुशतमृतिराजिपुस्वमोढेप्व्याजिपु । मनवेशासदव्रतान्वचैच्छु
 ष्णामरंधयत् । दक्षस्रविश्वैतत्पुणमौपतिन्यशंसानमौपति ॥ सुरंश्चक्रंप्रवृहजातऽओजसाप्रपित्वेवाचमरुणोमुपाय
 तीशानऽआनुपायति । उशनायत्परावतोर्जगन्नृतयैकये । सुन्नानिविश्वामनुपेवतुर्वणिरहुविश्वेवतुर्वणिः ॥ सनोन
 न्येभिर्वृषकर्मम्रुक्थैःपुरांदर्तःपायुभिःपाहिशुगैः । दिवोदासेभिरिंद्रस्तवानोवावृथोथाऽअहोभिरिवृद्धोः+ ॥ १९ ॥
 (११९।५) इंद्रायुहिद्यौरसुरोऽअनम्रतैर्द्रायमहीर्षधिबीवरीमभिर्द्युन्नसांतावरीमभिः । इंद्रविश्वेसजोपसोदुवासो
 दधिरपूरः । इंद्रायुविश्वसवंनानिमानुपारातानिसंतुमानुया ॥ विश्वेपहित्वासर्वनेपुतुंजतैसमानमेकंवृषमण्यवःपृथक्
 स्वैःसनिष्यवःपृथक् । तंतुवानावुनपर्पणिशूयस्यधुरिधीमहि । इंद्रनयुज्ञैश्चितयंतऽआयवःस्तोभेभिरिंद्रमायवः ॥ वि

(११९।५) इंद्रायहीतिसप्तर्चस्यसृक्स्वपुरुच्छेषंद्रोलाष्टिः ।

त्वाततमेभिधुनाऽअवस्ययौब्रजस्यसातागव्यस्यनिःसृजःसर्धतऽइन्द्रनिःसृजः । यद्भव्यंताद्वाजनास्वैर्यतासमूहसि ।
 आविष्करिकृद्गुणं सचाभुवंचञ्मिद्रसचाभुवं ॥ विदुष्टेऽअस्यवीर्यस्यपखःपुरोयदिद्रशारदीरयातिरःसासहानोऽ
 अयातिरः । शासस्तामिद्रमत्यमयज्युशवसस्पते । महीममुष्णाःपृथिवीमिमाऽअपोमदसानऽइमाऽअपः ॥ आदितै
 ऽअस्यवीर्यस्यचाकिरन्मदैपृथुपद्ममिजोयदाविथसखीयतोयदाविथ । चकर्थकारमेभ्यःपृतनासुप्रयंतये । तेऽअन्याम
 न्यानृधंसनिष्णतश्रवस्यंतःसनिष्णत ॥ उतो नोऽअस्याऽनुपसोजुपेतह्यैकस्यचोधिहुविपोहवीमभिःस्वर्पाताहवीम
 भिः । यदिद्रुहंतवेमृधोधृपावञ्चिन्चिकेतसि । अमेऽअस्यवेधसोनवीयसोमन्मश्रुधिनीयसः ॥ त्यंतमिद्रवावृ
 धानोऽअस्युरमित्रयंतवुविजातमत्यवज्रेणशूरमर्त्य । जहियो नोऽअघायतिशृणुष्वसुश्रवंस्तमः । रिष्टंनयामन्नपभूतु
 दुर्मतिविश्वापभूतुर्मुतिः ॥ २० ॥ (११९।६) त्वयावयंमघवन्पूर्वधनुऽइंद्रत्वोताःसासह्यामपृतन्यतोयनुयामं
 यनुष्यतः । नेदिष्टेऽअस्मिन्नहन्यधिचोचानुसुन्यते । अस्मिन्यज्ञेविचयेमाभैरकृतंवाजयंतोभैरकृतं ॥ स्वज्ञेये
 भरऽआप्रस्यवमन्युपवुधःस्वस्मिन्नंजसिःकाणस्यस्वस्मिन्नंजसि । अहुन्निद्रोयधोविदेशीष्णाशीष्णोपवाच्यः । अस्म
 त्वातैसर्धकंसंतुरातयोभद्राभद्रस्यरातयः ॥ तत्तुप्रयःप्रब्रथातेशुशुक्नंयस्मिन्यज्ञेवारमकृष्वतक्षयमतस्यवारसिधयं ।

(१।१९।६) तस्यावयवमिति पञ्चसूक्तस्य परच्छेपद्वेद्युग्वन्तमिद्वेद्युग्वन्तमिति ।

वितद्गोचरधद्वितांतःपदयंतिरदिमभिः । सर्गाविदेऽअन्विद्रोगवर्णेणोवंधुक्षिन्द्र्योगवर्षणः ॥ नूऽइत्थातेपूर्वथाचप्रवा
 न्यंयदंगिरोभ्योवृणोरपत्रजमिन्द्रशिखन्नपत्रजं । ऐभ्यःसमान्यादिशास्मभ्यंजेपियोत्तिच । सुन्यन्धोरंधयाकंचिद्व्रतं
 हृणायंतंचिद्व्रतं ॥ संयजनान्क्रतुभिःशूरऽईक्षयद्धनेहितैरुपतश्रवस्यवःप्रयक्षंतश्रवस्यवः । तस्माऽआयुःप्रजाव
 दिद्वाधेऽअर्चत्योजसा । इन्द्रऽओक्यदधिपंतधीतयोदियाऽअच्छानधीतर्यः ॥ युवंतमिद्रापर्वतापुरोयुधायोःनःपृत
 न्यादपतंतमिद्धतंवज्रेणतंतमिद्धतं । दूरचत्तार्यच्छन्तस्सहहनयदिनक्षत् । अस्माकंशत्रुपरिशूरविश्वतोद्रुमादपीष्टवि
 श्वतः ॥ २१ ॥ (१।१९।७) उभेपुनामिरोदसीऽऋतेनद्रुहोदहामिसंमहीरनिन्द्राः । अभिवृग्ययत्रहुताऽअमित्रो
 वैलस्थानंपरितुङ्गाऽअशेरन् ॥ अभिवृग्याचिदद्रिवःशीर्पायातुमतीनां । छिधिवट्रिणापदामहावट्रिणपदान् ॥
 अर्वासांमघवज्जहिद्रुधोयातुमतीनां । वैलस्थानकेऽअर्मकेमहावैलस्थेऽअर्मके ॥ यासांतिस्त्रःपंचाशतोभिवृगैरुपाव
 पः । तत्सुतेमनायतितुक्तसुतेमनायति ॥ पिशंगमृष्टिमंभृणंपिशाचिर्मिद्रसंमृण । सर्वरक्षोनिर्वह्य ॥ अयमहइन्द्र
 दादृहिश्रुधीनःशुशोचहिद्यौःक्षानभीपाऽअद्रिवोघृणान्नभीपाऽअद्रिवः । शुष्मिन्तमोहिदुष्मिभिर्वृधैरुधेभिरीयसे । अ
 पूरुयन्नोऽअप्रतीतदूरसत्त्वभिस्त्रिसष्टैःशूरसत्त्वभिः ॥ वनोतिहिसुन्वन्धयंपरीणसःसुन्वानोहिष्मायल्लत्यवद्विपोदुवा

(१।१९।७) उभेपुनामीतिसप्तर्चस्यसुक्तस्यपरुच्छेपइद्रजायात्रिष्टुद्वितीयादितिसोनुष्टुभ.पंचमीगायत्रीपष्टीधृतिःसप्तम्यष्टिः ।

वीतयेत्सहस्रेणनियुतानियुत्वतेशतिनीभिर्नियुत्वते । तुभ्यंहिपूर्वपीतयेदेवादेवाययेमिरे । प्रतेसुतासोमधुमंतोऽअस्थि
 रन्मदायकत्वेऽअस्थिरन् ॥ तुभ्यायंसोमःपरिपूतोऽअद्रिभिःस्पाहविसानःपरिकोशमर्पतिशुक्रावसानोऽअर्पति ।
 तवायंभागऽआयुपुसोमोदेवयुह्यते । वहवायोनियुतौयाहासयुजुपाणोयाहासयुः* ॥ आनोनियुद्भिःशतिनीभिर्
 ध्वरंसहस्रिणीभिर्रुपयाहिवीतयेवायोह्व्याननिवीतये । तवायंभागऽकृत्वियःसरद्भिःसूर्येसचा । अच्ययुभिर्भरमाणा
 ऽअयंसतवायोशुक्राऽअयंसत ॥ आवारथोनियुत्वान्वक्षदर्वसेभिप्रयांसिसुधितानिवीतयेवायोह्व्याननिवीतये । यिव
 तमध्वोऽअर्धसःपूर्वपेयंहियांहितं । वायवाचंद्रेणराधसागंतुमिद्रश्चराधसागंतं ॥ आवांधियोवष्टयुरध्वरौऽअपेममि
 दुर्ममृजंतवाजिनमाशुमत्यंनवाजिनं । तेषांपिचतमस्मयुऽआनौगंतमिहोत्या । इंद्रवायूसुतानामाद्रिभिर्युयंमदायवा
 जदायुवं* ॥ २४ ॥ इमेवांसोमाऽअप्स्वासुताऽइहाच्ययुभिर्भरमाणाऽअयंसतवायोशुक्राऽअयंसत । एतेवामभ्यसक्ष
 ततिरःपुवित्रमाशवं । युवायवोतिरोमाण्यव्ययासोमासोऽअत्यव्यया ॥ अतिवायोसमतोयाहिशश्वतोयत्रप्राद्यावदति
 तत्रगच्छतंगृहमिद्रश्चगच्छतं । विसृतादहंशेरीयतेघृतमापूण्यानियुतायाथोऽअच्वरमिद्रश्चयाथोऽअच्वरं* ॥ अत्राहुत
 ब्रह्मेथेमध्यऽआहुतिंयमभ्वत्थमुपतिष्ठतजायवोस्मेतंसंतुजायवं । साकंगावःसुर्वतेपच्यतेयवोनेतवायुऽअर्पदस्यंसतिधेनवो
 नापदस्यंसतिधेनवं ॥ इमेयेतेसुवायोवाह्वोजसोतर्नदीतेपतयंत्युक्षणोमहिब्राधंतऽउक्षणः । धन्वन्विच्येऽअनाशवोजीरा

श्चिदगिरौकसः । सूर्यस्यैवरश्मयोदुर्नियंतवोहस्तयोर्दुर्नियंतवः ॥ २५ ॥ (१।२०।३) प्रमुज्येष्टं निचिराभ्यां वृहन्नमो
 हृद्यं मतिभरतामृळयद्भ्यां स्वादिष्टं मृळयद्भ्यां । तासं स्वाजाघृतासुतीयज्ञेयज्ञऽउपस्तुता । अर्धेनीः क्षत्रं न कुतश्च नाधृपेदेव
 त्वं नूचिदुधुपे ॥ अर्धशिगातुरुखेवरीयसीपंथाऽऽकृतस्य सम्यं स्तरुदिमभिश्चक्षुर्भगस्य रुदिमभिः । द्युक्षं मित्रस्य सादनमयं
 म्योपरुणस्य च । अर्धादधाते वृहदुक्थ्यं १ वयऽउपस्तुत्यं वृहद्वयः ॥ ज्योतिष्मतीमर्दिति धारुयत्क्षितिस्वर्पतीमासंचेते
 द्विवेदे जागृवांसादिवेदिवे । ज्योतिष्मत्क्षत्रमांसातेऽआदित्यादानुनस्पती । मित्रस्तयोर्धरुणोयातुयज्जनोर्यमायातु
 यज्जनः ॥ अयं मित्रायुर्वरुणाय शंतमः सोमो भूत्ववपानेव्याभगो देवो देवेभ्यः १ तं देवा सोऽजुपेरत विभ्वेऽअद्य सजोप
 सः । तथाराजानाकरथोयदीर्महूऽऽकृतावानायादीर्महे ॥ यो मित्रायुर्वरुणाय विधुज्जनो नर्याणं तं परिपातोऽअह सोऽद्रा
 भ्यांसंमर्तमंहसः । तमर्धमाभिरक्षत्यृजुयंतमनुव्रतं । उक्थ्येऽर्धेनोः परिभूयति व्रतं स्तोमैराभूयति व्रतं ॥ नमो द्विवेदं
 हूते रोदसीभ्यां मित्राय चोचंवरुणाय मीहि १ सुमृळीकार्यमीहि १ इंद्रमग्निमुपस्तुहि द्युक्षमर्धमणं भगं । ज्योर्जीयंतः प्रज

(१।२०।३) प्रमुज्येष्टमिति सप्तचं स्य सूक्तस्य परुच्छेपो मित्रावरुणौ नमो दिवइत्यस्यारोदसी मित्रावरुणेन्द्राग्र्यं यमभगसोमादेवताः ऊतीदे
 वानामित्यस्यादेवमरुदग्निमित्रवरुणमथवंतो देवता अत्यष्टिः अंत्यात्रिष्टुप् ।

यांसचेमहिस्सोमस्योतीसंचेमहि ॥ ऊतीद्वानावयमिद्रवंतोमसीमहिस्वर्यशसोमरुद्धिः । अग्निमित्रोवरुणः शर्मयसुन्त ॥
 ददयाममघयानोवयंच ॥ २६ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

द्वितीयाष्टके सूक्तानि ११९ ऋचः ११५७

नवमाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि १५ ऋचः १३७ ॥ त्यागः ॥ रुद्रमरुद्भवइदं. उपासानक्ताभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. अश्विभ्या-
 मिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. मित्रावरुणसिधुभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. २ मित्रावरुणाभ्यामिदं. २ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ५ उपसइदं.
 मिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. मित्रावरुणसिधुभ्यइदं. ५ इन्द्रावइदं. इन्द्रायेदं. २७ इन्द्रावर्वतेद्रे-
 २६ स्वनयायेदं. ७ भावयव्यायेदं. ५ रोमशायेदं. भावयव्यायेदं. अमयइदं. १९ इन्द्रायेदं. ५ इन्द्रावइदं. इन्द्रायेदं. २७ इन्द्रावर्वतेद्रे-
 भ्यइदं. इन्द्रायेदं. ७ वायवइदं. ९ इन्द्रवायुभ्यामिदं. ५ वायवइदं. मित्रावरुणाभ्यामिदं. ५ सूर्योरोदसीमित्रावरुणरुद्रद्राभ्ययर्मभगसो-

भ्यइदं. देवेंद्रमरुदमित्रावरुणेभ्यइदं. १ ॥ इतिद्वितीयप्रथमः ॥ १ ॥
 सुपुमतृचमतिशाक्षरप्रप्रचतुष्कंपौष्णमस्तुश्रौपळेकादशैश्वदेवीमैत्रावरुण्याभिन्यस्तिस्त्रपेंद्राग्नेयीमारुत्यै
 द्राग्नीवाहस्पत्यावैश्वदेव्यंत्यात्रिष्टुपंचमीवृहतीवैश्वदेवमेतदेवमन्यासामपिसूक्तप्रयोगैवैश्वदेवत्वसूक्तभेदप्रयो
 गेयहिंगंसादेवताविदिपदेसप्तोनादीर्घतमाओचथ्यआग्नेयंतुद्वित्रिष्टुवंतंतुत्रिष्टुब्दशमीवावळित्थासमिद्धअग्नि
 यअनुष्टुभमंत्यैदीप्रतव्यसीमष्टावाग्नेयंतुतत्रिष्टुवंतमेतिप्रसप्तजागतंतपृच्छतंपंचांत्यात्रिष्टुपत्रिमूर्धानंकथामथी

न्महःसवैराजैः पुरुतृचमौष्णिहं मित्रं नवमैत्रावरुणं हि जागन्तमत्र्याद्या युवंससयजामहे चतुष्कैविष्णोः पँडूष्णयोहि ।

प्रयोजागन्तं त्वेन्द्रश्चाद्यस्तृचो भवपंचावोधिपळाश्विनं त्वं त्ये त्रिष्टुभौ ॥ १ ॥

॥

हरिः ओम् (१२०१४) सप्तमायातमद्रिभिर्गोथ्रीतामत्सराऽइमे सोमसोमत्सराऽइमे । आराजानादिविष्टृशास्त्रागं तुमुर्पनः । इमे वा मित्रावरुणा गवो शिरः सोमोऽद्राका गवो शिरः ॥ इमऽआयोतमिर्देवः सोमो मोदध्या शिरः सुता सोदध्या शिरः । उतर्वा मुपसो वृधिसाकं सूर्यस्य रश्मिभिः । सुतो मित्राथ्यवरुणाय पीतये चारुं कृतार्थ पीतये ॥ तां वा धेनुं नवासुरीमंशु बुधं त्यद्रिभिः सोमं दुहुं त्यद्रिभिः । अस्मन्नागं तुमुर्पनोर्वाचा सोम पीतये । अयं वा मित्रावरुणा नृभिः सुतः सोमऽआपीतये सुतः ॥ १ ॥ (१२०१५) प्रप्रपूष्णस्तु विजातस्य शस्य ते महित्वमस्य तव सोनर्तं देते स्तोत्रमस्य नर्तं देते । अर्चोमि सुभ्रयन्नहमं त्यूर्तिमयौ भुवं । विश्वस्य योमनऽआयुयुवेमलो देवऽआयुयुवेमलः ॥ प्रहित्वा पूषन्नजिरं नयामं निस्तोमैभिः कृण्वऽनु णवो यथा मृधऽउघ्नो न पीरो मृधः । हवे यत्त्वा मयो भुवर्देवं सुख्याय मर्त्यैः । अस्माकं मांगूपा नृद्विन्निरं स्तृध्रिवा जेषु द्युन्नि नं स्तृध्रि ॥ यस्य ते पूषन्सख्ये विपन्यवः कृत्वा चित्संतोर्वसावुभुञ्जिरऽइति कृत्वा बुभुञ्जिरे । तामनुत्वा नवीयसीं नियुतं रायऽईमहे । अहेळमानऽउरुशंससरी भववा जैवा ज्ञेसरी भव ॥ अस्याऽउपुणऽउपसातये भुवो हेळमानो ररिवाऽअजा

(१२०१४) सुपुमेति तृचस्य सूक्तस्य परच्छेपो मित्रावरुणावति अकरी । (१२०१५) प्रप्रपूष्ण इति चतुर्कचस्य सूक्तस्य परच्छेपः पूपात्यष्टिः ।

श्वश्रयस्यतामजाश्व । ओयुत्वाववृतीमहिस्तोमेभिर्दस्मसाधुभिः । नहित्वापूपन्नतिमन्यऽआघुणेनतैसख्यमपङ्कवे ॥
 ॥ २ ॥ (११२०।६) अस्तुश्रापद्रुपुरोऽअग्निधियादधऽआनुतच्छर्षोदिव्यंवृणीमहऽइद्रवायूवृणीमहे । यद्धक्राणा
 विवस्वतिनाभासंदायितव्यसी । अधप्रसूनुऽउपयंतुधीतयोदेवाऽअच्छानधीतयः ॥ यद्धत्यन्मित्रावरुणावृतादध्या
 इदाथेऽअनृतस्येनमुन्युनादक्षस्यस्वेनमन्युना । युवोरित्याधिसद्मस्वपश्यामहिरण्ययं । धीभिश्चनमनसास्वेभिरक्षभिः
 सोमस्यस्वेभिरक्षभिः ॥ युवांस्तोमेभिर्देवयंतोऽअभिनाश्रावयंतऽइवश्लोकमायवौयुयांहुव्याभ्याइयवः । युवोर्विश्वा
 ऽअधिश्रियःपृक्षश्चविश्वयेदसा । मृगायंतैवांपवयोहिरण्ययेरथेदसाहिरण्यये ॥ अचेतिदस्त्राव्युऽनार्कमृण्वथोयुंजते
 ग्रारयुजोदिर्विष्ट्वध्वस्मानोदिर्विष्टु । अधिवांस्थामवंधुरेरथेदसाहिरण्यये । पथेवयंतवनुशासतारजोर्जसाशा
 सतारजः ॥ शर्चीभिर्नःशचीवसदिवानर्कदशस्यतं । मार्वांरातिरुपदसूक्तदायुनास्मद्गतिःकर्दाचन ॥ ३ ॥ द्युपन्नि

(११२०।६) अस्तुश्रापद्रुपुरोऽअग्निधियादधऽआनुतच्छर्षोदिव्यंवृणीमहे । यद्धक्राणा विवस्वतिनाभासंदायितव्यसी । अधप्रसूनुऽउपयंतुधीतयोदेवाऽअच्छानधीतयः ॥ यद्धत्यन्मित्रावरुणावृतादध्या
 इदाथेऽअनृतस्येनमुन्युनादक्षस्यस्वेनमन्युना । युवोरित्याधिसद्मस्वपश्यामहिरण्ययं । धीभिश्चनमनसास्वेभिरक्षभिः
 सोमस्यस्वेभिरक्षभिः ॥ युवांस्तोमेभिर्देवयंतोऽअभिनाश्रावयंतऽइवश्लोकमायवौयुयांहुव्याभ्याइयवः । युवोर्विश्वा
 ऽअधिश्रियःपृक्षश्चविश्वयेदसा । मृगायंतैवांपवयोहिरण्ययेरथेदसाहिरण्यये ॥ अचेतिदस्त्राव्युऽनार्कमृण्वथोयुंजते
 ग्रारयुजोदिर्विष्ट्वध्वस्मानोदिर्विष्टु । अधिवांस्थामवंधुरेरथेदसाहिरण्यये । पथेवयंतवनुशासतारजोर्जसाशा
 सतारजः ॥ शर्चीभिर्नःशचीवसदिवानर्कदशस्यतं । मार्वांरातिरुपदसूक्तदायुनास्मद्गतिःकर्दाचन ॥ ३ ॥ द्युपन्नि

प्रयोगैवैश्वदेवत्यं सूफमेदप्रयोगेतुयस्मिन्सावेवतेति ।

द्रवृपपाणासइंदवइमेसुताऽअद्रिपुतासऽबुद्धिदः । तत्त्वामंदंतुद्रावनेमुहेचित्रायराधसे । गी
 भिर्भिर्गाहःस्त्वमानऽआर्गहिसुमृळीकोनऽआर्गहि ॥ ओषणोऽअग्नेशृणुद्धितमीळितोदेवेभ्योब्रवसियज्ञियेभ्योराज
 भ्योयज्ञियेभ्यः । यद्धृत्यामंगिरोभ्योधेनुंदेवाऽअर्दत्तन । वितानुहेऽअर्यमाकर्तरीसर्चाऽएषतावेदमेसचा ॥ मोषुवो
 ऽअस्मदुभितानिर्पास्यासनाभूवन्धुन्नानिमोतजारिपुरस्मत्पुरोतज्जारिपुः । यद्धश्चित्रयुगेयुगेनव्यधोपादमर्त्य । अस्मा
 सुतनर्मरुतोयच्चद्रुहरदिधृतायच्चद्रुहर ॥ द्रुध्यद्धमेजनुपंपूयोऽअंगिराःप्रियमैधःकण्ठोऽअत्रिमनुविदुस्तेमेपूर्वमनुवि
 दुः । तेषांद्वेयग्यारितिरस्माकृतेयुनाभयः । तेषापदेनमह्यानमंगिरद्राग्रीऽआनमेगिरा ॥ होतायक्षद्वनिनोयंतवार्य
 बृहस्पतिर्यजतिनेनऽउक्षभिःपुरुवारैभिरुक्षभिः । जगृभ्मादूरऽआदिशंश्लोकमद्वेयधत्माना । अर्धारयदरुरिदोऽनिसुक्र
 तुःपुरुसन्मानीसुक्रतुः ॥ येदेवासोदिव्येकादशस्थपृथिव्यामध्येकादशस्थ । अप्सुक्षितोमहिर्नकादशस्थतेदेवासेयुज्ञ
 मिर्मजुक्च ॥ ४ ॥ (११२११) वेदिपदेप्रियधामायसुद्युतेधासिमिवप्रभरायोनिमग्नये । वख्त्रेणवयासयामन्मना
 शुचिज्योतीरंधंशुक्वर्णतमोहन ॥ अभिद्विजन्मात्रिवृदन्नमृज्यतेसंवत्सरेवाद्युधेज्जग्धमीपुनः । अन्यस्यासाजिह्वयाजे
 न्योवृषान्यन्येनैवनिनोमृष्टगारुणः ॥ कृष्णप्रतौवेधियेजेऽअस्यसंक्षिताउभातरेतेऽअभिमातराशिशु । प्राचाजिह्व

(११२११) वेदिपदइतित्रयोदशचर्म्यसूतस्यओषधयोदीपंतमाअभिर्जगतीअत्येद्वेतिप्रभौवदमीतिप्रुध्वा । ॥

ध्वसयंतं तपुच्युतमासाच्यं कुपयंवर्धनं पितुः ॥ मम ह्योऽमुं मनवेमानवस्यते रघुदुर्वः कृष्णसीतासऽकुर्वः । असमनाऽ
 अजिरासौ रघुग्यदोवातं जूता उपयुज्यतऽआश्रयः ॥ आदस्यते ध्वसयंतो वृथै रतः कृष्णमभ्वं महिर्वपः करिः क्रतुः । यत्सी
 मंहीमवनिं प्राभिममृशदभिश्च सन्तु नयन्नेति नानंदत् ॥ ५ ॥ भूपन्नयो धिवश्च पुनर्नते वृषपक्षी रभ्यैति रोहवत् ।
 ओजायमानस्तन्वश्च शुभते भीमो न शृंगादविधावदुर्गभिः ॥ ससंस्तिरो विष्टिरः संगुभाय तिजानन्नेव जानती नित्यऽआ
 शये । पुनर्वर्धतेऽअपियं तिदेव्यमन्यद्वयैः पित्रोः कृण्वते सचा ॥ तमग्रुवः केशिनीः संहिरैर्भिरऽकुर्वास्तस्थुर्मन्वपीः प्राय
 वेपुनः । तासां जरां प्रमुच्येति नानंददसंपरं जनयं जीवमस्तृतं ॥ अधीवासं परमात्तूरिह द्रह तु विभेभिः सत्यं भिर्याति वि
 जयः । वयोदधत्पुद्वते ररिह त्सदानुदये नीसच तेवर्तनी रह ॥ अस्माकं मग्ने मघवत्सु दीद्विह्यधुश्वसीवान्धुपभोदमूनाः ।
 अवास्या शिशुमती रदीदेर्वमयत्सु परिजभूराणः ॥ ६ ॥ इदमग्ने सुधितं दुधितं दधिप्रियादुचिन्मन्मनः प्रेयोऽअस्तुते ।
 यत्तेशुकृतं न्योऽरोचते शुचिंतेनास्मभ्यं वनसे रक्षमात्वं ॥ रथायुना च मतनौ गृहाय नित्यारित्रां पुद्वतीं ऽरास्यन्ने । अस्मा
 कं वीराऽवृतनो मघो नो जनानां श्रया पाण्याच्छमया च ॥ अभीनोऽअग्नऽवक्थमिज्जुगुयां द्यावाक्षामांसि धवश्च स्वर्गताः ।
 गव्यं यव्यं यंतो दीर्घा हिं पंवरं मरुण्यो वरंत ॥ ७ ॥ (१२१२) वल्लिथातद्वपुर्धायिदर्शते देवस्य भर्गः सहसो यतो जननि ।

(१२१२) वल्लिथेति त्रयोदश चर्चस्य सूक्तस्य दीर्घतमा अभिर्जगती बले द्वे त्रिष्टुभौ ।

यदीमुपहृतेसाधतेमतिर्नृत्तस्यधेनाऽअनयंतसद्युतः ॥ पृक्षोचपुःपितृमान्नित्यऽआशयेद्वितीयमासषड्विवासुमातृपु ।
तृतीयमस्यधृपमस्यदोहमेदशप्रमतिजनयंतयोपणः ॥ निर्यदीवृध्नान्महिपस्यवर्षसऽईशानासःशर्वसाकृतसरयः । यदी
मनुप्रदिवोमध्यऽआधयेगुह्यासंतमातरिश्वांमथायति ॥ प्रयत्पितुःपरमाद्वीयेतेपर्यापुधुधौवीरुधोदंमुरोहति । उभाय
दस्यजनुयंयदिन्वतंऽआदिद्यविष्टोऽअभवद्गुणाशुचिः ॥ आदिन्मातराविशद्यास्वाशुचिराहस्यमानऽडविंयाविवापृ
धे । अनुयतपूर्वोऽअरुहत्सनाजुयोनिनव्यसीप्यवरसुधावते ॥ ८ ॥ आदिद्धोतारंवृणतेदिधिष्टिपुभर्गमिवपपृचाना
सऽऽज्जते । देवान्यत्कल्यामृगमनापुरुषुतोमर्तंसंविश्वधायेतिधार्यसे ॥ वियदस्याद्यजतोवार्तचोदितोह्वारोनयक्राज
रणाऽअनाकृतः । तस्यपत्न्येन्दुक्षुपःकृष्णजैहसःशुचिजन्मनोरजऽआव्यध्वनः ॥ रथोनयातःशिकभिःकृतोद्यामंगैभि
ररुणेभिरीयते । आदस्यतेकृष्णासौदक्षिसूर्यःशूरस्यत्वत्पथादीपतेवर्यः ॥ त्वयाह्यग्नेवरुणोधूतव्रतोमित्रःशशुद्रऽअ
र्यमामुदानवः । यत्सीमनुक्रतुनाश्रिभ्यथाविमुराग्रनेभिःपरिभूरजायथाः ॥ त्वमग्नेशशमानार्यसुन्यतेरक्षययिष्ठदेव
तातिमिन्यसि । तंत्वानुनव्यसहसोयुवन्यंभग्नंकारेमहिरक्षधीमहि ॥ अस्मेर्यिनस्वर्धदमूनसंभगंदक्षानपपृचासिध
र्णसि । रुद्रमीदंरिवुयोयमतिजन्मनीऽउभेदेवानांशंसमृतऽआचसुक्रतुः ॥ उत्तनःसुद्योत्माजीराश्वोहोतामंद्रःशृणवच्चं
द्ररथः । सतोनेपशेपतमरमूरोप्रित्र्यामंसुव्रितंवस्योऽअच्छः ॥ अस्ताव्यग्निःशिमीधद्विर्कःसाम्राज्यायप्रतुरंदर्धनः ।

अमीचयेमध्वानोवयंचमिहंनसुरोऽअतिनिष्ठतन्युः ॥ ९ ॥ (१।२।१३) समिद्धोऽअग्नऽआर्वहदेवोऽअद्ययतस्यचे ।
तंतुतनुष्वपूव्यसुतसोमायद्राशुपे ॥ घृतवतमुपमासिमधुमंततनूनात् । यज्ञंविप्रस्यमार्वतःशशमानस्यद्राशुपः ॥
शुचिःपायुकोऽअद्भुतोमध्वोयज्ञंमिमिक्षति । नराशंसखिरादिवोदेवोदेवेपुयज्ञियः ॥ इक्षितोऽअग्नऽआर्वहदेवश्चित्रमिह
प्रियं । इयंहित्वांमतिर्ममाच्छासुजिह्वच्यते ॥ स्तुणानासौयतसुचोवहिर्यज्ञेस्वधरे । वृंजेदेवव्यचस्तममिद्रायशर्मसु
प्रथः ॥ विशयंतानृताघृधःप्रयैदेवेभ्योमहीः । पायकासःपरुस्पृहोद्वारोदेवीरसुधृतः ॥ १० ॥ आर्भदमानेऽवपाकि
नक्तोपासासुपेक्षसा । युहीऽऋतस्यमातरासीदतांवहिरासुमत् ॥ मंद्रजिह्वाजुगुर्वणीहोतारोदेव्याकवी । यज्ञंनोय
क्षतामिमंस्निधमृधादिविस्पृश ॥ शुचिंदेव्यापैताहोत्रामरुत्सुभारती । इळासरस्वतीमहीवृहिःसीदंतुयज्ञियाः ॥ त
नस्तुरीपमृदंतपुरुवारपुरुत्मना । त्वष्टापोषयविष्यतुरायेनाभानोऽअस्युः ॥ अयसुजन्मुपुत्मनोदिवान्यक्षिधनस्प
ते । अग्निह्वयासुयदतिदेवोदेवेपुमेधिरः ॥ पूषण्वतेमरुत्वतेविश्वदेवायवायवे । स्वाहागायुत्रवेपसेहुव्यमिद्रायिकर्त
न ॥ स्वाहाकृतान्यागृहपह्वयानित्रीतये । इंद्रागंहिश्चधीहव्यंत्वांहवंतेऽअच्यरे ॥ ११ ॥ (१।२।१४) प्रतव्यसी

(१।२।१३) समिद्धोऽप्रद्वितीयादशार्चस्य सूक्तस्य दीर्घवामाऋषिः इष्मस्तनूनापात्रतां स इत्योवाहं देवीर्द्वार उपासान्कन्दैर्बभूवोहोतारौ सरस्वती
व्याभास्त्यस्त्वष्टावनस्पतिः स्वाहा कृतवय इति क्रमेण देवताः अनुष्टुपः । (१।२।१४) प्रतव्यसीमित्यष्टर्चस्य सूक्तस्य दीर्घवामाऋषिर्जगती अंलात्रिष्टुपः ।

नव्यसीधीतिमृग्येवाचोमतिमहसःसुनवेभरे । अपानपाद्योवसुभिःसहप्रियोहोतापृथिव्यान्यसीददृत्विर्यः ॥ सजाय
मानःपरमेव्योमन्याविराग्निरभवन्मातरिर्ध्वने । अस्यकृत्वासमिधानस्यमग्मनाप्रद्यावाशोचिःपृथिवीऽअरोचयत् ॥
अस्यत्वेपाऽअजराऽअस्यभानवःसुसंहशःसप्रतीकस्यसुद्युतः । भात्वक्षसोऽअत्यकुर्नसिधवोभ्रेजंतेऽअसंसतोऽअज
राः ॥ यमैरिरेभृगयोविश्ववेदसुनाभापृथिव्याभुवनस्यमग्मना । अग्निर्तंगीभिर्हिनुहिस्वऽआदमेयऽएक्रोवस्त्रोवरुणो
नराजति ॥ नयोवरायमुरुतामिवस्वनःसेनैवसृष्टादिव्यायथाशनिः । अग्निर्जैमैस्तिगितैरसिर्भवेतियोधोनशन्नन्तस्य
नान्यृजते ॥ कुविन्नोऽअग्निरुचयस्यपीरसुद्वसुक्कुविद्वसुभिःकर्ममावरत् । चोदःकुवित्तुज्यात्सातयेधियुःशुचिप्रती
कंतमयाधियार्णवे ॥ घृतप्रतीकंयऽऋतस्यधूपदेमग्निमिन्नंसमिधानऽऋजते । इंधानोऽअक्रोविदधेपृदीर्घच्छुक्रवर्णा
मुदुनोयंसतेधियं ॥ अम्रयुच्छन्नमयुच्छन्निरग्नेशिवेभिर्नःप्रायुभिःपाहिशुग्मैः । अदब्धेभिरदपितेभिरिष्टेनिमिपद्भिः
परिपाहिनोजाः ॥ १२ ॥ (१।२।१५) एतिप्रहोताग्रतमस्यमाययोर्ध्वोदधानःशुचिपेद्यसंधियं । अभिस्तुचःक्रम
तेदक्षिणाघृतोयाऽअस्यधामप्रथमंहनिंसते ॥ अभीमृतस्यदोहनाऽअनूपतयोनौदिवस्यसदनेयरीवृताः । अपामुपस्थेवि
भृतोयदावसदधस्वधाऽअपयद्याभिरीर्यते ॥ युर्यूपतःसर्वयसातदिद्वपुःसमानमर्धचित्तिरित्रतामिधः । आर्दोभगोन

(१।२।१५) एतीविसप्तर्चस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निर्जगती । ६ । (

हव्यः समस्मदावो ह्युर्नरुदमीन्समयस्तसारथिः ॥ यमीद्वासर्वयसासपर्यतः समानेयोनामिथुनासमोकसा । दिवानन
 कपलितोयुवाजनिपुरुचरन्नजरोमानुपायुगा⁺ ॥ तमीहिन्यंतिधीतयोदशुत्रिशोद्वंमतीसः कृतयेहवामहे । धनोर
 धिप्रयतऽआसऽऽङ्गवत्यभिप्रजद्विर्वयुनानवाधित ॥ त्वंह्यग्रेदिव्यस्यराजसित्वं पार्थिवस्यपशुपाऽईवत्मना । एनीतऽ
 एतेवृहतीऽअभिथ्रियाहिरण्ययीवर्करीवर्हिराशाते ॥ अग्रेजुपस्वप्रतिहृतद्वचोमद्रुस्वधावऽऽकृतजातसुकृतो । योवि
 श्वतः प्रत्यङ्मुसिदशुतोरण्यः संहृष्टौपितुमाऽईवक्षयः ॥ १३ ॥ (११२१६) तंपृच्छतासजगामासवैदुसाचिकित्वाऽईय
 तेसान्वीयते । तस्मिन्संतिप्रशिपस्तस्मिन्निष्ठयः सवाजस्यशर्वसः शुष्मिणस्पतिः ॥ तमितृच्छंतिनसिमोविपृच्छतित्वे
 नेवधीरोमनसायदग्रभीत् । नमृत्यतेप्रथमंनार्यवचोस्यक्रत्वासचतेऽअग्रदपितः ॥ तमिदृच्छंतिजुह्वस्तमवतीवि
 श्वान्येकः शृण्वद्वचांसिमे । पुरुप्रपस्ततुरिर्यज्ञसाधनोच्छिद्रोतिः शिशुरादत्तसंरभः ॥ उपस्थार्यचरतियत्समारतसद्यो
 जातस्तसारयुज्येभिः । अभिश्वांतमृशतेनाधेमुदेयदुर्गच्छत्युशतीरपिष्टितं⁺ ॥ सईमृगोऽअप्यौवनगुरुपत्वच्युपम
 स्यांनिधायि । व्यव्रवीद्वयुनामत्येभ्योऽग्निर्विद्वान्ऽऽकृतचिद्धिसत्यः⁺ ॥ १४ ॥ (११२१७) त्रिमूर्धानंसप्तर्दिमृगणी
 येनूनमग्निपित्रोरुपस्थे । निपत्तमस्यचरतोऽप्रवस्यविश्वोदिवोरोचनापंप्रिवांसं ॥ उक्षामहौऽअभिववक्षऽएनेऽअजरस्त
 (११२१६) तंपृच्छतेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यदीर्घवमाअभिजंगतीअंलयात्रिष्टुप् । (११२१७) त्रिमूर्धानमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यदीर्घवमाअभिजिष्टुप् ।

स्थावितऽऊर्तिर्ऋग्नः । उर्वर्याः पदो निदधातिसानौरिहंत्यूधोऽअरुपासोऽअस्य ॥ समानंवत्समभिसंचरतीविष्वक्धे
 नूविचरतः सुमेके । अनपवृज्याऽअर्चनोमिमानेविश्वान्केतोऽअधिमहोदधानि ॥ धीरांसः पदंकवयोनयंतिनानाहृदा
 रक्षमाणाऽअजूर्य । सिपांसंतः पर्यपश्यंतसिंधुमाधिरैभ्योऽअभवत्सूर्योन्नृत् ॥ द्रिष्टक्षेण्यः परिकाष्ठासृजेन्यऽईळेन्यो
 महोऽअर्भोयजीवसे । पुरुत्रायदभ्वत्सूरहैभ्योगर्भैभ्योमघवाविश्वदर्शतः ॥१५॥ (१।२।१८) कथातेऽअग्नेशुचयंतऽआ
 योर्ददुशुर्वाजैभिराशुपाणाः । उभेयसोकेतनयेदधानाऽऋतस्यसार्मन्नणयंतदेवाः ॥ बोधामेऽअस्यवचंसोयविष्टमं
 हिष्ठस्यप्रभृतस्यस्वधाग्नः । पीर्यतित्योऽअनुत्योगुणातिवृदारुस्तेतन्यवंदेऽअग्ने ॥ येपाययोमामतेयंतेऽअग्नेपश्यंतोऽअं
 धंदुरितादरक्षन् । ररक्षतान्सुकृतौविश्ववैदुदिप्संतऽइद्विषयोनाहदेभुः ॥ योनोऽअग्नेऽअररियाऽअघायुररतीवा
 मर्चयतिह्वयेन । मन्त्रोगुरुः पुनरस्तुसोऽअस्माऽअनुमृक्षीष्टतन्यंदुरुक्तैः ॥ उतवायः सहस्यप्रविह्वान्मतोमर्तमर्चयति
 ह्वयेन । अतः पाहिस्तवमानस्तुंगतमग्नेमाकिर्नोदुरितार्थधायीः ॥१६॥ (१।२।१९) मथीद्यदीविष्टोमातरिश्वाहो
 तारंतिश्वाम्सुतिश्वदेव्यं । नियंदधुर्मनुष्यासुविश्वस्वर्णचित्रंवपुषेविभावं ॥ दृढानमिन्नददभंतमन्मामिर्वरूथंममत
 स्यचाकन् । जुपंतविश्वान्यस्यकर्मोपस्तुतिर्भरमाणस्यकुरोः ॥ नित्यैचिन्नुयंसर्दनेजगन्नेप्रशस्तिभिर्दधिरेयज्ञिया

(१।२।१८) कथातइतिपंचस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निस्त्रिष्टुप् । (१।२।१९) मथीद्यदीमितिपंचस्यसूक्तस्यदीर्घतमाअग्निस्त्रिष्टुप् ।

सः । प्रचूनयंतगुभयंतदइष्टावश्वसोनरुध्योरारह्णाः ॥ पुरुणिदुस्मोनिरिणातिजभैराद्रौचतेवनऽआविभावा । अंधाऽअ
आदस्यवातोऽअनुवातिशोचिरस्तुनशयोमसनामनुयून् ॥ नयंरिपवोनरिपण्यवोगभेसंतरिपणारेपयति । अंधाऽअ
पदयानदभन्नभिलयानित्यासऽईप्रेतारोऽअरक्षन् ॥ १७ ॥ (१।२।१०) महःसरायऽएपेतपतिर्दन्निनऽइनस्यव
सुनःपदऽआ । उपप्रजैतमद्रयोविधश्चित् ॥ सयोवृपानरानरोदस्योःश्रवोभिरस्तिजीवपीतसर्गः । प्रयःसस्त्राणःशि
श्रीतयोनौ ॥ आयःपुटुनामिणीमदीदुदच्यःकुचिर्नेभन्योऽनुनावा । सूरोनरुक्कान्छुतात्मा ॥ अभिद्विजन्मात्रीरोच
नानिविश्रारजासिशुशुचानोऽअस्थात् । होतायजिष्ठोऽअपांसधस्ये ॥ अयंसहोतायोद्विजन्माविश्वदुधेवार्योणिश्रव
स्या । मर्तायोऽअस्मसुतुकोदुदाश ॥ १८ ॥ (१।२।११) पुरुत्वाद्वाश्वान्योचेरिरेन्नेतवस्विदा । तोदस्येवशरण
ऽआमहस्य ॥ व्यनिनऽस्यधनिनःप्रहोपेचिदररुपः । कृदाचनप्रजिगतोऽअदेवयोः ॥ सचंद्रोविप्रमत्योमहोव्राधन्त
मोदुचि । प्रप्रेत्तेऽअग्नेयनुर्पःस्याम ॥ १९ ॥ (१।२।१२) मित्रनयंशिम्यागोपुगव्यवःस्वाध्योविदधेऽअप्सुजीजनन् ।
अरेजेतांरोदसीपाजसागिराप्रतिप्रियंयजंतजनुपामवः ॥ यद्धृत्यद्वापुरुमीहस्यसोमिनःप्रमित्रासोनर्दधिरस्वांभुवः ।
पुरुत्वेतिवृचस्यसुकस्यदीर्घतमाअभिरुष्णिक् । (१।२।११)

(१२२११०) मह. सरायइतिर्पचचस्यसूक्तस्यदोधवभाजाभापयत् ।
 (१२२११०) मह. सरायइतिर्पचचस्यसूक्तस्यदोधवभाजाभापयत् ।

(१२१।१२). मित्रन्यामिन्नवचस्यसुफलप्राप्त्यर्थम्

अधृक्कुर्विदंगतुमर्चतऽवृत्तश्रुतं चृपणापस्त्यापितः ॥ आर्वाभूपन्धितयोजन्मरोदस्योः प्रवाच्यं चृपणादक्षसेमहे ।
यदीमृतायभरं योयदवतेप्रहोत्रयाशिम्यावीयोऽअच्युरं ॥ प्रसाक्षितिरसुरयामहिप्रियऽऋतावानापुतमाघोषधोवृहत् ।
युगं द्विचोर्बृहदोदक्षमासुगंगानधुर्युपंजाथेऽअपः ॥ महीऽअत्रमहिनागारमृण्वयोरेणवस्तुजऽआसन्नन्धेनवः । स्वरं
तिताऽऽपूरतातिघूर्यमानिभुचऽउपसंस्तवृरीरिव ॥ २० ॥ आर्वामृतायैकुक्षिनीरनूपतमिन्नयत्रयरुणगातुमर्चयः ।
अवृत्तमनासुजतं पिन्यंतं धियोयुगं विप्रस्यमन्मनामिरज्यथः ॥ योवीयुज्ञैः शशमानो बृदान्तिकयिहोत्तायजंति मन्मसाध
नः । उपाहृतं गच्छधोवीथोऽअध्वरमच्छगिरः सुमतिगंतमस्मयू ॥ युवांयुज्ञैः प्रयुमागोभिंरजतऽऋतावानामनसोन
प्रयुक्तिषु । भरति यामन्मनासं यतागिरोहृष्यतामर्नसारवदशाधे ॥ देवद्वयोदथावेदेवदाशावेनरामायाभिरितऽऋ
तिमार्हिनं । नवांघायोहभिर्नोतसिध्वोनदेनृत्यं पणयो नानशुर्मघं ॥ २१ ॥ (१२११३) युगं वरुणाणि पीयसाव
साथेयुवोरच्छिद्रामंतवो बृहसर्गाः । अर्वातिरतमनृतानि विभ्वऽऋतेन मित्रावरुणासचेये ॥ पूतचनत्वोविचिकेतदेपांसु
त्योर्मनः कविशुस्तऽऋधावान् । त्रिराश्रिंहंति चतुरश्रिरुग्नो देवनिदो ह प्रथमाऽअर्बल्येन् ॥ अपादेति प्रथमापद्धतीनां कस्त
द्वामित्रावरुणाचिकेत । गर्भोभारं भरत्याचिदस्वऽऋतं पिपृत्य नृतं नितारीत् ॥ प्रयंतु भित्परिजारं कुभीनां पर्यामसिनो

१ (१२११३) युगं वरुणाणि विसर्गेषु सूरस्य वीथे तमा मित्रावरुणौ त्रिषु ।

पंनिपद्यमानं । अर्तवपृग्णावितर्तावसानं प्रियं मित्रस्यवरुणस्य धाम ॥ अनश्वोजातोऽर्थनभीशुरवाकनिक्कदत्पतयद्वध्व
 सानुः । अचित्तं ब्रह्म जुषुषुर्वुर्वा नः प्रमित्रे धामवरुणे गणतः ॥ आधेनवो मामतेयमवती ब्रह्म प्रियं पीपयन्तस्मिन्नूर्धनं ।
 पित्यो भिक्षितव्युना निविद्वानासा विवांसन्नादिति मुरुष्येत् ॥ आवा मित्रावरुणा द्वव्य जुष्टिनमसा देवाववसाववृत्यां ।
 अस्माकं न ह्यपृतना सुसह्याऽअस्माकं दृष्टिर्दिव्या सुपारा ॥ २२ ॥ (१२११४) यजामहे वामहः सजोपाह्व्येभिर्मित्रावरु
 णानमोभिः । दृतैर्दृतस्मऽअधयद्वा मस्मेऽअध्वयवोनधीतिभिर्भरति ॥ प्रस्तुतिर्वा धामनप्रयुक्तिरयामित्रावरुणा सुदृ
 ष्तिः । अनक्तियद्वा विदधे पृहोता सुन्नवांसरिर्धृपणाविर्यक्षन् ॥ पीपायधेनुरदितिर्कृताय जनाय मित्रावरुणा हविर्दे ।
 छिनोत्त्रियद्वा विदधे सपर्यन्त सरात हव्यो मानुपो न होता ॥ उतवा विक्षुमद्यास्वधोगावऽआपश्च पीपयंत देवीः । उतो नोऽ
 अस्पृष्यः पतिर्दिव्यी तं पातं पर्यसऽउत्त्रियायाः ॥ २३ ॥ (१२११५) विष्णोर्नुकंधीर्याणि प्रवोच्यः पार्थिवानि वि
 ममेरजांसि । योऽअस्कं भायुदुत्तरं संधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः ॥ २३ ॥ प्रतद्विष्णुः स्तवते वीर्येण मुगोनभीमः कुचुरोगि
 रिष्ठाः । यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणे च धिक्षियंति मुर्वनानि चिश्वा ॥ प्रविष्णं विशूषमे तु मन्मगिरिक्षितऽउरुगायाय वृष्णे ।

(१२११४) यजामहे इति चतुर्नचस्यसूक्तस्य दीर्घतमामित्रावरुणौ त्रिष्टुप् । (१२११५) विष्णोर्नुकमिति पञ्चसूक्तस्य दीर्घ
 तमामिष्टुप् ।

यऽइदं दीर्घप्रयंतसु च स्थमे कौविममे त्रिभिरित्येदेभिः ॥ यस्य त्रीणूनामर्धुनापदान्यक्षीयमाणाः स्वधयामदंति । यऽउज्वि
धातुवृथिवीमुतद्यामे कौद्राधारभुवनानि चिन्वा ॥ तदस्य प्रियमभिपाथोऽअश्यां नरो यत्र देवयवो मदंति । उरुक्रमस्य सहिवं
धुरित्थाधिष्णोः पुदेर्परमेमध्वऽउत्तसः ॥ तावांवास्त्वन्युश्मसि गमध्वयत्रगायो भूरिशृंगाऽअयासः । अत्राहुतदुरुगायस्य
वृष्णः परमं पुदमवभासि भूरि ॥ २४ ॥ (१।२.१।१६) प्रवः पातं मधसो धियायते महे शूराय विष्णवे चार्चत । यासानुनि
पर्यतानामर्दान्यामहस्तस्य तुरवे ते यसाधुना ॥ त्वेपमित्यासमरणं शिमीय तोरिद्रा विष्णुसुतपावा मुरुष्यति । यामत्या
यमसि धीयमानमिच्छानोरस्तुरसुना मुरुष्यथः ॥ ताऽईवर्धेति मह्यस्य पौत्यं निमातरानयति रे तसे भुजे । दधाति पुत्रो व
रं परं पि पुनर्मतृतीयमधिरोचने द्विवः ॥ तत्तदिदं स्य पौत्यं गृणीमसीनस्य त्रातुरयुक्तस्य मीढुर्यः । यः पार्थिवानि त्रिभिरि
द्विगमभिरुरुकमिष्टोरुगायार्थजीयसे ॥ द्वेऽइदं स्य क्रमगे स्वहृदो भिल्यायुमत्यौ भुरण्यति । तृतीयं मस्य नकिरादधर्प
ति वर्यश्च न पतयंतः पतत्रिणः ॥ ननुभिः साकं नयति च नामभिश्चक्रं न दृपं व्यतीऽरवी विपत् । दृष्टच्छरीरो विमिमो नऽङ्गक
भिर्धुवाकुमारः प्रेत्येत्याहुयं ॥ २५ ॥ (१।२.१।१७) भवाभिन्नो न शोभ्यो घृतासुतिर्विधृतद्युम्नऽप्ययाऽउत्तस्य प्रथाः ।

(१।२.१।१६) प्रवः पातं मिति पठ्यं स्य सूरस्य दीर्घतमां आयां नांति सृणां मिद्रा विष्णुतंतं तस्ति सृणां विष्णुजंगती । (१।२.१।१७) भवा
भिन्न इति पंचचं स्य सूरस्य दीर्घतमां विष्णुजंगती ।

अथ ते विष्णो विदुषा चिदर्थः स्तोमो यज्ञश्च राध्यो ह विष्मता ॥ यः पूव्याय वेधसे नवीयसे सुमज्जानये विष्णु विददां शति ।
 योजातर्मस्य महतो महि ब्रवत्सेदु श्रवो भिर्युज्यं चिदुभ्यसत् ॥ तमुत्तोतारः पूव्ययथा विदः कृतस्य गर्भं जनुपापि पतन ।
 आस्य ज्ञानं तोनाम चिद्वि वक्तन महस्तै विष्णो सुमतिर्भजामहे ॥ तर्मस्य राजावरुणस्तमश्विना क्रतुं संचंतमारुतस्य वेधसः ।
 द्वाधारदक्षमुत्तमं हविर्दं व्रजं च विष्णुः सखि यौऽअपो णिते ॥ आयो विवार्य सचथा यदव्यऽइंद्राय विष्णुः सुकृतं सुकृत्तरः ।
 वेधाऽअजिन्यत्रिपथस्यऽआर्यं मृतस्य भागे यजमानमा भजत् ॥ २६ ॥ (११२२१) अवोध्यं निज्मऽउदेति सूयोऽव्यु १
 पाथुद्रामुह्यावोऽअचिंया । आयुक्षातामश्विना यातवेरथं प्रासावी ह्रुवः सविता जगत्पृथक् ॥ यद्युजाथे वृषणमश्विना रथं
 घृतेर्न नो मधुना क्षत्रमुक्षतं । अस्माकं ब्रह्मपृतना सुजिन्यतं वयं धनुशरसाता भजेमहि ॥ अर्वाह्विचक्रोर्मधुवाहनोरथो
 जीराभ्योऽअभिनोर्यातु सुष्टुतः । त्रिवंधुरो मघवा विभ्वसौ भगः शंनुऽआर्वक्ष द्विपदे चतुष्पदे ॥ आनुऽऊर्जवहतमश्विना
 युयंगधुमत्यानुः फणया मिगिक्षतं । प्रायुस्तारिष्टुनीरयांसि मृक्षतं संधतं द्वेयो भवतं सचाभुवा ॥ युवं ह्रुगर्भं जगती पुधत्यो यु
 यं चिन्ने पुगुर्ने न्वांसः । युयमुग्निर्गणपुपश्च वनस्पतीं रश्विना वैरयेथां ॥ युवं हस्थो भिपजा भिपजे भिरथे हस्थो रध्या इ
 राध्यै गिः । अथो तक्षु न गणि भयऽउग्रमायो यो पां विष्णु न्मनसा दुदाश ॥ २७ ॥ इति द्वितीयाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ॥ २॥

(११२२१) धगो ध्याति रक्षिण कर्षणं ग्राह्यं गभीरं पतगा अभिनो जगत्स्येद्वे त्रिष्टुभो ।

दशमाध्याये वर्गाः २७ सूक्तानि २१ ऋचः १७३ ॥ त्यागः—मित्रावरुणाभ्यामिदं. ३ पूष्णवदं. ४ विश्वेभ्योदेवेभ्यवदं. मित्रावरुणाभ्यामिदं. अश्विभ्यामिदं. ३ इंद्रायेदं. अमयवदं. मरुत्ववदं. इंद्राभिभ्यामिदं. बृहस्पतयवदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यवदं. अमयवदं. २६ समिद्धायाग्नयवदं. तन्नूतपातवदं. नराशंसयेदं. इळायेदं. वह्निपवदं. देवीभ्योद्वाभ्यमिदं. उपासानक्ताभ्यामिदं. देवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं. सरस्वतीज्जामातीभ्यवदं. त्वष्ट्रवदं. वनस्पतयवदं. स्वाहाऋतीभ्यवदं. इंद्रायेदं. अमयवदं. ४३ मित्रायेदं. मित्रावरुणाभ्यामिदं. १९ विष्णववदं. ६ इंद्राविष्णुभ्यामिदं. ३ विष्णववदं. ८ अश्विभ्यामिदं. ६ ॥ इतिद्वितीयेद्वितीयः ॥ २ ॥

यत्पूजंत्यानुष्टुप्प्रधायापंचधायापृथिवीयंतुजागतंतुतेहि किमुश्रेष्ठः पठूनाभयं त्रिष्टुवंतमानो ह्यधिकाभ्यस्तुतिस्तु तृतीयापृथ्वीजगत्यायदकंदः सप्तोनास्यद्विपंचाशदल्पस्तवंत्येतत्संशयोत्थापनप्रश्नप्रतिवाक्यान्यत्रप्रायेणज्ञानमोक्षाक्षरप्रशंसार्चपंचपादंसाकंजानायद्वायत्रेयंसंक्षिप्तं सप्तार्धगर्भागौरीरितिजगत्पतंतुयैभ्यदेयैतस्याः समुद्रा इतिवाचः समुद्रा आपोक्षरंसाप्रस्तारपंक्तिः शकमयमिति शकधूमवर्षाणपृश्निमितिसोमस्त्रयः केकिन इत्यग्निः सूर्योवायुश्च केकिनश्चत्वारिवाग्याच इंद्रं भिन्नं सीर्योद्वादेशेति संवत्सरसंस्थं कालचक्रवर्णनैयस्तेसरस्वत्येयज्ञेनसाध्येभ्यः परानुष्टुप्सौरीपर्जन्याग्निदेवतावाँत्यासरस्वतेसूर्यायवाक्यापंचोनासंवादस्तृतीयाद्ययुजोमरुतांवाक्यमं त्यस्तुचोगस्त्यस्यर्चशिष्टा इंद्रस्यैकादशीचमरुत्यांस्त्वद्रोदेयता ॥ ३ ॥

हरिःओम् ॥ (१।२।२।२) वरुणपुलुमं वृषं तादशस्य तनो कृपणावभिष्टौ । दक्षाष्टयद्रेक्कां ऽजीचध्योधां प्रयत्स
 साधे ऽअकं गभिरुती ॥ कोवां दाशसु मतये चिदस्यैव सुयजे धेनमसापदेगोः । जिगतमस्मेरेवतीः पुरंधीः काममेनेव
 मर्गसाचरता ॥ युक्तो ह्यदतीत्यावैरुमि मध्ये ऽअर्णसो धारिपुञ्जः । उर्पयामवः शरणं गमियं शरोनाज्मपतयं चिरेवैः ॥
 उपरतुतिरौच्यमुलुग्ये न्मामासि मेपतु त्रिणी चितुग्धां । मामामेधोदशतयश्चितो धाक्प्रयद्वा वद्धस्तमनिखादं तिक्षां ॥
 उपरतुतिरौच्यमुलुग्ये न्मामासि मेपतु त्रिणी चितुग्धां । शिरोचदस्य त्रतुनो वितक्षत्स्वयं दास ऽउरो ऽअंसावपिग्ध ॥ दूर्धत
 नसांगरघ्नघोमातुतमा दासाय द्वा सुसमुब्धमवाधुः । शिरोचदस्य त्रतुनो वितक्षत्स्वयं दास ऽउरो ऽअंसावपिग्ध ॥ दूर्धत
 मामामतो योजुर्जुर्वा न्दशमेयुगे । अपामर्धयतीना ब्रह्मा भवतिसारथिः ॥ १ ॥ (१।२।२।३) प्रद्यावायज्ञैः पृथिवी ऽ
 कृत्वा पृथग्माहीस्तु ये विदधे प्रचेतसा । देवेभिर्ये देवपुत्रे सुदंसे तया धिया वायार्योणि प्रभूरपतः ॥ उत मन्वये पितुरदुष्टो मनो
 मातुर्महिस्त्वतयस्तद्धवीमभिः । सुरतसापितराभूमचक्रतुरुलुप्रजाया ऽअमृतं वरीमभिः ॥ ते सुनयः स्वर्पसः सुदंसे सो
 मगृहीजं शुमतरा पूर्वचित्तये । स्थातुश्च सत्यं जगत्तश्च धर्मणि पुत्रस्य पाथः पदमद्वया विनः ॥ ते मायिनो ममिरे सुप्रचेतसो
 जामीस यो नीमिथुना समोकसा । नव्येन न्यतं तु मातन्व ते द्विविंसं मूद्रे ऽअंतः कवयः सुदीतयः ॥ तद्राधो ऽअद्य सवि

(१।२।२।२) वरुणपुलुमं वृषं तादशस्य तनो कृपणावभिष्टौ । (१।२।२।३) प्रद्यावायज्ञैः पृथिवी ऽअद्य सवि

तुर्वरेण्यवयं देवस्य प्रसवेर्मनामहे । अस्मभ्यं दद्यात्पृथिवी सुचेतुनारयि धत्तं वसुमंतं शतग्विनं ॥ २ ॥ (१।२२।४)
 ते हि द्यावा पृथिवी विश्वशं भुवः ऋतावरी रजसो धारयत्कवी । सुजन्मनी धिपणेऽन्तरीयते देवो देवी धर्मणा सूर्यः शुचिः ॥
 उरुव्यचसामहिनीऽअंसश्च तापिता माता च भुवना निरक्षतः । सुधृष्टमेव पुष्येऽनरो दसी पितायत्सीमभिरूपैरवासयत् ॥
 सवह्निः पुत्रः पित्रोः पवित्रवान्पुनाति पीरो भुवनानि मायया । धेनुं च पृश्निवृषं सुरतं सं विश्वाहा शुकंपयोऽअस्य दुक्षतः ॥
 अयं देवानां मपसां मपस्तमो योजजानरो दसी विश्वशं भुवा । वियोम मेरेजसी सुक्रतु यया जरेभिः स्कंभनेभिः समानृचे ॥
 ते नो गृणानेर्महिनीमहि श्रवः क्षत्रं द्यावा पृथिवी धासथो बृहत् । येनाभिकृष्टीस्ततनाम विश्वहापनाय्यमोजोऽअस्मेसमि
 न्यतं ॥ ३ ॥ (१।२२।५) किमु श्रेष्ठः कियं विष्टो नऽआजगन्किमीयते दूत्यं कथं दूचिम । न निर्दिम च मसं यो न हाकु
 लोभे आतुर्दुणऽइद्भूतिर्मूदिम ॥ एकं च मसं चतुरः कृणोत न तद्वो देवाऽअमुवंतद्वुऽआगमं । सौधं न्यनायद्यो वा कं रिप्यथ
 साकं देवैर्यज्ञिया सोम विप्यथ ॥ अग्निं दंतं प्रतियद ब्रवीत नाश्वः कर्त्तव्यं रथऽउते ह कर्त्तव्यः । धेनुः कर्त्तव्यो युवशा कर्त्तव्या द्वातानि
 आतरन्नुवः कृत्वयेर्मसि ॥ चक्रवांसऽऋभवस्तर्दपृच्छत केदं भद्यस्य दूतो नऽआजगन् । यदा वार्य्य च मसां चतुरः कृताना

(१।२२।४) ते हीति पंचसूक्तस्य दीर्घतमा द्यावा पृथिव्यौ जगती । (१।२२।५) किमु श्रेष्ठ इति चतुर्दश च सूक्तस्य दीर्घतमा ऋभवो

दिव्यष्टाग्रास्यंतर्न्याने ॥ हनमिनाँऽइतित्वष्टायदव्रवीच्चमसयेदेवपानमनिदिपुः । अन्यानानामनिकृण्वतेसुतेसचौ
 ऽअन्यैरेनान्कन्यात्रेनामभिःस्पर्त् ॥ ४ ॥ इन्द्रोहरीयुयुजेऽअश्विनारथंवृहस्पतिर्विश्वरूपामुपाजत । क्रमुविभ्रावा
 जोद्वौऽअंगच्छतस्वर्पसोयज्ञियंभागमैतन ॥ निश्चर्मणोगार्मरिणीतधीतिभिर्याजरंतायुवशाताकृणोतन । सौधन्व
 नाऽअभ्यादर्ध्वमतक्षत्पुक्त्वारथमुपदेवौऽअयासन ॥ इदमुदकंषित्रतेत्यब्रवीतनेदंवाघापिवतामुंजनेजनं । सौधन्व
 नायदितमेवहृथतृतीर्येघासर्वनेमादयाच्चै ॥ आपोभूर्यिष्ठाऽइत्येकोऽअब्रवीदुग्निभूर्यिष्टुऽइत्यन्योऽअब्रवीत् । वधूर्य
 तीवृहुभ्यःप्रैकोऽअब्रवीद्वृतावदतश्चमसौऽअपिशत ॥ श्रोणामेकऽउदुकंगामर्वाजतिमांसमेकःपिंशतिसूनयामृतं ।
 आनिन्मुचःशक्रदेकोऽअर्पाभरुत्किंस्वित्युत्रेभ्यःपितराऽवपावतुः ॥ ५ ॥ उद्धत्स्वस्माऽअकृणोतनानातृणानिवत्स्वपःस्व
 पस्वयानरः । अगोह्यस्ययदत्सस्तनागृहेतदुद्येदमृभवो नानुगच्छथ ॥ संमील्ययन्धुर्वनार्यसर्पतृक्स्वित्तात्यापितरावऽ
 आसतुः । अशपतयःकुरस्तैवऽआदुदयःप्रार्त्रवीत्तोतसाऽअब्रवीतन ॥ सुपुष्वांसऽऋभवत्सदंपृच्छतागोह्यकऽइदंनो
 ऽअबूधुधत् । श्वान्वृत्तोवोधितारंमव्रवीत्संवत्सरऽइदमद्याव्यल्पत ॥ दिवायातिमरुतोभूम्याग्निर्यंवातोऽअंतरि
 क्षेणयाति । अद्रिर्योतिवरुणःसमर्द्र्युष्माऽइच्छन्तःशवसो नपातः ॥ ६ ॥ (१।२२।६) मानोमित्रोवरुणोऽअर्य

(१।२२।६) मानोमित्रइतिद्वाविंशत्यृचससूक्तसदीर्घतमालभ्यबिष्टुपृथीयापष्टयीजगलौ । (अश्वस्तुत्याश्वोदेवता) ।

मायुरिदं ऋभुक्षामरुतः परिरत्यन् । यद्वाजिनोदिवजातस्य सप्तैः प्रवक्ष्यामो विदधे वीर्याणि ॥ यन्निणिजारे कर्णसाप्रावृ
 तस्य रातिर्गृभीतां मुत्ततो नयति । सुप्राह्वजो मेर्म्यद्विभ्वरूपः पद्मद्रापूष्णोः प्रियमप्येत्येति पार्थः ॥ एषच्छार्गः पुरोऽअर्धेन वा
 जिनोपूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः । अभिप्रियं यत्पुरोष्ठाग्रमर्वेतात्वये देनं सीश्रवसाय जिन्यति ॥ यद्ध विप्यं मृतशोदे
 वयानं त्रिर्मानुषाः पर्यभून्वयति । अत्रापूष्णः प्रथमो भागः परित्यजं देवेभ्यः प्रतियेदेव ब्रजः ॥ होता ध्रुव्युरावयाऽअग्नि
 मिधो ग्रायमाभऽउत शंस्ता सुविप्रः । तेन युजेन स्वरं कृतेन स्विष्टेन वक्षणाऽआपृणध्वं ॥ ७ ॥ यूपन्नस्काऽउत ये यूपवाहा
 श्रपालं येऽअभ्ययूपायतक्षति । ये चार्येति पर्वचनं संभरत्युतो तेषां भिर्गूतिर्नऽइत्यु ॥ उपप्रागारसुमन्मैधायि मन्मदेवा
 न्नामाशाऽउपधीतर्षुषः । अन्वेनं चिप्राऽऋययो मदंति देवानां पुष्टे च कृमासु बंधु ॥ यद्वाजिनो दामं सदान् नमर्थतो याशीर्ष
 ण्यारशुनारज्जुरस्य । यद्वायास्य प्रभृतमास्येऽतृणं सर्वातातेऽअपि देवेष्वस्तु ॥ यदर्थस्य क्रविषो मक्षिकाशायद्वा स्वरोस्व
 धितोरिस्तमस्ति । यच्च स्तयोः शमितुर्यश्च लेपु सर्वातातेऽअपि देवेष्वस्तु ॥ यदूर्ध्वमुदरस्यापवातियऽआमस्य क्रविषो गं
 धोऽअस्ति । सुद्रुता तच्छमितारः कृण्वंतु मे र्षश्च तृपा कपंचतु ॥ ८ ॥ यत्ते गात्रादग्निना पुच्यमानाऽदुभि शूलं निहतस्या
 य धार्यति । मातन्म्यामाश्चिप्यन्मातृणे पुष्टे येभ्यस्तदुशब्धो रतमस्तु ॥ ये वाजितं परिपद्यंति यकं यऽईसाहुः मुरभिर्निहं
 रेति । ये चार्यतो मांसमिक्षामुपासतऽउतो तेषां भिर्गूतिर्नऽइत्यु ॥ यन्नीक्षं मांसं च न्याऽउत्वा याया पात्राणि युष्णाऽ

आसेचनानि । ऊष्मण्यापिधानाचरूणामंकाःसूनाःपरिर्यूषंत्यम् ॥ निक्रमेणानिपदनंविवर्तनंयच्चपङ्कीशमवतः । य
 चंपयैयच्चघ्रासिजघाससर्वातातेऽर्पिदेव्यस्तु ॥ मात्याग्निर्ध्वनयीद्धुमर्गधिमोखात्राजंत्यभिविक्रजग्निः । इष्टवीत
 मभिर्गूतंघर्पदृक्तृतंदेवासुःप्रतिगृष्णंत्यम् ॥ ९ ॥ यदध्वार्यवासऽवपस्तृणंत्यधीवांसयाहिरण्यान्यस्मै । संदानमवर्तं
 पङ्कीशंप्रियादेवेव्यार्यामयंति ॥ यत्तैसादेमहसाशूक्तस्यपाप्म्यार्वाकथयावातुतोदं । सुचेयताह्वविपोऽअध्वरेपुसर्वा
 तातेब्रह्मणासुदयामि ॥ चतुस्त्रिंशद्वाजिनोद्वेचवंधोर्वक्त्रीरन्ध्रस्यस्वधितिःसमेति । अन्धिद्रागात्रावयुनाकृणोत्पुरुष
 ररनुधुष्यद्विशस्त ॥ एकस्त्वष्टुरन्ध्रस्यविशस्ताद्रायंताराभवतस्तथऽऋतुः । यातेगात्राणामृतुधाकृणोमितात्वापिडा
 नांप्रजुहोम्यमौ ॥ मात्वातपत्प्रियऽआत्मापियंतंमास्वधितित्स्त्वं १ आतिष्ठिपत्ते । मातैर्गधुरविशस्तातिहायच्छिद्रा
 गात्राण्युसिनामिथूकः ॥ नवावऽष्टतन्म्वयसेनरिप्यसिदेवोऽइदंविपुथिभिःसुगेभिः । हरीतियुंजापृपतीऽअभूतामुया
 स्याद्वाजीधुरिरासंभस्य ॥ सुगव्यंनोवाजीस्वभ्यंपुंसःपुत्रोऽवृतविभ्वपुपर्यि । अनागास्त्वंनोऽअदितिःकृणोतुक्षत्रं
 नोऽअश्वोयनतांह्विष्मान् ॥ १० ॥ (११२२१७) यदर्कदःप्रथमंजायमानऽवृद्धास्त्समृद्रादृतयापुरीयात् । इयेनस्य
 पक्षाहरिणस्यबाहूऽवपस्तृत्यमहिजातंतैऽवर्न ॥ युमेनदुत्तंत्रितऽपनमायुर्नगिर्द्रऽणंप्रथमोऽअर्थतिष्ठत् । गुंधवोऽ

(११२२१७) यदऋदइतिप्रयोदशचस्यसूक्तस्यदीर्घतमाजयत्त्रिष्टुप् ।

अस्यरशुनाभंगृभ्णात्सूरादभ्वैवसवो निरतष्ट ॥ असियमोऽअस्यादित्योऽअर्विन्नसिंत्रितोगुह्येनव्रतेन । असिसोमैनसम
याविर्पृक्तऽआहुस्तेत्रीणिद्विविंधनानि ॥ त्रीणितऽआहुद्विविंधनानित्रीण्यसुत्रीण्यंतःसमुद्रे । उतेर्वमेवरुणइछ
न्नस्यर्न्यत्रातऽआहुःपरमंजनित्रं ॥ इमातेवाजिन्नवमार्जनानीमाशुफानांसनितुर्निधाना । अत्रतिभृद्रारशुनाऽअप
श्यमुतस्ययाऽअभिरक्षंतिगोपाः⁺ ॥ ११ ॥ आत्मानंतिमनसारादजानामवोद्विवापतयंतपतंगं । शिरोऽअपश्यंपृथि
भिःसुगोभिरेणुभिर्जेहमानंपतत्रि⁺ ॥ अत्रतिरूपमुत्तममपश्यंजिगीपमाणमिपऽआपदेगोः । यदातेमर्तोऽअनुभोग
मानुकादिद्वसिष्ठऽओषधीरजीगः ॥ अनुत्वारथोऽअनुमयोऽअर्वन्ननुगावोनुभगःकनीना । अनुव्रातासस्तवसख्यमी
युरनुद्वेचामभिरेवीर्यते ॥ हिरण्यशंगोयोऽअस्यपादामनौजयाऽअवरऽइंद्रऽआसीत् । देवाऽइदस्यहविरथमायन्योऽ
अर्वतंप्रथमोऽअच्यतिष्ठत् ॥ ईर्मातासुःसिलिकमध्यमासुःसंशूरणासोदिव्यासोऽअत्याः । हुंसाऽइवश्रेणिशोयंततैय
दाक्षिपुर्दिव्यमज्मभ्वाः ॥ १२ ॥ तवशरीरंपतयिष्वर्वन्तवचिचंचावतऽइवध्रजीमान् । तवशृंगाणिविधितापुरुत्रा
रण्येषुजसुराणाचरंति ॥ उपप्रागाच्छसनंवाज्यवीदेवद्रीचामनसादीर्घ्यानः । अजःपुरोनीयतेनाभिरस्यानुपश्चात्कृ
योयंतिरेभाः⁺ ॥ उपप्रागात्परमंयत्सघस्यमर्वाऽअच्छापितरंभातरंच । अद्यादेवान्जुष्टमोहिगम्याऽअथाशस्तेद्राशु

पुवार्योणि ॥ १३ ॥ (१।२।१।८) अस्यवामस्यपलितस्यहोतुस्तस्यभ्रातामध्यमोऽअस्त्यश्वः । तृतीयोभ्राताधृतपृष्ठो
 ऽअस्यात्रापदयंविदपतिसप्तपुत्रं ॥ सप्तयुजंतिरथमेकचक्रमेकोऽअश्वोवहतिसप्तनामा । त्रिनाभिचक्रमजरमनुर्वयत्रे
 माविश्वामुवनधितुस्तुः⁺ ॥ इमंरथमधियेसप्ततुस्तुःसप्तचक्रंसप्तवहंल्यश्वः । सप्तस्वसारोऽअभिसनवंतेयत्रगवानि
 हितासप्तनाम ॥ कोर्ददर्शप्रथमंजायमानमस्यन्वंतंयदनुस्याविभतिं । भूम्याऽअसुरसृंगात्माकस्वित्कोविद्धांसमुपगा
 स्रष्टुमेतत्⁺ ॥ पार्कःपृच्छामिमनसाविजानन्दुवानामेनानिहितापदानि । वृत्सेवृक्कयेधिसप्ततंतुन्वितत्क्षिरेकवयुऽओ
 तुवाऽउ ॥ १४ ॥ अचिकित्वान्चिकितुर्पश्चिदत्रकवीनृच्छामिविद्वेनूनविद्वान् । वियस्तस्तंभुपक्लिमारजौस्यजस्यरूपे
 किमपिस्विदेकं ॥ इहव्रवीतुयऽईमंगवेदुऽस्यवामस्यनिहितंपदंवेः । शीर्ष्णःक्षीरंदुहतेगावोऽअस्यवम्विवसनाऽउडुकं

(१।२।१।८) अस्यवामस्येतिद्विपंचाशट्यसूक्तस्यदीर्घतमाआयानामेकचत्वारिंशट्यांविधेदेवास्तस्याःसमुद्रादित्यस्यावाक्समुद्राक्षरापः
 शकमयमित्यस्याःशकधूमसोमौत्रयःकेशिनइत्यस्याअग्निसूर्येवायवो (केशिनइतिगुणः) चत्वारिवागित्यभ्याबाष्इंद्रंभित्रमितिद्वयोःसूर्यो
 द्वादशप्रधयेत्यस्याःकालचक्रं (अत्रसंवत्सरसंस्थंकालचक्रवर्णनं) यस्याइत्यस्याःसरस्वतीयज्ञेनेत्यस्याःसाध्याःसमानमित्यस्याःसूर्यो (पर्जन्यामीवा) दिव्यंसुपर्णमित्यस्याःसरस्वान् (सूर्योवा) त्रिष्टुप् द्वादशीपंचदशीत्रयोविंशीएकोनत्रिंशीपदत्रिंशयेकचत्वारिंशीचजगत्यःद्विच
 त्वारिंशीप्रस्तारपंक्तिःएकपंचाशदनुष्टुप् ।

पु॒दा॒पुः ॥ मा॒ता॒पि॒तरं॑ म॒तऽआ॒र्व॒भा॒ज॒धी॒त्य॒ग्रे॒म॒न॒सा॒सं॒हि॒ज॒ग्मे । सा॒र्वी॒भ॒त्सु॒र्ग॒भै॒र॒सा॒नि॒वि॒द्धान॑म॒स्वं॒तऽइ॒दु॒प॒या॒क॒मी॒
 युः ॥ यु॒का॒मा॒ता॒सी॒द्भु॒रि॒द॒क्षि॒णा॒याऽअ॒ति॒ष्ठ॒न्न॒र्भो॑ वृ॒ज॒नी॒प्य॒न्तः । अ॒मी॒मि॒द्व॒त्सोऽअ॒नु॒गा॒म॒प॒श्य॒द्वि॒श्व॒रूप्यं॑ त्रि॒पु॒यो॒जे॒न॒पु॒ः ॥
 ति॒स्रो॒मा॒व॒स्त्री॒न्पि॒व॒न्वि॒भ्र॒द्रे॒कऽऽ॒र्ध्व॒स्त॒स्थो॒ने॒म॒व॒ग॒ला॒प॒य॒न्ति । म॒न्त्र॒य॑ते॒दि॒वोऽअ॒मु॒ष्य॒प॒ष्ठे॒वि॒श्व॒वि॒दु॒वा॒च॒म॒वि॒श्व॒मि॒न्वां
 ॥ १५ ॥ द्वा॒र्द॒शा॒रं॑ न॒हि॒त॒ज्ज॒रा॒य॒व॒र्व॑ति॒च॒क्रं॒प॒रि॒धा॒म॒त॒स्य । आ॒प॒त्राऽअ॒ग्नि॒मि॒थु॒ना॒सोऽअ॒न्न॒स॒प्त॒श॒ता॒नि॒वि॒श॒ति॒श्च॒त
 स्युः ॥ प॒ंच॒पा॒दं॒पि॒तरं॑ द्वा॒र्द॒शा॒कृ॒ति॒दि॒वऽआ॒हुः॒प॒रेऽअ॒र्ध॒पु॒री॒पि॒णं । अ॒थे॒मेऽअ॒न्यऽउ॒परि॑ वि॒च॒क्षणं॑ स॒प्त॒च॒क्रे॒ष्व॒ळ॒रऽआ॒हु
 र॒पि॒तं ॥ प॒ंच॒रि॒च॒क्रे॒र्प॒रि॒व॒र्त॑मा॒ने॒त॒स्मि॒न्ना॒त॒स्थु॒र्भु॒व॒ना॒नि॒वि॒श्वो॑ । त॒स्य॒ना॒क्ष॒स्त॒प्य॒ते॒भू॒रि॒भा॒रः॒स॒ना॒दे॒व॒न॒श॒र्य॑ते॒स॒ना॒भिः ॥
 स॒नै॒मि॒च॒क्र॒म॒ज॒रं॑ वि॒यो॒धृ॒तऽउ॒त्ता॒ना॒यां॒द॒श॒यु॒का॒व॒ह॑न्ति । सूर्ये॒स्य॒च॒धू॒र॒ज॒सि॒त्या॒वृ॒तं॒त॒स्मि॒न्ना॒पि॒ता॒भु॒व॒ना॒नि॒वि॒श्वो॑ ॥ सा॒क्रं
 जा॒न॑सि॒स॒त॒थ॒मा॒हु॒रे॒क॒जं॑ प॒ळि॒द्य॒माऽऋ॒ष॒यो॒दे॒व॒जाऽइ॒ति॑ । ते॒पा॒मि॒ष्टा॒नि॒वि॒हि॒ता॒नि॒धा॒म॒शः॒स्या॒त्रे॒रं॒ज॒ते॒वि॒कृ॒ता॒नि॒रूप॑शः⁺
 ॥ १६ ॥ स्त्रि॒यः॒स॒ती॒स्तौऽर्ध॑मे॒पुंस॑ आ॒हुः॒प॒श्य॒द॒क्ष॒ण॒वा॒ग्न॒यि॒च॑त॒दु॒धः । क॒वि॒र्यः॒पु॒त्रः॒स॒ई॒मा॒चि॑के॒त॒य॒स्ता॒वि॒जा॒ना॒त्स॒पि॒तु
 ष्पि॒ता॒स॒त् ॥ अ॒वः॒प॒रे॒ण॒प॒रऽए॒ना॒र्व॑रे॒ण॒प॒दा॒वृ॒त्सं॒वि॒त्र॒ती॒गौ॒रु॒द॒स्था॒त् । सा॒क॒द्री॒ची॒कं॒स्वि॒द॒र्ध॒प॒रा॒गा॒त्क॒स्वि॒त्सू॒ते॒न॒हि॒यू॒थे
 ऽअ॒न्तः⁺ ॥ अ॒वः॒प॒रे॒ण॒पि॒तरं॑ योऽअ॒स्या॒नु॒वे॒द॒प॒रऽए॒ना॒र्व॑रे॒ण । क॒वी॒य॒मा॒नः॒कऽइ॒ह॒प्र॒वो॑च॒हे॒वं॒म॒नः॒कु॒तोऽअ॒धि॒प्र॒जा॑न्तं ॥
 थे॒ऽअ॒र्वा॒च॒स्तौऽउ॒प॒रा॒चऽआ॒हु॒र्यो॒प॒रा॒च॒स्तौऽउ॒र्ध्व॒अ॒र्वा॒चऽआ॒हुः । इ॒ंद्र॒श्च॒या॒च॒क्र॒धुः॒सो॒म॒ता॒नि॒धु॒रा॒न॒यु॒क्ता॒र॒ज॒सो॒व॒ह॑न्ति ॥

द्रासुपुर्णासुजासखायासमानं वृक्षं परिपस्वजाते । तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वत्स्यनं श्रद्धन्नयोऽभिचाकशीति ॥ १७ ॥
 यत्रासुपुर्णाऽअमृतस्य भागमनिमेषं विदधाभिस्वरिति । इतो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः समाधीरः पाकुमत्रा विवेश ॥ यस्मि
 न्ब्रक्षेमध्वदः सुपुर्णानि विदते सुर्वे चाधि विश्वे । तस्येदाहः पिप्पलं स्वाद्वत्स्ये तन्नोन्नशद्यः पितरनवेदं ॥ यद्वायेत्रेऽअधि
 गायत्रमार्हितं तत्रेष्टुमाह्वानैष्टुभं निरतक्षत । यद्वाजगजगत्याहितं पदं यऽइत्तद्विदुस्तेऽअमृतत्वमानशुः ॥ गायत्रेण प्रतिमि
 मीतेऽअर्कमर्कणसामत्रैष्टुभेन याकं । याकेन याकं द्विपदा चतुष्पदा क्षरेण मिमते सप्तवाणीः ॥ जगतासि धुं दिव्यस्तभा यद्रथं
 तरे सूर्यं पर्यपश्यत् । गायत्रस्य समिधं स्तिवऽआहुस्ततो महा प्ररिरे चेम हित्वा ॥ १८ ॥ उपह्वये सुदुर्गधिनुमेतां सुहस्तो
 गोधुगुतदो हृदनां । श्रेष्ठस्यं स वितासां विपन्नो भीक्षो घर्मस्तदुप्रवोचं ॥ हिं क्रण्वती वसुपत्नी वसूनां वृत्स मिच्छती मनसा
 भ्यागात् । द्रुहामभिम्याऽपयोऽअद्वये यं सार्वधतां महते सार्वभगाय ॥ गौरमीमेदनु वृत्सं मितं मूर्धानं हिङ्मकृणोन्मात
 वाऽह । सुर्क्षाणं घर्ममभिवायानामिमाति मायुपयते पयोभिः ॥ अयं स दीक्षे ये न गौरभीर्यतामिमाति मायुध्वसना व
 धिश्चिता । साचित्तिभिर्निहिचकार मर्त्यं विद्युन्नयती प्रतिवब्रिमौहत ॥ अनच्छये त्रुगतु जीवमेजद्रुवं मध्यऽआपस्त्या
 नां । जीवो मुतस्य चरति स्वधाभिरमर्त्यो मर्त्येनास योनिः ॥ १९ ॥ अर्पयं गोपामनि पद्यमानमाच पराच पृथिभिश्चरं
 तं । सप्तभीचीः सविषूचीर्वसानऽआवरीवतिं भुवनेष्वन्तः ॥ यऽईचकार न सोऽअस्य वेदुऽय ईददशु हि रुगिन्न तस्मात् ।

समातुर्योनापरिचीतोऽअंतर्बहुप्रजानिऋतिमाविवेश ॥ द्यौर्मपिताजनितानाभिरत्रवंधुर्ममातापृथिवीमहीयं । उत्तान
 योश्चम्ब्रोऽयोर्निरंतरत्रापितादुहितुर्गर्भमाधात् ॥ पृच्छामित्वापरमंतपृथिव्याः पृच्छामियत्र भुव नस्यनाभिः । पृच्छा
 मित्वावृष्णोऽअर्धस्यरेतः पृच्छामिवाचः परमंबव्योम ॥ इयं वेदिः परोऽअंतः पृथिव्याऽअयं यज्ञो भुव नस्यनाभिः । अयं
 सोमो वृष्णोऽअर्धस्यरेतः पृच्छामिवाचः परमंबव्योम ॥ २० ॥ सप्तार्धगर्भभुव नस्यरेतो विष्णोस्तिष्ठति प्रदिश विधर्मणि ।
 ते धीतिभिर्मनसा ते विपुश्चितः परिभुवः परिभवंति विश्वतः ॥ न विजानामि यदि वेदमस्मि निण्यः संनञ्जो मनसा चरामि ।
 युदामागन्प्रथमजाऽऽतस्तस्यादिद्वाचोऽअश्रुवेभागमस्याः ॥ अपाङ्ग्राडैति स्वधया गृभीतो मर्त्यो मर्त्यनास योनिः ।
 ताशश्चैता विपूचीना वियंतान्य १ न्यंचिक्व्युर्न निचिक्व्युरन्यं ॥ ऋचोऽअक्षरैरपरमेव्यो मन्यस्मिन्देवाऽअधिविश्वे निपे
 दुः । यस्तन्नयेदु किमृचा कर्कश्व्यति य इत्तद्विदुस्तऽइमे समासते ॥ सयवसाद्भगवती हि भूयाऽअथो वयं भगवंतः स्याम ।
 अद्वितुर्णमग्नये विश्वदानोऽपि वंशुर्भुदुःकमाचरती ॥ २१ ॥ गौरीर्ममायसल्लिखति क्षत्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
 अष्टार्पदी नवपदी बभूवुषीं सहस्राक्षरा परमेव्योमन् ॥ तस्याः समुद्राऽअधिविधरं तितेन जीवंति प्रदिशश्च तन्नः । ततः क्ष
 रत्यक्षरं तद्विश्वमुपजीवति ॥ शकमयं धूममारादपश्यं विपूवतां परऽएनावरेण । उक्षाणं शुश्रिमपचंत वीरास्ता निचर्मोणि
 प्रथमान्यासन् ॥ त्रयः केगिनऽऽकृतुथा विचक्षते संवत्सरे वपत्तऽएकं एषां । विश्वमेकोऽअभिचष्टे शचीभिर्घ्राजिरेकस्य द

दृशेन रूपं ॥ चत्वारिवाक्पारंमितापदानितानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः । गुह्यत्रीणि निहिताने गंयंति तुरीयं वाचो
 मनुष्या वदन्ति ॥ इन्द्रं मित्रं वरुणं मग्निमाहुरथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् । एकं सद्विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यममार्तरिभ्यः ।
 तऽआर्ववृत्रन्तसर्दना हृतस्यादि बद्धते न पृथिवी ॥ तऽआर्ववृत्रन्तसर्दना हृतस्यादि बद्धते न पृथिवी
 माहुः ॥ २२ ॥ कृष्णं नित्या नं हरयः सुपर्णाऽअयो वसाना दिवमुत्पतन्ति । तस्मिन्त्साकं त्रिशतानं शं कवोऽपि ताः पृष्टिर्न चला चला
 व्युद्यते ॥ द्वादशप्रधयश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि कऽब्रुत च्छिकेत । तस्मिन्त्साकं त्रिशतानं शं कवोऽपि ताः पृष्टिर्न चला चला
 सः ॥ यस्ते स्तनः शशयो यो मयो भूये न विभ्यापुष्यसि वार्योणि । योरत्नधावसुविद्यः सुदत्रः सरस्वतितमिह धातवेकः ॥ समान
 यशे न यज्ञमयं जतु वास्ता निधमोऽणि प्रधमान्या सन् । ते हुना कर्महिमानः स च तयत्र पूर्वसाध्याः संति देवाः ॥ समान
 मेतदुदकमुच्चैत्यवुचाहभिः । भूमिर्पर्जन्या जिन्यंति दिव्यं जिन्यं त्यग्रयः ॥ दिव्यं सुपर्णो वायुः संहृतं मपांगं भिक्षुतमो पथी
 नां । अभीपतो वृष्टिर्भिस्तुर्पयं तं सरस्वतमवसेजो हवीमि ॥ २३ ॥ (१२३१) कया शुभासवयसः सनीळाः समान्या
 मरुतः संमिमिधुः । कया मतीकुतऽएताः सऽएतेर्धतिश्चम्वृषणो वसुधा ॥ कस्य ब्रह्माणि जुषुः पुर्वानः कोऽअध्वरे मरु
 तऽआर्ववर्त । इये नोऽईव प्रजतोऽअंतरिक्षे केन महामनसारीरमाम ॥ कुतस्त्वाभिद्रुमाहि नः सन्ने को यासि सत्पते कितं
 तऽ

(१२३१) कया शुभेति पंचदश चं ससूक्तस्य तृतीयाद्यायुष्ट्या चामेकादशी वज्र्यानां मरुतः त्रयोदश्यादिति सृणामगस्त्यः शिष्टानामिन्द्रः कपिः
 सर्वं सूक्तसमरुत्वा निद्रो देवता प्रिष्टुच्छंदः ।

इत्था । संपृच्छसे समराणः शुभानैवोचेत्स्तन्नो हरिवोयेत्तदअस्मे ॥ ब्रह्माणिमेमतयः शंसुतासः शुष्म इयति प्रभृतो मेऽअ
 द्विः । आशासते प्रतिहर्यत्युक्थेमाहरीवहतस्तानोऽअच्छ ॥ अतोवयमंतमेभिर्युजानाः स्वधन्त्रेभिस्तन्व १ शंभमानाः ।
 महोभिरेतोऽवर्पयुज्महे न्यिद्रस्वधामनुहिनोवभूथ ॥ २४ ॥ क १ स्यावो मरुतः स्वधासीद्यन्मामेकंसमर्धत्ताहिहल्ये ।
 अहं ह्यु १ प्रस्तविपस्तुविष्मन्विभ्यस्यशन्नोरनमंयधत्तैः ॥ भूरिचकर्थयुज्येभिरुसेंसमानेभिर्वृषभपास्यैभिः । भूरीणि
 हिकृणवा माशनिष्ठेद्रुक्त्वा मरुतोयद्वशाम ॥ वर्धोषुत्रं मरुतऽइन्द्रियेणस्वेनभामैनतविपोर्वभूवान् । अहमेतामनवेवि
 भ्यश्चन्द्राः सुगाऽअपश्चकरवज्रं वाहुः ॥ अनुत्तमातेमधवन्नकिर्नुनत्वावोऽअस्तिदेवताविदानः । नजार्यमानोनशतेनजा
 तोयानि करिष्याकृणुहिप्रवृद्ध ॥ एकस्यचिन्मेविभ्व १ स्वोजोयानुदधृष्वान्कृणवमनीपा । अहं ह्यु १ प्रोमरुतोविदानो
 यानिन्यवामिद्रुऽइदीशऽएषां ॥ २५ ॥ अर्मदन्मामरुतः स्तोमोऽअत्रयन्मेनरः श्रुत्यं ब्रह्मचक्र । इन्द्रायवृष्णे सुमखायुम
 ह्यंसख्ये सखायस्तन्येतनूभिः ॥ एवेदेते प्रतिमारोचमानाऽअनेघः श्रवऽएषोदधानाः । संचक्ष्यामरुतश्चंद्रवर्णाऽअच्छा
 तमेछदयाथाचनून् ॥ कोन्यत्र मरुतोमामहेवः प्रयातनसखाऽरच्छासखायः । मन्मानिचित्राऽअपिचातयंतऽएषांभू
 तनवैदामऽद्भुतानां ॥ आयद्वुवस्याहुवसेनकारुस्मान्चक्रेमान्यस्यमेघा । ओयुर्वतमरुतोचिप्रमच्छेमाब्रह्माणिरिता

वोऽअर्चत् ॥ ए॒षवः॒ स्तोमो॑ मरुतऽङ्ग्यं गीमी॒दार्य॑स्य॒मान्य॑स्य॒कारोः॑ । ए॒पाया॑सी॒ष्टत॒न्वेव॒यां वि॒द्यामे॒पं पृ॒जने॒जीर॑दानुं ॥

बोऽअर्चत् ॥ एषवःस्तोमोमरुतड्ड्यगीमोद्रायस्यमान्यस्थकारः ॥
॥ २६ ॥ इति द्वितीयाष्टके तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

एकादशाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि ८ ऋचः १३२ ॥ त्यागः॥ अश्विम्यामिदं. ६ द्यावापृथिवीभ्यामिदं. १० ऋमुन्यद्. १० वाचा इदं.
३५ विश्वेभ्यो देवेभ्य इदं. ४१ वाक्समुद्राक्षरोन्ध्यइदं(बागञ्जइतिवा). शक्रधूमसोमाभ्यामिदं. केदयमिसूर्यवायुभ्यइदं. वाचइदं.
सूर्यादिदं. २ कालचक्रायेंदं. सरस्वत्याइदं. साध्येभ्यइदं. पर्जन्याभिभ्यामिदं. सरस्वतइदं. मरुत्वत. इंद्रायेदं. १५॥इतिद्वितीयेतृतीयः ॥३॥

तद्व्यगस्त्योमारुतंहि द्वित्रिष्टुवंतं मित्रावरुणयोर्दक्षितयोरुर्वशीमप्सरसंसृद्धां वासतीवरेकुम्भेरेतोपत्ततो गस्त्यव
सिष्ठावजायेतां सहस्रमेकादशाद्यैर्यज्ञायज्ञादश त्रिष्टुवंतं महोष्टौ द्वितीया विराणन नूनं पंचागस्त्येनैन्द्रहविषिम
रुतामुध्यत ईद्रागस्त्ययोः संवाद ऐंद्रस्तत्राद्यातृतीया चैद्रवाक्यं चतुर्थी चादौ बृहती तिस्रोनुष्टुभः प्रतिवः पण्मा रुरुतं
तुचत स्रौत्या मरुत्यतीयाश्चित्रस्तृचंगायत्रगायत्सप्तोना त्वं राजा दशमस्ति पळानुष्टुभंतु त्रिष्टुवंतं त्वाद्यास्कंधोग्री
दीर्वा मात्सिन आचर्षणि प्राः पंचयद्धस्यापूर्वीः षट्ज्यायापत्योलोपा मुद्राया अगस्त्यस्य च ब्यूचाभ्यौरत्यर्थं संवादं शु
त्वांते वासी ब्रह्मचार्येत्येबृहत्यादी अपश्यद्युवोर्दशाश्विनवैक दुनवा भूदिदमष्टौ पष्ठं त्येत्ये त्रिष्टुभैतं युजाथांपद् ॥४॥

हरिःओम् ॥ (१।२.३।२) तन्नुवोचामरभसायजन्मनेपूर्वमहित्वं पृथग्भस्यैकित्वे । ऐधेव्यामन्मरुतस्तुविष्वजो
युधेयशक्रास्तविषाणिकर्तन ॥ नित्यं नसूनुमधुविभ्रतऽउपक्रीळंतिऽनीळाविदथैपुष्टृष्वयः । नक्षंतिरुद्राऽअयसानमस्वि
नंनमर्धतिस्वर्तयसोहविष्कृतं ॥ यस्माऽऽऊमासोऽअमृताअरासतरायस्पोर्षचहुविषाददाशुपे । उक्षंत्यस्मैमरुतोऽहिताऽ
ईवपूरुरजांसिपर्यसामयोभुयः ॥ आयेरजांसितविषीभिर्व्यतप्रवऽपर्वासःस्वर्यतासोऽअग्रजन् । भयंतेविश्वामर्बना
निहुम्याचित्रोवोयामःप्रयतास्युष्टिषु ॥ यस्येपर्यामानदयंतपर्वतान्दिवोवापृष्ठनर्याऽअचुच्यबुः । विश्वोवोऽअज्मन्भ
यतेयनस्पतीरथीयंतीयप्रजिहीतऽओपधिः ॥ १ ॥ यूयंनउग्रामरुतःसुचेतुनारिष्टग्रामाःसुमतिपिपत्तन । यत्रायोद्वि
द्युद्रदतिक्रिर्विदतीरिणातिपूश्वःसुधितेयवर्हणा ॥ प्रस्कंभदैष्णाऽअनवृत्रराधसोलातृणासोविदथैपुसुष्टुताः । अर्ध
त्यर्कर्मदिरस्यपीतयेविदुर्वोरस्यप्रथमानिर्पोस्या ॥ शतमुजिभिस्तमभिर्हुतेरुपात्पूर्भरक्षतामरुतोयमावत । जनयसु
ग्रास्तवसोविरग्निनःपाथनाशंसात्तनयस्यपुष्टिषु ॥ विश्वानिभद्रामरुतोरथैपुवोमिथस्पृधेवतविषाण्याहिता । अंसे
व्यावःप्रपथेपुलादयोक्षोवश्चक्रासमयाविवाचते ॥ भूरीणिभद्रानयेपुवाहुपुवक्षःसुरूक्मारभसासोऽअंजयः । अंसेव्ये
ताःपुविपुक्षुराऽअधिवयोनपूक्षान्व्यनुश्रियोधिरे ॥ २ ॥ महांतोमहाविभ्रोऽविभृतयोदूरेऽशोयेदिव्याऽईवस्तृभिः ।

(१।२.३।२) तन्नुवोचामेतिपचदशचंस्वसूक्तम्यमेवावरुणिरागस्त्योमरुतोजगत्संलोकं त्रिष्टुभौ ।

मन्त्राः सुजिह्वाः स्वारितारऽआसभिः संमिश्राऽइंद्रैर्मरुतः परिष्टुभः ॥ तद्धः सुजातामरुतोमहिवनंदीर्घवोद्वात्रमादितेरि
 वयंतं । इंद्रश्चनत्यजसाविर्दुणातितज्जनायस्यसैसुकृतेऽअराध्वं ॥ तद्धो जामित्वंमरुतः परैर्युगेपुरुष्यच्छंसममृतासऽआ
 वेत । अयाधियामनवेथ्रष्टिमाव्यासाकंनरोदंसनैराचिकित्रिरे ॥ येनदीर्घमरुतः शश्रुवामयुष्माकैःनपरीणसातुरासः । एपाया
 आयत्ततनन्वृजनेजनासऽएभिर्यज्ञेभिस्तदुभीष्टिमश्यां ॥ एषवः स्तोमोमरुतइयंगीर्मादार्थस्यमान्यस्यक्रोरोः । एपाया
 सीष्टतन्वैवयाविद्यामेपंवृजनैजीरदानुं ॥ ३ ॥ (१।२।३) सहस्रतऽइंद्रोतयोःनःसहस्रमिपौहरिवोगूर्तमाः । सह
 अंरायोमादुयध्यैसहस्रिणऽउपनोयंतुवाजाः ॥ आनोवोभिर्मरुतोयांत्वच्छाज्येषेभिर्वावृहद्वैवः सुमायाः । अधयदैपां
 नियुतः परमाः समुद्रस्यचिद्धनयंतपारे ॥ मिम्यक्षयेपुसुधिताधृताचीहिरण्यनिर्णिगुपंरानऽऋष्टिः । गुह्याचरंतीमनु
 पोःनयोपासुभावतीचिदुध्यैवसंवाक् ॥ पराशुभ्राऽअयासौयव्यासाधारण्येवमरुतोमिमिक्षुः । नरोदसीऽअपनुदंत
 घोराजुपंतवृधसख्यायदेवाः ॥ जोषद्यदीभसुर्यासुचध्यैविषितस्तुकारोदसीनमणाः । आसुयैवविधुतोरथंगारुवेप्रे
 तीकानभसोनेत्या ॥ ४ ॥ आस्थापयंतयुवतियुवानः शुभेनिर्मिश्रांविदथेपुप्रां । अर्कोयद्वोमरुतोहविष्मान्गायद्वा
 थंसुतसोमोदुवस्यन् ॥ प्रतंविवकिमवक्म्योयऽएपांमरुतामहिमासत्योऽअस्ति । सचायदीवृषमणाऽअहंयुः स्थिरा

(१।२।३) सहस्रतइत्येकादशचस्यसूक्तस्यअगस्त्योमरुतंआद्यायाइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

चिज्जनीवंहते सुभागाः⁺ ॥ पाति मित्रावरुणाववद्याच्चयतईमर्यमोऽअग्रशस्तान् । उतच्यवतेऽअच्युताध्रुवाणिवावृधऽ
ईमरुतोदातिवारः ॥ नृहीनुवोमरुतोऽअत्यसेऽआरात्ताच्चिच्छवसोऽअंतमापुः । तेधृष्णुनाशर्वसाशूशवांसोर्णेनद्वेषोधृ
पतापरिष्टुः ॥ धृमद्येद्रस्यग्रेष्ठावयंश्वोचैमहि समर्ये । वयंपुरामहिचनोऽअनद्यन्तन्नऽऋभुक्षानुरामनुप्यात् ॥ एष
युःस्तोमोमरुतऽइयंगीर्मीदार्यस्यमान्यस्यकूरोः । एषार्यासीष्टतुन्वेवयाविद्यामेपंवृजंजीरदानुं ॥ ५ ॥ (१।२३।४)
युज्ञार्यशावः समनानुतुर्वणिधिं धियोदेवयाऽबदधिध्वे । आवोर्वाचः सुवितायरोदस्योर्मेहववृत्यामवसेसुवृक्किभिः ॥
यन्नासोनयेस्वजाः स्वर्तवसऽइपंस्वरभिजायैतधूतयः । सहन्निर्यासोऽअपानोर्मर्यऽआसागावोवद्यासोनोक्षणः ॥ सोमा
सोनयेसुतास्तृतांशवोदृत्सुपीतासौदुवसोनासते । ऐषामंसेपुरंभिणीवरारभेहस्तेपुरवादिश्चकृतिश्चसंदधे ॥ अवस्वयु
काद्विदऽआवृथाययुरमर्त्याः कशयाचोदतत्मना । अरेणवस्तुविजाताऽअचुच्यवुर्दृहानिचिन्मरुतोभ्राजहृष्टयः ॥
कोवोर्तर्मरुतऽऋष्टिविद्युतोरेजतिमनाहन्वेवजिह्वया । धृन्वच्युतऽइषानयामनिपुरुषैर्पाऽअहुन्व्योर्दुर्नैतशः ॥ ६ ॥
कस्विदुस्यरजसोमहस्परंकावर्मरुतोयस्मिन्नायय । यस्यावयंथविद्युरेवसंहितंव्यद्रिणापतथत्वेपमर्णवं⁺ ॥ सातिर्न
वोर्मवतीस्वर्वतीत्वेषाविषाकामरुतःपिपिष्यती । भद्रावोरातिःपृणतो नदक्षिणापृथुज्वयीऽअसुर्येवृजंजती ॥ प्रतिष्ठो

(१।२३।४) यद्यायज्ञेतिदत्तर्चससूक्तस्यअगस्त्योमरुतो जगती अत्यास्ति सप्तिष्टुमः ।

भन्ति सिधवः पृथिव्यो यदुभ्रियां च मुदीरयन्ति । अवसयन्त विद्युतः पृथिव्यां यदीघृतं मरुतः पुष्पवन्ति ॥ असूत पृथ्विर्म
 हृतेरर्णयत्वेपमयासां मरुता मनीकं । ते सप्सरासो जिनयन्ताभ्यमादित्स्वधाभिर्पिरां पर्यपश्यन् ॥ एषवः स्तोमो मरुतऽह
 यंगीमीद्वार्यस्य मान्यस्य क्रूरोः । एषायासीष्टतन्वे वयां विद्यामेपं वृजनीरदानुं ॥ ७ ॥ (११२३।५) महश्चित्त्वमिन्द्र
 यतऽपुताम्बुहश्चिदसित्यजसो वरुता । स नो येषो मरुतां चिकित्वान्त्सुन्नावनुज्जतयहि प्रेष्ठा ॥ अयुजन्तऽइन्द्र क्रुष्टिरस्मे सने
 धीयिद्वानासो निप्लिधो मर्त्यत्रा । मरुतां पृत्सुतिर्हसमाना स्वमीह्रस्य प्रधनस्य सातौ ॥ अम्यक्सातं इन्द्र क्रुष्टिरस्मे सने
 म्यभ्यं मरुतो जुनन्ति । अमिश्चिद्विष्मात्सेतुं शुक्कानापो न द्वीपं दधति प्रयांसि ॥ त्वं तूर्नऽइन्द्र तं रयिद्राऽओजिष्ठयादक्षि
 णये वराति । स्तुतश्च यास्तैश्च कर्नतवायोः स्तनं न मध्वः पीपयन्त वाजैः ॥ त्वेरायऽइन्द्र तोमर्तमाः प्रणेताः कस्य चिद्वायोः ।
 तेषु गो मरुतो मृळयन्तु ये स्मापुरा गोतयन्ती वदेवाः ॥ ८ ॥ प्रतिप्रयाहीन्द्र मीहुयो न्महः पार्थिवे सदनयतस्व । अध्वदे
 पां पृथुव्रासऽएतां स्तोत्रे नार्यः पौस्या नितुशुः ॥ प्रतिघोराणामेतां नामयासां मरुतां शृण्वऽआयतामुपुब्धिः । ये म
 र्त्यं पृतनायन्त मूर्सेर्नृणावानं नपतयन्त सगैः ॥ त्वं मानैभ्यऽइन्द्र विभ्वं जन्यारदाम रुद्धिः शुरुघो गोऽर्जयाः । स्वानेभिः स्तव

(११२३।५) महश्चिदित्यष्टचंभ्यसूक्तम्य अगास्त्य इन्द्रश्चिष्टुष्टितीयाविराट् ।

सेदेवद्वेयविद्यामेपंवृजनजीरदानुं ॥ ९ ॥ (१।२३।६) ननूनमस्तिनोश्वःकस्तद्वेदुयदक्षुतं । अन्यस्यचित्तमभिसं
चरेण्यमुताधीतंविर्नयति ॥ किंनऽइंद्रजिघांससिभ्रातरोमरुतस्तव । तेभिःकल्पस्वसाधुयामानःसमरणेवधीः ॥
किंनोभ्रातरगस्त्यसलासन्नतिमन्यसे । विद्वाहितेयथामनोसम्यमिन्नदित्ससि ॥ अरंकृण्वंतवोदिसमग्निभिर्धतांपुरः ।
तत्रामृतस्यचेतनंयज्ञंतेतनवायहे ॥ त्वमीशिपेयसुपतेयसूनांत्वमित्राणांमित्रपतेधेष्ठः । इंद्रत्वंमरुद्भिःसर्वदुस्वाधमा
शानऽरुतुयाहुर्वीरि ॥ १० ॥ (१।२३।७) प्रतिवऽएनानमसाहमेभिसूकेनंभिक्षेसुमर्तितुराणां । रुराणतामरुतो
वेद्याभिर्निहकोधुत्तविमुच्यमश्वान् ॥ एपवःस्तोमोमरुतोमस्वान्ददातष्टोमनसाधायिदेवाः । उपेमायातमनसाजु
पाणायुपंहिष्ठानमसुऽइदृधासः ॥ स्तुतासोनोमरुतोमृळयंतस्तुतोमघवाशंभविष्ठः । ऊर्ध्वानःसंतुकोम्यावनान्यहा
निविश्यामरुतोजिगीपा ॥ अस्मादुहंतविपादीर्षमाणऽइंद्राद्रियामरुतोरजमानः । युष्मभ्यंहव्यानिशितान्यासन्ता
न्यारेचकृमामृळतानः ॥ येनमानासश्चितथतऽउस्त्राव्युष्टिपुशर्वसाशश्वतीनां । सनोमरुद्भिर्वृषभश्रवोधाउग्रऽउमे
भिःस्यऽर्धिरःसहोदाः ॥ त्वंपर्हिद्रसर्हीयसोनृन्भवामरुद्भिरवयातहेळाः । सुप्रकेतेभिःसासुहिर्दधानोविद्यामेपंवृजनं

(१।२३।६) ननूनमितिपंचर्चस्यसूक्तम्यप्रथमवृतीयचतुर्थानामृचामिन्द्रोऽंगस्त्योद्वितीयापंचम्योरगस्त्यःअपिन्द्रोदेवताआद्यावृहतीतत
स्तिन्नोनुष्टोत्तात्रिष्टुप् । (१।२३।७) प्रतिवद्वतिपळचंस्यसूक्तस्यअगस्त्योमरुतःअंलानांचतसृणांमरुत्वानिद्रस्त्रिष्टुप् ।

जीरवांनुं ॥ ११ ॥ (१।२३।८) चित्रोवोस्तयामश्चिच्चङ्कतीसुदानवः । मरुतोऽर्हमानवः ॥ अरेसारवःसु
 दानवोमरुतऽङ्गजतीशरुः । अरेऽअप्रमायमस्यथ ॥ तृणस्कंदस्यनुविशुःपरिचुंकुसुदानवः । ऊर्ध्वान्नःकर्तजीवसे
 ॥ १२ ॥ (१।२३।९) गायत्सामनभन्य ॥ यथावेरचाप्रतद्वावृधानंस्वर्वत् । गावोधिनावोवहिव्यदब्धाऽआयत्सद्वा
 नश्चिन्त्ययिचांसान् ॥ अर्घुद्वृषापृषभिःस्वेवुहव्यमृगोनाश्रोऽअतियजुर्गयात् । प्रमदयुर्मनागूर्तहोताभरतेमयोमिथुना
 यजत्रः ॥ नधृद्धोत्तापतिसर्पमितायन्भरुर्भमाशुदःपृथिव्याः । क्रंदुदभ्योनयमानोरुवह्नारुतदूतोनरोदसीचरद्वा
 क् ॥ ताफूर्मापतरासुप्रच्योतानिदिययंतोभरते । जुजोपदिद्रौदुसर्वचानासत्येवसुग्म्योरथेष्ठाः ॥ तमुद्रुहोद्वयोष्टु
 सत्प्रायःशूरोमघघायोरेधेष्ठाः । प्रतीचश्चिद्योर्धायान्यवृष्यान्वयुष्मपश्चित्तमसोविहृताः ॥ १३ ॥ प्रयद्वित्थामद्विना
 नृभ्योऽअस्त्यरुरोदसीकृत्स्येङ्गनासं । संवव्यऽङ्गद्रौघ्रजनंभूमाभतिस्वधावोऽओपशमियुधाः ॥ समत्सुत्वाशूरसुता
 मुराणंप्रपृथितमवतितंस्यध्यं । सजोपमऽङ्गद्रुमदैक्षोणीःसूरिचिद्येऽअनुमदैतिवाजैः ॥ एवाहितेशंसर्वनासमुद्रऽआ
 पोयत्तऽआसुमदैतिदेवीः । विश्वतिऽअनुजोप्याभूद्रौःसुरोऽश्चिद्यदिधिपावेयिजनान् ॥ अर्सामयथासुपुलायऽएन
 स्वभिष्टयोनुरानंशंसं । असुद्यथानिऽङ्गद्रौवदनेष्ठास्तुरोकर्मनयमानऽवुक्थाः ॥ विवर्पधेसोनुरानंशंसैरुस्माकांसदि

(१।२३।८) चित्रोवइतिवृचस्यागस्त्योमरुतोगायत्री । (१।२३।९) गायत्सामेतित्रयोदशचक्षुस्तस्यअगस्त्यइंद्रविष्टुप ।

द्रोवज्रहस्तः । मित्रायुवोनर्पति सुशिशौ मध्यायुव उपशिक्षंति यज्ञैः ॥ १४ ॥ यज्ञो हि ष्वेन्द्रं काश्चिद्दुधं जुहुराणां श्विन्म
नं सापरीयन् । तीर्थेनाच्छाता तृपाणामोर्को दीर्घो न सिद्धमाकृणोत्यध्वा ॥ मोषणं दं द्रात्रपुसुदुर्वैरस्ति हिष्मतिशुष्मिन्न
त्रयाः । मृद्विद्यस्य मीढुषो यव्याह विष्मतो मरुतो वंदते गीः ॥ एषः स्तोमं दं द्रुतुर्भ्यमस्मे द एते न गातुं हरिवो विदोनः ।
आनो वधृत्याः सुचि तार्यदेव विद्या मे पंचुजनं जीरदानुं ॥ १५ ॥ (१२३१०) त्वं राज्ञे द्वये च देवारक्षान्न्याह्यं सुरत्यम्
स्मान् । त्वं स त्पत्तिर्मथानस्तं रुद्रस्त्यं सत्यो वसवानः सहोदाः ॥ दनो विशदं द्रमुध्रवाचः ससयत्पुटः शर्मशारदीर्दत् ।
ऋणो रपोऽर्जनवद्याण्यूनैश्च त्रपुरुकुत्सायरंधीः ॥ अजावृतं दं द्रशूरपक्षीर्घाच्येभिः पुरुहूतनूनं । रक्षोऽअग्निमशुपं
तूर्धवाणं सिंहो न दमेऽअर्पां सितस्तोः ॥ शेषद्वुतं दं द्रुसस्मिन्योनी प्रशस्तये पर्यारवस्वमह्नाः । सृजदण्यस्वयद्युधामास्ति
दृद्धरीधृपतामृष्टवाजान् ॥ बहुकुत्सं मिद्रयस्मिन्वाकन्त्यमन्यूऽऽज्ञावातस्याभ्या । प्रसूरश्च कं वृहतादुभीके भिस्पृधो
यासि पद्धज्रवाहुः ॥ १६ ॥ जघन्योऽईदमित्रैरुन्वोदप्रवृद्धो हरिवोऽअदाशुन् । प्रयेपश्यन्नयमणं सचायोऽस्त्ययाशतो
वर्हमानाऽअपत्यं ॥ रपत्कविरिद्राकं सातौ शांदासा यो पवर्हणीकः । करस्तिष्ठो मघयादानुचित्रानिदुयौ गेकुयवाचंम
धिश्चेत् ॥ सनातार्तं दं द्रुनव्याऽआगुः सहो न भो विरणा यपूर्वाः । भिनत्पुरो न भिद्रोऽअदेवी न नमो वधुरदेवस्य पीयोः ॥

(१२३१०) त्वं राज्ञे विद्राचं ससृक् स्य अगात्य ईदं क्षिपु ।

त्वं धुनि रिरिद्रु निमतीरुणोरुपः सीरान स्रवतीः । प्रयत्नं मुद्रमतिशूरपापैरयातुर्वशं दुस्वस्ति ॥ त्वमस्माकं मिद्रवि
 त्वं धुनि रिरिद्रु निमतीरुणोरुपः सीरान स्रवतीः । प्रयत्नं मुद्रमतिशूरपापैरयातुर्वशं दुस्वस्ति ॥ १७ ॥ (१२३।११) म
 अर्धस्याऽअवृक्तमोनरानृपाता । सनो विभवासां स्पृधां सहोदा विद्यामेपं वृजर्न जीरदानुं ॥ १७ ॥ (१२३।११) म
 रस्य पायिते महः पात्रस्येव हरियो मत्सरो मदः । वृषति वृष्णाऽइंदुर्वाजी सहस्रसातमः ॥ आनस्ते गंतु मत्सरो वृषामदो वरे
 ण्यः । सुहाव्योऽइंद्रसानुसिः पृतनापाळमर्त्यः ॥ त्वं हि शूरः सनिताचो दयो मनोपोरर्थः । सुहावां दस्युं मव्रतमोपः पात्रं न शो
 चिषा ॥ मुपायसूर्यकये चक्रमीशानऽओजसा । बहुशुष्णा यवधं कुत्सं वातस्याश्वैः ॥ शुष्मिन्तं मोहितं मदीयं निन्तं मऽ
 उत क्रतुः । वृत्रघ्ना वरिवो विदामं सीष्ठाऽअभ्यसातमः ॥ यथापूर्वेभ्यो जरितुम्यऽइंद्रमयऽइवापो न तृप्यते वमूथः । ता
 मनुत्वानि विदं जोहवीमि विद्यामेपं वृजर्न जीरदानुं ॥ १८ ॥ (१२३।१२) मत्सिनो वस्य इष्टयऽइंद्रमिद्रो वृषा विंश ।
 ऋघ्राय मार्गऽइन्वसि शत्रुमंतिन विंदसि ॥ तस्मिन्नावेश्या गिरो यऽएकं चर्पणीनां । अनुस्वधा यमप्यते यवन् चकृ पृथुपां ॥
 यस्य विभ्यानि हस्तयोः पंचक्षितीनां वसु । स्वाशयं स्वयोऽअस्मद्भुविद्व्येवाशनिर्जहि ॥ अनुन्वंतं स मंजहि दूणां शो न ते
 मयः । अस्मभ्यमस्य वेदं न दुद्धिसुरिश्चिदो हते ॥ आवो यस्य द्विवहसो कपुंसानुपगसंत । आजानि विद्रस्येदो प्रावो वा जेदु

(१२३।११) मत्स्यपायीति पठ्यत्सुक्तस्य अगस्त्य इन्द्रो गुप्त आद्यास्कंधो गोवी अंत्याग्निष्टुप ।
 क्तस्य अगस्त्य इन्द्रो गुप्तं अंत्याग्निष्टुप ।

(१२३।१२) मत्सिन इति पठ्यत्सु

वाजिनं ॥ यथापूर्वैभ्योजरितृभ्यऽइंद्रमयऽइवापोनतृप्यतेवभूयं । तामनुत्वानिविदंजोहवीमिविद्यामेपंबुजनंजीरदो
 नुं ॥ १९ ॥ (१।२३।१३) आचर्षणिप्रावृषभोजनानंराजाकृष्टीनांपुरुहूतऽइंद्रः । स्तुतःश्रवस्वन्नवसोपमद्रिग्यु
 क्त्याहरीवृषणायार्ह्यार्ह्यं ॥ येतेवृषणोवृषभासऽइंद्रब्रह्मयुजोवृषरथासोऽअर्त्याः । तौऽआतिष्ठेतेभिरायार्ह्यार्ह्यार्ह्य
 र्वामहेत्वासुतऽइंद्रसोमं ॥ आतिष्ठरथंघृणंघृपतेसुतःसोमःपरिपिक्कामधूनि । युक्त्वावृषभ्यांघृषभक्षितीनांहारिभ्यां
 याहिप्रवतोपमद्रिग्युं ॥ अयंयज्ञोदैवयाऽअयंमियेधऽइमाब्रह्माण्ययमिंद्रसोमः । स्त्रीणवाहिरातुशक्रप्रयार्ह्यपिवा
 पद्यविमुच्चाहरीऽइह ॥ ओसुष्टुतऽइंद्रयाह्यार्ह्यपुब्रह्माणिमान्यस्यक्रोः । विद्यामवस्तोरवसागुणंतौविद्यामेपंबुज
 नंजीरदानुं ॥ २० ॥ (१।२३।१४) यद्धस्यातऽइंद्रश्रुष्टिरस्त्रिययावभूयर्जजितृभ्यऽकृती । मानःकार्ममहयं
 तमाधग्विभ्यतेऽअश्यांपर्यापऽआयोः+ ॥ नयाराजेंद्रऽआर्दभन्नोयानुस्वसारार्ह्यवैतयोर्नो । आर्पश्चिदस्मेसुतु
 काऽअवेपन्गमन्नऽइंद्रःसख्यावर्यश्च ॥ जेतानृभिरिंद्रःपृत्सुशूरःश्रोताहवन्नाधमानस्यक्रोः । प्रभर्तारथंदाशुपऽउ
 पाकऽउर्ध्वंतागिरोयादिचतमनाभूत्+ ॥ एवानृभिरिंद्रःसुश्रवस्याप्रत्वादःपक्षोऽअभिमित्रिणोभूत् । समर्थऽइपःस्तव
 तेविवाचिसत्राकुरोयजमानस्यशंसः ॥ त्वयावयंमघवन्निद्रशत्रूनुभिष्याममहृतोमन्यमानान् । त्वंत्रातात्यमुनोवृधेभू

(१।२३।१३) आचर्षणिप्रावृषभोजनानंराजाकृष्टीनांपुरुहूतऽइंद्रमयऽइवापोनतृप्यतेवभूयं । (१।२३।१४) यद्धस्यातऽइंद्रश्रुष्टिरस्त्रिययावभूयर्जजितृभ्यऽकृती । मानःकार्ममहयं तमाधग्विभ्यतेऽअश्यांपर्यापऽआयोः+ ॥ नयाराजेंद्रऽआर्दभन्नोयानुस्वसारार्ह्यवैतयोर्नो । आर्पश्चिदस्मेसुतु काऽअवेपन्गमन्नऽइंद्रःसख्यावर्यश्च ॥ जेतानृभिरिंद्रःपृत्सुशूरःश्रोताहवन्नाधमानस्यक्रोः । प्रभर्तारथंदाशुपऽउ पाकऽउर्ध्वंतागिरोयादिचतमनाभूत्+ ॥ एवानृभिरिंद्रःसुश्रवस्याप्रत्वादःपक्षोऽअभिमित्रिणोभूत् । समर्थऽइपःस्तव तेविवाचिसत्राकुरोयजमानस्यशंसः ॥ त्वयावयंमघवन्निद्रशत्रूनुभिष्याममहृतोमन्यमानान् । त्वंत्रातात्यमुनोवृधेभू

विद्यामेपं ब्रुजनं जीरदानुं ॥ २१ ॥ (११२३१५) पूर्वीरंहशरदः शश्रमाणाद्रोपावस्तोरुपसौजरथतीः । मिनातिश्रि
 यंजरिमातृनूनामप्यनुपक्षीर्धृपणोजगम्युः ॥ येचिद्धिपूर्वेऽकृतसापऽआसन्त्साकंदेवेभिरवदन्नतानि । तेचिदवांसुर्न
 ह्यंतमापुः समनुपक्षीर्धृपंभिर्जगम्युः ॥ नमृपाश्रान्तंयदवतिदेवाविश्वऽइत्स्पृधौऽअभ्यश्रवाव । जयावेदत्रशतनीथमा
 जियत्संभ्यं चामिधुनायभ्यजाव ॥ नदस्यमारुधतः कामऽआगन्धितऽआजातोऽअमुतः कुतश्चित् । लोपामुद्रावृपणनी
 रिणातिथीरमधीराधयतिश्वसतं ॥ इमंनुसोममंतितोहृत्सुपीतमुपध्रुवे । यत्सीमार्गश्चक्रमातत्सुनृळतुपुलुकामोहिम
 त्यैः ॥ अगस्त्यः खनमानः खनितैः प्रजामपत्यंवलमिच्छमानः । उभौवर्णोद्यैर्वरुप्रः पुपोपसत्यादेवेव्वाशिषो जगाम
 ॥ २२ ॥ (११२४११) द्युवोरजांसिसुयमासोऽअश्वारथोयद्वांपर्यणांसिदीर्यत् । हिरण्ययावांपवयः प्रुपायुन्मध्यः पि
 षताडुपसः सचेये ॥ युवमत्युस्यावंनक्षथोयद्विपत्मनोनयंस्वप्रयज्योः । स्वसायद्वाविश्वगूर्तिभरातिवाजायेद्वमधुपा
 त्रिभेच ॥ युयंपर्यऽवृत्रियायामधत्तंपकमाभायामवपूव्यगोः । अंतर्यद्दुनिनौवानृतप्सूह्वारोनशुचिर्यजतेहुविष्मन् ॥
 भुभंमृगं गभुमं गभुग्रेभो नक्षोदो वृणीतमेये । तद्वा नरावश्विनापश्वऽइष्टीरथ्येवचक्राप्रतिपंतिमध्वः ॥ आवां दानाय
 (११२५१५) 'ए' इति पठ्यं ससूक्तसागस्त्यः आद्ययोर्द्वयोर्लोपा मुद्राः कृपिकां जंतयोर्द्वयोर्गस्त्यं तेवासीन्नक्षचारीः कृपिः सर्वासांर
 ति' (११२५१५) 'ए' इति पठ्यं ससूक्तसागस्त्यः आद्ययोर्द्वयोर्लोपा मुद्राः कृपिकां जंतयोर्द्वयोर्गस्त्यं तेवासीन्नक्षचारीः कृपिः सर्वासांर

यवृतीयदस्त्रागोरोर्हणतोऽयोनजिब्रिः । अपःक्षोणीसंचतेमाहिनावांज्णोवामक्षुरंहसोयजत्रा ॥ २३ ॥ नियद्युवेधेनि
 युतःसुदानुऽउपस्वधाभिःसृजयःपुरीधि । प्रपेद्वेपद्गतोनसूरिरामहेदेसुप्रतोनवाजं ॥ वयंचिद्धिर्वाजरितारःसत्या
 विपुन्यामहेविपुणिर्द्वितावान् । अधोचिद्धिष्मोभ्विनावनिद्यापाथोहिष्मायुपणायतिदेवं ॥ युवांचिद्धिष्मोभ्विनावनु
 द्यन्यरुद्रस्यप्रत्यर्चणस्यसातो । अगस्त्योनरांनुप्रशस्तःकाराधुनीयचितयत्सहस्रैः ॥ प्रयद्वहेधेमहिनारथस्यप्रस्पद्राया
 थोमनुगोनहोता । धत्तंसूरिर्म्यऽउतवास्वत्थ्यंनार्सत्यारयिपार्चःस्याम ॥ तंवारथययमद्याहुवेमस्तोमेरभ्विनासुव्रिताय
 नव्यै । अरिष्टनेमिपरिद्यामिद्यानंत्रिद्यामेयंषुजनंजीरदानुं ॥ २४ ॥ (१।२४।२) कदुप्रेष्ठाविषारयीणामध्ययताय
 दुभिनीथोऽअपां । अयंवायुशोऽअकृतप्रशस्तिवसुधितीऽअविताराजनानां ॥ आयामर्थासःशुचयःपयस्पायातरंहसो
 द्विव्यासोऽअर्त्याः । मनोजुगोवृषणोत्रीतयृष्ठाऽपहस्वराजोऽअभ्विनावहंतु ॥ आवांरथोवनिर्नम्रयत्यान्त्सप्रयधुरःसु
 व्रितार्यगम्याः । वृष्णःस्थातारामनसोजयीयानहंपूयोयजतोधिष्ययायः+ ॥ इहेहजातासमवावशीतामरेपसातिन्याइ
 नामभिःस्वैः । जिष्णुर्नामन्यःसुर्मलस्यसरिर्दिवोऽअन्यःसुभगःपुत्रऽऊहे ॥ प्रयानिचेरुःकंकुहोवशोऽअनुपिशंगरूपः
 सदर्नानिगम्याः । हरीऽअन्यस्यपीपयंतवाजैर्मथारजोऽस्यभ्विनाविधोयैः ॥ २५ ॥ प्रयोशुरद्वान्वृषभोभननिःपाट्पूर्वी

(१।२४।२) कदुप्रेष्ठेतिवचंम्यसुत्तयगगस्योभ्विनोत्रिष्टु ।

रिपश्चरतिमर्च्यऽङ्गुष्पन् । एदैरन्यस्यपीपयैतवाजिर्वैपतीरुर्चानिर्घोऽनऽआगुः ॥ असंजिवांस्थविरेधसागीवाह्नेऽअ
 ध्विनाग्नेधाक्षरंती । उपस्तुतायवतनार्धमानंयामुग्रयामन्धृणुतंहवमे ॥ उतस्यावारुशतोवप्ससोगीर्खिवाहिंयिसदसि
 पिन्यतेनून् । दृपायांमेधोर्धृपणापीपायगोर्नेसेकमनुपोदशस्यन् ॥ युवांपुपेर्वाध्विनापुरंधिरन्निमपानजरेतेहविष्मा
 न् । ह्रुवेयद्वायरिवस्यार्गणानोविद्यामेपंधृजनंजीरदानुं ॥ २६ ॥ (११२४।३) अभूदिदंवयुनमोपुभूपतारथोचूय
 ण्यान्मदतामनीपिणः । ध्रियंजिन्याधिष्यथाधिरपलावसूदिवोनपातासुकृतेशुर्धिप्रता ॥ इद्रतमाहिधिष्ययामरुत्तमा
 दुस्त्रादंसिधारुध्यारुधीतमा । पूर्णरथंवहेधेमघ्यऽआचितंतेनद्राभ्वासमुपयाथोऽअध्विना ॥ किमन्नदस्त्राकृणुथःकिमा
 सायेजनोयःकश्चिदहविर्महीयते । अतिकमिष्टंजुरतंपणेरसंज्योतिर्विप्रायकृणुतंवचस्यवै ॥ जंभयतमभितोरारयतःशु
 नोहृतंमृधोयिदधुस्तान्यध्विना । वाचंवाचंजरितूरजिनीकृतमुभाशंसनासत्यावतंमम ॥ युवमेतंचक्रधुःसिंधुपुस्रवमा
 त्मन्वर्तपक्षिणतौऽग्यायकं । येनदेवन्नामनंसानिरुहधुःसुपस्रनीपेतधुःक्षोदसोमहः ॥ २७ ॥ अर्चविज्जंतौऽग्यमप्स्वै
 तरनारंभणेत्तमसिप्रविज्जं । चतस्रोनावोजलस्यजुष्टाऽउदध्विभ्यामिषिताःपारयंति ॥ कःस्विहृक्षोनिष्ठितोमध्येऽ
 अर्णसोयंतौऽग्योर्नाधितःपर्यपस्वजत् । पूर्णामगस्यपतरोरिवारभऽउदध्विनाऽऊहधुःश्रोमतायकं ॥ तद्वीजरानास

(११२४।३) अभूदिदमित्यष्टर्चससूक्तस्यजगस्त्योधिनौजगतीपष्ठयंत्येतिष्टुभौ

त्यावनुप्याद्यहामानासऽवचयमवोचन् । अस्मादुद्यसदंसः सोम्यादाविद्यामेपंबुजनं जीरदानुं ॥ २८ ॥ (१२४।४)
 तंयुजाथांमनसोयोजवोयात्रिवंधुरोवृणायस्त्रिचक्रः । येनोपयायः सकृत्तोदुरोणं त्रिघातुनापतथोविनपूणः* ॥ सुवृ
 द्रथोवर्ततेयन्नभिक्षायत्तिष्ठयः क्रतुमंतानुपक्षे । यपुर्वपुष्यासंचतामियंगीर्दिवोदुहित्रोपसासंचथे ॥ आतिष्ठतंसुवृतयो
 रथोव्यामनुव्रतानिवर्ततेहविष्मान् । येननरानासत्येषयैवतिर्यायस्तनयायस्मनेच ॥ मायांवृकोमावृकीरादधपोन्मा
 परिवर्कमुतमार्तिधक्तं । अयंवांभागोनिर्हितइयंगीर्दक्षाविमेवांनिधयोमधूनां ॥ युवांगोतमः पुरुमीहोऽअत्रिर्दस्त्राह
 वृतेवसेहविष्मान् । दिशंनद्विष्टामृजयेवयंतामेहवर्ननासत्योपयातं ॥ अतारिष्मत्तमसस्परमस्यप्रतिवांस्तोमोऽअश्वि
 नावधायि । एहयातंपृथिभिर्देवयानैर्विद्यामेपंबुजनं जीरदानुं ॥ २९ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

द्वादशाध्याये वर्गाः २९ सूक्तानि १८ ऋचः १४२ ॥ त्यागः ॥ मरुद्वाइदं. १५ इंद्रायेदं. २० इंद्रायेदं. १३
 मरुद्वाइदं. २ मरुत्ततइंद्रायेदं. ४ मरुद्वाइदं. ३ इंद्रायेदं. ६ अधिम्यामिदं. ३३ ॥ इतिद्वितीयेचतुर्थः ॥ ४ ॥

तायांकतरैकादशधावापृथिवीयमानोवैश्वदेवंपितुंच्यन्नस्तुतिर्गीयत्रैत्वाद्यानुष्टुब्धाभीतृतीयांत्येपंचम्याद्याश्चत
 स्त्रोनुष्टुभोत्पावृहतीवासमिद्धआम्रियोधेनयाष्टावाग्नेयमनवर्णगार्हस्पत्यंकंरुतःपोळशोपनिपदसृणसौर्यमानु

(१२४।४) तंयुजायामितिपठचंम्यसूक्तस्यअगस्त्योश्विनौत्रिष्टुप् ।

पुमं विपशंकावानगस्त्यः प्रात्रवीं दशम्याद्याश्च तिस्रो महापंचकयोर्महावृहतीचय आंगिरसः शौनहोत्रोभूत्वाभार्ग
वः शौनको भवत्सगृत्समदो द्वितीयं मंडलमपश्यत्त्वमेव जागतं तु यज्ञेन सप्तो नासमिच्छ एकादशप्रसप्तमी जगती हु

धेनवसो माहुतिर्भागवो ह होताष्टावानुष्टुभिर्मांमेगायत्रां हरेष्टं पडाजयन्निवांत्यानुष्टुप ॥ १ ॥

हरिः ओम् ॥ (१२४५) तावामद्य तावपरं हुवे मोच्छंत्यामुपसिवाहिरुक्थैः । नासत्याकुहचित्संतावयो द्विवोन
पतामुदास्तारय ॥ अस्मेऽऊरुपृणामादयेथामुत्पणीं ऽहृतमम्यामिदं ता । श्रुतं मेऽअच्छोक्तिभिर्मतीनामेष्टानरानि
चेताराचकर्णैः ॥ श्रियेपूयन्निपु कृतं वेदेवानासत्यावहुतुंसर्यायाः । वृच्यं तेषां ककुहाऽअप्सुजातायुगाजुर्णववरुणस्य भू
रैः ॥ अस्मेसार्यामाध्वीरातिरस्तुस्तोमं हि नोतं मान्यस्य कारोः । अनुयद्वा श्रवस्यासुदानसुवीर्याय च पर्णयोमदंति ॥ ५
पयांस्तोमोऽअश्विनावकारिमानेभिर्मघवानासुवृकि । यातं वतिस्तनयायुत्तमेन चागस्त्येनासत्यामदंता ॥ अतारिप्सुत
मसस्परमस्य प्रतिवांस्तोमोऽअश्विनावधायि । एह यातं पथिभिर्देवयानैर्विद्यामेषं धृजन् जीरदानु ॥ १ ॥ (१२४६)
कृतरापूर्वा कृतरार्परायोः कृधाजाते कवयः कोविदे । विश्वं तमना विभृतो यद्धनाम विवर्तेतुऽअहनीचक्रियेव ॥ भूरिद्वेऽ
अर्चरंती चरंतं पद्धंतं गर्भमपदीदधाते । नित्यं नसनुं पित्रोरुपस्थेद्यावारक्षतं पृथिवीनोऽअभ्यात् ॥ अनेहो दात्रमदितेरनु
(१२४५) तावामिति पठ्यत्सूक्तस्यागस्त्योश्चिनोत्रिष्टुप । (१२४६) कतरेत्येकादशचर्यस्य सूक्तस्य भगस्त्योद्यावापृथिवीत्रिष्टुप ।

वंह्रुवेस्वर्घदधनमस्वत् । तद्रोदसीजनयंतजरित्रेद्यावां० ॥ अतप्यमानेऽअवुसार्वतीऽअनुप्यामरोदसीदेवपुत्रे । उ
 भेदुवानांभुभयेभिरह्णाद्यावा० ॥ संगच्छमानेयुवतीसमैतस्वसारजामीपित्रोरुपस्थे । अभिजिघ्रतीभुवनस्यनाभिद्या
 या० ॥ २ ॥ उर्वीसर्धनीवृद्धतीऽऋतेर्नह्रयेदुवानामर्वसाजनित्री । दधातेयेऽअमृतंमुप्रतीकृद्यावा० ॥ उर्वीपृथ्वीवंह्रु
 लेदुरेऽअतेऽउपब्रुवेनमसायज्ञेऽअस्मिन् । दधातेयेसुभगेसुप्रतृतीद्यावा० ॥ देवान्यायच्चक्रमाकच्चिदागःसखायंया
 मदुमिज्जास्यतिवा । इयंधीभूयाऽअययानमिपांद्यावा० ॥ उभाशंसानर्यामार्मविष्टामभेमामतीऽअवसासचेता । भू
 रिरिचिदुर्यःमुदास्तरायेपामदतऽइषयेमदेवाः ॥ ऋतंदिवेतदवोचंपृथिव्याऽअभिश्चावार्यप्रथमंमुमेधाः । पातामवद्या
 दुरितादुभीर्केपितामाताचरक्षतामवोभिः ॥ इदंद्यावापृथिवीसत्यमस्तुपितमर्तर्घदिहोपब्रुवेवा । भूतंदुवानामवमेऽ
 अवोभिर्विद्यामंपब्रुजनजीरदानुं ॥ ३ ॥ (१।२।४।७) आनऽइळाभिर्विंदधेसुशस्तिविश्वानरःसवितादेवऽपेतु ।
 अपियर्थायुवानोमत्संधानोविश्वंजगदभित्तिमेमनीपा ॥ आनोविश्वऽआस्कांगमंतुदेवामित्रोऽअर्युमावरुणःसृजो
 र्पाः । भुवन्यर्थानोविश्वेकृधासुःकरन्त्सुपाहावियुरंनशवः ॥ प्रेष्ठवोऽअर्तधिगृणीपेग्निशस्तिभिस्तुर्वणिःसृजोर्पाः ।

(१।२।४।७) आनइळेफादशंपत्यसूक्तस्वगस्त्योविश्वेदेवाभिपु (सूक्तमेदप्रयोगेतु-आद्यचतसृणांविश्वेदेवाःवतएकस्याअद्विष्यः
 वतएकस्यास्त्यष्टावतपकस्याइंद्रःवतोद्वयोर्मरुतःततोद्वयोर्विश्वेदेवाःएवमेकादश) ।

असद्यथानोवरुणः सुकीर्तिरिपश्चर्पदरिगुर्तः सरिः⁺ ॥ उपवदएनेमसाजिगीपोपासानकासुदुधेवधेनुः । समानेऽअ
 ह्यन्यमिमनोऽअर्कविपुरुषेपर्यसिसस्मिन्नूधन् ॥ उतनोर्हिर्वृष्टयोऽमयस्कः शिशुनपिप्युर्पिववेतिसिधुः । येननर्पातम
 पांजनाममनोजुबोवृषणोयंवहति ॥ ४ ॥ उतनऽईत्वष्टागंत्वच्छासत्सरिभिरभित्वेसजोपाः । आवृत्रहृदश्चर्पणि
 प्रास्तुविष्टमोनुरानंऽइहगम्याः ॥ उतनंईमतयोश्चयोगाः शिशुनगावस्तरुणंरिहति । तर्मीगिरोजनयोनपत्नीः सुरभिष्ट
 मंनुरानंसंत ॥ उतनऽईमरुतोबृद्धसेनाः स्मद्रोदसीसमनसः सदंतु । पृषदश्वासोवनयोनरथारिशोदसोमित्रयुजोनेद्रे
 वाः⁺ ॥ प्रनुयदेपांमद्विनाचिकित्रेप्रयुजतेप्रयुजस्तेसुबुक्ति । अधयदेपांसुदिनेनशरुर्विश्वमेरिणंप्रुपायंतसेनाः ॥ प्रोऽ
 अश्विनावर्सेकृणुध्वंप्रपुणंस्वतवसोहिसति । अद्वेपोविष्णुवार्तऽऋभुक्षाऽअच्छासुन्नायववृतीयदेवान् ॥ इयंसावो
 ऽअसेदीधितिर्यजन्नाऽअपिप्राणीचसदनीचभूयाः । नियादेवपुयततेवसयुर्विद्यामेपंवृजनंजीरदानुं ॥ ५ ॥ (१२४१८)
 पितुंनुस्तोपमहोधमर्णतविपी । यस्यत्रितोव्योजसावृत्रविपर्वमर्दयत् ॥ स्वादोपितोमधोपितोवयंत्वाववृमहे । अस्मा
 कंमविताभव ॥ उपनः पितुवार्चरशिवः शिवाभिरुतिभिः । मयोमुरद्विपेण्यः सखासशेवोऽअद्वयाः ॥ तवत्येपितोर
 सारजांस्यनुविष्टताः । द्विविवातांऽइवश्रिताः⁺ ॥ तवत्येपितोददतस्तवस्वाददिष्टतेपितो । प्रस्वाद्यानोरसानानुवित्री
 (१२४१८) पितुन्विलेकादशचत्ससूक्तस्य अगस्त्योन्नगायत्री आद्यानुष्टुब्जाभार्गुतीयापंचमाद्याश्चतस्रोनुष्टुभोऽष्टमीति वा ।

वाऽइवेरते ॥ ६ ॥ त्वेपितोमहानादिवानामनोहितं । अकारिचारुकेतुनातवाहिमवसावधीत् ॥ यदुदोषितोऽजं
 गन्विष्वस्वुपर्वतानां । अत्राचिन्नोमधोपितोरभक्षार्यगम्याः ॥ यदुपामोर्पधीनापरिस्मरिषामहे । वातोपिपीवइन्द्र
 व ॥ यत्तैसोमगवाशिरोयवाशिरोभजामहे । वातोपि० ॥ कुरंभऽओपधेभऽपीवोवृक्कडंबदारथिः । वातोपि० ॥
 तंत्वावयापितोचचौभिर्गानोहव्यासुष्टुदिम । दुवेभ्यस्तवासधुमार्दमुस्मभ्यत्वासधुमार्दं ॥ ७ ॥ (१।२४।९) समि
 द्धोऽअघराजसिदुवोद्वैः सहस्रजित् । दूतोहव्याकुर्वियेह ॥ तन्नूनपाटृतंयतेमघायज्ञः समज्यते । दधत्सहुस्त्रिणोरि
 पः ॥ आजुह्वानोनुऽईड्योद्वोऽआवधियुज्ञिर्यान् । अग्नेसहस्रसाऽअसि ॥ प्राचीर्ननुहिरोर्जसासहस्रवीरमस्तृणन् ।
 यत्रादित्यानिराजय ॥ विराट्सुन्वाडिभ्यः प्रभ्रीवृह्नीश्चभूर्यसीश्चयाः । दुरोघृतान्यक्षरन् ॥ ८ ॥ सुरुक्मेहिसुपेश
 साधिश्रियानिराजतः । उपासावेहसीदतां ॥ प्रथमाहिसुवाचसाहोतारोदव्याकवी । यज्ञनोयक्षतामिमं ॥ भारती
 केसरस्वतियानः सर्वाऽउपघ्रुवे । तानश्चोदयतश्रिये ॥ त्वष्टारूपाणिहिप्रभुः पशुन्विश्वान्समानुजे । तेषानःस्फाति
 मार्यज ॥ उपत्मन्यावनस्पतेपायोद्वेभ्यः सृज । अग्निर्हुव्यानि सिष्वदत् ॥ पुरोगाऽअग्निर्दुवानामायत्रेणसमज्यते ।

(१।२४।९) समिद्धइत्येकादशार्पणसूक्तस्य अगस्त्यश्मश्रून् नृणां पादिलोवाहिर्देवीर्द्वांरजपासानचादैव्योहोतारोसरस्वतीऽाभारत्यस्त्वष्टा
 वनस्पतिस्वाहाऽकृतयश्चतिक्रमेण देवता गायत्रीन् उद् ।

स्वाहाकृतीपुरोचते ॥ ९ ॥ (११२४१०) अग्नेनयऽसुपथारारेऽअस्मान्विश्वानिदेववयुनानि विद्वान् । ययोर्ध्यः । ययोर्ध्यः ।
 स्मज्जुहुराणमेनोभूर्यिष्टातेनमऽउचिकिविधेम ॥ अग्नेत्वंपरयानव्योऽअस्मान्स्वस्तिभिरतिदुर्गाणि विश्वा । पूथं पूथ्वी
 बह्वलानऽउर्वी भवती कायतनयायशयोः+ ॥ अग्नेत्वमस्मद्युयोध्यमीवाऽअनग्नित्राऽअभ्यमंतकृषीः । पुनरस्मभ्यंसु
 वितायदेवक्ष्णां विश्वैर्भिरुमृतेभिर्यजत्र ॥ प्राहिनोऽअग्नेपायुभिरजस्रैरुतप्रियेसदन्ऽआशुशुक्लान् । मातैर्भयं जरितारं य
 विघ्नूनां विदुन्मापूरं सहस्वः ॥ मानोऽअग्नेवसृजोऽअघार्या विष्ववैरिपवैदुच्छुनायै । मादुत्वतेदशतिमादतेनोमारीपते
 सहसावन्परादाः ॥ १० ॥ विघ्नत्वावोऽऽकृतजातयंसदृणानोऽअग्नेतन्वेऽवकथं । विश्वाद्रिदृक्षोरुतवानि नित्सोरभि
 ह्रुतामसि हि देव विष्पद+ ॥ त्वं तौऽअग्नेऽऽभयान्विविद्वान्ये विप्रपित्वेमनुपोयजत्र । अभिपित्वेमनयेशास्यो भूर्ममृजे
 न्यऽऽशिभिर्नाक्रिः+ ॥ अवीचामनिवर्चनान्यसिन्मानं स्यसूनुः सहसानेऽअग्नौ । वयंसहस्रमृषिभिः सनेम विद्यामेपं बु
 जर्नजीरदानुं ॥ ११ ॥ (११२४११) अनुवर्णवृषभं मद्रजिह्वं बृहस्पतिं वधयानव्यमकं । गाथान्यः सुरुचो यस्य दे
 वाऽअशृण्वंति नर्वमानस्यमर्तोः ॥ तमत्विथाऽउपवार्चः सचं ते सगो नयो देवयतामसजि । बृहस्पतिः सहजो वरांसि वि
 भ्याभं वत्समृते मातरिश्वा । उपस्तुतिं नमसऽउद्यति च त्वेकं यस्तस्य वितेव प्रवाह । अस्य क्रत्वा ह न्योऽयोऽअस्ति मगो न
 (११२४१२०) अग्नेनयेत्यष्टर्चस्य सूक्ष्म अगस्त्यो मिषिष्टुप् । (११२४११) अनुवर्णमित्यष्टर्चस्य सूक्ष्म अगस्त्यो बृहस्पतिश्चिष्टुप् ।

भीमोऽअरक्षसस्तुविष्मान् ॥ अस्यश्लोकोऽदिवीर्यतेष्टयिव्यामत्योनर्थसद्यक्षभृद्विचैताः । मृगाणांनहेतयोयंतिचेमाचृहु
 स्पतेरहिमायौऽअभिधून् ॥ येत्यादिवोस्त्रिकंमन्यमानाःपापाभद्रमुपजीर्वतिपञ्चाः । नदूढ्येऽनुददासिवामंवृहस्प
 तेचर्यसऽइत्पिरारुं ॥ १२ ॥ सुप्रैतुःसुयवसोनपंधादुर्नियंतुःपरिप्रीतो नमित्रः । अनर्वाणोऽअभियेचक्षतेनोर्पावृताऽ
 अपोर्णवंतोऽअस्थुः ॥ संयंस्तुभोवर्नयोनयंतिसमुद्रंनम्रवतोरोधचक्राः । सविद्रौऽउभयंचष्टेऽअंतर्बृहुस्पतिस्तर्ऽआप
 श्वगृध्रः ॥ एवामहस्तुविजातस्तुविष्मान्बृहुस्पतिर्वृषभोर्धायिदेवः । सर्नःस्तुतोवीरवद्भ्रातृगोमद्विद्यामेपंबुजनंजीरदा
 नुं ॥ १३ ॥ (१।२।४।१२) कंकतो न कंकतो यो सती न कंकतः । द्वावितिष्ठुपीऽइतिन्य १ हृष्टाऽअलिप्सत ॥ अहृष्टा
 न्हंत्यायत्यथोहंति परायती । अथोऽअवमृतीहृत्यथोपिनष्टिपिपती ॥ शरासःकुशरासोदुर्भासःसैर्याऽवृत । मोजा
 ऽअहृष्टावैरिणाःसर्वेसाकंन्यलिप्सत ॥ निगावोर्गोष्ठेऽअसदुन्निमगासोऽअविक्षत । निकेतवोजनानान्य १ हृष्टाऽअलि
 प्सत ॥ एतऽउत्प्रेमत्यहश्चन्द्रोपंतस्कराऽइव । अहृष्टाविश्वहृष्टाःप्रतिबुद्धाऽअभूतन ॥ १४ ॥ द्यौर्वैःपितार्पृथिवी
 मातासोमोभ्रातादितिःस्वसा । अहृष्टाविश्वहृष्टास्तिष्ठतेत्यतासुकं ॥ येऽअस्यायेऽअंग्याःसचीकायेप्रकंकताः । अहं
 द्याःकिंचनेहवुःसर्वेसाकंनिजस्यत ॥ उत्पूरस्तात्सूर्येऽपतिविश्वहृष्टोऽअहृष्टहा । अहृष्टान्तसर्वान्जुभयन्तसर्वाश्चयातुधा

(१।२।४।१२) कंकत इति पौठशर्चस्य सूक्तस्य अगस्त्यो मृणसूर्या अनुष्टुप् पदशब्धाग्रास्त्रिषोमहापंक्यखयोददीमहादृहती (विपन्नमेतत्सूक्तं) ।

न्यः ॥ उदपसदसौसूर्यः पुरुविश्वानिजूर्वेन् । आदित्यः पर्वतेभ्योविश्वदृष्टोऽअदृष्टहा ॥ सूर्येविपमासंजामिदितिसुरा
 द्यतोगृहे । सोचिन्नुनमरतिनोवयंमरामरेऽअस्ययोजनंहरिष्ठाभधुत्वामधुलाचकार ॥ १५ ॥ इयत्तिकाशकुंतिकास
 काजघासतेविपं । सोचिन्नु० ॥ त्रिःसप्तविष्णुलिंगकाविपस्युष्पमधन् । ताश्चिन्नु० ॥ नवानानंयतीनांविपस्यरोपुषी
 णां । सर्वोसामग्रभंनमारे० ॥ त्रिःसप्तमयूरैःसप्तस्वसारोऽअमुर्वः । तास्तेविपंविजन्त्रिऽउडुकंकंभिनीरिव ॥ इय
 त्तकःकुपुंभकस्तकंभिनुदयदमना । ततोविपंप्रवाचृतेपराचीरनुसंवतः ॥ कुपुंभकस्तदब्रवीद्विरेःप्रवर्तमानकः । वृश्चिक
 स्यारसंविपमरसंवृश्चिकतेविपं ॥ १६ ॥ (इतिशातचिंनप्रथममंडलं ॥ अत्रसूक्तानि १९१) ॥ ॥ (परिशिष्टं ॥ मा
 विभेनमरिग्यसिपरित्यापामिसर्वतः । धनेनहन्मिवृश्चिकमहिंदेनार्गतं ॥ आदित्यरथवेगेनविष्णुबाहुवलेनच । गुरु
 दुपक्षनिपातेनभूमिगच्छमहायशाः ॥ गरुडस्यजातमात्रेणत्रयोलोकाःप्रकंपिताः । प्रकंपितामहीसर्वोसशैलवनुकान
 ना ॥ गगनंनष्टचंद्रार्कज्योतिर्पनप्रकाशते । देवताभयभीताश्चमारुतोनहृवायत्तिमारुतोनहृवायत्योनमः ॥ भोसर्पभ
 द्रभद्रतंदूरगच्छमहायशाः । जनमेजयस्ययज्ञातेऽआस्तीकवचनंस्मर ॥ आस्तीकवचनंश्रुत्वायःसर्पाननिवर्तते । शत
 धाभिद्यतेमूर्ध्निशिशुवृक्षफलंयथा ॥ नर्मद्राथैनमःप्रातर्नर्मदायैनुमोनिधि । नमोस्तुनर्मदेतुभ्यन्त्राहिमांविपसर्पतः ॥

तीवर्धसगिरा । त्वमिळाशताहमासिदक्षसेत्ववृत्रहावसुपतेसरस्वता ॥ त्वमग्नेसुभृतऽउत्तमंवयस्तवस्याहवणंऽआसंद
शिथ्रियः । त्वंवाजःप्रतरणोवृद्धसित्वरयिवहुलोविश्वतस्पृथुः ॥ त्वामग्रऽआदित्यासंऽआस्यं १ त्वांजिह्वांशुचंयश्च
क्रिरेकये । त्वांरातिपाचौऽअञ्जरेपुसाश्चिरेत्वेदेबाह्विरदंत्याहुतं ॥ त्वेऽअग्नेविश्वेऽअमृततोसोऽअद्भुहऽआसादेवाह्वि
रदंत्याहुतं । त्वयामर्तोसःस्वदंतऽआसुतित्वंगभावीरुधांजज्ञिपेद्युचिः ॥ त्वंतांसंचप्रतिचासिमज्जनोग्रेसुजातप्रचदे
यरिष्यसे । पृक्षोयदन्नमहिनावितेमुब्रनुद्यावापृथिवीरोदसीऽउभे ॥ येस्तोतृभ्योगोऽअग्रामश्वपेशसमग्नैरातिमुपसू
जंतिसूरयः । अस्मान्चतांश्चप्रहिनेपिवस्यऽआवहृद्देमविदथेसुवीराः ॥ १९ ॥ (२।१।२) यज्ञेनवर्धतजातवैदसम्
न्निर्जघंधंहुविपातनागिरा । समिधानंसुप्रयसंस्वर्णरंष्ट्राक्षहोतारं वृजनेपुधूपदं ॥ अभित्वानकीरुपसोधवाशिश्रेमेयत्सन
स्वसरेपुधेनवः । द्विवऽइवेदर्तिमानुपायुगाक्षपोभासिपुरुवारसंयतः ॥ तंदेवायुधेरजसःसुदंसंसदिवस्पृथिव्योररति
न्येरिरे । रथमिवेधंशुकशोचिपमग्निमित्रंनक्षितिपुप्रशस्यं ॥ तमक्षमाणंरजसिस्वऽआदमेचंद्रमिवसुरचह्वारऽआद
धुः । पृथ्व्याःपतरंचितयंतमक्षभिःपाथोनपायुंजनसीऽउभेऽअनु ॥ सहोताविश्वंपरिभूत्वध्वरंतमुहुर्व्यैर्मनुपऽअंकुजे
गिरा । हिरिशिप्रोवृधसानासजूरुह्यानस्त्वभिश्चितयद्रोदसीऽअनु ॥ २० ॥ सनोरिवत्समिधानःस्वस्तयेसंददुस्वात्र

(21312) 2

यिमस्मासुदीदिहि । आनःकृणुष्वसुवितायरोदसीऽअग्नेह्रव्यामनुपोदेववीतये ॥ दानोऽअग्नेगृहुतोदाःसंहस्त्रिणोदु
 रोनवाजंश्रुत्याऽअपावृधि । प्राचीद्यावापृथिवीब्रह्मणाकृषिस्वर्णशुक्रमुषोविदिद्युतुः ॥ सऽईधानऽउपसोराम्याऽ
 अनुस्वर्णदीदिदरुणेभानुना । होत्राभिरग्निर्मनुपःस्वध्वरोराजाविशामतिथिश्चारुतायवे ॥ पुवानोऽअग्नेऽअमृतं पु
 पूर्व्यधीष्णीपायवृहद्विधेयमानुषा । दुहानाधेनुवृजनेपुकारवेत्मनाशतिर्नपुरु रूपमिपणि ॥ वयमग्नेऽअर्वतावासवीर्य
 ब्रह्मणायाचितयेमाजनाऽअति । अस्माकंच्युन्नमधिपंचकृष्टिपद्यास्वर्णशुशुचीतदुष्टरं ॥ सनोवोधिसहस्यप्रशंस्योय
 स्मिन्नुजाताऽइपर्यंतसूर्यः । यमग्नेयज्ञमुपयंतिवाजिनो नित्येतोकेर्दीद्विवांसंस्वदमै ॥ उभयासौजातवेदःस्यामतेस्तो
 तारोऽअग्नेसूर्यश्चशर्मणि । वस्योरायःपुरुश्चंद्रस्यभूर्यसःप्रजावतःस्वपत्यस्यशग्निधनः ॥ चेस्तोतृभ्योगोऽअग्रामभ्यपेश
 समग्नेरातिमुपसृजंति सूर्यः । अस्माऽन्वतांश्चप्रहिनेपिवस्यऽआवृहद्वदेमविदथेसविराः ॥ २१ ॥ (२।१।३) समिद्धो
 ऽअग्निर्निहितःपृथिव्यांप्रत्यङ्गविश्वानिभुर्वनान्यस्यात् । होतापावृकःप्रदिवःसुमेधादेयोदेवान्यजत्वग्निर्हन् ॥ नरा
 शंसःप्रतिधामान्यंजन्तिश्रोदिवःप्रतिमहास्वर्चिः । धृतमुपामनसाहुव्यमंदन्मूर्धन्यज्ञस्यंसर्मनकुदेवान् ॥ ईळितोऽ

(२।१।३) समिद्धोअग्निरित्येकादशचक्षुःसूक्तस्यगृत्समदग्नेमोनराशंसइत्योवर्हिर्दीदीद्वारउपासानच्चादेव्यौहोतारोसरस्यातीळाभारत्य
 स्वष्टावनस्पतित्वादाकृतयदतिक्रमेणदेवतात्रिष्टुपपृषीसप्तम्यौजगत्सौ ।

अग्नेमनसानोऽअहं देवान्यक्षिमानुपात्पूर्वोऽद्य । सऽआवहमरुतां शर्धोऽअच्युतामद्रनरोविह्विपदयजध्वं ॥ देवव
 ह्विर्वधमानं सुवीरं स्तीर्णराये सुभवं वेद्यस्यां । घृतेनाकं वसवः सीदते दं विभ्वे देवाऽआदित्याय शिवांसः ॥ विश्रयंता मुवि
 याहूयमाना द्द्वारो देवीः सुप्रायणानमोभिः । व्यचस्वती विप्रं थंतामज्जुयार्वावर्णपुनानायशसं सुवीरं ॥ २२ ॥ साध्यपांसि
 सनतानऽऽक्षितेऽऽजपासानकाव्येवरण्विते । तंतुतंतं संवयंती संमीचीयशस्यपेशः सुदुधेपयस्वती ॥ देव्याहोताराप्रथ
 मा विबुधरऽऽक्रजुयं क्षतः समचावपुष्टरा । देवान्यजंता वृत्तुथा समं जतोनाभापृथिव्याऽअधिसानुयुत्रिपुं ॥ पिशंगरूपः सुभ
 साधयंती धियं नऽइळा देवी भारती विभ्वत्तूतिः । तिस्रो देवीः स्वधया विहिरदमच्छिद्रं पांतु शरणं निपद्य ॥ वनस्पतिरवसुजनु
 रौ वयोधाः श्रुष्टीवीरो जायते देवकामः । प्रजात्वष्टा विष्यतुना भिमस्मेऽअथो देवानामप्येतुपाथः ॥ वृतं मिमिक्षे घृतमस्य यो
 पस्याद्रग्निह्विः सूदयाति प्रधीभिः । त्रिधा समं कं नयतु प्रजानन्दे वेभ्यो देव्यः शमितो पृह्वयं ॥ २३ ॥ (२।१।४) ह्रुवेवः सुद्यो
 निर्घृते श्रितो घृतमस्य धाम । अनुष्वधमावहमादयस्व स्वाहा कृतं वृषभे वक्षिह्वयं ॥ २३ ॥ (२।१।४) इमं विधंतोऽअपांसु
 तमानं सुवृत्तं विशां मग्निमतिर्धिसुप्रयसं । मित्रऽइव यो दधिपाय्यो भूह्रुवऽआदेवे जने जातवेदाः ॥ इमं विधंतोऽअपांसु
 घस्थे ह्वितादधुर्भगवो विद्वद्वाङ्मयोः । एष विश्वान्यभ्यस्तु भूमा देवानां मग्निरतिर्जोराश्वः ॥ अग्निदेवा सोमानुपीपु विह्व

(२।१।४) ह्रुवेव इति नवर्चस्य सूक्त्यभागेनः सोमाद्विरग्निविष्टुः ।

प्रियं धुःक्षेप्यं तोनमित्रं । सदीदयदुशतीरूम्याऽऽदुक्षाय्योयोदास्वतेदमऽआ^१ ॥ अस्पर्णवास्वस्थेवपुष्टिः संहृष्टिरस्य
 ह्रियानस्यदक्षोः । वियोभरिभ्रदोपधीपुजिहामत्योनरथ्योदोषवीतिवारान् ॥ आयन्मेऽअभ्यैव नद्रुःपनंतोशि
 गभ्योनामिमीतवर्णं । सचित्रेणचिकितेरसुभासाजुर्वायोमुहुरायुवाभूत्^२ ॥ २४ ॥ आयोवनातातृपाणोनभातिवा
 र्णपुधारस्यैवस्वानीत् । कृष्णाध्यातपूगण्यश्चिकेतचारिवस्सयमानोनर्भोभिः ॥ सयोज्यस्यादृभिदक्षदुर्वीपशुर्नतिस्वयुर
 गोपाः । अग्निःशोचिष्मोऽअतुसान्युष्यन्कृष्णव्यधिरस्वदयन्नभूमं ॥ नूतेपूर्वस्वार्वसोऽअधीतातुतीर्येचिदथेमन्मशंसि ।
 अस्मेऽअग्नेसंयद्दीरंवृहंतक्षुमंतवाजस्वपत्यंरयिंदाः ॥ त्वयायथागृत्समदासोऽअग्नेगुह्यन्वतऽउपरौऽअभिप्युः । सुवी
 रासोऽअभिमातिपाहुःस्मत्सरिभ्योगृणतेतद्वयोधाः ॥ २५ ॥ (२।१।५) होताजनिष्टचेतनःपितापितृभ्यऽऽकृतये । प्रयक्ष
 न्जेन्यंवसुशुकर्मवाजिनोयमं ॥ आयस्मिन्सप्तसुश्मवस्ततायुशस्यनेतरि । मनुष्वदैव्यमष्टमपोत्तायिभ्यंतदिन्यति ॥
 द्रुध्न्येवायदीमनुवोचद्व्रक्ष्माणिवेरुतत् । परिचिभ्यानिक्वाव्यनेमिश्चक्रमिवाभवत् ॥ साकंहिदुचिनाशुचिःप्रशास्ताक्र
 तुनार्जनि । विद्वाँऽअस्यत्रताघ्रवात्रयाऽइवानुरोहते ॥ ताऽअस्यवर्णमायुवोनेष्टुःसंचतधेनवः । कुचितिसृभ्यऽआव
 रंस्वसारीयाऽइदंययुः^३ ॥ यदीमातुरुपस्वसाधृतंभरंत्यस्थित । तासामध्वर्युरागतीयवोवृष्टीर्यमोदंते ॥ स्वःस्वायधा

(२।१।५) होताजनिष्टेयद्वर्चस्यसृप्ससोमाहुतिरभिनुष्टुप् ।

यसेकृणतामत्विगत्यजै । स्तोमयज्ञंचादरवनेमाररिमावयं ॥ यथाविद्धाऽअंकरद्विभ्वभ्योयजतेभ्यः । अथमन्त्र८५
 अपियंयज्ञंचकृमावयं⁺ ॥ २६ ॥ (२११६) इमामैऽअग्नेसमिधमिमांमुपसद्वनेः । इमाऽउपुश्रुधीगिरः ॥ अया
 तेऽअग्नेविधेमोर्जनपादंभ्वमिष्टे । एनासक्तेनसुजात ॥ तंत्वागीभिर्गिवणसंद्रविणस्युद्रविणोदः । सपयैर्मसपर्यवः ॥
 सर्वोधिसरिर्मघवावहुपतेवसुदायन् । युयोध्यं^१ स्मद्वेषांसि ॥ सनोवृष्टिद्विस्पारिसनोवाजमनर्वाणं । सनःसहस्रिणी
 रिपः ॥ ईळानायावस्यवेयविष्ठदूनोगिरा । यजिष्ठहोतरागहि ॥ अंतर्ह्यग्नऽइयंसेविद्वान्जन्मोभयाकवे । दूतोजन्ये
 वमित्र्यः ॥ सविद्धाऽआचपिप्रयोयक्षिचिकित्यऽआनुपक् । आचास्मिन्सत्सिबुहिपि ॥ २७ ॥ (२११७) श्रेष्ठय
 विष्ठभारुताग्नेद्युमंतमाभर । वसोपुरुस्थहंरयि⁺ ॥ मानोऽअरातिरीशतदेवस्यमर्त्यस्यच । परितस्याऽउतद्विपः⁺ ॥
 विश्वाऽउतत्वयाव्यंधाराऽउद्वन्याऽइव । अतिगाहेमहिद्विपः ॥ शुचिःपावकुबंधोमेवृहद्विरोचसे । त्वंघृतेभिराहुतः ॥
 त्वनोऽअसिभारुताग्नेवशाभिरुक्षभिः । अष्टापदीभिराहुतः ॥ द्वैनःसर्पिरासुतिःप्रलोहोतावरेण्यः । सहसस्पन्नोऽअश्रुतः
 ॥ २८ ॥ (२११८) वाजयन्निवन्नूरथान्योगौऽअग्नेरुपस्तुहि । यशस्तमस्यमीहुपः ॥ यःसुनीथोददाशुपेज्योर्जयन्न

(२११६) इमामंइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यसोमाहुतिरभिर्गायत्री । (२११७) श्रेष्ठमितिपळर्चस्यसूक्तस्यसोमाहुतिरभिर्गायत्री ।
 (२११८) वाजयन्निविपळर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोभिर्गायत्र्यन्यानुष्टुप् ।

ति । चप्रतीकऽआहुतः ॥ यऽऽश्रियादमेष्वादोपोपसिप्रशस्यते । यस्यव्रतं न मीर्यते ॥ आयः स्वर्णभानुना चित्रो वि
भातर्चपा । अंजानोऽअजरैरुभि ॥ अत्रिमनुस्वरार्यमग्निमुक्थानिवावृषुः । विश्वाऽअधिश्रियोदधे ॥ अग्नेरिन्द्रस्य
सोस्येदुवानामतिभिर्नियं । अरिर्व्यंतः सचेमह्यभिष्यामपृतन्युतः ॥ २९ ॥ इति द्वितीयाष्टके पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

त्रयोदशायामे वर्णाः २९ सूक्तानि १६ ऋचः १५९ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्यामिदं. ६ द्यावापृथिवीभ्यामिदं. ११ विश्वेभ्यो देवे-
भ्य इदं. ४ अहये बुध्यायेद. त्वष्ट इदं. इन्द्रायेदं. मरुद्भ्य इदं. २ विश्वेभ्यो देवेभ्य इदं. २ अन्नायेद. ११ समिद्धाया अग्नयेदं. तनूनपात इदं.
इन्द्रायेदं. बर्हिषे इदं. देवीभ्यो द्वाभ्यामिदं. उपासानक्ताभ्या. देवीभ्या होतृभ्या प्रचेतोभ्यामिदं. सरस्वतीष्वाभारतीभ्य इदं. त्वष्ट इदं.
वनस्पतये इदं. साहाऽऽतीभ्य इदं. अग्नये इदं. ८ बृहस्पतये इदं. १३ अग्नये इदं. २९ समिद्धाया अग्नये इदं. नराशंसा-
येदं. इन्द्रायेदं. बर्हिषे इदं. देवीभ्यो द्वाभ्यामिदं. उपासानक्ताभ्यामिदं. देवीभ्या होतृभ्या प्रचेतोभ्यामिदं. सरस्वतीष्वाभारतीभ्य इदं. त्वष्ट इदं.
वनस्पतये इदं. साहाऽऽतीभ्य इदं. अग्नये इदं. ३७ ॥ इति द्वितीयपंचमः ॥ ५ ॥

निहोता जोहूत्रः शुधिसैकैर्द्विराट्स्थानमृतत्वा योजातः पंचो न ऋतुः स सोमां त्यात्रिष्टुचध्वर्यवो द्वादशप्रघदशप्र
चीनवां त्यात्रिष्टुष्टदसैर्द्वित्रिष्टुत्रं तं प्रातरपायिवयं ते स नो विराडूपा विश्वजिते पद्त्रिष्टुवंतं त्रिकष्टुकेषु चतुष्कम
द्वाघतिशकरमं त्याष्टिर्गणानामेको नाब्राह्मणस्त्वं ह्यर्वाहं स्पत्यास्तुष्टलिंगाः पंचदशं त्ये त्रिष्टुभौ ॥ १ ॥

हरिःओम् ॥ (२।१।९) निहोताहोतृपदनेविदानस्त्वेषोदादिवौऽअसदत्सुदक्षः । अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठःसह
संभरःशुचिजिह्वोऽअग्निः⁺ ॥ त्वंदूतस्त्वर्मुनःपरस्पास्ववस्यऽआवृषभप्रणेता । अग्नेतोक्त्यनस्तनेतनूनामप्रयुच्छ
न्दीर्घद्वोधिगोपाः⁺ ॥ विधेमतेपरमेजन्मन्त्रग्नोविधेमस्तोमैरवेरसधस्ये । यस्माद्योनैरुदारिरिथायजेतप्रत्येहृवीर्यिजुहुरेसमि
द्धे ॥ अग्नेयजस्वहविपायजीयान्छुष्ट्रीदुष्णमभिगृणीहिराधः । त्वंह्यसिरयिपतीरयीणात्वंशुकस्यवचसोमनोता ॥ ७
भयंतेनक्षीयतेवसव्यद्विचोदिवेजायमानस्यदस्म । कृधिक्षुमंतंजरितारमग्नेकृधिपतिस्वपत्यस्यरायः⁺ ॥ सैनानीकेनसु
विदत्रोऽअस्मेयष्टादिवौऽआर्यजिष्ठःस्वस्ति । अदब्धोगोपाऽउतनःपरस्पाऽअग्नेद्युमदुतरेवदिदीहि ॥ १ ॥ (२।१।१०)
जोह्वत्रोऽअग्निःप्रथमःपितेवेळस्पदेमनुपायत्समिद्धः । श्रियंवसानोऽअमृतोविचेतामर्मेजन्यःश्रवस्यः⁺ सवाजी⁺ ॥
श्रूयाऽअग्निश्चित्रभानुर्हवमैविश्वाभिर्गीभिरमृतोविचेताः । श्यायार्थवहतोरोहितायोतारुपाहचक्रेविभृन्नः ॥ उक्ताना
र्यामजनयन्त्सुपूतंभुवदुग्निःपुरुपेशासुगर्भः । शिरिणायांचिदुक्तुनामहोभिरपरीवृतोवसतिप्रचेताः ॥ जिघर्म्यग्निहृवि
पाघृतेनप्रतिक्षियंतंभुवनानिचिश्वा । पृथुतिरश्वावर्यसावृहतंव्यचिष्टमग्नैरभसंहशानं ॥ आविश्चतःप्रत्यंचंजिघर्म्यरक्ष
सामनसातज्जुपेत । मर्येश्रीःस्पृहयद्वर्णोऽअग्निर्नाभिर्मृशेतन्वा⁺ ३ जर्भुराणः ॥ ज्ञेयाभागंसहसानोवरेणत्वादूतासोमनु

(२।१।९) निहोतेतिपळर्चस्यसूक्त्यगृत्समदोग्रिषिष्टुप् । (२।१।१०) जोह्वत्रद्विपळर्चस्यसूक्त्यगृत्समदोग्रिषिष्टुप् ।

यद्वदेम । अनूनमग्निं जुह्वी च चस्यामधुपृचधनसाजो हवीमि ॥ २ ॥ (२।१।११) शुधीहवीमि द्रुमारिपण्यः स्यामते द्वा
यनेवधूनां । इमाहित्यामूर्जो वृधयंति वसुवः सिधवो नक्षरंतः ॥ सृजोमहीरिद्रयाऽअपिन्वः परिषिताऽअहिनाशूरपू
धीः । अमर्त्यचिद्वा संमन्यमानमवाभि नदुक्थेर्वी वृधानः⁺ ॥ उक्थेऽपि वृशूरये पुचा कन्तस्तो मेऽपि वद्रुद्रिये पुच । तुभ्ये
देताया सुमंदमानः प्रयायये सिस्ते न शुभ्राः⁺ ॥ शुभ्रं नुते शुष्मं वृधयंतः शुभ्रं वज्रं वाहोर्दधानाः । शुभ्रस्त्वामिद्रवावृधा
नोऽअस्मेदामीविशः सूर्येण सहाः ॥ गुहाहितं गुह्यं गृह्णमस्वपीयृतं मायि नं क्षियंत । उतोऽअपोधातं स्तब्धांसमहृद्वाहि शू
रवीर्येण ॥ ३ ॥ स्तवानुतऽइंद्रपूर्यामहान्युतं स्तं चामनूतं नाकृतानि । स्तवावज्रं वाहो रुशंतं स्तवाहरी सूर्येऽस्य केतू⁺ ॥ ह
रीनुतंऽइंद्रवाजयैता घृतधृतं स्तुतं स्वारमं स्वार्थी । विसमनाभूमि रप्रथिष्टारं स्तुतं तश्चित्सरिप्यन्⁺ ॥ निपयंतः साद्यप्रयुच्छ
न्संमातृभिर्वावशानोऽअक्रान् । दूरेपारे वाणीवृधयंतुऽइंद्रेऽपि तां धूमनिपप्रथन्नि⁺ ॥ इंद्रोमहांसिंधुमाशयनं मायायिनं
युत्रमस्फुरन्निः । अरेजेता रोदसी भियानेकनि कदतो वृष्णोऽअस्य वज्रात् ॥ अरोरवीदृष्णोऽअस्य वज्रोमानुपुंयन्मानु
पो निज्यूयात् । निमायिनो दानवस्य मायाऽअपादयत्यपि वान्तुतस्य ॥ ४ ॥ पिवापि वो दद्रशूरसोमं दंतुत्वामंदिनः
सुतार्सः । पुणंतस्ते कुक्षीवधयंति त्वासासुतः पौरऽइंद्रमाव ॥ त्वेऽइंद्राप्यभूमचि प्राधियवनेमऽऋक्तया संपतः । अवस्यवो

(२।१।११) शुधीहवमित्येकविंशत्यक्षरसूक्तस्य गृत्समद्वंद्वो विराट्स्थानां अत्यात्रिष्टुप् ।

धीमहि प्रशास्ति सद्यस्तोरायो दावने स्याम ॥ स्याम ते तं सङ्द्रये तं सङ्कृतीऽ अ व स्य वऽ ऊ र्जै व ध र्यतः । शुष्मिन्तं मयं चाकनामि दे
वास्मे रायि रासि वीरवतं ॥ रासि क्षयं रासि मित्रमस्मे रासि शर्धे सङ्द्रुमारुतनः । सजो पसो ये च मंदसानाः प्रवायवः पांत्यग्र
णीति ॥ व्यंत्विन्नये पुंमंदसानस्तपत्सो मपाहि द्रह्यादिद्र । अस्मान्त्सु पत्स्वा तं रुत्रावर्धयोद्यां वृहज्जिरेकैः ॥ ५ ॥ वृहंत
सङ्द्रुये ते तं रुत्रोक्थे भिर्वासुन्नमा विवासान् । स्तणाना सो वृहः पस्यां वृत्त्वोताऽ इदि द्रवा जमगन् ॥ उग्रे ज्विन्नशूरमंद
सानखिकं द्रुके पुपाहि सोममिन्द्र । प्रदोधुवच्छ्रुप्रीणानो याहि हरिभ्यां सुतस्य पीति ॥ धिष्वाशवः शूरये न वृत्रमवा
भि न द्वा नु मौर्णवाभं । अपावृणो ज्योतिरायोनिसंभ्युतः सादिदस्युरिद्र ॥ सनेमये तं सङ्कृतिभिस्तरं तो विभ्वाः स्पृधऽ आ
र्षेण दस्यून् । अस्मभ्यं तत्त्वाष्ट्रं विश्वरूपमरैधयः साख्यस्य त्रितार्य ॥ अस्य सुवानस्य मंदिनं स्त्रितस्य न्ययुं दुं दवा वृधानोऽ अ
स्तः । अर्धतयत्सूर्यो न चक्रं भिनह्लमिन्द्रोऽ अंगिरस्वान् ॥ नूनं सा ते प्रतियरं जरित्रे दुही यद्विद्रुक्षिणामघोनी । शिक्षा
स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥ ६ ॥ (२।२।१) योजातऽ एव प्रथमो मर्नस्वान् देवो देवान् क्रतुना
पर्यभूयत् । यस्य शुष्माद्रो दसीऽ अभ्यसेतां नृमणस्य महासर्जना सऽ इन्द्रः ॥ यः पृथिवीं व्यथमानाम दृहृद्यः पर्वतान् प्रकुपि
तौऽ अरम्णात् । योऽ अंतरिक्षं विममेवरीयो योद्यामस्तं भ्रातृसर्जना सऽ इन्द्रः ॥ यो हृत्वा हि मरिणात्सप्तसिधन्वो गाऽ उदा

(२।२।१) योजातइतिपंचदशार्चस्यसूक्तस्यगुत्समदइंद्रशिष्टपु ।

जदपधावलस्य । योऽअश्मनोर्तरिज्जानसंबुक्कसमत्सज्जनासड्दंढः ॥ येनेमाविश्वाच्यवनाकृता^१नियोदासंवर्णम
 धरंगुहाकः । श्वघ्नीययोजिगीवाल्लक्षमाददुर्यःपष्ठानिस ॥ यंस्मापुच्छंतिकुहसेतिधोरमुतेमाहुनेपोऽअस्सीत्येनं । सो
 ऽअुर्यःपुष्टीविज्जडइयामिनातिश्रदसैधत्तस ॥ ७ ॥ योरघस्यचोदितायःकृशस्ययोव्रह्मणोनाधमानस्यकीरेः । युक्त
 प्राण्णोयोवितासुशिप्रःसुतसोमस्यस ॥ यस्याश्वासःप्रदिशियस्यगावोयस्यग्रामायस्यविश्वेरथासः । यःसूर्ययडउपसै
 ज्जानयोऽअपानेतासज्जतास ॥ यंक्रंदसीसंयतीविह्वयेत्तेपरेवरडउभयाऽअभिन्नाः । समानंचिद्रथमातस्थिवांसाना
 नाह्वेतेस ॥ यस्मान्नऽऽकृतेविजयैतज्जनासोयंयुध्यमानाऽअहसैहवते । योविश्वस्यप्रतिमानवभूवयोऽअच्युत्तच्युत्तस ॥
 यःशश्वतोमह्येनोदधानानमन्यमानान्छवीजधानं । यःशर्धेतनानुददातिशुध्यायोदस्योर्हुतास ॥ ८ ॥ यःशंवरं
 पयतेपुक्षियंतचत्वारिंश्यांशरद्यन्वविदत् । ओजायमानंयोऽअहिजघानदानुंशयानंस ॥ यःसत्तरश्मिचूर्पभस्तुवि
 ष्मानुवासृज्जत्ततवेसप्तसिधून् । योरौहिणमस्फुरद्धज्रवाहुद्यामारोहंतस ॥ द्यावाचिदस्मैपृथिवीनमेतेशुष्माचिदस्य
 पयंताभयंते । यःसोमपानिचितोवज्रवाहुयोवज्रहस्तःस ॥ यःम्रुन्यंतमर्पतियःपचंतयःशंसंतयःशशमानमूती । यस्य
 ब्रह्मवर्धनंयस्यसोमोयस्येदंराघःस ॥ यःसुन्वतेपचतेदुधऽआचिद्वाज्रंदर्पिसकिलासित्यः । वयंतंऽइंद्रविश्वहप्रिया

सःसुवीरासोविदथमावदेम ॥ ९ ॥ (२।२।२) ऋतुर्जनित्रीतस्याऽअपस्परिर्मधुजातऽआर्विशद्यासुवर्धते । तदाह
नाऽअभवत्पिप्युपीपयोशोःपीयूषप्रथमंतदुक्थं ॥ सध्रीमार्यतिपरिविभ्रंतीःपर्योविश्वपृथ्यायप्रभरंतभोजनं । समा
नोऽअध्याप्रवर्तामनुष्येद्यस्ताकृणोःप्रथमंसास्युकथ्यः ॥ अन्येकोवदतियद्दत्तितद्रूपामिनन्तदपाऽएकऽइयते । वि
श्वाऽएकस्यविनुदस्तिक्षतेयस्ता ० । प्रजाभ्यःपष्टिविभर्जतऽआसतेरयिमिवपष्टप्रभवतमायते । असिन्वन्दष्टैःपितु
रन्तिभोजनंयस्ता ० ॥ अर्धाकृणोःपृथिवीसंहशेदिवेयोधौतीनामहिहृन्नारिणक्यथः । तंत्यास्तोमैभिरुदभिर्नवाजिनंद
वंदुवाऽअजनन्ता ० ॥ १० ॥ योभोजनंचदयसेचवर्धनमाद्रादाशुक्लंमधुमहुदोहिध । सशेषधिनिदधिपेवियस्वति
विश्वस्यैकऽईशिपेसा ० ॥ यःपुष्पिणींश्चप्रस्वश्चर्मणाधिदानेव्यवनीरधारयः । यश्चासमाऽअर्जनोद्विद्युतोद्विद्यऽनु
रूपाऽअभितःसा ० ॥ योनार्मिरसहवसंनिहतवेषक्षार्यचद्रासर्वेशायचावहः । ऊर्जयंत्याऽअपरिविष्टमास्यमुतेयाथपु
रुहृत्सा ० ॥ शतंवायस्यदर्शसाकमाद्यऽएकस्यश्रुष्टीयद्धचोदमाविध । अरुजादस्युत्समुनन्दुभीतेयमुप्राव्योऽअभवः
सा ० ॥ विश्वेदनुरोधनाऽअस्यपास्यैदुदुरसैदधिरकृत्तवेधनं ॥ पळस्तभ्राविष्टिरःपंचसंहशःपरिपरोऽअभवःसा ० ॥
॥ ११ ॥ सुप्रवाचनंतववीरवीर्ययदेकैकंनक्तुनानाविदसेवसु । ज्ञानूष्टिरस्यप्रवयःसहस्रतोयाचकथंसेद्विश्वास्युक्थ्यः ॥

(२।२।२) ऋतुर्जनित्रीतित्रयोदशचर्चसूक्तस्यगृत्समदंद्देशजगलंयाग्रिष्टुप् ।

अरमयः सरपसस्तरायुक्ततुर्यातिथेचव्यायचक्षति । नीचासंतमुदनयः परावृजंप्रांधंश्रोणंश्रययन्त्सा० ॥ अस्मभ्यंतद्ध
 सोद्रानायराधः समर्थयस्ववृहतेवसुव्यं । इन्द्रयच्चित्रंश्रवस्याऽअनुद्यन्वृहद्धदेमविदधैसुवीराः ॥ १२ ॥ (२।२।३)
 अध्वर्यवोभरतद्रायुसोममामन्त्रेभिः सिंचतामद्यमंधः । कामीहिवीरः सदर्मस्यपीतिजुहोतवृष्णेतदिदेपर्वष्टि ॥ अध्वर्य
 वोयोऽअपोयत्रियांसंबृत्रंजघानानान्यैवबुधं । तस्माऽएतंभरततद्धृषायऽएपऽइंद्रोऽअर्हतिपीतिर्मस्य ॥ अध्वर्यवोयोह
 भीकंजघानुयोगाऽउदाजदपहिवृलंबः । तस्माऽएतमंतरिक्षेनवातमिंद्रुसोमैरोणुतजूनवस्त्रैः ॥ अध्वर्यवोयोऽउरणंजघा
 न्ननयचख्यांसंनयतिचब्राह्मन् । योऽअबुदुमवर्ननीचार्ववाधेतमिंद्रुसोमस्यभृथोहिनोत ॥ अध्वर्यवोयोः स्वश्रजघानयः शु
 ष्णामशुप्योव्यंसं । यः पिप्पुनमुच्चियोरुधिक्कांतस्माऽइंद्रायांधंसोजुहोत ॥ अध्वर्यवोयोः शतंशंघरस्यपुरोविभेदाश्मनेवपू
 र्याः । योवचिनः शतमिंद्रः सहस्रमपावपुनरतातोममसै ॥ १३ ॥ अध्वर्यवोयोः शतमासहस्रंभूम्याऽउपस्येवपजघ
 न्यान् । कुत्सस्यायोरतिथिग्वस्यवीराऽयार्बुणभरतासोममसै ॥ अध्वर्यवोयोर्भरः कामयाध्वेश्रुष्टीवहंतोनशथातदि
 द्रे । गर्भस्तिपूतंभरतश्रुतायैद्रायुसोमंयज्यवोजुहोत ॥ अध्वर्यवः कर्तनाश्रुष्टिर्मसवनेनिपूतंवनुऽउद्वयध्वं । जुपाणोह
 स्त्यमभिवावरोवऽइंद्रायुसोममदिंरंजुहोत ॥ अध्वर्यवः पयसोध्वयागोः सोमैभिरापृणताभोजमिद्रं । वेद्राहमस्यनिभृ

(२।२।३) अध्वर्यवइतिद्वादगर्चस्यसूक्तस्यगुत्समद्वैद्रशिष्टपु ।

तंमऽएतद्वित्तंभूयोयजुतश्चिकेत ॥ अर्ध्वर्यवोयोदिव्यस्यस्वोयःपार्थिवस्यसम्यस्यराजा । तमूर्दंनपृणतायवेनंद्रुसोमे
भिस्तदपोवोऽअस्तु ॥ अस्मभ्यंतदसोदानायराधःसमर्थयस्वबहुतैवसन्व्यं । इंद्रयच्चित्रश्रवस्याऽअनुद्यन्वहृददेमविदथे
सुवीराः ॥ १४ ॥ (२।२।४) प्रधान्वस्यमहूतोमहानिसत्यासत्यस्यकरणानिवोचं । त्रिकट्टकेष्वपिषत्सुतस्यास्यमदेऽअ
द्विमिद्रौजघान ॥ अवंशेद्यामस्तभायहूंहंतमारोदंसीऽअपृणदुंतरिक्षं । सधारयत्पृथिर्वीप्रथच्चसोमस्यतामदुऽइंद्रश्चका
र ॥ सन्नैवप्राचोविमिमायमानैर्वज्रेणखान्यनृणन्नदीनां । वृथासृजत्पृथिभिर्दोध्याधैःसोमस्य ॥ सप्रबोद्धुन्यपरिगत्या
दुभीतेर्विभ्वमधागायुधमिद्रेऽअग्नौ । संगोभिरश्वैरसृजद्रथेभिःसोमस्य ॥ सऽईमर्हधुनिमेतोररम्यात्सोऽअस्त्रातुन
पारयत्स्वस्ति । तऽवृत्त्वायरपिमभिप्रतस्थुःसोमस्य ॥ १५ ॥ सोदैचंसिधुमरिणान्महित्वावज्रेणानंऽउपसुःसंपि
पेप । अजयसौजविनींभिविवृश्चन्त्सोमस्य ॥ सविद्वौऽअपगोहंकनीनामाविर्भवदुदतिष्ठत्परावृक् । प्रतिश्रेणःस्था
द्यं१नर्गचष्टसोमस्य ॥ भिनद्वलमंगिरोभिर्गणानोविपर्वतस्यदंहितान्यैरत् । रिणग्रोधांसिकृत्रिमाण्येषांसोमस्य ॥
स्वमेनाभ्युप्याचुमुर्गिधुर्निचजघंथदस्युप्रदुभीर्तिमावः । रंभीचिदत्रविविदेहिरण्यंसोमस्य ॥ नूनंसाते ॥ १६ ॥
(२।२।५) प्रवःसुतांज्येषेतमायसुष्टुतिमग्राविवसमिधानेहृविर्भरे । इंद्रमजूर्यजुर्यंतमुक्षितंसनाद्युर्बानमवसेहवामहे ॥

(२।२।४) प्रधान्वितिदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रक्षिष्टुप् । (२।२।५) प्रवःसतामितिनवर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदइंद्रोजगलंस्यात्रिष्टुप् ।

यस्मादिन्द्राद्वहुतः किंचनेमृते विश्वान्यस्मिन्संभूताधिधीयां । जठरे सोमं तन्वीधुं सहोमहो हस्ते वज्रं भरति शीर्षेणि क्रतुं ॥ न
क्षोणीभ्यां परिभ्येत इन्द्रियं नर्समुद्रैः पर्वतैरिन्द्रतैरथः । न ते वज्रमन्यश्चोति कश्चन यदा शुभिः पतसि योर्जना पुरुः ॥ विश्वे ह्य
स्मै यजता यधृष्णवे क्रतुं भरति वृषभा य स श्वते । वृषाय जस्वहृविषा विदुष्टरः पिबेद्रसोर्म वृषभे ण भानुना ॥ वृष्णः कोशः पवते
मर्ध्वऽङ्गमिधूं पभा द्वाय वृषभा य पातवे । वृषेणा च्वर्युधूं पभा सोऽअर्द्रयो वृषे णं सोर्म धृय भा र्य सुष्वति ॥ १७ ॥ वृषते वज्रं ऽवु
त ते वृषारथो वृषे णा हरी वृषभा ण्यारुधा । वृष्णो मर्दस्य वृषभत्वमीशिष इन्द्रसोर्मस्य वृषभस्य तृष्णुहि ॥ प्रतेनायं न समने
वचस्युवं ब्रह्मणा यामि स च नेपु दार्धुपिः । कुविन्नोऽअस्य च सोनि योधिषा दिन्द्रमुत्सं न वसुनः सिचामहे ॥ पुरा संवाधा दुभ्या
य वृत्स्वनोधे नु नृत्सं यवस्य पिप्पुषी । सकृत्सुते सुमतिभिः शतक्रतो संपत्नीभिर्न वृषे णो न सीमहि ॥ नूनं साते ० ॥ १८ ॥
(२।२।६) तदस्मै नर्वर्म गिरुस्वर्द च तं शुष्माय दस्य प्रदायो दीरते । विश्वा यद्भो त्रा सहसा परीवृता मदे सोमस्य हृदि तान्यैर
यत् ॥ स भूतयोर्ह प्रथमा य धार्य सऽओजो मिमानो महिमान्मातिरत् ॥ शूरो यो युत्सुतन्व परि वृतं शीर्षे णि द्यां महिना प्र
त्यमुंचत ॥ अधा क्रणोः प्रथमं वीर्यं महद्यदस्याग्ने ब्रह्मणा शुष्मैरयः । रथे षे न ह र्यश्वे न विच्युताः प्रजीरयः सिश्रते सः य
वपृथक् ॥ अधायो विश्वा भुर्वनाभि मज्जनैशान् कृत्प्रवयाऽअभ्यवर्धत । आद्रोदमीज्योतिषा च ह्विरात नोत्सीव्यन्त मां

(२।२।६) तदस्मादतिनवर्चस्य तूष्णगृत्समवर्द्धो जगत्संलेहो त्रिष्टुभो ।

सिद्धिं धितासमव्ययत् ॥ सप्राचीनान्पर्वतान्हंहुदोर्जसाधराचीनमकृणोदुपामर्पः । अधारयत्पृथिवीविश्वधायासमस्त
 भ्रान्माययाद्यामव्यसः ॥ १९ ॥ सास्माऽअरैवाहुभ्यांयं पिताकृणोद्विश्वस्मादाजनुपोवेदसस्परि । येनापृथिव्यानि
 क्रिविशयध्यवज्रेणहृत्यवृणक्तुविष्वणिः ॥ अमाजूरिवपित्रोःसर्चासतीसमानादासदसस्त्वामियेभर्ग । कृधिप्रकेतमु
 पमास्यांभरदुद्धिभागंतन्योदुयेनमामहः ॥ भोजंत्वामिद्रवयंहुवेमदुदिष्टमिद्रापांसियाजान् । अविह्वोद्रचित्रयानज्ज
 तीकृधिवृषंभिद्रवस्यसोनः ॥ नूनंसातेप्र० ॥ २० ॥ (२।२।७) प्रातारथोनवोयोजिसस्त्रिश्चतुर्गुगल्लिकशःसुतर
 दिमः । दशारिन्नोमनूज्यःस्वर्पाःसऽइष्टिभिर्मितिभीरह्योभूत् ॥ सास्माऽअरप्रथमंसद्वितीयमतोतृतीयमनुपःसहोता । मोषु
 अन्यस्यागर्भमन्यऽऊजनंतसोऽअन्येभिःसचतेजेन्योवृषा ॥ हरीनुकंरथऽइंद्रस्ययोजमायैसूक्तेनवचसानवेन । मोषु
 त्वामत्रवहवोहिविप्रानिरीरमन्यजमानासोऽअन्ये ॥ आद्राभ्यांहरीभ्यामिद्रयाह्याचनुभिंरापुडिह्वयमानः । आष्टाभि
 र्दशभिःसोमपेयमयंसुतःसुमत्सुमामृधस्कः ॥ आर्विशत्यात्रिशतायाह्यर्वाङ्गचत्वारिंशताहरिभियुजानः । आपंचाश
 तासुरथेभिरिद्रापष्टासप्तत्यासोमपेय ॥ २१ ॥ आशीत्यानवत्यायाह्यर्वाङ्गशतेनहरिभिरुह्यमानः । अयंहितेशुन
 होत्रेषुसोमऽइंद्रंत्वायापरिपिक्तोमदाय ॥ ममब्रह्मोद्रयाह्यच्छाविश्याहरीधुरिधिध्वारधस्य । पुरुत्राहिविहव्योवभूथा

(२।२।७) प्रातारथइतिनवचससूक्तस्यगुत्समदंडंद्रिष्टुम् ।

स्मिन्धूरसर्वनेमादयस्य ॥ नमऽइन्द्रेणसख्यं चिर्योपदुस्मभ्यमस्यदक्षिणादुहीत । उपज्येष्वेवख्येगर्भस्तोप्रायेप्रप्रायेजिगी
 वांसःस्याम ॥ नूनंसाते० ॥ २२ ॥ (२।२।८) अपाय्यस्यांघसोमदायमनीपिणःसुवानस्यप्रयसः । यस्मिन्निद्रःप्र
 दिर्विवायुधानऽओकौदुधेर्ब्रह्मण्यंतश्चनरः ॥ अस्यमंदानोमध्योवज्रहुस्तोहिमिद्रोऽअणोपृतंविर्वृश्चत् । प्रयद्वयोनस्वस
 राण्यच्छाप्रयोसिचनदीनांचकमंत ॥ समार्हिनऽइन्द्रोऽअणोऽअपांप्रैरयदद्विहाच्छासमुद्रं । अजनयत्सूर्यविदन्नाऽअकु
 नाह्वीवयुनानिसाधत् ॥ सोऽअप्रतीनिमनवेपुरुषोर्द्वौदाशहाशुपेहंतिकृत्रं । सद्योयोनृभ्योऽअतसाव्योभूत्पस्पृधाने
 भ्यःसूर्यस्यसातौ⁺ ॥ समुन्नतऽइन्द्रःसूर्यमादेयोरिणञ्जाल्यायस्तवान् । आयद्रयिगुहदवद्यमस्मैभरुदंशुनैतंशोदशस्यन्⁺
 ॥ २३ ॥ सरंधयत्सदियःसारंधयेशुष्णमृशुपंकुर्यवंपुत्साय । दिवोदासायनयतिचनवेद्भुःपुरोव्यैरुच्छंवरस्य ॥ पूवा
 तऽइन्द्रोचर्धमहेमश्रवस्यानतमनावाजयैतः । अद्यामतत्सार्वमाशुपाणाननमोयधरदेवस्यपीयोः⁺ ॥ पूवातेगृत्समृदाः
 शूरमन्मायस्यवोनवयुनानितधुः । ब्रह्मण्यंतऽइन्द्रतेनधीवऽइष्टमूर्जसुक्षितिसुन्नमदयुः ॥ नूनंसाते० ॥ २४ ॥ (२।२।९)
 वयंतेवयऽइन्द्रविद्धिपुणःप्रभरामहेवाजयुनरथं । विपन्यवोदीर्घ्यतोमनीपासुन्नमिर्मयधंतस्त्वाचतोनुन्⁺ ॥ त्वनऽइन्द्र
 त्वाभिरूतीत्यायतोऽअभिष्टिपासिजनान् । त्वमिनोदाशुपोवख्येत्याधीरभियोनक्षतित्वा ॥ सनोयुवेद्रोजोह्वन्नःसस्ता
 (२।२।८।) अपाय्यस्तेतिनर्चस्वसूक्तस्यगृत्समदइन्द्रशिष्टु⁺ । (२।२।९) वयंवदतिनयर्चस्वसूक्तस्यगृत्समदइन्द्रशिष्टुपृवतीयापिराडूपा ।

शिवोनरामस्तुपाता । यः शंसंतयः शशमानमतीपचंतं चस्तुवंतं चप्रणयेत् ॥ तमुस्तुपऽइंद्रतंगुणीपियस्मिन्पुरावावृधुः
 शंगदुधं । सवस्वः कामपीपरदियानोन्नहण्यतो नूतनस्यायोः* ॥ सोऽअंगिरसामुचथा जुजुष्वान्नाह्मातूतो दिद्रोगा तु
 मिष्णन् । मुष्णद्रुपसः सूर्येणस्तवानश्रस्यचिच्छिन्नथत्पूव्याणि ॥ २५ ॥ सहश्रुतऽइंद्रो नाम देवऽऊर्ध्वो भुवन्मनुषेदु
 स्मर्तमः । अर्वाग्रिमं शसानस्यसाह्वान्छिरोभरहासस्यस्वधावान् ॥ सहत्रहद्रः कृष्णयोनीः पुरंदरो दासीरैरयद्वि । अ
 जेनयन्मनैवैक्षामपश्चसन्नाशंसं यजमानस्यतूतोत् ॥ तस्मैतव्रस्य* मनुदायिसत्रद्रायदेवेभिरर्णसातौ । प्रतियदस्यवज्र
 दाहोर्ध्वहृत्वीदस्युन्पुऽआर्यमीनितरीत् ॥ नूनंसाते० ॥ २६ ॥ (२।२।१०) विश्वजितैधनजितैस्वजितैस्तत्राजितैर्नृजि
 तंऽउयराजितं । अश्वजितैर्गोजितैऽअजितैर्भरद्रायसोमं यजतायहयुतं* ॥ अभिभुवैभिर्भुगायवन्वतेपाह्वायसहमानाय
 येयसे । त्रुविग्रयेयह्येदुपरीतेवेसन्नासाहेनमऽइंद्रायवोचत ॥ सन्नासाहोर्जनभक्षोर्जनसहश्चयवनोयुध्मोऽअनुजोपमु
 क्षितः । वृतंचयः सहुरिर्विद्वारितऽइंद्रस्यवोचंप्रकृतानिर्वीर्या* ॥ अनानुदोर्बुपभोदोधतोयधोगंभीरऽऋज्वोऽअसंम
 टकाव्यः । रध्रचोदः श्रथनोवीळितस्पथुरिंद्रः सुयज्ञऽउपसः स्वर्जनत् ॥ यज्ञेनगातुमसुरोविविद्विरेधियोहिन्वानाऽइ
 शिजोमनीषिर्णः । अभिस्वरां निपदागाऽअवस्यवऽइंद्रैर्हिन्वानाद्रविणान्याशत ॥ इन्द्रश्रेष्ठा निद्रविणानिधेहिचित्ति

(२।२।१०) विश्वजितइतिपठ्यस्यसूक्तस्यगृत्तममइंद्रो जगत्त्यात्रिष्टुप् ।

रितं कुतश्च न नारातयस्ति तिरुनद्वयाचिनः । विश्वा चस्तुवंतच प्रणेपत् ॥ तमुस्तुपऽइंद्रतंगुणीपेयस्मिन्पुरावाबुधुः
त्यंनोगोपाः पथिकृद्विचक्षणस्तव्रतायमतिभिर्जरा महे प्यायोः ॥ सोऽअंगिरसामुचथा जुजुष्वान्न ह्मातूतो दिद्रोगा तु
उतवायो नो मर्चयादनां सोरातीवामतैः सानुकोवृकः र्याणि ॥ २५ ॥ सहश्रुतऽइंद्रो नाम देवऽऊर्ध्वो भुवन्मनुपेदु
त्रातारै त्वातूनूना हवामहे यस्पतरधिबुकारं मस्सयुं । बृहस्पतावान् ॥ सवृत्रहृद्रः कृष्णयौनीः पुरंदरो दासीरैरयद्वि । अ
सुबृधा ब्रह्मणस्पते स्याहवि सुमनुष्याददीमहि । यानोदरे तु यस्य मनुदायि सत्रद्रायदेवेभिरणसातौ । प्रतियदस्य वज्रं
यमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते पप्रिणा सस्त्रिनायुजा । मानो दुःरुद्वि ॥ (२।२।१०) विश्वजिते धनजिते स्वजिते सत्राजिते नजि
अनानुदो बृपभोजगिरा हवन्निष्टसाशत्रुपृतना सुसासहिः । प्रायहयंत ॥ अभिभुवैभिर्भंगार्यन्यते पाद्वायु सहमानाय
णः ॥ अदेवे न मनसा योरिपुष्यति शशामग्रो मन्यमानो जिघार
धतः ॥ भरेपुहव्यो नर्मसोपसद्योगं तावार्जैः पुसनिता धनं धनं ।
रथाऽइव ॥ ते जिघ्रया तपनीरक्षसस्तपयेत्वा निदेदधिरेदृष्टवीर्यं जेत ॥ युजेनं गा तु मसुरो विविद्रिरेधियो हि न्यानाऽउ
ऽअर्दय ॥ बृहस्पतेऽअतियदयोऽअर्हा ह्युमद्विभाति कर्तुमज्ज
चित्रं ॥ ३१ ॥ मानः स्तेनेभ्यो येऽअभिद्रहस्पदे निराभिर्गोऽ

तेनपुरःसाम्नोविदुः ॥ विभ्व्योहित्वाभुर्वनेभ्यस्पस्वित्वाजन्त्साम्नःसाम्नःकविः । सऽऋणचिदृणयात्राक्ष्णस्पतिर्दुहो
 हुंतामहऽऋतस्यधृतीरि ॥ तर्वश्रियेव्यजिहीतुपर्वतोगवांगोत्रमुदसृजोयदैगिरः । इंद्रेणयुजातमसापरीधृतं बृहस्पतेनिर
 पामौवजोऽअर्णवं ॥ ब्रह्मणस्पतेत्यमुस्ययंतासूक्तस्यबोधितनयंचजिन्य । विभ्वंतम्रंद्रयदवैतिदुवात्रहृद्देमविदथैसुवी
 राः ॥ ३२ ॥ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥

चतुर्दशाध्याये वर्गाः ३२ सूक्तानि १५ ऋचः १५७ ॥ त्यागः ॥ अग्रयइदं. १२ इन्द्रायेदं. १२३ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं.
 ३ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं. ३ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं. ५ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं.
 ब्रह्मणस्पतयइदं. ॥ इतिद्वितीयपष्ठः ॥ ६ ॥

सेमांपोळशांत्यात्रिष्टुब्धादशीचसद्रीचंधानःपंचजागततृजुश्चतुष्कमिमागिरख्यूनांक्रमोगात्समदोहिवादित्य
 निदमेकादशवारुणमुपांत्यादुःस्वमनाशिनीधृतम्रताःसप्तवैश्वदेवमृतमेकादशजगत्यंतपथ्यद्रासोमीसरस्वति
 त्वमितिसारस्वतोर्धचीयोनोचाहस्पत्यांत्योमारुत्यस्माकंसप्तवैश्वदेवंत्रिष्टुवंतंस्यमेष्टौजागतंयनुष्टुवंतंघाया.
 पृथिव्यैकाद्वेष्ट्योत्वाष्ट्रीवाद्येद्वेष्ट्याकासिनीवात्योरंत्यालिङ्गोक्तदेवततेपंचोनारौद्रंधाराचरामारुतंत्रिष्टुवंतमु
 पेमपोनप्लीर्यंतभ्यंपळतव्यंतजागतंतं ॥ १ ॥ ॥

हरिःओम् ॥ (२।३।२) सेमामिविद्विप्रमृतियऽईशिपयाविधेमनवयामहागिरा । यथानोभीद्वान्तस्तवतिसखात
वृष्टहस्पतेसीर्पयःस्रोतनोमतिः ॥ योनंत्वान्यनमन्त्र्योजसोताददमन्युनाशंवराणिवि । प्राच्यावयुदच्युताब्रह्मणस्पति
राचार्यिशद्वसुमंतंविपर्येतं ॥ तदेवानौदिवर्तमायकत्वमश्रश्चन्द्रहाप्रदंतवीक्रिता । उद्गाऽअजदभिन्नद्रह्मणावलमगूह
त्तमोव्यचक्षयत्स्वः* ॥ अश्मास्यमवृतंब्रह्मणस्पतिमधुधारमभियमोजसार्तुणत् । तमेवविश्वेपिरेस्वहृशौबहुसाकंसि
सिचुरुत्समुद्रिणं ॥ सनाताकाचिद्वयनाभवीत्वामाद्भिःशुरद्भिर्दुरौधरंतवः । अयंतंताचरतोऽअन्यदन्यदिद्याचका
रवयुनाब्रह्मणस्पतिः ॥ १ ॥ अभिनक्षतोऽअभियेतमानशुनिधिपणीनांपर्मंगुहाहितं । तेविद्वांसःप्रतिचक्ष्यानृततापु
नर्यतऽडऽआयंतदुदीयुराविशं ॥ ऋतावानःप्रतिचक्ष्यानृततापुनरातऽआर्तस्थुःऋवयोमहस्पथः । तेबाहुभ्याधमितम
ग्निमश्मनिनकिण्योऽअस्त्वरणोजहुहितं ॥ ऋतज्येनक्षिप्रेणब्रह्मणस्पतिर्यत्रवष्टिप्रतदंश्रोतिघन्यना । तस्यसाध्वीरि
पयोयाभिरस्यतिनचक्षसोदृशयेकर्णयोऽनयः ॥ ससैनयःसर्विनयःपुरोहितःससुष्टुतःसयुधिब्रह्मणस्पतिः । चाक्षमोयद्वा
जंभरतेमसीधनादित्सूर्यस्तपतितप्यतुर्वृथा ॥ विमुप्रमुप्रयममेहनावतोबृहस्पतःसुविदत्राणिराध्या । इमासातानिवे
न्यस्यद्याजिनोयेनजनाऽऽबुभयैमुंजतेविशः ॥ २ ॥ योर्वरेवृजनैविश्वथाविमुर्महामुरण्वःशवंसात्रवक्षिथ । सदेवोदेवान्प्रति

(२।३।२) सेमामितिषोडशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोत्रह्रणस्पतिःप्रथमादशान्योदृहस्पतिर्द्वादश्यैद्राब्रह्मणस्पतीजगतीद्वादश्यैत्रिष्टुभौ ।

पप्रथेयुषु निभेदुताय मिधू नक्षत्राण्यसतिः ॥ निभं मृत्युमर्षयानां युरोरिदारपथ्यनप्रमिन्नं तित्प्रतां । अच्छेद्रात्राक्षणस्पती ह्रवि
 नो न्युं युराजिनां चिगातं ॥ उता विष्ठाऽनुशृण्वंति ग्रहय. सभेयो मिप्रो भरते मती धना । ग्रीळ्वेयाऽअनुवगऽऽकुण्माऽऽ
 दि महं ग्रीसमिधेय नक्षत्राण्यसतिः ॥ ब्रह्मणस्पते रभयथा नृगं मृत्यो मनुमं हि क्रमो करिष्यतः । योगाऽऽज्ञा ज्ञात्सद्विवेचि
 ना भवन्मही रीति शर्ममासत्पृथक् ॥ ब्रह्मणस्पते मयमस्य निभ्यहाराय. स्वामरप्योऽनु ययस्वतः । ग्रीरेपु ग्रीराऽऽउपपृग्धि
 नुसत्तयदीनानो नक्षत्राण्येयिमेहर्ष ॥ ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युंतामकस्य नो धितनयं च जिन्व । निभ्यंतं द्रं दयदयं तित्देना नृहृद्वदे
 म निदये मुग्रीराः ॥ ३ ॥ (२।३।३) इंधानोऽअग्निर्न यद्वनुष्यत. कृतत्रह्माशु यद्वातहं व्यऽइत् । ज्ञाते न ज्ञातम तिसप्रस
 र्गतेयं युजं हृणुते नक्षत्राण्यसतिः ॥ ग्रीरेभिर्गिरान्य न यद्वनुष्यतो गोभीरयि र्पमथुद्वोधेति त्मना । लोकं च तस्य तनयं च वधते यं
 युजं ॥ मिधुर्न शोदु मिर्मियाऽऽकृषायतो वृषेयवध्रीऽङ्गभिः प्रयोजमा । अग्रे रियुप्रसितिर्ना हृरते न्यं युजं ॥ तस्माऽअप
 त्तिद्विष्याऽअसद्यत् समरयभि प्रयमोगोर्गुगच्छति । अनिभृष्टतपि हि ल्यो जमायं युजं ॥ तस्माऽइद्विभ्ये धुनयं तसिधयो
 च्छिद्रागर्मदधिरेपुरुणि । देवानां मिन्नेसभग. मऽएधतेयं युजं ॥ ४ ॥ (२।३।४) कृजुरिच्छं मोय न यद्वनुष्यतो देययद्विद
 देययंतमभ्यसत् । नृप्रागीरिद्वनयत्पुसुदुष्टं यजनेदयं ज्योतिर्भजातिभोजनं ॥ यजस्व ग्रीरप्रविहिमनायतो भद्रमनः कृणु
 (२।३।३) इंधानदतिपंचं ससूऽऽम्यगृत्तममदो ब्रह्मणस्पतिर्न गती । (२।३।४) कृजुरिद्विचिचतुर्कचस्य सुकस्य गृत्तममदो नक्षत्राणस्पतिर्न गती ।

व्यष्टयूयै । ह्रविष्टपुण्यसुभगोयथासि त्रिहृणस्पतेरुवडावृणीमहे ॥ सडइज्जनेनुसविशासजन्मनासपुत्रैर्याजैभरतेष
 ॥ योडअस्महव्येधृतवद्धिरविधृत्यतंप्राचानयति ॥ (२१३५) इमागिरं आदित्येभ्योघृतस्त्रुः
 नानृभिः । देवानांयः पितरमाविवांसतिश्चद्वामनाहृविपात्रहृणस्पतिं ॥ (२१३५) इमंस्तोमंसकृतवोमेडअद्यमित्रो
 ब्राह्मणस्पतिः । उरुप्यतीमंहसोरक्षतीरियोइ होश्चिदस्माडउरुचक्रिस्तुतः ॥ (२१३५) इमंस्तोमंसकृतवोमेडअद्यमित्रो
 मनाद्राजम्योजुहोमि । नृणोतुमित्रोडअर्यमाभगोनस्तुविजातोवरुणोदक्षोडअंशः ॥ तडआदित्यासंडउरवोगभीरा
 डअर्यमावरुणोजुगंत । आदित्यासः शुचयोधारपृताडअंधंजिनाडअनवद्याडअरिष्टाः ॥ धारयंतडआदित्यासोजग
 डअदेब्धानोदिप्सतोभूर्यक्षाः । अंतःपश्यंतिवृजिनोतसाधुसर्वराजभ्यः परमाचिदंति ॥ विद्यामादित्याडअवसो
 रस्यादुयाविभ्यस्यभुवनस्यगोपाः । दीर्घाधिपोरक्षमाणाडअसुर्यमृतावानश्चर्यमानाडरुणानि ॥ विद्यामादित्याडअवसो
 योडअस्ययदर्यमन्भयडआचिन्मयोमु । युष्मार्कमित्रावरुणप्रणीतोपतिश्चभैवदुरितानिवृज्यां ॥ इ ॥ सुगोहिवोड
 अर्यमन्मित्रपंधाडअनृक्षारोरुणसाधुरस्ति । तेनादित्याडअधिबोचतानोयच्छतानोबुप्परिहंतुशर्म ॥ पिपंतुनोडअदि
 तीराजपुत्रातिद्वेपांस्यमासुगोभिः । बृहन्मित्रस्यवरुणस्यशर्मोपस्यामपुरुवीराडअरिष्टाः ॥ तिस्रोभूर्माधिरयन्त्रोडरुत
 द्यन्त्रीणिनृताविदधेडअंतरेषां । ऋतेनादित्यामर्दिवोमहित्वंतदर्यमन्वरुणमित्रचारु ॥ त्रीरोचनादिव्याधारयंतहिर

(२१३५) इमागिरइतिसप्तदशर्षस्यसूक्तसगात्सर्मदः कूर्मआदित्याबिष्टु ।

ण्ययाः शुचयो धारं पूताः । अस्वमजोऽनिमिपाऽजदब्धाऽउरुशंसोऽरुजवेमर्त्योय ॥ त्वं विश्वैषां वरुणासिराजाये च दे-
 वाऽअंसुरये च मर्तीः । शतं नो रास्वशरदौ विचक्षेद्वयामायूषि सुधितानि पूर्वा ॥ ७ ॥ नर्दक्षिणा विचिकितेन सव्यानम्राची
 नमादित्या नो तपश्चा । पाक्वा चिद्धसवो धीर्या चिद्युष्मानीतोऽअभयं ज्योतिरश्यां ॥ यो राजभ्यऽरुतुनिभ्यो दुदाशयं व-
 र्धयति पुष्टयश्च नित्याः । सरेवान्यातिप्रथमोरधेनवसुदावा विदधेऽपुप्रशस्तः ॥ शुचिरुपः सयवसाऽअदब्धऽउपक्षेति वृ-
 द्धययाः सुवीरः । न किष्टं त्र्यंति तोन दूराद्यऽआदित्यानां भवति प्रणीतो ॥ अदिते मित्रवरुणो तमृळयद्वौ वयं च कृमाकश्चि-
 दार्गः । उर्वदयामभयं ज्योतिरिद्रुमानो दीर्घाऽअभिनशन्तमित्राः ॥ उभेऽअसंसीपयतः समीचीद्वयो द्रष्टुमगोनानु-
 पुष्यन् । उभाक्षयाजयन्यातिपुस्तुभावधो भवतः साधूऽअस्मै ॥ यावो मायाऽअभिद्रुह्य जन्नाः पार्शाऽआदित्यारि-
 पवै विचृत्ताः । अश्वीनौऽअतियैरथेनारिष्टाऽउरावाशर्मन्स्याम ॥ माहं मयो नो वरुणप्रियस्य भूरि दान्नऽआविदं शून-
 मापेः । मारायोरजन्तुसुयमादवस्थां वृहद्वदेम विदधेऽसुवीराः ॥ ८ ॥ (२।३।६) इदं कुवेरादित्यस्य स्वराजो विभ्यो नि-
 सांत्युभ्यस्तु मह्यहा । अतियोमं द्रोयजथायेदुःसुकीर्तिभिर्क्षेवरुणस्य भूरैः ॥ तव व्रते सुभगासः स्याम स्वाध्वो वरुणतुष्टुवां-
 सं । उपार्य नऽउपसांगो मतीनामग्नयो नजरं माणाऽअनुद्युन् ॥ तव स्याम पुरुवीरस्य शर्मन्नुरुशंसस्य वरुणप्रणेतः । यूयं
 (२।३।६) इदं कुवेरित्येकादशार्चस्य सूक्तस्य गार्त्समदं क्रुमो वरुणसिद्धिपू (दशमीदुःस्वप्ननाशिनी प्रव्वपि सूक्ते पुपाक्षि फोगृत्समदोऽस्त्वैव) ।

नः पुत्राऽअदितेरदब्धाऽअभिक्षमच्युज्यायदेवाः ॥ प्रसीमादित्योऽअसृजद्विधत्तोऽकृतसिंधवोरुणस्ययात । नश्रा-
 म्यंतिनविमुचंत्येतवयोनपसूरधुयापरिज्मन् ॥ विमच्छ्रथायरशनामिवागऽऽकृध्यामतेवरुणस्वामतस्य । मातंतुइछेदिव
 यतोधिर्यमेमामात्राशार्यपसः पुरऽऽकृतोः ॥ ९॥ अपोसुम्यक्षवरुणभियंसमत्सन्नाळतावोनुमागृभाय । दामैववत्साद्वि
 मुमुग्ध्यहो न हित्वदुरे निमिषश्चनेशे ॥ मानोवधैरुणयेतऽइष्टावेनः कृण्वंतमसुरश्चीरंति । माज्योतिषः प्रवसथानिग
 न्मविपून्मृधः शिश्रथोजीवसेनः ॥ नमः पुरातेवरुणोतननुमुतापुं तु विजातव्रवाम । त्वेहिकंपर्वेतेन श्रितान्यप्रच्युतानि
 दूळभन्नतानि ॥ परंऽऽकृणासावीरधुमकृतानि माहं राजन्नन्यकृतेन भोजं । अब्युष्टाऽइक्षुभूर्यसीरुपासऽआनो जीवान्य
 रुणतासुशाधि ॥ यो मे राजन्न्युज्योयासत्वास्वमेभयं भीरवेमह्यमाह । स्तेनोवायोदिप्सस्तिनोवृकोवात्वंतस्माद्वरुणपा
 ह्यस्मान् ॥ माहं ० ॥ १०॥ (२।३।७) धृतव्रताऽआदित्याऽइषिराऽआरेमत्कर्तरहसूरिवारगः । शृण्वतोवोवरुणमित्रदेवा
 भद्रस्यविद्वोऽअर्वसेहुवेवः ॥ ययंदेवाः प्रमतिर्युयमोजोययंदेवांसिसनुतयुयोत । अभिक्षत्तारोऽअभिक्षमच्यमद्याचनो
 मळयतापरंच ॥ किमनुवः कृणवामापरिणकिंसनेनवसवऽआर्च्येन । युयंनो मित्रावरुणादितेचस्वस्तिमिद्रामरुतोदधात ॥ प्रवऽएको
 हुयेदेवायुयमिद्रापयः स्थतेमृळतनाधमानायमह्यं । मावोरथोमध्यमवाळतेभन्मायुष्मावत्स्वापिपुश्रमिध्म ॥ प्रवऽएको

(२।३।७) धृतव्रता इति सप्तचस्य सूक्तस्य गात्समदः कूर्मो विधेदेवा छिष्ट ॥ (मेदप्रयोगे - आद्यानापणां विधेदेवाः अंत्यायावरुणः) ।

ण्ययाः शुचयो धारपूताः । अस्वप्नजोऽअनिमिषाऽअदब्धाऽउरुशंसाऽऋजवेमर्त्याय ॥ त्वं विश्वेपांवरुणासिराज्ञाय चंदे
 याऽअसुरये चमर्ती । शतं नो रास्वशरदो विचक्षेद्या मार्यूपिसु धिता निपूर्वा ॥ ७ ॥ नर्दक्षिणा विचिकितेन सव्या नम्रा ची
 नमादित्या नो तपश्चा । पाक्ष्या चिद्वसवो धीर्या चिद्यज्मानो तोऽअभयं ज्योतिरश्यां ॥ यो राजभ्यऽऋतुनिभ्यो दुदाशयं व
 र्धयति पुष्टयश्च नित्याः । सरेयान्योतिमधुमोरथै नवसुदावो विदथेऽपु प्रशस्तः* ॥ शुचिः पः सूर्यसाऽअदब्धऽउपक्षेतिष्ठ
 क्षययाः सुवीरः । न किष्टं त्वं तितो न दूराद्यऽआदित्यानां भवति प्रणीतो ॥ अदिते मित्रवरुणो तमृल्यदो वयं च क्रुमा कश्चि
 दागः । उर्वदयामभयं ज्योतिरिन्द्रमानो दीर्घाऽअभिनशन्तमिच्छाः ॥ उभेऽअस्मै पीपयतः समीचीद्वि योष्टुष्टिसुभगो नाम
 पुन्यन् । उभाक्षयात्रा जयं न्याति पूरसूभावर्धो भयतः साधूऽअस्मै ॥ यावो मायाऽअभिदुहेयजन्त्राः पाशाऽआदित्यारि
 पने विचृत्ताः । अश्वीवत्ताऽअतिथेः परं धेनारिष्टाऽउरावाशमन्स्याम ॥ माहं मघो नो वरुणमिदं प्रियस्य भूरि दातुऽआविदं शूने
 मापेः । मारा यो रजन्त्सु यमादवस्थां वृहददेम विदथे सुवीराः ॥ ८ ॥ (२१३।६) इदं कवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि
 सांत्यभ्यस्तुमुह्य । अति यो मद्रो यजार्थाय देवः सुकीर्तिभिः क्षेवरुणस्य भूरः ॥ तव व्रते सुभगांसः स्वामस्वाध्वै वरुणतुष्टुवो
 सः । उपार्य नऽउपसांगो मतीनामग्रयो नजरं माणाऽअनुधून्* ॥ तव स्याम पुरुवीरस्य शर्म दुरुशंसस्य वरुणप्रणेतः । यूयं

(२१३।६) इदं कवेरित्येकादशर्चस्य सूक्तस्य गात्समद. कृ. मो वरुणसिष्टुप् (दशमीबु. स्वप्ननाशिनी त्रिज्वपि सूक्तेषु पाक्षिको गृह्यतमदोऽस्तेव) ।

नः पुत्राऽअदितेरदब्धाऽअभिक्षमच्युज्यायदेवाः ॥ प्रसीमादित्योऽअसृजद्विधत्ताऽऋतांसिधवोरुणस्यंति । नश्रा-
 म्यंतिनचिमुचंत्येतवयोनपत्पुयापरैरज्मन् ॥ विमच्छ्रथायरशनामिवागऽऋध्यामतेवरुणखामुतस्य । मातंतुंश्छेदिव
 यतोधिर्वमेमामात्राशार्यपसः पुरऽऋतोः ॥ ९ ॥ अपोसुम्यक्षवरुणभियसंमत्सद्याळतावोनुमागृभाय । दामैववत्साद्वि
 मुमुग्धं होनहिल्वदुरेनिमिपश्चनेन ॥ मानोवधैवरुणयेतऽइष्टावेनः कृण्वंतमसुरश्चीणंति । माज्योतिपः प्रवसथानिग
 न्मविपून्मृधः शिश्रथोजीवसेनः ॥ नमः पुरातैवरुणोतननमुतापरंतुविजातव्रयाम । त्वेहिकुपर्वतेनश्रितान्यप्रच्युतानि
 दूळभन्नतानि ॥ परऽऋणासावीरधमत्कृतानिमाहंराजन्नन्यकृतेनभोजं । अब्युष्टाऽइक्षुभूर्यसीरुपासऽआनोजीवान्य
 रुणतासुशाधि ॥ योमेराजन्न्युज्यावासखावास्वमेभयभीरवेमह्यमाह । स्तेनोवायोदिप्सतिनोवृकौवात्यंतस्माद्वरुणपा-
 ल्यस्मान् ॥ माहं ० ॥ १० ॥ (२।३।७) धृतव्रताऽआदित्याऽइषिराऽआरेमत्कर्तरहसूरिवागः । शृण्वतोवोवरुणमिन्नदेवा
 भद्रस्यविद्वाँऽअर्वसेहुवेयः ॥ यूयंदेवाः प्रमतिर्युयमोजौयुयंदेपांसिसनुतयुयोत । अभिक्षत्तारोऽअभिक्षर्मध्वमद्याचनो
 मूर्क्यतापरंच ॥ किमनुवः कृणवामापरैणकिंसेनैवसवऽआप्येन । यूयनोमित्रावरुणादितेचस्वस्तिमिद्रामरुतोदधात ॥ प्रवऽएकौ
 ह्युयंदेवायूयमिद्रापर्यः स्यतेमृळतनाधमानायमह्यं । मावोरथोमध्यमवाळतेभुन्मायुष्मार्कस्यापिपुश्रमिष्म ॥ प्रवऽएकौ

(२।३।७) धृतव्रताइतिसप्तचंस्यसूक्तसगात्समदः कृभोविश्वेदेवा

भूयन्ननुधूपितासोद्वृत्तीतेषामभरणोवसूनि ॥ तंवःशर्धमारुतंसुम्रयुगिरोपन्नवेनमसादिव्यंजनं । यथारयिसर्ववीरं
 शमहाऽअपत्यसाचंश्रुत्यदिवेदिवे ॥ १३ ॥ (२।३।९) अस्माकमित्रावरुणावतरंथमादित्यैरुद्रैर्वसुभिःसचाभुवा ।
 प्रयद्वयोनपद्मन्वस्मनस्पतिश्चयस्यवोहृषीवंतोवनर्षदः ॥ अयंस्मानऽउदवतासजोपसोरथदेवासोऽअभिविधुवाजुं ।
 यदाशवःपद्याभिस्तिव्रतोरजःपृथिव्याःसानौजंघनंतपाणिभिः ॥ उतस्यनुऽइंद्रोविश्वर्चर्पणिर्दिवःशर्धेनमारुतेनसूक्र
 तुः । अनुनुस्थाल्यवृकाभिरूतिभीरथमहेसनयेवाजसातये ॥ उतस्यदेवोभुयंनस्यसूक्ष्णस्त्वष्टामाभिःसजोपाज्जुयद्र
 थं । इक्काभगोवृहद्विवोतरोदसीपूपापुरंधिरुश्विनावधापती ॥ उतत्येदेवीसुभगेमिथदृशोपासानक्ताजगतामपीजुवा ।
 स्तुपेयद्वापृथिविनव्यसावर्चःस्थानुश्चवयस्त्रिवयाऽउपस्तिरे ॥ उतवःशंसमृशिजामिवश्मस्यहिबुध्योऽजएकपादुत ।
 त्रितऽरुभुक्षाःसंवित्ताचनोदधेपानपादाशुहेमाधियाशमि ॥ एतावोवश्म्युद्यंतयजत्राऽअतक्षन्नायवोनव्यसेसं । श्र
 वस्यवोवार्जचकानाःससिर्नरथ्योऽअहधीतिर्मर्याः ॥ १४ ॥ (२।३।१०) अस्यमेधावापृथिवीऽऋतायतोभूतमवि

(२।३।९) अस्माकमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोविधेदेवाजगलंत्याग्निष्टुप् । (२।३।१०) अस्यमइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदआद्याया
 द्यावापृथिवीद्वितोयातृतीययोरिंद्रः (त्वष्टावा) चतुर्थीपचम्योराकापष्ठीसप्तम्योऽसिनीवालीअंत्यायागुंसिनीवालीराकासरस्वतीद्राणीवरु
 णान्योजगतीअंत्यास्तिस्रोनुष्टयः । (मेष्टपञ्चेआद्यामित्रावरुणौद्वितीयाचतुर्थीपंचमीनाविश्वेदेवा. तृतीयायाउपासानकापष्ठग्राद्यावापृथि
 वीसप्तम्याइंद्रः) ।

त्रीवचसःसिपांसतः । 'ययोरार्युःप्रतरतेऽइदंपुरऽवर्पस्तुतेवसयुवीमहोदधे ॥ मानोगुह्यारिपंऽआयोरहन्दभन्मानेऽ
 आभ्योरीरधोदुच्छुनाभ्यः । मानोविर्योःसख्याविद्धितस्यनःसुम्नायतामनसातत्त्वेमहे ॥ अहेळतामनसाश्रुष्टिमाव
 हुदुहानांधेनुंपिप्युपीमसश्चतं । पद्याभिराशुवचसाचवाजिनंत्वांहिनोमिपुरुहृतविश्वहा ॥ राकामहंसुहर्वासुष्टुतीहुवे
 दृणोर्तुनःसुभगाचोधेतुमना । सीव्यत्यर्पःसूच्याच्छिद्यमानयाददतुवीरंशतदायमुक्थ्यं ॥ यास्तेराकेसुमतयःसपेश
 स्तोयाभिर्ददासिदाशुपुंवसूनि । ताभिर्नोऽअद्यसुमनाऽउपागहिसहस्रपोपंसुभगेराणा ॥ सिनीवालिपृथुपृथुकेयादुवा
 न्नामसिस्वसा । जुपस्वहव्यमाहुतंप्रजांदेविदिदिद्विनः ॥ यासुग्राहुःस्वंगुरिःसुपूमावहुसुवरी । तस्यैविशपह्यैहृयिःसि
 नीवाल्यैर्जुहोतन ॥ यागंगूर्यासिनीवालीयाराकायासरस्वती । इंद्राणीमहऽऊतयेवरुणानीस्वस्तये ॥ १५ ॥ (२।४।१)
 आर्तेपितर्मरुतासुन्नमेतुमानःसूर्यस्यसंहशोयुयोधाः । अभिनोवीरोऽअर्वेतिक्षमेतप्रजायेमहिरुद्रप्रजाभिः ॥ त्वादत्ते
 भीरुद्रशंतमेभिःशतंहिमाऽअशीयभेपुजेभिः । व्य१स्मद्वेपोवितरंव्यहोव्यमीयाश्चातयस्याविपूचीः ॥ श्रेष्ठोजातस्यरु
 द्रश्चियासितवस्तमस्तवसांवज्रवाहो । पर्षिणःपारमंहसःस्वस्तिचिन्वाऽअभीतीरपसोयुयोधि ॥ मात्वारुरुद्रचुकुधामान
 मोभिर्मादुष्टुतीयुपभमासहती । उन्नोवीराऽअर्पयभेपुजेभिर्भिषकमंत्वाभिषजांश्चणोमि ॥ हवीमभिर्हवतेयोहुविभिर्वच

(२।४।१) आतेपितरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदोरुद्रोजगतीअंत्वात्रिष्टुप् ।

स्तोमेभीरुद्रंदिपीय । ऋद्रदूरःसुहयोमानोऽअस्यैवध्रुःसुशिप्रोरीरघन्मनाथै ॥ १६ ॥ उन्माममंदवृषभोमुरुत्वान्व
 क्षीयसाययसानार्धमानं । घृणीवच्छायामरपाऽअशीयाविवासेयरुद्रस्यसुम्रं⁺ ॥ क^१स्यतेरुद्रमृळयाकुहस्तोयोऽअस्ति
 भेषजोजलापः । अपभर्तारपसोदैव्यस्याभीनुमावृषभचक्षमीथाः ॥ प्रवभ्रवैवृषभार्यथितीचेमहोमहीसुष्टुतिमीरया
 मि । नमस्याकल्मलीकिन्ननमोभिर्गुणोमसित्वेपरुद्रस्यनाम ॥ स्थिरेभिर्गैःपुरुषरूपऽडयोवभ्रुःशुक्रेभिःपिपिशोहिर
 ण्यैः । ईशानादुस्यभुवनस्यभूरुनवाऽडयोपद्रुद्रादस्यै^१ ॥ अहन्विभर्पिसार्यकानिधन्याहन्निष्कयजतंविश्वरूपं । अह
 न्निदंयसेविश्वमभ्यनवाऽओजीयोरुद्रत्वदस्ति ॥ १७ ॥ स्तुहिश्रुतंगतंसदुवानमंगनभीममुपहृलुमुग्रं । मुळाजरि
 भेरुद्रस्तवानोन्यतेऽअस्मन्निर्वपंतुसेनाः ॥ कुमारश्चित्पितरंवंदमानंप्रतिनानामरुद्रोपयंतं । भूरुद्रातारुसत्पतंगृणीपे
 स्तुतस्त्वभेषजारस्यस्मे⁺ ॥ यार्वोभेषजामरुतःशुचीनियाशंतमावृषणोयामयोषु । यानिमनुरधृणीतापितानुस्ताशंच
 योथरुद्रस्यवश्मि ॥ परिणोहेतीरुद्रस्यवृज्याःपरित्वेपस्यदुर्मतिर्महीगात् । अवस्थिरामघवंध्यस्तनुष्वमीद्वस्तोकायतन
 यायमृळ ॥ पुवार्यओधृषभचेकितानयथादेवनर्हणीपेनहंसि । हवनश्रुभोरुद्रेहवोधिबृहद्वदेमविदथैसुवीराः ॥ १८ ॥
 (२।४।२) धारावरामरुतो^१धृष्ण्वोजसोमगानभीमास्तविषीभिरुर्चिनः । अग्रयोनशुशुचानाऽऋज्जीपिणोभृमिधमैतो

(२।४।२) धारावरामरुतिर्पचदार्चससूक्ष्मगृत्संमदोमरुतो जगलंयात्रिष्टुप् ।

ऽअपगाऽअवृण्वत ॥ द्यावोनस्तुभिश्चितयंतत्वादिनोव्यंभ्रियानद्युतयंतवृष्टयः । रुद्रोयद्वौमरुतोरुक्मवक्षसोवृषा
 जनिपृथ्वाःशुक्रऽऊर्ध्वनि ॥ उक्षतेऽअश्वौऽअर्त्योऽइवाजिपुनदस्यकर्णेस्तुरयंतऽआशुभिः । हिरण्यशिप्रामरुतोदधि
 ध्वतःपृक्षयाथपृपतीभिःसमन्यवः ॥ पृक्षेताविश्वामुर्वनाववक्षिरेमित्रायवासदुमाजीरदानवः । पृषदश्वसोऽअनवभ्र
 राधसऽऽजिप्यासोनयुनेपुधूपदः ॥ इधन्वभिर्धेनुभीरुष्यादूधभिरध्वसभिःपृथिभिर्भ्राजदृष्टयः । आहुंसासोनस्व
 सराणिगंतनुमधोर्मदायसरुतःसमन्यवः ॥ १९ ॥ जानोब्रह्माणिमरुतःसमन्यवोनुरानंशंसःसर्वनानिगंतन । अश्वो
 भिवपिप्यतधेनुमूर्धनिकर्ताधियजरीत्रेवाजपेक्षसं ॥ तनोदातमरुतोवाजिनरथंऽआपानं ब्रह्मचितयद्विवेदिवे । इयं
 स्तोतृभ्योवृजनैपुकारवैसनिमेधामरिदं दुष्टदुसहः ॥ यद्युजतेमरुतोरुक्मवक्षसोश्वात्रथेपुभगऽआसुदानवः । धेनुर्नशि
 श्वेस्वसरयुपिन्यतेजनायरातहयिपेमहीमिषं ॥ योनोमरुतोवृकतातिमर्त्योरिपुर्दधेवसवोरक्षतारिपः । वर्तयततपुपाच
 क्रियाभितमर्यरुद्राऽअशसोहंतनावधः ॥ चित्रंतद्वौमरुतोयामचेकितेपृथ्वायदूधरप्यापयोदुहुः । यद्वानिदेनवमान
 स्वरुद्रियास्त्रितंजरायजुर्तामदाभ्याः ॥ २० ॥ तान्वोमहोमरुतऽएवयाद्वोविष्णोरिपस्यप्रभृदेहवामहे । हिरण्यवर्णा
 न्ककुहान्यतर्षुचोब्रह्मण्यंतःशंस्यरार्धऽईमहे ॥ तेदशगवाःप्रथमायज्ञमूहिरेतेनोहिन्यंतपसोव्युष्टिषु । उपानराभीररु
 णैरयोर्णुतेमहोज्योतिपाशुचतागोऽअर्णसा ॥ तेषोणीभिररुणेभिर्नाजिभीरुद्राऽऽरुतस्यसर्दनेपुवावृधुः । निमेधमाना

ऽअत्येनपाजसासुश्चंद्रयणीदधिरसुपेशसं ॥ ताँऽइयानोमहिवरूधमतयऽउपघेदेनानमंसागुणीमसि । त्रितानयान्पच
 होवन्भिष्टयऽआवतर्तदवरांचक्रियावसे ॥ ययारग्रंपारयथात्यहोययानिदोमंचधवंदितारं । अर्वाचीसामरुतोयाव
 ऽऊतिरोयुवाश्रेयसुमतिजिगातु ॥ २१ ॥ (२।४।३) उपेमसुक्षिवाजयुर्वचस्यांचनोदधीतनाद्योगिरोमि । अपानपा
 दाशुहेमाकृचित्सुपेशस्करतिजोपिपुद्धि ॥ इमंस्वस्मैहृदऽआसुतष्टमंत्रवोचेमकुविदस्यवेदत् । अपानपादसुर्यस्यम
 ह्वाविश्वान्युर्योभुवनाजजान ॥ समन्यायंत्युपंत्यन्याःसमानमर्वनद्यःपृणति । तमशुचिचुचयोदीद्विवांसमपानपातं
 परितस्थुरारपः ॥ तमस्मैरायुवतयोयुवानंमर्मज्यमानाःपरियंत्यारपः । सशुक्रेभिःशिकभीरेयदुस्मेदीदार्यानिध्मोघृतनि
 णिगप्सु ॥ अस्मत्तिस्त्रोऽर्धव्यध्यायनारीदुवायंदेवीदधिपंत्यन्नं । कृताऽइयोपहिप्रसन्नंऽअप्सुसपीयूषंधयतिपूर्वसू
 नां ॥ २२ ॥ अभ्यस्यात्रजनिमास्यचस्वर्द्धुहोरिपःसंपृचःपाहिसूरीन् । आमासुपुपुपरोऽअप्रमृज्यनारतयोविनशुन्नान्
 तानि ॥ स्वऽआदमेसदुघायस्यधेनुःस्वधांपीपायसुब्वन्नमत्ति । सोऽअपानपादूर्जयन्नप्सु १ तर्वसुदेवायविधतेविभा
 ति ॥ योऽअप्स्वागुचिनादव्येनऽऋतावाजस्रऽउर्वियाविभाति । ययाऽइदुन्याभुवनान्यस्यप्रजायंतवीरुधश्चप्रजा
 भिः ॥ अपानपादाह्यस्थादुपस्थंजिह्वानामूर्ध्वोविद्युतंवसानः । तस्यज्येष्ठमहिमानंवहतीहिरण्यवर्णाःपरियंतियह्वीः ॥

(२।४।३) उपेमितिपंचदशार्चस्यसूक्त्यगृत्समदोषानपात्रिष्टुप् ।

हिरण्यरूपः स हिरण्यसंहर्गानपात्सेदु हिरण्यवर्णः । हिरण्यया त्पयोरियो नो निपद्या हिरण्यदाद दुत्यन्नमसै ॥ २३ ॥ तदस्या
 न किमु तचारुनामपीच्छयैव धतेन सुखां । यमिधते युवतयः समित्या हिरण्यवर्णघृतमन्नमस्य ॥ अस्मेव हूनामवमायुसख्ये
 युज्ञैर्विधेम नमसाहुचिभिः । संसानुमाज्जिमिदधिपामिबिल्मिदधाम्यज्ञैः परिवंदऽऋग्भिः* ॥ सऽईव पाजनयुक्ता सुगर्भस
 ऽईशिशुर्धयति तिरिहंति । सोऽअपांनपादनं भिस्त्वा तवर्णोन्यस्येवेहतन्याविवेप ॥ अस्मिन्पदे परमेतस्थिपांसमध्वस्मभि
 र्विश्वहृदीदृवांसं । आपो न प्लेघृतमन्नं वहतीः स्वयमत्कैः परिदीयंति युह्वीः* ॥ अयांसमग्रे सुक्षितिं जनायायांसमुपवर्धयः
 सुवृत्तिं । विश्वं तन्नं द्रव्यं तिदेया वृहद्वदेम विदधे सुवीराः ॥ २४ ॥ (२।४।४) तुभ्यं हि न्यानो वसिष्ठगाऽअपो धुक्षन्त्सी
 मधिभिराद्रिभिर्नरैः । विवेद्वस्वाहा प्रहुतं वपटूतं होत्रा दासो मप्रधुमो यऽईक्षिपे ॥ युज्ञैः संमिश्राः पृपतीभिर्नुष्टिभिर्याम
 न्नुभ्रासोऽअंजिपुम्रियाऽवृत । आसद्यान्निर्भरतस्य सूनवः पोत्रा दासो मपि वतादिवोनरः ॥ अमेव नः सुहृद्याऽआहि गंत
 न निव्याहिं पिसदतनारणिष्ठन । अथामंदस्व जुजुषाणोऽअंधसस्वष्टदुवेभिर्जनिभिः सुमहंजः ॥ आवक्षिदुवोऽइह विप्रय
 क्षिचो शन्होत निपदा यो निपुत्रिषु । प्रतिवीहि प्रस्थितं सोम्यं मधुपिवाग्नीध्रात्तव भागस्य वृणुहि ॥ एषस्य ते तन्वो नृभ्यवधे
 नः सहऽओजः प्रदिविवाहोर्हितः । तुभ्यं सुतो मघवन्तु भ्यमाभृतस्त्वमस्य ब्राह्मणा दातृपतिव ॥ जूपेथां युज्ञं वो धेतुं हवस्य

(२।४।४) तुभ्यमिति पठ्यं स्वसृक् स्य गृत्समन्. इन्द्रो मरुतस्त्वष्टाभिर्दिद्रोभिर्वाचरुणाचितिक्रमेणेदेन ताजगती ।

मेसुतोहोतानिचिदःपूर्व्याऽअनु । अच्छारार्जानानमऽएत्यावृत्तं प्रशास्त्रादार्पितं सोम्यमधु ॥ २५ ॥ द्वितीये सप्तमः ॥

पंचदशाध्याये वर्गाः २५ सूक्तानि १३ ऋचः १३७॥ त्यागः ॥ बृहस्पतयइदं. ब्रह्मणस्पतयइदं. ८ बृहस्पतय. ब्रह्मणस्पतय. इंद्राब्रह्मणस्प-
तिभ्या. ब्रह्मणस्पतय. १३ आदित्येभ्य. १७ वरुणायै. ११ विश्वेभ्यो देवेभ्यः ६ वरुणायै. इंद्रायै. ५ इंद्रासोमाभ्या. इंद्रायै. सरस्वती इंद्राभ्या.
बृहस्पतय. इंद्रायै. मरुद्भ्य. मित्रावरुणाभ्या. विश्वेभ्यो देवेभ्य. इंद्रायै. विश्वेभ्यो देवेभ्य. उपासानकाभ्यां. विश्वेभ्यो देवेभ्य. २ द्यावापृ-
थिवीभ्या. इंद्रायै. २ राकायाह. २ सिनीवाल्या. २ गुगू सिनीवालीराकासरस्वती द्राणीवरुणानीभ्य. रुद्रायै. १५ मरुद्भ्य. १५ अपानं प्ले-
मय. १५ इंद्रायमधवह. मरुद्भ्यो माधवायेदं. त्वष्ट्रे गुक्रायै. अग्नये शुचय. इंद्रायनभायै. मित्रावरुणाभ्यां नमस्याये. ॥ द्वितीये सप्तमः ॥ ७ ॥

मंदस्यो दुष्यपकादशसावित्रं प्रावाणे वाष्टावाश्विनं सोमापूपणापट्सोमापौष्णमैत्योर्ध्वो चोप्यदितेर्वायोसैकागाय
त्रगुफादेयताः प्रजगेणाद्येतुत्तुर्ध्वेत्येद्रवायवर्षाद्यावापृथिव्योत्यस्तुचोहविर्धनो वातृतीयः पादोवाग्नेयो वितमेनुदु
भौषुहतीर्भकनिफदचूर्ध्वं प्रदक्षिणिज्जागर्तमध्येति शक्यं पृथिव्याभ्यामृषिरध्वनिवा इयमानं शकुंतं तुष्टावकुशिक
स्वैरीरथिरिन्द्रतुह्यं पुत्रमिच्छेन्नग्नचर्यचचारतस्तेद्रवगाधीपुत्रोजज्ञेगाथिनो विश्वामित्रः सतृतीयं मंडलमपश्य
त्सोमस्य ज्यगिर्कथितं नरायं पंचो न विश्वानरीयं तु जागतं तु वैश्वानरयैकादशसमित्समिदाप्रियः प्रत्यग्निः प्रकार
वदत्याग्नेययो रन्यारागपि निपातो हस्यते ॥ १ ॥

॥

॥

॥

हरिःओम्(२।४।५)॥मंदस्वहोत्रादनुजोपमंघसोर्ध्वयवःसपूणोर्वष्ट्यासिचं । तस्माऽएतंभरततद्दशोदुदिहोत्रात्सोमंद्र
विणोदुःपिवंऽऋतुभिः ॥ यमुपूर्वमहुवेतमिदंहुवेसेदुहव्योदुदियोनामपत्यते । अघ्न्युभिःप्रस्थितंसोम्यमधुपोत्रात्सोमंद्र
वि० ॥ मेघंतुतयह्वयोयेभिरीयसेरिपण्यन्वीळयस्वावनस्पते । आयूयाघृण्णोऽअभिगूर्यात्वनेष्ट्रात्सोमंद्रवि० ॥ अपा
द्धोत्रादुतपोत्रादमत्तोतनेष्ट्रादंजुपतप्रयोहितं । तुरीयपात्रममृकममर्त्यद्रविणोदाःपिवतुद्राविणोदुसः+ ॥ अर्वाचमद्य
युर्व्यनवाहर्णरथंयुजाथामिहवाविमोचनं । पृक्तंहुवीपिमधुनाहिकगतमथासोमंपिवतंवाजिनीयसू ॥ जोष्येन्नसमिधं
जोष्याहुतिजोपिब्रह्मजन्यंजोर्पिसुष्टुति । विभ्वेभिर्विभ्वोऽऋतुनावसोमहऽवृशन्देवाऽर्जुतःपाययाहुविः ॥ १ ॥
(२।४।६) उदुज्यदेवःसवितासुवायंशश्वत्तमंतर्दपावहिरस्यात् । नूनंदेवेभ्योविहिधातिरह्ममथार्भजद्वीतिहोत्रंस्व
स्तौ ॥ विश्वस्यहिष्ट्रुष्टयैदेवऽऋच्यःप्रद्याहवापधुपाणिःसिसर्ति । आपश्चिदस्यव्रतऽआनिमृग्राऽअयंचिदातोरमतेपरि
जमन् ॥ आशुभिश्चिद्यान्यमुचातिनूनमरीरमुदतमानंचिदेतोः । अह्यपूर्णांचिश्ययौऽअविष्यामनुव्रतंसवितुमोक्या
गात् ॥ पुनःसमव्यद्वितंतवयतीमध्याकतोर्न्यधाच्छक्मधीरः । उत्संहायास्थाब्धुतूरैर्दर्धररमतिःसवितादेवऽआगा
(२।४।५) मन्दस्वेतिपळर्चस्यसूक्तस्यगृत्समदःआधानांचतसृणांद्रविणोदाःपंचम्याआधिनौपम्याअभिर्जंगती । (२।४।६) उदुज्य
इत्येकादशर्चम्यसूक्तस्यगृत्समदःसवितात्रिष्टुप् ।

त ॥ नानौकांसिदुयौविश्वमायुर्वितिष्ठतेप्रभवःशोकोऽअग्नेः । ज्येष्ठमातासुनवेभागमाद्यादन्यस्यकेतमिषितंसंचित्रा ॥
 २ ॥ समावयतिविधितोजिगीपुर्विभ्येषां कामश्चरताममाभूत् । शश्वोऽअपोविकृतं हित्व्यागादनुव्रतंसंवितुर्देव्यस्य ॥
 त्वयाहितमप्यममुभागंधन्यान्वामृगयसोचितस्थुः । वनानिविभ्योनकिरस्यतानिब्रतादेवस्यसंचितुर्मनन्ति ॥ याद्वा
 ध्वं१घरुणोयोनिमप्यमनिशितंनिमिषिजभुराणः । विश्वोमार्तोडोब्रजमापशुर्गात्स्थशोजन्मानिसचित्ताव्याकः ॥ नय
 स्यद्वोवरुणोनमित्रोव्रतमर्यमानमिनंतिरुद्रः । नारातयस्तमिदंस्वस्तिहुवेदुवंसंवितारुंनमोभिः ॥ भगंधियंवाजयंतःपु
 रंधिनराशंसोन्नास्पतिर्नोऽअव्याः । आयेयामस्यसंगथेरयीणांप्रियादेवस्यसंवितुःस्याम ॥ अस्मभ्यंतद्विवोऽअन्धःपृ
 थिव्यास्त्वयोदुत्तकान्यंराघऽआगात् । शयत्स्तोतृभ्यऽआपयेभवात्युरुशंसायसवितर्जरिन्ने ॥ ३ ॥ (२।४।७) आ
 वाणेवृत्तदिदर्धजरेधेगृध्रैववृक्षानिधिमंतमच्छ । ब्रह्माणैवविदर्थऽउक्थशासादतेवहव्याजन्यापुरुत्रा ॥ प्रातर्यावाणार
 श्येववीराजेवयमावरमासंचेधे । मेनेऽइवतन्वाइशुंभमानेदंपतीवक्रतुविदुजनेषु ॥ शृंगेवनःप्रथुमार्गतमर्वाकशफा
 विवजभुराणातरौभिः । चक्रवाकेचप्रतिवस्तोरुन्नाविचायातरथ्येवशक्रा ॥ नाचेर्वनःपारयतंयुगेनभ्येवनऽउपधीव
 प्रधीव । श्वानेवनोऽअरिपण्यातनूनांखगलेवविस्रसःपातमस्मान् ॥ वातैवांजुयानुद्येयरीतिरक्षीऽइवचक्षुपायातमचा

कृ । हस्तावियतन्वेदुं शंभविष्ठापादेवनोनयतंवस्योऽअच्छं ॥ ४ ॥ ओष्ठाविवमध्याक्षेवदंतास्तनाविवपिप्यतंजीवसे
 नः । नासेवनस्तन्योरक्षिताराकर्णाविवसुश्रुताभूतमस्मे ॥ हस्तेवशक्तिमभिसंदुदीनःक्षामेवनःसर्मजतंरजांसि ।
 इमागिरोऽअश्विनानुप्यम्यंतीःक्ष्णोत्रेणेष्वस्वधितिसंशिशितं ॥ एतानिवामश्विनावर्धेनानिब्रह्मस्तोमं गृत्समदासोऽअक्र
 न् । तानिनराजुजुपाणोपयास्तंवृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ५ ॥ (२।४।८) सोमापूपणाजननारयीणांजननानादिवो
 जर्तनापृथिव्याः । जातोविश्वस्यभुवनस्यगोपौदेवाऽअकृण्वन्नमृतस्यनाभि ॥ इमौदेवौजायमानौजुपंतमोतमोसिगू
 हतामजुष्टा । आभ्यामिद्रःपृक्कमामास्यंतःसोमापूपभ्यांजनदुस्त्रियासु ॥ सोमापूपणारजसोविमानससचक्रंरथमवि
 श्वमिन्यं । विपूवृतमनसायुज्यमानंतंजिन्वयोषुपणापंचरिदम ॥ दिव्यऽन्यःसर्दनंचक्रऽउच्चापृथिव्यामन्योऽअभ्यं
 तरिक्षे । तावस्मभ्यंपुरुवारंपुरुक्षुरायस्पोपयिष्यतांनाभिमस्मे ॥ विश्वान्यन्योभुवनजजानविश्वमन्योऽअभिच
 क्षाणऽपति । सोमापूपणावर्तंधियंमयुवाभ्यांविश्वःपृतनाजयेम ॥ धियंपूपाजिन्वतुविश्वमिन्योरयिसोमोरयिपति
 र्दधातु । अवतुदेव्यदितिरनर्वावृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ६ ॥ (२।४।९) वायोयेतेसहुस्त्रिणोरथासस्तेभिरागहि ।

(२।४।८) सोमापूपणेतिपठ्यसूक्तस्यगृत्समदःसोमापूपणौअत्यायाःसोमापूपणावित्यास्त्रिष्टुप् । (२।४।९) वायोइत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्य
 गृत्समदआद्ययोर्द्वयोवायुस्तृतीयायांद्रवायूचतुर्थ्यादितिसृणांमित्रावरुणौसप्तम्यादितिसृणामश्विनौदशम्यावितिसृणाभिद्रःत्रयोदश्यादि

नियुत्वान्तसोमपीतये ॥ नियुत्वान्वायवागह्ययंशुक्रोऽर्जयामिते । गंतसिखन्वतो गृहं ॥ शुक्रस्याद्यगर्वाशिरऽईन्द्र
 वायू नियुत्वतः । आयातं पिवंतं नरा ॥ अयं वा मित्रावरुणा सुतः सोमऽऋता वृधा । ममेदिहं श्रुतं हवं ॥ राजानं वनं भि
 द्बुहाभ्रवे स दस्युत्तमे । सहस्रस्थूणऽआसाते ॥ ७ ॥ तासं घ्राजां घृता सुतीऽआदित्यादानुनस्पती । स च तेऽअर्जवह्वरं ॥
 गोमदपुनासत्याश्वो घघातमश्विना । वर्तोरुद्रानुपाय्यं ॥ नयत्परो नांतरऽआदुधर्षदृणवसू । दुःशंसो मर्त्योऽरिपुः ॥
 तानुऽआवो ह्वमश्विनारुयि पिशंगं सहस्रं । घिण्यो वरिवो विदं ॥ इंद्रोऽअंगमहद्भयमभीपदपचुच्यवत् । सहिस्थिरो
 विचर्षणिः ॥ ८ ॥ इंद्रश्च मूळयातिनो ननः पश्चादुधं न शत् । भद्रं भवाति नः पुरः ॥ इंद्रोऽआशाभ्युस्प रिसर्वोभ्योऽअ
 भयं करत् । जेता शत्रुन्विचर्षणिः ॥ विश्वे देवासऽआगतं शृणुतामऽइमं हव । पदं वह्निं पीदत ॥ तीव्रो यो मधुमौऽ
 अयं शुनहोत्रिपुमत्सरः । एतं पिवत काम्यं ॥ इंद्रज्येष्ठामरुहं णा देवासः पूरयत यः । विश्वे मम श्रुता हव ॥ ९ ॥ अं वित
 मे न दीत मे देवित मे सरस्वति । अप्रशस्ताऽइव स्मसि प्रशस्तिमं वनस्कृधि ॥ त्वे विश्वो सरस्वति श्रिता यूयि देव्यां । शुन
 होत्रिपुमत्स्वप्रजां देवि दिदिद्विहिनः ॥ इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति । याते मन्मगृत्समं दाऽऋता वरि प्रिया देवेषु
 जुह्वति ॥ प्रेतां यज्ञस्य शंभुवायुवामिदा वृणीमहे । अग्निं च हव्यवाहनं ॥ द्यावानः पृथिवीऽइमं सिध्म द्यादि विस्पृशं ।
 तिसृणां विश्वे देवाः षोडश्यादिति सृणां सरस्वती जंल्यानां तिसृणां द्यावा प्रथिवी (हविर्घानावा) गायत्री अं वितम इति द्वे अनुष्टुभौ इमा ब्रह्मेति वृहती ।

॥ ओष्ठाविवृमघ्नास्त्रेवदंतास्तनाविवपिष्यतंजीवसे
 युनंद्देयेपुयच्छतां ॥ आर्यामुपस्यमद्गुहादेवाःसीदंतुयज्ञियाः । इहा^{७७} रश्किमभिसंदुदीनःक्षामेवनःसमजंतरजांसि ।
 ज्ञानुपैमनुवाणऽइयतिंवारचमरितेवनावं । समंगलश्चशकुनेभवासिमात्वा^{७८} वामभ्यिनावर्धनानिब्रह्मस्तोमंशृत्समदासोऽअक्र
 ऽउद्धधीन्मासुपर्णोमात्वाविदुदिपुमान्वीरोऽअस्ता । पित्र्यामनुप्रि (२।४।८) सोमापूषणजननारथीणांजननाद्विवो
 क्षिणतो गृहाणांसुमंगलोभद्रवादीशकुते । मानःस्तेनऽईशतमा^{७९} न्नमृतस्यनाभि ॥ इमौदेवौजार्यमानौजुपतेमौतमांसिगू
 प्रदक्षिणिदुभिगृणंतिकारवोवयोवदंतऽऋतथाशकुंतयः । नदुस्त्रियासु ॥ सोमापूषणार्जसोविमानंसुसचक्रंधमवि
 उद्गातेर्वशकुनेसामगायसिब्रह्मपुत्रऽईवुसर्वनेपुशंससि । रश्मि ॥ दिव्यंन्यःसदनेचक्रऽउच्चापृथिव्यामन्योऽअध्यं
 नःशकुनेपुण्युमावद ॥ आवदंस्त्वंशकुनेभद्रमावदतु^{८०} नाभिमुस्मे ॥ विश्वान्यन्योभुवनाजानविश्वमन्योऽअभिच
 द्वदेमविदर्थेसुवीराः ॥१२॥ (इतिगात्समदं द्वितीयं)
 द्रमुत्तरतोवद । भद्रंपुरस्तान्नोवदभद्रंपश्चात्कपिज^{८१} द्याःपुर्तनाजयेम ॥ धियंपूषाजिन्यतुविश्वमिन्योरयिसोमोरयिपति
 राः ॥ ६ ॥ (२।४।९) वायोयेतंसहुस्त्रिणोरथासस्तेभिरागहि ।

यौअत्यायाःसोमपूषादित्यास्त्रिणुप । (२।४।९) वायोइत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्य
 मित्रावरुणौसप्तम्यादितिसृणामग्निनौदशम्याद्रितिसृणामित्रःत्रयोदश्यादि
 (२।४।१०) कनिष्कद्रदितितृचस्यसूक्तस्यगृत्समदंःशकुंतां
 द्वितीयातिशकरीअष्टिर्वा ।

णतरुधि । अभयंसततंपथाद्रमुत्तरतोर्गृहे ॥ यौनयामिते । गंतसि सुन्वतोर्गृहं ॥ शुक्रस्याघगवाशिरऽइंद्र
 भिनोर्नद ॥ आयदुस्त्यं ॥ इतिपरिगिटं ॥ १॥ (३।१। रुणासुतः सोमं ऋतावृषा । ममेदिह श्रुतं हव ॥ राजानावनभि
 दीर्घं युनेऽअद्रिगमायेऽअद्रितन्यं जुपस्व ॥ प्राचैर्यतासद्याजाघृतासुतीऽआदित्यादानुनस्पती । सचैतेऽअनयं ह्वरं ॥
 दयार्कयतीनां गृत्सायचित्तवसेना तुमीपुः ॥ मयोदधेव्यं ॥ नयत्परोनांतरऽआदुर्धर्पदृपण्वसू । दुःशंसो मर्त्या रितुः ॥
 २ तद्वयामोऽअग्निमपसिस्वसृणां ॥ अर्धयन्सुभरिवोविदं ॥ इन्द्रोऽअंगमहद्भयमभीपदपचुच्यवत् । सहिस्थिरो
 द्रुयामोऽअग्निजनिमन्यपुष्यन् ॥ शुक्रेभिरंगरजऽअत् । भद्रं भवातिनः पुरः ॥ इन्द्रऽआशाभ्यस्परिसर्वाभ्योऽअ
 पांश्रियां मिमीतेषु हतीरनूनाः ॥ १३ ॥ वृत्राजासीमर्नजशृणुतामंऽइमं हव ॥ पदं वृहिर्निर्पादत ॥ तीव्रो योमधुमोऽ
 स योनीरेफुंगर्भदधिरेनुस्रयाणीः ॥ स्त्रीर्णाऽअस्यसंहतोविश्वादेवासः पूररातयः । विश्वे समं श्रुताहव ॥ ९ ॥ अं वित
 नामहीदुसस्यमातरासमीची ॥ वृत्राणः सूनोसहसोव्यद्यौहस्कृधि ॥ त्वेविश्वासरस्वतिश्रितायूषिदेव्यां । शुन
 पायत्रवायुधेकान्वयेन ॥ पितुश्चिदूर्ध्वजनुपाविवेदुव्यस्यधाराऽअसृजति । यातेमन्मर्गत्समदाऽऋतावरिप्रियादेवेषु
 भिर्निगुहानभूव ॥ पितुश्चगर्भजनिनुश्चचभ्रेपूर्वारेकोऽअधयत्पीप्यानाः ॥ चावर्तनः पृथिवीऽइमं सिप्रमद्यादि विस्पृश ॥

अथैवैश्वामित्रे तृतीये मंडले पंचानुवाकः (३।१।१) सोमस्य मेति त्रयोविंशतीनां वा (गायत्री अं वितमदति देअनुष्टुभौ इमा ब्रह्मेति दृष्टती ।

मंहयमानायसाध । स्यान्नःसुनुस्तनयोविजावाग्नेसु ॥ अयामिते । गंतसिसुनुतोगृहं ॥ शुक्रस्याद्यगवाशिरऽइंद्र
 ॥ १ ॥ रुणासुतःसोमऽऋतावृथा । भमेदिहश्रुतंहवै ॥ राजानावनभि
 तागृधेघृतंनपूतमग्रयेजनामसि । द्रिताहोतांरुम
 ॥ २ ॥ नयत्परोनांतरऽआदुर्धर्पद्वृषण्वसू । दुःशंसोमत्वोरिपुः ॥
 ॥ ३ ॥ नयत्परोनांतरऽआदुर्धर्पद्वृषण्वसू । दुःशंसोमत्वोरिपुः ॥
 णिदुवासोऽअग्निर्जनयंतचित्तिभिः । रुरुचानंभ
 रेष्यंयृणीमहेऽअहयंवाजमग्निमयै । रातिभृगूणा
 नावाजश्रयसमिहद्रुक्नहिपः । यतलुचःसुरुच
 यंपरिहोतयेशेऽपुष्पकचहिपोनरः । अग्नेदुर्वऽइ
 स्वर्महजातंयदेनमपसोऽअधारयन् । सोऽअध्व
 तिस्रध्वरंदुपस्यतुदम्यजातयेदसं । रथीर्नितस्यह
 रिग्मनोमेरेपुननुशिजोऽअमृत्ययः । तासामेकाम
 पीरिपुःसंसीमकृण्वन्त्स्वधितिनतेजसे । सऽबुद्धतोऽअधयत्पीप्यानाः
 ॥ ४ ॥

(३।१।२) वैश्वानरायेतिपच्यशर्चस्यसूरक्यविश्वामित्रमेतित्रयोविंशल्योनावा)गायत्रीअवितमद्विद्वेअनुष्टुभौइमात्रक्षेतिदृहती ।

पुप्रजज्ञिवान्वृषाचित्रेपुनानंदुन्नसिंहः । वैश्वानरः पृथुपाजाऽअमर्त्योवसुरत्नादयमानोविद्राशुपे ॥ वैश्वानरः प्रलथाना
 कुमारहृदिहृत्स्पृष्टं भंदमानः सुमन्मभिः । सर्पवृवज्जनयन्जंतेवधनैसमानमजं पर्येतिजागृविः ॥ ऋतावनयंश्रियंविप्र
 मुख्यं मायं दुधेमातरिभ्यादिचिधयं । तंचित्रयां महारिकेसमीमहेसुदीतिमग्निं सुविंतायनव्यसे ॥ शुचिनयामन्नि
 पिरंस्वहृशंकेतुं दिवोरोचनस्यामुर्षुधं । अग्निमूर्धनं दिवोऽअप्रतिष्कुंतममीमहेनमसायाजिनंवृहत् ॥ मंद्रहोतारं शु
 चिमद्वयाविनंदमूनसमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं । रथं नचित्रं च पुपायदर्शतं मनुर्हितं सदुमिद्रायडईमहे ॥ १९ ॥ (३।१।३)
 वैश्वानरार्यपृथुपाजं सेविपोरत्नाविधंतधरुणैपुगातवे । अग्निर्हिदेवाऽअमृतोदुवस्यत्यथाधर्मणि सनतानंदुपत् ॥ अं
 तर्दूतोरोदसीदुस्मईयतेहोतानिपत्तोमनुपः पुरोहितः । क्षयंवृहंतं परिभूयतिद्युभिर्दुवेभिरग्निरपितो धियावसुः ॥ केतुय
 ज्ञानां विदथस्य सार्धं नृचिप्रांसोऽअग्निमहयंतचिंतिभिः । अपांसियस्मिन्नधि संधुर्गिरस्तस्मिन्नुन्नानियजमानऽआच
 के ॥ पितायज्ञानामसुरोविपश्चितां विमानमग्निर्वयुर्नचवाघतां । आविवेशोरोदसीभूरिवर्षसापुरुप्रियोभंदतेधामभिः
 कृविः ॥ वृंद्रमग्निंचंद्ररथं हरिं व्रतं वैश्वानरमप्सुपदं स्वर्चिदं । विगांहंतूणि तविपीभिरावृतं भूणि देवासं इह सुश्रियं दधुः
 ॥ २० ॥ अग्निर्देवेभिर्मनुपश्चजंतुभिस्तन्यानोयज्ञं पुरुषे शसंधिया । रथी रंतरीयते सार्धं दिष्टिभिर्जीरोदमूनाऽअभिशा

(३।१।३), वैश्वानरायेत्येकादशचं त्यसूफस्य विश्वाभिन्नो वैश्वानरोभिर्जगती ।

ऋक्सं.

अ. २ अ. ८

॥५६॥

ताऽअभीष्टं मयं जं विचरंत पूर्वाः ॥ २२ ॥ आभंदमानेऽनुपसाऽउपकिऽउतस्मयेतेतन्वाऽविरूपे । यथानोमित्रोवरु
 णोजुजोपदिद्रोमरुत्वोऽउतवामहोभिः ॥ देव्याहोताराप्रथमान्यृजसंपक्षासः स्वधयामदन्ति । ऋतंशंसतऽऋतमित्त
 ऽआहुरनुव्रतं व्रतपादीर्यानाः ॥ आभारतीभारतीभिः सजोपाऽइच्छादेवैर्मनुज्यैर्भिरग्निः । सरस्वतीसारस्वतेभिरवा
 कृतिस्त्रोदेवीर्वाहिरंदसंदनु ॥ तन्नस्तुरीपमधपोपयिषुदेवत्वष्ट्रविरराणः स्वस्व । यतोवीरः कर्मण्यः सुदक्षोयुक्तप्रवाजा
 यतेदेवकामः ॥ वनस्पतेयसजोपदेवानग्निहविः शमितासूदयाति । सेदुहोतासत्यतरोयजातिथार्थादेवानांजनिमानि
 वेद ॥ आयाह्यग्नेसमिधानोऽअर्वाङ्घ्रिद्रेणदेवैः सरथंतुरेभिः । वर्हिर्नऽआस्तामदितिः सुपुत्रास्वाहादेवाऽअमृतामादयं
 तां ॥ २३ ॥ (३।१।५) प्रत्यग्निरुपसञ्चेकितानोर्वाधिविप्रः पदवीः कवीनां । पृथुपाजदेवययञ्जिः समिद्धोपद्भारातम
 सोवहिरावः ॥ मेढुग्निर्वावृधेस्तोमैर्भिर्गाभिः स्तोतुर्णानमस्यऽउक्थैः । पूर्वाऽऋतस्यसंहशश्चकानः संदतोऽअर्घौदुपसो
 विरोके ॥ अर्धाव्यग्निर्मानुषीपुविश्वं पांगर्भो मित्रऽऋतेन सार्धन् । आर्हयतोयं जतः सान्वयस्यादभूदुचिप्रोहव्योमती
 नां ॥ मित्रोऽअग्निर्भवति यत्समिद्धो मित्रोहोतावरुणोजातवैदाः । मित्रोऽअर्घ्ययुरिरपिरोदमूनामित्रः सिंधूनामुतपर्व

(३।१।५) प्रत्यग्निरित्येकादशचंससूक्तस्य विद्यामित्रोभिः छिष्टुप् (प्रत्यग्निः प्रकारवः सूक्तयोरन्यासां वा वापृथिव्यादीनां निपाताद् दृश्यते
 अतस्तयोर्लिंगोक्तादेवताः पाक्षिकाः) ।

तानां ॥ पातिप्रियंरियोऽअग्र्यपदंवेःपातियह्मश्चरणंसूयंस्व । पातिनाभाससशीर्षाणमग्निःपातिदेवानामुपमादभुज्वः
 ॥ २४ ॥ ऋभुश्चक्रऽईक्ष्यंचारुनामविश्वानिदेवोवयुनानिविद्वान् । ससस्यचर्मघृतवत्पदंवेस्तदिदुग्नीरक्षत्यग्रयुच्छन् ॥
 आयोनिमग्निर्घृतवत्तमस्यात्पृथुग्रगणमश्वतमुशानः । दीद्यानःशुचिर्ऋष्वःपावकःपुनःपुनर्मातरानव्यसीकः ॥ सुद्यो
 जातऽओषधीभिर्वक्ष्येयदीवर्धितिप्रस्वोर्धुतेन । आपऽइवप्रवतांशुर्भमानाऽउरुष्यदग्निःपित्रोरुपस्ये ॥ उदुष्टुतःसमिधा
 यहोऽअद्यौद्वर्मेन्द्रियोऽअधिनाभापृथिव्याः । मित्रोऽअग्निरीड्योमातरिश्वाद्दूतोवक्ष्यजथायदेवान् ॥ उदस्तंभीत्स
 मिधानाकंमुग्धोऽग्निर्भयन्नुत्तमोरोचनानां । यदीभृगुभ्यःपरिमातरिश्वागुह्रासंतहव्यवाहंसमीधे ॥ इळामग्ने०॥२५॥
 (३।१।१६) प्रकारवोमननायच्यमानादेवुद्रीचीनयतदेवयंतः । दक्षिणावाद्वाजिनीप्राच्येतिहविर्भरत्युग्रयेधृताची ॥ आ
 रोदसीऽअपृणाजार्यमानऽउतप्ररिक्थाऽअधनुग्रयज्यो । दिवश्चिदग्नेमहिनापृथिव्यावच्यंततिवह्नयःसप्तजिह्वाः ॥ द्यौ
 श्रत्वापृथिवीयज्ञियासोनिहोतारंसादयंतदमाय । यदीविशोमानुपीदेययंतीःप्रयस्वतीरीळतेशुकमर्चिः ॥ महान्तस
 धस्येध्रुवऽआनिर्पत्तोन्तर्द्यावामाहिनेह्यमाणः । आस्कैसुपत्नीऽअजरेऽअमृकेसवदुधेऽउरुगायस्यधेनू ॥ व्रतातेऽअ
 ग्नेमहुतोमहानितवृक्त्वारोदसीऽआतंतथ । त्वंदूतोऽअभवोजार्यमानस्त्वंनेतार्वृषभचर्पणीनां ॥ २६ ॥ ऋतस्यवाके

(३।१।१६) प्रकारवइत्येकादशर्चससूक्तम्यविश्वामित्रोभिस्त्रिष्टुप् ।

शिनोयोग्याभिर्धृतस्तुवारोहिताधुरिधिष्व । अथावहद्वेवान्देवविश्वान्स्वध्वराकृणुहिजातवेदः ॥ दिवश्चिदातैरुच्यं
 तरोकाऽउपोविभ्रातीरनुभासिपूर्वीः । अपोयदग्नेऽउशध्वनेपुहोतुर्मद्रस्यपनयंतद्वेवाः⁺ ॥ उरीवायेऽअंतरिक्षेमदंति
 दिवोद्यायेरोचनेसंतिद्वेवाः । ऊर्मावायेसुहवांसोयजन्नाऽआयेमिरथ्योऽअग्नेऽअश्वोः ॥ ऐभिरग्नेसरथैयाह्यवाङ्मना
 रथंवाविभवोह्यश्वोः । पंलीवतस्त्रिशतंत्रीश्चद्वेवाननुष्वधमार्यहमादर्यस्व ॥ सहोतायस्यरोदसीचिदुवायुशंयश्मभिब्रु
 धेर्गृणीतः । प्राचीऽअध्वरेयतस्थतुःसुमेकेऽक्रुतावरीऽक्रुतजातस्यसत्ये⁺ ॥ इळामग्नेपुरुदंसंसनिगोःशश्वत्तमंहवमा
 नायसाध । स्यान्नःसूनुस्तर्नयोविजायान्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्मे⁺ ॥ २७ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

योऽङ्गाच्याये वर्गाः २७ सूक्तानि १३ ऋचः १४० ॥ त्यागः ॥ द्रविणोदसेमयइपायेदं. द्रविणोदसेमयऊर्जायि. द्रविणोदसेमयेसहाये.
 द्रविणोदसेमयेसहत्याये. अश्विभ्यांतपम. अमयेतपस्याये. सवित्र. ११ अश्विभ्या. ८ सोमापूर्णभ्या. १ सोमापूर्णभ्यादितिभ्य. घायव.
 २ इंद्रवांषुभ्या. मित्रावरुणाभ्या. ३ अश्विभ्या. ३ इंद्राये. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सरस्वत्याह. ३ चावाष्टथिवीभ्या. ३ शकुताये.
 ६ अमय. २३ वैश्वानरायामय. २६ समिद्धायामय. तंनुनपात. इळायो. बर्हिष. देवीभ्योद्वाभ्य. उपासानन्काभ्या. देवीभ्यांहोतृभ्यां-
 प्रचेतोभ्यामि. सरस्वतीळामास्तीभ्य. त्वष्टइ. वनस्पतय. स्वाहाकृतिभ्य. अमयइदं. २२ ॥ इतिद्वितीयेष्टमः ॥

॥ द्वितीयाष्टकः समाप्तः ॥

॥ इतिद्वितीयोऽष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथ तृतीयाष्टकप्रारंभः ॥

श्रीः ॥ प्रयेऽजंतिपूस्तुतिः पद्याद्यांभिर्वहवोत्यात्रश्चन्यष्टमीवैश्वदेवीर्वातृतीयासप्तम्यावनुष्टुभौसखायोनव
चारुतंत्रिष्टुवंतत्त्वामग्रं औष्णिहंमग्निहोतागायत्रं त्विद्राग्नीष्टेद्राग्नेप्रवः सप्तत्रयभस्त्वानुष्टुभमाहोताविपाजसांका
त्योत्कीलस्त्वयमग्निः पद्मगागार्थं समिध्यमानः पंचकतोवैश्वामित्रस्तुभवानोऽग्निहोतारं गाथीहामिमुपसमाधात्ये
वैश्वदेव्याविमंनजपाद्ये अनुष्टुभौ चिरादुपासतो बृहतीचां त्यायं सप्तपांत्यानुष्टुपुरीष्येभ्योऽग्निभ्योऽग्निर्मथितो देवश्च
वा देवयातश्च भारतौ तृतीयासतो बृहत्सहस्वगायत्रमाद्यानुष्टुबन्नेदिवो वैराजमुपांत्यान्नेद्रौ वैश्वानरं नवतृचौ वै
श्वानरीयं मारुतौ जागतौ कृच आत्मस्तुतिर्वा पूर्वात्मगीतां त्योपाध्यायस्तुतिः प्रवः पंचोनागायत्रं तृतव्यावाद्यान्ने
जुपस्वपद् तृतीयाद्युष्णिक् त्रिष्टुपूजगत्योस्तीदं पौलशाद्याचतुर्थीदशमीद्वादश्यानुष्टुभः पष्ठ्येकादश्यापांत्ये च जग
त्यः पंचम्युत्तिगभ्योवा ॥ १ ॥

त्यःपंचम्युत्थिगभ्योवा ॥ १ ॥
 श्रीगणेशायनमः ॥ हरिःओम् ॥ (३।१।७) प्रयऽआरुःशितिपृष्ठस्यधासेरामातरविचिशुःसप्तवाणीः । परि
 क्षितापितरासंचरेतेप्रसन्नचित्दीर्घमायुःप्रयक्षे ॥ दिवक्षसोधेनवोवृष्णोऽअश्वदेवीरारतस्थौमधुमद्वहतीः । ऋतस्यत्या
 सदासिद्धेमयंतुपर्येकाचरतिवर्तनिगौः+ ॥ आसीमरोहत्सुयमाभवतीःपतिश्चिकित्वात्रयिविद्रयीणां । प्रनीलपृष्ठोऽअ

(३।१।७) प्रयआरु रित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्राभिब्रोमिबिष्टुप ।

तुसस्यधासेस्ताऽअवासयत्पुरुधर्मतीकः ॥ महिल्याष्ट्रमूर्जयतीरज्जुर्यस्तभूयमानं नवहृतोवहति । व्यंगेभिर्दिद्युतानः सुध
 स्यऽएकामिवरोदसीऽआविश ॥ ज्ञानंतिवृष्णोऽअरुपस्यसेवमुतव्रधस्यशासनेरणंति । दिवोरुचः सुरुचोरोचमानाऽ
 इळायेपांगण्यामार्हिनागीः ॥ १ ॥ उतोपितृभ्याम्रविदानुघोषमहोमहद्व्यामनयंतयुषं । उक्षाहयत्रपरिधानमत्तोरनु
 स्वधामज्जरितुर्वक्ष ॥ अर्धयुभिः पंचभिः सप्तविप्रैः प्रियं रक्षते निहितं पदं वै । प्रांचोमंदत्युक्षणोऽअजुयार्देवादेवानाम
 नुहिन्नतांगुः ॥ देव्याहोताराप्रथमान्यृजससपृक्षासः स्वधर्यामदंति । क्रुतंशंसतऽक्रुतमित्तऽआहुरनुव्रतं व्रतं पादीभ्या
 नाः ॥ द्रुपायंतेमहेऽअत्यायपूर्वाधृष्णौ चित्रायंरुद्रमयः सुयामाः । देवहोतर्मद्रतरश्चिकित्यान्महोदेवाप्रोदसीऽएहवक्षि ॥
 पूक्षप्रयजोद्रविणः सुवार्चः सुकृतवऽउपसेरिवदूषुः । उतोचिदग्नेमहिनापृथिव्याः कृतं चिदेनः संमहेदशस्य ॥ इळांमग्ने
 पुरुदंसं सनिंगोः शश्वत्समंहवमानायसाध । स्यान्नः सनुस्तर्नयोविजावाग्नेसाते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥ २ ॥ (३।१।८) अं
 जंतिस्वार्मध्वरे देवयंतो वनस्पते मधुना देव्येन । यदूर्ध्वं स्तिष्ठाद्रविणे हर्षत्ताद्याद्वाक्षयोमातुरस्याऽउपस्थे ॥ समिच्चस्यश्च
 यमाणः पुरस्ताद्ब्रह्मवन्वानोऽअजरसुवीर । आरेऽअस्मदर्मतिं वाधमानऽउच्छ्रयस्वमहुतसौ भगाय ॥ उच्छ्रयस्व वनस्पते

(३।१।८) अंजंतीत्येकादशर्चस्य सकृत्स्य विद्यामित्रोयूपः पप्रगादिपंचानां यूपः (अष्टम्या विश्वेदेवांवा) अंत्यायात्रध्वनस्त्रिष्टुपतृतीयास-
 तम्यावनुष्टुभौ ।

वर्णमन्त्रं धिन्व्याऽअधि । सुमितीमीयमानोचो धायज्ञवाहसे ॥ युवोसुवासाः परीवीतऽआगात्सऽउश्रेयोन्भवतिजा
 र्ममानः । तं धीरासः कृय्युऽउन्नयंतिस्वाध्योऽमनसादेवयंतः ॥ जातो जायते सुदिनत्वेऽअहोऽसमयऽआविदथेवर्धमा
 नः । पुनंति धीराऽअपसोमनीपादेवयाविप्रऽअदित्तिवाचं ॥ ३ ॥ यान्वोनरो देवयंतो निमिष्युर्वनस्पतेस्वधित्तिवातु
 तक्ष । ते देवाः स्वर्गवस्तस्थिगंसः प्रजावदुस्मोदिधिपंतुरक्ष ॥ येषु कणासोऽअधिक्षमिनिमितासोयतबुचः । तेनोऽब्यंतु
 धार्थदेवत्राक्षेत्रसार्धसः ॥ आदित्यारुद्रावसवः सुनीथाद्यावाक्षामापृथिवीऽअंतरिक्षं । सजोपसोयज्ञमवंतु देवाऽऊर्ध्वं
 कृण्वंत्यव्यरस्यैकपुं ॥ हुंभाऽइयश्रेणिशोयतानाः शुक्रावसानाः स्वर्गो नऽआगुः । बुद्धीयमानाः कृविभिः पुरस्ताद्द्विवा
 देवानामपियंति पार्थः ॥ शृंगानीवेच्छुंगिणांसददृश्रेचपालवंतः स्वर्गः पृथिव्यां । वाघद्विर्वोविद्वेश्वरोपमाणाऽअस्मा
 ऽअवंतु पृतनान्येषु ॥ वर्णस्पते शतवर्णशोचिरो हसहस्रवल्गाविवयंरुहेम । यंत्वामयं स्वधित्तिस्तेजमानः प्रणिनायमहुते
 सौभगाय ॥ ४ ॥ (३।१।९) सखायस्त्वाववृमहेदुवंमतांसऽकृतये । अपानपातंसभगैः सुदीदितिसुप्रतूतिमनेहसं ॥
 कार्यमानो विनात्यन्मादरजगन्नपः । नतर्त्तेऽअग्नेप्रमृपे निवर्तेनंगदरे सन्निहाभवः ॥ अतितुष्टं वक्षिथायैव सुमनोऽअ
 सि । प्रप्रान्येयंति पर्यन्यऽअसंतेयेपांसस्येऽअसि श्रितः ॥ इयिवांसमतिस्त्रिधंः शश्वतीरतिसुश्रतः । अन्वीमविद

(३।१।९) सखाय इति नवर्चस्य सकृत्सविश्वामित्रो भिद्वृहत्यां त्रिष्टप ।

निचिरासोऽअद्भुतोऽसुसिंहमिवश्रितं ॥ ससुवासंमिवत्मानमिथ्यातिरोहितं । ऐर्ननयन्मातरिश्वापरावतोद्वे
 भ्योमथितंपरि ॥ ५ ॥ तंतामतीऽअगृम्णतद्वेभ्योहव्यवाहन । विश्वान्यद्यज्ञाऽअभिपासिमानुपतयक्रत्वायवि
 ष्य ॥ तद्भद्रंतदंसनापाकायचिच्छदयति । त्वांयदग्नेपुशवःसमास्ततेसमिद्धमपिशवरे ॥ आजुहोतास्वध्वरंशीरंषा
 यकशोचिपं । आशुदुतमजिरंप्रक्षमीड्यथ्रष्टीदुवंसंपर्यत ॥ त्रीणिशुतात्रीसहस्राण्यग्निंत्रिशच्चदेवानवचासपर्यन् ।
 औक्षन्धैतरस्तृणन्वहिरस्माऽआदिद्धोतारंन्यसादयंत ॥ ६ ॥ (३।१।१०) त्वामग्नेमनीपिणःसन्नाजैचर्यणीनां ।
 देयंमतासऽइंधतेसमधुरे ॥ त्वांयज्ञेनृत्विजमग्नेहातारमीळते । गोपाऽऋतस्वदीदिहिस्वेदमे ॥ सघायस्तेददाशति
 समिधाजातवैदसे । सोऽअग्नेधत्तेसुवीर्यसंपुष्यति ॥ सकेतुरध्वरणांमग्निदेवेभिरागमत् । अंजानःसप्तहोतृभिर्हविष्म
 ते ॥ प्रहोत्रैपूव्यवचोम्रयेभरतावृहत् । विपान्योतीपिविश्वतेनवेधसे ॥ ७ ॥ अग्निवर्धतुनोगिरोयतोजायतऽउक्थ्यः ।
 महेवाजायद्रविणायदर्शतः ॥ अग्नेयजिष्ठोऽअध्वरेदेवान्देवयतेयज । होताभंद्रोविराजस्यतिस्त्रिधः ॥ सनःपायक
 दीदिहिद्युमदुस्मेसुवीर्य । भवास्तोतृभ्योऽअंतमःस्वस्तये ॥ तंत्वाविप्राविपुन्यवोजागुवांसःसमिधते । हव्यवाहुमम
 त्वंसहोवृधं ॥ ८ ॥ (३।१।११) अग्निहोतापुरोहितोध्वरस्यचिचर्यणिः । सवैदयज्ञमानुपक् ॥ सवैदयवाळमर्त्य
 (३।१।१०) त्वामग्रइतिनर्चय्यसूक्तस्यत्रिधाभिगोप्रिहृष्णिक् । (३।१।११) अग्निहोतेतिनवचस्यसूक्तस्यविश्रामिगोप्रिगार्यत्री ।

ऽउशिङ्गदूतश्चनोहितः । अग्निर्धियासमृण्वति ॥ अग्निर्धियासर्चेततिकेतुयज्ञस्यपूव्यः । अर्धह्यस्यतरणि ॥ अग्निंसूनु
 ऽनश्नुतंसहसोजातयेदसं । वह्निर्देवाऽअकृण्वत ॥ अदाभ्यःपुरऽएताविशमग्निमानुषीणां । तूर्णैरथःसदानवैः
 ॥ ९ ॥ साह्यान्विभ्वाऽअभियुजःऋतुद्वानाममृकः । अग्निस्तुविश्रवस्तमः ॥ अभिप्रयांसिवाहसाद्राश्याऽअश्नोति
 मर्त्यः । क्षयंपावकशोचिपः ॥ परिबिभ्वाऽनिसुधितारेरश्यामन्मभिः । विप्रसोजातयेदसः ॥ अग्नेविभ्वाऽनिवाया
 वाजैपुसनिपामहे । त्वेद्ववासऽएररे ॥ १० ॥ (३।१।१२) इंद्राग्नीऽआगतंसुतंगीर्भिनभोवरेण्यं । अस्यपतंधि
 येपिता ॥ इंद्राग्नीजरितुःसर्चायज्ञोजिगातिचेतनः । अयापतमिमंसुतं ॥ इंद्रमग्निंकिच्छदोयज्ञस्यजुत्यावृणे ।
 तासोर्मस्येहतृपतां ॥ तोशार्धवृहणाहुवेसजित्वानापरजिता । इंद्राग्नीर्वाजसार्तमा ॥ प्रयामर्चत्युक्विनोनीधाविदो
 जरितारः । इंद्राग्नीऽइपऽआवृणे ॥ ११ ॥ इंद्राग्नीनवतिपुरोदासपत्नीरधूनुतं । साकमेकैकर्मणा ॥ इंद्राग्नीऽअप
 सस्पर्युपप्रयैतिधीतर्यः । ऋतस्यपथ्याऽअनु ॥ इंद्राग्नीतविपाणिवांसधस्थानिप्रयांसिच । युवोरसूदहितं ॥ इंद्राग्नी
 रोचनादिवःपरिवाजैपुभूपथः । तद्वचेतिप्रवीर्यं ॥ १२ ॥ (३।२।१) प्रवोद्विवायामेवहिष्ठमर्चास्मे । गर्महेव
 भिरासनोयजिष्ठोवहिरासदत् ॥ ऋतावायस्यरोदसीदक्षंसर्चेतऽकृतयः । हविर्मतस्तर्मीळतेतंसनिष्यंतोवसे ॥ सयं

(३।१।१२) इंद्राग्नीइतिनवर्चस्यसूक्तस्यविभ्वाभिन्नइन्द्राग्नीगायत्री । (३।२।१) प्रवोद्विवायेतिसर्चेस्यसूक्तस्यविभ्वाभिन्नरुपभोग्निनुष्टुप ।

ताविमऽप्रांसयज्ञानामग्राहिषः । अग्निं तवोदुवस्य तदा ताथेयं नितामघं ॥ सनः शर्मो णिवीतयेन्निर्यच्छतुशंतमा । य
 तोनः प्रपुण्यावदसुद्विचिक्षितिभ्योऽअप्स्वा ॥ दूरीद्विवांसमपूर्व्यवस्वींभिरस्यधीतिभिः । ऋक्काणोऽअग्निमिधतेहोतारं
 चिदपतिविशां ॥ उत नो ब्रह्मन्नाग्निऽउक्थेयुदेव हृतमः । शनः शोचामरुद्धुधोमैसहस्रसार्तमः ॥ नूनो राखसहस्रवसो क
 वस्युष्टिमदसु । द्युमदमेसु गीर्यगर्धुमनुपक्षितं ॥ १३ ॥ (३।२।२) आहोतामंमोविदधान्यस्थात्सत्योचज्याकुवि
 र्तमः सवेषाः । विद्युद्वधः सहसस्पुत्रोऽअग्निः शोचिष्केनः पृथिव्यां पाजोऽअश्रेत् ॥ अयामितेनमऽउक्तिं जुपस्वऽऋताप्य
 स्तुभ्यंचेतैसहस्रः । विद्वोऽआर्वक्षिविदुपोनिपस्तिमध्यऽआर्वाहिरुतयैयजत्र ॥ द्रवतांतऽउपसावाजयैतीऽअग्नेवातं
 स्यपथ्याभिरच्छे । यत्तसीमंजंतिपूव्यं ह्रविभिर्वावंधुरेयतस्य तुर्दुरोणे ॥ मित्रश्चतुभ्यंवरुणः सहस्वोमोविश्वेमरुतः सुन्नम
 र्चन् । यच्छोचिपांसहस्रपुत्रतिष्ठाऽअभिक्षितीः प्रथयन्त्सूर्योन्नू ॥ वयंतैऽअधररिमादिकामं मुत्तानहस्तानमसो
 प्रसद्य । यजिष्ठेनमर्नसायक्षिदेगानर्धेधतामन्मनविप्रोऽअग्ने ॥ त्वच्छिपुत्रसहसोविपूवोद्वस्यंत्यत्यूतयोविवाजाः ।
 त्वंदेहिसहृच्छिणरयिनोद्रोघेणवर्चसासत्यमग्ने ॥ तुभ्यदक्षकविक्रतोयानीमादेवमतोसोऽअधरेऽअकर्म । त्वं विश्वस्य
 सुर्यस्य नोधिसर्वतदग्नेऽअमृतस्वदेह ॥ १४ ॥ (३।२।३) विपार्जसापृथुनाशोद्युचानो चार्धस्वद्विपोरक्षसोऽअमी

(३।२।२) आहोतेतिसमर्चस्यसूक्त्यनपमोमिच्छिष्टु । (३।२।३) विपार्जसेतिसमर्चस्यसूक्त्यकालउत्कीलोमिच्छिष्टु ।

याः । सदा मर्णे च दृष्टतः शर्मणि स्याम मे र हं सुहृदस्य प्रणीता ॥ त्वं नोऽअस्याऽनुपसो न्युष्टौ त्वं सूरऽउदिते वोधि गोपाः । ज
 न्मैव नित्यं तनयं जुपस्य स्तोमैऽअग्ने तन्वा सुजात ॥ त्वं न च क्षाद्युपमानुपूर्वीः कृष्णास्वग्नेऽअरुणो विभाहि । वसो नैव च प
 र्वाचा त्वं हः कृधी नो रायऽनु शिजो य विष्ठ ॥ अपाहोऽअग्ने चूपभो दिदीहि पुरो विश्वाः सौ भगा संजिगीवान् । युञ्जस्य नैता प्र
 धूमस्य पायोर्जातयेदो वृहत्तः सुप्रणीते ॥ अच्छिद्रा शर्म ज रितः पुरुणि देवाऽअच्छा दीद्यानः सुमेधाः । रथेन सस्त्रिभि
 र्पश्चि पाजुमग्ने त्वं रोदसीनः सुमेकं ॥ प्रपीपय चूपभुजि न्यवाजानग्ने त्वं रोदसीनः सुदोधे । देवेभिर्देवसु रुचारु चानोमानो
 गतं स्वपुर्मुक्तिः परिष्ठात् ॥ इळा मग्ने ० ॥ १५ ॥ (३।२।४) अयमग्निः सुवीर्यस्यैव महः सौ भगस्य । रायऽईशे स्वपुत्य
 स्य गोगत्तुऽईशे गृह्णथानां ॥ इमं न रोमरुतः सश्च तापुधं यस्मिन्नायः शेषु धासः । अभिये संति पृतना सुदृढ्या विश्वा हाशत्रु
 मादुमुः ॥ सत्यं नो रायः शिशीहिमीद्वोऽअग्ने सुवीर्यस्य । तुविद्युन्नयपिष्ठस्य प्रजावतो न मीवस्य शुष्मिणः ॥ चक्रि र्यो
 विश्वा मुयन्नाभितः सहिश्चक्रि दुयेष्या दुवः । आदुये पुयततऽआं सुवीर्यऽआशंसं उत नृणां ॥ मानोऽअग्ने मते ये मावीर
 तायेरीरधः । मागे ताये सहसस्पुत्रमानि देपुद्रे पां स्या कृधि ॥ शुग्धिं धाजं स्य सुभग प्रजावतो ग्रे वृहतोऽअध्वरे । संराया

(३।२।४) अयमग्निरिति प्रकृत्य सूरकस्य उत्कीलोभिः आद्यावृतीयापंचम्यो वृहत्तः द्वितीया चतुर्थी पष्ठयः सतो वृहत्तः ।

भूर्यसासृजमयोऽनुनातुर्विद्युन्नयशस्वता ॥ १६ ॥ (३।२।५) समिध्यमानः प्रथमानुधर्मासमृक्तुभिरज्यते विश्ववा
 रः । शोचिर्केशो घृतनिर्णिक्पावकः सुयज्ञोऽग्निर्यजर्थाय देवान् ॥ यथायजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा दिवो जातवेद
 स्थिक्रित्यान् । एवानेन हविषाय क्षिदेवान् मनुष्वद्यज्ञं प्रतिरेममद्य ॥ त्रीण्यायूषितव्यं जातवेदस्तिन्नऽआजानीरुपसस्ते
 ऽअग्ने । ताभिर्द्वानामयौ यक्षिविद्वानथाभययजमानाय शंयोः ॥ अग्निं सुद्रीतिं सुहृशं गणतो नमस्यामस्त्वेद्व्यं जातवे
 दः । त्वां दूर्तमरुतिं हव्यवाहं देवाऽअकृष्वन्नमृतस्य नाभिं ॥ यस्त्यज्जोता पूर्वोऽअग्ने यजीया न्हिता च सत्तास्त्वधया च शंभुः ।
 तस्यानुधर्मप्रयजाचिकित्वाथानोधाऽअध्वरं देयवीती ॥ १७ ॥ (३।२।६) भवानोऽअग्ने समनाऽउपेतौ सत्येयसख्ये
 पितरे यसाधुः । पुरुडुहो हि क्षितयोजनानां प्रतिप्रतीचीर्दहतादरतीः ॥ तपोष्वग्नेऽअंतराऽअमित्रान्तपाशं मरुपः प
 रस्य । तपो वसो धिक्रितानोऽअचित्तान्विते तिष्ठतामजराऽअयासः ॥ इधमेनाग्नऽइच्छमानो धृतेन जुहोमि हव्यं तरसि वला
 य । यावदीशो ब्रह्मणाय दमानऽइमां धियं शतसेयाय देवा ॥ उच्छोचिर्पासहसस्त्रस्तो बृहद्वयः शशमाने पुधेहि । २
 यदग्ने विश्वाभिर्त्रैपुशं योर्मर्मज्माते तन्वं १ भूरि कृत्वः ॥ कृषिरेवं सुसनिर्तुर्धनानां सधेदग्ने भवसियत्समिद्धः । स्तोतुर्दुरोणे

(३।२।५) समिध्यमान इति पंचसूक्त्यवैद्याभिन्नः ऋगोमिस्त्रिष्टुप् । (३।२।६) भवान इति पंचसूक्त्यक्तो मिस्त्रिष्टुप् ।

सुभगस्यैवत्सप्राकरत्वादधिपेवपूषि ॥ १८ ॥ (३।२।७) अग्निहोतारं प्रवृणोमिधेयं गृत्सं कविर्धिविदुममूरं ।
स नो यक्षहेवता ता यजीयान्नायेवाजायनतेमधानि ॥ प्रतेऽअग्नेहविष्मतीमियम्यच्छासुद्युभ्रांरातिनीघृताची । प्रदु
क्षिणिहेवता तिमुराणः संरातिभिर्वसुभिर्यज्ञमश्नेत् ॥ सतेजीयसामनसात्त्वोत्तुडतशिक्षस्वपत्यस्यशिक्षोः । अग्नेरायोनु
तमस्यमभूतौ भूयामते सुपुतयश्चवस्वः ॥ भूरीणिहित्वेदधिरऽअनीकामेद्ववस्ययज्यव्योजनांसः । सऽआवंहद्वेवतातिय
विपुशार्थो यदृद्यद्विब्धं यजासि ॥ यत्त्वाहोतारमनजन्मिधेयनिपादयतोयजथायेदुवाः । सत्वंनोऽअग्नेयितेहबोध्यधिश्च
मासिधेयिगस्तुनूय ॥ १९ ॥ (३।२।८) अग्निमुपसमं श्विनादधिकां व्युष्टिपुहवतेवह्निरुक्थैः । सज्योतिपोनः शृण्वं
मदेमगमुनोपसोऽअध्युरंयावशानाः^१ ॥ अग्नेत्रीतेवाजिनात्रीपधस्थांतिस्त्रस्तैजिह्वाऽऽकृतजातपूर्योः । तिस्रऽऽवतेतन्यो
अग्निग्नोपूषी^२ । अग्निग्निरौऽअप्रयुच्छन् ॥ अग्नेभूरीणि तव जातवेदो देवस्वधावोभूतस्यनाम । याध्वमायामायिनां वि
पौषि^३ ॥ अग्नेताभगऽइवक्षितीनां दैवीनां देवऽऽकृतपाऽऽकृतावा । सवृत्रहासनयोविश्ववेदुः
(३।३।१) अग्निगुमिगुपसंयदेवीं बृहस्पतिसवितारं च देवं । अश्विनामित्रावरुणाभगं च वसून् वज्रोऽ
नामोऽयनां विदो^४ ॥ अग्निमुपसमिति पचं स्वसृक्तस्य गाथ्यमि^५

अग्निमुपसमिति पचं स्वसृक्तस्य गाथ्यमि

रीविराट् ।

आदित्याऽइहहुये ॥ २० ॥ (३।२।९) इमं नो यज्ञममृतैपुधेहीमाहुव्याजातवेदोजुपस्य । स्लोकानामग्नेमेदसोपुत
 स्यहोतःप्राशानमथमोनिपथं ॥ धृतवतःपावकस्लोकाश्चोतंतिमेदसः । स्वधर्मन्देवपीतयेश्रैष्ठनोपेद्विर्यं ॥ तुभ्यं
 स्लोकार्धृतश्चुतोऽग्नेविप्रायसंत्य । ऋषिःश्रेष्ठःसमिध्यसेयज्ञस्यप्राविताभव ॥ तुभ्यंश्चोतंत्यग्निगोऽशचीयःस्लोकासोऽअ
 ग्नेमेदसोपुतस्य । कविशस्त्रोर्ध्वताभानुनागाहुव्याजुपस्वमेधिर ॥ ओजिष्ठंतेमध्यतोमेदुऽउर्ध्वतुंमतेवयंददामहे । श्वो
 तंतितेवसोस्लोकाऽअधित्वचिंम्रतितान्देयशोविहि ॥ २१ ॥ (३।२।१०) अयंसोऽअग्निर्यस्मिन्सोममिद्रःसुतंदुधे
 जठरेवावशानः । सहुस्त्रिणंवाजमत्यंनससिससवात्सन्स्तूयसेजातवेदः ॥ अग्नेयत्तैद्विवचयःपृथिव्यायदोषधीप्नु
 प्स्वार्यजत्र । येनांतरिक्षमूर्धाततंधत्येपःसभानुरर्णवोनृक्षाः ॥ अग्नेदिवोऽअर्णमच्छजिगास्वच्छाद्वयोऽअचिपेधि
 प्पुत्राये । यारोचनेपरस्तात्सूर्यस्ययाश्चावस्तादुपतिष्ठतऽआपः ॥ पुरीष्यासोऽअग्नयःप्रावृणेभिःसजोपसः । जुपंतौपु
 त्समुद्बुहेनमीवाऽइपोमहीः* ॥ इळामग्ने० ॥ २२ ॥ (३।२।११) निर्मेधितःसुधितऽआसपथ्येयुर्वाकचिरध्रुरस्य

(३।२।९) इमं न इति पंचर्चस्य सूक्तस्य गाध्यमिः आवात्रिष्टुप् द्वितीया वृत्तीये अनुष्टुभोपतुर्वा विष्णुपांत्यासतो वृहती । (३।२।१०)
 अयंस इति पंचर्चस्य सूक्तस्य गाधी अमिष्णुपांतायाः पुरीष्यामयमिष्टुप् चतुर्थ्यनुष्टुप् । (३।२।११) निर्मेधित इति पंचर्चस्य सूक्तस्य भारतीयेय
 श्रवो देववातावमिष्टुप् वृत्तीयासतो वृहती ।

प्रणेता । जूर्यत्सुग्निरुजरोवनेष्वन्नादधेऽअमृतंजातवेदाः ॥ अर्मथिष्टांभारतारेवदुग्निदेवश्रवादेववातःसुदक्षः । अ
 मेविपश्यवृहताभिरायेपानोनेताभवतादनुद्युन् ॥ दशक्षिपःपूर्व्यसीमजीजनन्सुजातंमातृपुप्रियं । अग्निस्तुहिदैव
 वातंदेवश्रवोयोजनानामसंक्षुशी ॥ नित्वादधेवरऽआपृथिव्याऽइळायास्पदेसुदिनत्वेऽअह्ना । दृषद्वत्यांमानुषऽआप
 यायांसरस्वत्यारेवदमेदिदीहि ॥ इळामग्ने ० ॥ २३ ॥ (३।२।१२) अग्नेसहस्वपृतनाऽअभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरुभरा
 तीर्यचोधायज्ञचाहसे ॥ अग्नेऽइळासमिध्यसेवीतिहोत्रोऽअर्मत्यः । जुपस्वसूनोऽअध्वरं ॥ अग्नेद्युन्नेनजागृवेसहसःसू
 नवाहुत । पदंवाहिःसदोमम ॥ अग्नेविश्वेभिर्गन्निभिर्देवेभिर्महयागिरः । यज्ञेषुयऽवचायवः ॥ अग्नेदादाशुपेरयिवीरवं
 तंपरीणसं । शिशूहिनःसूनुमर्तः ॥ २४ ॥ (३।२।१३) अग्नेद्विजःसुनुरसिप्रचेतास्तनापृथिव्याऽउतविश्ववेदाः । ऋधग्दे
 योऽइहयजाचिकित्यः ॥ अग्निःसनोतिवीर्याणिविद्वान्सनोतिवाजममृतायभूषन् । सनोद्विवाऽएहवद्यापुरुक्षो ॥ अग्नि
 र्वायापृथिवीधिश्चर्जन्येऽआभातिदेवीऽअमृतेऽअमूरः । क्षयन्वाजैःपुरुश्चंद्रोतमोभिः ॥ अग्नेऽइंद्रश्चद्राशुपौदुरोणेसुता
 वंतोयज्ञमिहोपयातं । अर्मर्धतासोमंपेयायदेवा ॥ अग्नेऽअपांसमिध्यसेदुरोणेनित्यःसूनोसहसोजातवेदः । सधस्थी

(३।२।१२) अग्नेसहस्वेतिपंचर्यसूक्तस्यविश्वामित्रोभिर्गायत्रीजायानुष्टुप । (३।२।१३) अग्नेद्विजतिपंचर्यसूक्तस्यविश्वामि
 त्रोमिथ्यतुर्भ्यांद्राग्नीविराद ।

निमहयमानऽकृती^८ ॥ २५ ॥ (३।२।१४) वैश्वानरं मनसाग्निनिचार्याहुविष्मतोऽनुपत्यंस्वविदं । सुदानुदेवं
 रथिरं वसययोगीर्भोरुण्यंकुशिकासोहवामहे ॥ तं शुभ्रमग्निमवसेहवामहे वैश्वानरं मातरि श्वानमवर्धय^९ । बृहस्पतिमनु
 पोदेव ततये विम्रं श्रोतारं मतिधिरघुष्यदं ॥ अश्वोनकंदृजनिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्युगेयुगे । स नोऽग्निः
 सुवीर्यस्वभ्यंदधातुरत्नममृतं पुजार्गुविः ॥ प्रयंतुवां जास्तविपीभिरग्नयः शुभे संमिश्राः पृषतीरयुक्षत । बृहदुक्षो मरुतो
 विश्वे वै दसः प्रवेपयंति पर्वतोऽअदाभ्याः ॥ अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टयऽआत्नुपं ग्रमवऽईमहे वयं । तेष्वानिनो रुद्रि
 र्याधुपनिणिजः सिंहा न ह्ये पकृतवः सुदानवः ॥ २६ ॥ घ्रातं घ्रातं गणं गणं सुशस्तिभिरग्रेर्भर्ममरुतामोजंऽईमहे । पृषदश्वासो
 ऽअनवृश्नराधसो गंतारो युज्ञं विदधै पृथीराः ॥ अग्निरस्मि जन्मना जातवै दाघतं मे चक्षुरमृतं मऽआसन् । अकस्त्रिधा तूर
 जसो विमानो जस्रो घुमो ह्यविरस्मिनाम^{१०} ॥ त्रिभिः पवित्रैरपुषोर्ध्वं कृहदामतिज्योतिरनुप्रजानन् । वरिष्ठं रत्नमकृतस्व
 धाभिरादिह्यवापृथिवी पर्यपदयत् ॥ शतधरमुत्समक्षीयमाणं विपश्चितं पितरं वक्स्वानां । मेळिमदंतं पित्रोरुपस्थे तरो
 दसीपि पृतंसत्यवाचं ॥ २७ ॥ (३।२।१५) प्रवोवाजाऽअभिर्धवो ह्यविष्मंतो धृताच्या^{११} । देवान्जिगातिसुभ्रयुः^{१२} ॥

(३।२।१४) वैश्वानरमिति नवचंस्यसूक्तस्य विश्वामित्रः आद्यानां विसृणां विश्वानरो मिध्रतुर्ध्यादितिसृणां मरुतः सप्तम्यष्टम्योरात्मा अंत्या-
 या उपार्ध्यायः आद्याः पदजगत्तोत्पास्त्रिष्टुभः । (३।२।१५) प्रवोवाजादिति पंचदशचंस्यसूक्तस्य विश्वामित्रो मिः आद्याया मरुतवो वागां यन्त्री ।

ईकेऽअग्निर्विपाश्चितागुरायुःस्यसाधनं । श्रुष्टीवानधितावनं ॥ अग्नेशकेभतेवयंयमदेवस्यवाजिनः । अतिद्वेपांसित
 रेम ॥ समिध्यमानोऽअध्वरेऽग्निःपायकऽईड्यः । शोचिक्केशस्तमीमहे ॥ पथपाजाऽअमर्त्योयुतनिणिंक्रस्वाहुतः ।
 अग्निर्यशस्यहव्यवाद् ॥ २८ ॥ तंसवाधोयतस्रुचऽइत्याधियायज्ञवतः । आचक्रुरग्निमृतये ॥ होतदिवोऽअमर्त्यः
 पुरस्तादेतिमायया । विदधानिप्रचोदयन् ॥ दाजीवाजेषुधीयतेध्वरेपप्रणीयते । विप्रोयज्ञस्यसाधनः ॥ धियाचक्रव
 रेण्योभूतानांगर्भमादधे । दक्षस्यपितरन्तां ॥ नित्यादधेवरैण्युदक्षस्येकासहस्रकृत । अग्नेसुदीतिमग्निजं ॥ २९ ॥
 अग्निर्यतुरमुसुरमतस्ययोगेयनुपः । विप्रावाजैःसमिधते ॥ ऊर्जोनपातमध्वरेदीदृवांसमुपधावि । अग्निमीळिकविक्र
 तुं ॥ ईकेन्योनमस्यस्तिरस्तर्मासिदशतः । समग्निरिध्यतेवृषा ॥ वृषोऽअग्निःसमिध्यतेध्वेनदेववाहनः । तं हविर्जमत
 ईकते ॥ धृपणंत्वावयवृपन्वृषणःसमिधीमहि । अग्नेदीर्घतंवृहत् ॥ ३० ॥ (३।२।१६) अग्नेजुपस्वनोह्रुविःपुरो
 काशजातवेदः । प्रातःसायेधियावसो ॥ पुरोळाऽअग्नेपचतस्तुभ्यवाघापरिपृक्तः । तंजुपस्वयविष्टय ॥ अग्नेवीहिषु
 रोळाशमाहुतंतिरोऽअह्वयं । सहसःसूनुरस्याध्वरेहितः ॥ माध्यंदिनेसर्वनेजातवेदःपुरोळाशमिहकथेजुपस्व । अग्नेय
 हस्यतवभागधेयंनप्रमिनंतिविदधेपृषीराः ॥ अग्नेतृतीयेसर्वनेहिकानिपःपुरोळाशसहसःसूनवाहुतं । अथादेवेज्वध्वर
 (३।२।१६) अग्नेजुपस्वेतिपळर्चस्यसूक्तस्यविद्यामित्रोमिर्गोयत्रीतृतीयोष्णिक्चतुर्थीत्रिष्टुपंचमीजगती ।

विपुन्ययाधारत्वंतममृतैपुजायुर्वि ॥ अग्नेवृधानऽआहुतिपुरोळाशंजातवेदः । जुषस्वतिरोऽअह्वयं ॥ ३१ ॥ (३।२।१७)
 अस्तीदमधिमर्थनमस्तिप्रजननंकृतं । एतांविश्यपत्नीमार्भराग्निमथामपूर्वधा ॥ अरण्योर्निहितोजातवैदागभेऽइवसुधि
 तोगभिर्णीपु । द्विवेद्वेदइड्योजागवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्यैर्भिरग्निः ॥ उत्तानांयामवर्भराचिकित्वान्सद्यःप्रर्वोता
 धूपणंजजान । अरुपस्तूपोरुशंदस्यपाजऽइळायास्पुत्रोवयुनेजनिष्ट ॥ इळायास्त्वापदेवयनाभापृथिव्याऽअधि । जा
 तवेदोनिधीमुह्यन्नेह्व्यायुयोह्वे ॥ मंधतानरःकविमह्वयंतंप्रचेतसममृतसुप्रतीकं । यज्ञस्यैकुंतुप्रधर्मपुरस्तादुग्निर्नरोज
 नयतासुशर्व ॥ ३२ ॥ यद्रीमंधंतिबाहुभिर्विरोचतेश्वोनवाग्यरूपोवनेष्या । चित्रोनयामन्नाश्विनोरनिवृतःपरिवृण
 रत्यइमनस्तृणादहन् ॥ जातोऽअग्नीरौचतेचेकितानोवाजीविप्रःकविशस्तःसुदारुः । यंदेवासऽइड्यंविश्वविदहव्यवा
 ह्रमर्धधुरध्वरेषु ॥ सीदहोतःस्वऽइलोकेचिकित्वान्त्सादयायज्ञंसुकृतस्ययोनौ । देवावीर्देवान्हुविर्पायजास्यभैवृहद्यज
 मानेवयोधाः ॥ कृणोतधूमंवृषणंसखायोस्त्रंधंतऽइतनवाजमच्छ । अयमग्निःपृतनापाद्सुवीरोयेनदेवासोऽअसंहत
 दस्पृन् ॥ अयंतयोर्निर्कृत्वियोयतांजातोऽअरौचथाः । तंजानन्नग्रऽआसीदार्थानोवर्धयागिरः ॥ ३३ ॥ तन्नूनर्पा

(३।२।१७) अस्तीदमिद्विषोक्तार्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रोमिस्त्रिष्टुप् (पंचम्यान्कृत्वजोवा) आवाचतुर्थीवशमीद्वादशयोनुभःपद्मे-
 कादशीपंचदशयोज

दुष्यतेगर्भेऽआसुरो नराशंसो भवति यद्विजायते । मातरि श्वायदमिमीत मातरि वा तस्य सर्गोऽअभवत्सरीमणि ॥ सुनि-
 र्मथानिर्मथितः सुनिधानिर्हितः कृचिः । अग्नेस्वयराकृणु देवान् देवयेत यज ॥ अजीजनन्नमृतं मर्त्या सोऽद्ये माणं तरणिवी-
 लुर्जभं । दशस्वसरोऽअग्रुवः समीचीः पुमान्संजातमभिसंभते ॥ प्रसृष्टहोता स न कादरो च तमातु रपस्येयदशो च दूध-
 नि । ननिर्मथितमुरणो दिवे दिवे यदसुरस्वजठराद जायत ॥ अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिद्वि-
 दुः । धुन्नयुद्धं कुशिकासुऽएरिरेऽएकं देमैऽअग्निं समीधिरे ॥ यदृद्यत्वा प्रयति युज्ञेऽअस्मिन्होतश्चिकित्वा योषुणी
 दुः । इति तृतीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तृतीयाष्टके मूक्तानि १२२ ऋचः १२०९

सप्तदशाध्याये वर्गाः ३४ सूक्तानि २३ ऋचः १७६ ॥ त्यागः ॥ अग्नय इदं. ११ यूपायेदं. ५ यूपेभ्य. २ विश्वेभ्यो देवेभ्य.
 यूपेभ्य. ३ अग्नय. २७ इंद्राग्निभ्या. ९ अग्नय. ४२ विश्वेभ्यो देवेभ्य. अग्नय. ८ पुरीत्येभ्यो मिभ्य.
 अग्नय. १४ इंद्राग्निभ्यामि. अग्नय. वैश्वानरायामय. ३ मरुद्भ्यो मिभ्य. ३ आत्मनः. २ उपाध्यायाये. ऋतुभ्य. अग्नय. २४ ऋ-
 त्विभ्य इ. अग्नय. ११ ॥ इति तृतीयप्रथमः ॥ १ ॥

इच्छंतिद्व्यधिकैर्द्रशासत्कुशिकोविश्वामित्रएववाश्रुतेरिद्रसोमं न्यूनं प्रपर्वतानां सप्तोनां सवादनदीभिर्विंश्यामि
त्रस्योत्तितीर्थोस्तत्र नदीवाक्यं चतुर्थी पृष्ठपृथमी दशम्यः पृथी सप्तम्योस्त्विद्रस्तुतिरंत्यानुष्टुप् विद्रः पूभिंदेकादशति
ष्टाहरी इमामूपूपां त्याघोरोप इयत्सानिर्देहच्छस्यमानेति श्रूयते वात्र हत्यायगायत्रमंत्यानुष्टुपभितटे वदशप्रजाप
तिः सर्वैश्वामित्रो वाच्यो वा द्वायातौ नयैकोपींद्रमतिर्नयं ॥ १ ॥

॥ १ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (३।३।१) इच्छंति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्यंति सोमं दधति प्रयांसि । तितिक्षंतेऽअभि शस्तिज
नानामिद्रुत्वदाकश्च न हि प्रकृतः ॥ न तैर्दूरे परमाचिद्रजां स्यात् प्रयां हि हरिवो हरिभ्यां । स्थिराय वृष्णे सर्वनाकृते मायू
क्तामावाणः समिधुनेऽअग्नी ॥ इंद्रः सुशिरो मघवातरुत्रो महाव्रातस्तु विकूर्मिर्नयावान् । यदुग्रो धारवाधितो मर्त्येषु कृ
त्या तेषु पभवीर्याणि ॥ त्वंहि माच्या वयश्चर्युतान्येको वृत्राचरसि जिघ्रमानः । तव द्यावापृथिवी पर्वता सोऽनुव्रता यनि
मिते वतस्त्युः ॥ उता भये पुरुहूतश्रवो भिरेको दृक्षुर्मवदो वृत्रहा सन् । इमे चिदिंद्रो दसीऽअपारे यत्संगभ्यामघवन्काशि
रिते ॥ १ ॥ प्रसूतंऽइंद्रं प्रवता हरिभ्यां प्रतेवज्रः प्रमृणन्नैतु शत्रून् । जहि प्रतीचोऽअनुचः पराचो विश्वं सत्यं कृणु हि विष्टम
स्तु ॥ यस्मी धायुरदधाम त्र्यायाम् कंचिद्रजते गेह्यै १ सः । भद्रा तंऽइंद्रं सुमतिर्धृता चीसहस्रदाना पुरुहूतरातिः ॥

(३।३।१) इच्छंति त्वेति द्वाविंशत्यृचस्य सप्तम्यविश्वामित्रेन्द्रसिष्टुः ।

सहदानुपुरुहृतक्षियंतमद्वस्तमिद्रुसंपिणकुणारं । अभिवृत्रवर्धमानं पियारुमपादमिद्रुतवसाजघंध ॥ निसा
मनामिपिरामिद्रुभूमिमीमहीमपारांसदेनेससत्य । अस्तन्नाह्यावृषभोऽअंतरिक्षमपुन्यत्वापस्त्वयेहप्रसूताः ॥ अलातणो
यलऽइंद्रजोगोःपुराहंतोर्भयमानोव्यार । सुगन्पथोऽअकृणोच्चिरजेगाः प्रावन्वाणीः पुरुहृतं धर्मेतीः ॥ २ ॥
एकोद्वेयसुमतीसमीचीऽइंद्रऽआपप्रौपृथिवीमुतद्या । उतांतरिक्षादुभिर्नः समीकऽइपोरुथीः सुयुजः शूरवाजान् ॥ दि
शः सूर्योनमिनातिप्रदिष्टाद्विदेवैह्यैश्चप्रसूताः । संयदानुळध्वनऽआदिदशैर्विमोचनंकृणुतेतत्त्वस्य ॥ दिदक्षंतऽउ
पसोयामन्नक्तोर्विवस्वत्यामहिचित्रमनीकं । विश्वेजानंतिमहिनायदागादिद्रस्यकर्मसुकृतापुरुणि ॥ महिज्योतिर्निहि
तंवृक्षणास्वामापुंकंचरतिविभ्रतीगोः । विश्वंस्वान्नसंभृतमस्त्रियायांयत्सीमिंद्रोऽअदधाम्नेजनाय ॥ इंद्रहृद्यामको
शाऽअभूधन्यज्ञायशिक्षगृणतेसखिभ्यः । दुर्मायवोदुरवामर्त्यासोनिगुणिगोः रिपवोहंत्वासः ॥ ३ ॥ संघोपः शृण्वेवमैर
मित्रैर्जहीन्येष्वशान्तिपिष्ठां । वृथेमधस्ताद्विरुजासहस्वजहिरक्षोमघवन्नघयस्य ॥ उद्धुहुरक्षः सहसूलमिद्रुवृश्चामच्यं प्र
त्यग्रं शृणीहि । आकीर्तयतः सलल्लूकंचकथं ब्रह्माद्विपेतपुपिहेतिर्मस्य ॥ स्वस्तयेवाजिभिश्चप्रणेतः संयन्महीरिपऽआसत्सि
पूर्वीः । रायोवृन्तारोवृहृतः स्यामासेऽअस्तुभगऽइंद्रप्रजावान् ॥ आनोभरुभगमिद्रुद्युमंतं नितेदेष्णस्यधीमहिप्ररेके ।
कुर्वऽइवपप्रथेकामोऽअस्मेतमापृणवसुपतेवसूनां ॥ इमं कामं मं दयागोभिरश्वैश्चंद्रवतारार्धसापप्रथश्च । स्वयं वोमति

भिस्तुभ्यं विप्राऽदं द्राययाहः कुशिकासोऽअक्रन् ॥ आनो गोत्राददं हि गोपतेगाः समसाम्भ्यं सनयो यंतु गार्जाः । द्विवक्षाऽ
 असिधृपमसत्यशुष्मोऽसम्भ्यं सुमधवन्वो धिगोदाः ॥ शुनं हुवेममघवानि मिद्रमसिन्भरे नृतं मवाजसाती । शृण्वन्तं मग्रम्
 तये समस्तु म्रतं वृत्राणि संजितं धनानां ॥ ४ ॥ (३।३।२) शासद्बहिर्दुहितुर्न स्तर्थागा द्विद्राऽऽकृतस्य दीधितिसपर्यन् ।
 पितायत्र दुहितुः सेकं मुं जन्तं शग्म्ये न मनसा दधन्वे ॥ न जामयेतान्वोरिक्थमार्कचकार्गर्भसंनि तु निधानं । यदी
 मातरौ जनयंतवहिर्मन्यः कर्ता सुकृतोरन्यऽकुंधन् ॥ अग्निर्जज्ञे जुह्वा इरेजमानो महस्पृत्रोऽअरुयस्य प्रयक्षे । महान्ग
 भो मद्भ्याजातं मे पां मही प्रवृक्षयै श्वस्य यज्ञे ॥ अभिजैत्री रसचंत स्पृधानं महिज्योतिस्तमसो निरजानन् । तं जानतीः प्र
 त्युदायन्नुपासः पतिर्गवां मभनूदे कऽइंद्रः ॥ व्रीळो सतीरभिधीराऽअतुंदन्नाचा हि न्यन्मनसा सप्तविप्राः । विश्वामि विद
 न्पथ्या मृतस्य प्रजान्नित्तानमसा विवेश ॥ ५ ॥ विदद्यदी सुरमारुणमद्रेर्महिपाथः पूव्यं सऽयक्षः । अग्रं नयत्सु पद्यक्षरा
 णामच्छारव प्रथमार्जानती गात् ॥ अगच्छदु विप्रतमः सखीयन्नसूदयत्सुकृते गर्भमद्रिः । ससानमर्यो युवभिर्मत्ससन्नया
 भवदंगिराः सद्योऽअर्चन् ॥ सतः सतः प्रतिमानं पुरोभूविंश्वा विदुजनिमाहंति शुष्णं । प्रणो द्विवः पद्वीर्गन्वुरचन्त सत्वास
 खीं रसुंचन्नि रयद्यात् ॥ निर्गव्यतामनसा सेदुरकैः कृष्णानासोऽअमृतत्वार्यगातुं । इदं चिन्नु सदनं भूये पां ये न मासोऽ

(३।३।२) शासद्बहिरिति द्वाविंशत्यृचस्य सूक्तस्यैपीरथि कुशिकदं द्रस्त्रिष्टुप् ।

असिपासमृतेन ॥ संपश्यमानाऽअमदन्नभिस्वंपयःप्रलस्यरेतसोदुधानाः । विरोदसीऽअतपद्धोपऽएपांजातेनिष्ठाम
 दधुगोर्ध्वीरान् ॥ ६ ॥ सजातेभिर्धृत्रहासेदुह्वैरुदुस्त्रियाऽअसृजदिद्रोऽअकैः । उरूच्यैस्सघृतवभ्रतीमधुस्वाद्वा
 दुदुहेजेन्यागैः ॥ पित्रेचिचक्रुःसदनंसमस्मद्वित्विपामत्सुकृतोविहिल्यन् । विष्कन्तःस्कंभेनानजनित्रीऽआसी
 नाऽऊर्ध्वरभसंविमिन्यन् ॥ महीयदिधिपणाशिश्नधेधात्सद्योवृधंविभ्वैरोदस्योः । गिरोयस्सिन्नवद्याःसमीचीचि
 श्वाऽइंद्रायतधिपीरनत्ताः ॥ मद्यातैसख्यंयदिमशकीरावृत्रघ्नेनियुतोयतिपर्वीः । महिस्तोत्रमवुऽआगन्मसुरेस्माकंसुम
 धवन्नोधिगोपाः ॥ मद्विक्षेत्रपुरुश्चंद्रंविद्वानादित्सखिभ्यश्चरथंसमेरत् । इंद्रोनृभिरजनदीद्यानःसाकंसूर्यमपसंगा
 तुमन्नि ॥ ७ ॥ अपश्चिदेपविभ्योऽदमूनाःप्रसुधीचीरसृजद्विश्चद्राः । मर्च्यपुनानाःकविभिःपुवित्रैद्युभिर्हिन्वत्य
 कुभिर्धनुत्रीः ॥ अनुकृष्णोयसुधितिजिहातेऽउभेसूर्यस्यमंहनायजत्रे । परित्येतैमद्विमानंदृजध्यैसखायऽइंद्रकाम्याऽ
 रुजिष्याः ॥ पतिर्भववृत्रहन्सतृतानांगिरांविश्वार्युर्ध्वपभोवयोधाः । आनोगहिसख्येभिःशिवेभिर्महान्महीभिरु
 तिभिःसरण्यन् ॥ तमंगिरस्वन्नमसासपर्यद्यव्यंकृणोमिसन्यसेपुराजां । द्रुहोवियाहिचहुलाऽअदेवीःस्वश्चनोमयव
 न्त्सातयेधाः ॥ मिहःपावकाःप्रतताऽअभूचन्स्वस्तिनःपिपृहिपारमासां । इंद्रत्वंरथिरःपाहिनोरिपोमक्षर्मक्षुकुणहि
 गोजितोनः ॥ अदेदिष्टवृत्रहागोर्पतिर्गाऽअंतःकृष्णाऽअरुषैर्धर्मभिर्गात् । प्रसतृतादिशमानऽकृतेनदुरंश्चविश्वोऽअ

वृणोदपस्वाः ॥ शुनंहुवेममघवानमिन्द्रं ॥ ८ ॥ (३।३।३) इन्द्रसोमसोमपतेपिवेममाध्यंदिनंसवनंचारुयत्ते । प्रमुथ्याशिप्रेमघवदृजीपिन्विमुच्याहरीऽइहमादयस्व ॥ गवाशिरमंथिर्निमिन्द्रशक्रंपिवासोमंररिमातेमदाय । ब्रह्मकृतामारुतेनागणेनसजोपरुद्रैस्तृपदाचूषस्व ॥ येतेशुष्मयेताविपीमवर्धन्नचैतइन्द्रमरुतस्तुऽओजः । माध्यंदिनेसवनं च अहस्तुपिचारुद्रेभिःसर्गणःसुशिप्र ॥ तइहर्षस्यमधुमद्विप्रइन्द्रस्यशर्धोमरुतोयऽआसन् । येभिर्धृत्रस्यैपितोघिवेदा मर्मणोमन्यमानस्यमर्म ॥ मनुष्यदिन्द्रुसर्वनंजुपाणःपिवासोमंशश्वेतेवीर्याय । सऽआर्ववृत्स्वहयैश्वयुशैःसरुण्युभिरुपोऽअर्णोस्तिस्रपि ॥ ९ ॥ त्वमपोयच्छुन्नंजघन्वाऽअत्याऽइवमार्तृजःसर्तवाजौ । शयानमिन्द्रचरतावधेनवत्रिवांसंपरिद्रेवीरदेवं ॥ यजामुऽइक्षमसावृद्धमिन्द्रंवृहंतमुष्वमजरंयुवानं । यत्प्रियेममतुर्गुशिर्यस्यनरोदसीमहिमानममाते ॥ इन्द्रस्यकर्मसुकृतापूरुणिव्रतानिदेवानमिनंतिविश्वे । द्वाधारयःपृथिवीद्यामतेमांजजानसूर्यमुपसंसुदंसाः ॥ अद्रोघसूत्यं तत्रतन्महित्वंसद्योज्जातोऽअपिवोहुसोम । नद्यावऽइन्द्रतवसस्तुऽओजोनाहानमासाःशुरदोचरंत ॥ त्वंसद्योऽअपि वोज्जातऽइन्द्रमदायसोमंपरुमेव्योमन् । यज्जुधावापृथिवीऽआविवेशीरधाभवःपूर्यःक्लारुधायाः ॥ १० ॥ अहन्नहिप रिशयानमर्णोऽओजायमानंतुविजाततव्यान् । नर्तेमहित्वमनुभूदघद्यौर्येदून्ययास्त्रिग्याऽक्षमवस्थाः ॥ यज्ञोहितऽ

(३।३।३) इन्द्रसोममितिसप्तदशचस्यसूक्तस्यविद्यामित्रइन्द्रबिष्टुप ।

इन्द्रयर्धेनोभूदुतम्रियःसुतसोमोमिधैर्धः । यज्ञेनयज्ञमवयुज्ञियःसन्त्यज्ञस्तेवज्रमहिहृत्यऽआवत् ॥ यज्ञेनैन्द्रमवसाचक्रेऽ
 अयर्गनेनसन्नायुनव्यसेवदृत्वां । यःस्तोमैर्भिर्वाङ्मेषूव्यैर्भिर्योमध्यमेभिरुतनूतनेभिः ॥ विवेपयन्माधिपणोज्ञानुस्त
 धेपुरापायार्द्रादिद्रुमहः । अंहसोयत्रपीपृद्यर्धानोनावेवयातमुभयैद्वयंते ॥ आपूर्णोऽअस्यकुलशःस्वाह्रांसेकैवकोशंसिसि
 चेपिर्ध्व । समुप्रियाऽआयवृन्मदायप्रदक्षिणिद्रुभिस्सोमसऽइन्द्रं ॥ नत्वागभीरःपुरुहूतसिधुर्नाद्रयुःपरिपंतौवरंत ।
 इत्थासलिन्यऽइपितोयद्रिद्रादृढंचिदरुजोगव्यमूर्ध्वं ॥ शुनंहुवेम० ॥ ११ ॥ (३।३।४) प्रपर्वतानामुशुतीऽउप
 स्यादभ्येऽइवविपितेहासमाने । गावैवशुश्रेमातरारिहाणेविपाइच्छुतुद्रीपर्यसाजवेते ॥ इन्द्रैपितेप्रसवंभिर्धमाणेऽअ
 च्छासमुद्रंरुध्यैवयाथः । समाराणेऽङ्गुर्मिभिःपिन्यमानेऽअन्यार्वामुन्यामप्येतिशुश्रे ॥ अच्छासिधुमातृतेमामयासं
 विपाशमुर्वीसुभगामगन्म । वृत्समिवमातरांसरिहाणेसमानंयोनिमनुसंचरती ॥ एनावयंपर्यसापिन्यमानाऽअनुयो
 निंदेवकृतंचरतीः । नवर्तयेप्रसवःसर्गतकःक्रियुर्विप्रो नद्योजोहवीति ॥ रमध्वमेवचसेतोम्यायऽऋतावरीरुपमुहुते
 मेवैः । प्रसिधुमच्छावृहतीर्मनीपावस्युरहेकुशिकस्यसूनुः ॥ १२ ॥ इन्द्रोऽअस्मौऽअरदृद्धज्रंवाहुरपाहन्वृत्रंपरिधि

(३।३।४) प्रपर्वतानामितित्रयोदशर्चस्यासूक्तस्यविधाभिन्नऋपिःचतुर्थीपष्ठयष्टमीवशमीनांगानदीऋपकानयोदेवताःएनावयमेतद्वचआ-
 तेकारोरितिसितृणांविधाभिन्नोदेवताइन्द्रोअस्मानितिद्वयोरिन्द्रस्त्रिवंत्यानुष्टुप् ।

नदीनां । देवोनयत्सवितासुपाणिस्तस्यवयंग्रसवेयामडुर्वीः* ॥ प्रवाच्यैशश्वधावीर्यं तदिन्द्रस्यकर्मयदाहिविबुधत् ।
 विवज्रेणपरिपदोजघानायन्नापोर्यनमिच्छमानाः ॥ एतद्वचोजरितमार्गमृष्टाऽआयत्तेषोपानुत्तरायुगानि । उक्थेषु
 कारोप्रतिनोजुपस्वमानो निकः पुरुषत्रानमस्ते ॥ ओषुस्वसारः कारवैशृणोतययौवोदूरादनसारथेन । निषूनमध्वंभव
 तासुपुराऽअंधोऽअक्षाः सिंधवः स्रोत्याभिः ॥ अतैकारोशृणवामावर्चासियुयार्थदूरादनसारथेन । नितेनंसपी
 प्यानेयुयोपामर्योयैवकन्याशश्वचेतै ॥ १३ ॥ यदुंगत्वाभरताः संतरैरुर्गव्यन्मामंऽइषितऽइंद्रजुतः । अपादिहप्र
 सवः सर्गतक्तऽआवोवृणे सुमतिं यक्षिणानां ॥ अतारिपुर्भरतागव्यवः समभक्तविप्रः सुमतिं नदीनां । प्रपिन्वध्वमिपयं
 सीः सुराधाऽआवृक्षणाः पुणध्वंयातशीभं ॥ उद्वऽऊर्मिः शम्यां हृत्वापोयोक्ताणिमुचत । मादुष्कृतौव्येनसाह्यौशूनमा
 रतां ॥ १४ ॥ (३।३।५) इंद्रः पूर्भिदातिरुहासमुकविंददसुदयमानो विसन्नू । ब्रह्मजुतस्तुन्यावाचृधानोभूरिदात्र
 ऽआपृणद्रोर्दसीऽउभे* ॥ मूलस्येतविपस्यप्रजुतिसिर्यमिवाचर्ममृतायभूर्यन् । इंद्रक्षितीनामसिमानुपीणांविशांदवी
 नामतूर्पूर्वयावा ॥ इंद्रोवृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्रमायिनाममिनाद्वर्षणीतिः । अहन्व्यसमशध्वनेज्वाविधेनाऽअकृ
 णोद्राम्याणां ॥ इंद्रः स्वर्पाजुनयन्नहानिजिगायोशिग्भिः पृतनाऽअभिष्टिः । प्रारोचयन्मनं देकेतुमह्नामविदुज्जयोतिर्बु
 (३।३।५) इंद्रः पूर्भिरित्येकादशचर्चससृक्तस्यविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

हृतेरणांय ॥ इन्द्रस्तुजोवर्हणाऽआर्विशनुवद्वर्धनोनयांपुरुषाणि । अर्चैतयद्विर्यऽइमाजिरेत्रेप्रमवर्णैर्मतिरच्छुक्रमासां
 ॥ १५ ॥ महोमहानिपनयंत्यस्यैद्रस्यकर्मसुकृतापुरुषाणि । वृजनेनवृजिनान्सर्पिपेपमायाभिर्दस्यूरभिर्मृत्योजाः ॥ यु
 धेद्रोमहाचरियश्चकारदुयेभ्यः सत्पतिश्चर्यणिप्राः । विवस्वतुःसदनेऽअस्यतानिविप्राऽउक्थेभिःकृययौगृणंति ॥ सुत्रा
 साधुवैरप्यसहोदांससुवांसस्वरूपश्चदेवीः । ससानुयःपृथिवीधामुतेमामिद्रमदृत्यनुधीरणासः ॥ ससानांल्याऽउतसूर्य
 ससानेद्रःससानपुरुभोजसंगां । हिरण्ययमतभोगंससानहृत्पीदस्युन्प्रायुवर्णमावत् ॥ इन्द्रऽओषधीरसनोदहानिवन
 स्पतीऽरसनोदुतरिक्षं । विभेद्वलंदुनुदेविवाचोर्थाभवदमिताभिकृतूनां ॥ १६ ॥ (३।३।६) तिस्रा
 हरीरथुऽआयुज्यमानायुहिवायुर्ननियुतोनोऽअच्छ । पिवास्वधोऽअभिसृष्टोऽअस्मेऽइन्द्रस्वाहारदिमातेमदाय ॥ उपो
 जिरापुरुहुतायुसस्त्रीदरीरथस्यधूर्वायुनजिम । द्रुवद्यथासंभृतंविश्वतश्चिदुपेभंयुज्ञमावहातुऽइन्द्रं ॥ उपोनयस्वधूपणा
 तपूपोतेर्मयत्वंधूपमस्वधावः । ग्रसेतामभ्याविमुचेहशोणादिवेदिवेसृष्टशीरद्विधानाः ॥ ब्रह्मणातेब्रह्मयुजायुनजिम
 हरीसखायासाधुमादऽआशू । स्थिररथंसखाभिद्राधितिष्ठन्प्रजानन्विद्राऽउपयाहिंसोमं ॥ मातेहरीवृषणाव्रीतपृष्ठानि
 रीरमन्यजमानांसोऽअन्ये । अत्यायाहिशश्वतोवयंतैरसुतेभिःकृणवामसोमैः ॥ १७ ॥ त्वयंसोमस्त्वमेह्यवाइंशश्व

(३।३।६) तिस्राहरीइत्येकादशर्चससूक्तस्यविश्वामित्रइन्द्रविष्टुप् ।

समंममनोऽअस्यपीहि । अस्मिन्यनेर्वहिष्यानिपद्यादधिष्वेजंठरऽइंदुमिंद्र ॥ स्त्रीर्णतेवहिःसुतऽइंद्रसोमःकृताधाना
 ऽअत्तेतेहरेरभ्यां । तदोक्रमेपुरुशाकोयपृष्णेमैरुत्यतेतुभ्यंराताहुर्वीणि ॥ इमंनरःपर्वतास्तुभ्यमापःसमिद्रुगोभिर्मधु
 मंतमकन् । तस्यागत्यामुमनोऽऋचपाहिमजानन्यिद्रान्पथ्याइअनुस्वाः⁺ ॥ यौऽआर्भजोमरुतऽइंद्रसोमेयत्वांमवधे
 न्नर्भयन्गणस्ते । तेभिरितंसजोर्वावायशानोइनेःपित्रजिह्वासोममिंद्र ॥ इंद्रपित्रस्वधयाचित्सुतस्याग्नेर्घोपाहिजिह्वा
 यजत्र । अधुर्योर्गप्रयंतंनऋहस्ताद्धेतुर्वायुसंहविषोर्जुयस्व ॥ १८ ॥ (३।३।७) इमामपुप्रभृत्तिसा
 तयैध्याःनश्चभ्यदुतिभिर्यादिमानः । मुत्तसुतेवावृपेवधेनेभिर्यःकर्मभिर्महद्भिःसुश्रुतोभूत⁺ ॥ इंद्रायसोमाःप्रदिवो
 विदनाऽऋसुर्येभिर्दृपैर्वीचिहायाः । प्रयम्यमानान्प्रतिगृभायेंद्रपित्रपृषतस्यवृष्णः ॥ पित्रावधेस्वतर्वासासुतासु
 ऽइंद्रसोमसःप्रथमाऽवृतेमे । यथापित्रःपूर्व्याऽइंद्रसोमोऽपृवापाहिपन्योऽअद्यानवीयान् ॥ महौऽअर्मत्रोवृजनैघिर
 प्ययुऽप्रशर्यःपत्यतेधृष्ण्वीजः । नाहिविव्याचपृथिवीचूनन्यत्सोमसोऽहयैभ्यमर्मदन् ॥ महौऽवृत्रोवाचृधेवीर्यीयसमा
 चक्रैवृषभःकाव्येन । इंद्रोभर्गोवाजुदाऽअस्यगावःप्रजायतेदक्षिणाऽअस्यपृथ्वी⁺ ॥ १९ ॥ प्रयत्तिस्वधःप्रसवयथायु
 न्नार्पःसमुद्रंरुत्यैवजग्मुः ॥ अंतश्चिदिंद्रःसदमोवरीयान्यद्वीसोमःपुणतिद्रुग्धोऽअंशुः⁺ ॥ समद्रेणसिंधवोयादमानाऽ

(३।३।७) इमामपिबलेकादृशार्चस्यसूक्तम्यविधाभिश्चोदशम्याआंगिरमोपोरइंद्रश्चिद्रुप् ।

इन्द्रायसोमं सुतुं भरतः । अंशुं दुहंति हृस्तिनो भरित्रिर्मध्वः पुनंति धारयाणवित्रैः ॥ हृदाऽईव कुक्षयः सोमधानाः समीवि
 व्याचसर्वनापुरुणि । अन्नायदिन्द्रः प्रथमान्याश्वं व्रजं घन्वाऽजकृणीतसोमं ॥ आतूर्भरमाकिरेतपरिष्ठाद्विद्वाहित्या
 वसुपतिवसूनां । इन्द्रयत्नेमाहिन्दं त्रमस्त्यसम्यंतद्धयं श्वप्रयं धि ॥ अस्मे प्रयं धिमघवन्नृजीपिन्निरायो विश्ववारस्यभूरः ।
 अस्मे शतं शरदोजीवसेधाऽअस्मेऽधीराच्छयंतऽइन्द्रशिप्रिन् ॥ शुनं हुवेम ॥ २० ॥ (३।३।८) वान्रहत्याश्वशर्वसेष्ट
 तनापाह्याय च । इन्द्रत्वाय तयामसि ॥ अर्वाचीनुं सुतेमनऽवुत च धुः शतकतो । इन्द्रकृण्वंतुं त्राघतः ॥ नामानितेशतक
 तो विश्वार्वाभिर्गीभिरीमहे । इन्द्राभिमातिपाह्ये ॥ पुरुष्टुतस्य धामभिः शतेन महयामसि । इन्द्रस्य च र्पणीधृतः ॥ इन्द्रं वृत्रा
 यंहंत ये पुरुहूतमुपयुवे । भरं युवाजसातये ॥ २१ ॥ वाजे पुसासहिर्भयत्वामीमहे शतकतो । इन्द्रं वृत्राय हंतवे ॥ द्युन्नेपु
 नृतनार्जयेष्टुत्सुर्धुश्रवः सुच । इन्द्रसाक्ष्याभिमातिपु ॥ शुष्मिन्तं मनऽकृतये द्युस्मिन् पाहिजागृविं । इन्द्रसोमं शतकतो ॥
 इन्द्रियाणि शतकतो याते जने पुं च सु । इन्द्रतानितुऽआवृणे ॥ अर्गन्निद्रश्रवो वृहह्युन्नंदधिष्वदुष्टरं । उत्ते शुष्मं तिरामसि ॥
 अर्वावर्तोनऽआगृह्यथो शक्रपरावतः । उलोको यस्तेऽअद्रिघुऽइन्द्रहततुऽआर्गहि ॥ २२ ॥ (३।३।९) अभितपेवदी
 अभितपेवतिदशर्चस्यसूक्तस्य विद्वाग्मीन्द्रो गायत्री अलानुष्टुप । (३।३।९) अभितपेवतिदशर्चस्यसूक्तस्य विद्वाग्मीन्द्रः

(३।३।८) वान्रहत्यायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्य विद्वाग्मीन्द्रो गायत्री अलानुष्टुप ।
 प्रजापतिरिन्द्रिस्त्रिष्टुप (वान्यः प्रजापतिर्वा विद्वाग्मीन्द्रो वा)

धयामनीपामत्योनवाजीसुधुरोजिहानः । अभिप्रियाणिमर्मशुत्पराणिकवीडरिच्छामिसंदशेसुमेधाः⁺ ॥ इनोतपृच्छ
जनिमाकथीनामनोभृतःसुकृतस्तक्षतृद्यां । इमाऽतप्रेण्योद्वर्धमानामनोवाताऽअधनुधर्मणिगमन् ॥ निपीमिदन्नगु
ह्यादर्धानाऽउतक्षत्रायरोदसीसमैजन् । संमात्राभिर्मिरेयेमुरुगीऽअंतर्महीसमृतेधायसेधुः ॥ आतिष्ठंतपरिविंश्वेऽ
अभूपन्निष्ठयोऽसन्नश्चरतिस्वरोचिः । महत्तद्वृणोऽअसुरस्यनामाविश्वरूपोऽअमृतानितस्या⁺ ॥ अस्तपूर्वावृषभोज्या
यानिमाऽअस्यशूरुधःसंतिपूर्वाः । दियौनपाताविदथस्यधीभिःक्षत्रंराजानाप्रदिवोदधाथे ॥ २३ ॥ त्रीणिराजाना
विदथेपूरुणिपरिविश्वानिभूपथःसदांसि । अपश्यमन्नमनसाजगन्वान्नतेगंधर्वाऽअपियायुकैशान् ॥ तदिद्व्यस्यसवितुर्नकिं
स्यधेनोरानामभिर्मिरेसकग्यंगोः । अन्यदन्यदसुर्थवसानानिमायिनोमभिरूपमस्मिन् ॥ तदिद्व्यस्यसवितुर्नकिं
मैहिरण्ययीममतिंयामशिश्नेत् । आसुष्टुतीरोदसीविश्वमिन्येऽअपीवयोगाजनिमानिवब्रे ॥ युवंप्रलस्यसाधयोमहोय
द्वैर्यीस्यस्तिःपरिणःस्यातं । गोपाजिह्वस्यतस्थुपोविरूपाविश्वेपश्यतिमायिनःकृतानि ॥ शुनंहुयेम० ॥२४॥ (३।४।१)
इंद्रमतिर्हृदऽआयच्यमानाच्छापतिस्तोमतप्राजिगति । बाजागृविर्विदधेशस्यमानेन्द्रयत्तेजायतेविद्धितस्य ॥ द्विय
श्चिदापूव्यांजायमानाविजागृविर्विदधेशस्यमाना । भद्रावखाण्यर्जुनावसानासेयमस्मेसन्नजापित्र्याधीः⁺ ॥ यमाचि

(३।४।१) इंद्रमतिरिति नवचंस्वसूक्तस्य विश्वामित्रद्रक्षिण्ण ।

दन्नयमधुरसूतजिह्वायाऽअग्रपतदाह्यस्थात् । यपूँपिजाताभिथुनासचेतवमोहनात्तपुष्वुग्रदएता ॥ नकिरेपांनिदिता
 मत्यप्येऽअस्माकंपितुरोगोपुशोधाः । इन्द्रऽएपाहंहितामाह्निवानुहोत्राणिससृजेदंसनावान् ॥ सखाह्यत्रसखिभिर्नि
 र्गवैरभिर्याससर्वभिर्गाऽअनुगमन् । सत्यतादिद्रौदुशभिर्दशग्वैःसूर्यविवेदुतमसिद्धियन्तं ॥ २५ ॥ इन्द्रोमधुसंभृतमस्त्रिया
 यांपद्मद्विवेदशुक्लमेगोः । गुहाहितंगुह्यगूढमुहस्तेदधेदक्षिणेदक्षिणावान् ॥ ज्योतिर्वृणीततमसोविज्ञानन्नारेस्या
 मदुरितादुभीकं । इमागिरिःभोमपाःसोमवृद्धजुपस्वैद्रपुरुतमस्यकारोः ॥ ज्योतिर्यज्ञायरोदसीऽअनुग्याद्वारेस्यामदु
 रितस्यभूरः ॥ भूरिचिद्धितुजुतोमत्यस्यसुपारासोवसयोवह्णावत् ॥ शुनं० ॥ २६ ॥ इतितृतीयाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

अष्टादशाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि १० ऋच १३७ ॥ त्यागः ॥ इन्द्रायेदं. ६१ नद्याइ. २ नदीभ्य. विश्वामित्रा. नदीभ्य.

इन्द्राये. २ विश्वामित्राये. नदीभ्य. विश्वामित्राये. नदीभ्य. ३ इन्द्राये. ६३ ॥ तृतीयेद्वितीयः ॥ २ ॥

इमत्थागायत्रंछातूनउपनआयाह्यष्टाययंतंपंचवाहंतंत्वामैन्द्रधुमस्यमरुत्वान्सद्योहशंसामहामिन्द्रःस्वाहाचर्पणीधृतं
 द्यादशाद्यांत्यौतृचीजागतगायत्रौधानावंतमष्टौपूर्वाधगायत्रंपष्टीजगतींद्रापर्वताचतुर्विंशतिराद्यैंद्रापर्वतीपंचदश्या
 विदेवाचैससर्पयैचतस्रोस्थांगस्तुतयौत्याअभिशापार्थास्तावसिष्ठेपिण्योनवसिष्ठाःशृण्वंतिदशमीपोळश्यौजगत्तौ
 त्रयोदशीगायत्रींदादशीविंशोद्गाविंशोनुष्टुभौष्टादशीवृहतींममहेव्यधिकोक्तगोत्रःप्रजापतिर्हिचैभ्यदेवंहोपसः ॥ १ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (३।४।२) इन्द्रत्वावृषं वयं सुते सोमं हवामहे । सपाहिमध्योऽअंधसः ॥ इन्द्रं कतुविदं सुतं सोमं
 हर्यपुरुद्रुतं । पित्रार्घ्यं स्वतादृषिं ॥ इन्द्रप्रणो धिता वानं यज्ञं विभ्वेभिर्देवेभिः । तिरस्त्वानविदपते ॥ इन्द्रसोमाः सुताऽ
 इमे तत्र प्रयत्ति सत्पते । क्षयं चंद्रासुऽइंदवः ॥ दुधिष्व्याजठरे सुतं सोमं मिन्द्रवरेण्यं । तव द्युक्षासुऽइंदवः ॥ १ ॥ गिर्विणः
 पाहिर्नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे । इन्द्रत्वादातमिच्छशः ॥ अभिद्युन्ना निव निनुऽइंद्रं स च तंऽअक्षिता । पीत्थी सोमं स्यवा
 दृधे ॥ अर्वायतो नऽआगहि परावतंश्च वृत्रहन् । इमा जुषस्वनो गिरः ॥ यदंतरार्परावतं मर्वायतं च हूयसे । इंद्रे हततुऽ
 आगहि ॥ २ ॥ ३।४।३) आतूनंऽइंद्रं मद्गन्धुयानः सोमपीतये । हरिभ्यां याह्यद्विवः ॥ सत्तो होतानऽऋत्विर्यं स्ति
 स्तिरेव हि रानुपक् । अयुञ्जन् प्रातरद्रयः ॥ इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियंतुऽआवहिः सीद । वीहि शूरपुरोळाशं ॥ रां धिस
 वने पुणऽएषु स्तोमेषु वृत्रहन् । उक्थेऽप्यिन्द्रं गिर्यणः ॥ मतयः सोमपा मुंरिहंति शर्वसुस्पतिं । इंद्रं वृत्सं न मातरः ॥ ३ ॥
 समं दस्वाह्यं सोरार्धं सेतुन्वामहे । नस्तोतारं निदेकरः ॥ वयमिन्द्रत्वाय वो हविर्मतो जरामहे । उत त्वमस्स युर्वसो ॥
 मारेऽअस्मद्विमुमुचो हरिः प्रिया वाड्या हि । इंद्रं स्वधा वो मत्स्वेह ॥ अर्वा च त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्रं केशिना । घृतं स्तूय
 (३।४।२) इन्द्रत्वेति नवचं स्स सूक्तम्य विश्वाभि न इन्द्रो गायत्री । (३।४।३) आतूनं इद्रेति नवचं स्स सूक्तम्य विश्वाभि न इन्द्रो गायत्री ।

हिरासदे ॥ ४ ॥ (३।४।४) उपनःसुतमागहि सोममिद्रगवाशिरं । हरिभ्यांयस्तेऽअस्युः⁺ ॥ तमिद्रमदुमार्गहिव
 हिंष्टाग्रायभिःसुतं । कुविश्यस्यतृणवः ॥ इन्द्रमित्यागिरोममाच्छागुरिपिताऽइतः । आवृतेसोमपीतये ॥ इन्द्रसोमं
 स्यपीतयेस्तोमैरिहहवामहे । उक्थेभिःकुविद्रागमत् ॥ इन्द्रसोमाःसुताऽइमेतान्दधिव्यशतक्रतो । जठरेवाजिनीवसो
 ॥ ५ ॥ विद्महिहत्वाधनंजयंवाजेपुदधंपंकवे । अद्यतिसुन्नमीमहे ॥ इममिद्रगवाशिरंयवाशिरंचनःपिव । आगत्यावृ
 पभिःसुतं⁺ ॥ तुभ्येदिद्रस्वऽओक्येद्रुसोमंचोदामिपीतये । एपरारंतुतेहृदि⁺ ॥ त्वांसुतस्यपीतयेप्रक्षमिद्रहवामहे ।
 कुशिकासौऽअवस्यवः ॥ ६ ॥ (३।४।५) आयाह्यवाडुपवंधुरंषास्तेवेदनुप्रदिवःसोमपेयं । प्रियासखायाविमुचोप
 व्रहिस्त्वामिमेहव्यवाहोहवते ॥ आयाहिपूर्वोरतिचर्पणीरोऽअर्यऽआशिपऽउपनोहरिभ्यां । इमाहित्यामुतयुःस्तोमत
 द्राऽइन्द्रहृदयेतेसख्यंजुपाणाः⁺ ॥ आनौयज्ञंमोवृधंसजोपाऽइन्द्रदेवहरिभिर्याहितूर्यं । अंहहित्वामितिभिर्जोहवीमिधु
 तप्रयाःसधमादेमधूनां ॥ आचत्वामेतावृपणावहतोहरीसखायासुधुरास्वंगा । धानावदिद्रुःसर्वनंजुपाणःसखास
 ख्युःशृणवद्वंदनानि ॥ कुचिन्मार्गोपांकरसेजनस्यकुविद्राजानंमधवन्नृजीपिन् । कुचिन्मंऽऋषिपिपांसंसुतस्यकुचिन्मे
 वस्वोऽअमृतस्यशिक्षाः⁺ ॥ आत्वोवृहतोहरंयोजुजानाऽअर्वागिद्रसधमादौवहंतु । प्रयेद्विताद्वियऽऋजंत्याताःसुसंभृ

(३।४।४) उपनइतिनवर्चस्यसूक्तस्यविद्यामित्रइन्द्रोगायत्री । (३।४।५) आयाह्यवोदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यविद्यामित्रइन्द्रस्त्रिष्टुप् ।

द्रासोपपभस्यमराः^१ ॥ इन्द्रपित्रृपंधूतस्यवृष्णाऽआयंतैश्चेनऽवशतेजभारं । यस्यमंदेच्यावयसिप्रकृष्टीर्यस्यमदेऽअप
 गोत्रायंचयं ॥ शुनंहवेम० ॥ ७ ॥ (३।४।६) अयंतंऽअस्तुहृतःसोमऽआहारिभिःसुतः । जुषाणऽइन्द्रहारिभिर्नऽ
 आगह्यातिष्ठहारितुरथं ॥ हुर्यनुपसमर्चयःसूर्यहुर्यन्नरोचयः । विद्वान्धिकित्वान्दूर्यश्वघर्षसऽइन्द्रविश्वान्ऽअभिश्चियः ॥
 चामिन्द्रोहारिधायसंपृथिवीहारिर्यपसं । अधारयद्भरितोभूरिभोजनंययोरंतर्हरिश्चरत् ॥ जज्ञानोहरितोवृषपाविश्वमाभा
 तितोचुनं । हर्यश्वोहारितंधत्तऽआयुधमावयन्वाहोहरिं ॥ इन्द्रोहृतमजुनंयज्यशुक्रगीवृतं । अपावृणोज्जरिभिरीद्रि
 भिःमृतमुह्राहारिभिराजत ॥ ८ ॥ (३।४।७) आमंद्ररिन्द्रहारिभिर्योहिमयूररोमभिः । मात्याकेचिन्नियमन्विनपा
 शिनोतिधन्यंवृताऽइहि ॥ वृत्रस्त्रादोयलंरुजःपुरांदुर्मोऽअपामजः । स्यात्तारथस्यहयोरभिस्वरऽइन्द्रोहृत्ताचिदाऽरुजः^२ ॥
 गंभीराऽउज्जुर्धीऽरियुक्तुपुप्यसिगाऽइय । प्रसुगोपायचसंधेनवायथाहृदंकुल्याऽइवाशत ॥ आनस्तुजैरयिभरांशंनम्रे
 तिजानते । वृक्षंपकंफलंमंकीर्धधूनुर्हीन्द्रसंपारणंसु ॥ स्वयुरिन्द्रस्वराळसिस्मदिष्टिःस्वर्यशस्तरः । सर्वावृधानऽओज
 सापुरुष्टुभवानःसुश्रवस्तमः ॥ ९ ॥ (३।४।८) युध्मस्यतेवृषभस्यस्वराजऽउग्रस्ययूनःस्थारिरस्यघृध्वैः । अजूर्यतो
 (३।४।६) अयंतइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रद्रोवृहती । (३।४।७) आमंद्रैरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रद्रोवृहती ।
 (३।४।८) युध्मस्यतइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यविश्वामित्रद्रक्षिप्रपु ।

वज्रिणोवीर्याङ्गैर्णाद्रथ्रुतस्यमहुतोमहानि ॥ महाऽअसिमहिपृष्ण्यैभिर्धनुस्पटुग्रसहमानोऽअन्यान् । एकोविश्वस्यमु
 वेनस्पराजासंयोधयाचक्षययाचजनान् ॥ प्रमात्राभीरिरिचैरोचमानःप्रदेवेभिर्विश्वतोऽअप्रतीतः । प्रमज्मनादिवऽ
 इन्द्रःपृथिव्याःप्रोरोमहोऽअंतरिक्षादजीपी ॥ उरुर्गभीरंजनुपाम्बु १ ग्रंविश्वव्यचसमवतंमतीना । इन्द्रसोमांसःप्रदिवि
 सुतासःसमृद्रंनक्षवतऽआविशंति ॥ यंसोममिन्द्रपृथिवीद्यावागर्भेनमाताधिभृतस्त्वाया । तंतेहिन्वंतितमुतेमृजंत्याध्व
 यवौवृषभपातवाऽउ ॥ १० ॥ (३।४।९) मरुत्याऽइन्द्रवृषभोरणायपियासोममनुज्वधंमदाय । आसिचस्वजठरेम
 ध्वऽऊर्मित्वंराजासिप्रदिवःसुतानां ॥ सुजोपाऽइन्द्रसगणोमरुद्भिःसोमंपिववृत्रहाशूरविद्वान् । जहिशत्रूरपमृधौनुदु
 स्वाथाभयंकृणुहिदिविश्वतोऽनः ॥ उतऽऽक्रतुभिर्ऋतुपाःपाहिंसोममिन्द्रदेवेभिःसखिभिःसुतनः । याँऽआभजोमरुतोयेत्वा
 न्यहन्वृत्रमर्धधुस्तुभ्यमोजः ॥ यत्वाहिहृत्येमघवन्नवर्धन्येशावरेहरिरीयेगविष्टौ । यत्वाननमनमनुमदंतिविप्राःपिवेद्रुसो
 मंसगणोमरुद्भिः ॥ मरुत्वतंवृषभंवायुधानमकवारिद्विब्यंशसमिद्रं । विश्वासाहुमवसेनूतेनावोग्रंसहोदामिहतहुवेम
 ॥ ११ ॥ (३।४।१०) सुचोर्हजातोर्धृपभःकृनीनःप्रभर्तुमात्रदधंसःसुतस्य । साधोःपिधप्रतिकामंयथातिरसाशिरःप्रथ
 मंसोम्यस्य ॥ यज्जार्यथास्तादृरस्यकामेशोःपीयूषमपिवोगिरिष्ठां । तंतेमातापरियोपाजनिनीमहःपितुर्दमऽआसिचद

(३।४।९) मरुत्यादित्रेतिभनर्गगराण्ययिआभिग्रदंद्रस्त्रिष्टुप । (३।४।१०) संचोहजातइतिपंचस्यसूक्तस्यविधामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप ।

अ० ॥ उपस्थार्यमातरुमन्मममपश्यदुभिसोममूर्धः । प्रयावयन्नचरुदृत्सोऽअन्यान्महानिचक्रेपुरुधप्रतीकः ॥ उ
 अस्तुरापाळुभिर्भूत्योजायथावशंतन्वचक्रऽएपः । त्वष्टारमिन्द्रोजनुपाभिभूयामुप्यासोममपिचमूड ॥ शुनंहुवेम०
 ॥ १२ ॥ (३।४।११) शंसामहामिन्द्रयस्मिन्विधाऽआकृष्टयःसोमपाःकाममव्यन् । यंसुक्रतुधिपणैर्विभ्रतष्टधनंष्ट्र
 त्राणांजनयंतद्वेयाः⁺ ॥ यंनुनकिःपुर्तनासुस्वराजंद्दितातरतितनृतमंहरिष्ठां । इनतमःसर्वभियोहशूषेःपृथुञ्जयाऽअमि
 नादायुर्दस्योः ॥ सहावापृतुत्तरणिनार्योव्यानशीरोदसीमेहनावान् । भगोनकारेहव्योमंतीनांपितेवचारुःसुहवोवयो
 धाः⁺ ॥ धर्तार्दिवोरजसस्पष्टऽऊर्ध्वोरथोनवायुर्वसुभिर्नियुत्वान् । क्षपांवस्ताजनितासूर्यस्यविभक्तभागंधिपणैर्यवा
 जं ॥ शुनंहुवेम० ॥ १३ ॥ (३।४।१२) इन्द्रःस्वाहापिचतुयस्यसोमऽआगत्यातुर्द्यौवपभोमरुत्वान् । ओरुव्यचाः
 पृणतामेभिरन्नेरास्यहविस्तन्वः^१ । आतेसपर्युजवसेगुनजिमययोरनुप्रदिवःश्रुष्टिमारवः । इहत्वाधेयुर्हर
 यःसुशिप्रपिवात्व^१ स्वसुष्टुतस्यचारोः ॥ गोभिर्मिमिधुर्दधिरसुपारामिन्द्रंज्यष्टवायधायसेगुणानाः । मंदानःसोमंपपिवो
 ऽर्कजिपिन्तरसमस्मभ्यंपुरुधागाऽइषण्य ॥ इमंकारमंदयागोभिरश्वैश्चंद्रवतारार्धसापप्रथश्च । स्वयवोमतिभिस्तुभ्यंचि
 (३।४।११) शंसामहामितिपंचस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइन्द्रस्त्रिष्टुप् । (३।४।१२) इन्द्रःस्वादेविपंचस्यसूक्तस्यविश्वामित्रइन्द्रस्त्रिष्टुप् ।

प्राऽइंद्रायावाहःकुशिकासौऽअक्रन् ॥ शुनंहुवेम० ॥ १४ ॥ (३।४।१३) चर्पणीधृतमघवानमुक्थ्य१ मिंद्रगिरोवृ
 शतकृतमणवंशाकिन्नरंगिरोमऽइंद्रमुपयंति ॥ आकरेवसौर्जरितापनस्यतेनेहसःस्तुभऽइंद्रोदुव
 हृतीरभ्यनूत । द्राघानंपुरुहंतुवृकिभिरमत्यजरमाणंदिवोदेवे ॥ नणामुत्वनृतमंगीभिरुक्थैरभिप्रवीरमर्चतासु
 विभ्वतः । द्राजसनिपूभिर्दूतूणिमसुरधामसाचमभिपाचंस्वविंद ॥ पूर्वोरस्यनिष्पिधोमत्यैपुरुवसूनिष्टथिवीधिभति ।
 स्यति । विवस्वतःसर्वनऽआहिपिप्रियेसंत्रासाहमभिमातिहनस्तुहि ॥ द्रुवोरस्यनिष्पिधोमत्यैपुरुवसूनिष्टथिवीधिभति ।
 वाधः । संसहसेपुरुमायोजिहतेनमोऽअस्यप्रदिवऽएकऽइंशे ॥ तुभ्यं ब्रह्माणिगिरऽइंद्रतुभ्यंसत्रावधिरेहरिचोजुपस्य ।
 इंद्रायद्यावऽओषधीरुतापोर्विरक्षंतिजीरयोवर्तानि ॥ १५ ॥ इंद्रमरुत्यऽइहपाहिंसोमंयथाशायतेऽअपिबःसुतस्य । तयप्र
 वोध्या३ पिरवसोनूतनस्यसखेवसोजरितुभ्योवयोधाः ॥ सर्वावशानऽइहपाहिंसोमंमरुद्भिर्द्रुसखिभिःसुतनः । जातंयस्या
 णीतीतवशूरशर्मन्नाविवासंतिकवयःसुयज्ञाः ॥ असूयैमरुतऽआपिरेपोमंद्रिंमिंद्रमनुदातिवाराः । तेभिःसाकंपिचतुघ्नब्रह्मा
 परिदेवाऽअभून्महेभरायपुरुहृतविभ्यै ॥ इदंन्यन्योर्जसासुतराधानापते । पिवात्वं१स्यगिर्यणः ॥ यस्तेऽअनुस्वधामसंतुतेनि
 दःसुतंसोमंद्रागुपःस्वेसधस्यै ॥ इदंन्यन्योर्जसासुतराधानापते । पिवात्वं१स्यगिर्यणः ॥ यस्तेऽअनुस्वधामसंतुतेनि

(३।४।१३) चर्पणीधृतमिषिद्धांशचसूक्तस्यविद्याभिर्नद्रिंमिंद्रमनुदातिवाराः अंतास्तिस्त्रोगाग्र्यः ।

यच्छतन्व । सत्याममसुतोम्यन्तः ॥ प्रतेऽअश्वेतुकुशयोः प्रद्वन्नक्षणाशिरः । प्रवाहशूरारधसे ॥ १६ ॥ (३।४।१४)
 धानावर्तकरं भिणमपूपैतमुक्थिन । इन्द्रप्रातर्जुपस्वनः ॥ पुरोळाशंपंचत्यंजुपस्वेद्रागुरस्वच । तुभ्यंहव्यानि सिस्रते ॥
 पुरोळाशंचनो घसो ज्योषया सिगिरश्चनः । ब्रधयुरिन् योषणां ॥ पुरोळाशंसनं श्रुतप्रातः सायेजुपस्वनः । इन्द्रकतुहितं नृह
 न् ॥ माध्यंदिनस्य सर्वनस्य धानाः पुरोळाशो मिन्द्रकृष्वेहचारं । प्रयत्नो ताज्जरितानूण्यो यो यृगायमाणऽउपगोभिरीष्ट
 ॥ १७ ॥ तृतीयैधानाः सर्वे नैपुरुष्टुतपुरोळाशुमाहुतं मामहस्वनः । ऋभुमंतवाजवंतं त्याकवे प्रयस्वंतऽउपशिक्षेमधीति
 भिः ॥ पूषण्यतैतच कृमाकरं भंहरियते हयैः धायधानाः । अपूपमद्विसर्गणो मरुद्भिः सोमं पिययृन् द्वाशूरविद्वान् ॥ प्र
 तिधाना भरततूर्यमस्मि पुरोळाशं धीरतमायनृणां । द्विवेदिवेसुहृशीरिद्रुतुभ्यं वधितुत्या सोमपेयाय धृष्णो ॥ १८ ॥
 (३।४।१५) इन्द्रापर्यता बृहदारथेन ग्रामीरिपऽआवहतं सुवीराः । वीतंहव्यान्यध्वरेपुदेवावधेधांगीभिर्लिळ्यामदंता ॥
 तिम्रासुकं मधवन्मापरागाः सोमस्य नृत्यामुपुतस्ययक्षि । पितुर्नपुत्रः सिचमारं भेतऽइन्द्रस्वादिययागिराशं चीयः ॥ शंसा

(३।४।१४) धानावर्तमित्यष्टर्चम्यगूच्छस्य विश्वामित्र इन्द्रस्त्रिष्टुप् आगाश्च तस्यो गायत्र्यः पष्ठो जगती । (३।४।१५) इन्द्रापर्यतेति चतुर्भि
 रशतृचस्य सूक्तस्य विश्वामित्र नपि रिद्रो देवता आद्याया इन्द्रापर्यतोपैतदस्याद्विद्वयोर्वा फलतश्च तस्य गारं यांगानि त्रिष्टुप् वशमीपोक्त इत्यौजगल्यो
 द्वावृशीविंशीद्वा विद्वयोनुष्टुभः त्रयोदशी गायत्री अष्टादशी रहती ।

वाध्वयोप्रतिमेगुणीर्हीद्रायवाहः कृणवावजुष्टः । एदंवाहिर्यजमानस्यसीदाथाचभद्रुक्थमिद्रायशस्तः ॥ जायेदस्तमघव
 न्सेदुयोनिस्तदित्वायुकाहरयोवहंतु । यदाकुदाचंसुनवांसोममग्निद्विदूतोर्धन्वात्यच्छ ॥ परायाहिमघवन्नाचयाही
 द्रन्नातरुमयत्रातिऽअर्धः । यन्नारथस्यबृहतोनिधानंविमोचनंवाजिनोरासमस्य ॥ १९ ॥ अपाःसोममस्तमिद्रप्रयाहि
 कल्याणीर्जायासुरणंगृहेतैः । यन्नारथस्यबृहतोनिधानंविमोचनंवाजिनोदक्षिणावत् ॥ इमेभोजाऽअंगिरसोविरूपाद्रि
 वरपुत्रासोऽअसुरस्यवीराः । विश्वामित्रायददतोमघानिसहस्रस्रवेप्रतिरंतऽआयुः ॥ रूपंरूपंमघवाचोभयीतिमायाः
 कृण्वानस्तन्वैऽपरिस्त्वां । त्रिर्यद्विवःपरिमुहुर्मागात्स्वैर्मैत्रैरनृतुपाऽऽकृतावा ॥ महाऽऽइवकृणुथश्लोकमद्रिभिर्मदतोगीभिर
 मर्णवंनृचक्षाः । विश्वामित्रोयदवहत्सुदासमप्रियायतकुशिकेभिरिंद्रः ॥ हुंसाऽऽइवकृणुथश्लोकमद्रिभिर्मदतोगीभिर
 ध्वरेसुतसर्वाः । देवेभिर्विप्राऽऽऽपयोनृचक्षसोविषिवध्यंकुशिकाःसोम्यमधु ॥ २० ॥ उपमेतंकुशिकाश्चेतयध्वमभ्यंरा
 येप्रमुंचतासुदासः । राजावृत्रंजघनत्मागपागुदगर्थायजातेवरऽआपृथिव्याः ॥ यऽइमेरोदसीऽउभेऽअहमिद्रमतुष्ट
 वं । विश्वामित्रस्वरक्षत्रिब्रह्मेदंभारतंजनं ॥ विश्वामित्राऽअरासतब्रह्मेद्रायवज्रिणैः । करदिन्नःसुरार्धसः ॥ कितेकृण्वं
 तिकीर्कटपगावोनाशिरंदुहेनतंपतिघर्म । आनोभरुप्रमगंदस्यवेदेनैचाशाल्वंमघवन्नंधयानः ॥ सुसर्परीरंमतिवारधमा
 नावहन्मिमायजुमर्दग्निदत्ता । आसूर्यस्यदुहिताततानश्रवोदिवेष्वमृतमजुर्गः ॥ २१ ॥ सुसर्परीरंभरुत्तयमेभ्योधि

श्रुतः पांचजन्यासु कृष्टिषु । सापक्ष्या इ नव्यमायुर्दधानायां मे पलस्तिजमद्रुग्रयो दुदुः ॥ स्थिरागावो भवतां वीलुरक्षो मे पा
विर्बहिमायुगं विशारि । इंद्रः पातल्ये ददतां शरीतोर रिष्टने मेऽ अभिनः सचस्व ॥ बलं धेहितनू नो बलं मिद्रानलुत्सुनः ।
नलं तोकाय तनयाय जीयसे त्वं हि वलदाऽ अमि ॥ अभिव्ययं स्वखदिरस्य सारमो जो धिहिस्पंदुने शिशपायां । अक्षवीळो
वीळितवीळ्यं स्वमायामा दुस्मादयं जीहिपोनः ॥ अयमस्मान्यनुस्पतिर्माचुहामाचरीरिपत् । स्वस्त्यागृहेभ्यऽ आयुसाऽ
आयिमोचनात् ॥ २३ ॥ इंद्रोतिभिर्वहुलाभिर्नोऽ अद्ययाच्छृष्टाभिर्मघवच्छूरजिन्य । योनो द्वेष्ट्य धरुः ससर्पदीप्त्यमुद्वि
धस्तमुप्राणोजहात् ॥ पुरशुं चिद्वितपतिं शिबलं चिद्विपृथति । इत्याचिद्विद्रुयेयं तीप्रयस्ताफेनमस्यति ॥ न सार्यकस्यचि
कितेजनासोलोपं नयंति पशुमन्यमानाः । नार्याजिनं वाजिनां हासयंति न गर्दुभं पुरोऽ अश्वान्नयंति ॥ इमऽ इन्द्र भरतस्य
पुत्राऽ अपपित्वां चि कितुर्न प्रपित्वं । हिन्यंत्यश्वमरणं न नित्यं ग्यावाजं परिणयं त्याजो ॥ २३ ॥ (३।५।१) इमं महो विद्वद्भ्या
यशं पशुभ्यः कृत्यऽ ईड्याय प्रजन्तुः । नृणो तु नो दम्यं भिरनीकैः नृणो त्वन्निद्रिं द्रुवैरजस्रः ॥ महिं महो न्द्रि वेऽ अर्चां पृथिव्यैका

(३।५।१) इमं महश्चिद्विद्वत्पुत्रस्य सूक्ष्मस्य वैश्वामित्रः प्रजापतिर्यिथो देवास्त्रिष्टुप् (सूक्ष्मेऽ प्रयोगं पञ्चे देवताः क्रमेण अग्निः १ विभो-
देवाः २ सावाष्ट्रयिची १ विभे. १ सूर्यगावाष्ट्रयिच्यः १ सावाष्ट्रयिची २ सौः १ विभेदेवाः १ सविता १ विभे. २ विष्णुः १ इंद्रः १
अधिनो १ विभेदेवाः ५ अग्निः १ एवं २२ ॥ उत्तरमूकैः अरिषा अविभेदेवाः) ।

मोमऽइच्छन्चरतिप्रजानन् । ययोर्हिस्तोमैविदधेपुदेवाःसपर्यवोमादयतिसचायोः⁺ ॥ युवोर्ऋतरोदसीसत्यमस्तुमहेपुणः
 सुवितायप्रभूतं । इदंदिवेनमोऽअग्नेपृथिव्यैसपर्यामिप्रयसायामिरहं ॥ उतोहिवाप्वर्थाऽआविविद्रऽऋतावरीरोदसी
 सत्ययाचः । नरश्चिद्वांसमिधेशूरसातौवधंदिरेपृथिविवेविदांनाः ॥ कोऽअद्भार्वेदकऽइहप्रवोचदेवाँऽअच्छापिंथ्याइ
 सत्ययाचः ॥ २४ ॥ कविर्नृचक्षाऽअभिपीमचष्टऽऋतस्ययोनविघृते
 कासमेति । ददृश्रऽएयामवमासदाँसिपरेपयागुह्येपुव्रतेयु ॥ २५ ॥ समान्यावियुतेदूरेऽअतिध्रुवेषुदेतस्थतुर्जागुरूके । उ
 मर्दती । नानाचक्रातेसदनंयथावेःसमानेनकृतुनासंविदुने⁺ ॥ समान्यावियुतेदूरेऽअतिध्रुवेषुदेतस्थतुर्जागुरूके । उ
 तस्वसारायुवतीभवतीऽआदुव्रयातेमिथुनानिनाम ॥ विश्वेदेतेजनिमासंविचिकोमहोदेयान्विचरन्तीनव्यथेते । एज
 द्रुयंपत्यतेविंश्वमेकंचरत्पतत्रिविपुणंविजातं⁺ ॥ सनापुराणमथैम्यारान्महःपितुर्जनिनुर्जामितन्नः । देवासोयत्रपनि
 तारऽएवैरुरापृथिव्युतेतस्थुरतः⁺ ॥ इमंस्तोमरोदसीप्रववीम्यदूदराःशृणवन्नग्निजिह्वाः । मित्रःसन्वाजोवरुणोयुवान
 ऽआदित्यासःकवयःपप्रथानाः⁺ ॥ २५ ॥ हिरण्यपाणिःसवितासुजिह्वस्त्रिरादिवोविदधेपत्यमानः । देवेषुचसवितः
 श्लोकमश्रेरादुस्सभ्यमासुवसर्वताति ॥ सुकृत्सुपाणिःस्ववाँऽऋतावादेवस्वष्टावसेतानिनोधात् । पूषण्वतंऽऋभवोमा
 दयध्वमध्वग्रायाणोऽअध्वरमेतष्ट ॥ विद्युर्द्रथामरुतंऽऋष्टिमंतोदिवोमयोऽऋतजाताऽअयासः । सरस्वतीशृणवन्पु
 शियासोधातारुयिंसहवीरंतुरासः ॥ विष्णुंस्तोमासःपुरुदुस्समर्काभगसेवकारिणोयामनिगमन् । उरुक्रमःकंकुहोयस्य

पूर्वोर्नर्मथतीयुवतयोजनित्रीः ॥ इन्द्रोविश्वेय्यैः पत्यमानंऽजभेऽआपप्रारोदसीमद्वित्वा । पुरंदुरोर्ध्वत्रहाधृष्णुपेणः
 संगृभ्यान्ऽआभराभूरिपन्धः ॥ २६ ॥ नासत्यामेपितरावंधुपृच्छासजात्यभश्चिनोश्चारुणाम् । युवंहिस्थोरचिर्दानो
 रयीणां द्वात्रंक्षेधेऽअर्कं नृदग्धा ॥ महत्तद्वः कवयश्चारुनामयच्छदेवाभवथविश्वऽइंद्र । सर्वऽरुमुभिः पुरुहूतश्चिये
 भिरिमांधियंसातयंतक्षतानः ॥ अर्यमाणोऽआदितिर्यशियासोदब्धानिवरुणस्यघ्नतानि । युयोतनोऽअनपत्यानिगंतोः
 प्रजायाधः पशुमौऽअस्तुगातुः ॥ देवानादूतः पुरुधमसूतोनागान्नोयोचतुस्र्यताता । शृणोतुनः पृथिवीर्धारुतापः सूयो
 नर्क्षत्ररुर्नृतरिक्षं ॥ शृण्वंतुनोपृयणः पर्वतासो ध्रुवर्क्षेमासऽइळयामदतः । आदित्यैर्नोऽअदितिः शृणोतुयच्छंतुनोम
 रुतः शर्मभद्रं ॥ सदासुगः पितुमोऽअस्तुपंथामभ्यदिवाऽओषधीः संपिपृक । भगौमेऽअग्नेसख्येनमृच्याऽउद्रायोऽअ
 श्यांसदनेंपुरुक्षोः ॥ स्वदस्वहृव्यासमिषोदिदीह्यसद्वा १ कंसमिमीहिश्रवांसि । विश्वोऽअग्नेपृत्सुतान्जेपिशन्नह्रावि
 श्वासुमनादीदिहीनः ॥ २७ ॥ (३।५।२) उपसः पूर्वाऽअधयव्यपुर्महद्विजज्ञेऽअक्षरपदेगोः । घृतादेवानामुपनुम
 भूर्पन्महद्देवानामसुरत्यमेकं ॥ मोक्षणोऽअत्रजुहुरंतदेवामापूर्वेऽअग्नेपितरः पदुज्ञाः । पुराण्योः समनोः कुतुरंतमृहद्दे० ॥
 विभेपुरुत्रापतयंतिकामाः शम्यच्छादीद्येपुन्याणि । समिच्छेऽअग्रायृतमिद्वदेममृहद्दे० ॥ समानोराजाविभृतः पुरुत्रा

(३।५।२) उपस इति द्वाविंशत्यृचस्य सूक्तस्य प्रजापतिविधेयं चास्मिन्पु.

शयेशयासप्रयुतोवनानु । अन्यावत्संभरतिक्षेतिमातामहद्वे० ॥ आक्षिप्तपूर्वास्वपराऽअनूरुत्सद्योजातासुतरुणीप्वन्तः ।
 अंतर्वीतीःमुखतेऽअग्रवीतामहद्वे० ॥ २८ ॥ शयुःपरस्तादधनुद्विमातावधनश्चरतिवत्सऽएकः । मित्रस्यतावरुणस्यत्र
 तानिमहद्वे० ॥ द्विमाताहोताविदथैपुसन्धाळन्यग्रंचरतिक्षेतिवृक्षः । प्ररण्यानिरण्यवाचोभरतमहद्वे० ॥ शूरस्येवयु
 ध्यतोऽअंतमस्यप्रतीचीनंदइशेविश्रमायत् । अंतमतिश्चरतिनिष्पिधंगोर्महद्वे० ॥ निवेतिपलितोदूतऽअस्वतर्महो
 श्ररतिरोचनेन । यपूपिचित्रदुभिनोविचंष्टेमहद्वे० ॥ विष्णुर्गोपाःपरुमंपातिपार्थःप्रियाधामान्यमृतादधानः । अग्नि
 द्याविश्व्याभुयनानियेदमहद्वे० ॥ २९ ॥ नानाचक्रातेयम्याइवपूषितयोरन्यद्रोचतकृष्णमन्यत् । श्यावीचयदरुपीच
 स्वसारामहद्वे० ॥ माताचयत्रदुहिताचधेनूत्सवर्द्धधेपापयेतेसमीची । ऋतस्यतेसदसीळेऽअंतर्महद्वे० ॥ अन्यस्या
 वृत्सरिद्वितीमिमायकयागुयानिदधेधेनुरुधः । ऋतस्यसापयसापिन्यतेळांमहद्वे० ॥ पद्यावस्तेपुरुल्पावपूष्यध्वार्त
 स्यात्र्यविरेरिहाणा । ऋतस्यसद्मविचरामिविद्वान्महद्वे० ॥ पदेऽइवनिहितेदुस्मेऽअंतस्तयोरन्यदुह्यमाविरन्यत् । नव्यान
 सप्रीचीनापथ्याइसाचिधूचीमहद्वे० ॥ ३० ॥ आधेनवोधुनयंतामशिश्नीःसवर्द्धाःशशयाऽअप्रदुग्धाः । नव्यान
 व्यायुवतयोभवतीर्महद्वे० ॥ यदुन्यासुवृषभोरोरवीतिसोऽअन्यस्मिन्यथेनिदधातिरेतः । सहिक्षपावान्सभगःसरा
 जामहद्वे० ॥ वीरस्यनुस्वभ्यजनासःप्रनुवोचामविदुरस्यदेवाः । पोढ्यायुक्ताःपंचपंचावहंतिमहद्वे० ॥ देवस्त्वष्टास

चिताविश्वरूपः पपोर्पप्रजाः पुरुंधाजजान । इमाचविश्वामुर्वनान्यस्यमहद्दे० ॥ महीसमैरच्चम्वोसमीचीऽउभेतेऽअस्य
 वसुनान्यृष्टे । शण्वेवीरोविंदमानोवसूनिमहद्दे० ॥ इमांचनः पृथिवीविश्वधायाऽउपक्षेतिहितमित्रोनराजा । पुरःस
 दः शर्मसदोनवीरामहद्दे० ॥ निष्पिचरीस्तऽओषधीरुतापोर्यितऽइंद्रपृथिवीविभर्ति । सखायस्तेवामभाजः स्यामम
 हद्दे० ॥ ३१ ॥ इतितृतीयाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥

एकोनविंशत्याये वर्गाः ३१ सूक्तानि १६ ऋचः १५८ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ९० इंद्रापर्यताभ्या. १ इंद्राये. १३ ससर्पये
 वाचइ. २ रथागेभ्य. ४ इंद्राये. ४ अमय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ द्यावापृथिवीभ्या. सूर्यायद्यावापृथिवीभ्या. द्यावापृ-
 थिवीभ्या. २ द्यवइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सवित्रइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ विष्णवइ. इंद्राये. अश्विम्यामि. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ आगय.
 विश्वेभ्योदेवेभ्य. २२ ॥ इतितृतीयेतृतीयः ॥ ३ ॥

नताष्टोप्रमेपद्रुधेनुनवाश्विनमित्रोमित्रचतुर्गायत्र्यतमिहेहयः ससार्भवंजागततृचोत्येन्द्रश्चोपउपस्यमिमाउब्धून्
 द्रावरुणवार्हस्पत्यपौष्णसावित्रसौम्यमैत्रावरुणास्तृचांत्योजमदद्यापौवांचतुर्थ्याद्यागायत्र्योयः पूजयितुं देव-
 पितृमनुष्यान्पेचआंत्राणिशुनः श्येनरूपेणोद्रोवृत्यथमाहरन्मधुयस्यसवामदेवोगीतमथतुर्थमंडलमपश्यतत्वाह्य
 नेविंशतिरष्टातिजगतीधृतिरुपाद्याश्चतस्रोवारुण्यश्चर्वायोर्मत्येज्वावः पौळशाद्यारौर्दीकृणुष्वपंचोनाराक्षोम्रा॥१॥

नरोदसीऽअद्भुद्विद्याभिर्न
 ॥ हरिः ओम् ॥ (३५।३) नतामिनंतिमायिनो नधीराव्रतादेवानां प्रथमाष्ट्रवाणि । तिस्त्रोमहीरुपरास्तस्थुरत्यागुह्राद्धे
 पर्वतानिर्मेतस्थिवांसः ॥ पद्भाराऽएकोऽअर्चरेन्विभत्यृतं वापिष्ठमुपगावऽआगुः । अयनीकः पत्यते माहिनावान्त्सरैतो धावृपभः
 निहितेदश्येका ॥ त्रिपाजस्योवृपभोविश्वरूपऽउत्तञ्जुधापुरुधप्रजावान् । आपश्चिदस्माऽअरमंतदेवीः पृथग्रजंतीः परिपीम
 शश्वतीनां ॥ अभीकऽआसांपदुयीरं वोध्यादित्यानामह्वचारुनामं । अर्पाश्चिदस्माऽअरमंतदेवीः पृथग्रजंतीः परिपीम
 दृजंन् ॥ त्रीपधस्यासिंधवस्त्रिः कचीनामुतत्रिमाताविदथेपुसच्चाद् । ऋतावरीयोपणास्तिस्त्रोऽअप्यास्त्रिरादिवोविदथे
 पत्यमानाः ॥ त्रिरादियः सचित्वायाणिदिवोदेवऽआसुवत्रिनोऽअहः । त्रिघातुरायऽआसुवायसूनिभगत्रातधिपणे
 सातयैधाः ॥ त्रिरादियः सवितासोपयोतिराजानामित्रावरुणासुपाणी । आपश्चिदस्यरोदसीचिदुवीरलं भिक्षंतसवि
 तुः सवायं ॥ त्रिरुत्तमादूणशरोचनानि त्रयोराजंत्यसुरस्यवीराः । ऋतावानऽइपिरादूकभासस्त्रिरादिवोविदथेसंतुदे
 वाः ॥ १ ॥ (३५।४) प्रमैविविक्काऽअविदन्मनीपांधेनुचरंतीं प्रयुतामगोपां । सद्यश्चिद्यादुदुहेभूरिधासेरिद्रुस्तदृग्निः

द्याः ॥ १ ॥ (३५।४) प्रमैविविक्काऽअविदन्मनीपांधेनुचरंतीं प्रयुतामगोपां । सद्यश्चिद्यादुदुहेभूरिधासेरिद्रुस्तदृग्निः

(३५।३) नतामिनंतीत्यष्ट्यसूक्तस्यागाथिनोविश्वामित्रोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षेविभागः क्रमेणविश्वेदेवाः १ संवत्सरादित्याः ३
 सिधवः १ सविता १ विश्वेदेवाः २ एवमष्टौ) । (३५।४) प्रमेविविकानितिपठ्यसूक्तस्यविश्वामित्रोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे
 विश्वेदेवाः ४ अग्निः २ एवंषट्) ।

ननितारोऽअस्याः ॥ इन्द्रः सुपुण्यावृणामुहस्तादिवोनप्रीताः शशयंदुदुहे । विश्वेयर्दस्यांरणयंतदेवाः प्रवोत्रयसवः सुभ्र
 मंदयो ॥ यालामयोरुगृष्णाऽइच्छंति शक्तिर्नमस्यंतीर्जनेते गभंमसिन् । अच्छापुत्रं धेनवो वा वशानामहश्चरंति विभ्रंतं व
 यूयि ॥ अच्छादिविक्मिरोदसीमुमेक्रेग्राव्णोयुजानोऽअधरेर्मनीषा । इमाऽउतेमनवेभूरिवाराऽऊर्ध्वाभवंति दर्शताय
 जनाः ॥ याते जिह्वामधुमती सुमेधाऽअग्नेद्वेपच्यतऽउरुची । सवेहविश्व्याऽअयसेयजत्रानासादयपाययाचामधूनि ॥
 यातेऽअग्नेपयैतस्येधारा मध्वंतीपीपयैद्वचिन्ना । तामस्मभ्यं प्रमर्ति जातवेदो वसो रास्यं सुमर्ति विश्वजन्यां ॥ २ ॥
 (३।५।५) धेनुः प्रब्रस्य काम्यं दुहानांतः पुत्रश्चरति दक्षिणायाः । आद्योतनिर्वहति शुभ्रयामोपसः स्तोमोऽअश्विनाय
 जीगः ॥ सुयुग्वहंति प्रतिवामुतेनोर्ध्वाभयंति पितरेवमेधाः । जरेधामस्मद्विपणेर्मनीषां युयोरयंश्चक्रुमायातमर्वाक् ॥
 मुयुभिर्नरथैः सुपृतारथेन दद्याविमं शृणुतं श्लोकमद्रैः । किमंगवां प्रत्यर्वाति गमिष्ठाहुविं प्रसोऽअश्विनापुराजाः ॥ आ
 मन्येयां मार्गतं कच्चिदेवैर्विश्वेजनासोऽअश्विनाहवते । इमाहिवांगोऽऊर्जीकामधूनि प्रमित्रासो नदुदुरुश्लोऽअग्ने ॥ तिरः
 पुरुचिदश्विनारजीस्यांगोवांसपयानाजनेषु । एहयातं पृथिविभिर्देवयानैर्दद्याविमेवां निधयोमधूनां ॥ ३ ॥ पुराणमो
 कः सख्यं शिवं वायुवोर्नराद्रविणं जहाव्या ॥ पुनः कृण्वानाः सख्या शिवा निमघ्वा मदेमसह नूतमानाः ॥ अश्विनावा
 (३।५।५) धेनुः प्रब्रस्येति नरचंस्यमूजस्य विधामित्रोश्विनौ त्रिष्टुप् ।

युनायुवंसुदक्षानियुद्धिच्चसजोपसायुवाना । नासत्यांतराऽअह्यंजुपाणासोमंपिवतमन्निघांसुदानू ॥ अश्विनापरि
 वामिर्पःपुरुचीरीयुगौभिर्यतमानाऽअमृधाः । रथोहवामृतजाऽअद्रिजतःपरिद्यावापृथिवीयतिस्रघः+ ॥ अश्विना
 मधुपुत्तमोयुवाकूःसोमस्तपातमार्गतंदुरोणे । रथोहवाभूरिवर्षःकारिंक्रत्सुतावंतोनिष्कृतमार्गमिष्टः ॥ ४ ॥ (३।५।६)
 मित्रोजनान्यातयतिब्रुवाणोमित्रोदाधारपृथिवीमुतधां । मित्रःकृष्टीरनिमिषाभिचेष्टेमित्रार्यह्वयंधृतयंजुहोत ॥ प्रस
 मित्रमतौऽअस्तुप्रयस्वान्यस्तऽआदित्यशिक्षतिव्रतेन । नहन्यतेनर्जायतेत्योतोनैनुमहोऽअश्रोत्यंतितोनदूरात्+ ॥ अयं
 अनुमीवासऽइक्यमदतोमितज्ञवोवरिमन्नापृथिव्याः । आदित्यस्यव्रतमुपक्षिप्यतोव्रयंमित्रस्यसुमतास्याम ॥ अयं
 मित्रोन्नमस्यःसुशेवोराजोसुक्षत्रोऽअजनिष्टवेधाः । तस्यव्रयंसुमतायशियस्यापिभुद्रेसौमनुसेस्याम ॥ महौऽआदि
 त्योन्नमसोपसद्योयातयज्जनोऽगृणतेसुशेवः । तस्माऽपृततपन्यतमायजुष्टमग्नामित्रार्यहविराजुहोत ॥ ५ ॥ मित्रस्य
 चर्पणीधृतोवोदेवस्यसानसि । द्युमन्त्रिचित्रश्रवस्तमं ॥ अभियोर्महिनादिवमित्रोचभूर्यसप्रथाः । अभिश्रयोभिःपृथि
 वी+ ॥ मित्रायपंचयेमिरेजनाऽअभिष्टिशवसे । सदेवान्विश्वान्विभर्ति ॥ मित्रोदेवेष्वायुपुजनायवृक्षत्रहिंसे । इयंऽ

(३।५।६) मित्रोजनानितिनवचंस्यसूक्तम्यत्रिधाभिमित्रोमित्राधिपु अंत्याश्रवतन्नोगायज्यः ।

इष्टव्रताऽअकः ॥ ६ ॥ (३।५।७) इहेहोमनसांघुतानरऽवशिजोऽजगुरभितानिवेदसा । याभिर्मायाभिःप्रति
 जूतिवर्षसःसौधन्ननायंक्षियंभागमनशः ॥ याभिःशचींभिश्चमसाँऽअर्पिशतययाधियागामरिणीतुचर्मणः । येनह
 रीमनसानिरतक्षततेनदेवत्वमृभवःसमानश ॥ इंद्रस्यसख्यमृभवःसमानश्रुर्मनोर्नपतोऽअपसौदधन्विरे । सौधन्नु
 नासोऽअमृतत्वमेरिरेविद्भीशमीभिःसुकृतःसुकृत्यया ॥ इंद्रेणयाथसरथंसुतेसचाँऽअधोवशानांभवथासहश्रिया । न
 वःप्रतिमैसुकृतानिवायतःसौधन्ननाऽऋभवोवीयीणिच ॥ इंद्रऽऋभुभिर्वाजवद्विःसमुक्षितंसुतंसोममावृपस्वागभ
 रत्योः । धियेपितोर्मघवन्दाशुपौगृहेसांधन्ननेभिःसहमत्स्यानृभिः ॥ इंद्रऽऋभुमान्वाजवान्मत्स्वेहनोस्मिन्सत्यनेश
 ह्यापुरुषुत । इमानितुभ्यंस्वसराणियेमिरेव्रतादेवानामनुपश्चधर्मभिः ॥ इंद्रऽऋभुभिर्वाजिभिर्वाजयन्निहस्तोमंजरि
 तुरुपयाहियक्षियं । शतंकेतैभिरिपिरेभिरायवेसहस्रणीधोऽअघ्नरस्यहोमनि ॥ ७ ॥ (३।५।८) उपोवाजेनवाजि
 निप्रचंताःस्तोर्मजुपस्वगृणतोर्मघोनि । पुराणीदेवियुवतिःपुरंधिरनुव्रतंचरसिचिश्चवारे ॥ उपोदेव्यमर्त्याचिर्माहिचं
 व्ररथासूनुताँऽईरयती । आत्वाचहंतुसयमासोऽअश्वहिरण्यवर्णापृथुपाजसोये ॥ उपःप्रतीचीभुवर्नानिप्रिश्वोर्ध्वोति

(३।५।७) इहेहवइतिसप्तचंसूक्तस्यविश्रामिप्रक्रमव.अत्यानांतिसृणामिद्रक्रमवोजगती । (३।५।८) उपोवाजेनेतिसप्तचंसू-
 क्तस्यविश्रामिप्रउपास्त्रिष्टुप् ।

द्रस्यमृतस्यकेतुः । सुमानमर्धचरणीयमानाचक्रमिवनव्यस्याववृत्स्व ॥ अवस्यूमेवाचन्वतीमघोन्युपायातिस्वसरस्य
 पत्नी । स्वर्जनतीसुभगासुदंसाऽआंताद्विवःपप्रथऽआपृथिव्याः ॥ अच्छावोदेवीमुपसंविभार्तीप्रवोभरध्वनमंसा.
 सुष्ठुक्ति । ऊर्ध्वमधुधादिविपाजोऽअश्रेष्ठरोचनारुरुचेरणवसंहक् ॥ ऋतावरीदिवोऽअर्करवोध्यारेवतीरोदसीचित्रम
 स्यात् । आयतीमग्नऽउपसंविभार्तीवाममैपिद्रविणंभिक्षमाणः ॥ ऋतस्यवृद्धऽउपसंमिपुण्यन्वृपांमहीरोदसीऽआविवे
 न । मुहीमित्रस्यवरुणस्यमायाचंद्रवभानुविदधेपुरुत्रा ॥ ८ ॥ (३।५।९) इमाऽउर्वाभूमयोमन्यमानायुवावर्तेन
 तुर्ग्याऽअभूवन् । कृत्वादिद्रावरुणामरुद्धिदिवापृथिव्याश्चणुतंहवैमे ॥ अस्मेतदिद्रावरुणावसुव्यादुस्मेरुयिर्मरुतःसर्ववी
 जोएषीति । सुजोपाविद्रावरुणामरुद्धिदिवापृथिव्याश्चणुतंहवैमे ॥ अस्मेतदिद्रावरुणावसुव्यादुस्मेरुयिर्मरुतःसर्ववी
 रः । अस्मान्यरुक्तीःशरणैरवंत्वस्मान्होत्राभारतीदक्षिणाभिः ॥ बृहस्पतेजुपस्वनोहुव्यानिविश्वदेव्य । रास्वरत्नानि
 प्राणुर्गे । शुक्तिर्मर्कबृहस्पतिमध्यरेपुनमस्यत । अनाम्योजुऽआर्चके ॥ ९ ॥ द्रुपभंचर्पणीनांविश्वरूपमदाभ्यं । बृह
 -

(३।५।९) दगाउचाभिराष्टादशान्यसूक्तम्यविश्वामित्रः (अंत्यवृचस्यजनदग्निर्वा) आद्यतिसृगामिद्रावरुणौचतुर्ग्यादितिसृगांश्चहस्प-
 तिःइयंतइत्यादितिसृगांपूषातत्सचितुर्ग्यादितिमृणांसवितासोमइत्यादितिसृगांसोमआनोइत्यादितिसृगांमित्रावरुणौदेवताःआद्यास्ति-
 सविप्रभःशिष्टाःपञ्चदशगायत्र्यः ।

रपतिररेणं ॥ इयंतैपूयसागृणेगुपुतिदेवुनच्यमी । अस्माभिस्तुभ्यंशस्यते ॥ तांलुपस्यगिरंममवाज्यंतीमवाधियं ।
 रभुभिर्गोपणां ॥ योयिग्याभिप्रियरयतिभुवनमंचपदयति । मनःपूयवित्तुर्भुवनं ॥ तत्सचिचिर्भुवनं ॥ तत्सचिचिर्भुवनं ॥ तत्सचिचिर्भुवनं ॥
 भीमहि । धियोयोनःप्रचोदयात् ॥ १० ॥ देवस्यमप्रिनुयंवाज्यतःपुरंध्या । भगस्वरातिर्भीमहे ॥ देवंनरःसन्नि
 तारंनिमायुर्गुगुक्तिभिः । नमस्यंतिप्रियंयिताः ॥ मोमोजिगातिगातुर्द्विद्यानामितिनिष्कृतं । ऋतस्ययोनिमा
 नदं ॥ सोमोऽअसभ्यंक्षिपदेचपुनरे । अनुमीयाऽइरस्करत् ॥ अस्माकमार्युर्वेधयन्निभिमतीःमहमानः ।
 मोमःसुधस्यमामदत् ॥ आनोमिनागरुणाधृतंर्गव्यंतिमुक्षतं । मध्यारजांसिमुक्षतं ॥ उरुशंसानमोयुधामुहादक्षस्य
 गजधः । द्वाधिष्ठाभिःशुचित्रता ॥ गृणानाजमदग्निनायोनायुतस्यमीदतं । पातंमोममृतायुधा ॥ ११ ॥ (इतिथेभ्या
 मित्रंतृतीयमंडलंसमाप्तं जत्रमूक्तानि ६२) (४।१।१) त्वांघ्निसदुमिर्त्नमन्यगोद्वियामोद्वियमरतिन्यैरिरइतिकृत्यान्ये
 रिरि । अमर्त्ययजतमत्पुंगोद्वियमार्देयंजनतप्रचैतसं ॥ सन्धार्तरंवरुणमग्नऽआर्चयत्स्वदेवोऽ
 अच्छागुमुतीयुदानमन्येष्ठयुत्तवनमं । ऋतार्थानमादित्यंचर्षणीधृतंराजानंचर्षणीधुर्यं ॥ सनेसरायमभ्यावधुत्स्वाशु

वामदेवेचतुर्गमंडलेर्षयानुवाकः (४।१।१) त्वांघ्निसदितिविद्वत्पुचस्वसूक्तस्यगोतमोवामदेवोमिद्वितीयादिचतसृणामभिबहणौत्रिपु-
 पूआगास्तिस्रःऋभेगास्तिस्रजगतीधृतयः ।

नृचक्रैर्यैवृद्ध्यास्मर्यदस्मरहा । अग्रेऽमृद्वीकंवरुणेशचाविदोमरुसुविश्वमानुषु । तोकायतुजेऽशुचानुशंकृष्यस्म
भ्यदस्मशंकृषि ॥ त्वंनोऽअग्रेचरुणस्याविद्वान्देवस्यहेळोवयासिसीमाः । यजिष्ठोवह्निःतमःशोऽशुचानोविश्वद्वेपांसिप्र
मुमुग्ध्युस्मत् ॥ सत्वंनोऽअग्रेवमोभेवृतीनेदंष्टोऽअस्याऽउपसोव्युष्टौ । अर्वयक्ष्वनोर्वरंरराणोवीहिमृद्वीकंसुहवो
नऽपदि ॥ १२ ॥ अस्यश्रेष्ठासुभगस्यसंहदेवस्यचित्रतमामर्त्येषु । शुचिघृतंनतुसमझयायाःस्मृहादिवस्यमृहनैयधे
नोः ॥ त्रिरस्यतापर्मासंतिस्मृत्यास्मृहादिवस्यजनिमान्युग्नेः । अर्जतेऽअंतःपरिवीतुऽआगाच्छुचिःशुक्रोऽअयोरोरु
चानः ॥ सदूतोविश्वेदुभिर्वद्विसद्माहोताहिरण्यरथोरसुजिह्वः । रोहिदंश्वोवपुष्योविभावासदारुणवःपितृमतीयसंस
त् ॥ सचैतयुन्मनुषोयज्ञवधुःप्रतमद्वारशनयानयति । सक्षैत्यस्यदुर्यसुसाधेन्दुवोमर्तस्यसंधनित्वमाप ॥ सवृनोऽ
अग्निर्नैयमुप्रजानन्नच्छारक्तदुवमर्त्यदस्य । प्रियायद्विन्धेऽअमृताऽअकृष्णन्धौप्पितार्जनितासत्यमुक्षन् ॥ १३ ॥
सर्जायतमथमःप्रस्त्यासुमहोवधैरुजसोऽअस्ययोनौ । अपादशीर्षगुहमानोऽअंतारोयुचानोदृपभस्यनीळे ॥ प्रशार्ध
ऽआर्तप्रथमंविपन्याऽऽकृतस्ययोनोदृपभस्यनीळे । स्मृहायुवावपुष्योविभावासप्रियासौजनयंतदृष्णे ॥ अस्माकमत्र
पितरोभनुष्याऽअभिप्रसेदुर्कृतमाद्युपाणाः । अममव्रजाःसुदुर्घावब्रेऽअंतरुदुस्माऽआजन्नपसौहुवानाः ॥ तेमर्मजत
ददृवांसोऽअद्वितदेपामन्येऽअभितोविवोचन् । पुण्वयंत्रासोऽअभिकारमर्चन्विदंतज्योतिश्चकृपंतधीभिः ॥ तेगव्य

तामनंसाहप्रमुन्धगायमानं परिपंतमाद्रि । दृढं नरोचर्चसादैव्यनव्रजंगोमंतमुशिशोचिविघ्नः ॥ १४ ॥ तेमन्वतप्रथमं
नामधेनोस्त्रिःसप्तमातु. परमाणि विदन् । तज्जानतीरभ्यनूपतत्राऽआविर्भुवदरुणीर्यशसागोः⁺ ॥ नेशत्तमोदुधितरो
र्चतद्यौरुद्वेव्याऽउपसोभानुरर्त । आसूयोबृहत्स्तिष्ठद्वाऽऽक्रुजुमर्तेषुवृजिनाचपश्यन् ॥ आदित्पश्चादुबुधानाव्यख्य
न्नादिद्रक्षधारयंतद्युभक्तं । विश्वेविश्वोसुदुर्यासुदेवामित्रप्रियेवरुणसत्यमस्तु ॥ अच्छावोचयशुशुचानमग्निहोतारंवि
श्वभर्मसंयजिष्ठं । शुच्यूधोऽअतृणस्रगवामंधोनपतंपरिरिपिक्तमंशोः⁺ ॥ विश्वेषामदिदितिर्यज्ञियानांविश्वेषामतिथिर्मानु
षाणां । अग्निर्देवानामर्चऽआवृणानःसुमृळीकोभयतुजातयेदाः ॥ १५ ॥ (४।१।२) योमर्त्येऽनुमृतऽऽक्रुतावादेवो
देवेऽप्यरतिर्निधायि । होतावजिष्मोमह्नाशुचर्च्येहव्यैरग्निर्मनुषऽईरुयध्ये ॥ इहत्वंसूनोसहसोनोऽअद्यजातोजातोऽउभ
योऽअंतरमे । दूतऽईयसेयुयुजानऽऽप्यऽऽक्रुजुमृकान्वृषणःशुक्रौश्च ॥ अत्याचृधत्सूरोहिताघृतसूऽऽक्रुतस्यमन्येमनसा
जयिष्ठा । अंतरीयसेऽअरुपायुजानोयुष्मोश्चदेवानिऽअशऽआचमर्तान् ॥ अर्यमणंरुणंमित्रमेपामिन्द्राविष्णूमरुतोऽ
अश्विनोत । स्वश्वोऽअग्नेसुरथःसुराधाऽएदुवहसुहविपेजनाय ॥ गोमोऽअग्नेविमोऽअश्वीयज्ञोनवत्सखासदुमिदप्रमु
ष्यः । इळावोऽएपोऽअसुरप्रजावान्दीर्घोरुयिःपृथुव्रतःसुभावा ॥ १६ ॥ यस्तऽइधमंजुभरत्तिसज्जिदुनोमूर्धनैवा

(४।१।२) योमर्त्येऽपि विदितिर्यज्ञियसूक्तस्यवामदेवोमिच्छिष्टुप् ।

ततपतेत्याया । मुयस्तस्यस्वस्रवाः पायुरग्रेविश्वस्मात्सीमघायतऽरुण्य ॥ यस्तेभरादन्नियतेचिदन्ननिशिपन्मन्द्रमति
 थिमदीरत् । आदेवयुनिधत्तेदुरोतसिन्नयिध्वोऽर्बस्तुदास्वान् ॥ यस्त्वादोपायऽपुसिप्रशंसतिप्रियंवात्वाकृण्वे
 तेहृविष्मन् । अन्धोनस्वेदम् आहेम्यावान्तमर्हसः पीपरोदुग्धांसं ॥ यस्तुभ्यमग्नेऽअमृतयुदाशुह्वस्वेकृण्वेत्यत
 क्षुक् । नसरायार्शमानोविर्योपन्नमंहुः परिवरदघायोः⁺ ॥ यस्यत्वमग्नेऽअध्वरजुजोपोद्वेवोमर्तस्यसुधितरराणः ।
 प्रीतेदसज्जोत्रासार्यविष्ठासामयस्यविधतोबुधासः ॥ १७ ॥ चित्तिमर्चिस्तिचिनयुद्विविद्वान्पृष्ठेवृषीतावृजिनाचमर्तो
 न् । रायेर्चनः स्वपत्यायदेवदिर्तिचरास्वादितिमुरुण्य ॥ कविशशासुः कवयोदब्धानिघारयंतोदुर्योस्वायोः । अतस्त्वंह
 र्योऽअमपुतान्पुङ्गुः पश्येरक्षुतोऽअर्यऽएवैः ॥ त्वमग्नेवायतैसुप्रणीतिः सुतसोमायविधत्तेयचिष्ट । रत्नभरशशमानाय
 घृण्वेपुधुध्वंमवेसेचपणिमाः⁺ ॥ अधाह्वयह्वयमग्नेत्वायापुङ्गुहस्तेभिश्चक्रुमातनूभिः । रथंनक्रतोऽअपसाभुरिजोर्ऋतं
 येभुः सुधयऽआशुपाणाः⁺ ॥ अधामातुरुपसः सप्तविम्राजायेमहिप्रथमावेधसोनन् । दिवस्पुत्राऽअगिरसोभवेमाद्रिरु
 जेमधनिर्नशुर्चतः ॥ १८ ॥ अधायर्धानः पितरः परासः प्रत्वासोऽअग्नऽक्रतमोऽशुपाणाः । शुचीदयुन्दीर्धितिमुक्थ
 शासः क्षामाभिर्दंतोऽअरुणीरपन्नन् ॥ सुकर्मणः सूरुचोदेवयंतो योनदेवाजनिमाधमंतः । शुचंतोऽअग्निवधुधंतऽइंद्र
 मर्वगव्यपरिपदंतोऽअगमन् ॥ आयधैर्वक्षुमतिपश्वोऽअख्यदेवानांयज्जनिमाल्युग्र । मर्तोनांचिदुर्वशीरकृमन्बुधेचिदु

र्यऽउपरस्यायोः⁺ ॥ अकर्मतेस्वर्पसोऽअभूमऽऋतमवन्नपसंविभातीः । अनूनमग्निपुरुधासुश्चंद्रं देवस्यममृजतथा
 रुचक्षुः ॥ एतातेऽअन्नऽउचर्यानिवेधोवाचामकवयेताजुपस्व । उच्छोचस्वकृणुहिवस्यसोनोमहोरायः पुरुवारप्रयंधि
 ॥ १९ ॥ (४।१।३) आवोरानमध्वरस्यरुद्रंहोतारंसत्ययंजरोदस्योः । अग्निपुरातनयिबोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसे
 कृणुध्वं ॥ अयंयोनिश्चक्रमायंययंतैजायेवपत्यऽउशुतीसुवासोः । अर्वाचीनःपरिवीतोनिपीदुमाऽउतेस्वपाकप्रतीचीः⁺ ॥
 आशुण्यतेऽअहंपितायमन्मनुचक्षसेसुमृळीकार्येवेधः । देवार्यशस्तिमृतायशंसग्रावेवसोतामधुपुद्यमीळे⁺ ॥ त्वंचि
 न्नःशन्याऽअग्नेऽअस्याऽऋतस्यवोधृतचित्त्वाधीः । कदातऽउकथार्सधमाद्यानिकदाभवंतिसख्यागृहेते ॥ कथाहुत
 द्वरुणायुत्वमग्नेकथादिवेगहैसेकन्नऽआगः । कथामित्रार्यमीहूपेपृथिव्यैन्नवःकर्दर्यम्योकन्नगाय ॥ २० ॥ कद्धिष्य्यासु
 बृधस्रानोऽअग्नेकद्धातायप्रतवसेशुभंये । परिज्मनेनार्सत्यायुक्षेत्रवःकर्दनेरुद्रायंनुमे⁺ ॥ कथामहेपुष्टिभरायपूष्णोऽकद्रु
 द्रायसुमखायहविर्दे । कद्धिष्येवऽउरुगायायेरतोन्नयःकर्दनेशरयेबृहत्त्यै⁺ ॥ कथाशर्धायमरुतामृतायंकथासरेवृहतेपु
 च्छयमनः । प्रतिव्रचोदितयेतुरायुसार्धादिवोजातवेदश्चिकित्वा⁺ ॥ ऋतेनऽऋतंनिर्यतमीळऽआगोरामासचामधु
 मत्पक्वमग्ने । कृष्णासतीरुशताघासिनेपाजामर्येणपर्यसापीपाय ॥ ऋतेनहिष्माद्युपभश्चिदुक्तःपुमोऽअग्निःपर्यसापुष्टे

(४।१।३) आवोरानमभिविपोऽशर्चस्यसूक्तस्यवामदेवआद्यारुद्रोद्वितीयादीनामभिविष्टुप् ।

न । अस्पृदमानोऽअचरद्वयोधावृषाशुक्रंदुदुहेपृश्रिरूधः ॥ २१ ॥ ऋतेनाद्रिव्यसन्भिदंतःसमगिरसोनवतंगोभिः ।
 शूनंनरःपरिपदद्वपासमाविःस्वरभवज्जातेऽअग्नौ ॥ ऋतेनदेवीरमृताऽअमृक्ताऽअणोभिरापोमधुमद्भिरग्ने । वाजीनस
 मेषुप्रस्तुभानःप्रसदुमित्त्ववितवेदधन्युः ॥ माकस्ययक्षंसदुमिद्धुरोगमात्रेशस्यप्रमिनंतोमापेः । माभ्रातुरग्नेऽअनृजो
 ऋणंवेमासख्युर्दक्षरिपोभुजेम ॥ रक्षाणोऽअग्नेतवरक्षणेभीरारक्षाणःसुमखप्रीणानः । प्रतिष्फुराविरुजवीड्वहोजहिरक्षो
 महिचिद्व्रावृधानं ॥ एभिर्भवसुमनाऽअग्नेऽअकैरिमान्पृशमन्मभिःशूरवार्जान् । उतब्रह्माण्यंगिरोजुपस्वसंतेशस्ति
 दुववाताजरेत ॥ एताविश्वाविदुपेतुव्यवेधोनीथान्यग्नेनिष्यावचांसि । निवचनाकवयेकाव्यान्यशंसिपमतिभिर्विप्र
 ऽउक्थैः ॥ २२ ॥ (४।१।४) कृणुष्वपाजःप्रसितिनपृथ्वीयाहिराजेवामवाऽइभेन । तृष्वीमनुप्रसितिद्रूणानोस्ता
 सिविच्यरुक्षसस्तपिष्ठैः ॥ तवभ्रमासंऽआशुयापंत्यनुस्पृशधृपताशोशुचानः । तपूष्यग्नेजुहोपतंगानसंदितोविसृज
 विष्वगुल्काः ॥ प्रतिस्पशोविसृजतूणितामोभवापायुर्विशोऽअस्याऽअदब्धः । योनोदूरेऽअघर्शसोयोऽअत्यग्नेमाकि
 ध्रुव्यधिरादधर्पीत् ॥ उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्वन्यग्नेमित्राओपतात्तिग्महेत । योनोऽअरातिसमिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यत
 संनशुष्कै ॥ ऊर्ध्वोभेवप्रतिविध्याध्यसद्राविष्कृणुष्वदव्यान्यग्ने । अवस्थिरातनुहियातुज्जनाजामिमजाभिंप्रमृणीहि

(४।१।४) कृणुष्वेतिपचदशचंससूक्तसवामदेवोरक्षोहामिबिष्टुप् ।

शत्रून् ॥ २३ ॥ सतेजानाति सुमतिर्यविष्ठयऽईवते ब्रह्मणे गा तु मे रत् । विश्वान्यसे सद्भिर्ना निरायोद्युन्ना न्ययोर्यो विदुरो
 ऽअभिद्योत् ॥ सेदंने ऽअस्तु सुभगः सुदानुर्यस्त्या नित्येन हविषायऽउक्थेः । यिप्रिपतिम्बऽआयुषिदुरोणे विश्वेदं ससद्भि
 नासासंदिष्टिः ॥ अर्चामिते सुमतिषोष्यवापि सतेवावाता जरता मिंयंगीः । स्वर्वास्त्वा सुरार्थामर्जये मासे क्षत्राणि धार
 येरनुद्युन् ॥ इह त्वाभूर्याचरे दुपत्तमन्दोपायस्तर्दोदियांसमनुद्युन् । क्रीळतस्त्वा सुमर्नसः सपेमाभिद्युन्ना तस्त्विवांसोज
 नानां ॥ यस्त्यास्वर्धः सुहिरण्योऽअंमऽइपयाति वसुमतारथेन । तस्य त्राता भवसितस्य सग्वायस्तऽआतिथ्यमानु
 पगजुजोपत् ॥ २४ ॥ महोरुजामिवंधुतावचोभिस्तन्मापितुगोतमादन्धियाय । त्वनोऽअस्य च सश्चिकिद्ब्रह्मोतयवि
 षमुक्तोदमूनाः ॥ अस्वमजस्तरणयः सुशेवाऽअतद्रासो वृकाऽअश्रमिष्ठाः । तेषां यः सृध्यचो निपद्यान्नेतव नः पात्यमू
 र ॥ येषां योमामतेयं तेऽअग्ने पश्यतोऽअंधं दुरितादरक्षन् । रुरक्षतान्सुकृतो विश्वेपेद्रादिप्सतऽइष्टिपवोनाहदेभुः ॥
 त्वया वयंसधन्य १ स्त्वोतास्तव प्रणीत्यश्यामवाजान् । उभाशंसो दयसत्यतातेनुष्ठुया कृणु ह्यहयाण ॥ अयातेऽअग्ने स
 मिधा विधेम प्रतिलोभं शस्यमानं गृभाय । दद्याशसो रक्षसः पाह्य १ स्मान्द्रुहो निदो मित्रमहोऽअवधात् ॥ २५ ॥ इति
 तृतीयाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

विशाच्यायेवर्गाः २५ सूक्तानि ११ ऋचः १३५ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः संवत्सरादित्येभ्यः ३ सिंधुभ्यः सवित्रः विश्वे-
भ्योदेवेभ्यः ६ अग्नयः २ अध्विभ्यामि ९ मित्राय ९ ऋमुभ्यः ४ इंद्रऋमुभ्यः ३ उपसः ७ इंद्रावरुणाभ्यामि ३ बृहस्पतयः ३
पूष्णइ ३ सवित्रः ३ सोमाये ३ मित्रावरुणाभ्याः ३ अग्नयः ३५ रुद्राये ३ अग्नयः १५ रक्षोमिषयः १५
इति तृतीये चतुर्थः ॥ ४ ॥

वैश्वानराय वैश्वानरीर्यमूर्ध्वज्वेकादशाय मिहादौ जंगतीं पंचानुष्टुभौ दूतवोष्टौ गायत्र्ये मृळान्ने तमद्यपदपांक्तं
पंचमीमहापदपंक्तिरंत्योष्णिक् चतुर्थी पष्ठुपांत्यावाससम्याः पंचकौ मुख्यौ तृतीयः सप्तकोनवकश्चाष्टन्याः पंचकः
पादश्चतुष्कः सप्तकश्चैष्टुभश्च भद्रं पञ्चस्त्वां प्रत्यग्निः पंचलिंगोक्तैव तत्त्येके प्रत्यग्निरभिर्होतादशगायत्रन्मुपिर्वोध
दिति द्वाभ्यां सोमकं साहदेव्यमभ्यवदत्तराभ्यामस्याश्विनावायुरयाचतासत्यः सैकंद्रैत्वं महो असिक्त्यामेकपदा
यंपंथाः ससोनासंवादं इंद्रादिति वामदेवानां ॥ १ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् (४।१।५) वैश्वानरायमीळुपे सजोपाः कथादाशेमाग्नये बृहद्वाः । अनूनेन बृहताय सधेनोपस्तभाय
दुपमिन्नरोधः ॥ मारिदतयऽइमां मह्यं रातिदिवोदौमत्याय स्वधावान् । पाकाय गृत्सोऽअमृतो विचेता वैश्वानरो नृत्

(४।१।५) वैश्वानरायति पंचदश च ससृक् सवामदेवो वैश्वानरो मिषिष्टुप् ।

ननु ॥ २३ ॥ संतजानातिमुमतिविषयऽईवतेब्रह्मणिगातुमेतत् । विश्वान्यस्मैसुदिनानिरायोद्युम्नान्ययीविदुरो
 ऽअभिधात ॥ सेदग्रेऽअस्तुसुभगःसुदानुर्यस्यानित्येनहमिषायऽउक्थैः । पिप्रीषतिस्वऽआयुषिदुरोणेविश्वेदस्मैसुदि
 न्नासासद्विष्टिः ॥ अर्चामितेमुमतिघोष्यर्चापसंवाचाताजरातामियंगीः । स्वर्थास्त्यासुरधामर्जयेमास्मेक्षत्राणिधार
 येरनुयून् ॥ इहत्याभूयर्चरेदुपुत्तमन्दोपायस्तर्दोद्विधांसमनुयून् । क्रीळतस्त्वासमनसःसपेमाभिद्युन्नातस्त्रियांसोज
 नानां ॥ यस्तनास्वर्धःसुहिरुण्योऽअग्नऽउपयातिवसुमतारथेन । तस्यत्राताभवसितस्यसम्बायस्तऽआतिथ्यमानु
 पगजुजोपत् ॥ २४ ॥ महोरुजामिवंधुतावर्चोभिस्तन्मापितुगोतमादन्धियाय । त्वनोऽअस्वचर्चसश्चिकिच्छिहोतयवि
 ष्टुकुतोदभूनाः ॥ अस्वमजस्तरणयःसुदेवाऽअतद्रासोवृकाऽअश्रमिष्ठाः । तेषाययःसुध्यचोनिपद्याग्नेतवनःपात्यमू
 र ॥ येषाययीमामतेयतेऽअग्नेपश्यतोऽअंधदुरितादरक्षन् । रुरक्षतान्सुकृतोविश्वेदुदिप्सतऽइद्विषयोनाहदेभुः ॥
 त्ययाययंसधन्य ॥ स्वोतास्तवप्रणीत्यश्यामवाजान् । वृभासंसासूदयसत्यतातेनुमुयाकृणुह्यहयाण ॥ अयातेऽअग्नेसु
 मिधाविधेमप्रतिस्तोर्मशस्यमानंगृभाय । दहामसोरक्षसःपाह्य ॥ स्मान्द्रुहोनिदोर्मित्रमहोऽअवधात् ॥ २५ ॥ इति
 तृतीयाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

विद्याध्यायेवर्गाः २५ सूक्तानि ११ ऋचः १३५ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः संवत्सरादित्येभ्यः ३ सिधुभ्यः सवित्रः विश्वे-
भ्योदेवेभ्यः ६ अग्नयः २ अधिभ्यामि. ९ मित्राय. ९ ऋमुभ्यः ४ इंद्रक्रमुभ्यः ३ उंपस. ७ इंद्रावरुणाभ्यामि. ३ बृहस्पतयः ३
पूष्णह. ३ सवित्रः ३ सोमाये. ३ मित्रावरुणाभ्या. ३ अग्नयः अग्नीवरुणाभ्या. ४ अग्नयः ३५ रुद्राये. अग्नयः १५ रक्षोघ्निभ्यः १५

इति तृतीये चतुर्थः ॥ ४ ॥

वैश्वानराय वैश्वानरीर्यमूर्ध्व ऊज्येकादशाय मिहादैजंगतीं पंचानुष्टुभौ दूतं वोष्टौ गायत्रै त्वन्नमृळान्नैतमद्यापदपांक्तं
पंचमी महापदपंक्तिरंत्योष्णिक् चतुर्थी पष्ठुपांत्यावांससम्याः पंचकौ मुखौ तृतीयः सप्तकोनवक्श्चाष्टम्याः पंचकः
पादश्चतुष्कः सप्तकश्चैष्टुभश्च भद्रं पड्यस्त्वां प्रत्यग्निः पंचलिंगोक्तदैवतं त्येकं प्रत्यग्निरग्निर्होता दशगायत्रमृषिर्वोध
दिति द्याभ्यां सोमकं साहदेव्यं भव्यवदत्पराभ्यामस्याश्विनावायुरयाचतासत्यः सैकं द्रत्वमहौ असिन्नयामेकपदा ॥

यंपथाः तसोनासंवादं इंद्रादिति वामदेवानां ॥ १ ॥

॥ हरिः ओम् (४।१।५) वैश्वानराय मीहुपैसजोषाः कथादाशेमाग्रये बृहद्भाः । अनूनेन दृहतावक्षथेनोपस्तभाय
गुग्मिषरोषः ॥ गार्निदतुयऽहुमां माह्वीरातिद्वोदुदौमत्याय स्वधावांन् । पाकाय गृत्सोऽअमृतो विचेता वैश्वानरो नृत्त

(४।१।५) वैश्वानराये शिंपं गृत्सोऽअमृतो विचेता वैश्वानरो मिग्मिषु ॥

मोयुहोऽग्निः⁺ ॥ सामद्विचहोमहिंतिग्मर्धृष्टिः सहस्रेतावृषभस्तुर्विष्मान् । पदं न गोरपगूढं विविद्वानग्निर्मह्यं प्रेदुवो
 चन्मनीषां⁺ ॥ प्रतोऽग्निर्भसत्तिग्मर्जभस्तापिष्ठेन शोचिपायः सुराधाः । प्रयेमिनंति वरुणस्य धामं प्रिया मित्रस्य चेतं
 तोध्रुवाणि ॥ अन्नातरो न यो रणो व्यंतः पतिरियो न जनयो दुरेवाः । पापासुः संतोऽअनुताऽअसत्याऽइदं पदम जनताग
 भीरं⁺ ॥ १ ॥ इदं मेऽअग्ने कियते पावका मिनेते गुरुभारं नमन्म । बृहद्वाथ धृपतागभीरयहं पृष्ठं प्रयसास स धातु ॥
 तमिन्येवैव स मनासमानमभिक्त्वा पुनतीधीति रदयाः । ससस्य चर्म अघिचारुश्चरैरुपऽआरुपितुं जवारु ॥ प्रयाच्यं
 यचंसः किमेऽअस्य गुहाहितमुय निणिग्वदंति । यदुस्त्रियाणां मपवारिवन्नपातिप्रियं रूपोऽअग्रपदवेः⁺ ॥ इदमुत्पन्नम
 हिमहामनीकं यदुस्त्रियास च तपू र्व्यगौः । ऋतस्य पदेऽअधिदीद्यानं गुहारघुष्यद्रघुयद्विवेद ॥ अर्धद्युतानः पित्रोः सच्चा
 सामनुतुगुह्यं चारुपृश्नेः । मातुष्पदे परमेऽअतिपद्मो र्वृष्णः शोचिपः प्रयतस्य जिह्वा⁺ ॥ २ ॥ ऋतयो चे न मसापुच्छमानु
 स्त्वा शसाजातवेदो यदीदं । त्वमस्य क्षयसि यद्ध विश्वं दिवियदुद्रविणं यत्पृथिव्यां⁺ ॥ किनोऽअस्य द्रविणं कङ्करं विनो
 वो चो जातवेदश्चिक्त्वान् । गुहा र्धनः परमं यन्नोऽअस्य रेकुपदं न निर्दुनाऽअगन्म ॥ कामर्यादाव्युना कद्धवाममच्छ
 गमेमरघवो न वार्जं । कदानोद्वीरमृतं स्य पत्नीः सूरोग्णे न तत न न्नपासः ॥ अनिरेणव च सा फल्वेन प्रतीत्येन कृधुना तपा
 सः । अधातेऽअग्ने किमिहा वदं त्यनायुधामऽआसता स चंतां ॥ अस्य श्रिये स मिधानस्य वृष्णो वसो रनीकं दमऽआरुरोच ।

नीमसंततऽनुजिज्ञः संममायोः* ॥ ५ ॥ (४११७) अयमिहप्रथमोर्धाधिधातृभिर्होतायजिष्ठोऽअध्वरेष्वीद्व्यः । यम
 मोरानोभृगोरोरिक्तुनुर्नियुजिगंविभ्यंभिजोभिनि ॥ अग्निरुदत्तऽआनुगभुवहेयम्यचर्तनं । अध्राहिल्वजगृध्रिरेमती
 मोनिस्वीर्य ॥ क्रुतायनंरिचैतमंयथेतोद्यामिरुत्तभिः । विभ्यंगामध्वराणांहरुक्ताग्निर्दमेदमे ॥ आशुदंतंयियस्वतो
 सिभ्यायध्वंजीरभि । आर्जध्रुः कृतुमाययोभृगंयाणंभिजोभिनि ॥ तमीहोतारमानुषकिंक्रियांमंनिर्येद्विरे । रुण्यंयायक्र
 नो/विण्यजिष्ठंमसधामभिः ॥ ६ ॥ तंजभ्यतीपुमानृपुचनुऽआरीतमश्रितं । श्रित्रमंतंगुहार्हितंमुयेदं कृचिदुर्धिनं ॥
 मगस्ययद्वियुतानस्मिन्नूर्ध्वतस्यधामंघ्रणयैतदेयाः । महौऽअग्निर्नर्मभागतहव्योर्ध्वरायमद्वुमिद्वतावा ॥ येरध्वर
 स्यद्वुत्वांनिविद्वानुभेऽअंतारोर्दमीमंनिक्रियान् । द्रुतऽइयमेमद्विर्दऽउराणोविद्वष्टोद्विषऽआरोधनानि ॥ कृष्णंतऽ
 एमुरुत्तःपुरोभार्धरिष्ण्वर्ध्रिचिर्यपुगमिदेकं । यदग्रवीतादधतेहगर्भमद्यध्विज्ञातोभवमीदुदूतः* ॥ मद्योज्ञातस्यदह
 नानमोजोगदस्यवाताऽअनुवातिनोचिः । घृणक्तिगमामतसेपुजिह्वांस्थिराचिदवाद्यतेविजंभः ॥ तुपुयदन्नतुपु
 णात्रयध्वतुंद्रुतंरुणुतेयुहोऽअग्निः । वातस्यमेळिमचतेनिजूर्ध्वंश्राशुनवाजयतेहिन्वैऽअर्वा ॥ ७ ॥ (४११८) द्रुतं

(४११७) अयमिहेतोरुदत्तचंस्वसृग्धम्यवामेदेवोमिस्मिन्पुआद्याजगतीद्वितीयागाःपंचानुपुभः । (४११८) द्रुतंवद्वयप्रचंम्यमूक
 म्यवामेदेवोपैथानरोमिगांयत्री ।

धोचिन्ध्वेदसंहव्यवाहुंममर्त्यं । यजिष्ठमृजसेगिरा⁺ ॥ सहिवेद्रावसुधितिमहाऽआरोधनंदिवः । सदेवाँऽएहवक्षति ॥
 सर्वदेवऽआत्तमदेवाँऽकृतायतेदमै । दातिप्रियाणिचिद्धसु ॥ सहोतासेदुदृत्यचिक्त्वाँऽअंतरीयते । विद्वाँऽआरो
 धनंदियः⁺ ॥ तस्यामयेऽअग्नयेदद्राशुहव्यदातिभिः । यऽईपुष्यतऽइंधते ॥ तेरायतिसुवीर्यैःससवांसोविशृण्विरे ।
 येऽअमादधिरेदुवः ॥ अस्मेरायोदिवेदिवेसंचरंतुपुरुस्पृहः । अस्मेवाजांसऽईरतां ॥ सविप्रश्चर्पणीनांशवसामानुपा
 णां । अतिक्षिमेवविध्यति ॥ ८ ॥ (४।१।९) अग्नेमळमहाऽअसियऽईमादेव्युजने । इयेथवाहिरासदं ॥ समानु
 पीपुदूळभोविधुमावीरमर्त्यः । दूतोचिन्ध्वेपांभुवत् ॥ ससद्भपरिणीयतेहोतामद्रोदिर्विष्टिपु । उतपोतानिपीदति ॥
 उतमाऽअग्निरेध्वरऽउतोगृहपतिर्दमे । उतब्रह्मानिपीदति ॥ वेपिहध्वरीयतामुपवृकाजनानां । हव्याचमानुपाणां ॥
 धेरीदस्वदूत्यं यस्य जुजोपोऽअध्वरं । हव्यंमर्तस्यवोद्ध्वे ॥ अस्माकंजोप्यध्वरमस्माकंयज्ञमंगिरः । अस्माकंशु
 णुधीहव्यं ॥ परितेदूळभोरधोस्माँऽअश्रोतुविन्धतः । येनरक्षसिदाशुपः ॥ ९ ॥ (४।१।१०) अग्नेतमद्याभ्यंनस्तो
 भेःमनुंगभद्रंदिस्पृशं । ऋध्यामातुऽओहः ॥ अद्याह्येकतोर्भद्रस्यदक्षस्यसाधोः । रथीर्कृतस्यवृहुतोवृभूथ ॥

(४।१।९) अग्नेयुक्तेत्यष्टर्चम्यसूक्त्यवामदेवोमिर्गायत्री । (४।१।१०) अग्नेतमयेत्यष्टर्चस्यसूक्त्यवामदेवोमिःपदपंक्तिःपंचमीमहा
 पदपंक्तिःअलेयेऽजणिपौ

५६

वसं.

अ. ३३.

॥३०॥

एभिर्नोऽअंकं भवानोऽअर्वाह्स्वर्णज्योतिः । अग्नेविश्वेभिः समनाऽअनीकैः ॥ आभिष्टेऽअद्यगीर्भिर्गणतोऽग्नेदा
 शेम । प्रतेदिवोनस्तनयंति शुष्माः ॥ तव स्वादिष्ठाग्नेसंहृष्टिरिदाचिदहऽइदाचिदकोः । श्रियेरुक्मोनरोचतऽउ
 पाके ॥ धृतं न पूतं तन्नरेपाः शुचिहिरण्यं । तत्तैरुक्मोनरोचतस्वधावः ॥ कृतं चिद्धिष्मासनैर्मिद्रेपोर्गऽइनोपिम
 तीत् । इत्थायजमाना हतावः ॥ शिवानः सख्या संतु भ्रात्राग्नेदेवेणुष्मे । सानो नाभिः सदेने सस्मिन्नूर्धन् ॥ १० ॥
 (४।२।१) भद्रं तेऽअग्ने महसिन्ननीकमुपाकऽआरोचते सूर्यस्य । रुशद्दृशेददशनकयाचिदरुक्षितं दृशऽआरूपेऽ
 अन्नं ॥ विपाह्य भेरुणते मनीषां खेपे सापु विजातस्तवानः । विश्वेभिर्यद्वावनः शुक्रदेवैस्तन्नोरास्वसुमहोभूदिमन्म ॥
 त्वदग्ने काव्या त्वन्मनीषास्त्वदुक्था जायंते राध्यानि । त्वदेति द्रविणवीर्ये साऽइत्था धिये द्वाशुपे मर्त्याय ॥ त्वद्वाजीघो
 जं भरो विहायाऽअभिष्टि कृजायेत सत्यशुष्मः । त्वद्रयिर्देवज्जतो मयोभुस्त्वद्वाशुज्जुवाँऽअग्नेऽअर्वा ॥ त्वामग्ने प्रथमं दे
 वयंतो देवं मर्ताऽअमृतमंद्रं जिहं । द्वेपोयुतमार्किवासंति धीभिर्दमूनसंगहृपतिममूरं ॥ आरेऽअस्मदर्मतिमारेऽअहंऽआ
 रे विश्वां दुर्मर्तियन्निपासि । दोपाशिवः संहसः सूनोऽअग्नेयं देवऽआचित्सर्वसेस्वस्ति ॥ ११ ॥ (४।२।२) यस्त्या
 मग्नेऽइ नर्धते यत्सुहृन्निस्तेऽअन्नं कृण्वत्सस्मिन्नहन् । समुद्युन्नेरभ्यस्तु प्रसक्षत्तव कृत्या जातवेदश्चिकित्वान् ॥ इधमंय
 (४।२।१) भद्रं तदतिपळर्चस्य सूक्तस्य वाग्देवो भिक्षिष्टु । (४।२।२) यस्त्यामग्ने इति पळर्चस्य सूक्तस्य वाग्देवो भिक्षिष्टु ।

स्तोत्रभरच्छ्रमाणोमहोऽअग्निःकुमारतपयन् । सर्वपानप्रतिद्वोषामुपाशुंष्वयंसंचतेऽन्नमित्रान् ॥ अग्निरीशेनृष्ट
 तःक्षत्रिर्यस्याप्रियाजस्यपरमस्वरायः । यथातिरदाचिधृतेयविष्टोव्यनुपज्जाल्यायस्युपायान् ॥ यच्चिच्छित्तं पुरुषत्राय
 विष्टमिच्छिन्नाभिःश्रुताकश्चिदगः । कृषीष्व१सौऽअग्निर्तेनागान्व्येनोसिन्निश्रयोविष्वग्मे ॥ गृहश्चिद्वज्रऽएनसोऽअ
 भीर्कऽकृष्यविधानामुतमर्त्यानां । मातेसारायःसदुगिद्विगमयच्छतोकायतनयायशयोः* ॥ यथाहृत्वद्वसयोगोर्ध्वि
 एदिमितामगुचतायजत्राः । एवोष्व१मग्येचताव्यहृप्रतोर्योमेप्रतरनऽआगुः ॥ १२ ॥ (४।२।३) प्रत्यग्निरुपसा
 मप्रमस्यद्विभातीनांनुमनारद्वपेर्गं । यातमभ्यनातुकृतोरुरोणमुत्सूयोज्योतिपादेयऽपति ॥ ऊर्ध्वभागुंसंयितादेवो
 ऽअश्रेष्टसांर्ध्विध्यस्रविश्वेनसत्प्रा । अनुप्रतंवरुणोयंतिमित्रोयत्सूर्ध्विद्व्यारोहयति ॥ यंसीमकृण्यन्तमसेविगृचेध्रुवक्षे
 माऽअनयस्यंतोऽअर्ध । तंतूर्ध्वपुरितंमस्यगुःस्मशुंयिभ्यस्यजगंतोयहति ॥ यद्विष्टेभिर्विद्वरन्यासितंमपुव्ययुप्तसितं
 देवयसं । यद्विच्यतोदमयःसूर्यस्यचर्मवापाःपुस्तगोऽअप्स्य१तः* ॥ अनायतोऽअनिघञःकथायन्यदुत्तानोर्वपथतेन ।

कर्मायातिस्युपग्याकोर्ध्वद्विद्वःस्कृंगःसमृतभातिनाकं ॥ १३ ॥ (४।२।४) प्रत्यग्निरुपसोज्ञातयेदुऽअख्यद्वियोरोचं
 (४।२।३) प्रत्यग्निरितिपंचमसूक्तस्यवामदेवोमित्रिष्टुः । (४।२।४) प्रत्यग्निरुपसद्विपंचमसूक्तस्यवामदेवोमित्रिष्टुः (अग्नयोः
 सूक्तयोःकेषिन्वापार्गालिङ्गोपदेयताआहुःसाधजागसूतेआयानातिरुणायमिःचतुर्ध्वःसविष्टुपरुणमित्राःपंचम्याःसूर्यः अपरसूक्तोऽगोण-

मानामहोभिः । आनासत्योरुगायारवेनेमंयज्ञमुपनोयातमच्छ ॥ ऊर्ध्वक्रेतुंसवितादेवोऽअश्रेज्योतिर्विश्वसेभुवनाय
 कृण्वन् । आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षं विसूयोरदिमभिश्चैकितानः ॥ आचंहत्यरूणीज्योतिपागान्महीचित्रारदिमभि
 श्चैकिताना । प्रनोधयंतीसुप्रितार्यदेव्युपाऽइयतेसुयुजारथेन ॥ आवांवाहिष्ठाऽइहतेवंहतुरथाऽअश्वसिऽडपसोव्यु
 ष्ठी । इमेहिवांमधूपेयायसोमाऽअस्मिन्यज्ञेवृषणामादयेथां ॥ अनायतो० ॥ १४ ॥ (४।२।५) अग्निहोतानोऽअ
 धरेव्याजीसन्परिणीयते । देवोदेवेपुंयुज्ञियः ॥ परित्रिविष्टाध्वरयात्यग्नीरथीरिव । आदेवेपुप्रयोदधत् ॥ परिवाजप
 तिःकविरुमिर्द्व्यान्यक्रमीत् । दधद्रत्नानिदाशुपे ॥ अयंयःसृजयेपुरोदेववातेसमिध्यते । द्युमोऽअमिन्नदंभनः ॥
 अस्यघानीरऽईवतोमेरीनीतमर्त्यः । तिग्मर्जभस्यमीहुर्पः ॥ १५ ॥ तमर्वतंनसानुसिमरुपंनदियःशिशुं । मर्मज्यंतेद्विवेदि
 वे ॥ नोधद्यन्माहरिभ्यांकुमारःसाहदेव्यः । अच्छानहूतऽउदरं ॥ उतत्यार्यजताहरींकुमारात्साहदेव्यात् । प्रयता
 सुद्यऽआददे ॥ एषवादिवावश्चिनाकुमारःसाहदेव्यः । दीर्घायुरस्तुसोमकः ॥ तंयुवंदेवावश्चिनाकुमारंसाहदेव्यं ।
 दीर्घायुपंकुणोतन ॥ १६ ॥ (४।२।६) आसंत्योयातुमघवाऽऽग्नीपीद्रवंत्वस्यहरयऽउपनः । तस्माऽइदंधःसुपुमा

अग्न्यधिनःसूर्यउपाअश्व्युपस.सूर्यइत्येवं ज्ञेयाः) । (४।२।५) अग्निहोतिदिदर्शचसूक्तस्यवामदेवोभिःसप्तम्यष्टम्योःसोमःअंत्ययोरश्विनौगा-
 यत्री । (४।२।६) आसत्योयात्वित्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवामदेवंद्रक्षिणपृ ।

मृदक्षमिहाभित्यंकरतेगृणानः ॥ अवस्यशूराध्वनोनांतस्मिन्नोऽअद्यसर्वनेमंदध्वै । शंसात्युक्थमशनेनवेधाश्चिकि
तुयेऽअसुर्यायमन्म ॥ कथिर्ननिण्यंविदयानिसाधन्वृपायत्सेकंविपिपानोऽअर्चात् । द्विवऽइत्थार्जौजनत्सप्तकारून
ह्वाचिचक्रुर्गुनगणतः ॥ स्वर्ग्येद्वेदिसहशीकमकमहिज्योतीरुरुच्यंद्धवंस्तोः । अंघातमांसिदुधिताविचक्षेनृभ्यश्च
कारुतृतमोऽअभिष्टौ ॥ यवक्षऽइद्वोऽअमितमृजीप्युभेऽआर्पप्रौरोदसीमहित्वा । अतश्चिदस्यमहिमाविरैच्यभियो
विश्वामुवर्चनावभूव ॥ १७ ॥ विश्वानिशक्रोनर्याणिविद्वानपोरिरेचसखिभिर्निकामैः । अइमानंचिद्येविभिर्दुर्वचोभि
र्जंगोर्मतमुशिशोविर्बुः ॥ अपोयदद्विपुरुहृतदराविर्भुवत्सरमापूर्यते । सनोनेतावाज्रमादपिभूरिगोत्रारुजन्नगिरोभिर्गृ
न्धयनाशूरधृष्णो ॥ अपोयदद्विपुरुहृतदराविर्भुवत्सरमापूर्यते । सनोनेतावाज्रमादपिभूरिगोत्रारुजन्नगिरोभिर्गृ
णानः ॥ अच्छाकिर्विर्नृमणोऽअभिष्टौस्वर्पातामघवन्नाधमानं । ऊतिभिस्तमिपणोद्युन्नहृतीनिमायावानब्रह्मादस्यु
रर्त्त ॥ आदस्युन्नामर्नसायाह्यस्तंभुवंचेकुत्सःसख्येनिकामः । स्वयोनौनिपदत्सर्तुपाविर्वाचिकित्सहृत्चिद्धनारी
॥ १८ ॥ यासिफुत्सेनसूर्यमवस्युस्तोदोवातस्यहयोरीशानः । ऋज्रावाज्नगध्वंयुर्गुपन्कवियंदहुन्पायायभूपात् ॥ त्वंपिप्रुम्ह
गुरतायशृष्णमशुपुंनिर्वहोःप्रपित्वेऽआहःकुर्यवंसहस्रा । सुद्योदस्युन्प्रमृण्णकुत्सेनप्रसूरश्चक्रंवृहतादुभीकै ॥ त्वंपिप्रुम्ह
गयंशरुवांसमृजिभ्यनेवेदधिनार्यंधीः । पंचाशत्कृष्णानिर्वपःसहस्रात्कनपुरोजरिमाविर्ददः ॥ सूरऽउपाकेतन्वै१द

धानोचियत्तेचैत्यमृतस्वर्षः । मगोनहुस्तीतविपीमुपाणःसिंहोनभीमऽआयुधानिविभ्रत् ॥ इंद्रकामावसुयंतोऽअग्न-
 न्तर्वमोद्धेनसर्वनेचक्रानाः । श्रवस्यर्वःशशमानासंडुक्वथैरोकोनरुण्वासुहृशीवपुष्टिः⁺ ॥ १९ ॥ तमिदुऽइंद्रसुहवंहुवे
 मयस्ताचुकारनयापूरुणि । योमावतेजरित्रेगर्ध्वचिन्मध्वाजंभरतित्सार्हराधाः ॥ तिग्मायदुतरशनिःपतातिकास्मि
 निचच्छूरमुहुकेजनां । पोरायर्दयसमृत्तिर्भयात्यर्धस्मानस्तन्व्योबोधिगोपाः⁺ ॥ भुवोवितायामदैयस्यधीनांभुवःसखाब्रु
 कोवाजंसाता । त्वामनुम्रमतिमार्जगन्मोरुशंसोजरित्रेविश्वधस्याः ॥ एभिर्नृभिर्द्वत्वायुभिर्द्वामघवद्भिर्मघवन्विभ्यऽ
 आजौ । द्यावोनद्युन्नैरभिसंतोऽअर्यःक्षुपोमदेमशुरदध्वपूर्वीः⁺ ॥ एवेदिद्राययृभाययृणोब्रह्माकर्मभृगवोनरधं । नू
 चिद्यथानःसख्यावियोपदसंभ्रऽडुम्रौवितातनूपाः⁺ ॥ नूदुतऽइंद्रनूगृणानऽइपैजरित्रेनद्योऽनपीपेः । अकारितेहरि
 योब्रह्मनव्यधियास्यामर्यःसदासाः⁺ ॥ २० ॥ (४।२।७) त्वंमहोऽइंद्रतुभ्यंहृक्षाऽअनुक्षत्रंमंहनामन्यतुद्यौः । त्वं
 ब्रुवंशर्वसाजघ्न्यान्तसृजःसिधूरहिनाजमसानान्⁺ ॥ तवत्विपोजनिमन्त्रेजतद्यौरैजद्भूमिभियसास्वस्यमन्योः । ऋघ्रायं
 तसुभ्यः१ःपर्वतासुऽआर्दुधन्वानिसरयंतऽआर्यः ॥ भिनद्भिरिसर्वसावज्रमिष्णन्नाविष्कृण्वानःसहसानऽओजः । यधी
 नूत्रंयज्रेणमंदसानःसरन्नापोजर्वसाहुतवृष्णीः ॥ सुवीरस्तेजनितामन्यतुद्यौरिंद्रस्यकर्तास्वर्पस्तमोभूत् । यऽइज्जानस्वयं

(४।२।७) त्वंमहानिलेकविशतृचस्यसूक्तस्ययामदेवदंद्रशिष्टुअसितायामिलेकपदाविराद ।

सुवज्रमर्नपच्युतंसदसोनभूम ॥ यऽएकऽइच्छ्यावयतिप्रभूमाराजाकृष्टीनांपुरुहतऽइंद्रः । सत्यमेनमनुविश्वेभ्यमदतिरा
 तित्तिद्वयस्यगुणतोमघोर्नः ॥ २१ ॥ सूत्रासोमाऽअभवन्नस्यविश्वेसूत्रामदासोबृहदुतोमादिष्ठाः । सूत्राभयोवसुपतिर्वसूनां
 दत्त्रेविश्वोऽअधिथाऽइंद्रकृष्टीः⁺ ॥ त्वमर्धप्रथमंजायमानोमेविश्वोऽअधिथाऽइंद्रकृष्टीः । त्वंप्रतिप्रवतऽआशयानम
 द्विवज्रेणमघयन्यवृश्चः ॥ सूत्राहणंदाधृपितुद्यामिद्रंमहामपारंवृषभंसुवज्रं । हंतायोवृत्रंसनितोतवाजंदातामघानिमघवा
 सुरार्धाः ॥ अयंवृत्तश्चातयतेसमीचीर्यऽआजिपुमघवाशुण्वऽएकः । अयंवाजंभरतियंसनोत्यस्यप्रियासःसख्येस्यामि ॥
 अयंशृण्वेऽअधुजयंद्भुतम्रयमुतप्रकृणुतेयुधागाः । यदासत्यंकृणुतेमन्युमिद्रोविश्वेदृढंभयतुऽएजदस्मात् ॥ २२ ॥
 समिद्रोगाऽअजयत्संहिरण्यासमंभिव्यामघवायोहंपूर्वाः । एभिर्वृभिर्वृत्तमोऽअस्यशार्कैरायोविभृक्कासंभरश्चवस्वः ॥ कि
 यस्त्विदिद्रोऽअभ्यैतिमातुःकियत्पितुर्जनितुर्योजानं । योऽअस्यशुष्मंमुहुर्कैर्यतिंवातो नजतःस्तनयमिद्रुन्नैः⁺ ॥ क्षि
 यंतंत्वमक्षियंतंकृणोतीर्यतिरेणुमघवासमोहं । विभंजनुरशनिमोऽइदृद्यौरुतस्तोतारंमघवावसौधात् ॥ अयंचक्रमिप
 णत्सूर्यस्यन्येतंशरीरमत्सस्यमाणं । आकृष्णऽइजुहुराणोजिघातित्वचोबुधेरजसोऽअस्ययोनौ ॥ असिक्त्रयांयजमानोन
 होता ॥ २३ ॥ गुव्यंतुऽइंद्रसख्यायविप्राऽअश्वायंतोवृषणंवाजयंतः । जनीयंतोजनिदामक्षितोतिमाच्यावयामोव
 तेनकोशी ॥ त्रातानोवोधिदईशानऽआपिरंभिर्यातामर्दितसोभ्यानां । सखापितापितृतमःपितृणांकर्तेमुलोकमुश

तेवयोधाः⁺ ॥ स॒स्त्रीय॒ताम॒विता॒वा॒धिस॒खागृ॒णान॒ऽई॒द्रस्तु॒वते॒वयो॒धाः । व॒यं ह्य॒ते च॒क्रमा॒स॒वार्ध॒ऽआ॒भिः श॒र्माभिर्म॒ह्यं
 तऽई॒द्र ॥ स्तु॒तऽई॒द्रो म॒घवा॒य॒द्धृ॒त्राभू॒रीण्ये॒कोऽअ॒ग्रती॒निहं॒ति । अ॒स्यप्रि॒यो ज॒रि॒ताय॒स्यश॒र्मन्न॒कि॒दुवा॒वार॒य॒तेन॒मर्तोः॑ ॥
 ए॒वान्ऽई॒द्रो म॒घवा॒ विर॒शीक॒रत्स॒त्याच॒र्पणी॒धृद॒नर्वा । त्वं रा॒जो ज॒नुषा॑ धे॒ह्यस्मे॒ऽअधि॒श्रयो॒माहि॒न्यज॑रि॒त्रे⁺ ॥ नू॒ष्टुतऽ
 ई॒द्र० ॥ २४ ॥ (४।२।८) अ॒यं पं॒धाऽअ॒नुवि॒त्तः पु॒राणो॒यतो॑ दि॒वाऽऽबु॒दजा॒यंत॒विश्वे॑ । अ॒तंश्चि॒दाज॑नि॒पीष्टु॒प्रवृ॒द्धोमा॒मा
 त॒रम॒मुया॒पस॒वैकः॑ ॥ ना॒हम॒तो नि॒रया॒दुर्ग॒हित॒तिर॒थता॒पान्वा॒र्धो द्वि॒र्गमा॒णि । ब॒हूनि॒मेऽअ॒कृता॒क॒र्त्या नि॒यु॒ध्यैत्ये॒नस॒त्वेन
 पृ॒च्छे ॥ प॒राय॒तीमा॒तर॒मन्य॑ च॒ष्टन॒नानु॒गान्य॑नु॒नूग॑मानि । त्व॒र्गुहे॒ऽअपि॒वत्सो॒ममि॒द्रः श॒तध॒न्यं च॒न्व्योः सु॒तस्य॑ ॥ किं॒स
 ऽऋ॒ध॒कृण॒वृ॒धांस॒ह॒र्षमा॒सोज॒भार॑श॒रद॒श्चपू॒र्वीः । न॒हीन्य॑स्य॒प्रति॒मानु॒मस्त्य॑तं॒जते॒पूत॒येज॑नि॒त्याः ॥ अ॒ग्र॒धमि॒यम॒न्यमा
 ना॒गुहा॒कुरि॑र्द्र॒माता॒वीर्ये॒णान्य॑ष्टं । अ॒धोर्द॒स्थात्स्व॒यम॒त्कं॒वसा॑नु॒ऽआरो॑द॒सीऽअ॒पृणा॒जाय॑मानः ॥ २५ ॥ ए॒ताऽअ॒र्य॒त्यल
 ला॒भ॒र्भती॑ ऽऋ॒ता॒र॒रीरि॒वसं॑ को॒शमा॒नाः । ए॒तावि॒पृच्छ॒किमि॒दं भ॒नंति॒कमा॒पोऽअ॒ग्नि॒परि॒धि॒रु॒जंति॑ ॥ कि॒मु॒ध्वि॒दस्मि॑नि
 वि॒दो भ॒नंत॑र्द्र॒स्यावृ॒धां दि॒धिप॑त॒ऽआ॒र्षः । म॒मैता॑न्पू॒त्रोर्म॑ह॒ताव॒धेन॒वृत्रं॑ ज॒घन्वा॑ऽअ॒सृज॒द्वि॒सिं धू॒न् ॥ म॒म॒च॒न॒त्वायु॒वतिः॑

(४।२।८) अ॒यं पं॒था इति॒त्रयो॒दश॑र्च॒स्यसू॒क्तस्य॒वाम॑दे॒वत्र॒पिः आ॒द्याया॑दं॒द्रः त्रि॒पिः न॒हीन्य॑स्ये॒त्यादि॒सार्धे॒ति॒सृणा॒मदि॒तिर्ऋ॒षि॒का आ॒ग्राया॑वाम॑दे॒
 वो॒दे॒वता॑ ना॒हम॒त इत्यादि॑ पंचार्च॒नाना॑म॒लाना॑प॒ण्णामृ॒चांच॑ो॒द्रो दे॒वता॑ न॒हीन्य॑स्ये॒तिमा॒र्धेति॒सृणा॒याव॑दे॒वो दे॒वता॑ त्रि॒ष्टुप् ।

पुराणममद्यत्तत्वारुपयाजगारं । ममचिदापःशिशवेममृद्व्युर्ममचिदिन्द्रःसहसोदतिष्ठत् ॥ ममच्चनर्तेमघवृन्व्यंसोनि
 म्रिचिच्यौऽअपहृन्नुजधानं । अधुनिविद्धऽउत्तरोवभुवान्चिरोदासस्यसर्पिणग्वधेन ॥ गृष्टिःसंसूवस्यविंरतत्रागार्मनाध
 व्यंयुभंतुन्ममिन्द्र । अरीहंनुत्तमंचरथायमातास्वयंगातुंतन्वऽइच्छमानं ॥ उतमातामहिपमन्वधेनदुमीत्याजहतिपुत्रद्वे
 याः । अथानयीद्वुन्ममिन्द्रोहनिप्यन्तसर्लेचिष्णोधितुरं विक्रमस्व ॥ कस्तैमातरंविधवामचक्रच्छयुंकस्त्वामजिघांसच्चरं
 तं । कस्तैदुवोऽअधिमाङ्गोऽअसीद्यत्प्राक्षिणाःयितरंपादुगृह्यं ॥ अवत्युशुनंऽआत्राणिपेचेनदेवेषुविविदेमडितारं । ॥

अपरयंजायाममहीयमानामधमैश्येनोमध्वार्जभार ॥ २६ ॥ इतितृतीयाष्टकंपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

एकविंशाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १४ ऋचः १४८ ॥ त्याग ॥ वैश्वानरायामयः १५ अमयः ५९ सवितृवरुणमित्रेभ्यः सूर्या-
 शे. २ अग्नयेभ्यः सूर्याये. उपस. अश्विभ्यः सूर्याये. अमयः ६ सोमराये. २ अश्विभ्यः २ इंद्राये. ४२ वामदेवाये. इंद्राये.
 २ इन्द्रायगदेवाभ्यः वागदेवाये. ३ इंद्राये. ६ ॥ इतितृतीयेष्वचमः ॥ ५ ॥

परैकान्नशानगायातुयनःकथोपांत्यस्तिन्नऽदुदेव्योवाकासुष्टुतिरुपांत्यानुष्टुर्पकोअद्याष्टावहंमनुःसप्तार्धाभिस्ति
 सृगिरिंश्रभिर्गात्मानमृषिस्तुष्टावंद्रोवात्मानंपरानवाष्टौवाश्येनस्तुतिर्भिर्नुपंचांत्याशक्करीत्यायुर्जेद्रासोमवानः

स्तुतो न किञ्च तु विंशति दिवश्चित्तु च उपस्यश्च गायत्रं ह्यष्टम्यं ते अनुष्टुभौ कया पंचो नाभी युपाद निचृदा तू नश्च तु विंश
तिरं त्याभ्यामैन्द्राभ्यौ स्तुतौ ॥ १ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (४।२।९) एवात्वा मिन्द्रवज्रिन्नत्र विभ्वे देवासः सुहवास उज्जमाः । महामुभे रोदसी वृद्धमुज्यं निरे
कुमिद्धुण ते वृत्रहृत्ये ॥ अयांसृजंत जिम्रयो न देवा भुवः स्रग्धा लिङ्ग सत्ययोनिः । अहुन्नहि परिशयानि मर्णः प्रवर्तनी ररदो वि
श्वधेनाः ॥ अर्तुण्युवंतं चिर्यंतमनुध्यम बुध्यमानं सुपुणमिन्द्र । सप्तप्रतिप्रवतऽआशयानि मह्यं विज्यै ण चिरिणाऽअप्य
न् ॥ अक्षोदयच्छर्वसाक्षामनुभ्रं वार्णवा तस्तविषीभि र्द्विन्द्रः । इहान्यौ भ्रादुशमानऽओजोवाभि नत्कुभुः पर्वतानां ॥
अभिप्रदद्गुर्जनयो न गर्भरथाऽइव प्रथयुः साकमद्रयः । अर्तर्पयो विसृतऽउजऽज्जमी न्ययुताऽअरिणाऽइन्द्र सिंधून् ॥ १ ॥
त्वं मुहीमव निविश्वधेनां तुर्गतये वय्या यक्षरती । अरमयो न मसै जदर्षीः सुतरणौऽअकृणो रिद्वि सिंधून् ॥ प्रामुचो न भन्यो इ
नवकाध्यन्नाऽअपि न्यद्युवती र्गुतज्ञाः । धन्या न्यज्राऽअपृण कृत्पाणौऽअधोगिन्द्रः स्तयो इदं सुपत्नीः ॥ पूर्वोरूपसः शु
रदश्च गूर्ता वृत्रं जघन्याऽअसृजद्वि सिंधून् । परिधिताऽअतृणद्वद्वधानाः सीराऽइन्द्रः स्रवितवे पृथिव्या ॥ वृग्भीभिः पुत्र
मुग्रवोऽअदुर्न निवेशनाद्धारिवुऽआजमर्ध । व्युधोऽअख्यदर्हिमाददुनो निर्भूदुखच्छि त्सम रंतपर्व ॥ प्रते पूर्वो णि कर

(४।२।९) एवात्वामित्येकादशर्चस्य सूक्तस्य वामदेव इन्द्रसिद्धिपू ।

णानिविप्राविद्धाँऽआहिविवुयेकराँसि । यथायथावृष्ण्यानिस्वगताँपाँसिराज्जग्रायाँविषीः ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ २ ॥
 (४।२।१०) आनऽइंद्रोदूरादानऽआसाद'भिष्टिकृदर्वसेयासदुग्रः । ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुःसंगेसमत्सुतुर्वणिः
 पृतन्यून' ॥ आनऽइंद्रोहरिभिर्यात्वच्छावाँचीनोर्वसेराधसेच । तिष्ठातिवज्रीमघवाचिरप्शीमंयज्ञमनुनोवाजसाता ॥ वृशद्वुपु
 इमंयज्ञत्वमुत्साक'मिद्रपुरोर्धत्सनिप्यसिक्तुनः । श्वघ्नीववज्रिन्तसनयेधनानाँत्वयावयमय'ऽआजिजयेम ॥ वृशद्वुपु
 णःसुमनाँऽउपाकेसोर्मस्यनुसुपुंतस्यस्वधावः । पाऽइंद्रप्रतिभृतस्यमच्चःसमंघंसाममदःपृष्ठेन ॥ वियोरैरृशऽऋपिभि
 र्नेवेभिर्बुक्षोनपुक्कःसृण्योनजेता । मयोनयोपाँमभिमन्यमानोच्छाविवकिमपुरुहुतमिद्र' ॥ ३ ॥ गिरिनयःस्वर्तवोऽऋ
 ष्वऽइंद्रःसुनादेवसहसेजातऽउग्रः । आर्दतावज्रंस्थविरुंनभीमऽउद्वेवकोशंवसुनान्युष्टं ॥ नयस्यवर्ताजुनुपान्व्यस्तिन
 राधसऽआमरीतामयस्य । वृद्धाष्टुपाणस्तविपीवऽउग्राम्नास्मभ्यंदक्षिपुरुहतरायः+ ॥ ईक्षेरायःक्षयस्यचर्पणीनामुतव्रजम
 पवर्तासिगोनाँ । शिक्षानरःसंमिधेयुप्रहात्रान्वस्वोराशिर्मभिनेतासिभूरि ॥ कयातच्छृण्वेशच्याशचिद्योययाकृणोतिमु
 हुकाचिहृष्वः । पुरुद्राशुपेविचयिष्ठोऽअहोथादधातिद्रविणंजरित्रे+ ॥ मानोमर्धोरामरादुद्धितन्नःप्रदाशुपेदातवेभूरिय
 तै । नव्येदृण्णेशस्तेऽअस्मिन्तऽउक्थेप्रब्रवामवयमिद्रस्तुवंतः ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ ४ ॥ (४।२।११) आयात्विद्रोव

(४।२।१०) आनंदंद्रइत्येकादशचस्यसकसवामदेवइंद्रबिष्टु । (४।२।११) आयात्विद्रइत्येकादशचस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्रबिष्टु ।

सऽउर्पनऽइहस्तुतःसधमार्दस्तुशूरः । वापुधानस्तविपीर्यस्यपूषाद्योर्नक्षत्रमभिभूतिपुण्यात् ॥ तस्येद्विहस्तयथपृष्ण्या
 नितुविद्युन्नस्यतुविराधसोनुन् । यस्यक्रतुर्विदुष्योऽनसच्चादसाह्वान्तरुहोऽअभ्यस्तिकृष्णीः* ॥ आयात्विद्रोदियऽआ
 पृथिव्यामक्षूस्मद्रादुतनापुरीषात् । स्वर्णरादर्वसेनोमरुत्वान्यरावतोवासदनाहृतस्य ॥ स्थूरस्यरायोवृहुतोयऽईशेत
 मुष्टवामविदथेऽपिन्द्र । योवायुनाजयसिगोमतीपृथुप्रधृष्णयानर्यतिवस्योऽअच्छ ॥ उपयो नमो नमसिस्तभायन्निर्यतिवा
 चंजनयन्यजंघ्नी । ऋजसानःपुरुवारऽउक्थैरैरद्रकृष्णीतसदनेपुहोता ॥ ५ ॥ धिपायदिधिपुण्यंतःसरण्यान्तसदैतोऽ
 अद्रिमौशिजस्यगोहे । आदुरोपाःपास्त्यस्यहोतायो नोमहान्संवरणेपुवह्निः ॥ सत्रायदीर्भावरस्यपृष्णःसिपकिशुग्मः
 स्तुवतेभराय । गुहायदीर्भाशिजस्यगोहेप्रयद्धियेप्रायसेमदाय ॥ वियद्वरासिपर्वतस्यपृष्णवेपयोभिजिन्वेऽअपांजवी
 सि । विदद्वारस्यग्नयस्यगोहेयदीवाजयसुध्योऽइवहति ॥ भद्रातेहस्तासुकृतोतपाणीमयंतारास्तुवतेराधऽइन्द्र । का
 तेनिपस्तिःकिमनोममत्सिक्किनोर्दुदुहर्पसेदातवाऽउ ॥ एवावस्वऽइन्द्रःसत्यःसच्चाद्वतावृत्रवारियःपूरवेकः । पुरुष्टुक्
 त्वनिःशग्धिरायोभक्षीयेतवसोदैव्यस्य ॥ नूष्टुतऽइन्द्र० ॥ ६ ॥ (४।३।१) यन्नऽइन्द्रोऽजुजुपेयच्चपष्टितन्नोमहान्कर
 तिशुण्म्याचिन् । ब्रह्मस्तोर्ममघवासोर्ममुक्थायोऽअदर्मानंशर्वसाविभ्रदेति ॥ वृषावृषाधिचतुरश्रिमस्यघ्नघ्नोवाहुभ्यान्

(४।३।१) यन्नइन्द्रलेकादशर्पस्यसत्कन्यवामदेवद्वंस्त्रिष्टप ।

तमः शचीवान् । श्रिये परुष्णीमुपमाणाऽऊर्णयस्याः पूर्वाणि सुख्याय विव्ये + ॥ यो देवो देवं तमो जायमानो महो वाजैभि
विश्वारोधांसि प्रवतश्च पूर्वोद्योः क्रुज्वाज्जनिमन्त्रे जत
महद्भिश्च शुज्यैः । दधानो वज्रबाहो रुशतं चाममेनरे जयन् प्रभूम ॥ तातूतऽइन्द्रमहो महानि विश्वे ध्वित्सर्वने पुप्रवाच्याः ।
क्षाः । आमातरा भरति शुभ्या गोर्न वत्परिजमन्नो नुवंतवाताः ॥ तातूतैः सत्यातु विनृग्या विश्वा प्रधेनवः सिस्त्रते वृष्णाऽऊर्णयः । यत्सीम
यच्छूरघृष्णो घृपता दधुज्वानि हिवज्रेण शवसा विवेपीः ॥ ७ ॥ तातूतैः हरिवस्ताऽउ देवो रवौ भिरिद्रस्तवं तस्वसारः । अस्मद्भ्यक् शुशु
अर्धा हृत्य हृत्पमणो भियानाः प्रसिधेवो जवंसा चक्रमन्त ॥ अत्रा हते हरिवस्ताऽउ देवो रवौ भिरिद्रस्तवं तस्वसारः । अस्मद्भ्यक् शुशु
नप्रमुचो वद्वधाना दीर्घामनप्रसितित्यं द्यव्यै ॥ पिपीळेऽअंशुर्मद्यो न सिधु रात्वा शमी शशमानस्य शक्तिः । अस्मद्भ्यक् शुशु
ज्वानस्य यम्याऽआशुर्नरि मनुष्यो जसंगोः + ॥ अस्मेव पिपाकृणु हि ज्येष्ठानुगानि सत्रासहुरे सहसि । अस्मद्भ्यक् शुशु
नानिरधिज्जहि वधर्वनुपो मर्त्यस्य ॥ अस्माकमिदं शुशु हि त्वमिद्रास्मद्भ्यक् चित्राऽउ पर्पमा हिवाजान् । अस्मद्भ्यक् शुशु
णः पुरंधीरस्माकं सुर्मघवन्वो धिगोदाः + ॥ नूष्टुतऽइन्द्र ॥ ८ ॥ (४।३।२) कथामहामं वृत्तकस्य होतुं यं शुपाणोऽअ
भिसो मुमूर्धः । पिबन्नुशानो जपमाणोऽअंघो ववक्षऽऊर्णयः शुचते धनाय ॥ कोऽअस्य वीरः संधमादमापसमानं शसुमति
भिः कोऽअस्य । कदस्य चित्रं चिकिते कदूती वृधेर्मुवच्छशमानस्य यज्योः ॥ कथाशृणोति ह्युयमानमिन्द्रः कथाशृण्वन्नयंसा
(४।३।२) कथामहामित्येकादशर्चस्य सूक्तस्यामदेव इन्द्रसिद्धिः / अंगानां तिस्रणां क्रतुं देवतावा ।

(४।३।२) कथामहामित्येकादशर्चस्य सूक्तस्यामदेव इन्द्रसिद्धिः / अंगानां तिस्रणां क्रतुं देवतावा ।

मस्य वेद । काऽअस्य पूर्वीरुपमातयो ह ऊर्यैर्न माहुः पपुरिंजरित्रे* ॥ कथाऽसवाधः शशमानोऽअस्य न शंदुभिद्रविणंदी
 ध्यानः । देवो मुवन्न वेदामऽऋतानां न भोजगृभ्याऽअभियजुर्जोषत् ॥ कथा कद्रुस्याऽउपसोऽव्युष्टौ देवो मर्तस्य सख्यं जु
 जोष । कथा कर्दस्य सख्यं सखिभ्योऽअस्मिन्कार्मसूयुजत तन्ने* ॥ ९ ॥ किमादर्मत्रं सख्यं सखिभ्यः कृदानुतैश्चात्र प्रने
 याम । श्रिये सुहृदो यपुरस्य सर्गाः स्वर्णचित्रतममिपऽआगोः* ॥ इहुं जिघांसन्ध्य रसमनिद्रां तैति केति गमातु जसेऽअ
 नीका । ऋणा चिद्यत्रऽऋणयानं उग्रो दूरेऽअज्ञाताऽउपसो वद्याधे* ॥ ऋतस्य हि सुरुधः संति पूर्वाः ऋतस्य धीतिर्युजिनानि
 हंति । ऋतस्य श्लोको विधिरात तर्दकणो बुधानः शुचिर्मानऽआयोः* ॥ ऋतस्य हृद्वाधरुणानि संति पूरुणि चंद्राय पुषे वधू
 पि । ऋते न दीर्घमिपणं तपृक्षऽऋते न गार्घऽऋतमा विवेद्युः ॥ ऋतं ये मानऽऋतमिद्वनोत्युतस्य शुष्मस्तुरयाऽउर्गव्युः ।
 ऋतार्यं पृथ्वी च ह्रुले गभीरेऽऋतार्यं धेनू र्परमे दुहाते ॥ नृपुतऽईदृ० ॥ १० ॥ (४।३।३) कासुष्टुतिः शर्वसः सूनुमिंद्रम
 र्वाचीनं रार्धसऽआर्यवर्तत् । दुदिहिं रीरोर्गृणते वसूनि सगोपतिर्निष्पिधानो जनासः ॥ सर्वत्र हत्ये हव्यः सऽईद्व्यः ससुष्टु
 तऽईद्वः सत्यरार्धाः । सयामन्नामधवामत्यो यत्र क्षण्यते सुध्वये वरिवोधात् ॥ तमिन्नरो विह्वयं ते समी केरि रिकां संस्तन्यः
 कृण्वतुतां । मिथो यस्यागमुभयो सोऽअगमन्नरस्तो कस्य तनयस्य साती* ॥ ऋतुयंति क्षितयो योगऽउग्र्याशुपाणासो मिथो

(४।३।३) कासुष्टुतिरित्येकादशचंसूक्तस्य वामदेवदंष्ट्रशिष्टपदसाम्यमुत्पृ१ ।

ऽअर्णसाती । संयद्विशोर्ध्वत्रंतयुष्माऽआदिन्नेमऽइंद्रयंतऽअभीके ॥ आदिन्नेमऽइंद्रियंजंतऽआदिस्पृचिःपुरोळा
 शरिरिच्यत् । आदित्सोमोधिर्पृच्यद्दसुष्वीनादिज्जुजोषवृपभंयजघ्ने ॥ ११ ॥ कृणोत्यस्मैवरिवोयऽइत्थेद्रायसोम
 मुशतेसुनोति । अग्नीचीर्नेनमसाविंनन्तमित्सत्वायंकृणुतेसमत्सु ॥ यऽइंद्रायसनवत्सोममद्यपचात्पकीरुतभुजा
 तिधानाः । प्रतिमनायोरुचथानिहयन्तस्मिन्दधृष्टृपणंशुष्ममिंद्रः ॥ यदासमर्थव्यचेदघावादीर्धयदाजिमभ्यख्यदु
 र्यः । अचिक्रदुष्टृपणंपत्न्यच्छादुरोणऽआनिगितंसोमसुद्धिः ॥ भूयसावस्त्रमचरत्कनीयोर्विक्रीतोऽअकानिपंपुनर्यन् । यदावृत्राणिजंधनद
 सभूर्यसाकर्नीयोनारिरेचीहीनादक्षाधियदुहंतिप्रयाणं ॥ कऽइमंदशभिर्ममद्रक्रीणातिधेनुभिः । यदावृत्राणिजंधनद
 धेनमेपुनर्ददत् ॥ नूष्टुतऽइद्रु ॥ १२ ॥ (४।३।४) कोऽअद्यनयोर्द्विकामऽउशन्निद्रस्यसख्यंजुजोष । कोवोमहेव
 सेपार्यीयुसमिद्धेऽअग्नौसुतसोमऽइष्टे ॥ कोनानामवचसासोम्यायमनायुर्वाभवतिवस्तऽउन्नाः । कऽइंद्रस्ययुज्यंकःस
 खित्वंकोभ्यान्नर्वष्टिकृचयेकऽऊती ॥ कोदेवानामवोऽअद्यावृणीतेकऽआदित्याऽअदितिज्योतिरीष्टे । कस्याश्विना
 विंद्रोऽअग्निःसुतस्यांसोःपिंवतिमनसाविवेनं ॥ तस्माऽअग्निर्भरितुःशर्मयंसज्योक्पंश्यात्सूर्यमच्चरंतं । यऽइंद्रायसन
 वामेत्याहुनरेनर्यायनृतमायनूणां ॥ नतंजिनंतिवृहवोनदुश्चाऽउर्वस्माऽअदितिःशर्मयंसत् । प्रियःसुकृत्प्रियऽइंद्रम

(४।३।४) कोअथेत्यष्टर्चस्यमूरुस्यवामदेवइद्रस्त्रिष्टुप ।

नायुःप्रियःसुप्राचीःप्रियोऽर्धस्यसोमी^१ ॥ १३ ॥ सुप्राव्यःप्राशुपाळेपवीरःसुज्वैःषक्तिंकृणुतेकवृल्लदः । नासुज्वेरापिर्न
 सग्नानजामिदुप्राव्योवहंतदवाचः ॥ नरेवतापणिनासख्यमिन्द्रोऽसुन्यतासुतपाःसंगृणीते । आस्यवेदःखिदतिहंति
 नृग्नचिसुष्वयेपृक्तयेरुथलोभूत् ॥ इंद्रपरेयरेमध्यमासइंद्रयांतोर्वसितासइंद्र । इंद्रक्षियंतऽउतयुध्यमानाऽइंद्रनरो
 वाजयंतोहयंत ॥ १४ ॥ (४।३।५) अहंमनुरभयंसूर्यश्चाहंकक्षीयौऽऋषिरस्मिन्विभ्रः । अहंकुत्समार्जुनेनयन्यृजैहंक
 विरुशनापश्यतामा ॥ अहंभूमिमददुमार्थोयाहंबुष्टिदाशुयेमर्त्याय । अहमपोऽअनययायशानामर्मदेवासोऽअनूकत
 मायन् ॥ अहंपुरोमंदसानोव्येदंनयसाकंनवृतीःशंवरस्य । शततमंवेश्यंसर्वतातादिवोदासमतिथिग्वयदायं ॥ प्रसुप
 विभ्योमरुतोविरस्तुप्रश्येनःश्येनेभ्यऽआशुपत्वा । अचक्रयायत्स्वधयासुपणोहृव्यंभरन्मनवेदेवजुष्टं ॥ भरद्यद्विर
 तोवेर्विजानःपृथोरुणामनोजयाऽअसर्जि । तूर्ययोमधुनासोभ्येनोतश्रवोविचिदेश्येनोऽअत्र ॥ ऋजीपीश्येनोददमा
 नोऽअंशुर्परायतःशकुनोमंद्रमंद । सोमंभरदाहृहाणोदेवायान्दिवोऽअमुष्मादुत्तराटादाय ॥ आदार्यश्येनोऽअंगर

(४।३।५) अहंमनुरितिसप्तर्चग्यसूक्तसवामदेवःआगानांतिसृणामात्मादेवताअंत्यानांचतसृणांश्येनग्निष्टुप् (आशुगृत्तवामदेवैर्द्रयोः
 पितृविकल्पमाहुःकेचिन्) ।

त्सोर्महश्चसर्वाऽअयुतचसाकं । अत्रापुरंधिरजहादरातीर्भेदुसोर्मस्यमुराऽअमूरः ॥ १५ ॥ (४।३।६) गर्भेनुसन्न
 नेपामयेदमहंदेवानांजनिमानिविश्वा । शतंमापुराऽआयसीरक्षन्नधंयेनोजवसानिरदीयं ॥ नघासमामपजोपंज
 भाराभीमासुत्वक्षसावीर्येण । ईर्मापुरंधिरजहादरातीरुतवाताऽअतरच्छूशुचानः ॥ अवयच्छयेनोऽअस्वनीदधद्योर्वि
 यद्यदियातऽऽक्रुहःपुरंधि । सजद्यदंस्माऽअबहक्षिपज्याऽक्रुशानुरस्तामनसासुरण्यन् ॥ ऋजिप्यऽईर्मिद्रावतो नभज्यु
 द्येनोर्जभारवृहतोऽअधिष्णोः । अंतःपतत्पतत्र्यस्यपर्णमधयामनिप्रसितस्यतद्वेः ॥ अधश्चेतंकलशंगोभिर्क्तमपि
 प्यानंमययाशुक्रमंधः । अच्युभिःप्रयतंमच्योऽअग्रमिद्रोमदायप्रतिधत्पिचध्यशूरोमदायप्रतिधत्पिचध्यै ॥ १६ ॥
 (४।३।७) त्वायुजातवृत्तसोमसख्यऽइंद्रोऽअपोमनवेसस्रुतस्कः । अहुन्नहिमरिणात्सससिधनपावृणोदीपहितेयखा
 नि ॥ त्वायुजानिलिद्रुत्सूर्यस्वद्रक्षकंसहसासद्यऽईदो । अधिष्णुनावृहतावर्तमानंमहोद्वहोऽअपविश्यायुधायि ॥ विश्वस्मा
 हृन्निन्द्रोऽअदहदुग्निरिदोपुरादस्यून्मध्यादिनादुभीके । दुर्गेदुरोणेकृत्यानयातांपुरुसहस्राशवांनिवर्हीत् ॥ विश्वस्य
 त्सीमध्रुमाऽइंद्रस्युन्विशोदासीरकृणोरप्रशस्ताः । अवाधेयामर्मृणतंनिशन्नविन्देयामपंचितिवध्नैः ॥ एवासुल्यंम

त्सीमध्रुमाऽइंद्रस्युन्विशोदासीरकृणोरप्रशस्ताः । अवाधेयामर्मृणतंनिशन्नविन्देयामपंचितिवध्नैः ॥ एवासुल्यंम
 (४।३।६) गर्भेन्वितिपंचर्चम्यसूक्तस्यवामदेवःश्येनस्त्रिष्टुवंत्याशकरी (परानवाष्टौवेत्यनुक्रमण्यामुक्तेरध्वेतमित्यस्यांपाक्षिकीदेवता
 यदिश्येनेदेवतायाअष्टर्चत्वंस्वीकृतंयेत्) । (४।३।७) त्वायुजेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवामदेवंद्रक्षिष्टुप् (इंद्रासोमौवादेवते) ।

घवानांपुवंतदिंद्रश्चसोमोर्वमश्व्यंगोः । आर्दहतमर्षहितान्यश्रारिच्युःक्षाश्चित्तद्वाना⁺ ॥ १७ ॥ (४।३।८)
 आनःस्तुतऽउपवाजेभिरुतीऽइंद्रयाहिहरिभिर्मदसानः । विरश्चिदुर्यःसर्वनापुरुष्यांगेभिर्गुणानःसत्यराधाः ॥ आ
 हिष्मायातिनर्यश्चिकित्वान्हूयमानःसोतृभिरुपयज्ञं । स्वश्वोयोऽअभीरुर्मन्यमानःसुप्याणेभिर्मर्दतिसंहवीरैः⁺ ॥ १८ ॥ आ
 वयेदस्यकर्णवाजयध्वं जुष्टामनुप्रदिशंमदुयध्वं । उद्धावृपाणोराधसेतुर्विष्मानरुद्वद्वद्वंःसुतीर्थार्भयंच ॥ अच्छायो
 गंतानार्धमानमूतीऽइत्थाधिप्रह्वमानंगणंतं । उप्रमनिदधानोधुर्याइशून्सहस्राणिशतानिवज्रवाहुः ॥ त्योतासोमघ
 यन्निद्रुचिप्राध्वयंतस्यामसूर्यो गणंतः । भेजानासोवृहद्विचस्यरायऽआक्रुय्यस्यद्रावनेपुरुक्षोः⁺ ॥ १९ ॥ (४।३।९)
 नकिरिद्रुत्वदुत्तरोनज्यार्याऽअस्तिवृत्रहन् । नकिरिवायथात्वं⁺ ॥ सव्रातेऽअनुकृष्टयोविश्वोचक्रैर्वयावृणुः । सूत्रामहौऽ
 असिश्रुतः⁺ ॥ विश्वेचनेद्रुनात्यादिवासऽइंद्रयुधुः । यदह्वानकृमातिरः ॥ यत्रोतत्राधितेभ्यश्चक्रंकुत्सायुध्यते ।
 मुपायऽइंद्रसूर्य ॥ यत्रदेवाऽऽक्रघायतोविश्वोऽअगुंध्यऽएकऽइत् । त्वमिंद्रवृनूरहन् ॥ १९ ॥ यत्रोतमर्त्यायुकमरिणा
 ऽइंद्रसूर्य । प्रावःशर्चीभिरतंशं ॥ किमादुतासिवृत्रहन्मर्धवन्मन्युमर्त्तमः । अत्राहुदानुगातिरः ॥ एतद्धेतुतवीर्यं⁺

(४।३।८) आनःस्तुतइतिपंचस्यसूक्तस्ववामदेइंद्रविष्टुप् । (४।३।९) नकिरिद्रिचिचतुर्विशत्यृचस्यसूक्तस्ववामदेवइन्द्रःचतुर्दश्या-
 दितिसृणाभिद्रोपसौगायत्रीअष्टम्यंतेअनुप्रभौ ।

मिन्द्रचक्रधर्पोऽस्य । स्त्रियंयहुर्हृणायुवंवधीर्दुहितरद्वियः ॥ दिवश्चिद्बादुहितरमहान्महीयमानां । उपासमिन्द्रसंयिण
 क् ॥ अगोपाऽअनसस्तरत्सर्विष्टादहविभ्युपी । नियत्सोशिश्चयद्दुपो ॥ २० ॥ एतदस्याऽअनःशयेसुसंयिष्टंविपो
 दया । ससारसंपरावतः ॥ उत्तसिधुविद्याल्यंयिसस्थानामधिक्षमि । परिष्ठाऽइन्द्रमायया ॥ उत्तगुणस्यधृष्ण्याप्रमृ
 धोऽअभिचेदनं । पुरोयदस्यसंयिणक् ॥ उत्तदासंकौलितरंचुहुतःपयतादधि । अवाहनिन्द्रशंवरं ॥ उत्तदासस्यवृचि
 नःमहस्त्राणिशुतार्वधीः । अधिपंचम्रधीर्ऽरित्र ॥ २१ ॥ उत्तयंपुत्रमग्रवःपरावृकंशतकतुः । उक्थेय्विन्द्रऽआर्भजत् ॥
 उत्तयात्तुर्यशायदूऽअम्नाताराशचीपतिः । इन्द्रोचिद्बाऽअपारयत् ॥ उत्तयासुघऽआर्योऽसुरयोऽरिद्रपारतः । अर्णोचि
 त्ररथायधीः ॥ अनुद्वाजहितार्नयोधंश्रेणंचयुत्रहन् । नतत्तैसुम्रमष्टये ॥ शतमममन्मयीनांपुरामिन्द्रोव्यास्यत् । दि
 वोदासायदाशुभं ॥ २२ ॥ अस्वापयहुभीतयेसुहस्त्रात्रिशतंहयैः । दासानामिन्द्रोमायया ॥ सधेदुतासिवृत्रहन्समा
 नऽइन्द्रगोपतिः । यस्ताविश्वानिचिच्युपे ॥ उत्तनूनयदिद्वियंकरिष्याऽइन्द्रपोऽस्य । अद्यानकिष्टदामिनत् ॥ यामंवाभं
 तऽआदुरेदुवोददात्ययमा । यामंपूपात्रामंभगोयामंदेवःकल्लती ॥ २३ ॥ (४।३।१०) कयानिश्चित्रऽआर्भुवदूतीस
 दार्वधःसर्वा । कयाशचिप्रयायुता⁺ ॥ कस्त्वासत्योमदानांमंहिष्ठोमत्सदंधसः । दृष्टाचिद्वारुजेवसु ॥ अभीपुणःस

(४।३।१०) कयानइतिपंचदशचंस्वसूक्तस्यवामंदेवंइन्द्रोपायत्रीतृतीयापादनिचृत् ।

स्त्रीनामवित्ताजंरितुणां । शतंभवास्त्युतिभिः ॥ अमीनऽआर्ववृत्त्यचक्रंनपुत्तमर्गतः । नियुद्धिअर्पणीनां ॥ प्रयत्ना
 हिक्रतूनामाहापदेवगच्छसि । अभक्षित्वैयसचा ॥ २४ ॥ संयत्तऽइंद्रमन्युःसंचक्राणिदधन्निरे । अपुत्तेऽअपुत्तय्ये ॥
 वुनस्माहित्यामाहुरिन्मघवानंशचीपते । दातारुमविदीधयु ॥ उतस्मात्तद्यऽइत्परिश्रममागार्यमुनृते । पुन्रचिन्मंहस्ते
 नस्तु ॥ नुहिन्मतेशतंचनराधोरतऽआमुरः । नच्योक्तानिकरिप्युतः ॥ अस्माऽअंनुतेशतमुस्मान्महन्नेमृतयः ।
 अस्मान्चिन्धाऽअभिष्टयः ॥ २५ ॥ अस्माऽइहावृणीत्तसख्यायस्वस्तये । महोरायेद्विप्रित्यते ॥ अस्माऽअपिदिगि
 श्वहर्दद्रायापरीणसा । अस्मान्चिन्धाभिक्तुतिभिः ॥ अस्मभ्यंतौऽअपार्गुचित्रजाऽअलंऽगोमंतः । नराभिरिंद्रोतिभिः ॥
 अस्माकंपृष्णयारधोद्युमाऽइंद्रमौऽइंद्रानपच्युतः । गन्धुरश्च्युरीयते ॥ अस्माकमुत्तमंरुधिगर्गोद्वेगुत्तय्ये । यपिषुषामिन्नेपरि
 ॥ २६ ॥ (४।३।११) आतूनऽइंद्ररुद्रहन्स्माकमर्धमार्गहि । महान्महीभिक्तुतिभिः ॥ भूमिश्चिन्धासित्तूनुजितचित्रचि
 त्रिणीप्ता । चित्रंरुणोप्युतये ॥ दुभ्रेभिश्चिच्छन्नीयांसंहसिनार्धतुमोजसा । सतिभियंतंत्तचा ॥ द्युयमिद्रुत्तत्तचा ॥
 त्वाभिन्नोनुमः । अस्माऽअस्माऽइंद्रुदग ॥ सनश्चित्राभिरद्रिगेनरुथाभिक्तुतिभिः । अनापृष्टाभिरांगहि ॥ २७ ॥
 भूयामोपुत्तानंतुःसरागयऽइंद्रगोमंतः । युजोराजायपृष्टये ॥ तंलो रुऽइन्निपऽइंद्रगार्जस्यगोमंतः । सनोयंधिमहीमि

(४।३।११) आतूनइतिचतुर्विधतृचसम्पन्नामदेवइंद्रोरायोदिवाभोगायत्री ।

५ ॥ नत्वावरंतेऽन्यथायद्विस्सिस्तुतोमघं । स्तोत्रम्यऽइंद्रगिर्वणः ॥ अभित्वागोतमागिरानूपतप्रदावने । इंद्रवा
जायघृज्ये ॥ प्रतेवोचामवीर्याइयामैदसानऽआरुजः । पुरोदासीरभीत्य ॥ २८ ॥ ततैगुणंतिवेधसोयानिचकथं
पौंस्या । सुतेद्विद्रगिर्वणः ॥ अवीवृधंतगतमाऽइंद्रत्वेस्तोमवाहसः । ऐपुधावीरवद्यशः ॥ यच्चिद्धिशश्वतामसींद्रसा
धोरणस्त्वं । तंत्वावयंहयामहे ॥ अवाचीनोवसोभयास्मेसुमत्त्वांधसः । सोमानामिंद्रसोमपाः ॥ अस्माकंत्यामतीना
मास्तोमऽइंद्रयच्छतु । अवागावर्तयाहरी ॥ पुरोळाशंचनोघसोजोपयसिगिरंश्चनः । वधयुरिव्योपणां ॥ २९ ॥
सुहृस्त्रव्यतीनायुक्तानामिंद्रमीमहे । शतंसोमस्यस्वार्यः ॥ सहस्रातेशतावयंगवामाच्यवयामसि । अस्मन्नारार्धऽएतु
ते ॥ दशतेकुलशानांहिरण्यानामधीमहि । भरिदाऽअसिवृत्रहन् ॥ भरिदाभूरिदेहिनुमादुभ्रभूर्याभर । भरिघेदि
द्रदित्ससि ॥ भरिदाह्यसिश्रुतःपुरुत्राशूरवृत्रहन् । आनोभजस्वार्धसि ॥ प्रतेवभूर्विचक्षणशंसामिगोपणोनपात् ।
माभ्यांगाऽअनुशिश्रथः ॥ कनीनैक्यविद्रधेनवेद्रुपदेऽअर्भके । वृत्रयामेपुशोभते ॥ अरमऽडुस्रयाग्नेरुमनुस्रयाग्ने ।
॥ ॥ ॥ इति तृतीयाष्टकेषोऽध्यायः ॥ ६ ॥

३ सुपणाल्मनेश्यना
२० आत्मनः ३ इंद्राये ५१ ऋताये ॥ इन्द्रायेदं ५१ त्यागः ॥ सूक्तानि १४ ऋचः १५९ ॥
६ ॥ इति चतुर्थीयेष्टः ॥

प्रक्तुभ्यपहादशाभंगं गच्छसुर्विभं होपनगनगौत्याप्रिष्टुपुनोष्टचतुरनुष्टुतं मुतोहिदजदाधिकां हिद्यां गाय
धिव्याद्याशुपं गेल्यानुष्टुब्धपिकाब्ज. पंचचतश्चोत्याजगल्योत्याभारोद्राको रामेकादशद्राग्रहणं तु मम छितादशत्र
सादरगु. पीरुत्स. तळाद्या आत्मस्तनः कउअरमस्तपुरुमीछाअमीछाभिद्धेनात्तायि नर्महितं रामेपस्थप्रिष्टुतं तमं
रायव्याद्यं वरागंगुगायत्री गायो गुत्तुमानुष्टुभं राधा रायव्यामिहिं च रायव्यमिदं रापं केद्रा नार्हस्यत्यं गायत्री
यत्तत्संभं कादगनार्हस्यत्यं त्वेष्ट्यौ चोपात्याजगती ॥ १ ॥

॥

॥

॥

॥ हरिः ओम् ॥ (४।४।१) प्रऽक्तुभ्योदूतामिं गगार्चमिष्यऽउपस्तिऽैतरीधेनुर्मल्ले । येनातं जलास्तुरणिभिरे
नु. परिद्यानिचोऽअगसोऽभूनुः ॥ यदा रमं कं नुभं. पितृभ्योपरिं निष्टीनेपणां मनोभिः । आदिहं गानामुपमूल्यमायु
न्धीरस. पुष्टिमं रहन्मनाय ॥ पुनयेचकु. पितृगनु गानामनायपेयजरुणाचराय । तेराजोविभ्योऽक्तुभुरिंद्रं तोमधु
प्मरनो नो गंगुयुनं ॥ यत्तमं तत्समभोगामरं नून्यत्तमं रत्नमभोगोमाऽअविगन् । यत्तं रत्नमभेत्तुन्भासोऽअस्यास्ताभि. श
मीभिरमृततरमाद्यः ॥ ज्येष्ठऽआहयममादा करेति कनीयान्तीन्कृणग्रामेत्याह । त्रिनिष्ठऽआहचतुरस्करेति त्रष्टऽअभन
स्तर्पययुद्रचोऽनः ॥ १ ॥ मृत्युर्मुच्युर्नरऽएगाहिचक्रुर्नुम्वधामभगो जगमुत्तां । मित्रार्जमानौश्चमसौऽअहं गानेन च यष्टो

(४।४।१) प्रक्तुभ्यपहादशाभंगं गच्छसुर्विभं होपनगनगौत्याप्रिष्टुपुनोष्टचतुरनुष्टुतं मुतोहिदजदाधिकां हिद्यां गाय

चतुरौददृश्यान् ॥ द्वादशधन्यदगौहस्यातिथ्येरणन्नृभवःसंसतः । सुक्षेत्राकृष्वन्नयंतसिंधुन्धन्यातिष्ठन्नोपधीनि
न्नमार्पः ॥ रथयेचक्रुःसुवृत्तनरेष्टायेधेनुंविश्वजुर्विश्वरूपां । तऽआतक्षत्तुभवोरयिनःस्ववसःस्वपसःसुहस्ताः ॥ अ
पोह्येपामजुपंतदेवाऽअभिकत्यामनंसादीर्घ्यानाः । याजोदिवानामभवत्सुकमद्रस्यऽक्रभुक्षावरुणस्यविभ्रा ॥ येहरी
मेघयोक्थामदत्तऽइंद्रोयचक्रुःसुयुजायेऽअर्वा । तेरायस्योपद्रविणान्यस्मेधसऽक्रभवःक्षेमयंतोनमित्रं ॥ इदाहःपी
तिमुतयोमदधुर्नऽक्रतेश्रांतस्यसख्यायेदेवाः । तेनमस्मेऽक्रभवोवसूनितीयेऽअस्मिन्सर्वनेदधात ॥ २ ॥ (४।४।२)
क्रमुर्विश्व्यावाजुऽइंद्रोऽनोऽअच्छेमंयज्ञंरत्नधेयोपयात । इदाहिवोधिपणादिव्यह्नामघात्पीतिसंमदाऽअगमतावः ॥ वि
द्वानासोजन्मनोवाजरत्नाऽवृतऽक्रतुभिर्क्रभवोमादयध्वं । संवोमद्वाऽअगमत्संपुरंधिःसुवीरामस्मेरुयिमेरयध्वं ॥ अयं
वोयश्ऽक्रभवोकारियमामनुष्वत्प्रदियौदधिध्वे । प्रयोच्छाजुपाणासौऽअस्थुरभूतविश्वेऽअत्रियोतवाजाः ॥ अभूदु
वोधिधृतेरत्नधेयमिदानीरोद्वाशुपेमर्त्याय । पिबतवाजाऽक्रभवोददेवोमहिततीयंसर्वनमदाय ॥ आर्वाजायातोर्पनऽ
क्रमुक्षामहोनीरोद्रविणसोगृणानाः । आर्वाःपीतयोभिषित्वेऽअहामिमाऽअस्तनवस्वऽइवगमन् ॥ ३ ॥ आर्नपातःशय
सोयातनोपेमंयज्ञंनर्मसाह्वमर्नानाः । संजोर्पसःसूरयोयस्यचस्थमर्धःपातरत्नधाऽइंद्रवंतः ॥ संजोर्पाऽइंद्रवरुणेनसोमंसु

जोषाः पाहिर्गिर्वणोमरुद्धिः । अग्रेषाभिर्ऋतुपाभिः संजोषाद्यास्यत्वाभीरल्लघाभिः संजोषस आदित्येर्मादयच्च
 संजोषसऋभवः पर्वतेभिः । संजोषसोदैव्यनासावित्रासंजोषसः सिंधुभीरल्लघेभिः ॥ येऽअश्विनायेपितरायऽऋतीधेनुतं
 तधुर्ऋभयोयेऽअश्वी । येऽअंस्तत्रायऽऋधग्रोदसीयेविभ्योनरः स्वपत्यानिचक्रुः ॥ योर्गोमंतुवाज्वंतं सुवीरं रुपिं धत्थवसु
 मंतं पुरुधुं । तेऽअग्रेषाऽऋभयोमंदसानाऽअस्मेधत्तयेचरातिगंतिं ॥ नापभूतनयोतीतृपामानिः शस्ताऽऋभयोयज्ञे
 ऽअस्मिन् । समिद्रेणमर्दथसंमरुद्धिः संराजभीरल्लघेयायेदेवाः ॥ ४ ॥ (४।४।३) इहोपयातशवसोनपातुः सार्धं न्य
 नाऽऋभवोमार्पभूत । अस्मिन्हवः सर्वनेरल्लघेयंगमं त्विद्रुमनुग्रोमदांसः ॥ आर्गन्नभूणामिहरल्लघेयमभूतसोमस्यसुपुतस्य
 पीतिः । सुहृत्ययायत्स्यपुस्यार्चोऽएकं विचक्रमसंचतुर्धा ॥ व्यंकुणोतचमसंचतुर्धासत्वेविशिक्षेत्यब्रवीत् । अर्धं त
 याजाऽअमृतस्वपंथागुणंदेवानामृभवः सुहस्ताः ॥ किमर्थस्विच्चामसऽएषऽआस्यं ऋग्वेनचतुरोविचक्र । अथासुनुध्वं
 सर्वनुमदायपातऽऋभयोमर्धुनः सोम्यस्य ॥ शय्याकर्तपितरायुयानाशय्याकर्तचमसंदेयपानं । शय्याहरीधनुतरावत
 ऐंद्रवाहावृभयोवाजरत्नाः ॥ ५ ॥ योर्वः सुनोत्यभिपित्वेऽअह्नातीर्गं वाजासुः सर्वनुमदाय । तस्मै रुयिन्मृभवः सर्ववीरमा
 तक्षतवृषणोमंदसानाः ॥ प्रातः सुतर्मपिवोहयभ्यमाध्यंदिनं सर्वनुमं केवलंते । समभुभिः पियस्वरल्लघेभिः सखीऽर्योऽईंद्र

(४।४।३) इहोपेतिनृचं ग्यस्सूक्तस्य नाम देव ऋभवश्चिद्रूपः ।

चक्रपुसुकृत्या ॥ येदेयासोऽअभवतासुकृत्यायेनाऽइवेदार्धिदिविनिपिद । तेरबधातशवसोनपातःसौधन्यनाऽअभ
 यतामृतासः ॥ यत्ततीयंसर्वनरल्लधेयमकृणुध्वंस्वपस्यासुहस्ताः । तदभवःपरिपित्तंवऽएतत्संमदैभिर्रिद्वियेभिःपिच
 ध्यं ॥ ६ ॥ (४१४१४) अनभ्योजातोऽअनभीशुरुक्थ्योऽइरथस्त्रिचक्रःपरिवर्ततेरजः । महत्तद्वोद्वैव्यस्यप्रवाचनंद्या
 मृभवःपृथिवीयच्छापुप्यथ ॥ रथयेचक्रःसुवृत्तं सचेतसोविह्वरंतमनसस्पारिध्यया । तौऽऊर्न्यस्यसर्वनस्यपीतयऽआवो
 वाजाऽऋभवोवेदयामसि ॥ तद्वोवाजाऽऋभवःसुप्रवाचनंदेवेषुविभवोऽअभवन्महित्वनं । जित्रीयत्संतापितरासना
 जुरापुरंयुवानाचरथायतक्षथ ॥ एकंविचक्रचमसंचतुर्वयंनिश्चर्मणोगर्मरिणीतधीतिभिः । अथादेवेव्यमृतत्वमनश
 श्रुतीवाजाऽऋभवस्तद्वऽवृकथ्यं ॥ ऋभुतोरयिःप्रथमश्रवस्तमोवाजंश्रुतासोयमजीजनन्नरः । विभ्यतद्योविदथेयुप्रवा
 द्योयंदेवासोयथासविचर्पणिः ॥ ७ ॥ सवाज्यवासऽऋपिर्वचस्ययासशूरोऽअस्तापृतनासुदुष्टरः । सरायस्पोपंससुवी
 र्दधेयंवाजोविभवोऽऋभवोयमाविपुः ॥ श्रेष्ठवःपेशोऽअर्धियायिदशतंस्तोमोवाजाऽऋभवस्तंजुष्टन । धीरासोहि
 ष्टाकवयोविपश्चित्तस्तान्वऽएनाब्रह्मणावैदयामसि ॥ यूयमस्मभ्यंधिपणाभ्यस्परिविद्धांसोविश्वानर्याणिभोजना । द्यु
 मंतवाजंवृषगुण्ममुत्तममानोरयिर्मृभवस्तक्षतावर्यः ॥ इहप्रजामिहुरयिराणाऽइहश्रवोवीरवत्तक्षतानः । येनवयंन्वि

(४१४१४) अनभ्योजातइतिनवर्चस्यसूक्तस्यवामदेवऋभवोजगलंत्यात्रिष्टुप ।

ऋक्सं.

अ. ३ अ. ७

॥४२॥

तयेमात्यन्यान्तं वाजं चित्रमृभवोददानः ॥ ८ ॥ (४।४।५) उपनोवाजाऽअध्वरमृमुक्षादेवायातपथिभिर्देवयानैः । यथायुजंमनुषोयिष्याइ सुदधिचरेण्वाःसदिनेष्वह्नां ॥ तेषोहृदेमनससंतुयज्ञाजुष्टांसोऽअद्यतनिणिजोगुः । प्रयःसु तासोहरयंतपुर्णाःऋतेदक्षायहरयंतपीताः* ॥ व्युद्वायंदेवांहंतयथावःस्तोमोवाजाऽऋभुक्षणोदुदेवः । जुह्वेर्मनुष्वदु परासुयिधुयुमेसर्चावृहर्दियेषुसोमं ॥ पीवोऽअश्वःशुचद्रथरहिभूतार्यःशिमावाजिनःसुनिष्काः । इंद्रस्वसूनोशवसो नपातोनुयश्चेत्यग्निंयमदाय ॥ ऋभुर्मृभुक्षणोरयिवाजेवाजिन्तमंयुजं । इंद्रस्वंतंहवामहेसदासातममंश्विनं ॥ ९ ॥ सेहभयोयमवयूयमिंद्रश्चमर्त्यं । सधोभिर्स्तुसनितामेघसांताऽसोऽअर्यता ॥ विनोवाजाऽऋभुक्षणःपथश्चित्तनुयष्ट ये । अस्मभ्यंसूरयःस्तुतरविश्वोऽआगोस्तरीपणि ॥ तनोवाजाऽऋभुक्षणऽइंद्रनासत्यारयिं । समभ्वंचपणिभ्यऽआपू रुशस्तऽमघर्त्तये ॥ १० ॥ (४।४।६) उतोहिर्याद्वानासंतिपूर्वायापूरुभ्यस्त्वसदस्युनिंतोशे । क्षेत्रासांददधुरुर्वरासां धुनंदस्युभ्योऽअभिर्भूतिमग्रं* ॥ एतवाजिनंपुरुनिषिष्वानंदधिकामुददधुर्विथकृष्टिं । ऋजिष्यंश्येनंमुपितप्सुमाशु च्चकृत्यमर्योनूपतिंशरं ॥ यंसीमनुग्रवतेवद्रवतंविश्वःपूरुमदतिहर्षभाणः । पृड्विर्गृथ्यंतमेधयुनशरंरथतुरंवारतमिवभ्र

(४।४।५) उपनइत्यष्टवस्यसूक्त्यवामंदेवऋभवविष्टुपञ्चत्याश्चतस्रोनुष्टुभः । (४।४।६) उतोहीतिवशंचस्यसूक्त्यवामंदेवोदधिकान्वा-
आवायाद्यावाशुधिबीतिप्रष्टुप्

जंतं ॥ यः स्मार्हं धानो गध्यासमत्सनुत रथरतिगोपुगच्छन् । आविर्कजीको विदधानो चक्यात्तराज्यसुपुगच्छन् ॥ ११ ॥
योः ॥ उतस्मै नयत्नमर्थिनतायुमनुकोशं तिक्षितयो भरेयु । नीचार्यमानं जसुर्निनश्येनं श्रवश्चाच्छापशुमच्चयथं ॥ १२ ॥
उतस्मात्सुप्रधुमः सरिप्यन्निवेति श्रेणिभीरथानां । स्रजैकृष्णानो जन्योनशुभ्यारेणुरेरेरिहत्किरणैददृश्वान् ॥ उतस्मात्स्यतन्यतो
द्याजीसहुरिर्नुतावायुश्रूयमाणस्तन्यांसमर्थे । तुरयतीपुतरयन्नजिप्योधिभ्रुवोः किरतरेणुमंजन् ॥ उतस्मात्स्यपनयंति ज
रियथोर्द्विप्रायुतोऽर्भियुजोभयंते । युदासहस्रमभिपीमयोर्धीदुर्वतुः स्माभवति भीमऽरुंजन् ॥ आदधिकाः शर्वसापंचक्रु
नानुजितिकृष्टिमोऽअभिभूतिमाशोः । उतर्नमाहुः समिधे वियंतः परादधिकाऽअसरत्सहस्रैः ॥ आदधिकाः शर्वसापंचक्रु
धीः युगेऽश्वगुरयोस्तिगुपस्ततान । सहस्रसाः शतसायाज्यवोपुणकुमध्यासमिमावर्चांसि ॥ १३ ॥ (४।४।७) आशुं
मग्निमातगुग्धनागद्विगर्गुग्न्याऽउतर्चकिराम । उच्छंतीमामपुसः सुदयं त्वतिविश्वानिदुरितानिर्पपन् ॥ महश्चक्र
गर्गितानामुपामग्निमातगुग्धनागद्विगर्गुग्न्याऽउतर्चकिराम । उच्छंतीमामपुसः सुदयं त्वतिविश्वानिदुरितानिर्पपन् ॥ महश्चक्र
गुग्धनागद्विगर्गुग्न्याऽउतर्चकिराम । उच्छंतीमामपुसः सुदयं त्वतिविश्वानिदुरितानिर्पपन् ॥ महश्चक्र
गुग्धनागद्विगर्गुग्न्याऽउतर्चकिराम । उच्छंतीमामपुसः सुदयं त्वतिविश्वानिदुरितानिर्पपन् ॥ महश्चक्र

Medicinal properties of *Salvia officinalis* (salvia)

धिष्टं वज्रं । योनोदुरेवोवृकतिर्दुभीतिस्तस्मिन्मिमाथामभिभूत्योर्जः ॥ इन्द्रायुर्वंरुणाभूतमस्या ॥ ५५ ॥ इन्द्रायुर्वंरुणाभूतमस्या ॥ ५५ ॥ इन्द्रायुर्वंरुणाभूतमस्या ॥ ५५ ॥
 नोः । सानोदुहीयद्यवसेवगुत्वोसहस्रधारापथसामहीगोः ॥ १५ ॥ तोकैहितेतनयऽउर्वरासुसुरोदृशीकैचृपणश्चपो
 स्ते । इन्द्रानोऽअन्नवरुणास्यातामवोभिर्दुस्मापरितक्म्यायां ॥ युवामिच्छवसेपव्यायपरिप्रभृतीगविषःस्वापी । वृणीम
 हेसख्यार्थप्रियायुरारामंहिष्ठापितरेवशभू ॥ तावांधियोर्वसेवाजयंतीराजिनजमुयुवयूःसुदानू । श्रियेनगावऽउप
 सोममस्थुरिन्द्रं गिरोवरुणं मेमनीपाः ॥ इमाऽइन्द्रवरुणं मेमनीपाऽअगमन्नुपद्रविणमिच्छमानाः । उयैमस्थुर्जोष्टारऽइव
 यस्वोरुघ्वीरिवश्रवसोभिक्षमाणाः ॥ अश्वस्यरमनारथ्यस्यपुष्टेर्नित्यस्वरायःपतयःस्याम । तार्चक्राणाऽकृतिभिर्नव्य
 सीभिरस्मन्नारायोऽनियुतःसचंतां ॥ आनोवृहंतावृहतीभिरूतीऽइन्द्रयातंवरुणवाजसातौ । यद्विद्यवःपृतनासुप्रकीळा
 न्तस्यवांस्यामसन्नितारऽआजेः ॥ १६ ॥ (४।४।१०) ममद्विताराष्ट्रक्षत्रियस्वविश्वायोर्विश्वेऽअमृतायथानः ।
 क्रतुसचंतेवरुणस्यदेवाराजाभिकृष्टेरुपमस्यवज्रेः ॥ अहंराजावरुणोमह्यंतान्यसुर्याणिप्रथमाधारयंत । क्रतुसचंते ॥
 अहमिन्द्रोवरुणस्तेर्महित्वोर्वीर्गभीरेरजसीसमेके । त्वष्टेवविश्वामुर्वनानिचिद्धान्तसमरयंरोदसीधारयंच ॥ अहमपोऽअ
 पिन्वमक्षमाणाधारायंदिवंसदनऽऋतस्य । ऋतेनपुत्रोऽअदितेर्ऋतायोतत्रिधातुप्रथयद्विभूमं ॥ मानरःस्वश्वावाजयंतो
 (४।४।१०) ममद्वितेतिदशर्चस्यसूक्तस्यपौरुषस्यसदस्युर्ऋपिःआद्यानांपणांसदस्युर्देवताअंशानांचतसृणामिन्द्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

मांग्रुताःसुमरणेहवन्ते । कृणोम्याजिमधवाहमिन्द्रइयमिरेणुमभिभूत्योजाः ॥ १७ ॥ अहंताचिश्वाचकरंनकिमादिव्यं
 सहोचरतेऽअप्रतीतं । यन्मासोमासोममदन्यदुस्थोभेभ्येतेरजसीऽअपारे ॥ विदुष्टेविश्वाभुवनानितस्यताप्रव्रवी
 पियरुणायेधः । त्वंघृत्राणिशृण्मिपेजयन्वान्वंघृतांऽअरिणाऽइंद्रोसंघून् ॥ अस्माकमत्रपितरस्तऽआसन्त्सप्तऽअप
 योदीर्गहेच्यमनि । तऽआयंजंतत्रसदस्युमस्याऽइंद्रंनघृत्रैरमर्धेदुवं ॥ पुरुकुत्सानीहिवामदाशङ्खव्येभिरिन्द्रावरु
 णानमोभिः । अधाराजनंत्रसदस्युमस्याघृत्रहणैददथुरर्धेदुवं ॥ रायाययंससवांसोमदेमह्वयेनैदुवायवसेनगावः ।
 तांधेनुमिन्द्रावरुणायुवंनोविश्वाहाधत्तमनपस्फुरंती ॥ १८ ॥ (४।४।११) कऽवश्रयत्कतमोयज्ञियानांवंदारुदेवः
 कतमोजुयाते । कस्येमांदेवीममृतैप्रेष्ठांद्दृदिश्रेणामसुष्टुतिसुहृव्यां ॥ कोमृळातिकतमऽआगमिष्ठोदेवानामुक्तमःशं
 भयिष्ठः । रथंकमार्हुर्द्ववदश्वमाशुयंसूर्यस्यदुहिताघृणीत ॥ मधूहिष्मागच्छथऽईयतोद्युनिद्रोनशक्तिपरितकम्यायां ।
 द्वियऽआजातादिव्यासुपुर्णाक्याशचीनांभगधुःशचिष्ठा ॥ कावांभूदुर्पमातिःकर्यान्ऽआभिनगंगमधोहूयमाना । को
 वांमहश्चित्यजसोऽअभीर्कऽउरुह्यतंमाधीदद्यानऽऊती ॥ उरुयारयःपरिनक्षतिद्यामायत्समद्रादुभिवर्ततेवां । म
 ध्वामाध्वीमधुवांमुप्रायन्यत्सर्वांपृक्षोभुरजंतपक्वाः ॥ सिधुर्हवारसयसिचिदश्वान्धुणावयोरुपासःपरिमन् ॥ तदूदु

(४।४।११) कऽउश्रवदितिसप्रचंस्यमत्तस्यसौहोत्रौपकमीडाजमीढावश्रिनौप्रिष्प ।

वा॒मजि॒रं॒चे॒ति॒या॒न॒ये॒न॒प॒ती॒भ॒व॒धः॒सूर्या॒याः ॥ इ॒हे॒ह॒य॒द्वा॒स॒म॒ना॒प॒पृ॒क्षे॒से॒य॒म॒से॒सु॒म॒ति॒र्वा॒ज॒र॒त्वा । उ॒रु॒ह्य॒तं॒ज॒रि॒ता॒रं॒यु॒वं
 ह॒श्चि॒तः॒क्रा॒मो॒ना॒स॒त्या॒यु॒व॒द्रि॒क् ॥ १९ ॥ (४१४१२) तं॒वा॒र॒थ॒व॒य॒म॒द्या॒हु॒वे॒म॒पृ॒थ॒ग्र॒य॒म॒श्वि॒ना॒सं॒ग॒ति॒गोः । यः॒सूर्या
 व॒ह॒ति॒वं॒धु॒रा॒यु॒गि॒वा॒ह॒सं॒पु॒रु॒त॒मै॒व॒सू॒यं ॥ य॒वं॒श्रि॒य॒म॒श्वि॒ना॒दे॒व॒ता॒तां॒दि॒वो॒न॒पा॒ता॒व॒न॒थः॒श॒ची॒भिः । यु॒वो॒र्व॒पु॒र॒भि॒पृ॒क्षः॒स
 च॒त॒ये॒ह॒ति॒य॒र॒क॒कु॒हा॒सो॒र॒थे॒वां ॥ को॒वा॒म॒द्या॒क॒रे॒ते॒रा॒त॒ह॒व्य॒ऽऽक॒त॒ये॒वा॒सु॒ते॒पे॒या॒य॒वा॒कैः । ऋ॒त॒स्य॒वा॒व॒नु॒प॒प॒व्या॒य॒न॒मो॒ये॒मा
 नो॒ऽअ॒श्वि॒ना॒व॒य॒त॒ ॥ हिर॒ण्य॒ये॒न॒पु॒रु॒भूर॒थे॒न॒मं॒य॒ज्ञं॒ना॒स॒त्यो॒र॒प॒या॒तं । पि॒वा॒ध॒ऽइ॒न्म॒धु॒नः॒सो॒म्य॒स्य॒द॒ध॒थो॒र॒क्षी॒वि॒ध॒त॒ज॒ना
 य ॥ आ॒नो॒या॒तं॒दि॒वो॒ऽअ॒च्छा॒पृ॒थि॒व्या॒हि॒र॒ण्य॒ये॒न॒सु॒वृ॒ता॒र॒थे॒न । मा॒वा॒म॒न्ये॒निर्य॒म॒न्दे॒व॒य॒तः॒सं॒य॒द्दे॒ना॒भिः॒प॒व्या॒वां ॥ इ
 नू॒नो॒र॒यि॒पु॒रु॒षी॒रं॒धृ॒ह॒तं॒द॒द्या॒मि॒मा॒था॒म॒भये॒ष्व॒से । न॒रो॒य॒द्वा॒म॒श्वि॒ना॒स्तो॒म॒वा॒व॒न्त्स॒ध॒स्तु॒ति॒मा॒ज॒मी॒ह्वा॒सो॒ऽअ॒ग॒म॒न् ॥ इ
 हे॒ह॒य॒द्वा॒ ॥ २० ॥ (४१४१३) ए॒प॒स्य॒भ्रा॒नु॒रु॒दि॒य॒ति॒यु॒ज्य॒ते॒र॒थः॒परि॒ज्मा॒दि॒वो॒ऽअ॒स्य॒सा॒न॒चि । प॒क्षा॒सो॒ऽअ॒स्मि
 नि॒म॒थु॒ना॒ऽअ॒धि॒त्र॒यो॒ह॒ति॒स्तु॒री॒यो॒म॒धु॒नो॒वि॒र॒ज्वा॒ते ॥ उ॒द्धा॒प॒क्षा॒सो॒म॒धु॒म॒त॒ऽई॒रे॒ते॒र॒था॒ऽअ॒श्वो॒स॒ऽउ॒प॒सो॒व्यु॒ष्टि॒पु । अ॒पो॒ण
 व॒न्त॒स्त॒म॒ऽआ॒प॒री॒च॒त॒स्व॒ण॒शु॒क्रं॒त॒न्व॒त॒ऽआ॒र॒जः ॥ म॒ध्वः॒पि॒व॒तं॒म॒धु॒पे॒भि॒रा॒स॒भि॒रु॒त॒मि॒यं॒म॒धु॒ने॒यु॒जा॒धा॒र॒थं । आ॒व॒र्त॒ने
 म॒धु॒ना॒जि॒न्व॒थ॒स्प॒यो॒ह॒ति॒व॒हे॒थे॒म॒धु॒मं॒त॒म॒श्वि॒ना ॥ हं॒सा॒सो॒ये॒वां॒म॒धु॒मं॒तो॒ऽअ॒स्मि॒धो॒हि॒र॒ण्य॒प॒र्णा॒ऽउ॒हु॒व॒ऽउ॒प॒वृ॒धः । उ॒दु
 (४१४१२) तं॒वा॒मि॒ति॒स॒त॒र्प॒स्य॒सू॒क्त॒स्य॒पु॒रु॒मी॒ह्वा॒ज॒मी॒ह्वा॒वि॒नो॒त्रि॒ष्टु॒प । (४१४१३) ए॒प॒स्य॒इ॒ति॒स॒त॒र्च॒स्य॒सू॒क्त॒स्य॒वा॒म॒दे॒वो॒श्वि॒नो॒ज॒ग॒लं॒त्या॒त्रि॒ष्टु॒प ।

मृतोमंदिनोमंदिनिस्पृशोमचोनमक्षःसर्वनानिगच्छथः ॥ स्वध्वरासोमधुमंतोऽअग्नयऽबुधार्जरेतेप्रतिवस्तोरश्विना ।
यच्चिकहस्तस्तरणिर्विचक्षणःसोमसपावमधुर्मतमद्रिभिः ॥ आकेनिपासोऽअहभिर्दविध्वतःस्वर्णशुक्रंतन्यंतऽआर
जः । सूरश्चिदश्वाभ्युयुजानऽइयतेविश्वोऽअनुस्वधयाचितयस्पथः* ॥ प्रवामवोचमश्विनाधियंधारथःस्वश्वोऽअज
रोयोऽअस्ति । येनसद्यःपरिरजोसियाथोहुविष्मंततरणिभोजमच्छ ॥ २१ ॥ (४।५।१) अग्रपिचामधूनांसुतंयायो
दिनिष्टिउ । त्वंहिपूर्वपाऽअसि ॥ शूतेनानोऽअभिष्टिभिर्नियुत्वोऽइंद्रसारथिः । वार्योसुतस्वतृपतं ॥ आर्योसहस्रं
रयऽइंद्रवायूऽअभिप्रयः । बहंतुसोमपीतये ॥ रथंहिरण्यबंधुरमिंद्रवायूस्वध्वरं । आहिस्थायोदिविस्पृश ॥ रथेनपृ
धुपार्जसाद्राश्वान्समुपगच्छतं । इंद्रवायूऽइहागतं ॥ इंद्रवायूऽअयंसुतस्तदेयेभिःसुजोपसा । पिबतंद्राशुपोगृहे ॥ इह
प्रयार्णमस्तुवामिंद्रवायूविमोचनं । इहयांसोमपीतये ॥ २२ ॥ (४।५।२) वार्योशुक्रोऽअयामितेमच्योऽअम्रदिधि
ष्टिउ । आर्याहिंसोमपीतयेरसाहोदयनियुत्वता ॥ इंद्रश्चवायवेपांसोमोनापीतिमर्हथः । गुत्रांहियंतीदयोनिम्नमापो
नसृज्यरू ॥ वायुर्विद्रश्चशुष्मिणासुरथैरावसस्पती । नियुत्वतानऽकृतयऽआर्यातंसोमपीतये ॥ यात्रांसंतिपुरुस्पृहो

(४।५।१) अम्रपिनेतिसमर्पस्यसूक्तस्यामदेवःइंद्रवायूआगायावायुर्गायत्री । (४।५।२) वायोइतिचतुर्गस्यसूक्तस्यवागदेवइंद्रवायू
आगायावायुर्गुणः ।

निर्युतोऽद्यपेनरा । अस्मेतार्यज्ञवाहुसद्रवायूनिर्यच्छतं ॥ २३ ॥ (४१५१३) विहिहोत्राऽअवीताविपोनरायोऽअ
 र्यः । वायुवाचंद्रेणरथेनयाहिमतस्यपीतये ॥ निर्युवाणोऽअर्यस्तीर्नियुत्वाऽइंद्रसारथिः । वायुवा० ॥ अनुकृष्णेवसु
 धितीयेमातेविश्वपेशसा । वायुवा० ॥ बहंतुत्वामनोयुजौयुक्तसो नवतिर्नव । वायुवा० ॥ वायोशतंहरीणांयुवस्व
 पोष्याणां । उतवतिसहस्रिणोरथऽआर्यातुपाजसा ॥ २४ ॥ (४१५१४) इंदवामास्येहविःप्रियमिन्द्राबृहस्पती ।
 उक्थंमदश्चशस्यते ॥ अयंवांपरिपिच्यतेसोमऽइंद्राबृहस्पती । चारुर्मदायपीतये ॥ आनऽइंद्राबृहस्पतीगृहमिन्द्रश्चग
 च्छतं । सोमपासोर्मपीतये ॥ अस्मेऽइंद्राबृहस्पतीरयिंधंस्तग्विनं । अश्वान्तंसहस्रिणं ॥ इंद्राबृहस्पतीवयंसुतेगी
 भिर्हवामहे । अस्यसोर्मस्यपीतये ॥ सोममिन्द्राबृहस्पतीवितं द्राशुयोगेहे । मादयेधांतदौकसा ॥ २५ ॥ (४१५१५)
 यस्तस्तंभसहसाविजमोऽअंतान्वृहस्पतिस्त्रिषधस्योरवेण । तंमृत्वासऽऋषयोदीध्यानाःपुरोविप्रादधिरमंद्रजिह्वं ॥ धुने
 तयःसुप्रकेतंमदतोबृहस्पतेऽअभियेनस्ततस्त्रे । पृषंतंमृत्प्रमदंमृत्बृहस्पतेरक्षतादस्ययोनं ॥ बृहस्पतेयापरंमापरव
 दतुऽआतंऽऋतस्पृशोनिर्गदुः । तुभ्यंस्वाताऽअवृताऽअद्रिदुग्धामर्ध्वःश्रोतंत्यभितोविरूषं ॥ बृहस्पतिःप्रधमंजाय
 ॥

(४१५१३) विहिहोत्रादितिपंचस्यसूक्तस्यवामदेवोवायुःपुष्टु । (४१५१४) इंदवामितिपञ्चस्यसूक्तस्यवामदेवइंद्राबृहस्पतीगायत्री ।
 (४१५१५) यस्तस्तंभेत्येकादशचम्यसूक्तस्यवामदेवोबृहस्पतिरित्ययोर्द्वयोर्दिद्राबृहस्पतीत्रिष्टुपदसमीजगती ।

मानोमहोज्योतिषः परमेव्योमन् । सप्तास्थस्तुविज्ञातोरेणै वि सप्तरदिमरधमत्तमांसि ॥ ससृष्टुभासऽऋकतागुणेन व
 लंरुरोजफलिगंरवेण । बृहस्पतिरुस्त्रियाहव्यसुदुःकनिऋदुद्वावशतीरुदाजत् ॥ २६ ॥ एवापित्रेविश्वदेवायवृष्णेय
 ज्ञैर्विधेसुनर्मसाहुचिभिः । बृहस्पतेसुप्रजायीरयंतोवयंस्यामपतयोरयीणां ॥ सऽइद्राज्ञाप्रतिजन्यानिविश्वाशुष्मे
 णतस्यावभिवीर्येण । बृहस्पतियःसुभृतंविभतिवल्गूयतिवदतेपूर्वभाजं ॥ सऽइत्क्षंतिसुर्धितऽओकसिस्वेतस्माऽइळा
 पिन्यतेविश्वदानीम् । तस्मैविशःस्वयमेवानमंतयस्मिन्ग्रह्वारानिपूर्वऽपति ॥ अप्रतीतो जयतिसंधनानिप्रतिजन्या
 न्युतयासर्जन्या । अवस्यनेयोवर्चःऋणोतिग्रहणेराजातमयंतिदेवाः ॥ इन्द्रश्चसोमंपिवतंबृहस्पतेस्मिन्यज्ञेर्मदसा
 नार्थपण्यसू । आयांविशंतिवदवःस्यामुयोस्मेरायिसर्ववीरंनियच्छतं ॥ बृहस्पतऽइन्द्रवर्धतंतुःसचासायांसुमतिर्भूत्वस्मे ।
 अविष्टंधियोजिगतंपुरंधीर्जस्तमर्योवनुषामरातीः ॥ २७ ॥ इति तृतीयाष्टके सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

त्रयोविंशाध्यायेवर्गा. २७ सूक्तानि १८ ऋचः १४४ ॥ त्याग. ॥ ऋगुभ्य. ४८ धाव्यापृथिवीभ्या. दधिक्राण. १९
 सूर्याये. इंद्रावरुणाभ्या. ११ असवस्यवजालमन्. ६ इंद्रावरुणाभ्या. ४ अग्निभ्या. २१ चायव. इंद्रावायुभ्या. ३ चायव. ५ इंद्रावृहस्प-
 तिभ्या. ६ वृहस्पतय. ९ इंद्रावृहस्पतिभ्या. २ ॥ इति तृतीये सप्तमः ॥ ७ ॥

इदमुपस्यंतु प्रतिप्यासप्तगायत्रैतदेवस्यसावित्रंतु जागतमभूदेवः पद्मिष्टुवंतं कोवोदशवैश्वदेवं त्रिगायत्र्यंतंतु म
हीसप्तद्यावापृथिवीर्यक्षेत्रस्याष्टौ तिस्रः क्षेत्रपत्याः शुनायैका परापुरउष्णिर्वसां त्याचशुनासीराभ्यामुपां त्येसीतायै
तेचानुष्टुभावाद्याचतुर्थोचंसमुद्रादेकादशाग्नेयं जगत्यंतं सौर्यवापंगव्यं वाघृतस्तुतिर्वानमो त्रिभ्योभौमो त्रिःपं
चमेमंडलेनुरुक्तगोत्रमात्रेयं विद्यात्पंकत्यंतस्य च सूक्तस्य शेपमानुष्टुभमवोधिद्वादशवुधगविष्टिरौकुमारंकुमारोवृ
शोवाजानं उभौ वा शक्क्यंतं कंवीत्युचोस्तु दृशप्यत्वमग्नेव सुश्रुत आद्याविराट् तृतीयामारुतरौद्रावैष्णवीत्वामन्नप
कादशस्तुसमिद्धायाप्रगायत्रमग्निंतदशपांकंसखायइयः पंस्यंतं त्वामग्नेसप्तजागतं ॥ १ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (४।५।६) इदमुत्पत्युरुतमंपुरस्ताज्ज्योतिस्तमसोवयुर्नावदस्थात् । नूनं द्विवोदुहितरोविभाती
गर्तुं कृणवन्नृपसोजनाय ॥ अस्थुरुचित्राऽऽपसः पुरस्तान्मिताऽईदृस्वर्योध्वरेषु । व्यूग्रजस्य तमसोद्धारोच्छंतीरग्रच्छु
चयः पावकाः ॥ उच्छंतीरद्यच्चितयंतभोजान्नाधोदेयायोपसोमघोर्नीः । अचित्रेऽअंतःपणयः ससंत्यबुध्यमानास्तम
सोविर्मध्ये ॥ क्वचित्सदेवीः सनयोनवोद्यायामौवभूयादुपसोवोऽअद्य । येनानर्चयेऽअंगिरेदं शम्भे सप्तास्यैरेवतीरेवदू
प ॥ यूयंहिदेवीर्ऋतयुग्मिरन्वैः परिप्रयायभुवंनानिसद्यः । प्रबोधयंतीरुपसः ससंतं द्विपाचतुष्पाच्चरथायजीवं ॥ १ ॥

(४।५।६) इदमुत्पादिलेकादशचंखसूक्तस्यगौतमोवामदेवउपास्त्रिष्टुप् ।

कस्विदासांकतमार्पुराणीययाविधानाविदुधुर्ऋभूणां । शुभंयच्छुभ्राऽउपसत्थरंतिनविज्ञायंतसहशीरजूर्याः* ॥ ताघा
ताभद्राऽउपसःपुरासुरभिष्टिद्युभ्राऽऋतजतसत्याः । यास्वीजानःशशमानऽउक्थैःस्तुवच्छंसंद्रविणंसद्यऽआप ॥ ता
ऽआचरंति समनापुरस्तात्समानतःसमनार्पप्रधानाः । ऋतस्यदेवीःसदसोबुधनागवांसर्गाऽउपसोर्जरते ॥ ताऽह
हनेऽयममनासमानरमीतयर्णाऽउपसंश्चरंति । गूहतीरभ्यमसितंरुशद्भिःशुक्रास्तनूभिःशुचयोरुचानाः* ॥ रुयिदि
योबुहितरोविभातीःप्रजायंतंयच्छतास्मासुदेवीः । स्योनादायःप्रतिबुध्यमानाःसुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ तद्धौदिवोदु
हितरोविभातीरुपमुपऽउपसोयज्ञकैतुः । वयंस्यामयशसोजनेपुतह्यौश्चघृत्तापृथिवीचंदुवी* ॥ २ ॥ (४।५।७) प्र
तिष्यासुनरीजनीव्युच्छंतीपरिस्वसुः । द्वियोऽर्जदशिशुहिता* ॥ अभ्वेवचित्रारुपीमातागवामतावरी । सखाभूदुश्चि
नोरूपाः* ॥ उतसखास्यभिनोरुतमातागवामसि । उतोपोवस्वऽईशिपे ॥ यावयद्वैपसंत्वाचिकित्वित्सूनुतावरि ।
प्रतिस्तोमैरमुत्सहि ॥ प्रतिभद्राऽअदक्षतगवांसर्गानरुद्रमयः । ओपाऽअप्राऽउरुज्रयः ॥ आपुप्रुपीविभावरिन्याव
ज्योतिपातमः । उपोऽअनुस्वधामव ॥ आद्यांतनोपिरुद्रिमभिरांतरिक्षमरुप्रियं । उपःशुक्रेणशोचिप ॥ ३ ॥ (४।५।८)
तद्देवस्यसंवितुर्वार्यमहर्द्वणीमहेऽअसुरस्यप्रचेतसः । छर्दिरेनद्राद्युपेयच्छतिमनातन्नोमहौऽउदयान्देवोऽअक्तुभिः ॥

(४।५।७) प्रतिप्येतिसप्तर्चससूक्तस्यवामदेवउपागायत्री / (४।५।८) तदेवस्येतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवामदेवःसधिताजगती ।

द्विवोधतां भुवन्स्य प्रजापतिः पिशंगे द्वापि प्रतिमुचते कविः । विचक्षणः प्रथयन्नापणञ्चूर्णजीजनत्सवितासुमन्मकुब्धं ॥
 आप्रारजां सिद्धिव्यानिपाधिवाश्लोकैर्देवः कृणुते स्वायधर्मणे । प्रवाह्दअस्माक्सवितासवीमनिनिवेश्यन्प्रसुवन्नृभि
 र्जगत् ॥ अदाभ्यो भुवन्नानि प्रचारकशङ्कृतानि देवः सविताभिरक्षते । प्रास्वाग्वाह्दभुवन्स्य प्रजाभ्यो धृतप्रतोमहोऽअज्म
 स्यराजति ॥ त्रिरन्तरिक्षं सवितामहित्वनात्रीरजां सिपरिभूस्त्रीणिरोचना । तिस्रो दिवः पृथिवीस्तिस्त्रऽइत्यति त्रिभिर्घृत
 रभिनोरक्षति तमना ॥ बृहत्सुन्नः प्रसवीतानिवेशनो जगतः स्यात्तु रुभयस्य यो वृशी । सनो देवः सविता शर्मयच्छत्वस्मेक्षया
 यन्निवरूढमंहसः ॥ आगन्देवऽऽक्रतुभिर्वधे तु क्षयं दधातुनः सविता सुप्रजामिषं । सनः क्षपाभिरहंभिश्च जिन्यतु प्रजावंतं
 रयिमस्मेसमिन्वतु ॥ ४ ॥ (४।५।९) अभूद्देवः सविता वंद्यो नुनऽइदानीमहंऽऽवपाच्यो नृभिः । वियोरत्नाभजति
 मानुवेभ्यः श्रेष्ठनोऽअत्र द्रविणं यथा दधत् ॥ देवेभ्यो हि प्रथमं यन्निर्भ्यो मृतत्वं सुवसिभागमुत्तमं । आदिद्वामानं सवि
 तव्यूर्णुपेनूचीनाजीवितामानुपेभ्यः ॥ अचिन्तीयं चक्रुर्मादैव्ये जने दीनैर्दक्षैः प्रभूती पूरुपत्वता । देवेषु च सवितुर्मानुपेपु
 ब्रुवंनोऽअत्र सुवता दनागसः ॥ न प्रमिये सवितुर्देव्यस्य तद्यथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति । यत्पृथिव्या चरि मन्नास्यं गुरि
 र्वर्गमन्दिदुवः सुवतिसत्यमस्यतत् ॥ इन्द्रं ज्येष्ठान्वहन्त्यः पर्वतेभ्यः क्षयाऽऽप्यभ्यः सुवसिपस्त्यावतः । यथा यथापतयंती वि

(४।५।९) अभूद्देव इति पठ्यते सूक्तम्यवामदेवः सविता जगलं लयाति प्रपु ।

धेमिरऽण्वैवर्तयुःसवितःसुग्रायते ॥ येतेत्रिरहन्त्सवितःसुग्रासोदिवेद्वैसौभगमासुवांते । इन्द्रोद्यावापृथिवीसिंधुर
 द्विरादित्येनोऽअदितिःशर्मयंसत् ॥ ५ ॥ (४।५।१०) कोवखातार्बसवःकोवखातार्बाभूमीऽअदितेत्रासींथा
 नः । सहीयसोऽग्रुणमित्रमर्ताःकोरोधरेवरिवोधातिदेवाः ॥ प्रयेधामानिपूण्याण्यर्चान्वियोतारोऽअमू
 राः । विधातारोयितेदधुरजसाऽऋतधीतयोरुरुचंतदुस्माः⁺ ॥ प्रपस्त्यादुमदितिसिंधुमकैःस्वस्तिमीकिसख्यायदेवी । इन्द्रो
 उभेयथानोऽअहनीनिपातऽउपासानर्काकरतामदब्धे ॥ व्यर्थमाचरुणश्चेतिपथाभिपस्पतिःसुचितंगतुमग्निः । इन्द्रो
 विष्णूनुवदुपुस्तवानाशर्मनोयंतममयुद्धं ॥ आपयंतस्यमरुतामवांसिदेवस्वत्रातुरग्निभगस्य । पातपतिर्जन्यादंहसोनो
 मित्रोमित्रियादुतर्नऽउरुव्येत् ॥ ६ ॥ नूरोदसीऽअर्हिनावुभ्यैनस्तुवीतदेवीऽअप्यैभिरिष्टैः । समुद्रंनसंचरणेसनिप्यधो
 घर्मस्वरसोनद्योऽअर्पयन् ॥ देवैर्नोद्व्यदितिनिपातुदेवखातार्बायतामप्रयुच्छन् । नहिमित्रस्यवरुणस्यधासिमर्हाम
 सिप्रमियुंसान्नुग्नेः⁺ ॥ अग्निरीशेवसर्वस्याग्निर्महःसौभगस्य । तान्यसम्भ्यंरासते ॥ उपोमघोन्यायहसूतृतेवार्पा
 पुरु । अस्मभ्यंपाजिनीवति ॥ तत्सुनःसविताभगोवरुणोमित्रोऽअर्थमा । इन्द्रोऽनोराधसागमत्॥७॥ (४।५।११) मही

(४।५।१०) कोवखातदितिशर्मयंसुखस्यामदेवोविधेदेवास्त्रिष्टुपुंत्यास्तिस्त्रोगायत्र्यः । (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः ॥ अग्निः १ उपाः १
 विश्वेदेवाः १ एवंदश) । (४।५।११) महोदतिसप्तर्चस्सूक्तग्वामदेवोद्यावापृथिवीत्रिष्टुपुंत्यास्तिस्त्रोगायत्र्यः ।

द्यावापृथिवीऽइहज्येष्ठैरुचाभंवताशुचर्यद्विरुक्तैः । यत्सीवारिष्ठेबृहतीविमिन्वन्नवज्जोक्षापप्रधानेभिरेवैः ॥ देवीद्वि
 देभिर्जतेयज्ञैरभिनतीतस्यतुरुक्षमाणे । ऋतावरीऽअद्भुहादिवपुत्रेयज्ञस्यनेत्रीशुचर्यद्विरुक्तैः ॥ सऽइत्स्वपामुर्वने
 व्यासयऽइमेद्यावापृथिवीजजान । उर्वोगभीरेरजसीसुमेकेऽअवंशेधीरःशच्यासमरत् ॥ नूरोदसीवह्निर्नोविरुक्तैः प
 क्षीयद्विरिपयतीसजोपाः । उरुचीविश्वेयज्ञतेतिपातंधियास्यामरुथ्यःसद्रासाः ॥ प्रवामहिद्यवीऽअभ्युपस्तुतिभरा
 महे । शुचीऽउपग्रशस्तये ॥ पुनानेतुन्वामिथःस्वेनदक्षेणराजथः । ऊह्याथेसुनादृतं ॥ महीमित्रस्यसाधथस्तरेतीपि
 प्रतीऽऋतं । परियज्ञंनियैदधुः ॥ ८ ॥ (४।५।१२) क्षेत्रस्यपतिनावयंहितेनैवजयामसि । गामश्वपोपयित्वासनो
 मृळातीदृशे ॥ क्षेत्रस्यपतेमधुमंतममधेनुरिवपयोऽअस्मासुधुश्च । मधुश्चतुर्धृतमिवसुपूतमतस्यनःपतयोमृळयंतु ॥
 मधुमतीरोपधीर्द्यावाऽआपोमधुमन्नोभवत्वंतरिक्षं । क्षेत्रस्यपतिर्मधुमाक्षोऽअस्थरिग्व्यंतोऽअन्वेनंचरेम ॥ शुनंवाहाः

(४।५।१२) क्षेत्रस्येत्यष्टस्यसूक्तस्यवामदेवआधानांतिमुणाक्षेत्रपतिर्देवताचतुर्थ्याःशुनःपंचम्यष्टम्योःशुनासीरौपष्ठीसप्तम्योःसीता
 आद्याचतुर्थीपष्ठीसप्तम्योःतुष्टुमःपंचमीपुरवर्णिक्शेषास्त्रिष्टुमः (अत्रचतुर्थ्याःशुनोऽदंतः । तथाशुनासीरावित्यत्रकेचिद्वाय्वादित्यावित्युच्चार
 यन्तितन्नचतुरस्रं यतःवायुःशुनःसूर्यएवात्रसीरःशुनासीरौवायुसूर्यौवदंति । शुनासीरयास्कंदंतुमेनेसूयैद्रौतौमन्यतेशाकपृणिरितिशुनासी
 रस्वरूपेणैकैनाचार्यमतदर्शनव्याजेनवैविध्यंप्रतिपादितंतस्मात्प्रकृतिभूतशुनासीरगन्धेनोच्चारणंयुक्तं) ।

शुनंनरः शुनं कृपतुलांगलं । शुनं रत्नार्चयन्तां शुनमष्टासुर्दिगय ॥ शुनां सीराविमांवाचैर्जुपेथांयद्विविचक्रधुःपयः । ते
 नेमासुपसिचतं ॥ अयं चोसुभगेभवसीतेवंदामहेत्वा । यथानः सुभगासंसियथानः सुफलासंसि ॥ इन्द्रः सीतां निर्गृह्णा
 तुतांपयानुयच्छतु । सानुः पर्यस्वती दुहामुत्तरामुत्तरांसमां ॥ शुनं नः फालाचिकृपंतु भूमिशूनं कीनाशाऽअभिर्येतुवाहः ।
 शुनं पुजन्त्योमधुनापयोभिः शुनां सीराशूनमस्मासुधत्तं ॥ ९ ॥ (४१५।१३) समुद्रादुर्मिमधुमोऽडडदारुदुपां शुनासममृत
 त्वमानद् । घृतस्य नामगुह्यं यदस्ति जिह्वादेयानां ममृतस्य नाभिः ॥ वयं नामप्रध्वामाघृतस्यास्मिन् यज्ञे धारयामानमो
 भिः । उपव्रज्यागृणवच्छस्यमानुचतुःशृंगोवमीद्वारऽएतत् ॥ चत्वारिंशं गात्रयोऽअस्य पादौ द्वे शीर्षे सप्तहस्तासोऽ
 अस्य । त्रिधा वद्धोर्ध्वपभोरोरवीति महोदेयो मर्त्योऽआर्विवेश ॥ त्रिधा हितं पणिभिर्गृह्यमानं गविदेवा सो घृतमन्वयिदन् ।
 इन्द्रऽएकं सूर्यऽएकं जजान वेनादेकं स्वधया निदत्तुः ॥ एताऽअर्पतिहृद्यात्समुद्राच्छतर्ध्रजारिपुणानावचक्षे । घृतस्य धा
 राऽअभिचाकशीमिहिरण्ययोर्वेतसो मर्ध्यऽआसां ॥ १० ॥ सम्यक्कूर्ध्वं तिस्रितो न धेनाऽअंतर्हृदामनसापयमनाः ।
 एतेऽअर्पित्यूर्मयो घृतस्य मुगाऽइव क्षिपणोरोर्षमाणाः ॥ सिधो रिव प्राच्यने शूघना सोवात्तप्रमियः पतयंति युद्धाः । घृतस्य
 धाराऽअरुपो नव्राजीकाष्ठाभिर्दन्तमिभिः पिन्वमानः ॥ अभिप्रवंत मर्मेन वयोपाः कल्याण्यः १३ः स्मर्यमाना सोऽअग्निं । घृ

(४१५।१३) समुद्रादूर्मिरित्येकादशर्चस्य सूक्तस्य वामदेवो मिषिष्टुं त्याजगती (सूर्योवापोवागवोवाघृतस्तुतिर्वादेयता) ।

तस्य धाराः समिधो न संतता जुषाणो ह्यर्थं तिजातवेदाः ॥ कन्याऽइव बह्वतु मेतवाऽऽं ज्यजानाऽअभिर्चाकशीमि । यत्र
सोमः सयते यत्र यशो घृतस्य धाराऽअभितर्पयन्ते ॥ अम्यर्पित सुष्टुतिं गव्यं माजिमसासु भुद्राद्रविणानि घत्त । इमं यज्ञं नय
तद्देवता नो घृत्तस्य धारामधुमत्पयन्ते ॥ धामन्ते विभ्वं भुर्वनमधि श्रितमंतः संमुद्रे ह्यशुतरायुपि । अपामनी केसमिधेयऽ
आभृतस्तमं श्यामधुमंतं तऽजुमिन् ॥ ११ ॥ (इति वामदेवं चतुर्थं मंडलं समाप्तं अत्र सूक्तानि ५८) (५।१।१) अ
बोधयन्निःसमिध्राजनानां प्रतिधेनुमिवायतीमपासं । यहाऽइव प्रवयामुजिह्वाः प्रभानवः सिस्नेतेनाकुमच्छ ॥ अबोधि
होता यजर्थाये देवान् ऊर्ध्वोऽअग्निः सुमनाः प्रातरस्थात् । समिद्धस्य रुशददशि पाजो महान् देवस्तमसो निरमोचि ॥ यदीं गु
णस्वरज्ञानामजीगुः शुचिरक्लेशुचिभिर्गोभिर्गुभिः । आदक्षिणा युज्यते वाजयंत्युत्तानामर्ध्वोऽअघयज्जुहभिः ॥ अग्निम
च्छादेव यतां मनोऽसि चक्षूषी यस्सूयं संवरंति । यदीं सुवतिऽउपसायिरूपेभ्ये तोवाजी जायतेऽअग्नेऽअह्नां ॥ जनिष्ट हि जे
न्योऽअग्नेऽअह्नां हितो हितेऽप्यरूपो वनेषु । दमेदमे सप्त रत्ना दधानो मिहोतानिर्पसादाय जीयान् ॥ अग्निहोतान्यसीदद्य
जीयानुपस्ये मातुः सुतुभाऽर्चलोके । युवाकविः पुरुनिष्ठऽऽकृतावाधत्त कृष्टीनामृतं मध्यऽइच्छः ॥ १२ ॥ प्रणत्यं विप्रम
ध्वरेषु साधुमग्निहोतारमीळते नमोभिः । आयस्ततानरोदसीऽऽकृते नृनिर्त्यं मृजंति याजिनं घृतेन ॥ मार्जाल्यो मृज्यते स्वे

आत्रेये पंचमे मंडलं पठनुवाकाः (५।१।१) अबोधि विद्वाद्दर्शनं स्य सूक्तस्य आत्रेयो विुषगविप्रिरावमिद्विष्टुप् ।

दर्मनाः कविप्रशस्तोऽतिथिः शिवोर्नः । सहस्रशृंगो घृपमस्तदोजाविश्वोऽअग्नेसहस्राप्राप्त्यन्यान् ॥ प्रसृद्योऽअग्नेऽ
 अत्येध्वन्यानाधिर्यस्मेचारुतमोवभूय ॥ इलेन्योवपुष्योविभावाप्रियोविशामतिथिर्मानुषीणां ॥ तुभ्यंभरंतिक्षितयोय
 विष्टवलिर्मग्नेऽअंतितुऽओतदूरात् । आभंदिष्टस्यसुमतिर्चिकिद्धिवृहत्तेऽअग्नेमहिशर्मभद्रं ॥ आद्यरथंभानुमोभानु
 मंतमग्नेतिष्ठयजतेभिः समंतं । विद्वान्पथीनानुर्वृतरिक्षमेहदेवान्हविरद्यायवक्षि ॥ अयौचामकवयेमध्यायवचोत्रंदा
 रुघृपभायुघृष्णौ । गर्वष्टिरोनर्मसास्तोममद्रौदिवीचरुक्ममुरुव्यंचमश्रेत् ॥ १३ ॥ (५।१।२) कुमारमातार्युवतिः
 समुब्धगुहविभतिर्नर्ददातिपित्रे । अनीकमस्यनमिनज्जनांसः पुरःपश्यंतिनिहितमरुतौ ॥ कमेतंत्वंयुवतेकुमारंपेपी
 विभर्षिमर्दिपीजान । पूर्वाहिं गभैः शरदोवचर्षापश्यंजातयदसूतमाता ॥ हिरण्यदंतंशुचिचर्णमाराल्क्षेत्रादपश्यमा
 युधामिमानं । इदुनोऽअस्माऽअमृतंविष्टृक्त्तिकमार्मनिद्राः कृणवन्ननुकथाः ॥ क्षेत्रादपश्यंसनुतश्चरंतंसमद्युधंनपुरु
 शोर्भमानं । नताऽअगृन्मृजनिष्टहिपः पल्लिक्तीरिद्युवतयोभवंति ॥ केमेमर्युकंविचवंतगोभिर्नयेपांगोपाऽअरणश्चिदा
 स । यईजगभुरवतेर्यजंत्वाजातिपश्वऽउर्पनश्चिकित्वा ॥ वसंराजानंयसुतिजनानामरतयोनिर्दधुर्मत्स्येषु । ब्रह्मा

(५।१।२) कुमारमितिद्वादशचंसूक्तस्यआत्रेयः कुमारः रुपिः कमेतंविज्योतिपत्यनयोर्जोरोदृशोमित्रिष्टृपुंश्याशकरी (पाक्षिको
 जारोगृशः सर्वसूक्तेषु । यद्यपिमुद्रितवाग्मुद्रितपुस्तकेषुबहुत्रजानोदृशइत्युपलभ्यतेतथापिजरनाम्रक्तेपेः पुनोजारोदृशइतिभाष्येस्पष्टं) ।

प्यत्रेवतंसृजंतुनिदितारोनिद्यासोभवंतु ॥ १४ ॥ शुर्नश्चिच्छेपंनिदितंसहस्राद्युपादमुचोऽअशमिष्टहिपः । एवास्म
 दंमेविमुगिधपाशान्होतश्चिकित्वऽइहूतूनिपद्यं ॥ हृणीयमानोऽअपहिमदव्येःप्रमेदेवानाव्रतपाऽउवाच । इंद्रोविद्भो
 ऽअनुहित्वाचक्षतेनाहर्मघेऽअनुशिष्टऽआगां ॥ विज्योतिपाबृहताभात्यग्निराविर्विश्वानिकृणुतेमहित्वा । प्रादवी
 मर्याःसंहतेदुरेवाःशिशितिशृंगेरक्षसेविनिक्षे ॥ उतस्वानासोद्विवित्यग्नेस्तिग्मायुधारक्षसेहतवाऽउ । मदेचिदस्यप्ररु
 जंतिमानानवरंतेपरिवाधोऽअदेवीः ॥ एतंतेस्तोमंतुविजातविप्रोरथंनधीरुःस्वपाऽअतक्षं । यदीदंमेप्रतित्वंदेयहृयाः
 स्वर्वतीरुपऽएनाजयेम ॥ तुविग्रीवौवृषभोर्वावृथानौशुच्यंयःसर्मजातिवेदः । इतीममग्निममृताऽअवोचन्वाहिर्मते
 मनवेशर्मयंसद्धविष्मतेमनयेशर्मयंसत् ॥ १५ ॥ (५।१।३) त्वमग्नेवरुणोजायसेयस्त्वंमित्रोभयसियत्समिद्धः । त्वे
 विश्वेशहसस्पुत्रदेवास्त्वमिद्रोदाशुपेमर्त्याय ॥ त्वमर्यमाभवसियत्कुनीनानामस्वधावन्गुह्यंविभपिं । अजंतिमित्रंशु
 धितंनगोभिर्यदंपतीसर्मनसाकृणोपि ॥ तवश्रियेमरुतोमजयंतरुद्रयत्तेजनिमचारुचित्रं । पदंयद्विष्णोरुपमंनिधायि
 तेनपासिगुह्यंनामगोनां ॥ तवश्रियासुहृशोदेवदेवाःपुरुदधानाऽअमृतंसंपतं । होतारमग्निमनुपोनिपेदुदशस्यंतऽउ
 शिजुःशंसमायोः+ ॥ नत्वद्धोताऽपूर्वाऽअग्नेयजीयान्नकाव्यैःपुरोऽअंस्तिस्वधावः । विशश्चयस्याऽअतिथिर्भयासिसय

(५।१।३) त्वममइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यआत्रेयोवसुश्रुतोमिस्तृतीयायामरुद्रविष्णवस्त्रिपुवाद्याविराद् ।

ज्ञेनवनवेद्वमतोन् ॥ वृयमग्नेवनुयामत्वोतावसूयवोहविषाबुध्यमानाः । वृयंसमर्थेविदधेप्यहोयंरायासहसरपुत्रम
 तोन् ॥ १६ ॥ योनऽआगोऽअग्न्येनोभरात्यधीदुयमघशंसदधात । जह्नीचिकित्वोऽअभिगस्तिमेतामग्नेयोनोमर्चय
 तिद्वयेन ॥ त्वामस्याव्युपिदेवपूयदूतंकृण्वानाऽअयजंतहव्यैः । संस्थेयदग्नेसंरथीणांदेवोमर्तव्यसुभिरिध्यमानः ॥
 अर्वस्पृधितरंयोधिर्विद्वान्पुत्रोयस्तैसहसःसूनऽऊहे । कदाचिकित्वोऽअभिचक्षसेनोमेकदोऽऋतुचिद्यातयासे ॥ भू
 रिनामर्चदमानोदधातिपितावसोयद्वितज्जोपयासे । कुविद्वेवस्यसहसाचकानःसुन्नमग्निर्यनतेवापृधानः* ॥ त्वमंगज
 रितारयविष्टविश्वान्यग्नेदुरितातिपिपि । स्तेनाऽअहश्चिप्रयोजनासोज्ञातंकेतापृजिनाऽअभूयन् ॥ इमेयामासस्त्य
 द्विर्गभूवन्वसवेयातदिदागोऽअवाचि । नाहायमग्निरभिर्शस्तयेनो नरीपंतेवापृधानःपरादात् ॥ १७ ॥ (५।१।४)
 त्वामग्नेवसुपतिवत्तूनामभिप्रमदेऽअच्यरेपुराजन् । त्वयावाजैवाजयंतोजयेमाभिर्यामपृसुतीर्मर्त्यानां ॥ हव्ययाळ
 म्निर्जरःपितानोविभुर्विभावांसुहृदीकोऽअस्मे । सुगार्हपत्याःसमिपोदिदीक्षसद्वा१ कसंमिमीहिश्चासि ॥ विशांक
 विविद्वपतिमानुषीणांशुचिषावकंधृतपृष्ठमग्निं । निहोतारंविश्वविददधिच्येसदेवेपुवनतेवार्योणि ॥ जुपस्वाम्नाऽइळया
 मजोपायर्तमानोरदिमभिःसूर्यस्य । जुपस्वनःसमिधंजातवेदुऽआचंदेवान्हविरयायवक्षि ॥ जुष्टोदर्मनाऽअतिधिर्दु
 (५।१।४) त्वामभ्रद्वलेसादशर्चग्यसूक्तसवसुश्रुतोमिषिमुप ।

रोणऽइमंनोयज्ञमुपयाहि विद्वान् । विश्वाऽअग्नेऽअभियुजोविहत्याशत्रयतामाभराभोजनानि ॥ १८ ॥ वधेनदस्यु
प्रहिचातर्यस्ववर्यः कृण्वानस्तन्वेऽस्वायै । पिपिपियत्सहसस्पुत्रदेवान्तोऽअग्नेपाहि नृतमवाजैऽअस्मान् ॥ वयंतेऽअग्न
ऽउक्थैर्विधेमवयंहृदयैः पापकभद्रशोचै । अस्मेरयि विश्ववारंसमिन्वास्मे विश्वानि द्रविणानि धेहि ॥ अस्माकमग्नेऽअ
ध्वरंलुपस्वसहसः सूनोत्रिपथस्थहुव्यं । वयं देवे पुसुकृतः स्वामशर्मणानस्त्रिवरूथेनपाहि ॥ विश्वानिनो दुर्गहाजातवेदः
सिंधुननावादुरितातिपिपिं । अग्नेऽअत्रिवन्नमसागुणानोऽस्माकं वोध्य वितानूनां ॥ यस्त्वाहदाकीरिणामन्यमानो मे
त्यमत्यो जोहवीमि । जातवेदोऽयशोऽअस्मासु धेहि प्रजाभिरेऽअमृतत्वमंश्यां ॥ यस्मै त्वंसुकृतं जातवेदऽउल्लोकमग्ने
कृणवः स्योनं । अश्विनंसपुत्रिणं वीरवंतं गोमंतरयिनं शतं स्वस्ति ॥ १९ ॥ (५।१।५) सुसमिद्धाय शोचिपेयं तीव्रं जु
होतन । अग्नये जातवेदसे ॥ नराशंसः सुपूदतीमं यज्ञमदाभ्यः । कविहिमधुहस्त्यः ॥ ईक्षितोऽअग्नऽआवहद्रं चित्रमि
हप्रियं । सुखैरथैभिरुतयै ॥ ऊर्णम्रदाविप्रधस्वाम्यं १ कांऽअनूपत । भवानः शुभ्रसातयै ॥ देवीर्द्वारो विश्रयध्वं सुप्रा
यणानंऽऊतयै । प्रप्रयज्ञं पूणीतन ॥ २० ॥ सुप्रतीकवयो वृधायाहीऽऊतस्य मातरा । दोषामपासं मीमहे ॥ वातं स्युप

(५।१।५) सुसमिद्धायैत्यका
वनस्पतिस्वाहाकृतयोगायत्री ।

तमन्नीक्षितादैव्याहोतारामनुषः । इमंनोयज्ञमार्गतं ॥ इल्लासरस्वतीमहीतिस्त्रोदेवीर्मयोभुवः । योहःसीदंत्वन्निधः ॥
 शिचस्त्वष्टरिहागहिधिभुःपोषडउतत्मना । यज्ञेयज्ञेनडउददेव ॥ यत्रयेत्यवनस्पतेदुयानांगुह्यानामनि । तत्रहुव्यानि
 गामय ॥ स्वाहाग्नयेवरुणायस्वाहेद्रायमरुध्यः । स्वाहादेवेभ्योहविः* ॥ २१ ॥ (५।१।६) अग्निं तमन्येयोचत्तुर
 स्तंययंतिधेनवः । अस्तुमर्वतडास्योस्तंनित्यासोयुजिनडइषंस्तोतृभ्यडाभर ॥ सोडाग्निर्योचसुगुणेत्यस्यमायंतिधे
 नवः । समर्वतोरयुधुवःसंसुजातासःसरयुडइषं ॥ अग्निहिंवाजिनंविशेददतिविश्वचर्षणिः । अग्नीरायेस्वाभुवंसग्नी
 तोयातिचार्यमिषं ॥ आतेडाअग्नडइधीमहिद्युमंतदेवाजरं । यद्धस्यातेपनीयसीसमिदोदयंतिद्यवीषं ॥ आतेडाअग्न
 डऋचाहविःशुक्रस्यशोचिपस्पते । सुध्वंद्रुदस्मविस्पतेहव्यवाद्भुभ्यंहयतुडइषं ॥ २२ ॥ प्रोत्येडाअग्नयोमिदुविश्वेषु
 व्यंतिवार्यं । तेहिन्विरेतडइन्विरेतडइषण्यंत्यानुषगिषं ॥ तवत्येडाअग्नेडाअर्चयोमहिध्राधंतवाजिनः । येपत्यभिः
 शुफानांमृजामुरंतुगोनामिषं ॥ नवानोडाअग्नडाभरस्तोतृभ्यःसुक्षितीरिषः । तेस्वामयडाअनुचुस्त्यादृतासोदमेदम
 डइषं ॥ उभेसुध्वंद्रसपिपोदवींश्रीणीषडासनि । उतोनुडउत्पुषूयाडउक्थेपुशवसस्पतुडइषं ॥ एवाडाअग्निमनुय
 मुर्गोभिर्यज्ञेभिरानुपक् । दधद्रुसेसुवीर्यमुतत्यदुधश्चभ्यमिषं ॥ २३ ॥ (५।१।७) सखायःसंवयःसम्यंचमिपंस्तो
 (५।१।६) अग्निमितिदशर्चस्यसूक्तसबुधुतोमिःपंक्तिः । (५।१।७) सखायःसमितिदशर्चस्यसूक्तसआत्रेयइपोमिगुपुनंत्तापंक्तिः ।

मंचान्नये । वर्षिष्ठायक्षितीनामज्जोन्नयेसहस्रवते ॥ कुत्राचिद्यस्यसमृत्तोरण्वानरोनुपदने । अहंतश्चिद्यमिथतंसंजन
 यतिजंतवः ॥ संयद्रिपोवनामहंसहव्यामानुपाणां । उतद्युन्नस्यशर्वसःकृतस्यरश्मिममादेद ॥ सःसांकृणोतिकेतु
 मानक्तैचिद्वरःआसते । पात्रकोयद्वनस्पतीन्प्रस्मांमिनात्यजरः ॥ अवस्मयस्येवपेणस्वेदपृथिपुजुहति । अभीमह
 स्वजन्यभ्रमापृष्ठेवरुहुः ॥ २४ ॥ यंमर्त्यैःपुरुस्यहृद्विद्विश्चस्यधार्यसे । प्रस्वादनेपितनूमस्ततातिचिदायये ॥
 सहिष्माधन्याक्षितुंदातानदात्यापशुः । हिरिस्मश्रुःशुचिदन्नभुरनिभृष्टविपिः ॥ शुचिःप्मयस्माऽअन्निवत्प्रस्यधि
 तीवरीयते । सुदूरसूतमाताक्राणायदानशेभगं ॥ आयस्तैसर्पिरासुतेग्नेशमस्तिधार्यसे । पेपुद्युन्नमतश्रयऽआचिन्त
 मर्त्यैपुधाः ॥ इतिचिन्मन्युमभ्रिज्जस्त्वादातमापशुदेद । आदग्नेऽअपृणतोत्रिःसासह्यादस्युनिपःसांसह्यान्नृन्
 ॥ २५ ॥ (५।१।८) त्वामन्नऽऽकृतायवःसर्माधिरेप्रलंप्रत्नासऽऽकृतयेसहस्कृत । पुरुश्चंद्रयजतंविश्वर्थायसंदमूनसंग
 हर्षतिवरेण्यं ॥ त्वामग्नेऽअतिथिपूज्यविशःशोचिष्कैशंगहर्षतिनिर्दिरे । बृहत्केतुंपुरुर्लूयधनुस्तृप्तमृशमीणंस्ववसंजर
 द्विषं ॥ त्वामग्नेमानुपीरीळतेविशोहोत्राग्निद्विर्विचिरलघातमं । गुहासंतसुभगविश्वदर्शतंतुयिगुणसंसुयजंघृतश्रि
 र्यं ॥ त्वामग्नेधर्णांसिर्विश्वर्थाययंगीभिर्गणंतोनमसोपसेदिम । सनौजुपस्वसमिधानोऽअंगिरोद्रोमतेस्ययशसांसुदी

(५।१।८) त्वामन्नऽऽकृतायवद्विस्तारंस्वमूक्तस्यइपोमिजंगती ।

तिभिः ॥ त्वमग्नेषु रूपां विशोविशो वयो दधासि प्रलयां पुरुष्टुत । पुरुष्यदानं हमारिजनि त्रिभिः गर्तं तिरियाणस्तु
 नाधुपे ॥ त्वामग्नेसमिधानं यचिष्टय देवा दूतं च किरेह ब्यसाहनं । उरुजयं मंगृतं निमार्हतं त्वेगं धुर्दधिरै नो द्रुयन्मति ॥
 त्वामग्नेमदियऽआहुतं धृतैः मुन्नायनः सुप्रमिधासमीधिरे । ममार्तुपानऽजोर्गभीभिरुद्धितोऽभिजयां निगाधिगारिति
 षसे ॥ २६ ॥ इति तृतीयाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ॥

चतुर्विंशाध्यायेवर्गा. २६ मूक्तानि १६ नच १५२॥ त्याग ॥ उपन. १८ गरित्र. १३ विश्वेभ्यो देवेभ्य. ७ त्वम. उपन.
 विश्वेभ्यो देवेभ्य. द्यावापृथिवीभ्य. ७ क्षेत्रपतय. ३ गुनागे. गुनागीराभ्य. सीताया. २ गुनागीराभ्य. ५ त्वम. ३७ मरुद्भिरि
 ष्युभ्य. अग्नय. २० समिधायाग्नय. नरादासाये. इन्द्रागे बर्हिषद्. देवीभ्यो द्वाभ्यं द. उपागानस्तभ्य. देवीभ्याहोतृभ्य. प्रचेनोभ्य.
 सरस्वतीकाभारतीभ्य. त्वष्ट. वनस्पतय. म्नादाकृतिभ्य. अग्नय २७ ॥ इति तृतीयेऽष्टमः ॥ ८ ॥

॥ इतितृतीयोऽष्टकः समाप्तः ॥

॥ अथचतुर्थाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ त्वामग्ने गयो त्यापं च म्यौ पंक्ती अग्न ओजिष्ठमं त्याचतु र्थ्यो च जनस्य पद्सु तं भरो जागर्त प्राग्नये च तो गायत्रं त्वं निस्तो
 मेन प्रवेध से पंचांगिर सो धरुणो बृहत्पूरुः पत्तयं तं ह्यायज्ञैः प्रातर्नृकवाहा द्वितो म्यवस्थाव त्रिर्गायत्राव नुष्टु भौ विरा
 डुपाय मग्ने चतुष्कं प्रयस्वंतः पत्तयं तं हं मनुज्वत्ससः प्रविश्वसाम न्विश्वसामग्निद्युन्नो विश्वचर्षणि रं न्रे त्वं गोपाय ना
 लापाय नावा वंधुः सुवंधुः श्रुतं वंधुर्विप्रवंधुं श्वेक चो द्विपदं मच्छावो न ववसूयव आनुष्टुभ मग्ने गायत्रं मं त्यावैश्वदेव्य
 नस्वंतापद्मै वृष्णः पौरुकुत्स्यो द्वौ त्र्यरुणत्रसदस्यूरानौ भारतश्चाश्वमेधौ त्यास्तिस्त्रो नुष्टुभौ नात्मात्मने दद्यादि
 तिसर्वास्व त्रिकेचिदं त्यद्राप्ती स मिद्धो विश्ववारा त्रेयी त्रिष्टुब्जगती त्रिष्टुव नुष्टुब्रू गायत्र्यौ त्र्ययं मापं चो नागौ रिबीतिः
 शाकल्य ऐन्द्रमुशनाय दौशनसो वापादः कस्य वभ्रुर्ऋगं च योष्यत्र राजास्तु तं इंद्रो रथाय स सो नावस्युरुध्रमिति कैतस्यो
 ॥

शनसौ वापादौ परद्राकौ तस्य दर्दद्वौ दशगातुः ॥ १ ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ हरिः ओम् ॥ (५।१।९) त्वामग्ने हविष्मतो देवं मर्तो सऽईकते । मन्यै त्वाजा तर्वे दसंसह
 व्यावक्ष्यानुपक्त् ॥ अग्निर्होता दास्वतः क्षयस्य वृक्त्वा हि षः । संयज्ञासश्चरं तियं संवाजासः श्रवस्व वः ॥ उत स्मयं शिशुय
 धानं वंजनिष्ठारणी । धृतरं मानुषीणां विशामग्निस्वध्वरं ॥ उत स्मदुर्गृभीय से पुत्रो न ह्यार्याणां । पूरुयो दग्धा सिवनान्ने
 (५।१।९) त्वामग्ने इति सप्त च स्थसूक्तस्यात्रे योगयो प्रितुष्टु पंचमी सप्तम्यौ पंक्ती ।

पुशुर्नयवसे ॥ अर्धस्मयस्यार्चयः सम्यक्संचतिधूमिनः । यदीमहन्नितोदिव्युपध्मातेवधमतिशिशीतिष्मातरीयथा ॥
 तवाहर्ममऽङ्कृतिभिर्मित्रस्यचप्रशस्तिभिः । द्वेपोयुतो नदुरितातुर्याममर्त्यानां ॥ तनोऽअग्नेऽअभीनरोरयिसहस्वऽआ
 भर । सक्षेपयत्सपोपयद्भुवद्वाजस्यसातयऽवृतेधिपत्सुनोवृधे⁺ ॥ १ ॥ (५।१।१०) अग्नऽओजिष्ठमाभरद्युभ्रमस्म
 भ्यमग्निगो । प्रनोरायापरीणसारत्सिवाजायपंथां ॥ त्वनोअग्नेऽअद्भुवक्त्वादर्क्षस्यमंहना । त्वेऽअसुर्य^१मार्हहत्का
 णामित्रोनयुक्षियः ॥ त्वनोऽअग्नऽएपांगयंपुष्टिचवर्धय । येस्तोमंभिः प्रसुरयोनरोमयान्यानिशुः⁺ ॥ येऽअग्नेचंद्रतेगि
 रःशुभंस्यर्धराधसः । शुष्मेभिः शुष्मिणोनरोदिवश्चिद्येपांवृहत्सुकीर्तिवोधतितमना । तवत्येऽअग्नेऽअर्चयोभ्राजंतोयं
 त्तिधृष्ण्या । परिज्मानोनविद्युतः स्वानोरधोनवाजयुः⁺ ॥ नूनोऽअग्नऽऊतयेसवार्धसश्चरातये । अस्माकांसश्चसुर
 योविभ्वाऽआसांस्तरीपणि ॥ त्वनोऽअग्नेऽअंगिरःस्तुतस्तवान्नुऽआभर ॥ होतविभ्वासहूरयिस्तोतृभ्यःस्तयसेचनऽवृते
 धिपत्सुनोवृधे⁺ ॥ २ ॥ (५।१।११) जनस्सगोपाऽअजनिष्टजार्ग्विरग्निःसुदक्षःसुवितायनव्यसे । द्युतप्रतीकोवृद्ध
 तादिविस्पृशद्युमद्विभ्रतिभरतेभ्यःशुचिः ॥ यज्ञस्यकेतुंम्रथमंपुरोहितमग्निंनखिपथस्येसमीधिरे । इंद्रेणदेवैःसरथं

(५।१।१०) अग्नोजिष्ठमिति मत्तर्चस्यसूक्तस्य गयोमिनुष्टुप्चतुर्थीसप्तम्योपंक्ती । (५।१।११) जनस्येति पठ्यं स्यसूक्तस्यात्रेयः
 सुतंभरोमिजंगती ।

सवाहिपि सीदुन्निहोताय जथाय सुक्रतुः ॥ असंमृष्टो जायसे मात्रोः शुचिर्मद्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः । घृतं न त्वावर्धयन्न
 न्नऽआहुतधूमस्तैकेतुरभवद्दिवि श्रितः⁺ ॥ अग्निर्नो यज्ञमुपवेतु साधुयाग्निरो विभरंते गृहे गृहे । अग्निर्देतोऽर्चभवद्भव्य
 बार्हन्नोऽग्निर्वृणानावृणते कुचिक्रतुं ॥ तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं वचस्तुभ्यं मनीषाऽइयमंस्तु शंद्धे । त्वांगिरः सिधुमिवाव
 नीर्महीरापृणं ति शर्वसावर्धयति च ॥ त्वामग्ने अंगिरसो गुहाहि तमन्व विदन्धि श्रियाणं वने यने । स जायसे मथ्यमानः स
 होमहत्त्वामाहुः सहस्रस्पुत्रमंगिरः ॥ ३ ॥ (५१।१२) प्राग्रयै बृहते यशियायऽऋतस्य वृष्णेऽअसुराय मन्म । घृतं
 न यज्ञऽआस्ये शुसुपूतंगिरं भरेवृषभार्यप्रतीची⁺ ॥ ऋतंचिकित्वाऽऋतमिच्छि कित्वा तस्य धाराऽअनुतं धिपूर्वाः । नाहं या
 तुं सहस्रानद्वयेनऽऋतं संपाम्यरूपस्य वृष्णाः ॥ कयानोऽअग्नऽऋतयं न ते न मुवोनैवेदाऽउचयेत्यनव्यः । वेदमिदं वऽऋ
 तपाऽऋतूनां नाहं पतिस नितुरस्य रायः⁺ ॥ केतैऽअग्ने रिपे वं धनासुः केपायवः स नितं द्युमंतः । केयासि मग्नेऽअनृतस्य पां
 तिकऽआसतो वचसः संति गोपाः⁺ ॥ सखायस्ते विपुणाऽअग्नऽएते शिवासः संतोऽआशवाऽअभूवन् । अर्धूर्पतस्त्रयमे
 तेव चोभिर्ऋजूयते वृजिनानि ब्रुवतः ॥ यस्तैऽअग्ने नमसा यज्ञमीष्टऽऋतं स पात्यरूपस्य वृष्णाः । तस्य क्षयः पृथुरासाधुरे तु
 प्रसन्नाणि स्यन्तर्हुपस्य शोषः ॥ ४ ॥ (५१।१३) अर्चतस्त्वाहवामहे चतः समिधो महि । अग्नेऽअर्चतऽऋतये ॥ अग्नेः

(५१।१२) प्राग्रय इति पठ्यं च स्वसूक्तस्य सुतं भरो मिच्छिदुः । (५१।१३) अर्चत इति पठ्यं च स्वसूक्तस्य सुतं भरो मिर्गायत्री ।

स्तोमंमनामहेसिध्रमद्यादित्रिष्टुभः । देवस्यद्रविणस्यवः ॥ अग्निर्जुपत्तनो गिरोहोतायोमानुषेष्वा । सयक्षद्वैव्यजनं ॥
 त्वमग्नेसप्रथाऽअसिजुष्टोहोतावरेण्यः । त्वर्यायज्ञं वितन्वते ॥ त्वामग्नेवाजसातमं विप्रार्धतिमुष्टुतं । सनोरास्वसवी
 धी ॥ अग्नेनेमिरुराऽईवदेवास्तं परिभूरसि । आरार्धश्चित्रमृजसे ॥ ५ ॥ (५।१।१४) अग्निस्तोमं न वोधयसमिधा
 नोऽअमर्त्यं । हव्यादेव पुनोदधत् ॥ तमध्वरेष्वीळिते देवं मर्ताऽअमर्त्यं । यजिष्ठमानुषेजनं ॥ तंहिराश्वं तऽईळितेषु चा
 देवं धृतश्रुतां । अग्निहव्याययोळवे ॥ अग्निर्जातोऽअरोचतघ्नन्दस्य न्योतिपातमः । अविदुम्राऽअपःस्वः⁺ ॥ अग्नि
 मीळेन्यैकविप्रतृप्तं सपर्यत । वेतुमेशृणवज्ज्वं ॥ अग्निघृतेन वा वृधुः स्तोमं भिविंश्चर्षणि । स्वाधीभिर्वचस्युभिः ॥
 ॥ ६ ॥ (५।२।१) प्रवेधसैकवयेवेद्यायि गिरभरेयशसे पूव्यार्यं । घृतप्रसत्तोऽअसुरः सुशेवोरायो धृता धरुणो यस्वोऽअ
 मिः⁺ ॥ ऋतेनऽऋतं धरुणं धारयंत युज्ञस्य शार्के परमेव्योमन् । द्वियोधर्मं न्धरुणे सेदुपो न न्जातैर्जातौऽअभियेन न न्धुः⁺ ॥
 अंहोयुर्वस्तु न्वस्तन्यते विवयोमहद्दुष्टं पूव्यार्यं । ससंवतो नर्वजा तस्तुतु र्यात्सिंहं न क्रुद्धमभितः परिष्टुः ॥ मातेव यद्भरसेप
 प्रधानो जर्जनं धारयसे चक्षसे च । वयोवयोजरसे यद्धानः परित्मना विपुरुषो जिगासि ॥ वाजो नु ते शर्वसस्पात्यंतं मुरुं
 (५।१।१४) अग्निस्तोमं नेति पठ च स्वसूक्तस्य मुतं भरो मिर्गावती । (५।२।१) प्रवेधस इति पंचर्ष्यसूच्य आंगिरसोभिर्वचस्युभिः ॥

दोषं पुष्पं देयरायः । पदं न तायुर्गुह्यदधानो महोराये चितयन्नत्रिमस्पः ॥ ७ ॥ (५।२।२) बृहद्वयो हि भानये चोद्दिचा
 विह्वल्य मग्निरात्रिपुष्पमगोन
 यामये । यमित्रं न प्रदर्शयति भिर्मतां सोदधिरेपुरः ॥ सहिद्युभिर्जनानां होतादक्षस्य बाहोः । अधार्ह्यमस्य पां
 धारं मृण्यति ॥ अस्य स्तोमं मपोनः सख्ये बृहद्वयो चिपः । चिन्वायस्मिन्तु विप्यणि समये शुष्ममादुधुः ॥ अधार्ह्यमस्य पां
 मयीयं स्वमंहना । तमिद्युहं न रोदसी परिश्रयो च भूयतुः ॥ नूनं स एहि चार्यमग्ने गृणानऽआभर । अग्निं कृते स्वध्वरे पुरुषी
 धामहे स चोत्तेधि पुरगुनोदधे ॥ ८ ॥ (५।२।३) आयुर्ज्ञेयमर्त्यं स इत्थातव्यां समतये । अन्नं कृते स्वध्वरे पुरुषी
 तार्यसे ॥ अस्य हि स्वयं शस्तरऽआसायि धर्मन्मन्यमे । तं नार्कचित्रशो चिपमं द्रं परोर्मनीपया ॥ अस्य बासाऽर्त्तं स अर्चिपा
 यऽआयुर्कतुजागिरा । द्वियोनयस्य रेतसा बृहच्छोचं त्यर्चयः ॥ अस्य कृत्वा विचेतसो दुस्मस्य वसुधुऽआ । अधाविश्वो
 महव्यो मिपिं धुप्रदर्शयते ॥ नूनं स इच्छि चार्यमासासं चंतसर्यः । ऊर्जो न पादुभिर्दृष्टये पाहि शिखि स्वस्त्यर्त्तं स दुतैधि पुरसुनोदु
 धे ॥ ९ ॥ (५।२।४) प्रातरग्निः पुरुप्रियो विशस्तवेतातिधिः । विश्वानियोऽअर्मत्याहुव्यामर्तं पुरण्यति ॥ द्विता
 यमृकवाहमे स्वस्य दक्षस्य मंहना । इदं स च तत्तऽआनुपक्स्तोता चित्तेऽअमर्त्य ॥ तवोद्दीर्घायुशो चिपं गिराहुवे मघोनां ।
 आयश्चैरिति पंचस्य सूक्तस्य पूरुषुदुष्पुं अंत्यापंक्तिः ।

(५।२।२) बृहद्वय इति पंचस्य सूक्तम्यात्रेयः पूरुषुदुष्पुं अंत्यापंक्तिः ।
 (५।२।४) प्रातरग्नि इति पंचस्य सूक्तम्यात्रेयो मृकवाह इति तौ मिषुदुष्पुं अंत्यापंक्तिः ।

अरिष्टोयेपांरथोव्यश्वदावक्षीयते ॥ चित्रावायेपुदीर्घितिरासद्भुक्थापांतिये । स्तोर्णवह्निःस्वर्णरेश्रवांसिदधिरेपरि ॥
 येमैपंचाशतंदुदुरथ्यानांसधस्तुति । द्युमदंमृमद्विभ्रवोवृहत्कृषिमपोनांनुवदमृतनुणां ॥ १० ॥ (५।२।५) अभ्य
 वृस्थाःप्रजायंतेप्रव्रवेर्धमिश्चिकेत । उपस्येमातुर्विचष्टे ॥ जुहुरेविचितयंतोनिमिपंनुमृणंपाति । आहृतांपुरंविचिगुः ॥
 आश्वेन्नैयस्यजंतवोद्युमद्वर्धतक्रूरयः । निष्कर्मोवोवृहदुक्थऽएनामध्वानवाजयुः ॥ प्रियंद्रुधनकान्युमजामिजा
 म्योःसचा । द्युमोनवाजजठरोर्दग्धःशश्वतोदमः ॥ क्रीळग्नोरश्मऽआर्मुवःसंभसंनावायुनावेचिदानः । ताऽअस्यस
 न्धुपजोनतिग्माःसुसंशितापृथ्व्योवक्षणेस्थाः ॥ ११ ॥ (५।२।६) यमप्रैवाजसातमत्वंचिन्मन्यसेरुयि । तंनौगी
 भिःश्रवार्यंदेवुत्रापनययुजं ॥ येऽअग्नेरयंतितेवृद्धाऽउग्रस्यशर्यसः । अपृद्धेपोऽअपृहरोन्यग्रंतस्यसश्चिरे ॥ दोता
 रंत्वाघृणीमहेद्मेदक्षस्यसार्धनं । युज्जेर्गुपूव्यगिराप्रयस्यंतोहवामहे ॥ इत्थायथातऽऊतयेसहसावन्दिदुयेदिये । रायऽऋ
 तार्यसुकृतोगोभिःव्यामसधुमादोवीरैःस्यामसधुमार्दः ॥ १२ ॥ (५।२।७) मनुष्यस्यानिधीमहिमनुष्यत्समिधीम
 हि । अग्नेमनुष्वदगिरोदेवान्देययतेयज ॥ त्वंहिमानुपेजनेग्रेसुग्रीतऽइध्यसे । सुचस्त्वायंत्यानुपक्स्तुजातिसपिरागु

(५।२।५) अभ्यवस्थाहतिपंचस्यसूक्तस्याग्नेयोवग्निरग्निःआग्नेवेगायत्र्यौवृतीयाचतुर्थ्याचतुष्टौभौपंचमीविरादस्ता । (५।२।६) यमप्र
 दतिचतुर्भचस्यसूक्तस्याग्नेयःअयसंवतोमिरनुष्टुपंअंतापंक्तिः । (५।२।७) मनुष्वदितिचतुर्भचस्यासूक्तस्याग्नेयःसतोमिरनुष्टुपंअंतापंक्तिः ।

ते ॥ त्वां विश्वे सजोपसो देवा सोऽदुतमक्रत । सपर्यतस्त्वा कचेयज्ञे दुवमीळते ॥ देवं वो देवयज्ययाग्निमीळीतमर्त्यैः ।
 समिद्धः शुक्रदीदित्युतस्यं यो निमास दः ससस्यो निमास दः ॥ १३ ॥ (५।२।८) प्रविश्वसामन्नत्रिवदर्चापावकशो
 चिपे । योऽअर्च्यरेष्वीड्यो होतामं द्रतमो विधिः ॥ न्यग्निजातवैदसं दधाता देवमत्विजं । प्रयज्ञऽएत्वानुपगद्या देव
 व्यचस्तमः ॥ चिकित्तिन्मनसं त्वा देवं मतोऽसङ्कतये । वरेण्यस्यैव सऽइयाना सोऽअमन्महि ॥ अग्ने चिकिद्धं १ स्थने
 ऽइदं वचः सहस्य । तं त्वां सुशिप्रदं पतेस्तोमैर्वधुत्यत्र योगीभिः शुभं त्यत्रयः ॥ १४ ॥ (५।२।९) अग्ने सहं तमाभरद्युन्न
 स्य प्रासहार्यं । विश्वायश्चर्पणी रभ्या इ सावाजैः पुसा सहत् ॥ तमग्ने पृतनापहं रयिं सहस्वऽआभर । त्वं हि सत्योऽअहु
 तो द्वाता वाजस्य गोमतः ॥ विश्वे हित्वा सजोपसो जना सोऽष्टु कर्वा हि पः । होतारं सद्मं सुप्रियं न्यंति वार्यी पुरुः ॥ सहिष्मा
 विश्वचर्पणि रभिर्मातिसहो दुधे । अग्रं ऽएषु क्षेप्ये प्वारं वन्नः शुक्रदीदिदिद्युमत्पावकदीदिदिहि ॥ १५ ॥ (५।२।१०) अग्ने त्वं
 नोऽअंतमऽवुत त्राता शिवो भवावरूढ्यः ॥ वसु रग्निर्वसुश्च वाऽअच्छानि क्षिद्युमत्तमं रयिं दाः ॥ सनो वो धिश्च धीहवमु रूपा

(५।२।८) प्रविश्वसामन्निचितुर्गचस्यसूक्तस्याग्नेयो विश्वसामाग्निरनुष्टुप् अंत्यापंक्तिः । (५।२।९) अग्ने सहं तमिति चतुर्गचस्यसूक्त
 स्वाग्नेयोऽग्नौ विश्वचर्पणिरभि रनुष्टुप् अंत्यापंक्तिः । (५।२।१०) अग्ने त्वं न इति चतुर्गचस्यसूक्तस्य गौपायना (लौपायनावा) वंधुः सुबंधुः
 श्रुतबंधुर्विप्रबंधुः ब्रह्मणे पयोऽभि द्विपदा विराट् ।

णोऽअघायुतः२ मस्मात् ॥ तंत्वाशोचिष्ठदीदिवःसुन्नार्यनूतमीमहेसरिम्यः ॥ १६ ॥ (५।२।११) अच्छावोऽअग्निमवसे
 देवंगांसिसनोवसुः । रासत्पुत्रऽऋषूणामृतावापपतिद्विपः⁺ ॥ सहिसत्योयंपूर्वेचिहेवासश्चिद्यमीधिरे । होतारिमंद्रजि
 ह्वमित्सुदीतिभिर्विभार्यसुं ॥ सनोधीतीचारिष्ठयाश्रेष्ठयाचसुमत्या । अग्नेरायोदिदीहिनःसुवृक्तिभिर्वरेण्य ॥ अग्निद्वे
 पुराजत्यग्निर्मतंप्याचिशन् । अग्निनोहव्यवाहनोग्निधीभिःसंपर्यत ॥ अग्निस्तुचिश्रवस्तमंतुविब्रह्माणमुत्तमं । अतूत
 श्रावयत्यपिपुत्रंददातिदुःशुषे ॥ १७ ॥ अग्निदेदातिसर्पतिसासाहूयोयुधानृभिः । अग्निरत्यरघुप्यदुंजेतारुमपरजि
 तं ॥ यद्वाहिष्ठंतदुमयेवृहदर्चविभायसो । महिषीवत्यद्रुयिस्त्वद्वाजाऽउदीरते ॥ तवद्युमंतोऽअर्चयोआयेवोच्यतेवृह
 त् । उतोतेतन्यतुर्यथास्वानोऽअतमनादिवः⁺ ॥ एवोऽअग्निवसुयवःसहसानंयवंदिम । सनोविभ्याऽअतिद्विपःपप
 द्नायेवसुक्रतुः ॥ १८ ॥ (५।२।१२) अग्नेपावकरोचिपमंद्रयदेवजिह्वा । आदेवान्वक्षियक्षिच ॥ तंत्वाघृतत्न
 वीमहेचित्रभानोस्वईशं । देवाँऽआवीतयेवह ॥ वीतिहोत्रत्वाकवेद्युमंतंसमिधीमहि । अग्नेवृहतमध्यरे⁺ ॥ अग्नेवि
 श्वंभिरागहिदेवेभिर्व्यवदातये । होतारित्वावृणीमहे ॥ यजमानायसुन्यतऽअग्नेसुवीर्यवह । दुर्वेरासस्तिवहिनि

(५।२।११) अच्छावइतिनवर्चम्यसूक्तस्यात्रेयोवसूवोमिनुष्टुप् । (५।२।१२) अग्नेपावकेतिनवर्चस्यसूक्तम्यवसूवोमिरंत्याया
 विश्वेदेवागायत्री ।

॥ १९ ॥ समिधानः सहस्रजिदग्नेधर्माणि पुष्यसि । दुवानादुतऽलुक्थ्यः ॥ न्यग्निजातवेदसं होत्रवाहुयविष्ट्यं ।
दधोताद्वेयमत्विजं ॥ प्रयज्ञऽएत्वानुगद्याद्वेव्यचस्तमः । स्तुणीतवाहिरासदे ॥ एदं मरुतोऽअश्विनामित्रः सीदंतु
रुणः । देवासः सर्वयाचिशा ॥ २० ॥ (५।२।१३) अनस्वतासत्यंतिर्मानहेमेगावाचेतिष्ठोऽअसुरोमघोनः । त्रुष्टु
ष्णोऽअग्नेदुशभिः सहस्रैर्वश्वानर्यरुणश्चिकेत ॥ योमेशताचविशतिचगोनां हरीचयुक्तासधुपुराददति । वैश्वानरु
ष्टुतोयाधृधानोऽग्नेयच्छ्रयैरुणायशर्म ॥ एवातेऽअग्नेसुमतिचकानो न विष्टाय न वमंत्रसदस्युः । योमेगिरस्तुविजातस्य
वीर्यैकेनाभिच्यरुणोगुणाति ॥ योमऽइतिप्रवोचत्यश्वमेधायसूर्ये । ददद्दृचासुनियतेदन्मेधामृतायते ॥ यस्यमा
परुपाः शतमुद्धर्पयत्युक्षणः । अश्वमेधस्यदानाः सोमाऽइवुज्याशिरः ॥ इन्द्राग्नीशतदान्यश्वमेधेमधीर्यं । क्षत्रधारयतं
बृहद्विविसूर्यमिवाजरं ॥ २१ ॥ (५।२।१४) समिद्धोऽअग्निर्द्विचिशोचिरश्रेत्प्रत्यङ्मुपसमुर्वियाविर्भाति । एतिप्रा

(५।२।१३) अनस्वतेतिपठचंस्थसूक्तस्यत्रैवृष्णरुणः पौरुक्कुत्स्यस्वसदस्युर्भारतोऽश्वमेधश्चैतेरुपयोऽभिरंत्याचाइन्द्राग्नीत्रिष्टुप् अंत्या
स्तित्रोनुष्टुभः । (अस्मिन्सूक्तेमौमोत्रिरेवदेवतेतिकेचिन् अन्यथायोमेशताचविशतिचगोनामित्यादिदादृक्रियायाअनुपपत्तेः । नैनदन्ये
मन्यन्तेआत्माध्यासपञ्चमीकारेणतथाप्युपपत्तेः) । (५।२।१४) समिद्धइतिपठचंस्थसूक्तस्याग्नीविश्ववारारुपिकाग्निः आद्याः रुमेणंत्रि
ष्टुब्जगतीत्रिष्टुबनुष्टुभः अंत्येद्वेगायज्यौ ।

चींविश्ववाराणमोभिर्दुयाँडईर्ळानाहुविपाघताचीं ॥ समिधमार्मानोऽमृतसराजसिहुविष्कृण्वंतंसचसेस्यस्तथै । वि
 श्वसर्धत्तेद्रविण्यमिन्वस्यातिथ्यमग्नेनिचघत्तडइत्पुरः ॥ अग्नेशर्धमहृतेसोभगायतवद्युन्नान्युत्तमानिसंतु । संजास्म
 त्यंसयममार्कृण्वशव्यूयतामभितिष्ठामहौंसि ॥ समिद्धस्यप्रमहृसोद्भेवंदेतवश्रियं । वृषभोद्युन्नवौऽअसिसमध्वरोप्ये
 ध्यसे ॥ समिद्धोऽअग्नऽआहुतदुवान्यक्षिस्वध्वर । त्वंहिहव्यवाळसि ॥ आजुहोतादुवस्यताग्निमयत्यध्वरे । वृणी
 ध्वंहव्यवाहनं ॥ २२ ॥ (५।२।१५) इयंयमामनुपोदेवतातात्रीरोचनादिव्याधारयंत । अर्घितित्वामरुतःपूतदक्षा
 स्त्वमैपामृपिरिद्रासिधीरः ॥ अनुयदामरुतोमंदसानमार्चिर्द्रिपपियांससतस्य । आदत्तवज्रमभियदहिहृन्नपोयह्वीर
 सृजत्सर्तवाऽइ ॥ वृतन्नक्ष्माणोमरुतोमेऽग्रस्येद्रुःसोमस्वसुपुतस्यपेयाः । तद्धिहव्यमनुपेगाऽअविदुदहृन्नाहिपपिवाँऽइ
 द्रोऽअस्य ॥ आद्रोदसीवितुरविष्कभायत्संविद्व्यानाश्चिद्वियसेमृगंकः । जिगर्तिमिद्रोऽअपजगुराणःप्रतिश्वसंतमयदा
 नुयंहन् ॥ अधृकृत्यामघवन्तुभ्यदुवाऽअनुविभ्वेऽअददुःसोमपेयं । यत्सूर्यस्यहुरितःपतंतीःपुरःसतीरुपरऽएतंशे
 कः⁺ ॥ २३ ॥ नवयदस्यनयतिचभोगान्साकंयज्रेणमधवाविदुश्चत् । अर्च्यतीर्द्रमरुतःसधस्येन्नेद्रुभेनयचसाधाधत्
 द्यां⁺ ॥ सखासख्येऽअपचत्तूर्यमग्निरस्यकृत्वामहिपात्रीशतानि । त्रीसाकमिद्रोमनुपःसरांसिसुतंपिवद्वृत्रहत्यायसो

(५।२।१५) इयंयमेतिपंचदशसूक्तस्यशाक्त्वोर्गौरिविदिः(उशनायवितिपादस्योशनावा)त्रिष्टुप् ।

मं ॥ त्रीयच्छतामहिपाणामघोमास्त्रीसरासिमघवासोम्यापाः । कारंनविश्वेऽअहंतदेवाभरमिद्राययदाहिजघानं ॥
 उशनायत्सहस्यैर्यातंगृहमिद्रजुवानेभिरश्वैः । वन्वानोऽअत्रसरययथाथकुत्सेनदैवर्वनोहृगुणं ॥ प्रान्यच्चक्रमं
 वृहःसूर्यस्यकुत्सायान्यद्वारियोयातवेकः । अनासोदस्यूसरमृणोवधेननिर्दुय्योणऽआवृणद्धूमध्रवाचः ॥ २४ ॥ स्तोमांस
 स्त्यागौरिधीतेरवधृन्नरंधयोवैदधिनायपिमुं । आत्वामजिश्वासख्यायचक्रेपचंप्यकीरपिवःसोममस्य ॥ नवगवासःसुत
 सोमांसऽइंद्रदशगवासोऽअभ्यर्चत्यकैः । गव्यंचिदूर्ध्वमपिधानंयंतंतंचिन्नरःशशमानाऽअपव्रन् ॥ कथोनुतेपरिचरा
 णिविद्वान्वीर्योमघवन्याचकथं । याचोनुनव्याकृणवःशविमुप्रेद्रुतातेविदधेपुव्रवाम ॥ एताविश्वोचकृवौऽइंद्रभूर्यपरी
 तोजनुपवीर्येण । याचिभुवज्जिन्कृणवोदधृज्वाश्वतेवर्तातविप्याऽअस्तितस्याः ॥ इंद्रब्रह्मक्रियमाणानुपस्वयातेशवि
 घ्नव्याऽअकर्म । वस्त्रेवभद्रासुकृतावसूर्यंधीरःस्वर्पाऽअतक्षं ॥ २५ ॥ (५।२।१६) कं१स्यवीरःकोऽअपश्य
 दिद्रंसुखरधमीचमानंहरिभ्यां । योरायावज्रीसुतसोभमिच्छन्तदोकोगतापुरुहृतऽजृती ॥ अयोचचक्षपदमस्यसुव
 रुमंनिधातुरन्वायमिच्छन् । अपृच्छभन्याऽजृतमंऽआहुरिंद्रनरोबुधानाऽअशेम ॥ प्रनुवयंसंतेयातैकृतानींद्रववा
 मयानिनोनुजोषः । वेदुदविद्वान्छुणवच्चविद्वान्वहतेयमघवासर्वसेनः ॥ स्थिरमनश्चकृपेजातऽइंद्रवेपीदेकोयुधयेभू

(५।२।१६) क१स्येतिपंचदशचस्यसूक्तस्यात्रेयोवधुरिद्रोत्यानांचतष्टणामृणंचयेद्रौदेवतेत्रिष्टुप् ।

र्यस ऽत् । अदमानंचिच्छर्वसादिद्युतोविविदोगवामवूमुस्त्रियाणां ॥ पुरोयत्त्वंपरमऽआजनिष्ठाःपरावतिश्रुत्यंनाम
 विभ्रत । अतश्चिदिद्रादिभयंतदेवाविश्वऽअपोऽअजयद्दासपत्नीः ॥ २६ ॥ तुभ्येदुत्तेमरुतःसुरोवाऽअर्चत्यर्कसुन्व
 त्यर्थः । अहिमोहानमपऽआशयानंप्रमायाभिर्मथिनंसक्षिदिद्रः ॥ विपूमृधौजनुपादानमिन्वन्नहुन्गवांमघवन्संचका
 नः । अत्रादुसस्यनयुचेःशिरोयदपतयोमनविगातुमिच्छन् ॥ युजंहिमामकृयाऽआदिदिद्रुशिरोदुसस्यनमुचेर्मथा
 यन् । अदमानंचित्स्वर्च्यवर्तमानंप्रचक्रियैवरोदसीमरुन्धः ॥ स्त्रियोहिद्रासऽआयुधानिचुक्रैकिमाकरन्नवलाऽअस्य
 सेनाः । अंतर्ह्यख्यदुभेऽअस्यधेनेऽअधोपैप्रद्युधयेदस्यमिद्रः ॥ समन्नगावोभितोनवतेहृहवृत्तैवियुतायदासन् । स
 ताऽइंद्रोऽअसृजदस्यशार्क्यद्वीसोमामःसुपुताऽअमंदन् ॥ २७ ॥ यद्रीसोमवृश्वधूताऽअमंदन्नरोरवीद्वृपभःसादने
 पु । पुरंदुरःपपिधौऽइंद्रोऽअस्यपुनर्गवामददादुस्त्रियाणां ॥ भद्रमिंदरुशमाऽअग्नेऽअकृन्गवांचत्वारिदतःसहस्रा ।
 ऋणंचयस्यप्रयतामघानिप्रत्यग्रभीष्मनृतमस्यनृणां ॥ सुपेशंसमार्वसृजंत्यस्तृगवांसुहस्रैरुशमांसोऽअग्ने । तीव्राऽइंद्र
 मममंदुःसुतासोकोव्युष्टौपरितकम्यायाः ॥ औच्छत्सारात्रीपरितकम्यायाऽऋणंचयेराजनिरुशमानां । अत्योनवा
 जीरुघुरज्यमानोवृश्वत्त्वार्थसनत्सहस्रा ॥ चतुःसहस्रंगव्यस्यपृथ्वःप्रत्यग्रभीष्मरुशमैव्यग्ने । घर्मश्चित्सप्तःप्रवृजेयः

आसीदयस्मयस्तम्बादामविप्राः ॥ २८ ॥ (५।२।१७) इन्द्रोरथायप्रवतंकृणोतियमध्यस्थान्मघर्वावाजयंतं । २ ।
 वेपथ्वोन्युनोतिगोपाऽअरिष्टोयातिप्रथमःसिपासन् ॥ आप्रद्रवहरिवोमाविवेनःपिशंगरातेऽअभिनःसचस्व । नहि
 त्वदिद्वयस्योऽअन्यदस्त्यमेनोश्चिज्जनिवतश्चकर्थ ॥ उद्यत्सहःसहसऽआर्जनिष्टदेदिष्टऽइंद्रऽइंद्रियाणिविश्वो । प्राचो
 दयत्सुदुर्घावत्रेऽअंतर्विज्योतिपासंवष्टुत्वत्तमोवः ॥ अर्नवस्तेरथमश्वायतक्षन्त्वष्टावज्रैपुरुहूतद्युमंतं । ब्रह्माणऽइंद्रं
 हर्यतोऽअकैरवधयन्नहयेहतवाऽइ ॥ वृणोयत्तेवृषणोऽअकर्मर्चांनिद्रावाणोऽअदितिःसजोपाः । अनश्वासोयेपव
 योरथाऽइंद्रपिताऽअभ्यवर्ततदस्यून् ॥ २९ ॥ प्रतेपूर्वोणिकरणानिवोचंप्रनूतनामघवन्याचुकर्थ । शर्कीयोयद्विभरा
 रोदसीऽउभेज्यन्नपोमनवेदानुचित्राः ॥ तदिन्नुतेकरणंदस्मविप्राह्विदुद्भन्नोऽअत्रामिमीथाः । शुष्णस्यचित्परि
 मायाऽअगृभ्णाःप्रपित्वयन्नपदस्यूदरसेधः ॥ त्वमपोयदेवेतुर्वशायारमयःसुदुर्घाःपारऽइंद्र । उग्रमयातुमवहोहुकुत्सं
 संहयद्दामुशनारंतदुयाः+ ॥ इंद्राकुत्सावहमानारधेनावामत्याऽअपिकर्णेवहंतु । निःपीमन्धोधर्मथोनिःपधस्थान्म
 धोनोहृदोर्वरथस्तर्मांसि ॥ वार्तस्ययुक्तान्सुयुजश्चिदश्वान्कुविचिधेदुपोऽअजगन्नवस्युः । विभ्वेतेऽअत्रमरुतःसखायऽ

(५।२।१७) इन्द्रोरथायेतित्रयोदशचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवस्युरिद्रः (उग्रमयातमित्यादिपादौकुत्सदेवत्यौउशनोदेवत्यौवा) नवम्या
 इंद्राकुत्सौत्रिष्टुप् ।

इंद्रप्रह्लादोऽपि तत्रिणीमवर्धन् ॥ ३० ॥ सूरश्चिद्रथपरितम्भ्यायां पूर्णकटुदुर्परं जजुवांसं । भरश्चक्रमेतशः संरिणातिपुरो
 दर्भत्सनिष्यतिकर्तुनः ॥ आयेजनाऽअभिचक्षेजगामेद्रुः ससायंसुतसोममिच्छन् । वदुन्यायावत्रोदधिवातेयस्यस्त्रीर
 मधुर्ययुश्चरति ॥ येन कर्तव्याकृतं नूतनं तमतीऽअमृतमोतेऽअहंऽआरन् । यावंधियज्युऽरुतते पुध्र्यो जोजनेपुयेपुते
 स्वाम् ॥ ३१ ॥ (५।२।१८) अर्द्धदुर्गममर्जुजो वितानित्वमर्णवान् द्वयानौऽअरम्णाः । मुहांतमिन्द्रपथं तं वियद्वः
 मृजो विधाराऽअयदनुं हन् ॥ त्वमुत्तौऽरुतुभिर्वद्वपानौऽअरहऽऽश्रुः पर्येतस्य यजिन् । अहिंचिदुग्रप्रयुतं शर्यानं ज
 ग्र्यन्यौऽइंद्रुतात्रिणीमधत्थाः ॥ त्वस्य चिन्महुतो निर्मुगस्य यर्धजपानुतर्धिणीभिरिद्रः । यऽपक्वऽइद्रमृतिर्मन्यमानऽआद
 स्मादुन्योऽअजनिष्टतव्यन् ॥ त्वंचिदपांस्वधयामर्दं तं मिहो न पतं सुवृधं तमोगां । वृषप्रभर्मादानुयस्य भामं यज्रेण यज्जी
 निजघानुशुण्णं ॥ त्वंचिदस्य वलुभिर्निपेतममर्मणो विददिदस्य मर्म । यदौ सुक्षत्रप्रभृतामदस्य युयुत्संतं तमसि हृम्यं धाः ॥
 त्वंचिद्विरुधा कल्पयं शर्यानममयं तमसि वायुधानं । तंचिन्मंदानोर्ध्वपुभः सुतस्योच्चैरिद्रोऽअपगूर्यो जघान ॥ ३२ ॥ उ
 ददिद्रोमहुते दानुनायुयध्वमिष्टमहोऽअप्रतीतं । यदौ वज्रं स्वप्रभृती दुदाभविन्थस्य जंतोरधमंचकार ॥ त्वंचिदणीमधु
 पंशर्या नमसि न्वं वृत्रं मद्वा ददुग्रः । अपादमंत्रं महता वधेन निदुयोणऽआवृणञ्च ॥ कोऽअस्य शुष्मं तं विपीवरात्

(५।२।१८) अर्द्धं कृत्स्नमिति द्वादशं च स्य स्रक् स्यात्रे यो गातु र्दिद्रिष्टुम् ।

ऽएकोधनभरतेऽअमृती । इमेचिदस्यज्यसोनुदुवीऽइंद्रस्योजसोभियसाजिहाते ॥ न्यसैदुवीस्वधितिजिहीतुऽइ
 द्रायगातुरुशतीवयेमे । सं
 मियुशसंजनेतु । तंमजगृभ्य
 तंशृणोमि । किंतेब्रह्मणोऽगृह
 ॥

धाएकेसूक्तानि १३० ऋचः १२६९

जोसुन्यल्लिशाध्यायेवर्गा ३३ सूक्तानि २४
 पेविद्राशुपेभउसे. ८ उशनसइद्राभ्या. इंद्राये
 धसावयेविद्रोमयवा.

१६८ ॥ त्याग ॥ अमयइद. १०० विश्वेभ्योदेवेभ्य-अमय. ५ इन्द्राग्निभ्या.
 ७ ऋणचयेद्राभ्या. ४ इद्राये. ७ इंद्रकुत्सोशनोभ्य. इंद्रकुत्साभ्या. इंद्राये. १६ ॥

त्रिष्टुवंतयस्तेष्टौप्रभूवसुरागिरसःपंस्यंतसआगमत्यद्रुतीयाजगतींस
 यंतमायाहिनवत्र्युष्णिगांधत्यानुष्टुम्मध्येचसासौरातदादीतिहासःस्तु
 श्वदेवैतत्पोळश्याद्यतिजगत्यावंत्येकपदाप्रभंतमाब्धूनैकादशीरौद्र्याधेनव

ऋक्सं.

अ ४ अ. १

॥ ८ ॥

इन्द्रमहोणितविपीमवर्धन् ॥ ३० ॥ सूरश्चिद्रथं परितक्मयायापूर्वकरदुपरंजुवांसं । भरश्चक्रमेतशः संरिणातिपुरो
 दधत्सनिप्यतिक्रतुनः ॥ आयंजनाऽअभिचक्षेजगामेद्रुः सखायंसुतसोममिच्छन् । वदुन्यावाग्वेदिधियातेयस्यजीर
 मध्युर्यनुश्चरति ॥ येचाकनतचाकनंतनूतेमताऽअमृतमोतेऽअंहुऽआरन् । यावंधियज्यूऽरुततेपुधेह्योजोजनेपुयेपुते
 स्याम ॥ ३१ ॥ (५।२।१८) अदंरुत्समसृजोऽखानित्वमर्णवान्वद्वधानाऽअरम्णाः । महान्तिमिद्रुपर्यंतविचद्वः
 सुजोविधाराऽअनदानंरहन् ॥ तस्मत्सोऽरुतुभिर्द्वधानाऽअरंहुऽऊधुः पर्वतस्यवज्रिन् । अहिंचिदुग्रप्रयुतंशयानंज
 घ्न्योऽइद्रुतविपीमधत्याः ॥ त्वस्यचिन्महुतोनिर्मुगस्ययर्जघानतविपीभिरिंद्रः । यऽएरुऽइद्रुमतिर्मन्यमानऽआद
 स्मादुन्योऽअजनिष्टतव्यान् ॥ त्वंचिदिपांस्वधयामदंतंमिहोनपांतसवृधतमोगां । वृषप्रभर्मादानवस्यभामंवज्रेणऽजी
 निजघानशुष्णां ॥ त्वंचिदस्यक्रतुभिर्निपत्तममर्णोविदिदस्यमर्म । यदोऽगुक्षऽग्रभृतामदस्ययुतंसंतमसिहृम्येधाः ॥
 यद्विद्रोमहुतेदानवायऽगधर्यामिष्टसहोऽअप्रतीतं । तंचिन्मंदानोवृषभः सुतस्योचैरिद्रोऽअपगूर्याजघान ॥ ३२ ॥ उ
 पंशयानिमसिन्मनुग्रंमह्यार्ददुग्रः । अपादमंमंरुतावेधेननिर्दुर्योणऽआधृण्डग्रधवांचं ॥ कोऽअस्यशुभंतविपीचरात
 (५।२।१८) अदंरुत्समितिद्वादशचंस्यसूक्तस्यात्रेयोगातुर्दिद्रुषिष्टु ।

ऽपक्रोधनाभरतेऽअप्रतीतः । इमेचिदस्य अयसो नुदुवीऽइद्रस्यौजसोभियसाजिहाते ॥ न्यसैदेवीस्वधितिजिहीतऽइ
 द्रायगतुरुशतीवयेमे । संयदोजोयुवतेविश्वमाभिरनुस्वधान्नक्षितयोनमत ॥ एकंनुत्वासत्पतिपांचजन्यंजातंशृणो
 मियशसंजनैषु । तंमजगृभ्रऽआशसोनविषंष्टोपावस्तोर्हवमानासऽइंद्र ॥ एवाहित्वामृतुथायातयंतंमघाविप्रेभ्योदद
 तंशृणोमि । किंतेब्रह्माणोर्गृहतेसखायोयेत्यायानिद्रुधुःकाममिन्द्र ॥ ३३ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

चतुर्थाष्टकेसूक्तानि १३० ऋचः १२६९

पंचाक्षिणाध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि २४ ऋचः १६८ ॥ त्यागः ॥ अग्नयइदं. १०० विश्वेभ्योदेवेभ्य-अग्नय. ५ इंद्रामिभ्या.
 आय. ६ इंद्रोने ८ उशनसइद्राभ्या. इंद्राये. १७ ऋणंचयेद्राभ्या. ४ इंद्राये. ७ इंद्रकुत्सोशनोभ्य. इंद्रकुत्साभ्या. इंद्राये. १६ ॥

इतिचतुर्थेप्रथमः ॥

महिदशप्राजापत्यःसंवर्णोजातशत्रुनवात्रिष्टुवंतयस्तोष्टौप्रभूवसुरांगिरसःपंत्यंतंसागमत्पद्मदृतीयाजगतींसं
 भानुनापंचात्रिरुरानुष्टुर्भैर्येद्रपंत्यंतमायाहिनवव्युष्णिगांधत्यानुष्टुम्मध्येचसासौरीतदादीतिहासःस्तु
 तिकर्मत्वादत्रिरवदेवःकोनुयिशतिवैश्वदेवंतत्पोळश्याद्यतिजगत्यावंत्यैकपदाप्रशंतमाब्धूनैकादशीरौद्राधेनव

यसऽइंद्रक्रतुष्टमाभर । अस्मभ्यंचर्पणीसहस्रास्त्रिवाजोपुदुष्टरं ॥ यदिद्रतेचर्तस्रोयच्छूरसंतिस्रः । यद्वापंचक्षितीना
मयस्तस्नुऽआभर ॥ आतेयोवरण्यवृपपन्तमस्यहमहे । वृषजृतिहिंजिपऽआभृभिरिद्रतुर्वणिः ॥ वृषाह्यसिरार्धसे
जजिपेवृष्णितेशयः । स्वक्षत्रंतेधपन्मनःसत्राहमिद्रपोस्थं ॥ त्वंतमिद्रमत्यममित्रयंतमद्रियः । सर्वरथार्शतक्रतोनिर्वा
हिशवसस्पते ॥ ५ ॥ त्वामिद्रुत्रहन्तमजनासोष्टुक्तवहिपः । सुम्रपर्वीपुपुष्यहवतेवार्जसातये ॥ अस्माकमिद्रदुष्टरंपु
रोयार्थानमाजिपु । स्यावानंधनेधनेवाजयंतमधारथं ॥ अस्माकमिद्रेहिंनोरथमवापुरंध्या । वयंशयिष्टवार्यद्विविश्र
योदधीमहिद्विक्लिममनामहे ॥ ६ ॥ (५।३।४) सऽआगमदिद्रोयोवसूनांचिकेतदातुंदामनोरयीणां । धन्यचरो
नवंसंगस्तृपाणश्चक्रमानःपियतुदुग्धमंशुं ॥ आतेहर्नहृरिचःशूरशिमेरुहृत्सोमोनपर्वतस्वपुष्टे । अनुत्वारजान्नवतो न
हिन्यन्गीभिर्मदेमपुरुहृत्विश्वे ॥ चक्रनवृत्तंपुरुहृतवेपतेमनोभियामेऽअमतेरिदंद्रिवः । रथादधित्वाजरितासदावृध
कुत्रिन्नस्तोपन्मघयनुरुसुः ॥ एषग्रावैयजरितातऽइंद्रेयतिवाचवृहदाशुपाणः । प्रसंव्येनमघवन्त्यंसिरायःप्रदक्षिणि
क्षरिवोमाविवेनः ॥ वृषात्यावृपणंवधतुद्यौर्वृषावृपभ्यांवहसेहरिभ्यां । सनोवृषावृपरथःसुशिप्रवृषक्रतोवृषावज्जिन्म
रेधाः ॥ योरोहितावाजिनोवाजिनीवान्त्रिभिःशतैःसर्चमानावदिष्ट । यूनेसर्मसंक्षितयोनमंतांश्रुतरंथायमरुतोदुवो

(५।३।४) सआगमद्विपळर्चस्यसूक्ष्मप्रभूवगुरिद्रास्त्रिष्टुपृतीयाजगती ।

या⁺ ॥ ७ ॥ (५।३।५) संभानुनायततसूर्यस्याजुह्वानोघृतपृष्ठःस्वंचाः । तस्माऽअमृधाऽउपसोव्युच्छान्यऽइंद्रो
 यस्मनवामेत्याह ॥ समिद्धाग्निर्वनवत्स्तीर्णवर्हियुक्त्रावासुतसोमोजराते । ग्रावाणोयस्यैपिरंवदृत्ययदध्वयुर्हविषाव
 सिंधु ॥ वृधूरियंपतिमिच्छंत्येतियऽईवहतेमाहिषीमिपिरां । आसत्यनैरजतिहविबृत्रक्षेतिक्षितीःसुभगोनामपुष्यन् ॥ पु
 नसराजान्यथेतयस्मिन्निद्रस्तीग्रंसोमं पिचतिगोसंखायं । आसत्यनैरजतिहविबृत्रक्षेतिक्षितीःसुभगोनामपुष्यन् ॥ ८ ॥
 प्यात्क्षेमैऽअभियोगेभयात्युभेवृतोसंयतीसंजयाति । प्रियःसूर्यप्रियोऽअन्नाभवातियऽइंद्रायसुतसोमोददाशत् ॥ ९ ॥
 (५।३।६) उरोष्टऽइंद्रारधसोविभ्यीरातिःशतक्रतो । अधानोचिभ्यर्चपणेद्युन्नासुक्षत्रमंहय ॥ यदीमिद्रश्च
 वायुमिपंशविष्टदधिपे । प्रप्रथेदीर्घश्रुत्तमंहिरण्यवर्णदुष्टरं ॥ शुष्मासोयेतैऽअद्रिवोमेहनैकेतसापः । उभादुवाव
 भिष्टयेदियश्चग्मर्धराजधः ॥ उतो नोऽअस्यकस्यचिदक्षस्यतवधृत्रहन् । अस्मभ्यनृन्गमामभरास्मभ्यनृमणस्यसे ॥
 नूतंऽआभिरभिष्टिभिस्तयशमं न्छतक्रतो । इंद्रस्यामसुगोपाःशूरस्यामसुगोपाः⁺ ॥ ९ ॥ (५।३।७) यदिद्रचित्र
 मेहनास्तित्यादातमद्रियः । राधस्तन्नोविदद्वसऽउभयाहुस्त्याभर ॥ यन्मन्यसेवरेण्यमिंद्रद्युक्षंतदाभर । विद्याम

(५।३।५) संभानुनेतिपंचर्यस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरिद्रिबिष्टु ॥ (५।३।६) उरोष्टइतिपंचर्यस्यसूक्तस्यात्रिरिद्रोनुष्टुप ॥ (५।३।७) य
 दिद्रेतिपंचर्यस्यसूक्तस्यात्रिरिद्रोनुष्टुपंत्वापंकिः ।

115211

स तवयमकूपारस्यद्रावने ॥ यत्तदित्सुप्रराध्यमनोऽअस्तिश्रुतंवृहत् । तेनदृष्ट्वाचिदद्रियऽआवाजंदिपिसातये ॥
महिषयोमघोनाराजनंचर्यणीनां । इन्द्रमुपप्रशस्तयेपूर्वाभिर्जुपेगिरः ॥ अस्माऽइत्काव्यंचऽवृकथमिन्द्रायशंस्यं ।
तस्माऽउब्रह्मवाहसेगिरोवर्धत्यत्रयोगिरःशुभंत्यत्रयः ॥ १० ॥ (५।३।८) आयाह्यद्रिभिःसुतंसोमंसोमपतेपिव ।
वृषाश्चन्द्रवृषभिर्वृत्रहतम् ॥ वृषाग्रावावृषामदोवृषासोमोऽअयंसुतः । वृषन्निद्र० ॥ वृषात्यावृषणंह्रुवेयज्जिन्वित्राभिरू-
तिभिः । वृषान्निद्र० ॥ ऋजीपीवृषीर्यूपभर्तुरापाइच्छुष्मीराजावृत्रहासोमपावा । युक्स्वाहरिभ्यामुपयासदुर्वाड्मा-
ध्यदिनेसर्पनेमत्सर्दिद्रः ॥ यत्त्वांसूर्यस्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः । अक्षेत्रविद्यथामुघोमुर्वनान्यदीधयुः ॥ ११ ॥
स्वर्भानोरधयर्दिद्रमायाऽअयोदियोवर्तमानाऽअवाहन् । गहंसूर्यतमसार्पमेतनतुरीयेणब्रह्मणाविंदुदन्त्रिः ॥ मामामि-
मंतयसंतमत्रऽइरुत्याद्गुधोभियसानिगरीत् । त्वंमित्रोऽअसिसत्यराधास्तोमेहावतंवरुणश्चराजा ॥ प्राब्णोब्रह्मायुयु-
जानःसर्पयन्कीरिणादेवाध्रमसोपशिक्षन् । अत्रिःसूर्यस्यदिविचक्षुराधात्स्वर्भानोरपमायाऽअघुक्षत् ॥ यवैसूर्यस्वर्भा-
नुस्तमसाविध्यदासुरः । अत्रयस्तमन्वर्विदन्नह्यन्येऽअशक्नुवन् ॥ १२ ॥ (५।३।९) कोनुर्वामित्रावरुणाप्रताय

(५।३।८) आयाहीति नवचंम्यसूक्तस्याग्निः आद्यानां च तसृणा मिद्रः पंचम्याः सूर्यः षष्ठ्याश्चित्तसृणामग्निर्देवता आद्यास्ति स्रउष्णिहः पंचम्यं
 लोऽनुष्टुभौ शिष्टाश्चिद्रुभः । (५।३।९) कोऽनुग्नामिति विंशत्यृचस्य सृक्तस्याग्निर्विश्वे देवाश्चिद्रुपणोऽशीसप्तदश्या च त्रिजगत्या वं लो कपदा । (अदपञ्चे

न्दि॒वो॒वा॒म॒हः॒पा॒थि॒व॒स्य॒वा॒दे । ऋ॒त॒स्य॒वा॒स॒द॒सि॒त्रा॒सी॒धा॒नी॒य॒ज्ञा॒य॒ते॒वा॒प॒शु॒पो॒न॒वा॒जा॒न् ॥ ते॒नो॒मि॒त्रो॒व॒रु॒णो॒ऽअ॒र्य॒मा॒यु॒
 रि॒द्रं॒ऽऽ॒रु॒भ॒क्षाम॒रु॒तो॒जु॒प॒त । न॒मो॒भि॒व॒यि॒द॒ध॒ते॒सु॒वृ॒क्षि॒तो॒म॒रु॒द्रा॒य॒मी॒हु॒र्य॒स॒जो॒पाः ॥ आ॒वा॒ये॒ष्ठा॒श्वि॒ना॒हु॒व॒ध्व॒यै॒वा॒त॒स्य॒प॒
 त्म॒न्न॒र्य॒स्य॒पृ॒ष्टा । उ॒त॒वा॒दि॒वो॒ऽअ॒सु॒रा॒य॒म॒न्म॒प्रा॒धा॒सी॒व॒य॒ज्य॒वे॒भ॒र॒ध्वं ॥ प्र॒स॒क्ष॒णो॒दि॒व्यः॒क॒ण्व॒हो॒ता॒त्रि॒तो॒दि॒वः॒स॒जो॒पा॒
 वा॒तो॒ऽअ॒ग्निः । प॒या॒र्गः॒प्र॒भृ॒धे॒वि॒श्व॒भो॒जा॒ऽआ॒जि॒न॒ज॒ग॒मु॒रा॒श्व॒श्च॒त॒माः ॥ प्र॒वो॒र॒यि॒यु॒क्ता॒श्व॒भ॒र॒ध्वं॒रा॒य॒ऽए॒पे॒व॒से॒द॒धी॒
 त॒धीः । सु॒शे॒व॒ऽए॒व॒रो॒शि॒ज॒स्य॒हो॒ता॒ये॒व॒ऽए॒वा॒म॒रु॒त॒स्त॒रा॒णां ॥ १३ ॥ प्र॒वो॒या॒यु॒र॒थ॒यु॒ज॒कृ॒णु॒ध्वं॒प्र॒दु॒वं॒वि॒प्र॒प॒नि॒ता॒र॒म्
 क॑ः । इ॒पु॒ध्व॒यं॒ऽऽ॒रु॒त॒सा॒पः॒पु॒र॒धी॒र्य॒स्वी॒नो॒ऽअ॒न्न॒प॒क्षी॒रा॒धि॒ये॒धुः ॥ उ॒र्प॒व॒ऽए॒पे॒वं॒धो॒भिः॒शू॒पैः॒प्र॒य॒ह्नी॒दि॒व॒श्चि॒त॒य॒द्भि॒र॒क॑ः । उ॒
 पा॒सान॒र्का॒वि॒दु॒षी॒व॒चि॒श्व॒मा॒हा॒य॒ह॒तो॒म॒त्या॒य॒य॒ज्ञं ॥ अ॒भि॒वो॒ऽअ॒र्च॑पो॒ष्या॒व॒तो॒न॒वा॒स्तो॒प॒ति॒व॒ष्टा॒रं॒रा॒णः । ध॒न्या॒सु॒
 जा॒प॒भि॒प॒ण॒न॒मो॒भि॒र्य॒न॒स्प॒ता॒ऽरो॒ष॒धी॒रा॒य॒ऽए॒पे ॥ तु॒जे॒न॒स्त॒ने॒प॒र्व॒ताः॒सं॒तु॒स्व॒र्त॒वो॒ये॒व॒स॒यो॒न॒वी॒राः । प॒नि॒त॒ऽअ॒ह्यो॒य॒ज॒
 तः॒रा॒व॒नो॒ष॒र्धा॒ज्ञः॒सं॒स॒न॒र्यो॒ऽअ॒भि॒ष्टौ ॥ वृ॒ष्णो॒ऽअ॒स्तो॒पि॒भू॒म्य॒स्य॒ग॒र्भं॒त्रि॒तो॒न॒पा॒त॒म॒पां॒सु॒वृ॒क्ति॒ । ग॒णी॒ते॒ऽअ॒ग्नि॒रे॒त॒री॒न॒शू॒
 रैः॒शो॒नि॒ष्के॒शो॒नि॒रि॒णा॒ति॒य॒नां ॥ १४ ॥ क॒था॒म॒हे॒रु॒द्रि॒या॒य॒व॒वा॒म॒क॒द्रा॒ये॒चि॒कि॒तु॒ये॒भ॒र्गा॒य । आप॒ऽअ॒पो॒प॒धी॒रु॒त॒नो॒वं॒तु॒

-गि॒ता॒प॒रु॒णो॒१ वि॒भे॒दे॒वाः॒१ अ॒भि॒नो॒१ वि॒श्वे॒दे॒वाः॒१ म॒रु॒तः॒१ वि॒श्वे॒दे॒वाः॒१ उ॒पा॒सा॒न॒क॒॑१ वि॒श्वे॒दे॒वाः॒२ अ॒ग्निः॒१ वि॒श्वे॒दे॒वाः॒२
 म॒रु॒तः॒१ वि॒भे॒दे॒वाः॒१ भू॒मिः॒१ वि॒श्वे॒दे॒वाः॒३ भू॒मिः॒१ वि॒श्वे॒१ ए॒वं २० ।

द्यौर्वनागिरयोवृक्षकेशाः ॥ शृणोतुनऽऊर्जापतिर्गिरः सनभस्तरायौऽइषिरः परिज्मा । शृण्वंत्वापुःपुरो न शुभ्राः परिब्रु-
चौववृहाणस्याद्रैः ॥ विदाचिब्रुमहांतोयेवऽएवाब्रवामदस्मावार्थदधानाः । वयश्चनसुभ्यं १ आर्वयंति ध्रुवमर्तमनुय-
तंवधुस्त्रैः ॥ आदैव्यानिपाधिवानिजन्मापश्चाच्छासुमस्वायवोचं । वर्धतां चावोगिरिश्चंद्राग्राऽउदावर्धतामभिपाता-
ऽअर्णीः ॥ पुदेपदे मेजरिमानि धांयिवरूंजीवाशक्रायापायुभिश्च । सिर्पकुमातामहीरसानः स्मत्सरिभिर्ऋजुहस्तऽऋजु-
वनिः ॥ १५ ॥ कथादाशेमनर्मसासुदानूनेवयामरुतोऽअच्छौक्ताप्रश्रवसोमरुतोऽअच्छौक्ता । मानोहिदुभ्योरिपेधा-
दुस्माकं भूदुपमातिवनिः ॥ इतिचिब्रुमजायैपशुमत्यै देवा सोयनं तेमत्यौवऽआदैवासोयनं तेमत्यौवः । अत्राशिवांतन्यो-
ध्रासिमस्याजरांचिन्मेनिर्ऋतिर्जग्रसीत ॥ तावो दिवाः सुमतिमूर्जयंतीमिपमश्यामवसवः शसागोः । सानः सुदानुमृळ्यं-
सीदुवीप्रतिद्रवती सुवितार्यगम्याः ॥ अभिनऽइळायथस्यमातास्मन्नदीभिरुर्वशीवागुणातु । उर्वशीवायृहद्विवागुणाना-
भ्यूर्ण्वानां प्रभृथस्यायोः ॥ सिर्पकुनऽऊर्जव्यस्यपुष्टेः ॥ १६ ॥ (५।३।१०) प्रशंतमाचरुणं दीधितीगीमिं ब्रभग-
मदिंति नूनमदयाः । पृषद्योनिः पंचहोता शृणोत्व त्वर्तपंथाऽअसुरोमयोभुः ॥ प्रतिमेस्तोममदिंतिर्जगृभ्यात्सनुं नमा-

(५।३।१०) प्रशंतमेत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यात्रिविधे देवाः एकादश्या रुद्रस्त्रिष्टुप् सप्तदशेयकपदा । (भेदपक्षे—विधे देवाः २ सविता १
इंद्रः १ विधे देवाः १ इंद्रः १ बृहस्पतिः ३ मरुतः १ रुद्रः १ विधे देवाः १ पर्जन्यः २ मरुतः १ विधे देवाः २ अश्विनौ १ एवं १८) ।

ताहयंसुशेच । ब्रह्मप्रियं देवाहितं यदस्त्वहं मित्रैर्वरुणेन मन्योभुः ॥ उदीरय कुवितं मं कवीनाम न तै नमभि मध्वाघृतेन ।
 सनो वसूनि प्रयत्ना हि तानि चंद्राणि देवः सविता सुवाति ॥ समिद्रणो मनसानेपि गोभिः संसरिभिर्हरिवः संस्वस्ति । संब्रह्म
 णा देवाहितं यदस्ति सं देवानां सुमत्याय न्नियानां ॥ देवो भगः सवितारायोऽअंशऽद्रो वृत्रस्य संजितो धनानां । ऋभुक्षा
 वाजऽउत वापु रधि रवतु नोऽअमृता सस्तुरासः ॥ १७ ॥ मरुत्वतोऽअप्रतीतस्य जिष्णो रज्युतः प्रब्रवामा कृतानि । न ते
 पूर्ये मघवन्नापरा सो न वीर्यं नृतनः कश्चनाप ॥ उपस्तुहि प्रथमं रक्षाधेयं बृहस्पतिं स नितारं धनानां । यः शंसते स्तुवते शंभ
 विष्ठः पुरुवसु रागमज्जो हुवानं ॥ तवोतिभिः सचमानाऽअरिष्टा बृहस्पते मघवानः सुवीराः । येऽअश्वदाऽउत वासंति गो
 दाये र्वत्त्रदाः सुभगा स्ते पुरारयः ॥ विसर्माणं कृणुहि वित्तं मे पां ये भुंजतेऽअपृणंतो नऽउक्थैः । अप्रव्रतान् प्रसवे वा वृधानान् ब्र
 ह्मद्विपः सूर्याद्या वयस्य ॥ यऽओ हते रक्षसो द्विर्वीता वचं क्रभिक्षं मरुतो नियात । यो वः शर्मो शशमानस्य निंदां तुच्छया
 न्कामान् करते सिष्यि दानः ॥ १८ ॥ तमुष्टु हि यः स्विपुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य । यक्ष्वा महे सौमनसाय रु
 द्रं नमो भिर्देवमसुरं दुवस्य ॥ दर्मनसोऽअपसो ये सुहस्ता वृष्णः पत्नीर्निद्यौ विभ्वतृष्टाः । सरस्वती बृहद्दिवोतरा कादशस्य
 तीर्वरिवस्यं तु शुभ्राः ॥ प्रसू महे सुशरणा यमे पां गिरं भरे नव्यसी जायमानां । यऽआहुना दुहितुर्वक्षणां सुरूपामि नानोऽ
 अकृणो दिदंनः ॥ प्रमुष्टुतिः स्तनयं तं रूवंतं मिळस्पतिं जरितर्ननमदयाः । योऽअब्दिमाऽउदनिमोऽइयति प्रविद्युतारोद

सीऽउक्षर्माणः ॥ एषः स्तोमो मारुतं शर्षोऽअच्छा रुद्रस्य सन्नुयुवन् यूरुदश्या । कामो राये हवते मास्वस्त्युपस्तु हि पृपदश्वो
ऽअयासः ॥ प्रैषः स्तोमः पृथिवीमंतरिक्षं नस्पतीऽरोपधीरायेऽअश्याः । देवो देवः सहवो भूतमह्यमानो भाता पृथिवीदु
र्मतीर्धात् ॥ उरी देवाऽअनिवाधेस्याम ॥ समन्विनो रवसानूतनेन मयो मुवा सुप्रणीती गमेम । आनो रायि व हत मोत वीरा
ना विभ्रान्यमृता सौर्भगानि ॥ १९ ॥ (५।३।११) आधेन वः पर्यसातू ण्यर्थाऽअर्मर्धती रूपं नो यंतु मर्धा । महो राये
बृहतीः सप्त विप्रो मयो मुवो ज रिता जौ हवीति ॥ आसुष्टुती नर्मसाय तर्ग्यथा वावा जाय पृथिवीऽअमृध्रे । पिता माता म
धुवचाः सुहस्ता भरे भरे नो यशसा वचिष्टां ॥ अर्धय यश्च कृवांसो मधूनि प्रत्राय वै भरतु चारुश्रुं । होतै यनः प्रथमः पाह्यस्य
देवमध्नो र रिमाते मदाय ॥ दशक्षिणो युं जते बाहूऽअद्रि सोमस्य याशमितारा सुहस्ता । मध्नोरसं सुगभं स्तिर्गिं रिष्टां च नि
श्चदद्गुदुहे शुक्रमंशुः ॥ अर्मा विते जु जु पाणाय सोमः क्रत्ये दक्षाय बृहुते मदाय । हरीरथे सुधुरा योगेऽअर्वा गिं द्रि प्रियाकृ
णु हि हयर्मानः ॥ २० ॥ आनो मही मरमतिं सजो पाग्ना देवी नर्मसारा तहव्यां । मधोर्मदाय बृहुती मृतज्ञा मा भैव ह पथि
भिर्देवयानैः ॥ अंजंति यं प्रथयं तो न वि प्राव पाव तं नाग्निना तर्पतः । पितुर्न पुत्रऽउपसि प्रेषऽआधुमोऽअग्निमतयं न्नसादि ।

(५।३।११) आधेनवदतिसप्तदशार्चस्यसूक्तस्याग्निर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्पोऽदयेकपदाविणोद (भेदपक्षे-नदी १ घावापृथिवी १ वायुः १ सोमः १ इंद्रः १ अग्निः १ घर्मः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः २ सुरस्वती १ वृहस्पतिः १ अग्निः ३ विश्वेदेवाः १ अश्विनौ १ एवं १७) ।

अच्छामहीवृहतीदांतमागीर्दूतो न गत्व श्विना हवध्यै । मयो भुवो सरथाया तमर्वा गंगं तं निधिधुरं माणिर्ननाभि ॥ प्रतव्यं
सो न मऽउक्तिरस्य हंपणाऽउत या यो रदिक्षि । याराधसा चोदितारा मतीनां याचा जस्य द्रविणो दाऽउत तमन् ॥ आनाम
भिर्मरुतो वक्षि विश्वाना रूपाभिर्जात वेदो हव्यानः । यज्ञगिरो जरितुः सुष्टु तच्च विश्वं गंत मरुतो विश्वं ऽकृती ॥ २१ ॥ आ
नो द्विचो वृहतः पर्वता दासरस्वती यजता गंतु यज्ञं । हव्ये देवी जुं जुपाणा धृता चीशुर्मानो वाचमुशती शृणोतु ॥ आवेधसं
नीलपृष्ठं वृहंतं वृहस्पतिं स दने सा दयध्वं । सा दद्यो निदमऽआदी दिवा सं हिरण्यवर्णमरुपं सपेम ॥ आर्धर्णसिर्वहृद्विचोरा
णो विश्वेभिर्गत्वोर्मभिर्हव्यानः । नावसानऽओषधी रमृध्रस्त्रिधा तु शृंगो वृषभो वयोधाः ॥ मातुष्पदे र्परमे शुक्रऽआयो
धिपुन्यवो रास्पिरासोऽअगमन् । सुशेव्यं नमसारा तहव्याः शिशुमृजं त्यायवोनवासे ॥ वहद्वयौ वृहते तुभ्यमग्ने धिया
जुरो मिथुनासः सचंत । देवो देवः सुहयो भूतमह्यं मानो माता पृथिवी दुर्मता धात ॥ उरौ देवाऽअनिवाधे स्याम ॥ सम
श्विनो रर्वसानूतने न मयो भुवो सुप्रणीतो गमेम । आनो रयिर्वहत मोतवीराना विश्वान्यमृतासौ भगानि ॥ २२ ॥ (५।३।१२)
तं प्रलथा पर्वथा विश्वे मथा ज्येष्ठतांति वहि पदं स्वविदं । प्रतीची न वृजनं दोहसे गिरा शुंजयंत मनया सुवर्धसे ॥ श्रिये सुहृ

(५।३।१२) तंप्रत्नयेतिपंचदशचसूक्तस्यकाश्यपवित्सारावश्वदेवाजगत्पत्न्यनु
अग्निः १ विश्वेदेवाः १ सूर्यः १ अग्निः १ सूर्यः १ विश्वेदेवाः २ सुतंभरः १ अग्निः २ एवं १५) ।

शीरुपरस्ययाः स्वविरोचमानः कुकुर्भामचोदते । सुगोपाऽअसिनदभायसुकतोपरोमायाभिर्ऋतऽआसनामते ॥ अत्यं
 ह्रविः संचते सद्यधातुचारिष्टगातुः सहोतासहोभरिः । प्रसन्नोऽअनुवर्हिषाशिशुर्मध्ये युवाजरो विब्रुहाहितः ॥ प्र
 वऽप्येते सुयुजोयामच्चिष्टयेनीचौरमुष्मैयम्यऽऋतावृधः । स्यंतुभिः सर्वशसैरभीशुभिः क्विनिर्नामनिप्रवणेमुपायति ॥
 संजयुराणस्तर्लुभिः सुतेगृभैयया किर्नचिस्तर्गभासुसुस्वरुः । धारवाकेष्वजुगाधशोभसेवर्धस्वपत्नीरभिजीवोऽअध्वरे
 ॥ २३ ॥ याहगेवदहशेतादगुच्यते संच्छाययादधिरसिधयाप्स्वा । महीमसभ्यं मुरुषामुरुष्यौ बृहत्सुयीरुमनपच्युतं
 सहः ॥ वेत्यग्रजनिवान्याऽअतिस्पृधः समर्यतामनसासूर्यः कविः । प्रंसरक्षंतपरिविभ्वतो गयं मुस्माकुंशमयनवत्स्वाव
 सुः ॥ ज्यायौ समस्य युतुनस्य केतुनऽऋपिस्वरंचरतियासुनामते । याहृदिमन्थायितमपसया विदुद्यऽऽस्वयंवहते सोऽ
 अरंकरत् ॥ समुद्रमासामवतस्येऽअग्निमानरिप्यतिसर्वनृयसिन्नायता । अत्रानहोदिकवृणस्यरेजते यत्रामिति विद्यते
 पूतवंधनी ॥ सहिध्वत्रस्यमनसस्यचित्तिभिरेवावदस्ययजतस्य सध्रः । अवत्सारस्य स्पृणवामरुण्यभिः शविष्ठवाजै विदुषा
 चिदध्यै ॥ २४ ॥ इयेनऽआसामादितिः कक्ष्योऽमदो विभ्ववारस्य यजतस्य मायिनः । समन्यमन्यमर्थयंत्येते विदुर्विपा
 र्णपरिपानमतिते ॥ सद्गुणोयजतो विद्विषो वधीद्वाहुबुधः श्रुतवित्तयोवः सचा । उभासवराप्रत्येति भाति च यद्गो
 णं भर्जते सुप्रयार्वाभिः ॥ सुतं भरोयजं मानस्यमर्त्यतिविश्वसामूधः सधियामुदंचनः । भरं छेनूरसवच्छिथ्रिये पयोनुब्रु

वाणोऽअर्धेतिस्वयन् ॥ योजागारतमृचःकामयंत्योजागारतमसामानियति । योजागारतमयंसोमऽआहुतवाह
 मस्मिस्त्वयेन्योकाः ॥ अग्निर्जोगारतमृचःकामयंत्यग्निर्जोगारतमसामानियति । अग्निर्जोगारतमयंसोमऽआहुतवाह
 मस्मिस्त्वयेन्योकाः ॥ २५ ॥ (परिशिष्टं ॥ जागर्पित्वंभुवनंजातवेदोजागर्पियत्रयजतेहविष्मान् । इदं हविःश्रद्धा
 नोजुहोमितेनपासिगुह्यंनामगोनां ॥ (५।४।१) विदाद्विवोविष्वन्नद्रिमुखैरायत्याऽउपसोऽअर्चिनोऽगुः । अपावृ
 तत्रजिनीरुत्स्वर्गाद्विदुरोमानुपीद्वेवर्चावः ॥ त्रिसूर्योऽअमर्तिनश्चिरयसादोवाद्गवांमाताजानतीगत् । धन्वर्णसोनद्यः ॥
 खादोऽअर्णाःस्थूणेषुसुमिताहं हतुघोः ॥ अस्माऽउक्थायगर्वतस्यगर्भोमहीनाजनुपेपुर्न्याय । विपर्वतो जिहीतसा
 धतुघीराचिवांसतोदसयंतभूर्म ॥ सूक्तेभिवोवचोभिर्देवजुष्टैरिन्द्रान्व ॥ ग्रीऽअवसेह्रुवर्धे । उक्थेभिर्हिष्मकथयःसुयु
 ज्ञाऽआधिवांसतोमरुतोयजति ॥ एतोन्य ॥ द्यसुध्योऽभवांमप्रदुच्छुनांमिनवामावरीयः । आरेक्षेपांसिसनतुर्देधामा
 याम्प्रान्चोयजमानमन्त्र ॥ २६ ॥ एताधियंकृणवांमासस्वायोपयामातारुणतव्रजंगोः । ययामनुविशिशिप्रंजिगाय
 ययावणिग्वंकुरापापुरीपं ॥ अनूनोदत्रहस्तयतोऽअद्विरार्चयेन्नदशमासोनर्वगाः । ऋतंयतीसरमागाऽअविंद्विश्वा

(५।४।१) विदादिवद्वेकादशर्चस्यसूक्तस्यात्रयःसदाष्टणोविधेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे-द्वसूर्यो १ विश्वेदेवाः २ इन्द्राग्नी १ विश्वेदेवाः ६
 आपः १ एवं ११ । अत्रसूक्तेसदाष्टणोर्चयजतइत्यादिल्लिङ्गोक्तऋषिभिःसमुचयइतिफक्चित् ।

निसत्यांगिराश्चकार ॥ विश्वेऽअस्याव्युषिमाहिनायाःसंगद्गोभिरंगिरसोनर्वत । उत्सऽआसांपरमेसधस्यऽऋतस्यपथा
 सरमाविदुद्गाः⁺ ॥ आसूयोंयातुसप्ताश्वःक्षेत्र्यदस्योर्वियादार्घयाधे । रघुःश्येनःपंतयदंधोऽअच्छायुवाकविदीदय
 द्गोपुगच्छन् ॥ आसूयोंऽअरुहच्छ्रुक्रमणोर्युक्कयद्धरितोवीतर्षभाः । बुद्धाननार्वमनयंतधीराऽआशृण्वतीरापोऽअर्वा
 गतिष्ठन् ॥ धियंयोऽअप्सुदधिपेस्वर्पाययार्तरन्दसमासोनर्वग्वाः । अयाधियास्यामदेवगोपाऽअयाधियातुतुर्योमा
 त्यंहः ॥ २७ ॥ (५।४।२) ह्योनयिद्वाऽअयुजिस्वयंधुरितांवहामिप्रतरणीमवस्युर्व । नास्यावदिमविमुचंनाचृतुपु
 नविद्वान्यधःपुरऽएतऽऋजुर्नेपति ॥ अग्नऽइंद्रवरुणमित्रदेवाःशर्धःप्रयंतमारुतोतर्विष्णो । उभानासत्यारुद्रोऽअध
 माःपुषाभगःसरस्वतीजुपंत ॥ इंद्राग्नीमित्रावरुणादितिस्वःश्रुधिर्वीचांमरुतःपर्वताऽअपः । हुवेविष्णुपूषणंब्रह्मणस्प
 तिभगंनुशंसस्यितारंमृतये ॥ उतनोविष्णुरुतवार्तोऽअसिधौद्रविणोदाऽउतसोमोमर्यस्करत् । उतऽऋभवऽउतराये
 नोऽअश्विनोतत्वष्टोतविभ्यानुमंसते ॥ उतत्यन्नोमारुतंशर्धऽआगमद्विविधयंयजतंवहिरासदे । बृहस्पतिःशर्मपूपोत
 नोयमद्वरुध्यं⁺ १वरुणोमित्रोऽअर्यमा⁺ ॥ उतत्येनःपर्वतासःसुशस्तयःसुदीतयोन्यं⁺ १स्वामणेभुवन् । भगोविभुक्ताश

(५।४।२) ह्योनेत्यष्ट्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिष्वत्रोन्विश्वेदेवाजगतीसप्तम्यष्टम्योर्देवपद्भ्यःद्वितीयात्येप्रिष्टुभौ (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः ६
 देवपद्भ्यः २ एवं ८) ।

वसावसागमदुरुव्यचाऽअदितिःश्रोतुमेहव ॥ देवानांपत्नीरुशतीरंवंतुनःप्राचंतुनस्तजयेवाजसातये । याःपार्थिवा
 सोयाऽअपामर्पित्रतेतानोदेवीःसुहवाःशर्मयच्छत ॥ उतम्राव्यंतुद्वचपत्नीरिद्राण्यं१म्राय्यश्विनीराइ । आरोदंसीवरु
 णानीशृणोतुव्यंतुद्वीर्यऽमुजर्जनीनां ॥ २८ ॥ ॥ इतिचतुर्थोऽष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

पडिशाध्यायेवर्गः २८ सूक्तानि १४ ऋचः १४६ ॥त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ५२ सूर्याये. अत्रय. ४ मित्रावरुणाभ्या. विश्वेभ्योदेवे
 भ्य. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. उपासानक्ताभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ मरुद्भ्य.
 विश्वेभ्योदेवेभ्य. भूम्याइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ भूम्याइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सवित्र. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. बृहस्पतय. ३ मरुद्भ्य.
 रुद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. पर्जन्याये. २ मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ अश्विभ्या. नद्याइ. द्यावापृथिवीभ्या. वायव. सोमाये. इंद्राये.
 अग्नय. घर्माये. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ सरस्वत्या. बृहस्पतय. अग्नय. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अश्विभ्या. इंद्राये. २ अग्नय.
 सूर्याये. अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ मुतंभराये. अग्नय. २ इंद्रसूर्याभ्यामि. विश्वेभ्योदे
 वेभ्य. २ इंद्राग्निभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६ अग्नाइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६ देवानापत्नीभ्य. २ ॥ इतिचतुर्थेद्वितीयः ॥

प्रयुजतीसप्तप्रतिरथःकटुपंचग्रतिभानुजार्गतदैवचःप्रतिभोत्यातृणपाणिर्विश्वःस्वस्त्यात्रेयःपंकत्यंतमग्रेपंचोना
 चतुर्थ्यद्रवायवीवायव्यैर्कद्रवायव्यौचतत्रोगायत्र्यःपलुष्णिहस्तिस्त्रोजगत्यखिप्रुभोचांत्येअनुष्टुभौप्रश्यावाभ्य

अयूनादयावाभ्योमारुतंहतत्पंक्तिः पथ्यंत्येचकोवेदपोळशंकुकुब्धहल्यनुष्टुप्पुरउष्णिक्कुप्सतोबृहल्यौगायत्रीसतो
 बृहतीकुभौगायत्रीसतोबृहल्यौकुकुप्सतोबृहतीप्रशार्धपंचोनाजागतमुपांत्यात्रिष्टुप्प्रयज्यवोदशांत्यात्रिष्टुव
 मेनवबार्हतृतीयाससभ्यीसतोबृहत्यावारुद्रासोष्टौद्वित्रिष्टुवर्ततमुप्रवस्त्रिष्टुवर्तमीळद्विजगल्यंतमाभेयंचवाके
 ट्टेकोनागायत्र्यावाभ्योत्रैवेददर्शीतरंतपुरुमीढौदाम्यरथवीर्तिमरुतश्चदानतुष्टुः प्रशशंसुष्क्राचंतरंतमहिषीं
 शशीयसीपंचम्यनुष्टुप्प्रयमीसतोबृहल्युतेननवश्रुतयिन्मैत्रावरुणंवैतत् ॥ ३ ॥

॥ हरिः ॐम् ॥ ॥ (५।४।३) प्रयुंजतीदिवऽर्पतित्रयाणामहीमातादुष्टितुवोधयती । आविवांसतीयुवतिर्मे

नीपापितृभ्यऽआसवनेजोर्हुयाना ॥ अजिरासस्तदपऽईयमानाऽआतस्थियांसोऽअमृतस्यनाभि । अनंतासऽडुरवो
 विश्वतःसोपरिद्यावापृथिवीयंतिपंधाः ॥ उक्षासमुद्रोऽअरुणःसुपर्णःपूर्वस्ययोनैर्पितुराविंश । मध्येद्विवोनिहितःपृ
 थ्विरश्माचिर्चक्रमेर्जसस्प्रात्यंता ॥ चत्वारऽईविभ्रतिक्लेमयंतोदशगर्भश्चरसेधापयंते । त्रिधातवःपरमाऽअस्यगावो
 द्विवश्चरंतिपरिसृद्योऽअंताम् ॥ इदंवर्षुर्निवर्चनंजनासश्चरंति यज्ञघ्नस्तस्थुरापः । द्वेयदीविभृतोमातुरन्येऽइहेर्हजाते

(५।४।३) प्रयुंजतीतिसमर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिरयोविभ्रवेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे-उपाः १ सूर्यरमयः १ सूर्यः ३ विभ्रेदेवाः १
 मित्रावरुणामयः १ एवं ७) ।

यम्याइसर्वधू ॥ चित्तन्वतेधियोऽअस्माऽअपांसिखस्त्रापुत्रायमातरौवयंति । उपप्रक्षेवृषणोमोदमानादिवस्पथावध्वो
 यंत्यच्छे ॥ तदस्तुमित्रावरुणातदग्नेश्वरस्मभ्यमिदमस्तुशस्तं । अशीमाहिंगाधमत्प्रतिष्ठानमोदिवेबृहुतेसादनाय
 ॥ १ ॥ (५।४।४) कदुप्रियायधानैमनामहेस्वक्षत्रायस्वयंशसमहेवयं । आमेन्यस्यरजसोयदृधऽअऽअपोवृणा
 नावितनोतिमायिनी ॥ ताऽअलतवयुर्नवीरवक्षणंसमान्यावृतयाविश्वमारजः । अपोऽअपाचीरपरराऽअपैजतेप्रपूर्वा
 भिस्तिरतेदेवयुर्जनः ॥ आग्राचंभिरहृन्त्यैभिरुक्तभिर्वरिष्ठं वज्रमाजिघर्तिमायिनि । शतंवायस्यप्रचरन्त्स्वेदमंसवर्तयं
 तोविचवर्तयुन्नहा ॥ तामस्यरीतिं परशोरिवप्रत्यनीकमख्यंभुजेऽअस्यवर्षसः । सचायदिपितुमंतमिवक्षयंरत्नं दधाति
 भरहृतयेविशे ॥ सजिह्वयाचतुरनीकऽऽजतेचारुवत्तानोवरुणोयतन्नरि । नतस्यविद्वान्पुरुषत्वतावययतोभगःसवि
 तादातिवार्थ ॥ २ ॥ (५।४।५) देववोऽअद्यसंवितारमेपेभर्गचरत्नंविभजंतमायोः । आवांनरापुरुषुजावबृत्यादि
 वेदिवेचिदब्धिनासखीयन् ॥ प्रतिप्रयाणमसुरस्यविद्वान्सकृदुवंसंवितारदुवस्य । उपब्रुवीतनमसाविजानन्त्येष्टं च
 रत्नंविभजंतमायोः ॥ अदुत्रयादयेतवार्याणिपुषाभगोऽआदितिर्वस्तऽउन्नः । इन्द्रोविष्णुर्वरुणोमित्रोऽअग्निरहानिभु

(५।४।४) कदुप्रियायेतिपंचर्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिभानुर्विश्वेदेवाजगती (भेदपक्षे-विद्युतोग्निः १ उपाः १ इन्द्रसूर्यौ १ अग्निः २
 एवं ५) (५।४।५) देवंवद्वितिपंचर्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिप्रभुर्विश्वेदेवाखिप्रुप् (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः ३ एवं ५) ।

ह्यया ॥ विप्रेभिर्विप्रसंत्यप्रातयाविभिरागहि । देवेभिःसोमपीतये ॥ अयंसोमश्चमसुतोऽमत्रेपरिपिच्यते । प्रियऽइ
 द्राययायये ॥ वायवायाहिवीतयेजुपाणोहृव्यदातये । पिवासुतस्यांधसोऽभिप्रयः ॥ ५ ॥ इन्द्रश्चवायवेपांसुतानां
 पीतिमर्हथः । तान्जुपेथामरेपसाविभिप्रयः ॥ सुताऽइन्द्रायवायेसोमासोदध्याशिरः । निम्ननयैतिसिंधवोभिप्रयः ॥
 सजूर्विश्वेभिर्देवेभिरुश्विभ्यामुपसासजूर् । आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरेण ॥ सजूर्मित्रावरुणाभ्यांसजूर्सोमेनविष्णुना ।
 आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरेण ॥ सजूर्रादित्यैर्वसुभिःसजूर्रिद्रेणवायुना । आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरेण ॥ ६ ॥ स्वस्ति
 नोमिमीतामश्विनाभगेःस्वस्तिद्रुव्यदितिरनर्वणः । स्वस्तिपूपाऽअसुरोदघातुनःस्वस्तिद्यावापृथिवीसुचेतुनां ॥ स्वस्त
 येवायुमुपब्रवामहसोमैस्वस्तिभुवर्नस्यस्वपतिः । बृहस्पतिसर्वेगणस्वस्तयेस्वस्तयेऽआदित्यासौभवंतुनः ॥ विश्वेद्व्या
 नोऽअद्यास्वस्तयेवैश्वानरोवसुरग्निःस्वस्तये । देवाऽअवंत्वृभवःस्वस्तयेस्वस्तिनोरुद्रःपात्वंहसः ॥ स्वस्तिमित्रावरुणा
 स्वस्तिपथ्यरेवति । स्वस्तिनऽइन्द्रश्चाग्निश्चस्वस्तिनोऽअदितेकृधि ॥ स्वस्तिपथ्यामनुचरेमसूर्याचंद्रमसोविव । पुनर्ददुता
 म्रताजानतासंगमेमहि ॥ ७ ॥ (परिशिष्टं ॥ ७ ॥ स्वस्त्ययनंतादयमरिष्टनोमिमहद्भूतंवायुसंदेवतानां । असुरग्नमि
 द्रसखंसमत्सुबृहद्यशोनावर्धमिवारुहेम ॥ अंहोमुचमागिरसंगयैचस्वस्त्यात्रियमनसाचतादयै । प्रयंतपाणिःशरणंप्रपद्ये

स्वस्तिर्मागधेऽप्यभयं नोऽस्तु ॥) (५।४।८) प्रदर्यायाश्च घृष्णया चो मरुद्भिः कृकभिः । येऽअद्रोघमनुज्वधं श्रयोम
 दंतियन्त्रियाः ॥ ते हि श्रिरस्य शयंमः मर्यायः मंति घृष्णया । तेषामघ्राधुपद्धि नुस्तमनापांति शश्वतः ॥ तेषु द्रासीनोक्ष
 णोति कृदंति गव्यरीः । मरुतामथामहोद्विधि क्षमाचमन्महे ॥ मरुत्सु योदधीमहि स्तोमयन् च घृष्णया । विश्वे ये मानुषा
 युगापांति मर्त्यरिपः⁺ ॥ अहं तोये मदाने यो नरोऽअमाभि नवसः । प्रयुजं यज्ञि वेभ्यो दिवोऽअर्चामरुद्भ्यः ॥ ८ ॥ आरु
 कर्मरायुधानरऽरुष्वाऽरुष्टीररुक्षत । अन्ये नोऽअहं विद्युतो मरुतो जग्मसीरिव भानुरर्तु तमनादिवः⁺ ॥ येषां ब्रुधंत
 पाधिष्यायऽउरायंतारं रक्षऽआ । ब्रुजं नयानदीनां संधस्थे गामहोदिवः⁺ ॥ शर्धो मारुतमुच्छंस सत्यशयसुमृभ्यसं । उतस्म
 तेषु भेनरः प्रस्पंद्रायुजतमना ॥ उतस्म ते परुष्ण्यामूर्णां वसतं गृध्र्यः । उतपव्यारथानामद्रिभिर्दुल्योजसा ॥ आपथ
 यो विपथयो तस्पथाऽअनुपथाः । एतेभिर्मह्यनामभिर्यज्ञं विष्टारऽओहते ॥ ९ ॥ अध्यानरो न्यो ह्रुते धानियुतऽओहते ।
 अधापारावताऽइति चित्रारूपाणि दर्श्या ॥ छंदुःस्तु भः कुभं न्यवऽवत्समाकीरिणो नृतुः । ते मे केचिन्नतायवऽऊर्माऽआ
 सन्हुसित्विने⁺ ॥ यऽरुष्वाऽरुष्टिर्विद्युतः कुवयः संति विधसः । तमृपे मारुतं गणं नमस्या रमयागिरा⁺ ॥ अच्छऽकृपे
 मारुतं गणं दानामित्रं नयोपणा । दिवो वा घृष्णवऽओजसास्तुताधीभिरिप्यत ॥ नूर्मन्यानऽएपां देवाऽअच्छानवक्ष

(५।४।८) प्रदर्यायाश्च घृष्णया चो मरुतो नुपुपुष्यं लंपकी ।

णी । दानासंचेतसूरिभिर्यामश्रुतेभिरंजिभिः ॥ प्रयेमैवध्वेपेगावोचंतसूरयः पृश्निवोचंतमातरं । अर्धापितरमिष्मिणं
 रुद्रवोचंतशिकसः ॥ सप्तमैसप्तशकिनऽएकमेकाशताददुः । यमुनायामधिश्रतमुद्राधोगव्यमृजेनिराधोऽअश्व्यंमृ
 जे ॥ १० ॥ (५।४।९) कोवेदुजानमेपांकोवापुरासन्नेज्वांसमरुतां । यद्युयुञ्जिकिलास्यः ॥ ऐतान्नर्थेपुत्स्थुपुःकः
 शुश्रावकथार्ययुः । कस्मैसन्नुःसुदासेऽअन्वापयऽइळांभिर्वृष्टयःसह ॥ तेमऽआहुर्यऽआययुरुष्टुभिर्विभिर्मदे । न
 रोमर्याऽअरेपसंऽइमान्पश्यन्निषिद्धि ॥ येऽअंजिपुयेवाशीपुस्वभानवःस्रक्षुरुकमेपुलादिषु । श्रायार्थेपुधन्वसु ॥
 युष्माकस्मारथाऽअनुमुदेदधेमरुतोजीरदानवः । वृष्टीद्यावोयतीरिव ॥ ११ ॥ आयंनरःसुदानयोददाशुपेद्विवःको
 शमनुच्युदुः । विपुर्जन्यंसृजंतिरोदसीऽअनुधन्वनयंतिवृष्टयः ॥ ततदुानाःसिंधवःक्षोदंसारजःप्रसंसुधेनवोयथा ।
 स्यंनाऽअश्वोऽइवाध्वनोविमोचनेवियद्वर्ततऽएन्यः ॥ आयातमरुतोद्विषऽआंतरिक्षादुमादुत । मावस्थातपरावतः ॥
 मावोरुसानितभाकुभाक्नुमर्मावःसिंधुनिरीरमत् । मावःपरिष्ठात्सरयुःपुरीपिण्यस्मेऽइत्सुन्नमस्तुवः ॥ तंवःशार्धरथा
 नात्वेपंगुणमारुतंनव्यंसीनां । अनुप्रयंतिवृष्टयः ॥ १२ ॥ शर्धशर्धवऽएपांघ्रातैत्रातंगुणंगणंसुशस्तिभिः । अनुक्रमे

(५।४।९) कोवेदेतिपोळशर्चस्यसूक्तस्यश्यावाधोमरुतः क्रमेणककुप्बृहलनुष्टुप्पुरवणिककुप्सतोबृहतीसतोबृहतीगायत्रीसतोबृहती
 ककुप्ककुप्गायत्रीसतोबृहतीसतोबृहतीककुप्सतोबृहलः ।

मधीतिभिः ॥ कस्माऽअद्यसुजातायरातहव्यायप्रययुः । एनायार्मेनमरुतः ॥ येनतोकायतनयायधान्यं१वीजंवह
 ध्वेऽअक्षितं । असम्यंतद्धतनयद्वडईमहेराधोविन्वायुसीभगं ॥ अतीयामनिदस्त्रिःस्वस्तिभिर्हिद्विवायघमरातीः ।
 वृद्धीशयोरारपऽइच्छिभेपूजंस्याममरुतःसुह* ॥ सुदेवःसमहासतिसुवीरोनरोमरुतःसमर्त्यः । यंत्रायध्वेस्यामेत* ॥
 म्नुहिभोजान्स्तुयतोऽअस्ययामनिरणग्गावोनययसे । यतःपूर्वाऽइयसखोऽरनुहयगिरागृणीहिकामिनः ॥ १३ ॥
 (५।४।१०) प्रशर्थायमारुतायस्वभानवऽइमांवाचमनजापर्वतंच्युते । घूर्मस्तुर्भेदिवऽआपृष्टयज्यनेद्युम्नश्रयसेमहिनु
 म्गमर्चत ॥ प्रथोमरुतस्तत्रिपाऽउदुन्यवौवयोष्टधोऽअभ्ययुजःपरिष्रयः । संविद्युतादधर्तियाशतित्रितःस्वरुत्यापोव
 नापरिष्रयः ॥ विद्युन्महसोनरोऽअममदिद्योयार्तत्वपोमरुतःपर्वतंच्युतः । अब्दयाचिन्मुहुराहोदुनीपृतस्तनयद
 मारभसाऽउदौजसः ॥ व्यं१कूर्हृद्राव्यहानिशिकसोव्यं१तरिक्षंविजोसिधूतयः । वियदज्जोऽअजधनायऽइयधाधि
 दुर्गाणिमरुतोनाहरिप्यथ ॥ तद्धीर्ययोमरुतोमहिल्यनंदीर्धततानुसूर्योनचोर्जनं । एतानयामेऽअगृभीतशोचिपोनभ्य
 द्रायश्ययातनागिरि* ॥ १४ ॥ अत्राजिशर्धोमरुतोयदर्णसंमोपथावृक्षंकपनेवधसः । अर्धस्मानोऽअरमत्तिसजोप
 सश्चक्षुरिवयंतमनुनेपथासुगं* ॥ नंसर्जीयतेमरुतोनहन्यतेनर्धेधतिनव्यथेतनरिप्यति । नास्यरायऽउपदस्यंतिनोतय

(५।४।१०) प्रशर्थायेतिपंचदशचंसूक्तस्यावाशोमरुतोजगतीचतुर्दशीत्रिष्टुप् ।

ऽऋषिवायंराजानंवासुपर्दथ ॥ नियुत्वतोग्रामजितोयथानरौर्यमणोनमरुतःकवंधिनः । पिन्वंत्युत्संयदिनासोऽअ
 स्वरन्व्युदंतिपृथिवीमध्वोऽअंधसा ॥ प्रवत्वतीयंर्धृथिवीमरुद्भ्यःप्रवत्वतीद्यौर्भवतिप्रयद्भ्यः । प्रवत्वतीःपृथ्याऽअंतरि
 क्ष्याःप्रवत्वतुःपर्वताजीरदानवः ॥ यन्मरुतःसभरसःस्वर्णरुःसूर्यऽउदितेमदथादिवोनरः । नवोभ्वाःश्रधयंताहुसिद्ध
 तःसद्योऽअस्याध्वनःपारमेश्च ॥ १५ ॥ असेषुवऽऋष्टयःपत्सुखादयोवक्षःसुरुक्मामरुतोरथेशुभः । अग्निभ्राजसो
 विद्युतोगर्भस्त्योःशिप्राःशीर्षसुचितंताहिरण्ययीः ॥ तंनार्कमर्योऽअगृभीतशोचिंपुरुशरिप्यप्लंमरुतोविधूनुथ । सम
 च्यंतवृजनार्तित्विपंतयत्स्वरंतिघोपंविततमृतायवः ॥ युष्मादत्तस्यमरुतोविचेतसोरायःस्यामरुथ्योऽइदयस्वतः । नयो
 युच्छतितिप्त्र्योऽइयथाद्रिवोऽइस्मेरारंतमरुतःसहस्रिणं ॥ यूयंरयिमरुतःस्पार्हवीरंयूयमृपिमवथसामविप्रं । यूयमर्वतंभ
 रतायवाजंयूयंरथराजानंश्रुष्टिमंतं ॥ तद्वोयामिद्रविणंसद्यऽऊतयोयेनास्वर्णततनामनूरभि । इदं सुमेमरुतोहयता
 वचोयस्यतरेमतरसाशुतंहिमाः ॥ १६ ॥ (५।४।११) प्रयज्यवोमरुतोभ्राजहृष्टयोवृहद्वयोदधिरुक्मवक्षसः । ई
 र्यतेऽअन्धैःसुयमैभिराशुभिःशुभंयातामनुरथाऽअवृत्सत ॥ स्वयंदधिष्वेतविपीयथाविदवृहन्महांतऽउर्वियाचिराज
 थ । उतांतरिक्षममिरेव्योजसाशुभं० ॥ सांकजाताःसुम्वःसाकमुक्षिताःश्रियेचिदाप्रतंरवावृधुर्नरः । विरोकिणःसूर्य

(५।४।११) प्रयज्यवइतिदशर्चस्यसूक्तस्यइयावाधोमरुतोजगतीअंल्यात्रिष्टुप् ।

स्यवाज्यरूपं नुविष्वगिनिहृस्मधाचिदर्शतः । मावोयामैपुमरुतश्चिरं कर्त्तृप्रतरंथेषुचोदत ॥ रथंनुमारुतंवयंश्रवस्युमा
 हुवामहे । आयस्मिन्तस्यैसुराणानिविश्रंतीसर्चामरुत्सुरोदसी ॥ तं वःशर्धैरथेशुभैत्वेपंपनस्युमाहुवे । यस्मिन्सुजां
 तासुभगामह्वीयतेसर्चामरुत्सुमीहुपी ॥ २० ॥ (५।५।१) आरुद्रासुडंद्रवंतःसजोपंसोहिरण्यरथाःसुवितायंगं
 तन । इयंवोऽअस्मत्प्रतिहृत्येतमतिस्तृणजेनद्विवडत्साऽडदुन्यवे ॥ वाशीमंतऽऋष्टिमंतोमनीपिणःसुधन्यानऽइपुमं
 तोनिपुंगिणः । स्वर्धास्यसुरथाःपृश्निमातरःस्वायुधामरुतोयाथनुशुभं ॥ धनुयद्यांपवैतान्दाशुपेवसुनिवोवनाजिहते
 यामनोभिया । कोपयंथपृथिवीपृश्निमातरःशुभेयदुग्धाःपृपतीरयुग्धं ॥ वार्तस्विपोमरुतोवृपनिणिजोयमांऽइवसुस
 दृशःसुपेशसः । पिशंगार्थाऽअरुणाभ्याऽअरेपसुःप्रत्वंक्षसोमहिनाद्यौरिवोरवः ॥ पुरुद्रप्साऽअजिमंतःसुदानवस्त्वेप
 संहशोऽअनवृश्चरोधसः । सुजातासौजुर्पा रुक्मवक्षसोद्विवोऽअर्काऽअमृतंनामभेजिरे ॥ २१ ॥ ऋष्टयोवोमरुतोऽ
 अंसयोरधिसहऽओजोवाहोवोवलहितं । नृग्णाशीर्पस्वायुधार्थेषुवोचिर्वावःश्रीरधितनूपुपिपिशे ॥ गोमदश्चावद्रथ
 वत्सुवीरंचंद्रवद्राधोमरुतोददानः । प्रशस्तिनःकृणुतरुद्रियासोभक्षीयवोवसोदैव्यस्य ॥ हृयेनरोमरुतोमृळतानस्तुवी

(५।५।१) आरुद्रासइत्यष्टवस्यसूक्तस्यश्यावाश्रोमरुतो जगत्स्येत्येद्वे त्रिष्टुभौ ।

स्वेवरश्मयः शुभं० ॥ आभूषेण्यवोमरुतोमहित्वनादिदृक्षेण्यसूर्यस्येवचक्षणं । उतोऽअस्माऽअमृतत्वेदधातनशुभं० ॥
 उदीरयथामरुतः समुद्रतोयुयं दृष्टिर्वपयथापुरीषिणः । नवोदद्याऽउर्पदस्यतिधेनवः शुभं० ॥ १७ ॥ यदश्वान्धर्षुप
 तीरयुग्धं हिरण्ययान्प्रत्यक्ताऽअमुग्धं । विश्वाऽइत्स्पृधोमरुतोव्यस्यथशुभं० ॥ नपर्वताननद्योगरतत्रोयत्राचिध्वंस
 रुतो गच्छथेदुतत् । उतद्यावापृथिवीयाधनापरिशुभं० ॥ यत्पर्व्यमरुतोयच्चनूतनं यदुद्यतेवसवोयच्चशस्यते । विश्वं
 स्यतस्यभवथानवेदसः शुभं० ॥ मूळतनोमरुतोमार्यधिष्टनास्मभ्यंशर्मवह्रुलं वियंतन । अधिस्तोत्रस्यसुख्यस्यगातनशु
 भं० ॥ युयमस्मान्नयतयस्योऽअच्छानिरंहतिभ्योमरुतोगृणानाः । जुषर्चनोबुव्यदातियजत्रावुयंस्यामपतयोरयीणां
 ॥ १८ ॥ (५।४।१२) अग्नेशर्धतमागुणं पिष्टरुक्मेभिर्रजिभिः । विशोऽअद्यमरुतामवह्रयेदिवश्चिद्रोचनादधि ॥
 यथाचिन्मन्यसेहृदातदिन्मेजग्मुराशसः । येतेनेदिषुहर्वनान्यागमन्तान्वर्धभीमसंहशः ॥ मीहुर्मतीवपृथिवीपराह
 तामदैत्येत्यस्मदा । ऋक्षोनवोमरुतः शिमीवोऽअमोदुध्रोगौरिवभीमयुः ॥ नियेरिणत्योजसायुथागावोनदुधुरः ।
 अश्मानिचित्स्वर्गपर्वतंगिरप्रच्यावयंतियामभिः ॥ उत्तिष्ठननर्मेपांस्तोमैः समुक्षितानां । मरुतांपुरुतममपूर्व्यगवांस
 नीमिवह्वये ॥ १९ ॥ युङ्क्ष्वं ह्यरुणोरथैर्युङ्क्ष्वं रथेपुरोहितः । युङ्क्ष्वं हरिऽअजिराधुरिवोह्वेवहिष्ठाधुरिवोह्वे ॥ उत
 (५।४।१२) अग्नेशर्धतमिति नवर्चस्वसूक्तस्य दयावाभ्योमरुतोबृहतीवृतीयासप्तम्योसतोबृहत्यौ ।

स्ववार्ज्यरूपम्नुविष्वणिगिरिहस्मधायिदर्शतः । भावोयामेपुमरुतश्चिरंकरत्प्रतरथैपुचोदत ॥ रथंनुमारुतंवयंश्रवस्युमा
 हुवामहे । आयस्मिन्तस्थौसुरणानिविभ्रवीसर्चामरुत्सुरोदसी ॥ तंवःशर्धरथेशुभैत्येयंपनस्युमाहुवे । यस्मिन्सुजां
 तासुभगामहीयतेसर्चामरुत्सुमीडुपी ॥ २० ॥ (५।५।१) आरुद्रासुडंद्रवंतःसुजोपसोहिरण्यरथाःसुवितायगं
 तन । इयंवोऽअस्मत्प्रतिहृतमतिस्तृणजेनदिवडरत्ताऽडदन्यवै ॥ वाशीमंतऽऋष्टिमंतोमनीपिणःसुधन्वानऽइपुमं
 तोनिपुंणिणः । स्वभ्वास्थसुरथाःपृश्निमातरःस्वायुधामरुतोयाथनाशुभं ॥ धनुधद्यापर्वतान्दाशुपेवसुनिवोवनाजिहते
 यामनोभिद्या । कोपयथपृथिवीपृश्निमातरःशुभेयदुग्नाःपृपतीरयुग्धं ॥ वातत्विपोमरुतोवर्पनिर्णिजोयुमांऽइवसुस
 दृशःसुपेशसः । पिशंगाभ्वाऽअरुणाभ्वाऽअरेपसुःप्रत्वंक्षसोमहिनाद्यौरिवोरवः ॥ पुरुद्वप्साऽअजिमंतःसुदानंवस्त्येप
 संहशोऽअनवभ्ररोधसः । सुजातासौजनुपांरुक्मवक्षसोदिवोऽअमृतंनामभेजिरे ॥ २१ ॥ ऋष्टयोवोमरुतोऽ
 अंसयोरधिसहऽओजोवाहोर्वोवर्लहितं । नृम्याशीर्पस्वायुधारथेषुवोविभ्वावःश्रीरधितनूयुपिपिशे ॥ गोमदभ्वावद्रथ
 वत्सुवीरंचंद्रवद्राधोमरुतोदानः । प्रशस्तिनःकृणुतरुद्रियासोभक्षीयवोवंसोदैव्यस्य ॥ ह्येनरोमरुतोमृळतानुस्तुवी

(५।५।१) आरुद्रामइत्यष्टचसूक्तस्यत्रयावाथोमरुतोजगत्येत्येद्विष्टुभौ ।

स्वेवरमयः शुभं० ॥ आभूपेण्यवोमरुतोमहित्वनादिदृष्टेण्यसूर्यस्येवचक्षणं । उतोऽअस्माँऽअमृतत्वेदधातनशुभं० ॥
 उदीरयथामरुतः समुद्रतोयं द्रुष्टिर्वपयथापुरीपिणः । नवोदस्त्राऽउपदस्यतिधेनवः शुभं० ॥ १७ ॥ यदश्वान्धूपुष्टप
 तीरयुग्धं हि रणयान्प्रत्यक्ताँऽअमुग्धं । विश्वाऽइत्स्पृधोमरुतोव्यस्यथशुभं० ॥ नपर्वताननद्यौरतत्रोयत्राचिध्वम
 रुतोगच्छथेदुतत् । उतद्यावापृथिवीयाधनापरिशुभं० ॥ यत्पूव्यमरुतोयच्चनूर्तनं यदुद्यतेयसवोयच्चशस्यते । विश्वं
 स्युतस्यभवधानयेदसः शुभं० ॥ मृळतनोमरुतोमावधिष्टनास्मभ्यंशर्मवह्लं विर्यतन । अधिस्तोव्रस्यसूख्यस्यगातनशु
 भं० ॥ यूयमुस्मान्नयतयस्योऽअच्छानिर्हृतिभ्योमरुतोगृणानाः । जुपध्वनोहुव्यदतितियजत्रायंस्यामपतयोरयीणां
 ॥ १८ ॥ (५।४।१२) अग्नेदार्धतमागणं पिष्टं रुक्मेभिरंजिभिः । विशोऽअद्यमरुतामवह्लयेद्वियश्चिद्रोचनादधि ॥
 यथाचिन्मन्यसेहृदातदिन्मेजग्मुराशसः । येतेनोदिष्टं हर्वनान्यागमन्तान्वर्धभीमसंहशः ॥ मीहुष्मतीवपृथिवीपरह
 तामदत्येत्यस्मदा । ऋक्षोनवोमरुतः शिर्मावाँऽअमोदुघ्नोगौरिवभीमयुः+ ॥ नियेरिण्योर्जसावृथागावोनदुर्धुरः ।
 अश्मानंचित्स्वर्यं पर्वतंगिरिप्रच्यावयंतियामभिः ॥ उत्तिष्ठनूनमेपांस्तोमैः समुक्षितानां । मरुतोपुरुतममपूव्यगवांस
 गमिवह्वये ॥ १९ ॥ युङ्ध्वं हारुणीरथेयुङ्ध्वं रथेयुरोहितः । युङ्ध्वं हरीऽअजिराधुरिचोर्ध्वेवहिष्ठाधुरिवोर्ध्वे ॥ उत
 (५।४।१२) अग्नेदार्धतमिति नवर्चस्य सूक्तस्य इयावाधोमरुतो दृष्टवीगृवीयासप्तम्योसतो बृहद्व्यो ।

स्ववाज्यं रुपन्तु विष्वणि रिहस्म धायि दर्शतः । मावो यामे पुमरुतश्चिरं कर्त्तव्यं तथैषु चोदत ॥ रथं नुमारुतं वयं श्रवस्युमा
 हुवामहे । आयस्मिन्तस्यौ सुरगानि विभ्रती स चामरुत्सुरोदसी ॥ तं वः शर्धरथे शुभं त्वेपं नस्युमा हुवे । यस्मिन्तसु जा
 ता सुभगा महीयते स चामरुत्सुमीक्षुपी ॥ २० ॥ (५।५।१) आरुद्रासऽइंद्रवंतः सजोपंसो हिरण्यरथाः सुवितायंगं
 तन । इयं वोऽअस्मत्प्रतिहयते मतिस्तृणजेन द्विवऽउत्साऽउदन्यवै ॥ वार्शीमंतऽऋष्टिमंतो मनीषिणः सुधन्वो नऽइषुमं
 तो निपंगिणः । स्वर्वास्थसुरथाः पृश्निमातरः स्वायुधामंरुतो याथनाशुभं ॥ धनुयद्यां पर्वतान् द्राशुपे वसुनिवो वनाजिहते
 यामनोभिया । कोपयथ पृथिवीं पृश्निमातरः शुभे च दुग्धाः पृपतीरयुग्धं ॥ वातत्विपो मरुतो वर्यं निर्णिजो यमांऽइव सुस
 दृशः सुपेशसः । पिशांगांश्वाऽअरुणांश्वाऽअरेपसः प्रत्वक्षसो महिनाद्यौरिवोरवः ॥ पुरुद्रप्साऽअजिमंतः सुदानवस्त्वेप
 सैदृशोऽअनवच्रराधसः । सुजाता सोऽजिनुपां रुक्मवक्षसो दिवोऽअमृतं नाम भेजिर ॥ २१ ॥ ऋष्टयो वो मरुतोऽ
 अंसयोरधिसहऽओजो वाहो वो च लहितं । नृमगाशीर्प स्वायुधारथैषु वो विश्वावः श्रीरधितनूपुं पिपिशे ॥ गोमदश्वा च द्रथ
 वत्सु वीरं चंद्रवद्राधो मरुतो दानः । प्रशस्तिनः कृणुत रुद्रिया सो भक्षीय वो बसो दैव्यस्य ॥ ह्येनरो मरुतो मळतानुस्तुर्वी

(५।५।१) आरुद्रास इत्यष्टसूक्तस्य दयावाश्रमरुतो जगत्येवे द्वे त्रिष्टुभौ ।

मघासोऽअमृताऽऋतज्ञाः । सत्यंश्रुतः क्वयं योयुवानोबृहद्विरयोबृहदुक्षमाणाः ॥ २२ ॥ (५।५।२) तमुननंतविपी
 मंतमेपांस्तुपेगुणंमारुतं नव्यसीनां । यऽआश्वभ्याऽअमवृद्धहृतऽउतेधिरिऽअमृतस्यस्वराजः ॥ त्वेपंगंतयसंखादिह
 स्तंधुनिग्रतंमायिनंदातिवारं । मयोभुयोयेऽअमितामहित्वावंदस्वविप्रतुविरार्धसोनृ* ॥ आवोयंतूदवाहासोऽअद्य
 दृष्ट्येयिचिभ्वेमरुतोजुनंति । अयंयोऽअग्निमरुतःसमिद्धऽएतंजुपध्वंकवयोयुवानः ॥ यूयंराजानिमिर्येजनायविभ्वतष्टं
 जनयथायजत्राः । युष्मदेतिमुष्टिहात्राहुजूतोयुष्मत्सदंभ्वोमरुतःसवीरः ॥ अराऽइवेदचरमांऽअहवप्रजायंतेऽअकं
 ग्रामहोभिः । पृथ्वेःपुत्राऽउपमासोरभिष्टाःस्वयामत्यामरुतःसंमिमिधुः ॥ यत्प्रायांसिष्टृपतीभिरश्वैर्वोलुपविभिर्मरु
 तोरथेभिः । क्षोदंतऽआपोरिणतेवनान्यवोस्रियोवृषभःक्रंदतुद्यौ* ॥ प्रथिष्टयामन्यृथिवीचिदेपांभंतवगर्भस्वमिच्छ
 वोधुः । वातान्द्व्यर्ध्यायुयुश्रेयर्षस्वेदचक्रिरेरुद्रियासः ॥ ह्येनरो० ॥ २३ ॥ (५।५।३) प्रवःस्पृळकन्त्सुवितायद्वाव
 नेर्चादिवेप्रपृथिव्याऽऋतंभरे । उक्षंतेऽअभ्यान्तरुपंतऽआरजोनुस्वंभानुश्रयंतेऽअर्णवै* ॥ अमादेपांभ्रियसाभूमिरेज
 त्तिनीर्नपूणाक्षरतिव्यधिर्यती । दूरेदृशोयेचितयंतऽएमभिरंतर्मेहिविदथैयेतिरेनरः ॥ गवांमिवश्रियसेशृगमुत्तमंसूर्योन
 चक्षूरजंसोविसर्जने । अत्याऽइवसम्ब* १ श्वारवस्थनमर्याऽइवश्रियसेचेतथानरः ॥ कोवोमहांतिमहुतामुदंश्रयत्कस्का
 (५।५।२) तमुननमित्यष्टचस्यसूक्तस्यावाश्वोमरुतबिष्टुप् । (५।५।३) प्रवःस्पृळित्यष्टचस्यसूक्तस्यावाश्वोमरुतो जगदंयत्यात्रिष्टुप् ।

व्यामरुतः कोहृपाँस्या । यूयंहूभूमिकिरणं नैजयप्रयद्गरध्वेसुवितायद्रावनै ॥ अर्वाऽइवेदरूपासः सवधवः शूराऽइवप्रयु
 धः प्रोतयुयुधुः । मर्याऽइवसवृधोवावृधुर्नरः सूर्यस्यचक्षुः प्रमिर्नतिवृष्टिभिः ॥ तेऽअज्येष्ठाऽअकनिष्ठाऽअङ्गिदोर्मध्य
 मासोमहसाविवावृधुः । सुजातासोजनुपापृश्निमातरोदिवोमर्याऽआनोऽअच्छाजिगातन ॥ वयोनयेथ्रेणीः पशुरोजसां
 तान्निवोवृहृतः सानुनस्परि । अर्वाऽसऽएषामभयेयथाविदुः प्रपर्वतस्यनभनूरचुच्यबुः ॥ मिमातुद्यौरादितिवीतयेनः सं
 दानुचित्राऽइपसौयतंता । आचुच्यवुर्दिव्यं कोशमेतऽऋषेरुद्रस्यमरुतौगुणानाः ॥ २४ ॥ (५।५।४) ईळेऽअग्निस्वव
 संतमोभिरिहप्रसुसोविचयत्कृतनः । रथैरिवप्रभरेवाजयद्भिः प्रदक्षिणिन्मरुतांस्तोर्ममृच्यां ॥ आयेतस्थुः पृपतीपुश्रुता
 सुसुखेपुरुद्रामरुतोरथेयु । वनाचिदुग्राजिहतेनिवोभियापृथिवीचिद्रेजतेपर्वतश्चित् ॥ पर्वतश्चिन्महिदृष्टोर्विभायद्दि
 वाश्चित्सानुरेजतस्वनेवः । यत्क्रीळथमरुतऽऋष्टिमंतऽआपऽइवसुध्यैचोधध्वे ॥ वराऽइवैद्रवृतासोहिरण्यैरुभि
 स्वधाभिस्तुनवः पिपिश्रे । श्रियेश्रेयांसस्तवसोरथेषुसत्रामहांसिचकिरेतनूषु ॥ अज्येष्ठासोऽअकनिष्ठामऽएतेसंभ्रा
 तरोवावृधुः सौर्मगाय । युवापितास्वर्पारुद्रऽएपांसुदुघापृश्निः सुदिनामरुन्धः ॥ यदुत्तमेर्मरुतोमध्यमेवायद्वावमेसुभ
 गासोद्विष । अतोनीरुद्राऽइतवान्व १ स्यान्नेविचाद्भविपोयद्यजाम ॥ अग्निश्चयन्मरुतोविश्ववेदसोदिवोवहध्वऽउत्त

- (५।५।४) ईळेअग्निमित्यष्टर्चसूक्तस्यश्यावायोमरुतस्त्रिपुवंत्येद्वेजगत्यौ (आग्नेयंचवेत्यनुक्रमण्युक्तेरग्रामरुतोवा) ।

रादधिष्णुभिः । तेमँदसानाधुनयोरिशादसोवामंधत्तयजमानायसुन्यते⁺ ॥ अग्नेमरुद्भिः शुभर्याद्भिर्ऋकभिः सोमं पिब
मँदसानोर्गणश्रिभिः । पावकेभिर्विंश्वमिन्येभिः रायुभिर्वैश्वानरप्रदिविकेतुनासजूः⁺ ॥ २५ ॥ (५।५।५) कंष्टानरः
श्रेष्ठतमायऽएकऽएकऽआयय । पुरमस्याः परावतः ॥ कं१ वोश्वाः क्वा३ भीशवः कथंशेककथार्यय । पृष्ठेसदोनसोर्य
मः ॥ जघनेचोर्दऽएपां विसवधानिनरोयमुः । पुत्रकृधेनजनयः ॥ परावीरासऽएतनुमर्यासोभद्रजानयः । अग्निं
पोयथासंध ॥ सनुत्साभ्यं पशुसुतगव्यं शतावयं । श्यावाभ्यंस्तुताययादोर्वोरायोपवर्धुहत् ॥ २६ ॥ उतत्यास्त्रीशशी
यसीपुंसोभयतिवस्यसी । अदेवत्रादराधसः ॥ वियाजानातिजसुर्दिवितृप्यंतं विकामिनं । देवत्राकृणुतेमनः ॥ उत
घ्रानेमोऽअस्तुतः पुमौऽइतिभ्रुयेपणिः । सवैरदेयऽइत्समः⁺ ॥ उतमेरपद्युवतिमं दुपीप्रतिश्यावायवर्तनि । विरोहि
तापुरुमीढार्ययेमतुर्विप्रायद्वीर्घ्यशसे ॥ योमेधेनुनाशतवैददभ्य्र्यथाददत् ॥ तुरंतऽईवमंहना ॥ २७ ॥ यऽईयहंत
ऽआशुभिः पिबतोमदिरंमधु । अत्रश्रवांसिदधिरे ॥ येषांश्रियाधिरोदसीधिभ्राजैतिरथेभ्यः । दिविरुक्मऽईवोपरि ॥

(५।५।५) कंष्टानरदलेकोनविंशत्युचसूक्तम्यश्यावाधः आद्यानांतिष्ठुणांयईवहंतइत्यादिपण्णांचमरुतः पंचम्यादितिष्ठुणांतरंतमहि
पीशशीयसी उतमेरपदित्या पुरमीहोयोमेधेनुनामित्यासारंत. एतंमेस्लोममित्यादितिष्ठुणांरथवीतिर्गायत्रीपंचम्यनुष्टुपूनवमीसतोष्टह
ती । (अत्रलौपुरुमीहंतरंतौवैददभ्यो रथवीतिर्दार्भ्यः) ।

युवा॒समा॑रु॒तो॒गण॑स्त्वे॒पर॑थोऽअ॒र्ने॒द्यः । शुभं॑या॒वाप्र॑तिष्कृतः ॥ को॒वेद॑नूनमे॒पांय॑त्राम॒दति॑घृतयः । ऋत॑जा॒ताऽअ॒रे॒प
 सः ॥ यूयं॑म॒र्तवि॑पन्यवः प्रणे॒तार॑ऽइ॒त्याधि॑या । श्रोता॑रो॒याम॑हृतिषु ॥ २८ ॥ तेनो॑वसू॒निका॑म्या॒पुरु॑श्च॒न्द्रारि॑शा॒दसः ।
 आ॒र्य॒ज्ञिया॑सोववृत्तन ॥ ए॒तंमे॒स्तोम॑मू॒र्घ्यदा॑भ्या॒यप॑रा॒वह । गिरो॑दे॒विर्धी॑रिव ॥ उ॒तमे॒वोच॑तादि॒तिसु॑तसो॒मेर॑ध॒वी
 तौ । न॒कामो॑ऽअ॒पवे॑तिमे ॥ ए॒पक्षे॑ति॒रथ॑वी॒तिर्म॑घ॒वागो॑मती॒रनु । प॒र्वते॒ष्वप॑श्रितः ॥ २९ ॥ (५।५।६) ऋ॒तेन॑ऽऋ
 तम॑पि॒हितं॑ध्रु॒वंवा॑सू॒र्यस्य॑यत्र॒विमु॑चं॒त्यभ्वा॑न् । द॒शश॑तास॒हस्र॑स्त॒देक॑दे॒वानां॑श्रे॒ष्ठपु॑पा॒मप॑श्यं ॥ तत्सु॒वा॑मि॒त्रावरु॑
 णाम॑ह्रि॒त्वमी॑मा॒तृस्तु॒षीर॑ह॒भिर्दु॑दुहे । वि॒श्वःपि॒न्यथः॑स्व॒सर॑स्य॒धेना॑ऽअ॒नुवा॑मेकः॒पुवि॑रा॒यव॑र्त ॥ अ॒धार॑य॒तंपृ॒थि
 धीमु॑त॒था॑मि॒त्ररा॑जा॒नावरु॑णाम॒होभिः । वृ॒धय॑त॒मोप॑धीः॒पि॒न्यत॑ंगाऽअ॒वबृ॑ष्टि॒सृज॑तंजी॒रदानू ॥ आ॒वाम॑भ्या॒सःसु॒यु
 जौय॑हं॒तुयु॑तर॒रम॑युऽउ॒पय॑त्य॒र्याक् । धृ॒तस्य॑नि॒र्णिग॑नु॒वत॑ते॒वामु॑प॒सिंधवः॑प्र॒दि॒वि॒क्षर॑ति ॥ अ॒नुश्रु॑ता॒मम॑ति॒वर्ध॑दु॒र्वी
 प्र॒दि॒रि॒वुय॑जु॒गुर॑र्क्षमा॒णा । न॒मस्वं॑ता॒धृत॑दु॒क्षाधि॑ग॒तेमि॑त्रासा॒थेवरु॑णे॒कास्वंतः॑ ॥ ३० ॥ अ॒क्रवि॑ह॒स्तासु॑कृ॒तेपर॑स्पा॒यं
 त्रासा॑धे॒यरु॑णे॒कास्वंतः॑ । रा॒जा॒नाक्ष॑त्रम॒ह्णीय॑मानास॒हस्र॑स्थू॒णंवि॑मृथःस॒हद्वौ ॥ हि॒र॑ण्यनि॒र्णिग॑योऽअ॒स्यस्थू॑णा॒वि
 भ्रा॒जते॑मि॒ज्य॒भ्याज॑नीय । भ॒द्रेक्षे॑त्रे॒निमि॑ता॒तिलि॑ले॒वासे॑न॒मम्वो॑ऽअ॒धिग॑त्यस्य ॥ हि॒र॑ण्यरूपम॒पसो॑बु॒ष्टाव॑यः॒स्थू

(५।५।६) न॒तेन॑म॒णमि॑ति॒नव॑र्णस्यसू॒क्त्या॒नेयः॑धु॒तवि॑न्मि॒त्रावरु॑णौत्रिष्टुप् ।

पुमुदितासूर्यस्य । आरोहयोवरुणमित्रगतमर्तश्चक्षुषोऽदितिर्दितिच ॥ यद्वंहिंष्टनातिविधेयुदानुऽअच्छिद्रंशर्मभु
चनस्यगोपा । तेननोमित्राचरुणावचिष्टंसिपासंतोजिगीवांसःस्याम ॥ ३१ ॥ इतिचतुर्थाऽष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥३॥

मसर्विनाय्यायेवर्गाः ३१ सूक्तानि १६ ऋचः १६१ ॥ त्यागः ॥ उपसह. सूर्यरश्मिभ्य. सूर्याये. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. मित्रा-
वरुणाभ्याममय. विद्युतेमय. उपस. इंद्रसूर्याभ्या. अमय. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. सूर्याये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सवित्र. २ विश्वेभ्योदेवे.
सवित्र. २ अमय. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवायुभ्या. २ अमय. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ मरुद्भ्य. ०.१ अमामरु
द्भ्य. ८ मरुद्भ्य. ४ क्षमीयस्याह. ४ पुरुमीढ्याये. तरंताये. मरुद्भ्य. ६ रथवीतय. ३ मित्रावरुणाभ्या. ९ ॥ इतिचतुर्थेतृतीयः ॥

ऋतस्यसप्तार्चनानाजागतैवरुणंपंचम्यंतंतुयश्चिकेतपडातहव्यआचिकितानानुष्टुभंतुवळित्यापंचयजतःप्रवोगा
यत्रत्रीरोचनाचतुष्कमुचक्रिःपुरूरुणागायत्रंत्यानस्तृचंवाहुधृकंआमित्रओष्णिह्यदद्यदशपौरैआश्विनंतदा
नुष्टुभंतुकूष्ठःप्रतिनवावस्युःपांर्कमाभातिपंचात्रिःप्रातर्यावाणाश्विनोनवसप्तयधिरुयुष्णिगादिचतुर्थोत्रिष्टुप्प
चानुष्टुभोत्थाःपंचगर्भस्यापिण्यउपनिर्पन्महेदशसत्यश्रवादपत्यंतुपांर्कंध्युतद्यामानंपञ्चुजतेपंचदशयावाभ्यःसावि
त्रंतुजागतैतत्सचितुर्नवगायत्रमाद्यानुष्टुवच्छदशात्रिःपार्जन्यमुपाद्यास्तिघ्नोजगत्यउपात्यानुष्टुवळित्यातृचंपा
थिवमानुष्टुभंप्रसन्नान्जेषोवारुणमिद्राग्रीपेळद्रामानुष्टुभंविराट्पूर्वार्तप्रवोनववयामरुन्मारुतमतिजागतंवाह
स्पत्योभरद्वाजःषष्ठमंडलमपश्यत्संह्यग्रेससोना ॥ १ ॥

॥

॥ हरिःओम् ॥ (५१५१७) ऋतस्यगोपावधिंतिष्ठथोरथंसत्यधर्माणापरमेव्योमनि । यमवर्ममित्रावरुणावथायुव
 तस्मैष्टुष्टिर्मधुमस्तिपन्यतेदिवः* ॥ सम्राजवस्यभुवनस्वराजथोमित्रावरुणाविदथैस्वर्दशा । दृष्टिंयाराधोऽमृतत्व
 मीमहेघायापृथिवीविचरंतिन्ययः ॥ सम्राजोऽबुधार्थपभाद्विद्यस्पतीपृथिव्यामित्रावरुणाविचर्षणी । चित्रेभिर्भ्रूयैरुप
 तिष्ठथोरथंघार्थपयथोऽअसुरस्यमायया ॥ मायावांमित्रावरुणाद्विविश्चितासुर्योतिश्चरतिचित्रमायुधं । तमन्धेण
 दृष्ट्यागृहथोद्विपिर्जन्यद्रुप्तामधुमंतडईरते ॥ रथंयुजतेमरुतःशुभंसुखंशूरोनमित्रावरुणागविष्टिपु । रजांसिचित्रा
 विचरंतिन्यवोदिवःसंघाजापर्यसानडउक्षतं ॥ घाचंसुमित्रावरुणाविपश्चिताव्रतारक्षेथेऽअसुरस्यमायया । परिभ्र
 येसतमरुतःसुमाययाघार्थपयतमरुणामरेपसं ॥ धर्मेणामित्रावरुणाविपश्चिताव्रतारक्षेथेऽअसुरस्यमायया ॥ यन्ननम
 विश्वंभुवनंचिराजधःसूर्यमाधतथोद्विचिचित्र्यरथं ॥ १ ॥ (५१५१८) वरुणंवोरिक्षावसमुच्चासिन्धवामहे ॥ यज्जक्षये
 जेववाहोर्जेगन्यांसास्वर्णरं ॥ तावाहवोसुचेनुनाम्रयतमस्माऽअर्चते । शेवंद्विजार्थंयान्निश्चसुक्ष्मासुजोगुये । यज्जक्षये
 इयांगतिंमित्रस्ययायांपथा । अस्यप्रियस्यशमृणयाहिंसानस्यसश्चिरे* ॥ युवाभ्यामित्रावरुणोपमंधेयामृदु

(५१५१७) ऋतस्यगोपावधितिसप्तचस्यसूचस्यात्रेयोचंनानामित्रावरुणौजगती । (५१५१८) वरुणंवइतिसप्तचस्यसूचस्यात्रेयोचंनानामि

त्रावरुणावनुष्टुवंत्यांपक्तिः ।

मघोनांस्तोदृणांचस्पृधसे ॥ आनोमित्रसुद्रीतिभिर्वरुणश्चसधस्यऽथा । स्वेक्षयेभघोनांसखीनांचघृधसे ॥ युवंनोयेयुव
 रुणक्षत्रं बृहच्चविभयः । वरुणोवाजसातयेकृतं रायेऽस्वस्तये ॥ उच्छंत्यामियजतादेवक्षत्रेरुशद्भवि । सुतंसोमंनहस्ति
 भिरापद्धिर्धावतंनराविभ्रतावर्चनानसं ॥ २ ॥ (५।५।९) यश्चिकेतससुकतुदेवत्रासवर्षीतुनः । वरुणोयस्यदर्शतोमित्रो
 घ्रायनतेगिरः ॥ ताहिश्चेष्टवर्चसारजानादीर्यश्चुत्तमा । तासत्पतीऽऋतावृधऽऋतावानाजनैजने ॥ तावामियानोवसूपू
 र्धाऽउपब्रूवेसचा । स्वभ्यासःसुचेतुनावाजाऽअभिप्रदायने ॥ मित्रोऽअंहोश्चिदादुरुक्षार्यायगातुर्वनते । मित्रस्यहिप्रतूर्वे
 तःसुमतिरस्तिविधुतः* ॥ वयंमित्रस्यावसित्यामसप्रथस्तमे । अनेहसुस्त्योतयःसत्रावरुणशेषसः ॥ युवंमित्रेमंजनंयते
 धुःसंचनयधः । मामघोनःपरिरुत्यंतमोऽअस्माकमृषीणांगोषीधेर्नऽउरुप्यतं ॥ ३ ॥ (५।५।१०) आचिकिताबमु
 क्रतूदेवामर्तरिशार्दसा । वरुणायऽऋतपैशसेदधीतप्रयसेमहे* ॥ ताहिश्चत्रमविहुतंसम्यगसुर्येऽमाशति । अघंमतेव
 मानुषंस्वर्णधायिदर्शतं* ॥ तावामेपरधानामृषीगव्यूतिमेपां । दातहव्यस्यसुष्टुतिदुधुरुक्षोर्मैर्मनामहे ॥ अघाहि
 काव्यायुवंदक्षस्यपूभिर्ऋता । निकेतुनाजनानांचिकेथैपूतदक्षसा ॥ तदृतंरूथिधिवृहर्छ्वयऽएयऽऋषीणां । अयसा

(५।५।९) यश्चिकेतैतिपठचंसूक्तस्यात्रेयोरातहव्योमित्रावरुणावनुदुर्वतापंकिः । (५।५।१०) आचिकितानेतिपठचंस्यसूक्तस्य
 रातहव्योमित्रावरुणामनुष्टुप् ।

नावरपृथ्वतिक्रूरतियामभिः ॥ आयद्दामीयचक्षुसामित्रवयंचसरयः । व्यचिष्टे बहुपाय्येयते महिस्वराज्ये ॥ ४ ॥
 (५।५।११) वळित्यादेव निष्कृतमादित्याय जतंवृहत् । वरुणमित्रार्थमन्वपिष्ठं क्षत्रमाशाथे ॥ आयद्योनिहिरण्यं
 वरुणमित्रसदंथः । धर्तारो चर्पणीनां यंतं स्रग्नां रिरादसा ॥ विश्वे हि विश्वे देव सो वरुणो मित्रोऽअर्यमा । व्रतापदेवसश्चि
 रेपांति मर्त्यरिपः ॥ ते हि सत्याऽऽकृतस्पृशऽऽकृतावानो जने जने । सुनीथासः सुदानवो होश्चिदुरुचक्रयः ॥ कोनुवांमि
 त्रांस्तुतो वरुणो वातनूनां । तत्सुवामेपेतमतिरत्रिभ्युऽएपेतमतिः ॥ ५ ॥ (५।५।१२) प्रवो मित्रार्थगायतवरुणा
 यविपागिरा । महिक्षत्रावृतंवृहत् ॥ सस्वाजाया घृतयोनी मित्रश्चो भावरुणश्च । देवादेवे पुं प्रशस्ता ॥ तानः शक्रं पा
 धिवस्य महोरायो दिव्यस्य । महिवां क्षत्रदेवेषु ॥ ऋतमतेन सपतेऽपिरंदक्षमाशाते । अद्भुहो देवौ वर्धते ॥ वृष्टिद्यावारीत्या
 पेपस्पतीदानुमत्याः । वृहंतं गतमाशाते ॥ ६ ॥ (५।५।१३) त्रीरोचना वरुणत्रोऽरुतद्यन्त्रीणि मित्रधारयथोरजांसि । वा
 ब्रधानावमर्तिक्षत्रियस्यानुव्रतरक्षमाणावजुयः ॥ इरावती वरुणधेनवो वांमधुमङ्गांसि धवो मित्रदुहे । त्रयस्तस्थुर्धृप
 भासस्ति सृणां धिपणानां रेतोधा विद्युमंतः ॥ प्रातर्दुवीमादिति जोहवीमिमध्यं दिनऽउदितासूर्यस्य । राये मित्रावरुणा

(५।५।११) वळित्यादेवतिपंचर्चस्य सूक्तस्यात्रोयजतो मित्रावरुणावनुष्टुप् । (५।५।१२) प्रवो मित्रार्थेतिपंचर्चस्य सूक्तस्य यजतो
 मित्रावरुणौ गायत्री । (५।५।१३) त्रीरोचनेति चतुर्कचस्य सूक्तस्यात्रेय उरुचर्किर्मित्रावरुणौ त्रिष्टुप् ।

सर्वतातेळेतोकायतनयशंयोः* ॥ याधर्तारर्जसोरोचनस्योतादित्यादिव्यापार्थिवस्य । नर्वोदुवाऽअमृताऽआर्भि
 नंतिव्रतानि मित्रावरुणाभ्युवाणि ॥ ७ ॥ (५।५।१४) पुरुषाश्चिद्धस्यवौनूनर्वावरुण । मित्रवंसिवांसुमति* ॥
 तावौसम्यगदुह्वाणेपमदयामधायसे । वयंतेरुद्रास्याम ॥ पातंनोरुद्रापायुभिर्भुतत्रयैधांसुत्रात्रा । त्र्युयामदस्यन्तनू
 भिः ॥ माकस्योद्धुतकतूयक्षंभुजेमातनूभिः* । माशेपसामातनसा ॥ ८ ॥ (५।५।१५) आनोगंतोरिशदसावरुण
 मित्रवर्हणा । उपेमंचारुमध्यरं* ॥ विश्वस्यहिमंचेतसावरुणमित्रराज्यः । ईशानापिष्यतंधियः ॥ उपनःसुतमार्गतं
 चरुणमित्रद्रागुपः । अस्यसोमस्यपीतये ॥ ९ ॥ (५।५।१६) आमित्रेवरुणेवयंगीभिर्जुहुमोऽअत्रिवत् । निवर्हिपि
 सदतंसोमपीतये ॥ व्रतेनस्योभ्रुवक्षेमाधर्मणायातयज्जना । निवर्हिपि० ॥ मित्रध्वनोवरुणश्चजुपेतांयज्ञमिष्टये । निच
 द्विपिसदतांसोम० ॥ १० ॥ (५।६।१) यदुद्यस्यःपरावतियदवोवर्त्यश्विना । यद्वापुरुषुरुमुजायदुतरिक्षऽआगतं ॥
 इहत्यापुरुभूतमापुरुंदसांसिबिभ्रता । वरस्यायाम्यग्निगूहवेतुविष्टमाभुजे* ॥ ईर्मान्यद्वपुयेवपुश्चकरधस्ययेमधुः । पय

(५।५।१४) पुरुषेतिचतुर्नचस्यसूक्तस्योरुचिर्क्रमित्रावरुणौगायत्री । (५।५।१५) आनोगंतमितिवचस्यसूक्तस्यात्रेयोवाहुवृक्षोमि
 त्रावरुणौगायत्री । (५।५।१६) आमित्रइतिवचस्यसूक्तस्यवाहुवृक्षोमित्रावरुणादुष्णिक् । (५।६।१) यदुद्यस्यइतिदशर्चस्यसूक्तस्या
 त्रेयःपौरोध्विनावनुष्टुप् ।

न्यानाहुपायुगामहारजोसिदीयथः ॥ तदुवागमिनाकुतंविश्वायद्दामनुष्टवै । नानाजातावरेपसासमसेवधुमेयधुः ॥
आयद्वाँस्यारथंतिष्ठद्रघुयदंसदा । परिवामरुपावयोघृणावरंतऽआतपः ॥ ११ ॥ युवोरत्रिंश्विकेततिनरासुस्रेनचे
तसा । घर्मयद्वाँमरेपसंनारसत्यास्त्राभुरण्यति ॥ उग्रोवाँककुहोययिःशृण्वेयामेपुसंतनिः । यद्वाँदंसोभिरश्विनात्रिर्न
रावुवर्तति ॥ मध्वऽकुपुमधूयुवारुद्रासिर्पक्तिपिपुषी । यत्समद्रातिर्पथःपुक्काःपृक्षोभरंतवां ॥ सत्यमिद्वाऽर्दऽअश्वि
नायुधामाहुर्मयोभुवा । तायामन्यामहूतमायामन्नामृल्यत्तमा ॥ इमाब्रह्माणिवर्धनाश्विभ्योसंतुशंतमा । यातक्षा
मरथोऽइवावोचामबृहन्नमः ॥ १२ ॥ (५।६।२) कूष्ठोदेवावश्विनाद्यादिवोर्मनावसू । तच्छूवथोवृषण्वसूऽअत्रि
र्वामाविवासति ॥ कुहृत्याकुहनुश्रुतादिविदेवानारसत्या । कस्मिन्नायतथोजनेकोवाँनदीनांसर्वा ॥ कंयाथिःकंहग
च्छथुःकमच्छोयुजाथेरथं । कस्यब्रह्माणिरण्यथोवयंवामुदमसीष्टये ॥ पौरंचिब्बुदुमुतंपौरपौरायजिन्वथः । यदोगृ
भीततातयेसिंहमिवदुहस्पदे ॥ प्रच्यवानाज्जुजुरुषोवत्रिमत्कनमुचथः । युवायदीकृथःपुनराकर्ममृण्वेयध्वः ॥ १३ ॥
अस्तिहिवाँमिहस्तोतास्मसिवांसंहशिंश्रिये । नृश्रुतंमऽआगतमवोभिर्वाजिनीवसू ॥ कोवाँमद्यपुरुणामावन्नेमर्त्यानां ।
कोविप्रोविमवाहसाकोयज्ञैर्वाजिनीवसू ॥ आवाँरथोरथानांयेष्ठोयात्वश्विना । पुरुचिदस्मयुस्तिरऽआंगूपोमर्त्येष्या ॥

(५।६।२) कूष्ठोदेवावितिदशर्चससूक्तस्यपौरोश्विनावनुष्टुप् ।

शमपुत्रांमधूयुवास्माकमस्तुचकृतिः । अर्वाचीनाविचेतसाविभिः श्येनेवदीयतं ॥ अभिनायद्धकहिचिच्छ्रयातमि
 मेहवै । चस्वीरूयुवांभुजःपुंचंतिसुवांपृचः ॥ १४ ॥ (५।६।३) प्रतिप्रियतंमंरथंपणवसुवाहनं । स्तोतायामभिवि
 नायुपिःस्तोमेनप्रतिभूपतिमाधीममंश्रुतंहवै ॥ अत्यायातमभिनतिरोविचोऽअहंसना । दस्त्राहिरण्यवर्तनीसुपुत्रा
 सिंधुवाहसामाधी ॥ अनोरत्नान्निविध्नतावभिनगच्छंतयुवं । रुद्राहिरण्यवर्तनीजुषाणायजिनीवसूमाधी ॥
 सुभूवांपणवसूरथेवाणीच्याहिता । उतवांककुहोमगःपृक्षःकृणोतिवापुपोमाधी ॥ बोधिन्मनसारथ्यैपिराहवन्
 श्रुता । विभिश्चयवानमभिनानियाथोऽअर्वायाचिनंमाधी ॥ १५ ॥ आर्वांनरामनोयुजोश्वासःपुपितप्सवः ।
 वयोयंहंतुपीतयेसुहसुन्नेभिरभिनमाधी ॥ अभिनावेहगच्छतंनारसत्यामाविषंतं । तिरश्चिदययापरिवर्तितम
 दाभ्यामाधी ॥ अस्मिन्यज्ञेऽअदाभ्याजरितारंशुभस्पती । अवस्युर्मभिनयुवंगणंतमुपभूपथोमाधी ॥ अर्भदु
 पारुशत्पशुराग्निरधाव्युत्थिर्यः । अर्वाजिवांपणवसूरथोदस्त्रावर्मत्योमाधी ॥ १६ ॥ (५।६।४) आर्भात्यग्निरु
 पसामनीकुगुद्विप्राणांदवयावाचोऽअस्थुः । अर्वाचानुरंथ्येहयातंपीपिवांसमभिनार्धमच्छ ॥ नसंस्कृतंप्रमिमीतो
 गमिषांतितनूनमभिनोपस्तुतेह । दिवाभिपित्वेवसागमिषाप्रत्यवर्तिदाशुपेसंभविषा ॥ उतायातंसंगवेप्रातरहोमध्यं
 (५।६।३) प्रतिप्रियतममितनवर्चसूक्त्यात्रेयोवस्युरभिनोपंक्तिः । (५।६।४) आर्भात्यग्निरितिपंचचस्यसूक्त्यभौमोत्रिरग्निनौत्रिष्टुप ।

धामधुर्वामधूयुतासार्कमरतुचकृतिः । अर्वाचीनार्वाचेतसाविभिः रथेनेवदीयतं ॥ अभिनायकृकहिं चिच्छुश्रयातमि
मंहव्यं । धर्वाकृयुवांयुजः पूचंति सुवांयुचः ॥ १४ ॥ (५।६।३) प्रतिप्रियतमं रथं यूपं वसुवाहनं । स्तोतायामभि
नायपुः स्तोमं नमति भूषति माध्याममं श्रुतंहव्यं ॥ अत्यायातमं भिनातिरोविभ्याऽअहंसता । दद्याद्विरप्यवर्तनी सुपुंजा
सिंधुयाहसामाध्वी ० ॥ आनोरक्षानि चिभ्रतावाभिनागच्छंतं युवं । रुद्राद्विरप्यवर्तनी जुषाणायाजिनी वसुमाध्वी ० ॥
सुभूभोवावृषणसुरधुवाणी च्याहिता । उत्तवाककुहोमगाः पुक्षः कृणोति वापुषोमाध्वी ० ॥ योधिर्मनसारथ्ये पुराहंवन्
श्रुता । विभिश्च यवानमभिना नियायोऽअर्दया विनुंमाध्वी ० ॥ १५ ॥ आर्वातरामनोयुजोभ्यासः प्रुति तप्सवः ।
ययोवहंतु प्रीतये सहस्रजेभिरभिनामाध्वी ० ॥ अभिनावेहगच्छतं नासं त्यामाविवेततं । तिरश्चिदयुयापरिवृतिर्यातम

माध्वी ० ॥ असिन्यज्ञेऽअर्दाभ्याजति तारं शुभस्यती । अबुस्युमभिनायुवंगणंतु मुपधूपधोमाध्वी ० ॥ अर्भद्व

६ जिवांयुषण्यसुरयोदसावमर्त्योमाध्वी ० ॥ १६ ॥ (५।६।४) आभात्यमिरु

० नो न्यातं पीपिवांसं मभिनाधुर्ममच्छं ॥ नसं रक्षतं प्रमिमसीतो

विभ्राती । देवीमपसंस्वरावहंतीप्रतिविर्भासोमतिभिर्जरते ॥ एपाजनंदश्रुताबोधयंतीसुगान्पथःकृण्वतीयात्यये । ब्रह्म
 द्रथाबृहतीविश्वमिन्वोपज्योतिर्यच्छत्यग्नेऽअहो ॥ एपागोभिररुणेभिर्युजानास्येवंतीरयिमप्रायुचके । पृथोरदंतीसुवि
 तायदेवीपुरुष्टताविश्वयाराविभांति ॥ एपाव्येनीभवतिद्विवर्हाऽआविष्कृत्वानातुन्वंपुरस्तात् । ऋतस्यपंध्रामन्वेतिस्मा
 धुप्रजानुतीव्रनदिशोमिनाति ॥ एपाशुभ्रानतन्वोविद्वानोर्व्वेवक्षातीदृशयेनोऽअस्यात् । अपुद्मेपुेबाधमानातर्मास्युपा
 दिवोदृष्टिताज्योतिपगात् ॥ एपाप्रतीचोदृष्टिताद्विोनन्योपेवभद्रानिरिणीतेऽअप्सः । व्युर्ध्वतीद्राशुप्रेवायीणिपुन
 र्योतिर्युयतिःपुर्व्वधाकः ॥ २३ ॥ (५।६।९) युंजतेमनऽजतयुंजतेधियोविप्राविप्रस्यबृहतोर्विपृश्चितः । विहोत्रादधेवयु
 नाधेदेकऽहन्महीदेवस्यसवितुःपरिष्टुतिः ॥ विश्वारूपाणिप्रतिमुंचतेकविःप्रासावीज्जद्रंहिपदेचनुपदे । विनाकमख्य
 रसवितायरेण्योनृमयाणमपसोविराजति ॥ यत्प्रयाणमन्यन्यऽइद्युर्देवादेवस्यमहिमानमोजसा । यःपार्थिवान्निवि
 ममेसऽएतशोरजांसिदेवःसवितामहित्वना ॥ उत्थासिसवितुस्त्रीणिरोचनोतसूर्यस्यरश्मिभिःसमुच्यसि । उत्तरा
 त्रीमुभयतःपरीयसऽजतमित्रोभवसिदेवधर्मभिः ॥ उत्तेशिप्रस्रवस्त्वमेकऽइदुतपूपाभवसिदेवयामभिः । उत्तदंवि
 श्वंभुवनंविराजसिश्वावाश्वस्तेसवितुःस्तोममानशे ॥ २४ ॥ (५।६।१०) तत्सवितुर्वृणीमहेवयंदेवस्यभोजनं । श्वे

(५।६।९) युंजतेमनइतिपंचमसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वःसविताजगती । (५।६।१०) तत्सवितुरितिनवचस्यसूक्तस्यावाश्वःसवि-

धंस ॥ धातं भुंक्तुं भगं स्वधीमहि ॥ अस्य हि स्वयं यस्मिन् स विवृतुः कञ्चनप्रियं । नमिनां तिस्रराज्यं ॥ सहिरजानि द्वाष्टये सुवा
 तिसं वित्तमगः । तं भगं चित्रमीमहे ॥ अद्यानो देवसवितः प्रजावत्सावीः सौमगं । परादुष्यमयं सुव ॥ विश्वानि देव
 सवितर्दुरितानि परासुव । यद्भद्रं तद्भद्रासुव ॥ २५ ॥ अनागसोऽअदितये देवस्य सवितुः सुवे । विश्वानामानि धीम
 हि ॥ आविश्वदेव्यं सत्यं तिस्रैर्कुर्यादृणीमहे । सत्यसवं सवितारं ॥ यद्भमेऽजभेऽअहं नीपुरऽएत्यमयुच्छन् । स्वाधी
 द्येयः सवितार ॥ यद्भमायि विश्वानां न्याश्रावयति श्योकेन । प्रचसुयाति सवितारं ॥ २६ ॥ (५।६।११) अच्छा
 यद्वत्तवसं गीर्भिराभिः स्तुहि पुर्जन्यं नमसा विधास । कनिक्कदहृप्रभोजीरदानुरतो दध्यात्योषधीपगमं ॥ विद्वक्षानहं रयुतहं
 तिरक्षसो विश्वं विभायु भुवनं सुहावधात् । जतानागाऽईपते वृष्यावतो यत्पुर्जन्यः स्तनयन्हंति दुष्कृतः ॥ रथीयकशया
 श्वोऽअभि क्षिप्रजा विदूतान् कृणुते वृष्योऽअहं । दूरतिस्त्रिहस्यस्तनधाऽउदीरते यत्पुर्जन्यः कृणुते नृपयै नृनभः ॥ प्रवाता
 वांति पृतयंति विद्युत्तुऽउदोपधीर्जिह्वेते पिन्वते स्वः । इडा विश्वसं भुवनाय जायते यत्पुर्जन्यः पृथिवीरेतु सार्वति ॥ यत्स्य
 तेषु पृथिवी नक्षमीति यत्स्य प्रतेशु फल्गुर्मुरीति । यत्स्य प्रतऽओषधीर्विश्वरूपाः सनः पर्जन्यमहि शर्मयच्छ ॥ २७ ॥ द्विवो
 नो द्वाष्टिमं रतो ररीध्वं प्रपिन्वत वृष्योऽअर्धस्य धाराः । अर्वाङ्घ्रितेन स्तनयिषुने ह्यपोनिषिचक्षसुरः पितानः ॥ अभिक्रंद
 तताय नीआया ज्युष्टम् । (५।६।११) अच्छावदेति दक्षार्चससूक्तमभोमोविः पर्जन्यास्त्रिष्टुप् द्वितीयादिविस्त्रो जगत्सो न वन्यगुष्टम् ।

स्तनयुगार्भमाधाऽजदन्वतापरिदीयारथेन । दत्तिसु कर्षुं विधितुं न्यंच समामभवत्तद्वतानपादाः ॥ महातंकोशमुदच्चा नि
 पिचस्यदंतांकल्याविधिताः पुरस्तात् । धतेनद्यावापृथिवीव्युं धिसुप्रपाणं भवत्पद्मभ्यः ॥ यत्पर्जन्युकनिःकदस्तनय
 न्हंसिदुच्छ्रुतः । प्रतीदधिभ्यमोदतेयत्किंचपृथिव्यामधि ॥ अवर्षावर्षमुदपूर्यभाया कर्धन्या न्यत्येतवाऽव । अर्जाजिन
 ऽओषधीर्भोजनयुकमतमृजाभ्यो विदोमनीषां ॥ २८ ॥ (५।६।१२) वळिरथापर्वतानां खिद्रं विभर्षिपृथिवि ।
 प्रयाभूमिं प्रवत्यतिमृह्णाजिनोपिमहिनि ॥ स्तोमांसस्त्वाविचारिणिप्रतिष्टोभं त्यक्तुभिः । प्रयावाज्जनहर्षतंपुरुमस्यस्यर्जु
 नि ॥ हृह्णाचिद्यावनस्पतींश्चमयादर्धव्योजसा । यत्तेऽअभ्रस्यविद्युतोदिवोवर्षतिबृष्टयः ॥ २९ ॥ (परिशिष्टं ॥
 वर्षतुतेविभवारिद्विवोऽअभ्रस्यविद्युतः । रोहंतुसर्वबीजान्यवंब्रह्माद्विषोजहि ॥) (५।६।१३) प्रसन्नार्जेबृहद्वर्चा
 गभीरंब्रह्मप्रियंववरुणायश्चतायं । वियोजयानंशमिमेवचर्मोपस्तिरेपृथिवीसूर्याय ॥ वर्तेपृथ्वीतरिक्षंततानवाज्जमर्वत्सु
 पयऽज्जस्त्रियासु । हरसुकर्तुवरुणोऽअप्स्वश्रिंशद्विसूर्यमदधात्सोममदौ ॥ नीचीनं वारुवरुणः कर्षधंप्रसंसर्जरोदंसीऽ
 अंतरिक्षं । तेनविश्वस्यभुवनस्यराजायवूनबृष्टिव्युनत्तिभूमं ॥ जनत्तिभूमिंपृथिवीमुतद्यायदादुग्धंवरुणोवह्यादित् ।
 समभ्येर्णयसत्पर्वतासस्तविषीयंतः श्रधयंतवीराः ॥ इमामव्यासुरस्यश्रुतस्यमर्हीमायांवरुणस्यप्रवोचं । मानेनेवतस्थि

(५।६।१२) वळिरथेतितृचस्यसूक्तस्यभौमोविःपृथिव्यवृष्टिपृ । (५।६।१३) प्रसन्नार्जहृत्पृचस्यसूक्तस्यभौमोत्रिवरुणविष्टिपृ ।

वाँऽ३ त रक्षेदियोममेष्टुधिर्यस्यैष ॥ ३० ॥ इमामनुकवितमस्यमायांमर्हीद्वेयस्त्वनाक्रिरादधर्ष । एकंयदुद्भानपुणंत्ये
नरिसिंचतीर्यनयःसमुद्रं ॥ अयम्यैवरुणमिन्द्र्यंवासस्त्रांयवासदुमिक्कातरंवा । वेशंयानित्यैवरुणारणंयूपत्सीमार्ग
श्चक्रमाशिश्रयस्तत् ॥ कित्वासोयद्रिरिपुर्नदीविवद्वाधासत्यमतयन्नविभ्र । सव्याताविव्यशिशिधिरवेद्याधातेस्यामव
रुणप्रियासः ॥ ३१ ॥ (५।६।१४) इन्द्राग्नीयमवधऽइभावाजेषुमर्त्य । इडाचित्सप्रभेदतिद्यन्नावाणीरिवजितः ॥
यापुतनासुदृष्टायावाजेषुश्रवाय्या । यापंचचर्पणीरर्भोद्वाग्नीताहंयामहे ॥ तयोरिदमवृज्यवस्त्रिमाद्विद्युन्मयो
नोः । प्रतिद्वृणागभरत्योर्गवधृन्नमऽप्यते ॥ ताधामपेरधानामिन्द्राग्नीहंयामहे । पतीतुरस्सराधसोविद्वांसानिर्विणस्त
मा ॥ तापुधंतवानुधून्मर्तायदेवाधृत्भा । अर्हताचित्पुरोदधेदेवदेवावर्धते ॥ एवेन्द्राग्निभ्यामहाविह्वयंशूर्यधृतंनपू
तमद्भिभिः । तासरिपुश्रयोवहद्वयिगुणत्सुदिधृतमिर्विगुणत्सुदिधृतं ॥ ३२ ॥ (५।६।१५) प्रयोमुहेमतयोपंतविष्ण
धेमरत्वंतगिरिजाऽर्ध्वयामरत् ॥ प्रशर्धायप्रयज्यवेसुस्त्रादयेतवसेभंददिष्टयेधुनिन्नतायशवसे ॥ प्रयेजातामहिनायेच
नुस्त्वयंप्रविभ्रानाभ्रवतऽप्ययामरत् ॥ कत्वातद्वोमरुतोनाधुपुशवोद्वानामुहातदधुमधृष्टासोनाद्रयः ॥ प्रयेद्विवोवृह

(५।६।१४) इन्द्राग्नीयमविष्यवस्यसूक्तस्येन्द्राग्निपुण्यंअन्ताधिरादधर्षा । (५।६।१५) प्रयोमहाइतिनवर्चस्यसूक्तस्याग्नेयएवयामर
न्मरुतोऽविजगती ।

॥ इति रं गिरा गृह्णन्तः सन्त्युपयामरत् ॥ नयेषामिरीसपस्युदरेऽर्वाऽअप्रयोनस्वाधेयुतः प्रस्युद्रासोऽधुनानि ॥
 ॥ अथ क्रमं गृह्णन्ति रं रुद्रमः स गानस्तरसदसं उपयामरत् ॥ यदा शुक्रमना स्यादधिष्णुभिर्विष्वधसोऽधिमादिति
 रं प्रोचुभिः ॥ स्योनयो मया प्रजयुष्टपत्यो ययिस्त्रिषुऽप्ययामरत् ॥ येनासहैतुऽङ्गजतखरोच्चिपुः सारं रमानो हिर
 वयसां पुषासं दुष्मिणः ॥ ३३ ॥ अपारो यो महिमा पृथ्वराय सत्यं यवो यत्वे ययामरत् ॥ स्थातरि हि प्रसिती
 रं रं गिरा गृह्णन्ति रं रुद्रमः स गानस्तरसदसं उपयामरत् ॥ यदा शुक्रमना स्यादधिष्णुभिर्विष्वधसोऽधिमादिति
 रं प्रोचुभिः ॥ स्योनयो मया प्रजयुष्टपत्यो ययिस्त्रिषुऽप्ययामरत् ॥ येनासहैतुऽङ्गजतखरोच्चिपुः सारं रमानो हिर
 वयसां पुषासं दुष्मिणः ॥ ३३ ॥ अपारो यो महिमा पृथ्वराय सत्यं यवो यत्वे ययामरत् ॥ स्थातरि हि प्रसिती
 रं रं गिरा गृह्णन्ति रं रुद्रमः स गानस्तरसदसं उपयामरत् ॥ यदा शुक्रमना स्यादधिष्णुभिर्विष्वधसोऽधिमादिति
 रं प्रोचुभिः ॥ स्योनयो मया प्रजयुष्टपत्यो ययिस्त्रिषुऽप्ययामरत् ॥ येनासहैतुऽङ्गजतखरोच्चिपुः सारं रमानो हिर
 वयसां पुषासं दुष्मिणः ॥ ३३ ॥ अपारो यो महिमा पृथ्वराय सत्यं यवो यत्वे ययामरत् ॥ स्थातरि हि प्रसिती

पर्यधेऽलुहसीमनश्चतुर्थांशं ॥ १ ॥ आदित्यवर्णतपसोधिजातोवनस्पतिसवधृक्षोधचिह्नः । तस्म्यफलांनितपुसातुं
दंतुमायांतरायाश्चजात्याऽअलुहमीः ॥ उपंतुमादेवसखःकीर्तिश्चमणिनासह । प्रादुर्भूतोस्मिराष्टेस्मिन्कीर्तिर्मुद्दिददातुं
मे ॥ धुरिपुसासामलांशेष्टामलुहमीनांशयाम्भ्यहं । अर्धतिमसमुद्भिच्चसर्वाणिर्णुदमेगृहात् ॥ गंधहारादुराध्वर्णानित्यपु
ष्टांकरीपिणी । ईश्वरसर्वभूतानांतामिहोपहृयेश्वर्यं ॥ मनसःकाममाकूतवाचःसुखमदीमहि । पुद्गलांरूपमज्ञस्यम
यिश्चरीःश्रवणायशः ॥ २ ॥ कर्दमेनप्रजाभूतामयिसंभवकर्दम । श्रियंवाचसर्वमकुलमातरपद्ममालिनीं ॥ आपृथ्वजंतु
स्त्रिभयानिचिह्नांतवसंमेगृहे । निचिद्वर्गमातरश्रियंवासर्वमकुले ॥ आद्रांपृथ्वीकारिणीपृष्टिसवर्णीहेममालिनीं । सूर्यांहि
रणमर्षीलक्ष्मीजातवेदोमऽआवह ॥ आद्रांयुःकरिणीयाष्टिपुंगलापद्ममालिनीं । चंद्रांहिरण्यमर्षीलक्ष्मीजातवेदोमऽआव
ह ॥ सांमऽआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं । यस्यांहिरण्यप्रभृतंगावोद्रासोभयान्विद्वेद्युगुरुपानुहं ॥ ३ ॥ यःशु
चिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादान्यमन्यहं । सूक्तंपुचदशचुचश्रीकामःसततंजपेत् ॥ पुद्गलानेपद्मऽङ्कुरपद्माक्षीपद्मसंभवे ।
तन्मेभुजसिपद्माक्षीयेनसौख्यंलभाम्यहं ॥ अश्वदायीगोदायीधनदायीमहाधने । धनंमेजुपतांदेविसर्वकामांश्चदेहिमे ॥
पद्मानेपद्मविपद्मपुत्रेपद्मप्रियेपद्मदलायताक्षी । विश्वप्रियेविश्वमनोनुकलेत्वत्पादपद्ममयिसंनिधत्स्व ॥ पुत्रपौत्रध
नंयुन्यंहुस्त्वय्यादिगुयेरथं । पुद्गलानांभवसीमाताऽआयुष्मंतं करोतुमे ॥ धनमग्निधनंवायुधनंसूयधनंवसुः । धनमिंद्रोवृ

ह्रस्वतिर्वर्णधनमस्तुते ॥ वेनतेयसोमंपिवसोमंपिवतुवज्रहा । सोमंधनस्यसोमिनोमह्यं ददातुसोमिनः ॥ नक्रोधो न
 चमात्सयन्नलोभोनाशुभामतिः । भवतिक्वत्पुण्यानां भुक्तानां श्रीसूक्तं जपेत् ॥ सरसिजनि लये सरोजहस्ते धवलतरां
 शुक्रगंधमादयशोभे । भगवति हरि वल्लभे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्रसीद मह्यं ॥ विष्णु पूर्णक्षमां देवीं माधवीं माधवप्रि
 यां । लक्ष्मीं प्रियसखां देवीं नमाम्यच्युतवल्लभां ॥ महालक्ष्मी च विद्महे विष्णु पूर्णक्षी च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्रचोदयात् ॥
 श्रीवर्चस्युमायुष्युसारो न्यमा विधा न्यो भमानं महीयते । धान्यं धनं पुशुं बहु पुत्रलाभं शतसैव त्सुरं दीर्घमायुः ॥ ४ ॥
 इति परिशिष्टं ॥ ६ ॥ (६।१।१) त्वंह्यग्ने प्रथमो मनोतास्याधियोऽअभयो दस्स होता । त्वंसीं वृषन्न कृणो दुष्टरीतु
 सद्यो विभ्वस्यै सहसै सहस्यै ॥ अथाहोतान्यसीदो यजिया निल्स्पदऽइष्यन्ती ज्युः सन् । तं त्वानरः प्रथमं दैवयंतो महोराये
 चित्तयत्तोऽअनुगमन् ॥ द्युते वयंतं बहुभिर्वसव्यै इत्ये रयिं जागवांसोऽअनुगमन् । रुशंतमग्निं ददूतं बहंतं वपायंतं विभ्वहा
 दीदृयांसं ॥ पुदं देवस्य नमसा वयंतः श्रवस्य वः शर्वऽआपन्नमृकं । नामानि चिदधिरेयुः क्षियानि भद्रायां तैरणयंतं संह
 दौ ॥ त्वां यर्धति क्षितयः पृथिव्यां त्वां रायऽज्जभयां सो जनानां । त्वं ज्ञाता तरणो चेत्यो भूः पिता माता सदृमिन्मानुषाणां
 ॥ ६५ ॥ सपर्येष्युः सप्रियो विश्वं शुचिर्होता भद्रो निर्धसा द्वायजीयान् । तं त्वां वयं दमऽआदीदृयांसु मुपजुवाधो नमसा

भारद्वाजोपेष्टे महालेप छनुयाकाः । (६।१।१) त्वंह्यग्ने इति त्रयोदशार्चस्य सूक्तस्य चार्हस्य लोभरद्वाजोभिः क्षिष्टम् ।

सदेम ॥ तत्त्व वृषंस्तथोर्ध्वं नव्यममेसुसुत्रायवडईमहेद्वयंतः । त्वां वशाऽऽनयोदीर्घानोद्विचोऽर्धमेवृहतारोचुर्नेन ॥
विशक्रविंविशयतिंशध्वतीनां नितोक्षेन्यपृषमं चर्षणीनां । प्रेतीपणिमिषयंतं पावकं राजनं तमग्निं यजतं रथीणां ॥ सोऽर्ध
मडईजेयशुभेयमर्तुं यस्तुऽअनं दुस्मिधाहुव्यदातिं । यऽआहुतिं पतिरेद्वानमोभिविश्वेत्सवामादधतुत्वेतः ॥ अस्मा
डजतेमहिमहेद्विधेमुनसोभिरमेसुभिधेतहुव्यः । धेदीसुनोसहसोगोभिर्गुण्येरातेभद्रायांसुमतावतेम ॥ आयस्तुतं धुरोद
सीविभासाश्रवोभिश्चश्रवस्तुस्तर्जः । वृहद्विर्वाजेऽस्य विरेभिरस्तेवद्विद्वेमेवितुरं विभाहि ॥ नृवदंसोसदुमिर्द्धेष्टस्ते
भरितोकायुतनयापुम्वः । पूर्वसिर्वोवृहतीरारेऽर्धयाऽअस्तेभद्रासांश्रवसानिसेतु ॥ पुरुषयमेपुरुषात्वायावसूनिरा
जन्वुस्तर्ततेऽअदयां । पुरुणिहितेपुरुवारसंत्यमेवसुविधितेराजनिर्त्वे ॥ ३६ ॥ इति चतुर्थोऽष्टके चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४॥
अष्टाविंशत्याध्याये वर्णा. ३६ सूक्तानि २६ अक्ष. १७७ ॥ त्याग ॥ मित्रावरुणाभ्या. ५० अश्विभ्या. ४८ उपस. १६ सवित्र.
१४ वर्ज्याये. १० दृषिष्या. ३ वरुणाये. ८ दंदाग्निभ्यां. ६ मरुज्य. ९ अग्नय. १३ ॥ इति चतुर्थे चतुर्थः ॥
त्यं होकादशानुष्टुभं शक्यतममेऽष्टौ यथाहोतुर्वैश्वसं प्रनव्यसामूर्धानं वैश्वानरीयं हिदिज्जगत्वंतं पृक्षस्यां त्यात्रिष्टु
वहश्चपुरीषोद्विपदांतं यजस्वपणमर्थ्यत्वादिश्वाघ्राय आनुष्टुभं शक्यतमिमममूर्ध्वकोनां पीतहव्यः ऋषिर्वाजागतां मा

मदशर्यास्तर्तयापंचदर्योनाप्रयोपव्यतिनाकर्षनुष्टुब्धहत्याउपांत्येत्त्वमग्नेष्टाचत्वारिंशद्वायव्यधर्मानाद्यापथी

धंयसपिदपनुष्टुर्धनिष्टुर्धृचंते ॥ १ ॥

॥

॥

॥

॥

॥ हरिःओम् ॥ (६।१।२) त्वंहिंसतृचद्यदोमोभिन्नोनपत्यसं । त्वयिचर्पणेश्रयोवसोपुष्टिनपुष्यसि ॥ त्वांहिष्मा
व्युपपायोपुज्ञोभिर्गाभिंरिळंत । त्वांवाजीयात्यपृकोरज्जरवृत्रिभ्यर्चपणिः ॥ सज्जोपस्वयादिवोनरौयुज्ञस्यक्रेतुमिधते ।
यज्जस्यानूपोजनःसुभ्रायुर्जुहोऽअभ्युरे ॥ क्रयुद्यत्तेसुदानंयधियामतःशुद्धमते । जूतीपयुष्टतोद्वियोद्विपोऽअंहोनत
रति ॥ सुमिधायस्तुऽआहुतिनिधितिमत्युनिदात् । ययावंतंसपुष्यतिक्षयमग्नेशतायुषं ॥ १ ॥ त्वेपत्तेधूमऽनृष्यति
ध्रुपिषन्मृषऽआतंतः । सूर्येनहिष्टतात्वंश्रुपापायकरोचंसं ॥ अग्नाद्विद्विस्वीज्योसिम्रियोनोऽअतिथिः । रूप्यःपुरी
यजुषःसुनुर्गन्धयुष्यः ॥ कल्पादिद्रोणेऽअज्यसेमैवाजीनकृत्यः । परिजमेवस्यधागयोत्योनह्वार्यःशिष्टः ॥ त्वंत्या
धिदध्युतामोपशुर्नयवंसं । धामाद्व्यसेऽअजरवनापृथ्वितिनिर्कसः ॥ वेष्टिष्ठंररीयुतामग्नेहोतादमेधिषां । समुधोवि
दपतेष्टुजुपस्यद्व्यसंगिरः ॥ अच्छानोमित्रमहोदेवदुवानग्नेवोचःसुमतिरोदस्योः । वीहिस्वस्तिष्ठिष्ठितिद्वियोनृद्धि
(६।१।२) त्वंहिंशेवपिद्विस्वकाद्वार्यस्यसूक्तस्यार्हस्पत्योभरद्वाजोऽभिस्त्वुपंताद्यापथी ।

स्यचिच्छ्रयपरपूर्याणि ॥ वृद्धाहिंसृतोऽस्यघ्नसदाचुकेऽग्निर्जुनपाज्मार्थं । सत्त्वंनऽकृजसनुऽकृजधाराजैवजरे
 धुकेक्षेप्यतः+ ॥ नितितिक्षियोवाणमन्नमत्तिवायुर्नराष्ट्रयत्येत्कून् । तुर्यामयस्तऽआदिशामरातीरत्योनहुतःपततः
 परिहृत+ ॥ ५ ॥ आसूयोनभानुमन्त्रिकरश्चेततंयरोदसीविभासा । चित्रोनयत्परितमांस्त्यक्तःशोचिप्रापत्तन्नाशिजो
 नदीयन् ॥ तदाहिमंद्रतममकशोकेष्वधुमहेमहिनुःश्रोप्यमे । इद्रंनत्याश्वसादेवतावायुपुणंतिराधस्तानृतमाः ॥ नूनो
 ऽअग्नेधुकेभिःस्वस्तिवेपिरायःप्रथिभिःपर्यहः । तासरिभ्योगुणतेरसिसन्नमदेमशतहिमाःसुवीराः ॥ ६ ॥ (६।१।५)
 हुवेवःसनुंसहस्रायानुमद्रोषवाचंमत्तिभिर्यविष्ठं । यऽइन्द्रातिद्रविणानिप्रचेताविश्ववारणिपुरुवारोऽअधुक्+ ॥ त्वे
 वसूनिपुर्वणीकहोतद्रोपावस्तोरेरिरेयुज्ञियासः । क्षामेवविश्वाभुवनानिन्यस्मिन्संसर्भगानिदधिरपावके+ ॥ त्वंविभ्रु
 प्रदिवःसीदऽआसुक्त्वाग्धीरभयोवार्थाणां । अतऽइनोपिविधतेचिकित्वाव्यानुपगजातवेदोवसूनि ॥ योनःसनुत्यो
 ऽअभिदासदग्नेयोऽअंतरोमित्रमहोवनुप्यात् । तमजरेभिर्धुभिस्तवस्वैस्तपातपिष्ठतपस्तातपस्यान् ॥ यस्तेयज्ञेनसुमि
 धायऽउक्थैर्कोभिःसूनोसहस्रोददाशत् । समत्येव्यमृतपचेतारायाह्यन्नेनश्रवसाविभाति ॥ सतत्कुधीपितस्त्वयमग्ने
 स्पृधोवाधस्वसहसासहस्यान् । यच्छस्वसेधुभिरकोवचोभित्तजुपस्वजरितुर्घोषिमन्म ॥ अत्रयामतंकाममग्नेतयोतीऽ

अथामरपिरेयिवःसुवीरं । अथामवाजमभिवाज्यतोऽथामर्द्यममजरते ॥ ७ ॥ (६।१।६) प्रनव्यंसासहसःसूनुम
 च्छायेनेर्गातुमयऽइच्छमानः । वृश्चदंनंष्टुण्यमंरुतंवीतीहोतारंदिव्यंजिगति ॥ सःश्वितानस्तन्यतूरोचनस्थाऽ
 अजरेभिर्नानिदद्विर्यविधः । यःपायकःपुरुतमःपुरुणिपुषून्यन्निरनुयातिभर्वन् ॥ धितेविप्यवातज्जलासोऽअग्नेभामा
 सःशुचेशुचयश्चरति । तद्विप्यक्षासोद्विषानवग्यावनावन्तिपुपुतारुजंतः ॥ येतेशुक्रासःशुचयःशुचिष्मःक्षावपंतिवि
 पितसोऽअर्थाः । अर्धञ्चमस्तऽउर्वेयाविभातियातयमानोऽअधिसानुपृश्नेः ॥ अर्धजिह्वापापतीतिपपुष्णोऽगोपुपुषो
 नानानिःसृजाना । शूरस्त्वमसितिःक्षान्तिरयेदुर्वर्तुभिर्मोदयतेवनानि ॥ आभानुनापार्थियानिप्रयांसिमुहस्तोदस्वधु
 पताततंध । सर्वाधत्वापभुयासहोभिःस्पृधोवनप्यन्यनुपोनिजूर्वं ॥ सचित्रचित्रचितयंतमस्मच्चित्रक्षत्रचित्ततमंययो
 धां । चंद्ररपिपुरुषीरंघृतंचंद्रचंद्राभिर्गुणैर्युयस्व ॥ ८ ॥ (६।१।७) मूर्धार्नैद्विषोऽअरतिष्टाद्विषयैश्चानुरमतऽ
 आज्ञातमग्निं । कुपिस्त्व्याजमतिधुिजनानामासवापात्रंजनयंतद्देवाः ॥ नाभियुशानांसदंनंरयीणांमुहामाहुवमभि
 संनयंत । दैश्वानुरर्यमध्वराणांयुजस्यैकुंजनयंतद्देवाः ॥ त्वद्विप्रोजायतेवाज्यध्वेत्त्वद्वीरासोऽअभिमातिपाहः ।
 वैश्वानुरत्वमस्मासुधेद्विपसीनिराजन्स्पृहयाप्याणि ॥ त्वांविश्वेऽअमृतजायमानुंविशुनद्देवाऽअभिसंनयंते । तयुक्रतु
 (६।१।६) प्रनव्यसेतिसमर्चस्सूक्तसमरदाजोऽमिक्षिष्टुः ॥ (६।१।७) मूर्धानमिति समर्चस्सूक्तसवाहंस्पत्योवैश्वानरक्षिष्टुयत्तेद्वेजागतौ ।

भिरमृतत्वमाधुन्यैश्वर्यानुरयत्प्रचोरदीदिः ॥ वैश्वरानरतवृत्तानिब्रूतानिमहान्यन्नेनकिरादधर्ष । यज्जार्धमानःपुत्रोरुप
 स्थेधिदःक्रेतुंयुनुनेष्यहो ॥ वैश्वरानरस्थविमितानिचक्षसासानूनिद्विोऽअमृतस्थकेतुना । तस्येदुविश्वभुवनार्धिमूर्ध
 न्यिद्यपाऽइयररुहुःससधियुहः ॥ यियोरजांस्थमिमीतसुक्नुवंश्वानुरोविद्विरोरौचुनाकविः । परियोविश्वभुर्वनानिप
 मधेदब्धोगोपाऽअमृतस्वरक्षितान् ॥ ९ ॥ (६।१।८) पृक्षसृष्ट्योऽअरुपस्सुनूसहःप्रनुवोचंविदध्याज्ञातवैदसः ।
 वैश्वानुरायमृतिर्नव्यसीशुचिःसोमऽइवपवतेचारुर्गर्भे ॥ सजायमानःपरमेव्योमनिब्रूतान्यग्निर्भूतपाऽअरक्षत । व्यं१
 तरिक्षममिमीतसुक्नुवंश्वानुरोमहिनानाकमस्पृशत् ॥ व्यस्तश्चाद्रोदसीमित्रोऽअद्भुतोतर्वावैदकृणोज्योतिप्रातमः ।
 विचर्मणीवधिपणोऽअवर्तयद्वैश्वानुरोविश्वमधत्तवृष्यं ॥ अपामुपस्थेमहिपाऽअगृभ्णातुविशोरानुमुपतरशुऽऋमि
 र्धं । आदूतोऽअग्निर्मभरद्विषस्वतोवैश्वानुरमंतरिश्वपरावतः ॥ द्युगेयुगेविद्व्यंगणज्योमेरुयिचुशसंधेहिनव्यसी ।
 पृथेवराजज्ञयर्धंसमजरनीचानिद्वैश्वनिनूनतेजसा ॥ अस्माकमग्नेमुपवत्सुधारयानामिक्षत्रमजरंसुवीर्यं । द्युयंजयेम
 शानिंसहृक्षिणुंवैश्वानुरवाजमभेतयोतिभिः ॥ अदब्धेभिस्तवंगोपाभिरिष्टेस्माकपाहिन्निपथस्यसूरीन् । रक्षाचनोदुदु

(६।१।८) पृक्षस्येति सप्तम्यस्य सूक्ष्मभरद्वाजो वैश्वानरो मित्रजगत्पत्या विष्टुप् ।

पांशधौऽअग्नेर्वशानरप्रचतारीःस्त्वानः ॥ १० ॥ (६।१।९) अहश्चकृष्णमहुरजुनंचाविवर्तेतुरजसीवेद्याभिः । वै
 भ्यानुरोजायमानोनराजावर्तितृज्योतिषाग्निस्तमांसि ॥ नाहंतंतुनविजानान्भ्योतंनयंवर्धयंतिसमरेतमानाः । कस्यस्वि
 र्युन्नऽइहवक्त्रयानिपुरोवद्रात्यवरेणपुत्रा ॥ सऽइत्तंतुसविजानात्योतंसवक्त्रयान्युतयार्धदाति । यऽइच्चिकेतद्रभृत
 स्यगोपाऽअवक्षरन्पुरोऽअन्येनपश्यन् ॥ अयंहोताप्रथमःपश्यतेमसिदंज्योतिरमृतमल्यु । अयंसजज्ञेभुयऽआनिपु
 त्तोमर्त्यस्तन्याइवर्धमानः ॥ भुवंज्योतिर्निहितंइत्येकमनोजायिषुपुतयस्त्युतः । विभ्वेदेवाःसमनसःसर्केताऽएकक्रतु
 न्मभिविधंतिसाधु ॥ विमेकर्णापतयतोविचक्षुर्वाइदंज्योतिर्दयुऽआहितंयत् । विमेमनश्चरतिदूरऽआधीःकिंस्विह
 द्यामुकिमुन्मनिष्ये ॥ विभ्वेदेवाऽअनमस्यन्मिथानास्त्वामम्रेतमसितस्थिवांसं । वैभ्यानुरोवततुनोमर्त्योवततवे
 नः ॥ ११ ॥ (६।१।१०) पुरोवोमंद्रदिव्यंसुष्टुकिप्रयतिपुत्रोऽअग्निमभ्युरदाधिध्वं । पुरऽजुक्त्रधेभिःसहिनोविभावा
 स्त्वभ्युराकरतिजातवेदाः ॥ तमुद्युमःपुर्वणीकहोतुरम्रेऽअग्निभिर्भर्तुपऽइधानः । स्तोमंयमस्मैममतेवशुपपुतनशुचिमेत
 यःपवंते ॥ प्रीपायुसःश्रवसामर्त्येपुयोऽअग्नयेद्द्राशविमऽज्वयैः । चित्राभिस्तमतिभिश्चित्रशोचिर्ध्वजस्यसातागोमतो

(६।१।९) अहश्चकृष्णमितसप्तर्चससूक्तसमरद्वाजोवैभ्यानरोमिषिष्टुप् । (६।१।१०) पुरोवइतिसप्तर्चससूक्तसमरद्वाजोमिषि
 शुक्लताद्विपदाविराट् ।

दधाति ॥ आयःपुप्रैजायमानऽज्वर्वादुरेधाभासाकृष्णाध्वा । अर्धबहुचित्तमऽऊर्ध्वायास्तिरःशोचिपाददशोपाव
 कः⁺ ॥ नूर्नश्चित्रं पुंरुवाजाभिरुतीऽअग्नेरयिभयवन्धश्चधेहि । येराधमाश्रवसाचालुन्यान्तसुवीर्यभिश्चाभिसंतिजना
 न् ॥ इमंयज्ञं चनोधाऽअग्नऽज्जगन्मृतंऽआसानोर्जुहतेहविष्मान् । भुरक्षाजेषुदधिपेसुयुक्तिमवीर्यार्जस्यगन्धस्यस्रातो⁺ ॥
 विद्वेषांसीनुहिवर्धयेल्लामदेमशतहिंमाःसुवीराः ॥ १२ ॥ (६।१।११) यज्ञस्वहोतरिपुतोयर्जीयानमेवाधोमरुतां
 नमयुक्ति । आनोमिन्नावरणानासत्याद्यावाहोनायपृथिवीवर्षुत्याः ॥ स्वहोतामुद्रतमोनोऽअधुगंतद्वेयोविदधामस्य
 यु । प्राक्कयाजुह्वाध्वहिरासाग्नेयजस्वतन्वं⁺ तवस्वा⁺ ॥ धन्याचिद्धित्वेधिपणावष्टिप्रदेवान्जन्मगुणतेयजन्ध्वै । दे
 विष्टोऽअंगिरसायद्धविप्रोमधुचुह्वंदोभनतिरेभऽइष्टौ⁺ ॥ अर्दिद्युतस्वपाकोविभावाग्नेयजस्वरोदसीऽजुरुची । आयुं
 नयनमसारातहव्याऽअंजतिसुप्रयसंपंचजनाः ॥ वृंजेह्यजमसावहिरावयामिस्त्रभयतवतीसुयुक्तिः । अभ्यक्षिसम्रास
 दनेपृथिव्याऽअश्रायियुजःसूर्येनचक्षुः ॥ दृशस्वानःपुर्वणीकहोतद्वेभिरग्नेऽअग्निभिरिधानः । रायःसूनोसहसोवाव
 स्नानाऽअतिवसेमवृजनेनाहं ॥ १३ ॥ (६।१।१२) मध्येहोतादुरोणेवाहिणोराळमिस्तोदस्यरोदसीयजन्ध्वै । अयं
 ससुनुःसहसऽकृतावादूरात्सुर्योनेशोचिपाततान ॥ आयस्मिन्त्वस्वपाकेयजन्मयक्षंद्राजन्तसर्वतातेषुनुधौः । त्रिपय

(६।१।११) यजस्वहोतरिपिपळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निविष्टुप् । (६।१।१२) मध्येहोतेपिपळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोऽग्निविष्टुप् ।

स्वस्ततुर्योनजं ह्येष्टव्यामुषानिमानुष्णयजं ये ॥ तेजिष्ठा यस्या रतिर्वनेरादृतो दोऽअव्ययवृधसानोऽअर्घीत् । अद्रोषो
 नद्रचित्तार्थे तत्तिस्मन्नमत्योर्वोऽओषधीषु ॥ सात्मा कं भिरेत रीनशूरे रमिष्टवेदमुऽआज्ञातवर्धाः । द्वंद्वो वृन्वन्कृतवाना
 यो यः सितेर्वज्रा ययि युद्धैः⁺ ॥ अथ सात्यपनयंति भासो यथा यत्तत्क्षदनुयाति पृथ्वी । सुद्यो यस्तु द्रो विवि तो धर्षी यानु
 णो न ज्ञातुरति धन्यराट् ॥ सत्यं नोऽअर्घुं क्षिद्या विभ्यो भिरदोऽअग्नि भिरिधानः । वेपिरा यो यिया सिदुच्छुना मर्दमशु
 तर्हि माः सुवीराः ॥ १४ ॥ (६।१।१३) त्वद्विश्वासु भगुसां भगान्यघ्रे विर्यंति वनिनो नवयाः । श्रुष्टीरु यिर्या जोषु नृप
 यं द्विपोष्टिरीद्व्यो रीतिरपां⁺ ॥ त्वं भगो नोऽआहिरक्ष मिषे परं रमे वक्षयसि दुस्सर्वर्चाः । अघ्नो मित्रो न बृहत्तऽअकृतस्यासि
 क्षत्तायामस्य देवभूरैः ॥ ससर्पातिः शपसा हंति युजमघ्रे विप्रो विपुणे भंति वाजं । यंत्यं प्रचेतऽअकृतजातराया सुजोषु न प्ज्वा
 पांति नोपि ॥ यत्तं सूक्तो सहसो गीभिर्लुक् धर्म्यं जेमत्तो निदिशति वेद्यानं द् । विश्वं स देव प्रतियारममेधुत्ते धान्यं^१ पत्यं ते वस
 न्दधैः^० ॥ तानृभ्यऽआसींश्च युसासु वीराग्ने सुक्तो सहसः पृथ्व्यसेधाः । कृणोपियच्छवसाभूरिपृथ्वो वयो वृकायारये जसु
 रये ॥ युष्मासुक्तो सहसो नो विहायाऽअग्ने लोकतनयं याजिनो दाः । विश्वाभिर्गाभि रभिपतिर्मदद्यां मर्दमशु तर्हि माः
 सुवीराः ॥ १५ ॥ (६।१।१४) अन्नायो मर्त्यो दुयो धियं ज्जोषधीतिभिः । भस्त्रुप प्रपृच्यऽइदं वृतीतावसे ॥

(६।१।१३) त्वद्विश्वातिपत्कन्तससूक्तसमरद्धाजोऽग्निधिष्टुप । (६।१।१४) अन्नायदतिपत्कन्तससूक्तसमरद्धाजोऽग्निरनुष्टुपन्तलाशकरी ।

ऽअग्निरिद्धिप्रचेताऽअग्निर्वेषस्तमऽऋषिः । अग्निहोतारमीळतेयज्ञेपुमनुषोविशः ॥ नानाह्यं शुभ्रवसेस्पृधितेरायो
 ऽअर्थः । तूर्वतोदस्तुमायवोव्रतःसीधंतोऽअव्रतं ॥ अग्निरप्सामृतीषह्वीरंदातिसर्पति । यस्यन्नसंतिसर्वसः
 संवक्षिन्नन्नयोभिया ॥ अग्निर्हि विघ्नानां निदोद्रेवोमर्तमुरुच्यति । सहावायस्यावृत्तोरयिर्वाजेष्ववृतः ॥ अच्छानोमि
 न्नमहोदेवद्वेवानभेवोचःसुमतिरोदस्थोः । वीहिस्त्रस्तिसुंक्षितिंदिवोनद्धिपोऽअंहांसिदुरितातरेमतातरेमतवार्यसातरे
 म ॥ १६ ॥ (६।१।१५) इममध्वोऽअतिथिमुपबुधंविश्वासांविशांपतिर्मृजसेगिरा । वेतीद्विवोजनुपाकश्चिदाशु
 च्चिज्योमिदंतिगर्भोयदच्युतं ॥ मिन्नंनयंसुधितंभृगवोदधुयनस्पतावीज्यमर्ध्वशोचिपं । सत्वंसुप्रीतोवीतहव्येऽअहु
 तप्रशस्तिभिर्महयसेदिवेदिवे ॥ सत्वंदक्षस्याष्टकोवृधोभूर्यःपरस्यांतरस्यतरणः । रायःसुनोसहसोमत्यव्याहुदिंयच्छ
 वीतहव्यायसप्रथोभरद्वाजायसप्रथः ॥ द्युतानंवोऽअतिथिंस्वर्णरमग्निहोतारंमनुषःस्वध्वरं । विप्रंनद्यक्षयचसंसुष्टुकि
 भिर्हव्यवाहमरुतिंदेवमृजसे ॥ पावकयायश्चितयंत्याकृपाक्षामंनुरुचऽउपसोनभानुना । तूर्वन्नयामन्नतशस्यनृणऽ
 आयोधुणेनतत्प्राणोऽअजरः ॥ १७ ॥ अग्निमग्निवःसमिधादुवस्यतप्रियांप्रयंवोऽअतिथिं गृणीषणि । उपवोगीभिर्

(६।१।१५) , इममूष्वित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यागिरसो ग्रीतहव्यो (भरद्वाजोवा) मिर्जेगतीष्टतीयापंचदश्यौशकयोपष्टयतिशकरी
 सप्तदश्यनुष्टुप्अष्टादशीष्टहवीशोपास्त्रिष्टुभः ।

मृतं विवासतद्देवो देवेषु वनं ते हि वार्यद्देवो देवेषु वनं ते हि नो दुर्वः ॥ समिद्धमाग्नेसमिधागिराग्नेऽश्विपावकंपुरोऽअध्वरे
ध्रुवं । विप्रं होतारं रुक्मारं भृद्बर्हकं विस्मरेमिहैजातवदसं ॥ त्वां दत्तमग्नेऽअमृतं युगेयुगे हव्यवाहं दधिरेपायुमीक्ष्यं । दे
वासश्च मर्ताश्च जायं विविभुं विवपतिं न सप्तानि र्येदरे ॥ विभूर्पञ्चमऽउभयार्ऽअनुव्रतादूतो देवानां रजसीसमिपसे ।
यत्ते धीतिं सुमतिमायूणीमहेधस्मानस्त्रिवरूथः शिवो भव ॥ तं सुमर्तां कंसुदशं स्वं चुमर्वाद्वांसो विदुष्टं रंसपेम । सयश्च द्वि
भ्यां युनानि विद्वान्महव्यमभिर्भृत्सुतेषु वोचत् ॥ १८ ॥ तमग्ने पास्युत तं पिपिष्यस्तुऽआनंदय ये शूरधीतिं । युज्ञस्वया
निशित्वोदितं व्रातमिदं पृणक्षिप्रवस्रो त्राया ॥ त्वमग्ने वनुष्यतो निपाहित्व नूनः सहसा वज्रवृथात् । संत्वाभ्यस्तु न्य
द्वभ्येतु पाथुः संरयिः स्पृहया र्यः सहस्री ॥ अग्निर्होता गृहपतिः सराज्ञा विश्ववेदुजनिमाज्ञा तव दाः । देवानां भुतयोम
त्यन्ताय जिष्ठः स प्रयजताम तार्वा ॥ अग्ने यदद्य विशोऽअभ्वरस्य होतः पार्वकसो च ये द्वे हि यज्या । कृताय जासि महिना
विषभ्रुहुं व्यावहय विष्टया तंऽआय ॥ अभिप्रयांसि सुधितानि हिरण्योनि त्वा दधीतरो दंसी यजंभ्ये । अयानो मय वृन्वा
जंसाता वग्ने विश्वानि दुरितानि तरे मृता तरे मृतवावसा तरे म ॥ १९ ॥ अग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवैरूपायंतं प्रधुमः सीदु योनिं ।
कुलायि नैधृतवतं स विज्ञेय जं न यु यजमानाय साधु ॥ इममत्यमं धर्तुं वदुग्निमं धतिवेषसः । यमं कूयंतमानं युज्रमूरं रया
व्याभ्यः ॥ जनिष्वान्देवर्षी तये सर्वता वास्वस्वये । आदेवान्त्वक्ष्यमृताऽअकृता वृषो यन्ते देवेषु पिस्पृशः ॥ वृषमुत्वा गृह

पतेजनात्तामग्नेऽअकर्मसमिधावहतं । अस्थुरिनोगार्हपत्यानिसंतुत्तिमनेनृत्सेजसासंशिश्राधि ॥ २० ॥ (६।२।१)
 त्वमग्नेयज्ञानांहोताविश्वेषांहितः । देवेभिर्मानुषेजने ॥ सर्वोमंद्राभिरध्वरेजिह्वाभिर्धेजामहः । आदेवान्वक्षियक्षे
 च ॥ वेद्याहिर्वेधोऽअध्वनःपृथश्चदेवांजंसा । अग्नेयज्ञेषुसुकतो ॥ त्वामाळेऽअर्धाहिताभरतोवाजिभिःशुनं । ईजेय
 ज्ञेषुयज्ञियं ॥ त्वमिमावार्यापुरुदिवोदासायसुन्यते । भरद्वाजायद्राशुये ॥ २१ ॥ त्वंदूतोऽअमर्त्यऽआवह्यादैव्यंज
 नं । दृणयन्विप्रस्यसुष्टुतिं ॥ त्वामग्नेस्त्राध्योऽमर्तासोदेववीतये । यज्ञेषुदेवमीकते ॥ तवप्रयक्षिसुंदराभूतकतुंसुदा
 नवः । विश्वेजुपंतकामिनः ॥ त्वंहोतामनुहितोवहिरासाविदुष्टरः । अग्नेयक्षिदिवोविशः ॥ अग्नऽआयाहिवीतये
 णानोह्वयदातये । निहोतासतिसिवाहिंषि ॥ २२ ॥ तंत्वासुमिद्विरंगिरोषतेनवर्धयामसि । बृहच्छीषायविष्य ॥ स
 नःपृथुश्चवाय्यमच्छादेवविवाससि । बृहदग्नेसुवीर्यं ॥ त्वामग्नेपुष्करादध्यध्वानिरमंथत । मधोविश्वस्यवाघतः ॥
 तस्मृत्वाद्ध्यङ्मरिःपुत्रऽईधुऽअर्यवणः । वृत्रहणंपुरंदरं ॥ तस्मृत्वाप्राध्योवृषासमीधेदस्युहंतमं । धनंजयंरणोरणे
 ॥ २३ ॥ एष्टुपुत्रवाणितेमग्नेऽइत्येतरागिरः । एभिर्वर्धासुऽईदुभिः ॥ यत्रकंचतेमनोदक्षेदधसुऽउत्तरं । तत्रासदःकृ

(६।२।१) त्वमग्नेयज्ञानामित्यष्टाचत्वारिंशदचस्यसूक्तस्यार्हस्यत्योभरद्वाजोभिर्गायत्रीआवापष्टधीवर्धमानेसप्तविदयनुष्टुप्पदचत्वारिं
 शीत्रिष्टुप्पंतयेद्वेअनुष्टुभौ ।

पयसे ॥ नृहितपूर्वमधिपश्रुर्वधेमानां वसो । अथादुर्वो वनवसे ॥ आशिरगामिभारतो वृजुहायुरुचेतनः । दिव्यो दा
सस्य सत्यतिः ॥ सहिविभ्यातिपार्थिवारविंदाशान्मदित्वना । युन्यन्नयातोऽअस्तुतः ॥ २४ ॥ समजुवन्नधीयुसामोयु
क्तेन संयता । दृढततं धनुना ॥ मयः सखायोऽअग्रयेस्तोर्मयुर्न च धृष्ण्या । अर्चुणाय च वेधसे ॥ सहियो मातुं पापु
गासीदुद्धोता कुपिकर्तुः । दत्तश्च हव्ययाह्नः ॥ ताराजानां शुचिं प्रतादित्यन्मार्तगणं । वसो यक्षीहरोदसी ॥ वस्वी
तेऽअभ्युसंहिरिपयुते मर्त्याय । ऊर्जो न पादुस्तस्य ॥ २५ ॥ कत्यादाऽअस्तु श्रेष्ठो यत्स वुन्यन्सुरेकर्णः । मर्तेऽआना
शसुद्रकिं ॥ तेतेऽअभ्युलोताऽइपयंतो विभ्रुमार्युः । तर्तोऽअर्वाऽअरातीर्वुन्वतोऽअर्वाऽअरातीः ॥ अग्निस्त्रिभुमेन
शोचि प्रायासदिभ्रुन्व ॥ त्रिषं । अग्निर्नो वनतेरयि ॥ सुवीरं रयिमाभं रजातवेदो विचर्षणे । जहिरक्षांसि सुक्रतो ॥
रयनः प्राह्यं हं सोजातवेदोऽअपायुतः । रक्षाणो मक्ष्णस्त्वये ॥ २६ ॥ योनोऽअग्नेदरेवऽआमर्तो वृधाय दाशति । तस्मा
द्वः प्राह्यं हंसः ॥ त्वं तदेव जिह्वापरिचाधस्वदुष्कृतं । मर्तो योनो जिघांसति ॥ भुरक्षा जायसुप्रधुः शर्मय च्छसहंत्य ।
अभ्येयरेण्युवसु ॥ अग्निर्द्वजाणि जंघनद्रविणस्युर्विपुन्यया । समिद्धः शुक्रऽआहुतः ॥ गर्भो मातुः प्रितुतिपुतार्थिदिद्युता
नोऽअक्षरे । सीदन्नतस्य यो निमा ॥ २७ ॥ ब्रह्मप्रजायदाभं रजातवेदो विचर्षणे । अग्नेयद्दीदयद्दिवि ॥ उपत्वार
पयसं दृशं पयस्वतः सहस्कृत । अग्नौ ससज्महे गिरिः ॥ उपछायाग्निं वृष्णे रगन्मशर्मते वयं । अग्ने हिरण्यसं ददाः ॥ यऽउ

प्रडईयशर्पुहातिरमशृंगोनवसंगः । अग्नेपुरोरुरोजिध ॥ आयंहस्तेनह्यादिनुंशिधुंजातंनविधति । विशामग्निस्वध्व
रं ॥ २८ ॥ प्रदेवंदेवधितयेभरतावसुविधमं । आस्वेयोनौनिपीदतु ॥ आज्ञातंजातवैदसिम्रियंशिशीतातिधिं ।
स्योनऽअगहर्धति ॥ अग्नेयुद्व्याहियेतवाभ्वासोदेवसाधवः । अरुंवहतिमन्यवे ॥ अच्छानोयुह्यावह्वाभिप्रयांसिचीत
ये । आद्वेवान्सोमपीतये ॥ उदग्नेभारतद्युमदजक्षेणुदर्विद्युतत् । शोचाविभाह्यजर ॥ २९ ॥ वीतीयोदेवंमर्तोदु
यस्वेदुग्निमीळीताऽध्वरेह्विष्मन् । होतारंसत्ययजुरोदस्योरुहस्तोनमुसाविधासेत् ॥ आतेऽअन्नऽऋचाह्विहि
दातुष्टंभरामसि । तैत्तेभवंतक्षणाऽऋषभासोवशाऽडुत ॥ अग्निदेवासोऽअध्रियमिधतेवृत्रहन्तमं । येनावसुन्याभू
तातुह्यारक्षंसिवाजिनो ॥ ३० ॥ इतिचतुर्थार्ष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

एग्नोनर्दिश्याध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १५ ऋचः १६० ॥ त्यागाः ॥ अग्नय. ४१ वैश्वानरायामय. २१ अग्नय. ९८ ॥ इति

चतुर्थपंचमः ॥

पिचपंचोर्नद्रंनष्टुभंदिपदांतंतमुष्टुहिमहान्सघोर्नाद्यौर्नविधिप्रोर्वीरालिमाउद्गादशनवम्येकादश्यावैश्वदेव्यायै
एकएकादशसुतइदशपृथायातेनवशुधीनोष्टमिमास्यांत्याचायमानस्याभ्यावर्तिनोदानस्तुतिरागावोगव्यंदि ॥
तीर्थेद्रीचांत्यक्षपादोत्यानुष्टुब्जागतस्तच्चोद्वितीयादिः ॥ १ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (६।२।२) पित्राशेर्ममभियमुग्रतर्दऽऊर्वाब्धुमर्हिगुणानऽईद्र । वियोधुष्णोवधिपोवज्रहस्तुवि
 श्वानुवर्ममित्रियाश्वयोभिः ॥ सऽईपाह्विऽऽकृज्जीपीतरन्त्रोयःशिर्षवान्वृपभोयोर्मतीनां । योगोऽत्रभिर्द्वज्रभृद्योर्हरिष्ठाः
 सऽईद्रचिर्द्वौऽअभितुंघियाजान् ॥ एवापाहिप्रलब्धामंदंतुत्वाश्रुधिमक्षवाद्युधस्योतगीभिः । आविःसूर्यैकृणुहिपीपि
 हीपोऽजहिशत्रूभिगाऽईद्रतुंघि ॥ तेलुामदावहर्दिद्रस्वधावऽईमेपीताऽऽर्क्षयंतद्युमंतं । महात्मनून्तवसंविभ्रूतिमत्स
 रासोजहर्पंतप्रसाहं ॥ येभिःसूर्यमुपसंमदसानोवांसयोपहृहानिदद्रैव । महामद्विपत्तिगाऽईद्रसंतनुरथाऽअच्युतंसद
 सस्पतिस्वात् ॥ १ ॥ तवक्रत्वातयतहेसनाभिरामासुपकंशच्यानिदीधः । आणोर्दुरऽजस्त्रियाभ्योविहृहोदूर्वाद्वाऽ
 अंखुजोऽअंगिरस्यान् ॥ पुमाधुक्षांमहिदंसोव्युधोमुपद्यामव्योवहर्दिद्रस्तमायः । आधारयोरोदसीदेवपुत्रेप्रलेमातरा
 यहीऽऽकृतस्य ॥ अर्धत्वाविश्वेपुरऽईद्रदेवाऽएकैतवसदधिरभरपि । अदेवोयद्वभ्योर्हिष्टदेवान्स्वर्पातावृणतऽईद्रम
 द्रं ॥ अयद्योश्चितेऽअपुसानुवज्राद्वितानमद्विपसास्वस्यमन्योः । अद्विपदिद्रौऽअभ्योहसानंनिचिद्विश्वायुःशुषधेज
 घानं ॥ अयत्पद्यतेमहऽऽवज्रंमहसंभृष्टिधवृत्तच्छताश्वि । निकामभरमणसंयुजन्वर्तमहिंसंषिणयुजीपिन् ॥ २ ॥
 वयिन्यंविश्वेभरतःसजोपाःपचच्छतंमहिषाऽईद्रतुभ्यं । पूपाविष्णुखीणिसरासिधावन्वृजहणंमदिरमंशुमसं ॥ आ

(६।२।२) पित्राशेर्ममभियमुग्रतर्दस्वस्यसूक्तस्वधाहस्योभरद्वाजदंश्विष्टयंस्याद्विपदात्रिष्टप ।

क्षोद्रोमहिष्ठुतन्दीनांपरिष्ठितमसृजऽकर्मिभूपां । तासामनुप्रवतंऽइंद्रपंध्यांप्रादयोनीचीरपसःसमुद्रं ॥ पृथाताविभ्या
 चक्रुवांसमिंद्रमहामुग्रमजुयंसहोदां । सुवीरंत्यास्वायुधंसुवज्रमाग्रहानव्यमवसेववृत्त्यात् ॥ सनोयाजायुश्रवसऽइपेच
 रायेधेहिद्युमतऽइंद्रविमान् । भुरद्वजेनवतऽइंद्रसरीन्द्रविचसैधिपार्येनऽइंद्र ॥ अयावाजंदेवाहितसनेमुमदमश्रुत
 हिमाःसवीराः ॥ ३ ॥ (६।२।३) तमुष्टुहियोऽग्निभूत्योजावन्यन्नवातःपुरुहूतऽइंद्रः । अपाह्ममंसहमानभ्राभि
 गाभिर्बध्वेषुभंचपिणिनां ॥ सयुधमःसत्वाखजकृत्समद्वानुविस्त्रक्षोनदनुमाऽऽकृजिपी । बृहद्रेणुश्चयवनोमानुपीणामे
 कःकृष्टीनामभवत्सहावा ॥ त्वंहनुत्यदमायुदस्युरेकःकृष्टीरवनोरायाय । अस्तिस्त्रिनुवीर्यैतत्तत्तऽइंद्रनस्विदस्तिवदं
 तुधाविवोचः ॥ सददिद्वितेतुविज्ञातस्यमन्येसहःसहिष्ठतुरतरस्य । उग्रमग्रस्तयस्तस्त्ववीयोरग्रस्तरभ्रतुरोवभूय ॥
 तन्नःप्रक्षंसत्यमस्तुयुष्मेऽइरथावदद्विर्वलमंगिरोभिः । हवच्युतच्युदस्सेपयंतमणोःपुरोविदुरोऽअस्यविभ्याः ॥ ४ ॥
 सहिधीभिर्हव्योऽअस्युग्रऽइदंशानुकुन्महतिवृत्रतूष्ये । सलोकसातातनयेसव्यज्जीविर्वतंतसाप्योऽअभवत्समत्सु ॥ सम
 उमनाजनिमुमानुपाणाममत्येननाज्ञातिप्रसक्तं । सद्यज्ञेनसद्यवसोतरायासवीर्येणनृत्तमःसमोकाः ॥ सयोनमुहेनमि
 धूजनोभूत्समंतुनामाचुमुर्तिधुनिच । घृणक्पिप्रपंशंवर्दंशुष्णमिंद्रःपुराच्योदायशयथायनूचित् ॥ उदावतात्वक्षसाप

(६।२।३) तमुष्टुहोतिपंचदशर्षस्यसूक्तस्यभरद्वाजइंद्रकिष्टुप् ।

न्यसाधयद्ब्रह्मस्युरधमिन्द्रतिष्ठ । धिक्वज्रं ब्रह्मस्य आदक्षिणनाभिप्रमदपुरुदत्रमायाः⁺ ॥ अग्निर्गुल्फं च नमिन्द्रहेतीर
 क्षोनिर्धक्ष्यशानिर्भूमा । गंभीरयऽरुध्यया योरोजाध्वानयद्वृत्तिर्वाद्रुर्भवच्च ॥ ५ ॥ आसृहक्षं पृथिभिर्दिरिद्रायातुर्वि
 द्युम्रतुयिवाजोभिरुर्वाक् । यादिसृनोसहसोयस्यनूचिर्देवुडईषुरद्वयोतोः ॥ प्रतुविद्युम्रस्यस्यविरस्यपृथ्वोद्विरोर
 योमहिमायुधियाः । नास्यशत्रुर्नमितिमानमस्तिनमतिष्ठिः पुरुमायस्यसह्योः ॥ प्रतर्तेऽअद्याकरणं कृतं भूयुत्संयद्रायु
 मतिशिरमसं । पुरुसहस्रानिदिशसाऽअभिसामुत्तर्वेयाणं धृपुतानिनेय ॥ अनुत्वाहिमेऽअधदेवदेवामदुन्विभैकवित
 मं कवीनां । करोयन्नवरिवोवाधितार्थदिवेजनायत्तन्वेगुणतः⁺ ॥ अनुद्यावायुधिवीतत्तुऽओजोमत्यजिहतऽइन्द्रे
 वाः । कृत्वाकृत्रोऽअकृतं यत्सेऽअस्य कथं नवीयोजनयस्वयज्ञैः⁺ ॥ ६ ॥ (६।२।४) मूर्होऽइन्द्रो नवदाक्षपणिमाऽव
 तद्विवर्होऽअग्निः सहोभिः । अस्मद्यन्वायुधेवीर्यायोरुः पृथुः सुकृतः कर्तुमिभूत् ॥ इन्द्रमेवाधियणासातथेधाद्गृहंतमय
 मजर्तुयवानं । अपाह्नेन शवसादशुवांसं सद्यश्चिद्योवायुधेऽअसामि ॥ पृथुकुरकावहूलागमस्तीऽअस्मद्यभुक्समिमिहि
 शर्वांसि । यूथेयपृथ्वः पशुपादमूनाऽअस्माऽइन्द्राभ्यार्वधत्स्वाजौ⁺ ॥ तं वऽइन्द्रं च तिनमस्यशार्केरिह नूनं वाज्रयंतो हुवेम ।
 यथा चित्पूर्वे जरितारऽआसुरनेद्याऽअनवद्याऽअरिद्याः ॥ धृतव्रतो धनुदाः सोमवृद्धः सहिष्मस्यवसुनः पुरुक्षुः । संजग्मिरे

(६।२।४) मूर्होऽइन्द्र इति नयोदशर्चस्य सूक्तस्य मरदाज इन्द्रकिद्रूप ।

पय्या इरायोऽअस्मिन्समुद्रेनासिध्वोयादमानाः ॥ ७ ॥ शविष्ठं नऽआभरशरश्वऽओजिष्ठमोजोऽअभिभूतऽजुषं ।
 विभ्वाद्युप्राप्यमानुषाणामस्मभ्यदाहरिवोमादयथ्यै ॥ यस्तेमदःपुतनापाळमृधुऽइद्वतं नऽआभरशरश्ववांसं । येन
 लोकस्य तनयस्ससातोमंसीमहिजिगीवांसस्त्योताः ॥ आनोभरवृषणं शुष्ममिन्द्रघनस्पृतं शशवांसं सुदक्षं । आविभ्वतोऽअ
 तनासुशत्रन्तयोतिभिरुतज्जामोऽरजामीन् ॥ आतेशुष्मोपृषमऽएतुपश्चादोसरदधरादापुरस्तात् । अक्षोहिवस्वऽजुमयस्य राज्ञ
 भिसमेतवृषाङ्गिन्द्रक्षत्रं स्वर्षेक्षस्य ॥ नवत्तंऽइद्वन्तमाभिरुतीवसीमहिब्रामंश्रोमतेभिः । ईक्षोहिवस्वऽजुमयस्य राज्ञ
 न्यारजंमहिस्थरंवहंतं ॥ मरुत्वंतवृषभंवापृधानमकवारिदिव्यंशासमिद्रं । विभ्वासाहुमयसेतूतनायोमत्तहोदामिहतं
 हुवेम ॥ जनैवाज्जिन्महिचिन्मन्यमानमेभ्योनृभ्योरंधयावेव्यसिं । अधाह्रित्वापृथिव्यां शरसात्रोहवामहेतनयेगोप्य
 प्पुनः ॥ वयंतंऽपृभिःपुरुहत्सस्यैःशत्रोःशत्रोरुत्तरऽइत्स्याम । शंतोवृत्राण्यभयानिशररायामदेमबृहतात्पोताः ॥ ८ ॥
 (६।२।५) द्यौर्नयऽइद्वामिभूमायस्सस्यौरपिःशर्वसापृत्सुजनान् । तनःसहस्रंभरमुर्वरासां दुःखिर्दूनोसहसोवृत्रपुरं ॥ तूर्वेमोजी
 द्विवोनतुभ्यमन्विद्रसुत्रासयद्वेवेभिर्धायिविभ्वं । अह्विद्वद्वमयोर्वज्रिवांसंहर्तृजीपुन्यिष्णुनासत्त्वानः ॥ शतैरपद्रन्पुण्यऽ
 यान्तवसुस्तवीयान्कृतव्रक्षद्रोवृक्षमहाः । राजाभवन्मधुनःसोम्यस्यविभ्वासांयत्परां दुर्बुमावत् ॥ शतैरपद्रन्पुण्यऽ

(६।२।५) द्यौर्नयइतिनयोद्वचस्यसूक्तस्यभरद्वाजइदंविद्रप्ससमीविरादपंक्तिः ।

इन्द्रावृद्धशोणयेक्युर्कसातो । वृधैःशुष्पं स्यादुपसमायाः पितृवो नारिरेचौत्तिकचनम् । महोद्बुद्धोऽपविश्वायुधायि
 वयं स्य यत्पतने पाद्विशुष्णः । उरुपसरयुं सारथये कुरिद्वः कुरुतायुसूर्यस्य सातो । ॥ ९ ॥ प्रयेनो नर्मदिरमं शुभस्मेशिरो
 द्वास्तस्य नमुचं मधुपयन् । प्रायजमीसाप्यं मुसंतपुणमायासमिषासंस्तुतिः । विषिप्रोरहिमायस्य दृक्काः पुरोवज्जिन्धव
 स्तानददः । सुदामन्तद्रेकणोऽप्रमप्यमजिभ्यनद्वात्रं द्वाशुपेदाः ॥ सर्वे तु सुंदर्यमायुंदशोणिं वृज्जिमिद्वः स्वभिषि
 क्तः । आनुमंशश्चदिभुंघोतनायमावुर्नसीमुपसृजाऽइयथे ॥ सर्वे रूधो वनतेऽप्रमसीतो विभ्रद्वर्ध्वं वृज्जहणंगभस्ता ।
 तिम्रकरीऽअभ्यस्तैव गतं वचो युजां वहतऽइदं मुचं । सनेमते वस्तानव्यऽइदं मपूरवस्तवं तऽपुनायुज्ञैः । सप्तयत्पुटः श
 मेदारदीर्घं नदासीः पुरुकुरुतायुक्षिप्तं ॥ त्वं युधऽइदं पूर्योभुर्वरिबुस्तुज्ञानेकाव्याय । पुरानवयास्त्वमनुदेवं महोपि
 त्रैवदाश्वस्वप्रपातं ॥ त्वं भुनिरिद्वं भुनिमतीः ऋणोरपः सीरानववतीः । प्रयत्समृद्धमतिशूरपार्थिपारया तुर्वशुचदुस्तुतिः ॥
 तव हृत्यादिद्विभ्यं माजौस्तो भुनीचुर्मुरीयाहसिष्य ॥ दीदयदि सुभ्यं सोमोभिः सुवन्दुभीतिरिभ्यभ्यतिः प्रकथ्य भूकैः
 ॥ १० ॥ (६।२।६) इमाऽऽत्वा पुरुतमस्य कारोर्हव्यवीरहव्याहवते । धियो रथेष्वा मज्जनवर्षो रयि विभूतिरीयते
 वचस्वा । तमस्तुपुऽइदं यो विदानो विर्वाहसंगीर्भ्यैः सर्वद्वं । यस्यादि वमति मद्वापुषि व्याः पुरुमायस्य रिरिचेमहि
 (६।२।६) इमा उरवे विदादशार्चस्य मूकस्य मरद्वाज इदो नवन्येकादशयोर्विभेदे वाक्त्रिष्टुप ।

त्वं ॥ सऽइत्तमोवयुनंतत्तन्यत्सुयैणवयुनंवच्चकार । कदातेमर्तोऽअमृतस्थधामेयक्षंतोनमिंनतिस्वधावः ॥ यस्ताचुका
 रसकुहंस्त्रिदंष्ट्रःकमाजनैचरतिकामुविशु । कर्त्तयज्ञोमर्गसेवावरायुकोऽअर्कऽइंद्रकृतमःसहोता ॥ इदाहितेवोविपतः
 पुराजाःप्रलासऽआसुःपुरुङ्कत्सखायः । येमध्यमासऽउतनूतनासऽउतावमस्यपुरुहूतवोधि ॥ ११ ॥ तंपृच्छंतीवर
 सुःपरणिप्रजातऽइंद्रश्रुत्यानुयेसुः । अर्चामसिवीरन्नह्यवाहोयादेवविद्यतात्त्वांमहर्त ॥ अभित्वापाजोरुक्षसोवितस्ये
 महिजज्ञानमभितत्सुतेष । तवप्रत्नेनयुज्येनसरूपावज्रेणयुष्णोऽअपतानुदस्व ॥ सतुश्रुधीद्रनूतनस्यन्नह्यप्यतोवीर
 कारुधायः । त्वंह्याद्वयिःप्रदिविपितृणांशभ्वद्भयसुहृदपटौ ॥ प्रोतयेवरुणंमित्रमिंद्रमरुतःकृत्वावसेनोऽअथ ।
 प्रपृष्णंविष्णुमभिपु रंधिसचितारमोपधीःपर्वतांश्च ॥ इमऽइत्वापुरुश्चाकप्रयज्योजितारोऽअभ्यर्च्यैत्युक्तैः । शुधीहव
 माहुवतोर्हुवानोनत्वाधाऽअन्योऽअमृतत्वदस्ति ॥ नमऽआवाचमुपयाहिबिद्धानिवर्धेभिःसूनोसहसोयजत्रैः । येऽअ
 मिजिह्वाऽऽकृतसापऽआसुर्येमर्तुचक्रपदसाय ॥ सनोवोधिपुरऽपुतासुगेपुतदुर्गोपुपधिकृद्विदानः । येऽअश्रमासऽइर
 वोयाहिष्ठास्तेभिर्नऽइंद्राभिर्वाक्षिवाजं ॥ १२ ॥ (६।२।७) यऽएकइन्द्रव्यर्धर्षणीनामिंद्रंतंगीभिर्न्यर्च्येऽआभिः ।
 यःपत्यतेवृषभोवृष्यावान्त्सत्यःसत्वापुरुमायःसहस्वान् ॥ तमुनःपूर्वपितरोनर्ववाःससचिप्रासोऽअभियाजयंतः ।

(६।२।७) यएकइदितेकादशर्चससूक्तस्यमरद्वाजइंद्रविष्टुप् ।

नक्षत्राभंतु रिरपवतेषामद्रोषपाचमृतिभिः जाविधं ॥ तर्मीमहइंद्रमस्यरायः पुरुवीरस्य नूवतः पुरुक्षोः । योऽअरुं धो
युरज्जरः स्वर्नान्तमाभरहरियोमादुयध्यं ॥ तन्नो विवोचो यदतेपु रारिचिज्जितारऽआनशुः सन्नामिंद्र । कल्ले भूगाः किं व
योदुप्रारिहः पुरुहृतपुरुवसोसुरमः⁺ ॥ तंपृच्छंतीयज्जहत्तरधेष्ठामिंद्रुवेषुवर्करीयस्य नूगीः । त्वुविम्राभंतु विकूर्मिरभो
दांगुतुमिपूतधंतु सुमच्छं ॥ १३ ॥ अयाहृत्यं मायया वापृथानं मनोजुयास्य तनुः पर्यतेन । अच्युताचिह्नील्लितास्वो ज्ञो
रुजो विहृद्धा धूपता धिरचिन् ॥ तं यो धियानव्यं स्यान्नाविधं प्रदां प्रदापरितं सुयध्यं । सनो वक्षद निमानः सुयक्ष्णो विभ्या
न्यतित्दुर्गोहाणि ॥ आजनायुद्धहणे पाधिवा निदिव्यानि दीपयोंत रिक्षा । तपायुपन्युभ्यतः शोचिप्रातान्वक्षद्विपे शोच
युक्षामपश्च ॥ भुवोजनस्य दिव्यस्य राजा पाधि वस्य जगतस्त्वेपसंहक् । धिव्यवज्रं दक्षिणऽइंद्रहस्ते विभ्याऽअजुयं दयसे
विम्रायाः⁺ ॥ आसंयतं मिद्रणः स्थस्तिशत्रूयां यवृहीतीममृधां । ययादासु न्यायाणीणि वृत्ताकरो वज्रिन्सुतुक्रानाहुं पा
णि ॥ सनो निगुद्धिः पुरुहृतयेधो विभ्यवा राभिरागी हि प्रयज्यो । नयाऽअदेवो वरतेन देवऽआभिर्याहि तूयमामभ्यदिक्⁺
॥ १४ ॥ (६।३।८) सुतऽइत्थं निमिंश्चऽइंद्रसोमे लोभेन क्षाणिशस्यमानऽउक्थे । यद्वायुकाभ्यां सपवन्हरिभ्यां चिञ्चक्र
क्रीनाहो रिद्धयासि ॥ यद्वा द्विपिपायुं सुधिं मिद्रवृत्रहल्येव सिशूरसार्ता । यद्वा दक्षस्य विभ्युपोऽअविभ्युदरं पयुः सार्धतऽ

(६।३।८) सुत इति तदस्य सूर्यस्य मरकाज इन्द्रविष्टुप् ।

इन्द्रस्य न ॥ पातांसुतमिन्द्रोऽअस्तसोमप्रणेनीरुग्रोजरितारमती । कर्तावीराय सुष्वयऽउल्लोकं दाता वसुस्तु वृत्तक्रीरये
 चित् ॥ गतेयां तिसवना हरिभ्यां च भिर्वज्रं पुषिः सोमं ददिर्गार्ः । कर्ता वीरं नर्युसर्ववीरं श्रोता हव्यं गुणतः स्तोमं वाहाः ॥ अ
 स्मै वयं द्वावानतद्वि विष्मऽइन्द्रां युयो नः प्रदिवोऽअपस्कः । सते सोमैस्तुमसि शंसं द्वा कथं द्रायन्न ह्यवर्धनं यथा सत् ॥ १५ ॥
 ब्रह्माणि हि च कृपे वर्धनानि तावत्तऽइन्द्रमतिभिर्वि विष्मः । सते सोमैस्तुतपाः शंतमानिराद्यां क्रियास्त्वय क्षणानि युज्ञैः ॥
 सनीवोधिपुत्रोळाशुरराणः पिबातु सोमं गोऽऽकृजीकमिन्द्र । एदं वृहिर्वज्रमानस्य सीदोरुं कृधिरवायुतऽउल्लोकं ॥ समंद
 स्वाह्यनजोपमुप्रप्रवायुज्ञासऽइमेऽअश्रुवतु । प्रमेहवासः पुरुहूतमुसेऽआत्वेयं धीरवसऽइन्द्रयन्म्याः ॥ तं वः सखायुः सं
 यथासते पसोमैभिरिपुणताभोजमिन्द्र । क्वचित्त्वाऽअसति नोभराय न सुव्यमिन्द्रो वसेमृधाति ॥ एवेदिन्द्रः सतेऽअस्ता
 विसोमैभिरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः । असद्यधाज रिजऽउतसरिरिद्रोरायो विभववारस्य द्वाता ॥ १६ ॥ (६।३।१) वृषा
 मदऽइन्द्रे श्लोकऽउवधास चासोमेषु सुतपाऽऽकृजीपी । अचूर्ज्योमघवानृभ्यऽउवधैर्दुक्षोरान्जानिरामक्षितोतिः ॥ तनु
 रिवीरे नयौ विचैताः श्रोता हव्यं गुणतऽउव्यूतिः । वसुः शंसो नरां कारुधायावाजीस्ततो विदधे दातिवाजं ॥ अक्षोन च
 क्रयोः शरवृहन्प्रतेमहारिरिचुरोदस्योः । धृक्षस्तनुते पुरुहूतवयान्व्यूतयो रुरुहिरिन्द्रपूर्वीः ॥ शर्चावतस्ते पुरुशाकशा

क्रातवामिवधुतयःसंचरणीः । वत्सानांतवतयस्तडइंद्रदामन्वंतोऽअदुमानःसुदामन् ॥ अन्यदुष्टकर्तृभूत्यदुभ्योसं
 ह्रासन्मुहुराचुकिरिद्रः । सित्रोत्तोऽअन्नवरुणश्चपुष्यार्थवत्सपयुतासि ॥ १७ ॥ वित्त्वदपुनोर्णवर्षतस्यपुष्टादुषधेभिरि
 द्रानयंतयुधैः । तत्त्याभिःसुष्टुसिभियुजियंतऽआजिनजम्भुनिर्वाहोऽअर्थाः ॥ नयंजरतिशरद्वोनमासानद्याद्रडंद्रम
 यकर्तयति । पुष्टस्यचिद्धर्धत्तामस्तनुःस्तोमैभिरुषयश्चशस्वमाना ॥ नवीक्येनमतेनस्थिरायुनशर्धत्तेदस्युज्जतायस्तु
 धान् । अज्जाडंद्रस्यगिरयाश्चिद्व्यागंभीरेचिद्धयतिगाधमसै ॥ गंभीरेणनड्डरुणामन्निन्मेयोयंभिसुतपायुनवाजा
 न् । स्याड्डुपुड्डुर्वड्डुतीऽअरिपण्यद्वक्तोव्युष्टौपरितकम्यायां ॥ सर्वस्वनायमवसेऽअभीकऽइतोवातमिंद्रपाहिरि
 यः । अमाचैनुमरपयेपाहिरिगोमर्देमश्रुतहिमाःसुवीराः ॥ १८ ॥ (६।१।२) यातड्डुतिरवृमायापर्मायामधुमे
 दंशुप्मिन्नासि । तामिरुपुष्टहल्येवीनंऽएभिश्चयजेर्मुहार्थऽउग्र ॥ आभिःस्पृधोमिधुतीररिपण्यद्वमित्रस्यव्यधयाम्
 न्युमिन्द्र । आभिर्धैश्वाऽअभियुजोविपूचीरायाधुविशोवतारीदर्सीः ॥ इंद्रजामयड्डुतयेजामयोर्ध्वीनासोवुनुयोयु
 युधे । त्वमैपांविद्युराशवांसिजुहिवृष्यानिकृणुहीपराचः ॥ शरौवाशरैवतवेशरैस्लानुरुचातकप्रियत्कृण्वेतै । लोके
 दागोपुतनयेपदुष्पुविम्रदसीऽड्डुर्वरासुव्रवैते ॥ नहित्वाशरोनतुरोनयुष्पुर्नत्वायोधोमन्यमानोयुयोध । इंद्रनकिष्टाम

(६।३।२) यातऊतिरितिनयचससूक्तसमरद्वाजइंद्रकिष्टम् ।

त्यस्त्येषां विश्वा ज्ञातान्यभ्यसितानि ॥ १९ ॥ सपत्न्यतऽञ्जभयान्मृगमयो र्यद्विधसः समिधे हवते । वृत्रे वा महो नृवति
 क्षये वा न्यचस्वता यदिविततसेते ॥ अपस्माते च पूर्णयो यदेजानिद्रं ज्ञातो तर्भवा वरुता । अस्माकां सोये नृतमा सोऽअयऽ
 इन्द्रसूर्यादधिरेपुरो नः ॥ अनुते दायिमहऽइन्द्रियाय सजातो विश्वमनु वृत्रहर्त्ये । अनुक्षत्रमनु स होय ज्ञत्रेन्द्रदेवभिरनु ते न
 पद्ये ॥ एवानुःस्पृधुः समं जासुमस्त्विन्द्रं रां धिमिथु तो रदेवीः । विद्यामवस्तोरवसा गुणं तो भुरक्षा जाऽजततऽइन्द्र ननु
 ॥ २० ॥ (१।३।३) श्रुधीनऽइन्द्रह्वयामसित्वामहो वाजस्य सातो वा वृषाणाः । संयद्विशो र्यं तशूरसाताऽजमनो वः पां
 र्मुऽअहन्दाः ॥ त्वां वा जीह्वते वाजिने यो महो वाजस्य गध्वस्य सातो । त्वां वृत्रे ध्वद्रसत्यं तितरं त्रं त्वां च द्ये मुष्टिहा गोपुयुध्वं
 त् ॥ त्वं क्विचो द्यो र्कसातो त्वं कुत्सायुशुष्णं द्वाशु र्ये वर्क । त्वं शिरोऽअमर्मणः पराह जति धिगवायु शंस्यं करिष्यन् ॥
 रवं रथे प्रभरो यो धमव्यमावो युध्वं तं वृषभं दशं धुं । त्वं तु भवेत्तस्ये स चाहुन्त्वं तु जिगणं तं मिद्रतूतोः ॥ त्वं तद्वक्थमिद्रवह
 णाकः प्रयच्छता सहर्षा शूरपिं । अर्वागिरे दांसं शवरहन्मावो दिवो दासं चित्राभिर्कृती ॥ २१ ॥ त्वं श्रद्धाभिर्मैदसानः
 सोमैर्दभीतये चुमु रिमिद्रसिष्यप् । त्वं रजिपिठो नसे दशस्य नृपिं सहस्रांश्चाय्यास चाहन् ॥ अहंचनतत्सरिभिरानश्रयांतं
 वज्यायऽइन्द्रसुन्नमोजः । त्वया यत्सर्वतो सवधो रवीरास्त्रिवरुधे ननु पाशविध ॥ वयंतोऽअस्यामिद्रधुन्नहंतो सखायः

(१।३।३) श्रुधीन इत्यष्ट्वस्य कस्य भद्रा जइन्द्रविष्णुम् ।

प्रकृतं,

मं. ४ म. ३

॥ ४२ ॥

कागावाभिविषुतयःसंचरणीः । वृत्तानुगतंतयस्तडइंद्रमन्वंतोऽअद्रामानःसुदामन् ॥ अन्यद्रथकर्वैरमुन्यदुभ्योसं
 वृत्तानुहृराचकिरिद्रं । मित्रोतोऽअत्रवरणश्चपायावशस्ययुतास्ति ॥ १७ ॥ चित्वादापुनपर्वतस्यपृष्ठादुक्थमिदं
 दानयंतयुज्ञैः । तंयाभिःसुष्टुतिभिर्बुजयंतऽआजिनजमुर्गिर्वाहोऽअभ्याः ॥ नयोजरैतिशूरदोनामासानद्यावुडइंद्रम
 यकुर्ययंति । द्रुक्ष्यचिद्रर्धतामस्तनूःस्तोभैभिकुर्यश्चशस्माना ॥ नवील्वेनमत्तेनास्थिरायुनशर्धतेदस्युज्जतायस्त
 यान् । अद्याडइंद्रस्यतिर्यश्चिद्व्यागंभीरेचिद्रयतिगाधमसे ॥ गंभीरेणनडजुरुणामिजिन्मैपोयंधिसुतपावुनवाजा
 न् । स्याडकुडडुरुध्रडकृतीऽआदिपण्यज्ञकोव्युष्टोपरितकन्यायां ॥ सर्वस्वनायमवसेऽअभीकडुतोवातामिद्रपाहिरि
 पः । अमाचैन्नमरपयेपाहिरिपोमर्दमशताहिमाःसुवीराः ॥ १८ ॥ (६।३।२) यत्तडकृतिरवृत्तायापरमायामधुमे
 द्रंशुस्मिन्नास्ति । तामिरेषुषुषुहृत्त्येयीर्नऽएभिश्चवाजैर्मुहान्नडजम ॥ आभिःसृष्ट्योमिधुतीररिपण्यज्ञामिन्नस्यव्यधयाम
 न्युमिद्र । आभिर्दिग्धाऽअभिभुजोविप्रुचीरायायुविशोवतारीदर्शीः ॥ इंद्रजामवडुतयेजामयोर्वाचीनासोवुजुपेयु
 युजे । स्वमेपांविधुराश्रवांसिज्जहिदृष्ययानिकृणहीपरचः ॥ शरौवाश्रवैकनतेशरीरेस्तनूचातलपुिपरकृणवैते । तौके
 द्वागोपुतनयेपद्रुप्सुविमर्दसीडजुर्वरांसुमवते ॥ नुहित्वाशूरोनतुरोनाधुप्युर्नत्वाप्रोधोमन्यमानोयुयोध । इंद्रनकिष्ट्वाप

(६।३।२) यातकृतिरितिनवचंस्वसूक्तस्वमरद्वाजइंद्रविष्टुप ।

त्वस्ये प्राविश्वज्जातान्बुभ्यसितानि ॥ १९ ॥ सर्वत्यतऽज्जभयान्मृण्मयोर्पद्विधसःसमिधेहवते । वृत्रेवामहो नवाति
 क्षयेवाव्यचस्वतायादिविततसेते ॥ अधस्तातेचपुण्युपदेजानिर्द्रजातोतर्भावरुता । अस्माकासुयेनृतमासोऽअर्घ
 इन्द्रसुरयोदधिरपुरोतः ॥ अनुतेदायिमहऽइन्द्रियायसजातोविश्वमनुवृत्रहर्त्ये । अनुक्षत्रमनुसहोपजत्रद्रव्येभिरनुतेन
 पथे ॥ एवानुःस्पृधुःसमंजासमस्विन्द्ररारंघिमिथुतीरदेवीः । विद्यामवस्तोरवसागणतोभुरक्षाजाऽज्जततऽइन्द्रनूनं
 ॥ २० ॥ (६।३।३) श्रुधीनऽइन्द्रह्वयामसितयामहोवाजस्यजातौवावृषाणाः । संयद्विशोर्पतृशूरसाताऽज्जप्रतोवृःपा
 र्सेऽअहन्दाः ॥ त्वांवाजीहवतेवाजिनेयोमहोवाजस्यगर्ध्वस्यसातौ । त्वांवृत्रेप्यद्रुसत्यतितरुत्रवांचप्रेमुष्टिहागोपुयुध्व
 न् ॥ त्वंकृषिचोदयोर्कसातोत्वंकुत्सायुशुष्णीद्राशुर्वर्क । त्वंशिरोऽअमर्मणःपराहन्नतिधिनवायुशंस्यंकरिष्यन् ॥
 त्वंरधुंमभरोयोधमप्यमायोयुध्वतंपृथुभंदशहं । त्वंतुम्रैवेतसवेसचाहन्त्यंतुज्जिगणंतमिन्द्रतूतोः ॥ त्वंतदुपयमिन्द्रवृह
 णाक्रःप्रयच्छतासुदसाशरदपि । अर्वागिरेर्दासुंशवंरहन्प्रावोदिवोदासंचिन्नाभिर्रुती ॥ २१ ॥ त्वंशक्राभिर्मदज्ञानः
 सोमंर्दभीतयेचुमुदिसिन्द्रसिष्यप् । त्वंरुजिपिटीनसेदशस्यनृष्टिसहस्राश्व्यासचाहन् ॥ अहंचनतत्सुरिभिरानश्यातं
 पुजयायऽइन्द्रसुभोजः । त्वय्यायत्सर्वतंसधवीरवीरास्त्रिवरूपेननहुंपाशाविष्ट ॥ वयंतोऽअस्यामिन्द्रह्यमहंतौसखायः

(६।३।३) श्रुधीनइत्यष्ट्यस्यप्राप्त्यभरद्राजदंकिष्टुप् ।

स्याममहिनुप्रधाः । प्रार्तदनिःसञ्जश्रीरस्तुश्रेष्ठोपुनेवृषाणांसुनयेधनां ॥ २२ ॥ (६।३।४) किमसुमद्वेकिभ्यंस
पीताविद्वःकिमसुसुखयेचकार । रणाव्रायेनिषद्विकितेऽअस्यपुराविविद्वेकिमुनूर्तनासः ॥ सदर्सुमद्वेसर्दस्यपीतावि
द्वःसदर्सुसुखयेचकार । रणाव्रायेनिषद्विसत्तेऽअस्यपुराविविद्वेसद्वुनूर्तनासः ॥ नहिनुतेमहिमनःसमस्तुनमंषयन्मष
वृत्त्वस्यविम । नराधसोराधसोनुनूर्तस्यद्वनकिदर्दशऽइद्वियते ॥ एतत्पसऽइद्वियमचेतिवेनावधीर्युरशित्वस्यशेषः ।
यजस्यसुतेनिहृतस्यशुष्मास्तुनाचिदिद्वपरमोद्वार ॥ षधीदिर्दोवुरशित्वस्यशेषोभ्यावृतिर्नचायमानायुशिक्षन् । द्रु
चीवतोयद्वरिपुपीयाहन्पूर्वेऽअर्धभियसाधरोदर् ॥ २३ ॥ त्रिंशच्चतवृमिर्णऽइद्वसाकंयवत्पांपुरहृतश्वस्य ।
द्वचीवतुःशरपुपत्यमानाःपात्राभिद्वानान्युधान्यायन् ॥ यस्तुगावावरुपास्यवृत्तसूऽअंतकृचरतोरैरिहाणा । ससुंज
यायतुर्वशंपरादाद्वचीवतोदैवयातायुशिक्षन् ॥ द्वयोऽअध्वेरधिर्नोविंशतिगावृधूमतोमुषवामद्वसंवाद् । अभ्यावृती
चायमानोदर्दातिद्वृणाशेषदक्षिणापार्थवानाम् ॥ २४ ॥ (६।३।५) आगार्वाऽअरमञ्जुतभद्रमक्रन्तसीद्वितुगोष्ठे
यंतुस्ते । प्रजावतीःपुरुकृषाऽइहस्युरिद्रायपूर्वोरुपसोद्वहानाः ॥ इद्वोयज्वनेष्टुणेतंचाशित्युपेर्दातिनस्वमुपायति ।

(६।३।४) किमसुमद्वेसुसु कस्यभरद्वाजहंदःअंतापाध्यायमानोरराजाविष्टु । (६।३।५) आगावइत्यष्टर्चसुसु कस्यभरद्वाजो
गोविष्टु (द्वितीयायाइंद्रश्चांतपादस्यच) द्वितीयायासिखोजगर्तोत्तानुष्टु ।

त्येवुस्तथादैवतं त्वामिन्द्रिपत्न्यामागायंस्वादुरेकत्रिंशद्गर्गः पंचादौ सौम्यो गन्धूत्यर्धं चोत्तिगोक्तदैवतः प्रसो
कइति विष्टुर्वनुष्टुभगायत्रीद्विपदां सार्द्धं यस्य प्रसोक्तस्य दानस्तुतिः परात् चौरथदुंदुभिदैवत्या वैद्रोत्योर्धं चायुजा
नोबृहती त्रिष्टुब्ध्विपदादिवस्य धिव्याजगती ॥ १ ॥

॥

॥

॥

॥

॥ हरिः ओम् ॥ (६।३।६) इंद्रं वीनरः सुख्यायं संपुर्महोयंतः सुमतये चक्रानाः । महोहिद्रातावज्रहस्तोऽअस्ति म

हामुत्तमवसेयजध्वं ॥ आयस्मिन्हस्तेन यामिभिश्चरथे हिरण्ययेरध्वेधाः । आरुमवोगभस्त्योः रथुरयोराध्वजभवा
सोष्टुपणोयुजानाः* ॥ श्रियेते पाद्वादुवुऽआमिभिश्चरथे श्रीशर्वसादक्षिणावान् । वसानोऽअरकंसुरभिर्होकेस्व
र्णतृत्वविपुरेषं भूध ॥ ससोमोऽआमिश्चतमः सुतो भूधस्मिन्पुकिः पुच्यते संतिधानाः । इंद्रं नरः रतुपंतो नक्रकाराऽउ

क्थामांसंतो देवयाततमाः ॥ न तेऽअंतः शर्वसो धाव्यस्य वितुर्वावधेऽरोदंसीमहिर्वा । आतासुरिः पृणतिवृजानोयुधे
वाप्सुसमीजमानऽकृती* ॥ एवेदिंद्रः सुहवऽऽव्योऽअस्ततीऽअनूती हि रिशिप्रः सत्वा । एवाहिज्जातोऽअसंमाल्यो जाः पु
रुच्युवाहनति निदर्युन् ॥ १ ॥ (६।३।७) भूयऽइद्रावधे वीर्यायुऽएकोऽअज्योदयत्वेवसूनि । परिरिचोदिवऽइंद्रः पृथि
व्याऽअर्धमिदस्प्रप्रतिरोदसीऽउभे* ॥ अर्धामन्येव हृदसूर्यमस्य आनिद्रा धारुनकिरभिनाति । दिवेदिं वेसूयां दशतोभे

(६।३।६) इंद्रं वदति पळ्यस्य कस्य भद्राज इंद्रं किष्टुम् । (६।३।७) भूय इति पंचास्य कस्य भद्राज इंद्रं किष्टुम् ।

द्विसन्धान्युर्विंशसुक्रतुर्धात् ॥ अथाचिन्नचिन्नदपोनदीनांयदाभ्योऽअरदोगातुर्मिद्र । निपर्वताऽअद्भुतदोनसेदुस्त्व
 याहृष्टानिसुक्रतोरजांसि ॥ सत्यमित्तन्नत्वावाऽअन्योऽअर्सीद्रद्वेयोनमत्तुर्ज्यायान् । अहृष्टाहिपरिश्रयानमणोर्वासु
 जोऽअपोऽअच्छासमुद्रं ॥ त्वमपोगविदुरोविपृचीरिद्रहृष्टमरुजःपर्वतस्य । राजाभयोजगत्तश्चर्पणीनांसाकंसूर्यजनय
 न्यामुपासं ॥ २ ॥ (६।३।८) अभुरेकोरयिपतेरयीणामाहस्तयोरधिधाऽइद्रकृष्टीः । वितोकेऽअप्सुतनयेचसुरेयो
 धंतचर्पणयुविवाधः ॥ त्वद्भिद्येद्वपाधिवा निविश्वच्युताचिह्नयाययतेरजांसि । द्यावाक्षामापर्वतासोयनानिविश्वं
 दृभंयतेऽअजमन्नाते ॥ त्वंकुत्सेनाभिजुष्णमिन्द्राशुपयुध्यकुयवंगविष्टी । दशमपित्वेऽअधुसूर्यस्यमुपायश्चक्रमविष्वे
 सि ॥ त्वंशूतान्यवृक्षंवरस्यपुरोजयंधामतीनिदस्योः । आदिक्षोयन्नशच्यार्शचीवोदिवादासायसुन्वतेसुतक्रेभुरद्वाजाय
 यणुतेयसूनि ॥ ससत्यसत्त्वन्महूतेरणांययमातिष्ठतुविनृन्मभीमं । द्याहिप्रपथिन्नवसोपमद्रिकप्रचश्नुतश्रावयचर्पुणि
 न्यः ॥ ३ ॥ (६।३।९) अपूर्व्यापुरुतमान्यसेमहेवोरारयतुवसेतरायं । विरश्चिनेयुज्जिणेदांतमानिवचांस्त्रासास्य
 विररायतक्षं ॥ समातरासूर्येणाकवीनामवांसयद्वुजदद्रिगुणानः । स्वाधीभिर्नृकंभिर्वावशानऽउदुक्षियाणामसृजद्वि

(६।३।८) अभुरेकदतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वजाःसुहोत्रइद्रकिष्टुपचतुर्धासकरी (सुहोत्रःशुचहोत्रोनरोगार्गक्रजिष्वाहत्येतन्नपयोद्वह
 रपतेःपौत्राउतदौर्ध्वतेभैरतस्यपौत्राहतिविषयेइतिहासःश्रूयते) । (६।३।९) अपूर्व्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्यसुहोत्रइद्रकिष्टुप् ।

दानं ॥ सवद्विभिर्द्रव्यभिर्गोपशर्भान्मित्रजुभिः पुरुकृत्याजिगाय । पुरःपुरोहतासखिभिः सखीयन् दृष्टारो जक्रुविभिः
 कविः सन् ॥ सनीव्याभिर्जोरितारमच्छामहोवाजीभिर्महर्षिश्च शर्मः । पुरुवीर्यभिर्बुधमधितीनामार्गिर्वर्णः सुवितायु
 प्रयाहि ॥ ससर्गोऽनंसात्तकोऽअत्यैरपऽइन्द्रोदक्षिणत्वरुपाद् । इत्यासृजानाऽअनपावृद्धीद्विरोदिवेविविपुत्रम
 व्यं ॥ ४ ॥ (६।३।१०) यऽओजिष्ठऽइन्द्रवंसुनोद्रामदोषुपत्स्यभिर्दिस्वान् । सीवभ्यं योचनवरस्यभ्योपुत्रास
 मत्सुसासहदुमिजान् ॥ त्वांहीन्द्राप्रसेविषाचोहवतेषुपुण्यः शरसातो । त्वंघिर्मेभिर्विपुर्णोऽरयायुस्त्वोत्तऽइरसनिता
 याजुमयी ॥ तंतांऽइन्द्रोभयऽअभिज्ञानदासापुत्राणपार्थिवशर । यथीर्यैवसुधितेभिरत्केरापत्सुदपिनुणांनुवम ॥
 सत्वंनऽइन्द्राक्रेयाभिरुतीसत्तायिभ्यायुरविताष्टुधेभ्यः । त्रपार्तायङ्क्यामसित्तायुर्व्यतोनेमधितापुत्सुशर ॥ नूनंनऽइ
 द्रापुरायचस्याभयामृलीकऽउतनोऽअभिर्ष । इत्याणुणंतांमुहिनस्त्यर्भेन्द्रंविच्यामपायैगोपवसाः ॥ ५ ॥ (६।३।११)
 संचत्वेज्जमुर्गिरऽइन्द्रपूर्याधिचत्पद्यंविधिभ्योमनीषाः । पुरानुतंचस्तत्पुऽअर्षाणांपत्सुपऽइन्द्रेऽअभ्युक्थार्का ॥ पुरु
 हतोयः पुरुगर्वऽअर्षोऽएकः पुरुपशस्तोऽअस्तिपुत्रैः । रथोनमहेत्यवसेयुज्जानोऽस्माभिरिन्द्रोऽअनुमाद्योभूत् । नयंहिं
 संतिथीतयोनवाणीरिद्रुनंशतीदुभिर्वर्षयतीः । यदिस्तोवार्ःशतंयत्सुहर्षगणंतिगिर्वर्णसंशतदस्मै ॥ अस्माऽपूतहिं

(६।३।१०) यओजिष्ठदीवचंपसासूकसभाएद्राजऽनुनहोमद्रश्मिपुप (६।३।११) संपत्सद्वतिवचंपससूकस्यशुनहोमद्रश्मिपुप ।

॥ (६।३।१६) भद्रस्य कवेर्दिव्यस्य वद्विप्रमन्मनोवचनस्य मन्त्रः ।
 नूतनोऽर्थाभाः ॥ अयमुद्देशानभ्यर्चयितुं मुखोऽकृतधीतिभिर्कृतयुग्मज्ञानः । रुजदकं
 भूरभियोधुर्दिदं ॥ अयं योतयदद्युतोव्यशूकन्दोषावस्तोः शरद्वद्वद्वरिद्र । इमं केतुम

शुचिजन्मनऽङ्गपसंश्रकार ॥ अयं रौचयद्रुचोरुचानोऽयं वासयुर्ध्वतेन पूर्वाः । अपमपितऽकृतयु
 ः स्वर्धेदुनाभिनाचर्षणिप्राः ॥ नूरुणानो गृणते प्रकराज्जिपिः पितृवयसुदेयाय पूर्वाः । अपऽओषधीरविपा
 ६०॥ (निगाऽअर्धतोनचर्षेरिरीहि ॥ ११ ॥ (६।३।१७) इन्द्रपितृभ्यः सुतोमदायावस्य हरीविमुञ्चासखाया । उत
 प्रगायणऽआनिषदायावृक्षाय गृणते ययोधाः ॥ अस्यापि वयस्य जज्ञानऽइन्द्रमदायुः कत्वऽअपि बोविरिचिन् । तमु
 ते गायोनरऽआपोऽअद्विरिदुसमं हान्यीतये स मसै ॥ समिद्धेऽअग्नौ सुतऽइन्द्रसोमऽआत्वावहंतु हरयो गहिष्ठाः । त्वाय
 तामनसा जोहवीर्मिद्राया हि सुविताय प्रहेतः ॥ आया हि शश्वदुशताय याधेद्रं महामनसा सोमयेयं । उपवक्षाणि शृणवऽ
 इमानोधाते युजस्तु न्वेह वयोधात् ॥ यदि द्रविषायै यदधयद्वास्वे सदने यन्नवासि । अतो नो युजमवसे निरुत्थान्तस्
 (६।३।१६) भद्रस्य कवेरिति पंचर्षसूक्तस्य मरद्वाज इन्द्रश्चिष्टम् । (६।३।१७) इन्द्रपितृभ्योऽयं सूक्तस्य मरद्वाज इन्द्रश्चिष्टम् ।

पुरुषेन्द्रस्य त्वानिद्वयस्यः । पार्तिर्वभूयासं भोजनानामेको विभ्वस्य भुवनस्य राजा ॥ स तु शुद्धिश्चुत्पायो दुष्टो यद्यनं भूमाभि
रायोऽन्यः । असौ यथानः शर्वसा च कानो युरेयं यं सार्चो कर्तानः ॥ ८ ॥ (६।३।१४) अर्वाप्रथमं विभ्वर्वा रतऽज्यं
द्रयुकासो हरयो वहतु । कीरिश्चिद्वित्वा हवते स्वर्वा नृधीमर्हसधमादस्तेऽअथ ॥ प्रोदोणेऽहरयः कर्मामनपुनानासुऽ
अज्यतोऽअनूयन् । इन्द्रो नोऽअस्य पूज्यः पंथीयाद्युक्षो मदस्य सोम्यस्य राजा ॥ आसुखाणां सः शवसानमच्छेदं सुचक्रैरथ्या
सोऽअथाः । अभिश्चवुऽअज्यं तोयहेयुर्नृचिभूया योरमृतां विदस्येत् ॥ वरिष्ठोऽअस्य दक्षिणामिदं द्रोक्षो मयो नानुविक्रमि
तमः । यथा यज्जिघः पुरियास्य हौमया च धृष्णोदयसे विसुरीन् ॥ इन्द्रो बालस्य स्यात्वरस्य द्रोक्षो नृभिर्वधतां धृज्महाः ।
इन्द्रो ब्रह्मनिष्ठोऽअस्तु सत्यातासुरिः पृणति वृत्तुजानः ॥ ९ ॥ (६।३।१५) अपादितऽज्यं दुर्नश्चिन्नतमो महीभर्षद्युम
तीमिदं दहति । पन्यसीधीति दैव्यस्य यामन्जनस्य रातिर्वनते सुदानुः ॥ दूराच्चिदावसतोऽअस्य कर्णायोपादिद्रं स्य तन्यति
ब्रूयाणः । एयमेनं देवहतिर्वयुत्वा न्मह्यं १ गिद्रं मियमूच्यमाना ॥ तवो धिया परमया पुराजामजरसिद्रं सुभ्यं नूयुर्कः ।
ब्रह्माचगिरिदधिरसमास्मिन्महाश्चस्तोमोऽअर्धयधुर्दिने ॥ वधुर्धयं यज्ञऽज्यतमोमऽइन्द्रं वधुर्द्विह गिरऽज्यकथाचमनम् ।
वधार्हं नमुपसो यामं ह्यकोर्वधुर्नमासाः शूरदोधावुऽइन्द्रं ॥ एवाज्जानं सहसेऽअसामिवावृथानं रार्धसे च श्रुताय । मुहा

(६।३।१४) अर्वाप्रथमं विपचर्चस्य सूक्लस्य मरद्वाज इन्द्रश्चिद्रुप् । (६।३।१५) अपादित इति पचर्चस्य सूक्लस्य मरद्वाज इन्द्रश्चिद्रुप् ।

मममवसेविप्रनमार्विधातेमद्वत्तूयेषु ॥ १० ॥ (६।३।१६) मंद्रसंक्रवेद्विष्यस्वद्वैविप्रमन्मनोवचनस्यमर्थः ।
 अपानुस्तस्यसच्चनस्यदेवेयोयुवस्यगुणतेगोऽअग्नाः ॥ अयमुग्धानःपर्याद्रिमुष्माऽऽकृतधीतिभिरुत्तयुग्मजानः । रुजदरे
 ग्णांविबुलस्सत्तुंयुगांऽवर्चोभिरुभियोधुर्दिदं ॥ अयंघोतयद्व्युतोव्यं१ कून्दोपावस्तोःशरद्वइद्वरिद । इमंकेतुम
 दधुर्नृद्विद्वद्वांशुविजन्मनऽउपसंश्चकार ॥ अयंरोचयदरुचोरुचानोद्वयंसायव्यं१ तेनपूर्वाः । अयमीयतऽकृत्यु
 रिभुरश्चैःस्त्रविंद्वानाभिनाचर्पिणिभाः+ ॥ नृयुणानोयुणतेमकराजुक्षिपःपिन्यवसुदेर्यायपूर्वीः । अपऽओपधीरघ्रिपा
 वनानिगाऽअर्वतोनुनवसेरिरिहि ॥ ११ ॥ (६।३।१७) इद्वपिवत्तुभ्यंसुतोमद्रायावत्सहरीविमुञ्चासत्ताया । इत
 प्रगायगुणऽआनिपयाथायज्ञायगुणतेवयोधाः ॥ अस्यापिवयस्यजज्ञानऽइद्वमदायुक्तवेऽअपिबोविरध्वान् । तसु
 तेगावोनरऽआपोऽअद्विरिदुंसमंथन्यीतयेसमंसे ॥ समिद्वेऽअग्रांसुतऽइद्वसोमऽआत्वावहतुहरयुवाहिष्ठाः । त्याय
 तामनंसाजोद्वीर्माद्रायाहिसुवित्तायमहेनः ॥ आयाहिशर्भद्वशताययार्धमहामनंसासोमयेयं । उपवक्षाणिदृणवऽ
 हमानोयतेयुज्ञसुन्वेद्वेवयोधात् ॥ यद्विद्विद्विपयेयद्वधायद्व्वास्वेसदनेयत्रवासि । अतोनेयुज्ञमवसेनिधुत्थान्तसु

(६।३।१६) मंद्रस्यकवेरितिपंचमंस्ससूक्तस्यभरद्वाजइद्वक्षिष्टम् । (६।३।१७) इद्वपिवेतिपंचमंस्ससूक्तस्यभरद्वाजइद्वक्षिष्टम् ।

जोषाः पाद्विगिर्यणो मरुद्भिः ॥ १२ ॥ (६।३।१८) अहेलमानऽजपयादियुञ्जंतुर्भ्यपवंतऽइदं वः सुतासः । गावो न
 यच्चिन्त्यमोकोऽअच्छेद्रागद्विप्रयुगोयुञ्जि यानां ॥ यार्ते ककुत्सुकृताया चरिष्ठा यया शश्वति पर्वसि मध्वऽऊर्मि । तथा
 पाद्विप्रतेऽअभ्ययुरे स्यात्संतेव अर्धोपर्वताभिर्द्रगन्धुः ॥ एष द्रप्सो वृषभो विभ्वरूपऽइद्रा युयुष्णे समकारि सोमः । एतं पि
 वहरि वः स्यात्तत्प्रयस्येधिप्रेमुदिविद्युत्संऽअर्धं ॥ सुतः सोमोऽअहुतादिद्रवस्यानुयं श्रेया निचिकितुप्रेरणा य । एतं त्रितिवु
 ऽजपयादियुञ्जंतु विभ्वास्तविष्ठीरावृणस्य ॥ ह्यर्धमसित्वे द्रवा ह्यर्धं रते सोमस्तान्येभयाति । यत्तत्कतो मादयस्या सुते
 पुप्रासाऽअवृष्टनासप्रविधुः ॥ १३ ॥ (६।३।१९) प्रत्यस्मै विपिपिते विभ्वानिविदुर्प्रेभर । अरुंगमायुजग्मये
 पश्चादध्वने नरे ॥ एमे नं प्रत्येत न सोमैभिः सोमपातमं । अमत्रेभिर्ऋजोपिणमिद्रं सुतेभिरिदुभिः ॥ यदी सुतेभिरिदु
 भिः सोमैभिः प्रतिभूयं । ये द्राविभ्वस्य मे धिरो धृपत्तं तमिदं पते ॥ अस्माऽअस्माऽइदं धृसो ध्वयौ प्रभरसूतं । कुवित्सम
 स्य जेन्यस्य शर्धं तो भिरास्ते रयत्परत् ॥ १४ ॥ (६।३।२०) यस्य त्वच्छ्वं रं मद्रुदिवो दासा यरं धयः । अयं स सोमऽइद्रं
 ते सुतः पिब ॥ यस्य तीव्रसूतं मद्रुं मध्वमंतं चरत्सं । अयं स ० ॥ यस्य गाऽअंतरः रमो मदे दृष्टाऽअवायुजः । अयं स ० ॥

(६।३।१८) अहेलमान इति पंचमस्य सूक्तस्य मरुद्वाज इद्रोऽपि द्रुप । (६।३।१९) प्रत्यस्मा इति चतुर्ध्वस्य सूक्तस्य मरुद्वाज इद्रोऽनुपमं ता
 दृहती । (६।३।२०) यस्य त्वदिति चतुर्ध्वस्य सूक्तस्य मरुद्वाज इद्रोऽपि द्रुप ।

यस्यमंदानोऽअंथसोमाधोनंदधियेश्वर्यः । अयंस ० ॥ १५ ॥ (६।४।१) योरधिवोरयितमोयोद्युन्नैर्युन्नवत्तमः ।
 सोमःसुतःसऽइंद्रतेस्तिस्वधापतेमदः ॥ यःशुग्मस्तुविशग्मतेरायोदामामतीनां । सोमःसुतः ० ॥ येनबृद्धेनशर्वसा
 तरोनस्वाभिरुतिभिः । सोमःसुतः ० ॥ त्वमुद्योऽअमहणंगुणीपेश्वर्यस्यसि । इदंविश्वासाहुंनरंसंहिंषंविभ्वर्चपिं ॥
 यवर्धयुतीद्विरःपतितूरस्यराधंसः । तमिदमस्यरोदसीद्वीशुधर्मसपर्यतः ॥ १६ ॥ तद्वऽइत्यस्यमहर्षिद्रापोपस्त्वणी
 यणि । विप्रोनयस्योत्तयोविचद्रोहंसिसुक्षितः ॥ अविद्वद्वर्क्षंसिन्नोनवीयान्पणुनोद्वेभ्योवस्योऽअचैत् । सुसयान्तरस्तौ
 लाभिर्धोतरीभिरुभ्यापायुरभवरसर्हिभ्यः ॥ ऋतस्यपुधियेधाऽअपायिश्रियेमनांसिदेवासोऽअक्रन् । दधानोनाम
 मूहोवचोभिर्घुर्दृशयेवुनयोवयावः ॥ द्युमत्तमंदर्क्षधेह्यसंसेधाजनानांपर्वाररातीः । वर्धायोवयःकृणुहिशचीभिर्धन
 स्यसालावृसाँऽअविहि ॥ इंद्रतुभ्यमिन्मघवअभूमययंदात्रेहरिवोमाविवेनः । नकिंरापिर्ददशेमत्युजाकिमंगरभ्रचोद
 नंरवाहुः ॥ १७ ॥ माजस्वनेवृपभनोररीधामातेरुवतःसुखेरियाम । पूर्वोष्टंद्रनिटिपधोजनेपुज्जह्यसुप्वीन्प्रबुहाष्ट
 णतः ॥ उदुभ्राणीवस्तनयन्नियतीहोराधांसंभ्यानिगव्या । त्वमसिप्रदिवःकारुधायामारवाद्यामानुऽआदभन्मघो
 (६।४।१) योरधिवदतिचतुर्वैश्वर्यस्यसूक्ष्मवाहस्पत्यःशंयुरिद्रक्षिष्टवाद्याःपञ्चनुभःसप्तन्यादितिकोवितादपृक्तयः । (तिस्रप्यष्टन्ये
 ववितादसप्तमीनधन्यौतुत्रिष्टुमाधितिकेचित्) ।

नः ॥ अर्धयोर्वीरप्रसहेसुतानामिद्रोयभरसह्यस्तराज्जं । यः पूज्याभिरुतनूतनाभिर्गोभिर्वीरुधेर्गुणतामृपीणा ॥ अ
 स्मदेयुरुवर्गसिचिदानिद्रोवृत्राण्यप्रतीजधान । तमुग्रहोपुमधुमंतमस्मृसोमवीरायांशुप्रिणेपिवंध्ये ॥ पातांसुवामि
 द्रोऽअस्तुसोमंहतावृत्रयर्क्षेणमंदसानः । गंतायुज्ञंपरावतीश्चिदञ्छावसुधुनार्मावितक्राकरधार्थाः ॥ १८ ॥ इदं त्यपा
 ब्रमिंद्रपानमिंद्रस्यप्रियममृतमपायि । मत्सुधार्तासोमनसायदेवंव्यसुद्वेपीयुयवृक्षंहः ॥ पुनामंदानोजुहिर्हरशत्रू
 न्जामिमजामिमयवह्निमित्रान् । अभिषेणोऽअभ्याइदेदिशानान्पराचइद्रुप्रमृणाजुहीच ॥ आसुष्माणोमयवाक्षिद्र
 पुरस्वसुसभ्यमहिवरिवःसुगंकः । अपांतोकस्यतनयस्यजेषइंद्रसरीन्कुणहिसानोऽअर्ध ॥ आत्याहरयोवृषणोयुजा
 नावृषरथासोवृषरदमयोत्थाः । अस्माज्जोवृषणोवज्रवाहोवृष्णेमर्दायसयुजोवहेतु ॥ आतेवृषन्वृषणोद्रोणमरशुधुत
 मुयोनोर्मयोमर्दसः । इंद्रप्रतुभ्युवृषभिःसुतानावृष्णेभरंतियुप्रभायुसोमं ॥ १९ ॥ वृषासिदिवोवृषभःपृथिव्यावृषा
 सिधूनांवृषभस्त्रिधानां । वृष्णोत्तइंद्रवृषभपीपायस्यादूरसोमधुपेयोवराच ॥ अयंदेवःसहस्राजार्मान्इंद्रैणयुजापु
 णिमस्तभायत् । अयंस्वस्थपुत्रुरायुधानादूरमुष्णादर्थैवस्वभायाः ॥ अयमकृणोदुपसःसुपर्क्षीत्यसूयैऽअद्याज्यो
 तिरंतः । अयं त्रिधातुदिविरोचनेषुत्रितेषुविददमृतं निरूहं ॥ अयं धावापृथिवीविल्कंभायदुपंरधंमयुनकससरदिभं ।
 अयंगोपुशच्यापकमंतःसोमोदाधारदमयं त्रमुत्तं ॥ २० ॥ (परिसिष्टं ॥ चक्षुश्चश्रोत्रं च मनश्च वायं प्राणा पुनो दे-

हृद्दंशरीरं ॥ द्वाप्रत्यर्चावनुलोमोविसर्गावृततमन्येदशयन्मुत्सं ॥ नखंश्चपष्ठश्चकराचवाह्रजंघेचोरुड्डरंशिरश्च ॥
 रोमाणिमांसंरुधिरस्त्रिमज्जमेतच्छरीरंजलबुद्बुदोपमं ॥ भ्रुवोललाटेचतथाचकणोह्रनूकपोलैषुबुक्लधाच । ओष्ठौ
 चद्रुताश्चतथैवजिह्वामेतच्छरीरंभ्रुवरंज्जकोशं ॥ (६।४।२) यऽआनयत्परावतःसुनीतीतुवशयदुं । इन्द्रःसन्तोयुवा
 सखा ॥ अविमोचिद्वयोदधदन्नाशुनाचिदर्वता । इन्द्रोजेताहितंघनं ॥ महीरंस्त्रप्रणीतयःपूर्वोरुतमशस्तयः । नास्वक्षी
 यंतऽकृतयः ॥ सखायोब्रह्मबाहुसंचतप्रचंगायत । सहितःप्रमतिर्मही ॥ त्वमेकस्त्ववृत्रहक्षवृताद्वयोरसि । जुतेह
 श्रेयथायुयं ॥ २१ ॥ नयसीद्वतिद्विधःकृणोप्युक्थशंसिनः । नृभिःसुवीरंऽजच्यसे ॥ ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसंगीभिःस
 खायमृगिमयं । गांनद्वोहसंहुधे ॥ यस्यविश्वानिहस्तयोरुचुर्वसूनिनिहिता । वीरस्पृतनापहः ॥ विद्वह्णानिचिद्वि
 वोजनानांयचीयते । द्रुहमायाऽअनानत ॥ तमुत्वासत्यसोमपाऽइंद्रवाजानांपते । अहमहिश्चवृत्सयः ॥ २२ ॥
 तमुत्वायःपुरासिधयोवानूनंहितेघने । हव्यःसःश्रुधीहव्यं ॥ धीभिरयंश्चिरवतोवाजोऽइंद्रश्चवाय्यान् । त्वयाजेष्महि
 तंघनं ॥ अभूत्वीरगिर्वणोमहाऽइंद्रघनोहितं । भरोवितंतसाय्यः ॥ यातंऽकृतिरमित्रहन्मध्वजंयस्तुमासंति । तथा
 नोहिजुह्विरथं ॥ सरथेनरथीतमोस्माकेनाभियुग्वना । जेयंजिष्णोहितंघनं ॥ २३ ॥ यऽएकइत्तमुष्टुहिदृष्टीनांविच

(६।४।२) यऽआनयतिनित्रयस्त्रिशदचस्यसूक्तस्यशयुतिद्रोत्यवचस्यशुस्तक्षणायात्रीएकोनत्रिंशयतिनिचूदेकत्रिंशीपादनिचूदंलाजुष्टु ।

पिणिः । पतिर्जुनेष्वर्धकशुः ॥ योयुणतामिदासिधापिक्वीशिवःसखा । सत्वंनऽहंद्रमृळय ॥ धिप्यवज्जंगभस्त्योर
 होहत्यायवज्रियः । सासहीषाऽअभिसृधः ॥ प्रक्षरंयीणांयुजंसखायंकीरिचोदनं । ब्रध्मवाहस्तमंहुवे ॥ सहिविश्वा
 निपाधिवौऽएकवर्त्तनित्यते । गिर्वणस्तमोऽअधिगुः ॥ २४ ॥ सनोतिधुदिरापृणकामंवाजोभिरधिभिः । गोम
 द्विगोपतेधुपत् ॥ तद्वोगायसुतेसचापुरुहृतायसर्वने । शंयद्रवेनशाकिने ॥ नद्यावसुनिनयमतेद्वानंवाजस्तुगोमतः ।
 परसीमुपश्ववृत्तिरः ॥ कुपितस्तुप्रहिम्रजंगोमंतंदस्तुहागमत् । शर्चाभिरपनोवरत् ॥ इमाऽउत्वाशातकतोभिप्रणोनु
 धुगिरः । इंद्रयुतसन्मातरः ॥ २५ ॥ दूणाशंसुखंतयगीरसिपीरगव्यते । अर्धोऽअध्यावृतेभय ॥ समंदस्त्राह्यं
 सोराधसेतनयामहे । नस्तोतारंनिदेकरः ॥ इमाऽउत्वासुतेसुतेनक्षंतैर्गिर्वणोतिरः । युरसंगावोनधेनवः ॥ पुरुतमंपुरु
 णांस्तोवृणांविवाचि । पार्जोभिर्वाजयतां ॥ अस्माकमिन्द्रभृशुतेस्तोमोवाहिष्ठोऽअंतमः । अस्मान्नायेमहेहिनु ॥ अधि
 धुधुःपर्णीनांवापिधेमर्धस्त्यात् । वुरुःकक्षोनगांयः ॥ यस्तवायोरिवद्रुवद्भद्रावृतिःसहसिष्णी । सुद्योदानायुमंहते ॥
 तत्सुनोविश्वेऽअर्धऽआसदागुणंति कारवः । वयुंसहस्रदातमंसारिसहस्रसातमं ॥ २६ ॥ (६।४।३) त्वामिन्द्रिवा
 महेसातावाजस्त्यकारवः । त्वांयुनोविद्रुसत्पतिनरत्वांकाध्वारवर्धतः ॥ सत्वंनश्चित्रवज्रहस्तधृष्णयामहस्तवानोऽअ

(६।४।३) त्वामिन्द्रीतिचतुर्दशचंससूक्तस्यमंयुरिन्द्रःअयुजोबृहत्तःयुजःसवोबृहत्तः ।

द्विवः । गामभ्यंरूप्यमिद्रसंकिरसत्रावाजंनजिगुर्ये ॥ यःसत्राहोविचर्यणिद्रितंरहमहेवयं । सहस्रमुक्कतुर्वनृगुसत्प
 तेभयासुभरमुनोपुधे⁺ ॥ वाधंसेजनांनृपुभेदंमुनृनाधुप्योमीहडकचीपम । अस्माकंयोध्यवितामंहाधुनेतनूव्यसुसूय ॥
 इन्द्रज्येष्ठंनडआभरंरुओजिष्ठंपुतिश्रवः । येनेमेचित्रवज्रहस्तरोदसीडओभेसुशिप्रभाः⁺ ॥ २७ ॥ त्वामग्रमवसेचर्य
 णीसधुराजन्दुयेपुहसहे । विश्वासुनोविशुरादिन्दुनावसोमित्रान्सुपहान्कधि ॥ यदिद्वनाहुपीव्याडओजोनृगंचकृदि
 पु । यद्वापंचक्षितीनांशुक्रममाभरसत्राविश्यानिपांसा ॥ यद्वातुक्षौमधवनृह्यावाजनेयरपुरौकञ्चवृण्य ॥ अस्मभ्यंत
 दिरीहिसंनृपाहोमित्रान्पुसुतुर्वणे ॥ इद्रंत्रिधातुशरणंत्रिवरुथंरवस्तिमत् । छुर्दियंछमधवभ्यश्चमह्यंचयावयादिह्युमे
 भ्यः ॥ येनव्यतामनसुशार्दुमादुसुरभिप्रमंतिष्ठण्णया । अर्धस्मानोमपयकिंद्रगिर्वणस्तनूपाडअंतमोभव ॥ २८ ॥
 अर्धस्मानोपुधेभुवदंनयमवायुधि । यद्रतरिक्षेपुतयंतिपुर्णिनोदिद्ययंस्तिमममूर्धानः ॥ यन्नशरासस्तन्योवितव्यतेमि
 याधर्मपिपूणां । अर्धस्यायच्छतृन्युद्रुतनेचछुर्दिरचितंयावयुद्धेपः ॥ यदिद्वसर्गेडअवैतश्चोदयासेमहाधुने । असमने
 डअर्धनिपुजिनेपुधिद्रयेनोडइवश्रवस्तः⁺ ॥ सिधूडरिवप्रवृणडआशुयायुतोयदिहिक्रोशमनूव्यणि । आयेवयोनवपुत्त
 त्यामिपिपुभीतावाहोर्गधि ॥ २९ ॥ (६।४।४) स्वादुक्किलायंमधुमाँडज्जतायंतीव्रःकिलायंरसर्वाँडज्जतायं ।

(६।४।४) स्वादुक्किलायमित्येकप्रिदादृषस्यसूकस्यभारद्वजोर्गर्गइद्रःआयानांपंचानांसोमोगव्युतीत्यस्यादेवभूमीद्राःप्रस्तोकइत्यादि

उतो न्य१ स्वयं प्रियां समिद्धं न कश्चन सह तऽआह्वेषु ॥ अयं स्यादुत्तिष्ठति ह मादिष्ठऽआसयस्य द्रोवृज्जहत्येवमादं । पुरुषि यश्चो
 क्ता शंवरस्य विनवृत्तिं नय च द्रुह्यो ईहन् ॥ अयं मे पीतऽउत्तिष्ठति वाचं मयं मनीषा मुशती मजीगः । अयं पञ्चो रमिमी
 तथी रो नयाभ्यो भुवनं कश्चनारो ॥ अयं स यो रमिमाणं युधिष्ठिरा चार्पणं दिवोऽअर्कणो द्रयंसः । अयं पीयूषं तिसृषु प्रव
 रस्तु सोमो दाधारो र्य१ तारिक्षं ॥ अयं विदश्चिन्नहृदी कुमर्याः शुक्रसंभवा नाभुपसामनीके । अयं महान्महता स्कभनेनो वा
 मस्तश्चाहृपभो मरुतात् ॥ ३० ॥ धृपतिं धकृलशो सोममिन्द्रपृज्जहा शरसमुरेव रूतां । माध्वं दिने सवन्तऽआयुं
 स्वरयि स्थानो रयि मुस्ता सुधेहि ॥ इन्द्रमणः पुरऽपुते वयं प्रमनो नयम तुरं वस्योऽअच्छं । भवा सुपारोऽअति पारयो नो
 भवा सुनीतिरुत वाननीतिः ॥ उरं नो लोकमनुने पि विद्वान्त्स्वर्बुजयोतिरभयं स्वस्ति । ऋष्या तऽइन्द्रस्य विरस्य वाहऽ
 जपस्येयामशरणा बृहतां ॥ धरिष्ठेनऽइन्द्रं बुधुरेधा वहिष्ठयोः शतावृक्षभ्योर । इयमा वक्षीषां वरिष्ठां मानस्तारीन्मपव
 क्षायोऽअर्यः ॥ इन्द्रं मूलमर्हं जीयातुं मिच्छ्योदयुधिष्ठिरमयं सो न धारं । यत्किंचाहं त्यायु र्दिदं ददां मितजुं पस्व ह्यधिमा
 देयवतं ॥ ३१ ॥ ज्ञाता रमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवे हवे सुहवं शरमिन्द्रं । ह्ययमिश्रकं पुंरुहतामिन्द्रं स्वस्ति नो मय वाधा तिवद्रः ॥

चतसृणां प्रस्तीको वनस्पत इत्यादिविस्तृणां रथरूपश्चासयेति द्वयोर्दुभिः आयूरज इत्यस्या दुन्दुभीद्रौ त्रिषुप् एको न विंशी बृहती त्रयो विंशयुष्टुप् च
 तुविंशी गायत्री पंचविंशी द्विपदा सप्तविंशी जगती ।

इन्द्रः सुत्रामास्वर्वाऽअर्वाभिः सुमृत्नीको भवतु विश्ववेदाः । वाधत्तेद्र्योऽअभयंकृणोतु सुवीर्यं स्पृतयः स्वाम ॥ तस्यैव
 यंसुमृतौ युज्ञेयस्यापि भूदेसौ मनुसे स्याम । स सुत्रामास्वर्वाऽइन्द्रोऽअसेऽआराच्छिद्रेषः स नूतयुषोतु ॥ अवत्वेऽइन्द्रम
 यतो नो मिं गिं रो ब्रह्माणि नि युतो धवन्ते । उरुनराधुः सर्वना पुरुष्ययोगार्वाञ्जिन्युवसे समिदून् ॥ कऽईस्त्वत्कः पृणात्को
 यजाते पदुमसि नमपवा विश्वहावेत् । पादा विवमहरन्नयमन्यंकृणोति पूर्वमपरं शचीभिः ॥ ३२ ॥ शृण्वेद्यीरऽब्रह्म
 भद्रमायज्ञान्यमन्यमतिनेनीयमानः । एधमाना द्विकुभयस्स राजा चोष्कयते विशुऽइन्द्रो मनुष्यान्* ॥ परापूर्वपांसव्या
 धृणकिचित्तु रणोऽअपरे भिरिति । अनानुभूतीरवधून्वानः पूर्वो रिन्द्रः शूरदस्तर्तरीति ॥ रूपं कृपं प्रतिकपो वभूवतदस्व
 रूपं प्रति च क्षणाव । इन्द्रो मायाभिः पुरुषं यऽइत्येयकाहं स्यहरयः शतादयं ॥ युजानो हुरितारथे भूरित्वष्टे हराजति ।
 को विश्वाहा द्विपुतः पक्षऽआसतऽउतासीने पुसरिपु ॥ अगव्यतिक्षेत्रमागन्मदेवाऽउर्वीसुसीभूमि रं हराणां हत् । बृह
 रपते प्रचिकित्सागविष्टा विरथास्ततेर्ज रित्रऽइन्द्रपंथा ॥ ३३ ॥ दिवोर्देवे सुहशीरन्यमर्धकृष्णाऽअसेधदपुसमन्नो जाः ।
 अहन्दासावृषभोर्वस्त्रयं तोदन्नजेवृचिं नं शं वरं ध ॥ मस्तो कऽइन्द्रराधसस्तऽइन्द्रशकोशयीर्दशवाजिनोदात् । दिवोदा
 सादति ध्रुवस्सुराधः शं वरं वसुमत्यं मभीष्म ॥ दशाभ्वान्दशकोशान्दशवस्त्राधिभोजना । दशो हिरण्यपुंङ्गान् दिवो
 दासादसानिपं ॥ दशरथान्प्रदिमतः शतंगाऽअर्धवर्भ्यः । अभ्ययः पायवेदात् ॥ महिराधो विश्वजन्मदधानान्भूर

दयावास्वरूपोदृषांश्चवाऽअरूपोदृषां ॥ बृहद्भिरग्रेऽअर्चिभिःशुक्रेणदेवशोचिषां । भरद्वाजसमिधानोपविष्यरेवर्षः
 शुक्रदीदिहिलुमरपावकदीदिहि ॥ विधासांगहृषतिविंशामसित्वमग्नेमानुषीणां । शतं पुर्निर्ययविषयाह्यहंसःसमेद्धारं
 शतंहिमाःस्तोतृभ्योवेचददति ॥ त्वं नश्चित्रऽअकृत्यावसोराधांसिचोदय । अस्वरायस्त्वमग्नेरथीरसि विदागाधंतुचेतु
 नः ॥ पर्यतोक्तनयंपुर्वं भिद्वमदंरथैरमयुरवाभिः । अग्नेहेळींसिदेव्यायुयोधिनोर्देवानिहृतांसिच ॥ २ ॥ आसंखायः
 सवर्धुषां धिदुर्मजभ्यमुपनय्यसावचः । सजभ्यमनपस्फुरां ॥ यासाध्यासाकंतायुस्वभानवे श्रवोमृत्युधुक्षत । यामृत्नी
 केमरुतांतुराणां वासुक्षरेषुपावरी ॥ भरद्वाजापावधुक्षतद्विता । धेनुंचविश्वदोहसमिषंचविश्वभोजसं ॥ तंवुडहृद्वनसु
 क्तुवरुणमिवमायिनं । अर्यमणुनमंद्रसमभोजसंचिप्युनस्तुपऽआदिशे ॥ त्वेषं सधुर्नमाकंतुविष्वप्यनवर्षाण्यप्युषं
 संयथाश्रुता । संसृहसाकारिपच्युषिभ्युऽआंऽआविर्गृह्यवर्कस्तुवेदानोवसूकरत् ॥ आमापूषन्नपद्रवशंसिपुंनुतैऽ
 अपिकर्णोऽआघृणे । अघाऽअर्योऽअरातयः ॥ ३ ॥ माकांकवीरमुहुर्द्वोवनुरपतिमशस्तीविंदिनिनसः । मोतसूरोऽ
 अहंप्रवाचनश्रीवाऽआदधत्तेवेः* ॥ इतैरिवतेवृकमरतुसख्यं । अर्चिद्रस्यदधुन्यतःसुपूर्णस्यदधुन्यतः ॥ पुरोहिम

एकादशीककुपूद्वादशीसवोदृहती नयोदृशीपुरजष्णिक्चतुर्दशीबृहतीपंचदमयविजगतीषोडशीककुपूस्मदशीसवोदृहती अष्टादशीपुरजष्णिक्
 एकोनविंशीदृहतीविंशीदृहती एकविंशीमहादृहतीयवमभ्याद्वाविंशयनुष्टुप् । (शुभिसूक्तमिदं वृणयाणिकंच) ।

त्वरसिंसुमोद्वैरुतश्रिया । अभिरुयःपूषन्पुतनासुनस्त्वमवाननंयथापुरा^५ ॥ वामीवामस्यधृतयःप्रणीतिरस्तुसुन
 ता । देवस्यवामरुतोमर्त्यस्यवेजानस्यप्रयज्यवः ॥ सद्यश्चिद्यस्यचर्कृतिःपरिधांदेवोनैतिसूर्यः । त्वेषशर्वादधिरनाम
 यज्ञियंमरुतोवृत्रहंशवोऽप्येष्टंवृत्रहंशवः ॥ सुकृद्धारैजायतसुकृद्भूमिरजायत । पृथ्यादुगधंसुकृत्पयस्तदन्योनानुजाय
 ते ॥ ४ ॥ (परिक्षिप्तं । सकांतं तृणान्यन्नावरप्येवोदुकेपिवा । यस्तृणैरभ्ययन्ततदधीतस्तृणानिभवतेभवं ॥ वा
 पीकूपतडागानांसमुद्रं गच्छत्याह ॥) (६।१।६) स्तुपेजनंसुप्रतनव्यसीभिर्गुभिर्भिन्नावरुणासुन्नयता । तऽआगं
 मंततइहश्रुयंतुसुक्षत्रासोवरुणोमित्रोऽअग्निः^५ ॥ विशोर्विशइह्यमध्वरेष्वहंसकतुमरुतियुवत्योः । द्विवःशिधुसहसः
 सनुमभिंयुशस्यकेतुमरुपयजधे ॥ अरुपस्यदुहितराविरुपेस्तुभिरन्यापिपिशेसुरोऽअन्या । मिधुस्तुराविचरतीपा
 यकेमन्मश्रुतनक्षतऽङ्गव्यमनि ॥ प्रयायुमच्छावृहतीमनीपावहद्रंयैविश्ववारंरघ्नां । द्यतद्यामानियुतःपत्यमानः
 कविःकविमिचक्षसिप्रयजयो ॥ समेवपुद्रहदयदृश्विनोयोरधोविरुक्मानमनसायुजानः । यन्ननरानासत्येपयव्यैवति
 र्यायस्तानयायत्मनेच ॥ ५ ॥ पर्जन्यवातावृषभाद्युशिव्याःपुरीषाणिजिन्यत्तमप्यानि । सत्यश्रुतःकवयोवस्यगीभिर्ज

(६।१।६) स्तुपेजनमितिपंचदशचंससूक्तस्यभरद्वाजऋजिध्याविश्वेदेवाविष्टुयंत्याशकरी (इवश्रत्वारिवैश्व.) भेदपक्षे-विश्वेदेवाः १
 अग्निः १ अहोरात्रे १ वायुः १ अधिनौ १ विश्वेदेवाः १ सरस्वती १ पूषा १ अग्निव्यष्टारोऽरुद्रः १ मरुतः २ विष्णुः १ विश्वेदेवाः २ एवं १५)

नतः स्यात्तर्जगादाकृणुध्वं ॥ पाथीरयीकृन्थाच्चिनायुःसरस्वतीवीरपद्मीधियंघात् । आभिरच्छिद्रंशरणंसृजोपादुराध
 धृगृणतेशमंसत् ॥ प्रथमपथःपरिपतिवच्चस्याकामेनकृतोऽअभ्यानल्लके । सनोरसच्छ्रुकरधश्चंद्राग्राधियंघियंसीपधा
 त्तिप्रपूयन् ॥ प्रथमभार्जयशसंययोधांसुषाभिंदेवंसुगभस्तिमृभ्यं । होतायक्षधजतंपरत्यानामग्निस्त्वष्टारंसुहर्षविभा
 वा ॥ भुवनस्यपुतरंगीभिराभीरुद्रंदिवायुर्धरा रुद्रमको । बृहंतमभव्यमजरंसुपुन्नमृधंघुवेमकृविनोपितासः ॥ ६ ॥
 आयुवानःकवयोयज्ञियासोमरुतोगुंतगृणतोयस्यां । अचित्राच्चिद्विजिन्यथाधुधंतंऽइत्थानक्षंतोनरोऽअंगिरस्वत् ॥
 प्रवीरायुम्रतवसेतुरायाजायुधेयंपशुरक्षिरस्त्वं । सर्पिरशुशतितुनिवश्रुतस्वस्तुभिर्नार्कवचनस्यधिपः ॥ योरजांसिविमु
 मेपाधेवानिब्रिश्चिद्विष्णुर्मनवेवाधिताय । तस्यतेशमंक्षुपद्वयमानेरायामदेमतन्याइतनाच ॥ तन्नोहिर्वृष्योऽअजि
 रुकैस्तत्पर्वतस्तरसावृताचनोधात् । तदोपधीभिरभिरातिपात्रोभगःपुरंधिर्जिन्यतुप्रराये ॥ नूनोरपिरप्यंचर्षणिप्रां
 पुरुवीरंमहऽऋतसंगोपां । क्षयंदाताजरंयेनजानान्तस्पृधोऽअर्देवीरभिचक्रमामविशऽआर्देवीरभ्यइक्षवाम ॥ ७ ॥
 (६।५।१) इवेवोदेवीमदितिनमोभिर्मृलीकायुवरुणंभिन्नमग्निं । अभिक्षदामयमर्णसुशेर्वत्रावन्देवान्तसंचितारंभगं

(६।५।१) इवेवइतिपंचदशार्चसम्कस्यनरजिष्ठाविधेदेवाविष्टुप् (भेदपक्षे-विधे. १ सूर्यः १ यावापृथिवी १ मरुतः २ दंद्रः १
 अपः १ सविता १ अग्निः १ अश्विनौ १ विश्वे०५ एवं १५) ।

ख ॥ सञ्ज्योतिषःसूर्यदक्षपितृननागास्त्वेसुमहोवीहिदेवान् । द्विजन्मानोयऽऋतुसार्पःसत्याःस्वर्वतोयज्जताऽअग्निजि
 ह्वाः+ ॥ जतथायाप्रथिवीक्षत्रमरुवहद्रोदसीशरणंसुप्रभे । महस्करशोवरिवोयथानोसेक्षयायधिपणेऽअनेहः+ ॥ मिम्य
 आनोरुद्रस्यसनयोनमंतामद्याहूतासोवसुवोधृष्टाः । यदीमर्भेमहतिवाहितासोवाधेमरुतोऽअहामदेवान्+ ॥ अभि
 धयेपुरोदसीनुदेवीसिपक्षिपूपाऽअभ्यर्धयज्या । श्रुत्याहव्यमरुतोयद्वयाथभूमरिजंतुऽअर्धनिप्रविके ॥ ८ ॥ अभि
 त्यधीरंनिर्वणसमुच्चद्वंक्षणाजरितुर्नयेन । श्रुदिद्वमुपचस्तथानोरसुद्राज्जाऽउपमहोपगुणानः+ ॥ ओमानमापो
 मानुषीरसृक्कषाततोकायतनयायशंयोः । यूयंहिष्ठाभिपजोमातुर्तमाविश्वस्यस्यातुर्जगतोजनित्रीः ॥ आनोरुद्रःस
 वितात्रायमाणोहिरण्यपाणिर्वज्रतोजगम्यात् । योदन्नर्वाऽऽपुसोनप्रतीकंयूष्मतेद्राशुप्रेवार्याणि ॥ जतत्वंसूनोसह
 सोनोऽअथादेवाँऽअसिधन्वरेवृत्त्याः । स्यामहंतुसदुमिद्रातीतवस्यामश्वेवसासुवीरः ॥ जतत्यामेहवमजगम्यातना
 सत्याधीभिर्युवमंगविप्रा । अञ्जिनमहस्तमसोमुमुक्त्वंतनरादुरितादभीके ॥ ९ ॥ तेनोरायोद्यमतोवाजवतोद्राता
 रोभूतनुवतःपुरुक्षोः । दशस्यंतोदिव्याःपार्थिवासोगोजाताऽअप्यामळताचदेवाः ॥ तेनोरुद्रःसरस्वतीसजोपामीहु
 र्मंतोविष्णुर्मळतुवायुः । ऋभुधावाजोदेव्योविधातापुर्जन्यावातापिव्यतामिर्पनः ॥ जतस्यदेवःसविताभगोनोपान
 पादवतुदानुपमिः । त्वष्टादेवेभिर्जनिभिःसजोपाद्यादेवेभिःपृथिवीसमुद्रः+ ॥ जतनोहिर्वृश्यःशृणोत्वजऽएकपादपृ

ध्रियीसमृद्धः । विश्वेदेवाऽऽकृतावृथाहुवानास्तुतामंत्राः कविशस्ताऽअवंतु ॥ एवानपातोमस्तस्य धीभिर्भूरक्षाजाऽअ
 भ्यर्चयत्कुरुः । माहुतासोवसवो धृष्टा विश्वेस्तुतासो भूतायजत्राः ॥ १० ॥ (६।५।२) उदुत्यच्चक्षुर्महिभिन्नयोराऽएतिप्रियं
 धरुणयो रदब्धं । ऋतस्य शुचिदर्शतमनीकं रुक्मो न दिवऽजर्दता व्यधाद ॥ वेद्वयस्त्रीणि विदधान्ये पाद्वेवानां जन्म
 सनुतराच्चविप्रः । ऋजुमर्तेषु वृजिनाच्चपश्यन्नभिचष्टेसूरी अर्थऽएवान् ॥ स्तुपऽव्योमहऽऋतस्य गोपानादतिभिन्नवर्क
 णं सुजातान् । अयमणुभगमदब्धधीतीनच्छावो चे सधुन्यः पावुकान् ॥ रियादसुः सत्यतोऽरदब्धान्महोराज्ञः सुवसु
 नस्तद्वा दत् । पूनः सुक्षत्रानक्षयतो दिवो न नादित्या न्याभ्यदि तितुवोयु ॥ द्यौ इषितः पृथिविमातरभुगक्षेत्रा तवसवो
 मळतानः । विश्वऽआदित्याऽअदिते सजोषाऽअस्मभ्यं शर्मवहुलं विर्यत ॥ ११ ॥ मानोवृका ययूक्ये समस्माऽअघाय
 तैरिरधतायजत्राः । पुयं हि धारय्यो नस्तनूनां पुयं दक्षस्तुवचसो वभूव ॥ मावृणोऽअन्यकृतं भुजो ममातर्कमेव सवो
 यच्चयध्वे । विश्वस्य हि क्षयधविश्वदेवाः स्वयं रिपुस्तन्वरीरिपीठ ॥ नमऽइदमं नमऽआविवासे नमो दाधारपृथिवीमुत
 धां । नमोऽदेवेभ्यो नमऽईशऽएपांशुतं चिदेनो नमसा विवासे ॥ ऋतस्य वोरय्यः पूतदक्षानुतस्य पस्त्य सद्रोऽअदब्धान् ।

(६।५।२) उदुत्यदि तपोऽक्षयस्य सुकस्य ऋजिभ्या विश्वेदेवाः क्षिप्रपुत्रयोद्वययायाः क्षिप्रवर्ष्णिर्दोलाजुष्टुप् (भेदपक्षे—सूर्यः २ विश्वेदे-
 वाः १० अग्निः १ सोमः १ विश्वेदेवाः २ एवं १६) ।

ध्रुवासोऽथ तु मा पितरं देवदत्तौ ॥ विश्वदानीं सुमनसः स्यान्मपश्यन्मुनस्यै मुञ्चरतं । तथा कर्त्तुं पतिर्वसूनां देवाँऽओ ह्रा
 नो वसागमिषः ॥ १४ ॥ इद्वेनेति ध्रुमवसागमिषः सरस्वतीसिधुभिः पिन्वमाना । पर्जन्यान्ऽओपधीभिर्मयो भुरग्निः
 सशंसः सहवः पुरेव ॥ विश्वेदेवासुऽआगतश्शुणतामऽइमंहवै । एदं वहिर्निर्णीदत् ॥ यो यो देवा धृतस्तुना ह्रव्यैर्न प्रतिभू
 रति । तं विश्वऽउपगच्छथ ॥ उपनः सून्यो गिरः शण्वत्सुतस्ये । समलीकार्भवंतुनः ॥ विश्वेदेवाऽऋताष्टर्धऽऋतु
 भिर्हवन्क्षुतः । जुषतां युज्युषयः ॥ १५ ॥ स्तोत्रमिद्रो मरुतं स्त्वष्टमान्मित्रोऽअर्युमा । इमा ह्रव्या जुषंतनः ॥ इमं
 नोऽअग्नेऽअध्वरहोतर्वयुनयो यज । चिकित्वा न्देव्युजर्नं ॥ विश्वेदेवाः शृणुतेमंहवै मयेऽअंतरिक्षेयऽउपद्यविष । येऽ
 अग्निजिह्वाऽउत प्रायजत्राऽआसद्यास्मिन्वहिर्पिमादयध्वं ॥ विश्वेदेवाममं शृण्वंतु यज्ञियाऽउभेरोदसीऽअपां पञ्चम
 न्म । मा यो वचांसि पुरिचक्ष्याणि यो चंसन्नो विद्वाऽअंतमामदेम ॥ ये केचुजमामहि नोऽअहिमायादिवोजज्ञिरेऽअपांसु
 धस्यै । तेऽअस्मभ्यमिपये विश्वमायुः क्षर्पऽउक्ष्वाव रिवस्यतु देवाः ॥ अग्नीपर्जन्याववतं धियं भेसिन्हवै सुहवासुष्टुतिनः ।
 इळामन्योजनयुद्धमैन्यः प्रजावतीरिपुऽआधचमसे ॥ स्तीर्णवहिर्पिंसमिधुनेऽअग्नासूकेन महानमसा विवासे ।
 आसिन्नोऽअद्य विदधेयजत्रा विश्वेदेवा ह्रविर्पिमादयध्वं ॥ १६ ॥ (६।५।४) वयमुत्वापयस्पतरे धुनवाजसातये ।

(६।५।४) वयमुत्वेति दशर्चससूक्तसमरद्वाजः पूषागायत्री अष्टम्यनुष्टुप् ।

धियेपूषन्नयुजमहि ॥ अभिनो नयुवसुवीरप्रयतदक्षिणं । वामगृहपतिवय ॥ अर्दत्सवंचिदाष्टुपूषन्दानायचो
 दय । पुणेश्चिद्विद्वदामनः ॥ विषयोवाजसातयेचिनुहिविद्वयोजहि । सार्धतामुग्रनोधिषयः ॥ परितुंधिपणीनामार
 याहृदयाकये । अर्धेमुस्सन्धंरंधय ॥ १७ ॥ विपूषन्नारयातुदपुणेरिच्छहृदिप्रियं । अर्धे ० ॥ आरिखकिकिराकृणुप
 णीनाहृदयाकये । अर्धे ० ॥ यांपूषन्नक्षत्रोदनीमाराधिभयप्याष्टुणे । तयासमस्यहृदयमारिखकिकिराकृणु ॥ यातेऽ
 अष्टागोऽर्धेपूषाष्टुणेपशुसाधनी । तस्यास्तेसुन्नमीमहे ॥ जतनोगोपणिधिषयमश्वसांवाजसामृत । नृवरकृणुहिवीत
 ये ॥ १८ ॥ (६।५।५) मंपूषन्विदुषानययोऽअंजसानुशासति । यऽएवेदमितिव्रवत् ॥ समुपूषागममेनाहियोग
 ह्यऽअभिभासति । इमऽएवेतिचन्नयत् ॥ पूषाश्चकनरिव्यातिनकोशोवपद्यते । नोऽअस्यव्ययतेपुविः ॥ योऽअस्मै
 ह्यविपाविधुन्नतंपूषापरिमृच्यते । प्रथमोर्विदत्वेवसु ॥ पूषागाऽअन्वेतुनःपूषारक्षतयवैतः । पूषावाजसनोतुनः ॥ १९ ॥
 पूषन्ननुमगाऽहृदियजमानस्यसुन्यतः । अस्माकंस्तुवतामृत ॥ मार्किर्नेशुन्मार्कीरिपुन्मार्कीसंशारिकेवटे । अथा
 रिष्टाभिरागहि ॥ शूषवंतंपूषणंवयमिष्यमनद्वेदसं । ईशानंरायऽहमेहे ॥ पूषन्तवव्रतव्यंनरिव्येभकदाचन । स्तोता
 रस्तऽहृहस्मसि ॥ परिपूषापुरस्ताद्धस्तंदधातुदक्षिणं । पुनर्नोन्ष्टमाजतु ॥ २० ॥ (६।५।६) एहिवांविमुचोनपू

(६।५।५) संपूषन्निविदशर्चस्ससूक्तसभरद्वाजःपूषागायत्री । (६।५।६) एहिवांमिषिषकचस्ससूक्तसभरद्वाजःपूषागायत्री ।

दायुण्येसंसंचावहे । रथीकृतस्वनोभव ॥ रथीतमंकपुदिन्मीशानंराधंसोमहः । रायःसखायमीमहे ॥ रायोधारा
 स्यायुण्येवसोराशिरजाभव । धीवतोधीवतःसखा ॥ पूषणन्त्य१जाभ्यमुर्षस्तीपामवाजिर्न । स्वसुर्योज्ञारऽवच्यते ॥
 मातुर्दधिपुममवुस्यसुज्जरःशृणोतुनः । आतैर्द्रस्यसखासम ॥ आजसःपूषणंरथेनिशंभास्तेजन्त्रिश्रियं । द्वेवंहंतुवि
 श्वतः॥२१॥ (६।५।७) यऽर्धनमादिदेशातिकरंभादितिपूषणांनतेर्नद्वेयऽआदिशो॥ इतथासरथीतमःसखासातपीतिर्युजा ।
 इंद्रेषुजाणिजिघ्रते ॥ उतादःपरुषेगविसुरश्चक्रंहिरण्ययं । न्यैरयद्रथीतमः ॥ यदृष्टारयापुरुष्टुतमवामदस्मनुमः ।
 तत्सुनोमन्मसाधय ॥ इमंचनोगेपणंसातयेसीपयोगणं । आरात्पूषासिश्रुतः* ॥ आतैस्सुस्तिर्मिमहऽआरेऽअथा
 सुपावसुं । अथाचंसर्वततयेभ्यश्चंसर्वततये ॥ २२ ॥ (६।५।८) इन्द्रासुपूषणावुवंसख्यायस्सुस्तये । इवेमवाजंसा
 तये ॥ सोममुन्यऽउपासदृपातवेचुभ्योःसुतं । कर्भमुन्यऽइच्छति ॥ अजाऽअन्यस्सुवह्योहरिऽअन्यस्सुसंभृता ।
 तान्यायुजाणिजिघ्रते ॥ यदिद्वोऽअनयुद्वितोमृहीरपोवृधन्तमः । सर्वपूषाभवत्सचा ॥ तांपूषाःसुमतिंवृधंबुक्षस्सप्रव
 यामिव । इंद्रस्यचारंभामहे ॥ उत्पपणंयुवामहेभीर्दुऽरिवृसारथिः । मृष्टाईर्द्रस्सुस्तये ॥ २३ ॥ (६।५।९) शुक्रं

(६।५।७) यएनमितिपठ्यसूक्तसभरद्वाज.पूषागायत्रीवंतानुष्टुप् । (६।५।८) इन्द्रान्वितिपठ्यसूक्तसभरद्वाजइन्द्रापूषणी
 गायत्री । (६।५।९) शुक्रंतद्वेचितुर्कचससूक्तसभरद्वाज.पूषाग्निष्टुपद्वितीयाजगती ।

तंऽअन्यथजततेऽअन्यदिपुरुषेऽअहंनीर्वाणिरिवासि । विभ्राहिमायाऽअवसिस्वभावोभद्रातेपूषञ्जिहरातिरस्तु ॥ अ
 जार्थःपद्मपावाजपस्त्योधिधंजिन्योभुवनेविभ्वेऽअपितः । अष्टांपूषाग्निधिरामुदरीवृजत्संचक्षाणोभुवनादेवऽईयते ॥
 यास्तेपूषदायोऽअंतःसमृद्धेर्हिरण्ययीरंतरिक्षेचरति । तामिधिसिद्धत्यांसूर्ध्वस्वर्कामेनकृतश्रवऽइच्छमानः ॥ पूषासुव
 धुर्दिवऽआर्धुधिव्याऽइहस्पतिर्मेषवार्त्तस्वर्चाः । यंदेवासोऽअददुःसर्पायुर्कामेनकृतं त्वयस्सर्वं ॥ २४ ॥ (६।५।१०)
 प्रनुवोवासुतेयुवांगीर्याईयानिचक्रधुः । हुतासोवांगुपितरोदेवयज्ञवऽइंद्राग्नीजीवधोयुवं ॥ यत्किथामहिमायासिंद्रा
 ग्नीपनिष्ठऽआ । सुमानोवांगानिताभ्यातंरायुयंयुमाविहेहमातरा ॥ ओक्किवांसासुतेसचाँऽअभ्वाससीऽइवावने । इ
 द्रान्वग्नीऽअवसेद्वज्रिणावुयंदेवाहवामहे ॥ यऽइंद्राग्नीसुतेयुवांसवसेच्युतावृथा । ज्योष्याकंवदतःपद्महोपिणान
 देवाभसथश्चन ॥ इंद्राग्नीकोऽअस्यवादेयौमर्तेश्विकेतति । विप्रचोऽअभ्वाऽन्युयुजानऽईयत्तऽएकःसमानऽअरथ
 ॥ २५ ॥ इंद्राग्नीऽअपादियंपूर्वार्गारुद्धतीभ्यः । हित्वीशिरोंजिह्वावायवद्वारंशिशत्पदान्वकमीत् ॥ इंद्राग्नीऽआ
 हितंन्युतेनरोधन्यानिवाहोः । मानोऽअस्मिन्महाधनेपरवर्कगविदिषु ॥ इंद्राग्नीतपंतिसमापाऽअयोंऽअरातयः ।
 अपुद्मेपांसाकृतंयुयुतंसूर्यादधि ॥ इंद्राग्नीयुवोरपिवसुदिव्यानिपाथिवा । आनऽइहप्रयच्छतरंरायंविभ्वायुपोपसं ॥

(६।५।१०) प्रनुवोचेतिदशार्थस्तत्कस्यभरद्वाजइंद्राग्नीवृहतीअंताश्वतसोनुष्टुभः ।

इंद्राग्नीऽजकथयाहसास्तोमोभिर्हवनश्रुता । विश्वाभिर्गीर्भिरागतमस्यसोमस्यपीतये ॥ २६ ॥ (६।५।११) अथदृ
 व्रमतस्तनोतिवाजमिन्द्रायोऽग्नीसहुरीसपयत् । इत्यंतावसर्वस्यभूरेःसहस्रमासहसावाजयंता ॥ तायोधिष्टम
 भिगाऽइन्द्रनमपःस्वरूपसोऽअमऽऊक्ताः । दिशःस्वरूपसऽइन्द्रश्चित्राऽअयोगाऽअमेयुवसेनियुत्वान् ॥ आर्बुजहणा
 वृजहभिःशुष्मैरिन्द्रयातनमोभिरग्रेऽअयार्क् । युवरायोभिरकंवेभिरिन्द्राग्नेऽअस्मेभवतमुत्तमेभिः ॥ तार्हुषेययोरिदं
 मेविश्वंपुराकृतं । इन्द्राग्नीनमर्धतः ॥ उभाविद्युनिनामृधऽइन्द्राग्नीहवामहे । तानोमृक्यातऽईदृशे ॥ २७ ॥ हतोषुजा
 पयार्बुतोदासानिसरपती । हतोविश्वऽअपुद्विधः ॥ इंद्राग्नीयुवामिमेइभित्सोमाऽअनूपत । पितरंशंभुवासुतं ॥
 यावांसतिपुरुष्टृहोनिद्युतोदाशुधेनरा । इंद्राग्नीताभिरागतं ॥ ताभिरागच्छतंनरोपेदंसर्वनंसुतं । इंद्राग्नीसोमपीत
 ये ॥ तमीलिव्ययोऽअर्चिषापनाविश्वार्परिव्यजत् । कृष्णाकृणोतिजिह्वया ॥ २८ ॥ यऽइन्द्रऽआपिवांसतिसुन्नमि
 दस्समर्त्यः । द्युन्नायसुतराऽअपः* ॥ तानोवाज्वतीरिपऽआशुन्पृत्तमर्धतः । इंद्रमग्निच्योह्वे ॥ उभावांसिन्द्रा
 ग्नीऽआहवध्याऽउभाराधसःसहमाद्वयध्वं । उभाद्वातारविपारयूणिणामुभावाजस्यसातयेहुवेवां ॥ आनोगव्योभिर
 भ्यैर्वसुव्युइरुपगच्छतं । सखायोद्वेयासख्यायशंभुवैन्द्राग्नीताहवामहे ॥ इंद्राग्नीशृणुतंहव्यजमानस्यसुन्वतः । वीतं

(६।५।११) अथदृत्रमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजइन्द्राग्नीगायत्रीआद्यास्तिस्रस्त्रयोदशीचत्रिष्टुभःचतुर्दशीत्रहसंत्तानष्टप ।

हव्यान्यागतं पिबतं सोम्यं मधु ॥ २९ ॥ (६।५।१२) इयमददाद्रभसमृणच्युतं दिवोदासं बभ्रुभ्याय दाशुषे । या
 दार्धतमा चक्षदा वसं पुणितं तद्वात्राणित विपासरस्वति ॥ इयं शुष्मोभिर्विसखाऽऽइवारुज्जत्सानुगिरीणां तं विपेभिर्कुमि
 भिः । पुरावृत्तमीमवसेऽसुष्टुचिकिभिः सरस्वतीमा विवासे मधीतिभिः ॥ सरस्वति देवनिद्रो निवर्हय प्रजां विश्वस्य बुसंयस्य
 मायिनः । उतश्चित्तिभ्यो वनारिर्विदो विपमेभ्योऽअन्नवो वाजिनीयति ॥ प्रणोदेवी सरस्वती या जेभिर्वाजिनीयती ।
 धीनाम विज्यवतु ॥ यस्तथा देविसरस्वत्युपव्रतधनो हिते । इदं न वृत्रतूर्ये ॥ ३० ॥ त्वंदेविसरस्वत्यवावा जेधुयाजिनि ।
 रदं पूयेवनः सुनिं ॥ उतस्वानः सरस्वती धोराहिरण्यवर्तनिः । वृत्रघ्नीर्वाष्टिसुष्टुतिं ॥ यस्याऽअनंतोऽअहंतस्वयेव
 हिष्णुरर्णवः । अमश्चरं तिरोकवत् ॥ सानो विभ्राऽअतिद्विपुः स्वसरन्याऽऽकृतावरी । अत्तक्षहेवसूर्यः ॥ उतनः प्रिया प्रिया
 सुससस्वसा सुष्टुष्टा । सरस्वती स्तोम्या भूत् ॥ ३१ ॥ आपुप्रणीपार्थिवान्युरुरजोऽअंतरिक्षं । सरस्वती निदरपातु ॥
 त्रिपुधस्या सुसधातुः पंचजाता वधर्धती । वाजे वा जेहव्या भूत् ॥ प्रयामा हिन्नामहिना सुचेकि तेष्टुको भिरन्याऽअपसाम
 पस्तमा । रथंऽइयवृहती विभ्वनेष्टुतो पुस्तुत्या चिकितुषा सरस्वती ॥ सरस्वत्यभिर्नो नो विवस्यो मापं स्फरीः पयसामानऽ
 आर्धक । जूपस्वेनः सुखया वेदया च मातर्वक्षेत्राण्यरणा निगन्म ॥ ३२ ॥ ॥ इति चतुर्थाऽष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

(६।५।१२)

इयमददाद्रभसमृणच्युतं दिवोदासं बभ्रुभ्याय दाशुषे ।

द्वार्निद्याव्यायेवर्गा. ३२ सूक्तानि १४ नृक्ष. १६६ ॥ त्याग. ॥ अग्नय. १० भरज्य. २ धेनवदधये. इंद्रावरुणार्यमविष्णुभ्य.
 भरज्य. पूष्ण. पूष्ण. ४ पृथग्य. २ घावाभूमिभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. अहोरात्राभ्या. वायव. अभिभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सर-
 त्यत्याइ. पूष्ण. अग्नयेत्तद्गृह. रुद्राये. भरज्य. २ विष्णव. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सूर्यायेद. घावापृथिवीभ्या. भरज्य. २ इंद्राये. अज्य.
 सविन. अग्नय. अभिभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १० अग्नय. सोमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४ सोमाये. वि-
 श्वेभ्योदेवेभ्य. ८ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ अग्निपर्जन्याभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. पूष्णइ. ३२ इंद्रापूषभ्या. ६ पूष्ण. ४ इंद्राग्निभ्या. २५
 सरत्यत्याइ. १४ ॥ इतिचतुर्थेऽष्टमः ॥

॥ इतिचतुर्थाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथपंचसाष्टकगारंभः ॥

इतिशाखायेवर्गा ३२ सूक्तानि १४ ऋच १६६ ॥ त्याग ॥ अग्नय. १० मरुज्य. २ धेनवदृपाये. इन्द्रावरुणार्यमविष्णुभ्य.
 वरुज्य पूष्ण. पूष्ण ४ पृथय. २ द्यावाभूमिभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. अहोरात्राभ्या. वायव. अभिभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सर-
 सत्याइ पूष्ण अग्नयेत्तद्रूइ. रुद्राये. मरुज्य. २ विष्णव. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सूर्यायेद. द्यावापृथिवीभ्या. मरुज्य. २ इन्द्राये. अज्य.
 सवित्र अग्नय अभिभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १० अग्नय. सोमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४ सोमाये. वि-
 श्वेभ्योदेवेभ्य. ८ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ अग्निपर्जन्याभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. पूष्णइ. ३२ इन्द्रापूष्णभ्या. ६ पूष्ण. ४ इन्द्राभिभ्या. २५
 सरसत्याइ. १४ ॥ इतिचतुर्थऽष्टम. ॥

॥ इतिचतुर्थाष्टकःसमाप्तः ॥

मंडलं ६

अनु. ५

॥५८॥

॥ अथपंचमाष्टकप्रारंभः ॥

भिरिष्टिः शयधूपदिव्याधिर्द्राशुमर्त्यस्य ॥ तानव्यसो जरमाणस्य मन्मोषं प्रपतो युयुज्जानसंसी । शुभं पृक्षमिषमूर्जिव
हंता होतार्यक्षत्प्रक्षोऽभ्युयुवाना ॥ तावत्पादृक्षापुरुक्षा कर्तमाप्रदानव्यसावचसा विवासे । याशंसते स्तुवते शंभवि
षावभयवृष्टेण ते चित्रराती ॥ १ ॥ ताभ्युयुविभिरभ्यः संमुद्रा जुमस्य सनुर्महयुरजोभिः । अरेणुभिर्योजनेभिर्भुजताप
तत्रिभिरणोसो निरुपस्थात् ॥ विजयुषारभ्यायातुमर्द्धिभ्रतं हवंपृषणा यधिमत्याः । दृशस्व संशययवे पिप्यधुगामिति न्य
वाना सुमर्तिभुरणू ॥ यद्रोदसी प्रदिवोऽअस्ति शुसहज्योद्देवानां मत्वमर्त्यना । तदादित्यावसवोरुद्रिधासोरक्षो युजेत पु
र्यदं धात ॥ यऽई राजाना पृतुधा विदधद्रजसो मित्रो वरुणश्चिकेतत् । शंभो रायुरक्षसे ह्येति मस्य द्रोषाय चिद्धं च सुऽआन
याय ॥ अंतरेक्षकैस्तनपा ययुर्तिर्द्युमताया तं न वतारधेन । सनुत्येन त्यजं सामर्त्यस्य वनुप्यतामपि शीर्षां ववृक्तं ॥ आप
रमाभिरुतमप्युमाभिर्नियुद्धि र्यातमपुमाभिरुर्वाक् । इह स्य चिद्गोमतो विभ्रजस्स दुरोवर्तेणु ते चित्रराती ॥ २ ॥
(६।६।२) कृत्वा वल्गापुरुहता यदुतो नस्तोमो विदधमस्तान् । आयोऽअवर्ज्ज्वा सत्या यवर्त्तमेष्टा ह्यसंधोऽअस्य मन्म
न् ॥ अरंभे गंतं हवनायासं पृणानायधां पिवाधोऽअंधः । परिहृत्य दूर्तिर्यायो रिपो न यत्परो नांतरं स्तुतु र्यात् ॥ अका
रिदामं धसो वरीम्रवस्ता रिचुहिः सुप्रायुणतमं । वृत्तानहस्तो युयुर्वृत्तं दवां नक्षत्रोऽअद्रयऽआंजन् ॥ ऊर्ध्वो वा मुमिरध्व

(६।६।२) कर्त्तव्ये काददा र्वस्य सूक्ताभरद्वाजो धिनो विष्टुप आधा विराकं लो कपदा ।

रेव्यस्यात्प्ररातिरेतिज्जोषिणीपूतार्ची । प्रहोतागूर्तमनाऽजराणोयुक्तयोनासत्याहवीमन् ॥ अधिश्रियेदुहितसूर्यस्य
 रधेतस्यापुरुमुञ्जाशतोति । प्रमायाभिर्मायितानाभूतमवन्नरानृतजनिमन्यज्जियानां ॥ ३ ॥ युवंश्रीभिर्दशैताभिः
 द्युभेषुष्टिर्महद्युःसूर्यारिः । प्रद्यावयोवपुषेनुपसृजक्षद्वानीसुष्टृताधिष्यथावां ॥ आद्यावयोश्चासोवहिष्ठाऽभिप्रयोना
 सत्यावदंतु । प्रद्यारथोमनोजयाऽअसर्जपिःपक्षऽइषिधोऽअनुपूर्वाः* ॥ पुरुहिवापुरुमुञ्जादुष्णंयुनेनुऽइषीपिन्यतुमसं
 प्रां । रतुतश्चवांमाथीसुष्टृतिश्चरसाश्चयेयामनुरातिममन् ॥ उत्तमऽऽक्रजेपुरयस्सरुष्वीसुमीदृशतपैरुकेचपृक्का । श्रां
 दौदाक्षिरणिनःसदिद्वीन्ददशसोऽअभिषाचऽऽक्रव्यान्* ॥ संवांशतानासत्यासहसाभ्यानांपुरुपंथागिरेदात् ।
 भूद्राजावयीरनूगिरेदाक्षतारक्षीसिपुरुदंससास्युः ॥ आवांसंशेवरिमन्सुरिभिःप्यां ॥ ४ ॥ (६।६।३) उदुंश्रिय
 ऽउपसोरोधमानाऽअरधुरपानोर्मयोरुशंतः । कृणोतिविश्वसुपधासुगान्यभूद्वस्तीदक्षिणामुपोनी ॥ भूद्रावदक्षऽउ
 धियाविभारस्युत्तेशोधिर्मानप्रोद्यार्मपसन् । आविर्वक्षःकृणुपेशंभमानोपादेयिरोचमानामहोभिः ॥ वहतिसीमरुणा
 संरुशंलोगार्थःसुभर्गासुधियाप्रधानां । अपेजतेश्वरोऽअस्तेवशन्नव्याधतेतमोऽअजिरोनवोढा ॥ सुगोततेसुपधुपवते
 प्ययातेऽअपस्तरसिस्वभानो । सान्ऽआवहद्वधुयामज्ज्वेरयिर्दिवोदुहितरिपुयथै ॥ सार्धद्वयोक्षभिरवातोप्रोवरंवह

(६।६।३) उदुंश्रियद्विपक्षचंससत्कसभरद्राजतपाक्षिष्टुप् ।

सिजोपमनुं । एवं दिवो दुहितर्या ह देवी पर्यहती मंहना दधुः । सो जरमाणस्य मनोपभूषतो युयुज्जानसंसी । शुभं पृक्षमिपु मूर्जव
 मासु ते व ह सिधिर्याममुषो देवि द्राशुपे मर्त्याय ॥ ५ ॥ रुक्साकतमाप्रवानव्यसावचसा विवासे । यामांसते स्तुयते शंभी वि
 जीगः । यामातु नारुशतारान्यास्य ज्ञायितिरस्तमसः । न्यः समद्राक्षु प्रससनु मूहयूरजोभिः । अरेणुभिर्यो जनेभिर्भुजताप
 अमं युज्ञस्य बृहतो नयती विंतावाधं ते तस्य ऽऊर्मयाः । माद्रि श्रुतं हर्येषु पणावधिमत्याः । दशस्यंतां शयये पिचयुगामिति च्य
 रयुरत्यमाना ऽअयोधाता विधुते रत्नमय ॥ इदा हि तं ऽकुर्वो यरुणश्चिकेतत् । गंभीराय रक्षसे हेति मंसुद्रो धाय चिद्वचस ऽआन
 दकथानिष्प्रमावते व ह धापु राचिवत् ॥ इदा हि तं ऽकुर्वो यरुणश्चिकेतत् । सनुत्ये न त्यज सामत्यं स्य वनु व्युतामपिंशी पार्वयूक्तं ॥ आप
 णा च सत्या नृणामं भय ह वै हतिः ॥ उच्छादि गो दुहि रयेन । सनुत्ये न त्यज सामत्यं स्य वनु व्युतामपिंशी पार्वयूक्तं ॥ २ ॥
 यमपि धेहि श्रयो नः ॥ ६ ॥ (६।६।५) वपुर्नुतः । इदं स्य चिद्वोमं तो विप्रजस्य दुरोवर्तयेण ते चिन्नराती ॥ २ ॥
 सङ्कच्छ कंदु दुष्टशिरुधः ॥ वेऽअग्रयो न शोशु च विदुषम स्यान् । आयोऽअर्वाङ्ग सत्याववर्तये प्रहास्य थोऽअस्य मन
 मणैः पारस्यभिश्च भूवन् ॥ रुद्रस्य ये भीहुः पुरः संति पुत्रा अंघः । परिहृत्य हतिं यो धोरिपो न यरुणो नां तरस्तुतुर्यात् ॥ अका
 र्भमाधात् ॥ नय ऽईषं ते जनुषो यान्वृतः संतो व ह । नान ह स्तोपु वयुर्वं दवा न क्षीतोऽअद्रं यऽआंजन् ॥ ऊर्वो वा मग्नि रथ्य

(६।६।४) एषास्येति पळ चं स्य सूक्तस्य मरदाज उपाधिदुः । निष्टुप आया विपळं त्येकपदा ।

स्तरेपास्तान्वत्तद्वर्षरपिचतश्चजनान् ॥ ११ ॥ नानाऽवराणोयुक्तयोनासत्पादवामन् ॥ आधोऽध्वदुहतासूयस्व
 यपिप्युत्तमयोभनकिञ्चनपुमशस्त्रीः ॥ उत्तनःसुखमन्नरानृतजनिमन्युक्षिपानां ॥ ३ ॥ युवश्रीभिर्दशताभिराभिः
 साहान्मस्रयोयुक्तातिरुतेतत्वरिः ॥ नूनंऽइन्द्रावक्षदाणीसुधृताधिष्यवावां ॥ आवांययोभ्यासोयहिष्ठाऽभिप्रयोना
 ननायादृष्टिताक्षरेम ॥ मस्र्याजेषुतेमन्मुनिमिदृषिधोऽअनुपूर्वाः ॥ पुरुहिर्वापुरुमुजादृष्णधेनुंनऽइपिपिन्यतमस
 भालुजरोनशोधिषां ॥ इन्द्रावरुणासुतपायिमिरुतिममन् ॥ उत्तमऽऋजुपुरयस्वरथीसुमीढेशतपेरुकेचपुष्का । श्रां
 ययातिपीतये ॥ इन्द्रावरुणामधुमत्तमस्यपुष्णःऽऋष्यान् ॥ संवांशतानासत्यासहसाभ्यानांपुरुपधागिरेदात् ।
 मादयेधां ॥ १२ ॥ (६।६।८) संवांकर्मणासंः ॥ आवांसुन्नेवारिमन्सरिभिःष्यां ॥ ४ ॥ (६।६।३) उदुश्चिय
 रिद्रेर्नःपुधिभिःपुारयंता ॥ याधिभ्यासांजनितारातिविभ्यासुपथासुगान्यभूदवस्वीदाक्षिणामुयोनीं ॥ भूद्रादहक्षऽव
 त्तमस्तोमासोगीयमानासोऽञ्जकैः ॥ इन्द्राविष्णुर्क्षःकृणुपशुभमनोपौदेविरोचमानामहोभिः ॥ यद्वैत्तिसीमरुणा
 नांसस्तोमासःशस्मानासऽउचयैः ॥ आधामभऽअस्तेवशत्रन्वाधतेतमोऽअजिरोनयोद्धा ॥ सुगोततेसुपधापवते
 यनामतीनामुपमक्षाणिशृणुतंगिरोमे ॥ इन्द्राविष्णुजन्मवेरयिदिबोदुहितरिपुयधै ॥ सार्वहुयोक्षभिरवातोपोवरंवह

(६।६।८) संवामित्यष्टचंस्वसूक्तसमरद्राजइन्द्राविष्णुत्रिपू ।

मथतंजीवसेनोरजांसि ॥ इन्द्राधिष्णुहविषावावृधानाम्राद्धानानमंसारातहव्या । घृतासुतीद्रविणंघत्तमस्सेसमुद्रःस्यः
 कूलशःसोमधानः ॥ इन्द्राधिष्णविषवत्तमध्वोऽअस्यसोमस्यदस्त्राज्जठरंरूपेयां । आवाभंघांसिमदिराण्यमन्त्रपुन्नक्षानि
 शृणुतंहवमे ॥ जुभाजितयधुनपर्राजयेधेनपराजिगयेकतरश्चनेनोः । इन्द्रश्चविष्णोयदर्पस्पधेधात्रेधासहस्रवितर्दैरये
 धां ॥ १३ ॥ (६।६।९) घृतवतीभुवनानामभिश्चियोर्वापृथ्वीमधुदुषेसुपेशसा । द्यावापृथिवीवरुणस्यधर्मणावि
 ष्कभितेऽअजरेभूरिरेतसा ॥ असंश्चतीभूरिधारेपयस्वतीघृतदुहातेसुकृतेशुचिप्रते । राज्ञतीऽअस्यभुवनस्यरोदसीऽ
 अस्सेरेतःसिचत्तयन्मनुहिंतं ॥ योवाभजवेक्रमणायरोदसीमतोदुदाशधिपणुससाधति । प्रमृजाभिर्जायतेधर्मणस्य
 रियुवोःसिकाविषुरुपाणिसप्रता ॥ घृतेनद्यावापृथिवीऽअभीघृतेघृताश्रियाघृतपचाघृतावृधा । त्वर्यापृथ्वीहोतृवृथेपु
 रोहितेतेऽइद्विप्राऽईळतेसुन्नमिष्टये ॥ मधुनोद्यावापृथिवीमिमिक्षतामधुश्चतामधुदुषेसुप्रते । दधानेयुशंद्रविणंघ
 देयतामहिश्रयोवाजमस्सेसुवीर्यं ॥ ऊर्जनोद्यौश्चपृथिवीचपिन्वतांपितामाताविभ्यविदासुदंससा । मंरराणरोदसीचि
 भ्वदंभुवासुनिवाजैरपिमस्सेसमिन्वतां ॥ १४ ॥ (६।६।१०) उदुप्यदेवःसवितार्हिरुण्ययावाहऽअयंस्तुसर्वनायसु

(६।६।९) घृतवतीतिपळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजोद्यावापृथिव्यौजगती । (६।६।१०) उदुप्येतिपळर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजःसवितार्जगती
 अंत्यास्तिसिष्टिभुमः ।

प्रवृत्तः । धर्मेनप्राणीऽअभिप्रप्युत्तेमसोयुवासुदक्षोरजसोविधर्मणि ॥ देवस्यवयंसंचितुःसर्वांमनिश्रेष्ठेस्यामवसुनश्चद्राव
 ने । योर्विभ्वस्यद्रिपद्रोयश्चतुर्व्यदोनिवेदानेप्रसवेचासिभूमनः ॥ अदब्धेभिःसवितःप्रायुभिर्द्विशिवेभिर्यपपरिपाहिनीग
 यं । हिरण्यजिह्वःसुवितायुनव्यसेरक्षामाकिर्नोऽअषदांसडईदात ॥ उदुप्यदेवःसंवितादमूनाहिरण्यपाणिःप्रतिद्रोषम
 स्यात् । अयोधनुर्वज्रतोमंद्रजिह्वऽआद्राहृषेसुवतिश्चरिचामं ॥ उदुऽअयोऽउपयुक्तेव्याहृहिरण्ययासवितासुप्रतीका ।
 द्विवोरोष्टास्यरुहरपृथिव्याऽअरीरमतपुतयत्कच्चिदभ्यं ॥ वाममद्यसंवितवाममभ्योद्विदेदिवाममस्मभ्यंसायीः । वाम
 स्यहृक्षयस्यदेपुभूरैरयाधियावांसभाजःस्याम ॥ १५ ॥ (६।६।११) इन्द्रांसोमामहितद्रामहित्वयंयुवंमहानिप्रधुमानिच
 क्रधुः । युवंसूदधियिदधुयुवंस्वपृथिव्यातमांस्यहतंनिदश्च ॥ इन्द्रांसोमावाहिसुपःपरिष्ठाहृथोवृत्रमनुवांद्यौरमन्यत । प्राणीस्यै
 उप्रद्यांसकंभधुःस्कंभनेनाप्रथतंपृथिवीमातदंवि ॥ इन्द्रांसोमावाहिसुपःपरिष्ठाहृथोवृत्रमनुवांद्यौरमन्यत । प्राणीस्यै
 रयतंनदीनामासमुद्राणिपप्रधुःपूरुणि ॥ इन्द्रांसोमापृक्मामास्वतर्निग्यामिदंधधुर्वक्षणासु । जगमधुरनपिनद्धमासु
 रुशश्चित्रासजगतीवृतः ॥ इन्द्रांसोमायुवमंगतकंनमपत्यसाचंश्रुत्यैरराधे । युवंशुष्मंनयैचर्पणिभ्युःसंविब्यधुःपुत
 नापाहमुमा ॥ १६ ॥ (६।६।१२) योऽअद्रिभित्त्यमजाऽनृतावावृहृरुपतिरागिरसोहृविष्मान् । द्विवहैजमाप्राध

(६।६।११) इन्द्रांसोमतिपंचचसूक्कस्यभरद्वाजइन्द्रांसोमोधिष्टुप् । (६।६।१२) योअद्रिभिदिविचसूक्कस्यभरद्वाजोवृहृरुपविकिष्टुप् ।

मंसिपुतान्ताऽआरोदसीष्टप्रभोरोरवीति ॥ जनायचिद्यऽईवतऽजलोकं बृहस्पतिर्देवहूताच्चकार । मन्वृजाणिचिपुरीन्द
रीतिजयन्ध्रैर्मित्रान्पत्तुसाहन् ॥ बृहस्पतिःसमजयद्दसूनिमहोन्नजान्गोमतोद्वेपऽष्टपः । अपःसिर्पासन्स्वष्ट्रमती
तोबृहस्पतिर्हस्तमित्रसूक्तः ॥ १७ ॥ (६।६।१३) सोमार्द्राधारयेधामसुर्वष्ट्रप्रचामिष्टयोरमश्रुपतु । दमेदमेससरज्जा
दधानाशनीभूतद्विपदेक्षंयत्पदे ॥ सोमार्द्राविष्टृतंविष्ट्रमीममीयायानुगयमाविवेद । आरेवाधेयानिर्कृतिपराचैर
स्वेभद्रासीश्रवसानिसंतु ॥ सोमार्द्रायुयमेतान्यस्मेविश्यातन्नष्ट्रभेषजानिधत्त । अयस्वतंमुंघतंयद्योऽअस्ति तन्नष्ट्रयज्ज
तमेनोऽअस्वत् ॥ त्रिमायुधोतिमहेतीसुशयोसोमार्द्राविहस्तुर्मूलतनः । प्रनोमुंचतंवरुणस्वपाशाहोप्रायतनःसुमन्
स्वमाना ॥ १८ ॥ (६।६।१४) जीमूर्तस्येवभवतिप्रतीकंयद्दमीयातिसुमदांमुपस्ये । अनाविद्धयातन्वाजयत्वंसत्या
वर्मेणोमहिमापिपतु ॥ धन्वंनागाधन्वंनाजिजयेमधन्वंनातीमाःसुमदोजयेम । धनुःशत्रोरपक्रासंर्कुणोतिधन्वंनास

(६।६।१३) सोमार्द्रेतिचतुर्ध्वस्यध्वकस्यभरद्वाजःसोमार्द्रोनिष्टुप् । (६।६।१४) जीमूर्तस्येवेत्येकोनविंशत्युचस्यसूक्तस्यभार
द्वाजःपायुः आद्यानात्तनानांक्रमेणवर्मधनुज्यध्वनुज्कोटीपुधिःसारथीरश्मयोऽभारयोरयगोपाः । दक्षन्याप्राक्षणापिष्टसोमपृथिवीपूषाणः ।
एकादश्याद्विद्योरिरपवःत्रयोदश्याःप्रतोदःचतुर्दश्याहस्ताणं पंचदशीपोहदयोरिरपवः सप्तदश्यायुद्धभूमिकवचप्रक्षणरपत्यदित्यः अष्टा
दश्यायमंसोमवरुणाःअंत्यायाद्वयज्वाणिभिष्टुप् । षष्ठीदशम्योजगत्तोद्वादशीनयोदशीपंचदशीपोळरयंत्यानुष्टुभःसप्तदशीपंचिः । (अयो-

वीःप्रदिशोजयेम ॥ वृक्ष्यतीयेदागनीगंतिकर्णप्रियं सखायं परिपस्वज्जाना । योपेवशिङ्केवितताधिधन्वन्ध्याऽइयंसमनेप्रा
 रयंती ॥ तेऽआचरंतीसमनेययोर्प्राभातेवपुत्रंविभृतामपस्थे । अपृशन्नन्विध्यतांसंविदानेऽआर्त्तोऽइमेरिंफुरंतीऽअ
 मित्रान् ॥ ब्रह्मीनांपुिताबृहत्स्यपुत्रश्चिश्चाकृणोतिसमनावगत्य । इपुधिःसंक्राःपुर्वनाश्चसर्वाःपृष्ठेनिर्द्धोजयतिप्रसूतः
 ॥ १९ ॥ रथेतिष्ठन्नयतिवाजिनःपुरोयत्रयत्रकामयतेसुपारुधिः । अभीशूनामहिमानर्पनायतुमनःपुश्चादनुयच्छतिर
 श्मयः ॥ तीमान्योपान्कृण्वतेवृषपाणयोभ्यारथेभिःसहवाजयंतः । अवक्रामंतुःप्रपदैरुमित्रानिक्षिणंतिशन्नैरनपव्ययं
 तः ॥ रथवाहनंहविरस्तुनाभ्यत्रायुधंनिर्हितमस्ययमं । तन्नारथमुपश्रमंसंदेमविश्वाहावयसुमनस्यमानाः ॥ स्वादु
 पुंसदःपुितरौययोधाःकृच्छ्रेश्रितःशर्कयंतोगभीराः । चित्रसेनाऽइषुवल्लाऽअमृन्माःसतोवीराऽडुरवोब्रातसाहाः* ॥
 ब्राह्मणासुःपितरःसोम्यासःशिवेनोद्यावापुधिवीऽअनेहसा । पृथानःपातुदुरिताहतावृथोरक्षामाकिर्नोऽअथशंसऽइ
 शत ॥ २० ॥ सुपूर्णवस्तेमनोऽअस्यादंतोगोभिःसंनद्धापततिप्रसूता । यन्नानरःसंच्विचद्रथैतितन्नासभ्युमिपवुःशर्म
 यंसन् ॥ ऋजोतिपरिवृन्धिधनोश्मभभवतुनस्तनूः । सोमोऽअधिब्रवीतनोर्दितिःशर्मयच्छतु ॥ आजैषंतिसान्वेषंजिघनो

द्रव्याःप्रतोदइत्यत्राथोदेवतेतिकेचित् । चतुर्दश्याहस्तत्रामित्यत्रहस्तत्राणंचतुर्दश्यामितिशौनकेकेहस्तत्राणमेवयुक्तं । पराःपंचयादयोर्लि
 गोकेदेवताइत्येवमनुश्रम०यांसत्यामंत्ययोर्द्वयोर्विभेदेवाइतिकेचिन्मन्यतेवहुदेवतत्वात् पंचदश्यादिद्वयोर्विधाकमुत्तवाणइतिशौनकः) ।

ऋक्सं.

अ. ५ अ. १

॥ ७ ॥

ऽउर्ध्वजिघ्रते । अर्थाजनिप्रचतसोर्भान्सुमत्सुचोदय ॥ अर्हिरिवभोगैः पर्यतिग्राहुं ज्यायाहितिपंरिवाधमानः । हस्तप्रो
 विर्थाव्युनानिविद्वान्पुमान्पुमांसुपरिपातुविश्वतः ॥ आलंकायारुहशीर्ष्यधोयस्याऽअयोमुखं । इदंपूर्जन्यरेतसु
 ऽइत्येदेक्यवह्नमः ॥ २१ ॥ अवसृष्टापरान्तशरव्येवह्नसंशिते । गच्छामिज्ञानप्रपद्यस्वमामीपुंकंचनोच्छिपः ॥
 यत्रवाणाः संपतंति कुमारायि सिंहाऽइव । तत्रानोमक्षेणस्पतिरर्दितिः शर्मयच्छतुविधाहाशर्मयच्छतु ॥ मर्माणि तेव
 र्मणाछादयामिसोमस्यारज्जामृतेनानुवला । जुरोर्वरीयोवरुणस्ते कृणोतजयतुरवानुदेवामदंतु ॥ योनःस्वोऽअरुणो
 यश्चनिष्ठोजिघांसति । देवास्तंसर्वधूर्वतुप्रह्वयर्भममांतरं ॥ २२ ॥ (इतिभारद्वाजपथमंडलं समाप्तं अत्रसूक्तानि ७५)
 (७।१।१) अग्निनरोदीधितिभिररण्योर्हस्तं च्युतीजनयंतप्रशस्तं । दूरेहशैगहपतिमधुर्युः ॥ तमग्निमस्तेवसंवोन्मृ
 ण्यनरसुप्रतिचक्षुमवसेकुतश्चित् । दृक्षाप्योयोदमऽआसुनित्यः ॥ प्रेक्षोऽअग्नेदीदिदिहिपुरोनोज्ञेयमासुन्योयविष्ट ।
 रथांशश्चतुऽउर्ध्वयंतिवाजाः ॥ प्रतेऽअग्नयोमिभ्योवर्निः सुवीरासः शोशुचंतद्युमतः । यज्ञानरः समासतेसुजाताः ॥
 दानोऽअग्नेधियारयिसुवीरं स्वपत्यंसहस्यप्रशस्तं । नयंयावातरतियातुमवान् ॥ २३ ॥ उपयमेतियुवतिः सुदक्षैदो
 णावस्तोर्हिविष्मतीषुताचीं । उपस्वेनमरमतिर्वस्युः ॥ विश्वाऽअग्नेप्रदुहारतीर्थेभिस्तपोभिरदहोजरुध्वं । प्रनिस्सुरं
 वासिष्ठेसप्तमेमंडलेपदनुवाकाः (७।१।१) अग्निनरद्विपंचविंशत्यसूक्तस्यैवावरुणिवसिष्ठोमिर्विद्यद्व्यंताः सप्तत्रिष्टुभः ।

चातयस्वामीयां ॥ आयस्तेऽअन्नऽइधुतेऽअनीकंवसिप्रशुक्रदीदिवःपावक । उत्तेनऽएभिःस्त्वधैरिहस्थाः ॥ विधेते
 ऽअग्नेभेजिरेऽअनीकंमतिनरःपित्र्यासःपुरुनर । उत्तेनऽएभिःस्मनोऽइहस्थाः ॥ इमेनरोवृत्रहत्येपुशराविश्वाऽअद
 धीरभिसंतुमायाः । धेमेधियंपुनयंतप्रशस्तां ॥ २४ ॥ माश्वनेऽअग्नेनिर्पदामनर्णामाश्वेसुयोरीतरापरित्या । प्रजाव
 तीपुदुयांसुदुर्य ॥ यमश्वीनित्यमुपयातियज्ञंप्रजायंतस्वपुलक्षयंतः । स्वजन्मनाश्वेपसावावधानं ॥ प्राहिनीऽअग्नेर
 क्षसोऽअजुष्टारुहाहिधूर्तररकोऽअयायोः । त्वायुजापृतनायूरभिष्यां ॥ सेदुग्निर्मोऽरत्यस्त्वन्यान्यन्नवाजीतनयोवी
 लुपाणिः । सहस्रपाथाऽअक्षरासमेति ॥ सेदुग्निर्योधनुष्यतोतिपातिसमेक्षारमहंसऽउरुष्यात् । सुजातासुःपरिचरं
 तिवीराः ॥ २५ ॥ अयंसोऽअग्निराहुतःपुरुत्रायमीशानःसमिद्धिधेहृविष्मान् । परियमेत्यध्वरेपुहोता ॥ त्वेऽअन्नऽ
 आहवनानिभूरिशानासऽआजुह्यामनित्यां । उभाकृण्वतोवहवृमियेधे ॥ इमोऽअग्नेवीततमानिहृव्याजकोवक्षिदेव
 तातिसच्छ । प्रतिनऽईसुरभीर्णिव्यनु ॥ मानोऽअग्नेवीरतेपरदादुर्वासुसमेतयेमानोऽअस्ये । मानःक्षुधेमारक्षसऽऋ
 तावोमानोदमेमावनऽआजुह्वर्याः ॥ नम्रेषाण्यग्रऽउच्छशाधित्वदेवमृषवन्ध्याःसुषूदः । रातौरस्यामोभयासुऽआतेय
 यंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ २६ ॥ त्वमग्नेसहवोरुण्वसंदक्रुद्वीतीयूनोसहसोदिदीहि । मात्वसचातनद्वेनित्यऽआधु
 ज्यावीरोऽअस्मन्नयोविदासीत् ॥ मानोऽअग्नेदुर्भतयेसचुषुदेवैर्व्यग्निपुप्रवोचः । मातेऽअस्मान्दुर्भतयोभमाच्चिदेव

॥ हरिःओम् ॥ (७।१।२) जपस्वनःसमिधमग्नेऽअद्यशोचावृहवज्रतंधममृष्वन् । स्रपस्पदाद्व्यंसानुरवूषः
 संरिमभिलतनःसूर्यस्य ॥ नराशंसस्यमहिमानमेपाप्रस्तोषामयज्रतस्थयुग्मेः । येसकववःशुचयोधियुधाःस्वदतिदे
 पाऽजुभयानिद्वया ॥ ईलेन्येयोऽअसुरंसदक्षमंतर्दतरोदसीसत्यवाचं । मनुष्यद्रुममनुनासमिद्धंसमभ्यरायसद्रुमि
 नमधेम ॥ सूर्ययोभरमाणाऽअभिजुमयुजतनमसावर्हर्मा । आजुह्वानाघतपुष्टपृष्टदध्ययवोहृविपामर्जयध्वं ॥
 स्याभ्योध्रियिपुरदेवयंतोशिश्रूरध्रुयुद्वताता । पूर्वाशिशनमातरारिहृणोसममुनसमनेष्वजन् ॥ १ ॥ जतयोप
 णोद्विज्येमुदीर्गऽजपासानरहासुदुषेयधेनुः । बर्हिपदापुरुहूतेमयोनीऽआयुज्येसुवितार्थश्रयेतां ॥ विप्रायज्ञेपमानुपेय
 धारुमन्येपाज्जातयेदसायज्ये ॥ ऊर्ध्वनोऽअध्वरंकृतहवेषुतादेवपुवनयोवार्पाणि ॥ आभारतीभारतीभिःसृजोप्राऽ
 द्वाप्रेर्धर्मनुष्येभिरुग्भिः । सरस्वतीसारस्वतेभिर्यक्तिस्त्रोदेवीर्वाहिरंदसदनु ॥ तन्नरतुरीपुमधपोपचिब्रुदेवतयष्टिर्
 राणाःस्यस्य । यतोवीरःकर्मुष्यःसुदक्षोयुक्त्रभावाजायतेदेवकामः ॥ वनस्पतेवसृजोपदेवान्प्रिहृविःशमितासूदयाति ।
 शेषुप्रोतासत्यतरोयजातियथादेवानांजनिमानिनेद ॥ आयाह्यग्नेसमिधानोऽअर्वाङ्निर्देणदेवैःसरधंतुरेभिः । बर्हि
 (७।१।२) जुषत्येतेकाप्रदायससृक्स्थमेषावरणिर्वसिष्ठःद्रुमोनराशंसद्वयोवर्हिदेवीर्वाहिरजपासानकादेव्योहोतारीसरस्वतीकाभारत
 स्याप्रापनारातिरादाष्टययमिष्टुप् ।

नृन्ऽआस्तामदितिःसुपुत्रास्याहद्वेयाऽअमृतामादयन्तां ॥ २ ॥ (७११३) अग्निर्वोद्वमग्निभिःसृजोपायजिष्ठदत्त
मध्वरेकृणुध्वं । योमत्स्यं पुनिधुर्विर्कृतावातपुर्भुर्धामृताध्वःपायकः+ ॥ प्रोद्यद्भ्योनयवसेवित्व्यन्यदासुहःसंवरंणाव्यस्या
त् । आदस्यवातोऽअनुयातिशोचिरधसत्तेजजनं कृष्णमस्ति ॥ उद्यस्यतेनर्वजातस्यवृष्णोमेचरं त्यजराऽइधुनाः ।
अच्छाधामरूपोधुमऽदत्तितंदूतोऽअग्नऽइयसेहिदेवान्+ ॥ वियस्यतेपृथिव्यां पाजोऽअश्वेत्तपुयदक्षासमवृत्तजंभिः ।
सेनेयसष्टामसितिष्टत्ययुनदस्मजुह्वाविवेक्षि ॥ तमिद्वोपातमुपस्रियविष्टमग्निमत्पुनर्मजयत्तनरं । निक्षिप्तानाऽ
अतिधिमस्योनोर्दीदायशोचिराहुतस्यपृष्णाः ॥ ३ ॥ सुसंदकेस्वनीकुमतीकंवियद्वृकमोनरोचंसऽउपाके । द्वियोनते
तन्युतुरेतिशुष्मश्चिनोनसूरःप्रतिचक्षिभानुं+ ॥ यथायुःस्याहामयेदार्योमपरीक्षाभिपूतवद्विध्यह्वयैः । तेभिर्नोऽअग्ने
ऽअमितैर्महोभिःशतंपुर्भिरायसीभिर्निपाहि ॥ यावत्तेसंतिद्राश्वपुऽअर्धुष्टागिरौवायाभिर्नृपतीरुरुच्याः । ताभिर्नः
सूनोसहसोनिपाहिसारसरीज्जरिवृन्जातवेदः ॥ निर्यत्पूतेवस्वधितिःशुचिर्गार्तस्वयाकृपातन्वाद्दरोचमानः । आयोमा
त्रोरुशेन्योजनिष्टदेवयययसुसक्रुःपायकः+ ॥ एतानोऽअग्नेसोभगादिदीह्यपिकर्तुंसुचेतसंवतेम । विभ्यास्तोतृभ्यो
गृणतेचंसंतुयुयंपातस्यस्तिभिःसदानः ॥ ४ ॥ (७११४) प्रवःसुकायभानवैभरध्वंहव्यंमत्तिचाग्रयेसुपूतं । योद

(७११३) अग्निर्वोद्वमत्स्यस्यवसिष्ठोमिक्षिष्टुप । (७११४) प्रवःशुकायेतिदशर्चस्यमत्तमत्तमिमेनेन्निक्षिप्तः ।

द्योनिमानुपाञ्चनूप्यतयिभ्यानिविद्यनाजिगति ॥ सगृत्सोऽअग्निलरुणश्चिदस्तुयतोयविष्वोऽअजनिष्टमातुः । संयो
 यनायपतुंयुधिदुन्भूरिद्विदधासमिदसिस्वयः⁺ ॥ अस्यदेवस्यसंसधनीक्रेयमतीसःभ्येतंजगधे । नियोगुभंपोरुयेयी
 मयोषदरोक्रमाभिरायवेगुरोष ॥ अयंकविरकविपुप्रचैतामर्वैव्यभिरमृतोनिधायि । समानोऽअनजुहुरःसहस्रःसदा
 भूगमनसःस्याम ॥ आयोयोनिदेवकृतंसादृकत्याह्यभिरमृताऽअतारीव । तमोपधीश्चवनिनश्चगर्भभूमिश्चविश्व
 धायसंमिदं ॥ ५ ॥ ईशोऽभिरमृतस्यभूरेरीशरायःसुवीर्यस्यदातोः । मातावयंसहसावज्जवीरामाप्सवःपरिप
 दाप्रमादुयः ॥ पुरिपयुलरुणसुरेकणोनित्यस्यरायःपतयःस्याम । नक्षेपोऽअग्नेऽअन्यजातमस्त्यचैतानस्त्यमापुथोचि
 दुक्षः⁺ ॥ नदिप्रभायारुणःसुशेवोन्योदयौमनसामंतथाऽड । अघाचिदोक्रःपुनरित्सऽएत्यानोयाज्यभीपाळेतुनव्यः ॥ एतानो
 यमंमयनुच्यतोनियादित्वमुनःसहसावज्जवात् । संत्वाध्वस्रान्वदभ्येतुपाथःसंरयिःस्पृहयाय्यःसहृक्षी⁺ ॥ एतानो
 ऽअग्नेर्साभगादिदीष्टाधिकृतुसुचैतसंवतेम । विश्वास्तोवृभ्योऽगुणतैचसंतुययंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ६ ॥ (७।१।५) प्रा
 ण्येतुवसेभरधुंगिरिद्विवोऽअरतयेपृथिव्याः । योविश्वेषाममृतानामपस्यैवैश्वानरोवावृधेज्जागवद्भिः ॥ पृष्टोद्वि
 पाप्युमिःपृथिव्यानेतासिधूनांपृथुभःस्तियानां । समातुपीरभिविशोविभातिवैश्वानुरोवावृधानोवरुण ॥ त्वच्चिया

(७।१।५) प्रापयइतिनवर्चससूक्तस्यवसिष्ठोवैश्वानरोमिच्छिष्टम् ।

विशऽआयुषासिक्कीरसमन्ताजहतीर्भोजनानि । वैश्वानरपुरवेद्योश्चानःपुरोयदग्नेदुरयुजदीदेः ॥ सर्वत्रिधातुंष्टुधिवी
 डउतद्यौर्वैश्वानरद्वतममेसचंत । त्वंभासारोदसीऽआतंतंथाज्जखेणशोचिषाशोश्चानः ॥ त्वामग्नेहरितोवावशाना
 मिरःसचंतेशुनपोपुताचीः । पतिंकृष्टीनारथ्यरशीणावैश्वानरमपसांकेतुमह्वीऽ ॥ ७ ॥ त्वेऽअसुर्येधुवस्योन्युष्टुवन्क
 तंहितोमित्रमहोजुपंत । त्वंदस्युरोकोऽअसऽआजऽउरुज्योतिर्जनयुजाययि ॥ सजायमानःपरमेव्योमन्यायुर्नपाधुः
 परिपासिसुधः । त्वंशुवनाज्जतयज्ञभिकृन्नपत्यायजातवेदोदशस्वन् ॥ तामग्नेऽअस्मेऽइष्टमेरेयस्युवैश्वानरद्वमती
 जातवेदः । ययाराधुःपिन्यसिविश्ववारपृथुश्रवोडाशुमेत्ययि ॥ तर्नोऽअग्नेमयवन्मःपुरुधुरयिनिवाजंश्चुत्यंयुवस्व ।
 वैश्वानरमहिनुःशर्मयच्छुदेभिरभेधसुभिःसजोपाः ॥ ८ ॥ (७।१।६) प्रसव्याजोऽअसुरस्युमयासिंपुंसःकृष्टीनामं
 नुमाधस्य । इदंस्वेवप्रतवसस्तृता निवदंदाकंदमानोविवकिम ॥ कविकेतुंष्टासिंभानुमद्वेहिंन्यंतिशराज्यरेदस्योः ।
 पुरंदुरस्यगीभिरविवासेभेर्भेतानिपुन्यमिहानि ॥ न्यक्रुन्मधिर्नोमधवाचःपुर्णिरश्चर्द्धाऽअधुयाँऽअयुजान् । प्रमता
 न्दस्युरभिर्विवायुपूर्वश्चकारापुँऽअयज्यन् ॥ योऽअपुचीनेतमसिमदंतीःप्राचीश्चकारनृत्तमःसर्चाभिः । तमीशा
 न्वस्वोऽआग्नेष्टुपीपेनानतंद्रमयंतंष्टुतन्यन् ॥ योद्वेष्टोहअर्गमयदधुस्त्रयोऽअर्यपदीरुपसश्चकार । सनिरुच्यानहु

(७।१।६) प्रसव्याजद्वितिसप्तचंस्वसृक्स्वयसिष्टोवैश्वानरोमिक्षिष्टुप् ।

पोयुहोऽअग्निविंशश्चक्रवलिहृतःसहोभिः ॥ यस्यशमंनुपविश्वेजनासऽएवंस्तरयुःसुमतिंभिक्षमाणाः । वैश्वानरोव
 रमारोदस्योरग्निःसंसादपुत्रोरुपस्यं ॥ आद्वोददेवभ्याइवसूनिवैश्वानरऽजर्दितासूर्यस्य । आसंमुद्रादवरादापर
 स्मादाग्निर्देदिवऽआयुधिर्याः† ॥ ९ ॥ (७।१।७) प्रवोदेवांचित्सहसानमग्निमश्वंनवाजिनींहिपेनमोभिः । भवानो
 दतोऽअभ्युरस्यविष्टानरत्ननादेवेयुविविदेमितहुः ॥ आयाह्यमेपय्याइअनुस्यामुद्रोदेवानांसख्यंजुषाणः । आसानुश्रु
 र्मर्नैदयन्पृथिव्याजभंभिर्विश्वमशयुनवनानि ॥ प्राचीनोयज्ञःसुधितुंहिवर्हिःप्राणीतेऽअग्निरीळितोनहोता । आमा
 तराविश्ववारेहुयानोयतोयविषजज्ञिपेसुमेवः ॥ सद्योऽअभ्युरेराधिरंजनंतमानुपासोविचेतसोयऽर्पणं । विशामंधा
 यिविरपतिर्दुरोणेइमिमद्रोमधुवचाऽऽनुताया ॥ असादिद्वतोयहिराजगुन्यानाभिर्ब्रह्मानुपदनेविधुता । द्यौश्चयंपृथि
 वीयधुधातेऽआयंहोतायजतिविश्ववारं ॥ एतेद्युक्तेभिर्विश्वमातिरंतमंत्रयेवारंनयार्ऽअतक्षन् । प्रयेविशस्तिरंतुश्रोप
 माणाऽआयेमोऽअस्वदीधयज्ञतस्य ॥ नूत्यामंशऽईमहेवासिष्ठाऽईशानंसूनोसहसोवसूनां । इवंस्तोतृभ्योमघवन्न्यऽआ
 नय्ययंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ १० ॥ (७।१।८) इंधेराजासमयोनमोभिर्यस्वप्रतीकमाहुतंधुतेन । नरोहुव्येभि
 रीळतेसुवाधुऽआभिरमऽऽपुसार्मशोचि ॥ अयमुप्यसुमर्हाऽअवेदिहोतामद्रोमनुपोयुहोऽअग्निः । विभाऽअकःसख

(७।१।७) प्रवोदेवमिति सप्तर्चस्य सूक्तस्य वसिष्ठोभिः खिष्टुप् । (७।१।८) इंधेराजोति सप्तर्चस्य सूक्तस्य वसिष्ठोभिः खिष्टुप् ।

ज्ञानः पृथिव्यां धृक्पापं विरोधं धीभिर्वचसे ॥ कथानोऽग्रो विवसः सुष्टु किं कामुस्वधामृणवः शस्यमानः । कदा भवेत्तु यः सुद्वरा यो वृत्तारो दुष्टरस्य साधोः ॥ प्रप्रायमधिभैरवत्संश्रुणु विचत्सूर्यो नरो च तव हृद्भाः । अभियः पुरुषं तना सुत स्यादुत्तानो देव्योऽअतिथिः शुशोच ॥ असुषित्वेऽआहवना निभूरिभुवो विभ्वेभिः सुमनाऽअनीकैः । स्तुतश्चिदग्रेष्ट चित्रे पृणानः स्युयं धंस्तत्तन्व्यं सुजात ॥ इदं वचः शतसाः संसहस्रमुद्रमये जनिषीष्ट द्विचर्हीः । शंयत्स्तोतृभ्योऽआपयेभ यातिष्ठुमदमीयचारव नरहोहा ॥ नूत्यामप्रऽईमद्वेयसिष्टाऽईशानं वूनो सहस्रो वसूनां । इयं स्तोतृभ्योऽमयवज्यऽआन ज्ययं पातस्य स्तिभिः सदानः ॥ ११ ॥ (७।१।९) अयोधिजारऽउपसामुपस्थाज्जोतामंद्रः कवितमः पायकः । दधा तिक्रेतुमभयस्य जंतोर्होषाद्वेपुद्रविषं सुकृत्सु ॥ ससुक्रतयौ विदुरः पणोनार्तुनानोऽअर्कपुरुभोजसंतः । दधा शान्दमूनानास्तिरत्समो ददशोरन्याणां ॥ अमूरः कविरदिति विवस्वात्सु संसन्मित्रोऽअतिथिः शिवोनः । चित्रभानुरुपसां भ्रात्यमेपांगर्भः पुस्त्वु आर्विवेश ॥ ईलेन्योवोमनुप्रोयुगेषु समन्ताऽअशुचज्जातवेदाः । सुसंहसा भानुना यो विभाति प्र तिगावः समिधानं वृधंत ॥ अग्रेया हि दुर्त्यु मारिपयो द्वेवाऽअच्छा ब्रह्मकृता गणेन । सरस्वतीं मुक्तोऽअभिवना पोय क्षिंद्वेयार्धवृधेयां युविभ्वान् ॥ त्वामग्रे समिधानो वासिष्ठो जलधं हृन्वय क्षिराये पुरंधि । पुरुणीया ज्ञातवे दोजरस्वयूयं पातस्व (७।१।९) अयोधिजारदतिपक्वर्चसाम्कस्य वासिष्ठोऽप्रविष्टुप् ।

स्तिभिःसर्दानः ॥ १२ ॥ (७।१।१०) उपोनजारःपृथुपाजोऽअश्वेद्विद्युत्तदीष्ट्यच्छोशुचानः । वृषाहारःशुचरा
 भतिभ्रासाधियोहिन्वानडञ्जतीरजीगः ॥ स्वर्णवस्त्रोरुपसामरोचियुज्वलन्वानाऽज्जिज्ञो नमन्म । अग्निर्जन्मानि
 द्वेयऽआविषिद्वान्द्रवहृतोद्वयवावनिष्ठः ॥ अच्छागिरौमृतयोद्वयतीरुग्नयतिद्रवणुभिर्धमाणाः । सुसंहर्षसुप्र
 तीकृत्स्वचंहव्यवाहमर्तिमानुषाणां ॥ इन्द्रोऽअभुवसुभिःसुजोषारुद्ररुद्रेभिरावहावृहती । आदित्येभिरदितिविभ्व
 जन्त्यावृहृत्पतितृक्कभिर्विभ्ववारं ॥ मन्द्रहोतारमग्निजोयविष्ठमग्निविशऽईळतेऽअध्वरेयु । सहिक्षपावाँऽअभयद्रयीणा
 मतंद्रोदृतोयजथायदेवान् ॥ १३ ॥ (७।१।११) महौँऽअस्यध्वरस्यप्रकेतो नऽऋतेत्वदृभृतामादयन्ते । आविभ्वे
 भिःसरथंयाहिदेवैन्यग्नेहोताप्रथमःसदेह ॥ त्वामीळतेऽअजिरंदूत्यायहविष्मंतःसदमिन्मानुषासः । यस्यदेवैरास
 दोब्रह्मेशेहान्यस्यैसुदिनभवंति ॥ त्रिश्चिद्रकोःप्रचिकितुर्वसुनित्येऽअंतर्दार्शुप्रेमर्त्याय । मनुष्यवद्रथऽहृदयक्षिदेवा
 न्भवानोदृतोऽअभिशास्तिपावा ॥ अग्निरीश्वहृतोऽअध्वरस्याग्निर्विभ्वस्यहविषःकृतस्य । कर्तुह्यस्यवसवोज्जुषतांथादे
 वादधिरेहव्यवाहं ॥ आग्नेवहहविरद्यायदेवानिद्रज्येष्ठासऽहृमादयन्तां । इमंयुजंदिद्विदेवेयुधेहियुयंपातस्वस्तिभिः

(७।१।१०) उपोनजारइतिपंचर्चसूक्तस्यवसिष्ठोमिषिष्टुप् । (७।१।११) महौँअसीतिपंचर्चसूक्तस्यवसिष्ठोमिषिष्टुप् ।

सदानः ॥ १४ ॥ (७।१।१२) अर्गन्ममहानमसाधर्विष्टयोद्गीदायसमिद्धःस्वेवुरोणे । चित्रभानुरोदसीऽअंतर्दुर्वी
 स्वाहृत्यिभृतःप्रत्यं ॥ समुद्राविभ्रादुरितानिसाहानुप्रिष्टवेदमऽआजातवेदाः । सर्गोरक्षिपदुरितादवद्यादृसा
 न्युणतऽउत्तर्गमुधोनः ॥ त्वंवरुणऽउत्तमित्रोऽअंभ्रत्वावर्धतिमतिभिर्वसिष्ठाः । त्वेवसुसुपणनानिसंतुययंपातस्वस्ति
 भिःसदानः ॥ १५ ॥ (७।१।१३) प्राप्रयैविभ्रुशुचंधियुंघेसुरमेमन्धीतिभरध्वं । भरहृविर्नयुर्हिपिप्रीणानोवै
 भ्रानुराययवंपेमतीनां ॥ त्वममेरोचिप्राशोशुचानुऽआरोदसीऽअपुणजायमानः । त्वंदुर्पाऽअभिभ्रास्तेरमुंचोवै
 भ्रानरजातवेदोमद्वित्या ॥ जातोयदंभ्रेभुवनाव्यत्यःपुश्रध्रगोपाऽइर्यःपरिजमा । वैभ्रानरमक्षणेविदगातुंययंपातस्व
 स्तिभिःसदानः ॥ १६ ॥ (७।१।१४) सुमिधाजातवेदसेदुपायदुवह्रतिभिः । ह्रविभिःशुक्रशोचिपेनमस्विनोवयंदा
 योमाप्रये ॥ ययंतंऽअमेसुमिधाविधेमवयंदाशेमसुहृतीयजत्र । वयंपुतेनाभ्यरस्यहोतव्यदेवह्रविपामद्रशोचे ॥ आ
 नोद्वेयभिरुपदुवह्रतिममेयाह्विपट्टतिजुपणः । तुभ्यदेवायुदायतःस्यामयुयंपातस्वस्तिभिःसदानः॥१७॥(७।१।१५)
 उपसद्यायमीहृपऽआस्येजुहृताह्विः । योनोर्नोर्दध्माप्य ॥ यःपंचचर्पणीरुभिनिपुसादृदमेदमे । कृविर्गृहपतिर्युवा ॥
 (७।१।१६) अगन्मेतिवचससूकस्यवसिष्ठोमिषिपु ॥ (७।१।१७) प्राप्रयइतिवचससूकस्यवसिष्ठोवैभ्रानरोमिषिपु ॥ (७।१।१८)
 समिधेतिवचससूकस्यवसिष्ठोमिषिपुवायादृवी । (७।१।१९) उपसद्यायेतिपंचदशचससूकस्यवसिष्ठोमिषिपुवाया ॥

सन्तोषेदोऽभमात्यमग्नीरक्षतुविश्वतः । उतासान्धात्वंहंसः ॥ नवन्तुलोममग्नयेद्विवःश्येनायंजीजनं । वस्वःकुवह्वना
 तिनः ॥ स्यार्हायस्यश्रियोद्दयोरयिर्वोरवतोयथा ॥ अग्नेयज्ञस्यद्योचतः ॥ १८ ॥ सेमार्गेतुवपदतिभान्नर्जुपतनोगिरः ।
 यजिष्ठोहव्युवाहनः ॥ निर्वानक्ष्यविदपतेद्यमतंदेवधीमहि । सुवीरमग्नऽआहुत ॥ क्षपऽजस्रश्चदीदिहिस्वग्नयस्त्वया
 दयं । सुवीरस्त्वमस्युयुः ॥ उपत्यासातयेनरोविभासोयंतिधीतिभिः । जपाक्षरासहस्रिणी ॥ अग्नीरक्षोसिसेधतिशु
 क्रयोच्चिरमर्त्यः । शुचिःपायुकऽइक्ष्यः ॥ १९ ॥ सनोराधांस्याभुरेशानःसहसोयहो । भगश्चदातुवार्धं ॥ त्वमग्नेवी
 रयद्यशोद्देवश्चसवित्ताभगः । दितिश्रदातिवार्धं ॥ अग्नेरक्षाणोअंहसःप्रतिभमदेवरीपतः । तपिष्ठैरजरोदह ॥ अथा
 मदीनऽआयस्वनाधृष्टोत्तृपीतये । पूर्भवाश्रुतभुंजिः ॥ त्वनःप्राह्यंहसोदोपावस्तरयायुतः । दिवानकमदाभ्य ॥ २० ॥
 (७।१।१६) पूनायोऽअग्निनमसुर्जोनपातमाहुवे । प्रियंचेतिष्ठमरुतित्वध्वरंविश्वंस्यदूतममृतं ॥ सयोजतेऽअरुपा
 विश्वभोजसासदुद्रवस्त्राहुतः । सुप्रह्मायज्ञःसुप्रमीवसूनाद्वेयंराधोजनानां ॥ उदस्यशोचिरस्याद्राजुह्वानस्यमीहुषः ।
 उद्धमासोऽअरुपासोदिविरुद्रःसमग्निमिधतेनरः ॥ तंत्वादूतंकृष्महेयशस्तमंदृवाँऽआवीतयेवह । विश्वाधूनोसह
 सोमर्तुभोजनारास्वतयत्येमहे ॥ त्वमग्नेगृहपतिस्त्वंहोतानोऽअव्युरे । त्वंपोताविश्ववारप्रचेतायक्षिवेपिचवार्धं ॥ इति

(७।१।१६) एतावोअग्निमित्तिद्वादशार्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोभिःप्रथमाययुजोबृहत्याःद्वितीयादियुजःसतोबृहत्याः ।

दासंनपुतरसुदासः । अघिष्टनापेजवनसुकेतंदूणाशैक्षत्रमजर्दुवोयुः ॥ २८ ॥ (७।२।२) यस्तिग्मशृंगोवृषभो
 नभीमऽएकः क्रुष्टीश्च्यवयतिप्रविश्वाः । यः शश्वंतोऽअदाश्रुयोगयस्यप्रयुंतासिसुखिवतरायुवेदः ॥ त्वंहृत्यर्दिद्रकुत्स
 मायुःशुश्रूषमाणस्तुन्यासमयै । दासंयच्छुष्णं कुर्वन्त्यस्माऽअरंधयऽआर्जुनेयायुशिक्षन् ॥ त्वंघृष्णोधृपतावीतहंव्यं
 प्रायोविश्वाभिरुतिभिः सुदासं । प्रपारं कुत्सिन्नसदस्युमायुःक्षेत्रसातावृत्रहर्त्येषुपुरुं ॥ त्वंनृभिर्नृमणोद्वेषवीतौभूरी
 णिवृत्राहर्त्यभवहंसि । त्वंनिदस्युंचुमुर्तिं शुनिचास्वापयोदुभीतयेसुहर्तुं ॥ तवच्यौक्षानिवज्रहस्ततानि नववत्पुरीनवृति
 वंसुघाः । निवेदनेशतत्तमाविवेपीरहन्चवृत्रेनमुंचिमुताहन् ॥ २९ ॥ सनातातऽइन्द्रभोजनानिरातहंव्यायदाश्रुपेसु
 दासे । वृष्णेतिहरीवृषणायुनजिम्व्यंतुमक्षाणिपुरुशक्राजं ॥ मार्तेऽअस्यांसहसावृन्परिष्टावृषायभूमहरिवः परादै ।
 त्रायस्वनोदुकेभिर्वरुक्षेस्त्वयंप्रियासः सुरिपुस्याम ॥ प्रियासुऽइत्तेमधवश्चभिष्टौनरोमदेमक्षरुणेसखायः । नितुर्वशानि
 यादंशिशोषातिधिरवायुशंसंकरिष्यन् ॥ मृद्याश्चिनुतेमधवश्चभिष्टौनरः शंसंत्युकथशासंऽज्वकथा । येतुहवोभिर्विपुर्णा
 ऽरदाश्चसान्वृणीच्युज्यायुतसै ॥ एतेस्त्वोमानुरानृतमनुभ्यमस्मद्व्यचोददतोमयानि । तेषामिन्द्रवृत्रहर्त्येशिवोभूः स

(७।२।२) यस्तिग्मशृंगोवृषभो यस्तिग्मशृंगोवृषभो यस्तिग्मशृंगोवृषभो

पूतं विदधे मधवाचं ॥ निगन्धवो न वोद्बलवश्चापिः शतासृषुः पदसहस्रा । पृष्टिर्वीरासोऽधिपद्बुधोयुविभेदिदं
 वीर्यं कृतानि ॥ इदं प्रोक्तत्सर्वो विपाणाऽआधो न स पाऽअधवन्तनीचीः । दुर्मित्रासः प्रकलविनिममाना जहृविंश्यानि
 भोजनासुदासं ॥ २६ ॥ अर्धवीरस्य शूरा मर्निदं पराधीतं जुदं अभिधां । इदो मनुभं न्यन्यो मिमाय भुजे पृथो व
 त्तिनं पत्नमानः ॥ आधो यच्चित्तदेकैककारसिंहाच्चित्तेनो जघान । अयं स कीर्त्यं दयावृक्षदिद्वः प्रायच्छद्विभ्या भोजना
 सुदासं ॥ शब्दतो हि शत्रोरारुधुदं भेदस्य चिच्छर्धतो विदुरं धि । मर्तोऽपुनः स्तुवतो यः कृणोति तिमंतस्मिन्निति जहिवज्र
 मिदं ॥ आवादिदं युजुनात्सर्वश्चात्र भेदं सर्वतामुपायत् । अजासंश्च शिप्रवो यक्षवश्चालिशीर्पाणिजश्चुरभ्यानि ॥
 नतं इदं सुभतयोनरायः संक्षेपूर्वाऽजुपसोनूताः । देवकंचिन्मान्यमानं जघंथायुतमना बृहत्तः शर्वरभेत् ॥ २७ ॥
 मये गृहादममदुस्त्राया पराशुरः शतयातुर्वसिष्ठः । नतं भोजस्य सख्यं मृपृताधासरिभ्यः सुदिनाव्युच्छान् ॥ देनमुद्व
 दतः शतगोर्दारया वधू मता सुदासः । अर्हन्नप्रेष्यन्नस्य दानं होतुं स द्रापयौ मिरेभन् ॥ चत्वारो माप्रेष्यन् स्य दानाः स
 दिष्टयः कुशनिर्नातिरेके । क्रुक्षासो मापृथिविषाः सुदासस्तो कंठोकायश्चर्वसेवहंति ॥ यस्य श्वयोरोदसीऽअंतर्द्वोऽशी
 व्योर्हो व्योविचभाजा विभुक्ता । सुसेदिदं न स्रवतां गणंति युध्यामधिर्मशिष्वा दुभीके ॥ इमं नरो मरुतः स भूतानुविजो

दासंनधितरंसुदासः । अविष्टनापिज्वनसुकेतंदूणासंक्षत्रमजरंदुवोयुः ॥ २८ ॥ (७।२।२) यस्तिग्मभट्टंगोवृषभो
 नभूमिऽएकः कृष्टीश्च्यवयतिप्रविर्भाः । यःशर्भतोऽअदाश्रुगोर्गयस्यप्रयुतासिसुर्विधतरायवेदः ॥ त्वंहृत्यदिद्वकुत्स
 मावःशुश्रूषमाणस्तन्वासमूर्धे । दासंयच्छुष्णकुयवृन्त्यस्माऽअरंभयऽआर्जुनेयायुशिक्षन् ॥ त्वंधृष्णोधृपतावीतहव्यं
 प्रायोविश्वाभिरुतिभिःसुदासं । प्रपौरुकुत्सिन्नसदस्युमावःक्षेत्रसातावृत्रहल्येषुरे ॥ त्वंदृभिर्दुर्मणोद्वेववीतौभूरी
 णियुत्राहंर्यश्वहंसि । त्वंनिदस्युंमुंरिंशुनिंचास्वापयोदुभीतयेसुहं ॥ तवच्युक्त्वा निवज्रहस्तानिनिवृयत्पुरीनवृतिं
 वस्रथः । निवेदनेनशततमविवेपीरहन्चवृत्रंनमुंचिभुताहन् ॥ २९ ॥ सनातातऽइद्वभोजनानिरुतहंव्यायद्राद्युर्षे
 दासे । दृंणोतेहरीवृपणायुनजिमव्यंतुवक्त्राणिपुरुशक्राजं ॥ मातेऽअस्यांसहसावृन्परिष्टावृपायभूमहरिवःपर्याद ।
 दार्यस्यनोद्वेकेभिर्वरुंक्षुस्त्वर्ध्रियासःसुरिपुस्याम ॥ प्रियासुऽइत्तेमपवज्राभिष्टौनरःशंसंत्युक्थशासंऽज्जकथा । येतेहर्धेभिर्विपुणा
 यार्धशिशील्यतिशिरयायुशंसंकरिष्यन् ॥ सुद्याश्चिज्जुतेमपवज्राभिष्टौनरःशंसंत्युक्थशासंऽज्जकथा । येतेहर्धेभिर्विपुणा
 ऽरदाप्रसानृणीच्ययुजयायुतसे ॥ एतेसोमानरानृतमृतुभ्यमस्मार्धचोददंतोमुषानि । तेषामिंद्रवृत्रहल्येशिवोभूःस

(७।२।२) यस्तिग्मभट्टंगोवृषभो

स्वाचशरोविवाचनणां ॥ नृद्वैद्रशरत्वयमानऽऽतीव्रक्षजस्तन्वावावधस्य । उपनोवाजां निमिषीष्टुपस्तीन्युपपातः ॥ ३० ॥ ॥ इति पंचमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

चतुर्विंशत्याध्याये वर्गाः ३० सूक्तानि १८ अक्षरा १५६ ॥ त्यागः ॥ समिद्धायाः प्रथमः नराक्षंसाये । इत्याये । बहिःपह । देवीभ्यो द्वाभ्यां इ । उपासानकाभ्या । देवीभ्यां होतृभ्या । सरस्वती व्याभारतीभ्य । स्वष्ट्र । वनस्पतय । स्वाहाकृतीभ्य । अग्नय । २० वैश्वानरायाः प्रथमः । १६ अग्नय । ३३ वैश्वानरायाः प्रथमः । ३ अग्नय । ३७ इंद्राये । २१ सुदासाह । ४ इंद्राये । २१ ॥ इति पंचमे द्वितीयः ॥

उभो दशासपि विवचनवर्धैराजमृतं तेषां सुदुर्पं ज्योतिरातेन सोमः पंचेंद्रं नरो ब्रह्माणो यं सोम आनः प्रचोद्वा दशगायत्रीं त्रिविराळं तं भोऽसुसम्राधिका प्रगाथं तृतीया द्विपदा सोदासैराप्रक्षिप्यमाणाः शक्तिरं त्यं प्रगाथमालेभे सोर्धर्षं च के दद्यात्तं पुत्रो के वसिष्ठः समापयतेति शाल्यापयनकं वसिष्ठस्यैव हतपुत्रस्यापि मि तितां डकं भित्त्वं चः पठूना संस्तवो व सिष्ठस्य सप्तुत्रस्येद्रेण वा संवा दः प्रशुकपंचाधिका वैश्वदेवं दद्यात् एकविंशतिं द्विपदा अञ्जामहे रधर्षं च तरो हिर्बुध्या यशं नः पंचोनाशांतिः ॥ ३ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (७।२।३) उभोर्जं जेव्यीर्वीपस्त्वधावा न्चक्रिरे पुनर्युयत्क रियन् । जमिभ्युर्वानुपदं नमवो भिक्षाता

(७।२।३) उभोर्जं जेव्यीर्वीपस्त्वधावा न्चक्रिरे पुनर्युयत्क रियन् ।

नऽदृष्टऽपनसोमदश्चिद् ॥ हंतायुत्राभेदःशश्वानःप्रावीह्यवीरोजंरितारंमती । कर्तासुदासेऽअहयाऽउल्लोकंदातावसु
 मुहुरादाशुर्धृत् ॥ युध्मोऽअनुर्वाख्यंजुक्तसमहाराःसत्रापाहजुनुपेमपाहः । न्यासऽइद्वःपुतनाःस्योज्ञाऽअध्याधिर्ध्व
 दान्नयतैजयान ॥ जुभेचिदिद्वरोदसीमहित्वापंप्रायतविपीभिस्तुविष्मः । निवज्जामिद्वोहरिंवानिमिमिक्षन्तसमंधसाम
 रंप्रयाऽउवोष ॥ धृपाजजानुधृपणंरणायतमुचिधाराीनर्थसख ॥ प्रयःसेनानीरधृनुभ्योऽअस्तीनःसत्वागुवेपणःसधृ
 ष्युः+ ॥ १ ॥ नूचितसभ्येपतुज्जनोनेरपुनमनोयोऽअस्यधोरमाविवासात् । युह्यैर्यऽइद्वेदधत्तुद्वीसिष्यत्सरायऽकृतपा
 ऽनःतेजाः+ ॥ यदिद्वपूर्वोऽअपरायुशिक्षयज्यायान्कनीयसोद्वेष्णं+ । अमृतऽइद्वयसीतदूरमाचिन्नचिज्ज्यभरार
 दिनः ॥ यस्तऽइद्वप्रियोजनोददाशदसंभितरेकेऽअद्विवःसखाते । वयंतैऽअस्यांसुमताचनिष्ठाःस्यामवर्धुऽअमृतोद्वी
 तौ ॥ एयःसोमोऽअचिकद्वृपातऽउतस्ताशुर्मपवन्नक्रपिष्ट । रायत्कामोऽजितारैतऽआगन्त्वमंगशक्रवस्वऽआशको
 नः ॥ सनऽइद्वरयतायाऽइपेधारतमनाचयेमधवजोजुगंति । वस्तीपुतजतिरेऽअस्तुशक्तिर्वयं० ॥ २ ॥ (७।२।४)
 असाविदेवंगोऽकृज्जीकमंधोन्यस्मिन्नद्वीजुनुषमुवोच । वोधामसित्वाहर्ध्वयज्ञैर्वाधानःसोममंधसोमदेषु ॥ प्रवति
 यज्ञंविपयंतिवृहिःसोममादोविदधेद्वप्रवाचः । न्युञ्जियंत्युशसोगमादादूरऽउपब्दोवृषणोनपाचः ॥ त्वमिद्वसावित

(७।२।४) असाविदेवमिति दशार्चस्य सूक्तस्य वासिष्ठ इन्द्रविष्टुप् ।

वाऽअपस्कःपरिष्ठिताऽअर्हिनारपूर्वाः । त्वद्वाक्केरुष्योद्धनधेनुरेजतेविश्वकृत्रिमाणिभीषा⁺ ॥ भीमोविशेषायुधे
 भिरग्रामपांसिविश्रान्तयाणिविद्वान् । इन्द्रःपुरोजहपाणोविदूषोद्विक्वज्रहस्तोमहिनाजघान ॥ नयातवऽइन्द्रज्जुवुनो
 नवदंनाराविषयेयाभिः । सार्धर्धूर्योविशुणस्यजंतोमाशिश्रदेवाऽअपिगुर्कतनः ॥ ३ ॥ अभिक्त्वद्रभरधुजमन्नतेवि
 व्यज्महिमानंरजांसि । स्वेत्ताहिद्वन्नशवसाज्जघंधुनशन्नुरतंविविद्वृथाते ॥ द्रुवाश्चित्तेऽअसुर्यायुपूर्वेनुक्षत्रायममिरेस
 हांसि । इद्रोमृपानिदयतेविग्रह्येद्रंवाजसजोहुवतसाता⁺ ॥ क्रीरिश्रिद्धित्यामवसेज्जहावेयानमिद्रसाभगस्तुभूरैः ।
 अयोवभूधशतमूतेऽअस्तेऽअभिधत्तस्वावतोवरुता⁺ ॥ सखायस्तऽइन्द्रयिष्वहस्यामनमोबुधासोमहिनातकन्न । वृन्वं
 तुस्मातेवसासमीकेऽभीतिमयौवुत्तुपांशवांसि ॥ सनऽइन्द्रत्वयतायाऽइयेधास्समनाचयेमुपवानोजनंति । वस्त्रीपुतैज
 रिन्नेऽअरुशक्तिर्युयं०॥४॥ (७।२।५) पिशासोममिद्रमंदत्तुत्वायतंसुपायहयुश्वादिः । सोत्तुर्वाहुभ्यांसुयतोनावा⁺ ॥ यस्ते
 मद्रोयुज्यश्चारुस्तिथेनपुत्राणिहर्षभृहंसि । सत्यामिद्रमभूवसोममत्तु ॥ वोधासुर्मेमपवृन्वाच्यमेमायातेवसिष्ठोऽअच
 त्प्रशस्तिं । इमाप्रहसधुमादेजुषस्य ॥ श्रधीहर्वाविपिपानस्याद्रवोधाविप्रस्यार्चतोसनीपां । कृप्यादुपांस्यतमासचे
 मा⁺ ॥ नतेगिरोऽअर्पिमुभ्येतरस्तसुष्टुतिमसुर्यस्याविद्वान् । सदतेनामस्वययोविवकिम ॥ ५ ॥ भूरिहितेसर्वना

(७।२।५) पिशासोममिति न रचस्य मूकस्य वसिष्ठ इन्द्रो विद्याकंठ्यादिष्टुप् ।

मानुषेण भर्तृमनीषीहवतेत्यामिव । मारेऽअस्मन्मघवन्ज्योक्कः ॥ तुभ्येदिमा सर्वनाशरविभ्यातुभ्यं ब्रह्माणि वर्धनाकृ
 णोमि । त्वं नृभिर्हव्यो विभ्रधासि ॥ नृचिञ्चुते मन्यमानस्य दस्मोदं श्रुवंति महिमानं मुग्र । नवीर्यमिदं ते न राधः ॥ ये च
 पूर्वऽऽनृपयो ये च नूत्नाऽऽहं ब्रह्माणि जन्तयंते विप्राः । अस्मेते संतु सख्या शिवानि ययं ॥ ६ ॥ (७२।६) उदुम्बका
 ण्यं रतश्च वृक्षेद्रं समर्थं महयायसिष्ठ । आयो विभ्रानि शर्वसाततावोपश्रोताम् । इव तोवर्चासि ॥ अयान्मिधोपऽहं द्रदेव
 जामिरिज्यं त्वयच्छुरुभ्यो विवाचि । नृहिर्यमायुश्चिकित्ते जनेषु तानीदं ह्यस्य त्विपप्युस्मान् ॥ युजैरथं गवेषुं हारिभ्या
 मुपब्रह्माणि जुजुषाणमरस्युः । विवाधिष्टस्य रोदंसीमहित्वेद्रोवृत्राण्यमुतीजं धुन्वान् ॥ आपश्चिरपिप्युस्तयोर्द्वे न गावो
 नर्धन्नतं जितारस्तऽहं द्र । याहि यायुर्न नियुतो नोऽअच्छातवं हि धीभिर्दयसे विवाजान् ॥ ते वामदाऽहं द्रमादयं तु शु
 ण्मिणं तु विराधसं जग्ने । एको देवजादयसे हिमतीनां सिन्धूरसर्वनेमादयस्य ॥ एवेदिदं वृषणं वज्रं बाहुवसिष्ठोऽसौऽअ
 भ्यर्च्य त्र्यर्कैः । सनःस्ततो वीरवज्रतुगोमंथय पातस्वस्तिभिः सदानः ॥ ७ ॥ (७२।७) योनिष्टऽहं द्रसदनोऽअकारि
 तमानुभिः पुरुहूतप्रयाहि । असौ यथानो धिता वृधे च ददो वसूनि मम दक्षसोमैः ॥ गभीतं ते मनऽहं द्रद्विवर्हाः सुतः सोमः
 परेऽपि क्षामधूनि । विसृष्टधेनाभरते सुष्टु किरियमिदं जोहुवतीमनीषा ॥ आनो दिवऽअपृथिव्याऽऽकं जीपि जिदं व

कस्.

म. ५ अ. ३

॥१७॥

हिःसोमयेवाययाहि । यद्वैतुत्वाहरयोमद्वैचमांगमच्छातवसमदाय ॥ आनोविभ्वाभिरुतिभिःसृजोप्रावर्त्तजुपाणो
 हर्षभयाहि । वरीवृजतस्वर्वरेभिःसुसिप्रासोदधुद्वृषणंशुर्मिद्र ॥ एषःस्तोमोमहऽज्जमायवाहेधुरीडवात्योनवाजयन्न
 धायि । इंद्रनायमर्कऽइंद्रेयधूनांदिवीव्यामधिनाःश्रोमतंधाः ॥ एवानंदइंद्रवार्यस्यपूधिंप्रतेमूर्हीसुभतिर्वेविदाम ।
 इपंपिन्यमघवन्न्यःसुवीरांपूयंपात ॥ ८ ॥ (७।२।८) अर्तेमहऽइंद्रोत्पुंसमन्यवोयत्समरतसेनाः । पतातिद्वि
 हुन्नयस्यवाहोमर्तेमनोविव्यान्नृगिवचारीत् ॥ निदुर्गऽइंद्रश्चिह्नमिन्नानुभियेनोमर्तासोऽअमंति । अरेतंशंसंकु
 णुहिनिनित्सोरानोभरसंभरंणवसूनां ॥ द्रातंतेशिमिन्नतयःसुदासेसहस्रंशंसाऽजतरातिरस्तु । जहियध्वनुपुमत्यस्या
 स्मेद्यन्नमधिरत्नंचधेहि ॥ त्वावतोर्होद्वक्त्रेऽअस्मिन्वावतोवितुःशररातो । विभ्येदहानितविपीवऽजमेऽओकःकृणु
 एनहरिवोनमर्षीः ॥ कुरुताऽएतेहर्षश्चायशूयमिंद्रेसहोद्रेयज्जलमियुनाः । सूत्राकृधिसुहनाशरवृत्रावुयंतरत्नाःसनुया
 सुवाजं ॥ एवानंदइंद्रवार्यस्यपूधिंप्रतेमूर्हीसुभतिर्वेविदाम । इपंपिन्यमघवन्न्यःसुवीरांपूयंपात ॥ ९ ॥ (७।२।९)
 नसोमुऽइंद्रमसुतोममादनान्नक्षणागोमघवानंसुतासः । तस्याऽजकथंजनेययज्जुजोपन्नवन्नवीयःशणव्यधानः ॥ उक्थ
 ऽजकथेसोमुऽइंद्रममादनीधेनीधेमघवानंसुतासः । यदीसुवार्धःपितरंनपुत्राःसमानदक्षाऽअवसंहवैते ॥ चुकारताकृ

(७।२।८) आतेमहद्विपकथंस्वसूक्तस्वसिषद्वंद्विष्टुप् । (७।२।९) नसोमद्विपचर्चस्वसूक्तस्वसिषद्वंद्विष्टुप् ।

णवन्नमन्यायानिब्रुवन्तिवेधसःसुतेषु । जनीरिवृषतिरेकःसमानोनिमामृज्जुपुरइंद्रःसुसर्वाः ॥ एवातमाहुरुतशृण्व
 इंद्रइएकोविभक्तातरणिर्मृषानां । मिथस्तुरइतयोयस्यपूर्वोरसेभद्राणिसश्वतप्रियाणि ॥ एवायसिष्ठइंद्रमतयेन
 न्कृष्टीनांयुंभंसतेर्णपाति । सहस्रिणइउपनोमाहिवान्ययंपात ॥ १० ॥ (७।२।१०) इंद्रनरोन्मथिताहव
 तेयत्पायायुनजंतेधिमुक्ताः । इरोनृपातास्यसश्वकानआगोमतिभ्रजेभज्जात्वनः ॥ यइंद्रशुष्मोमधवनतेअस्तिशि
 क्षासर्दिभ्यःपुरुहंतृभ्यः । त्वंहिदृष्टामपवुन्विचेताअपवृधिपरिवृतनरार्थः ॥ इंद्रोरज्जाजगतश्चर्पणीनामधिक्षमि
 विधुरुयंदस्ति । ततोददातिद्राशुप्रेषसूनिचोद्रद्राधुउपस्तुतश्चिद्रार्कः ॥ नूचिन्नइंद्रोमधयासहतीद्वानोवाजुनि
 यमतनइज्जती । अनुनायसूदक्षिणापुोपायंयामंनृभ्योअभिर्वीतासस्तिभ्यः ॥ नूइंद्रायेवरिवरुधीनआतेमनो
 यष्टत्याममुपाय । गोमदभ्यायद्रधव्यंतोय्यंपात ॥ ११ ॥ (७।२।११) ब्रह्माणइंद्रोपयाहिविद्वान्वाचस्तेहर
 यःसंबुधुकाः । धिर्धेच्चिद्वित्याविहवैतमर्तोअस्माकमिच्छंणुहिविभ्रमिन्व ॥ हवैतइंद्रमहिमान्वानुब्रह्मयत्पासि
 दायसिधुपीणां । आयद्वज्जंदधियेहस्तइउमधोरःसन्मत्वाजनिष्ठाअपाह्वः ॥ तवप्रणीतोद्भ्रजोहुंवानान्तसंयन्नन्नरोद
 सीनिनेध । महेक्षत्रायश्रवसेहिज्जज्ञेतुजिच्चित्तुजिरशिवत् ॥ एभिर्नइंद्राहभिर्दशस्यदुमित्रासोहिक्षितयःपर्वते ।

(७।२।१०) इंद्रनरइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रविष्टुप् । (७।२।११) ब्रह्माणइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रविष्टुप् ।

प्रतिपद्येऽनृतमनेनाऽअर्चितावर्णोभ्यामीनःसात् ॥ वोचेमेदिंद्रंमघवानमेनंमहोरायोराधसोयद्दक्षः । योऽ
अर्चतोवक्रकृतिमधिष्ठोययंपात० ॥ १२ ॥ (७।२।१२) अयंसोमंऽइंद्रमुन्यसुन्युऽआनुप्रयाहिहरिवृस्तर्दोकाः ।
विवातवृत्सुसुपुतसुचातुर्ददंमिषानिमघवजिघ्रानः* ॥ वक्रंन्यीरवक्रकृतिजुषाणोर्वाचीनोहरिंभिर्याहित्वयं । अस्मि
द्रुपुसर्वनेमादयस्योपुमक्षाणिशृणवऽइमानः ॥ कर्तेऽअस्त्यरंकृतिःसूक्तैःकृदानूनंतमघवन्दशेम । विश्वामृतीरातंत
नेत्यायाधामऽइंद्रशृणवोहवेमा* ॥ उतोषातेपुरुष्याइइदासुन्येषांपूर्वपुमशृणोर्कपीणां । अधाहंत्यामघवन्जोहवीमि
त्वंनंद्रासिममतिःपितेय ॥ वोचेमेदिंद्रंमघवानमेनंमहोरायोराधसोयद्दक्षः । योऽअर्चतोवक्रकृतिमधिष्ठोययंपा
त० ॥ १३ ॥ (७।२।१३) आनोदिवृश्ववसायाहिशुष्मिन्भवावृधऽइंद्ररायोऽअस्त्य । महेनृभ्यायनृपतेसुवज्रमहि
क्षत्रायुषांस्त्रायशूर ॥ हवंतऽउत्त्याहव्यविवाचितनृपशूराःसूर्यस्त्यसातौ । त्वंविश्वेषुसेन्योजनेपुत्वंधृजाणिरंधयासुहं
तु ॥ अह्रायदिंद्रसुदिनांन्युच्छान्दधोयत्केतुमुपमंसमत्सु । न्यः१मिःसीददसुरोर्नहोताहुवानोऽअन्नसभगायद्वेवान्* ॥
ययंततऽइंद्रयेचंदवृस्तवतशूरददतोमिषानि । यच्छासुरिभ्यऽउपमंवर्कयंस्त्रामुर्वोर्जरणामश्वत ॥ वोचेमेदिंद्रंमघवा

(७।२।१२) अयंसोमइतिपंचचंससूक्तस्यनसिष्ठइद्रकिष्टुप् । (७।२।१३) आनोदेवइतिपंचचंससूक्तस्यवासिष्ठइद्रकिष्टुप् ।

नमेनंमहोराधोराधसोयद्वदन्तः । योऽअर्चतोब्रह्मकृतिमविष्टोयवृषात ॥ १४ ॥ (७।२।१४) प्रवुऽइन्द्रायुमादन्तं
 हर्षश्चायगायत । सत्यायःसोमपादो ॥ यामेदुक्थंसुदानवऽउतद्यक्षयधानरः । चकुमासत्यराधसे ॥ त्वंनऽइन्द्रवाजु
 युस्त्वंगुण्युःशतक्रतो । त्वंहिरण्ययुर्वसो ॥ वयामिन्द्रत्यायवोभिप्रणोनुमोवृषन् । विद्धीत्व१स्यनोवसो ॥ मानोनिदे
 चयकयेयोरिधीररावणे । त्वेऽअपिप्रकृतमसं ॥ त्वयंमोसिसुप्रयःपुरोयोधश्चवृत्रहन् । त्वयामतिभ्रुवेयुजा ॥ १५ ॥
 मूर्धोऽइतासियस्यतेनुस्वधावरीसहः । मन्नातेऽइन्द्ररोदसी ॥ संत्वाभरुत्वंतीपरिभुवद्वाणीसुयार्वरी । नक्षमाणासुह
 द्युभिः ॥ ऊर्ध्वासुस्त्वानिदवोभुवन्दस्ममुद्यविं । संतेनमंतकृष्टयः ॥ प्रवोमहेमहिदुधैभरध्वंपचेतसेप्रसुमातंकृणु
 ध्वं । विदःपूर्वाःप्रचराचर्पणिप्राः ॥ उरुव्यचसेमहिनेसुवृकिमिद्रावृब्रह्मजनयंतविप्राः । तस्यवृतानिनिर्मितिधी
 रतः ॥ इन्द्रवाणीरनुत्तमन्युमेवसन्नारजानंदधिरसहध्वै । हर्षश्चायवह्यासमापीन् ॥ १६ ॥ (७।२।१५) मोषु
 त्वामाधतश्चनारेऽअस्मन्निररीरमन् । आराताचित्सधुमार्दनुऽआगद्दीह्यासन्नपश्चुधि ॥ इमेहितेब्रह्मकृतःसुतेसचाम

(७।२।१४) प्रवइन्द्रायेतिद्वादशर्चससूक्तस्यविसिष्ठइन्द्रोगायत्र्यंलासिक्तोविराजः । (७।२।१५) मोषुत्वेतिसप्तविंशत्युचस्यसूक्तस्यव
 सिसिष्ठइन्द्रः प्रथमाचतुर्थोषष्ठपादिद्युगचश्चवृहत्यःद्वितीयापंचन्यायद्युगचश्चसतोवृहत्यःरायस्कामइतिचतीयाद्विपदाविराट् (इन्द्रकतुन्नइत्यर्थचो
 यासिसिष्ठःशक्तिप्रपिरितिशाट्यायनमाह्वणं, इन्द्रकतुन्नइत्युदयात्मकस्यशक्तिप्रपिरितिवाहकमाह्वणं) ।

धौ नमश्चऽआसते । इंद्रेकर्मजितारोयस्ययोरधेनपाद्मादधुः ॥ रायरकामोवज्रहस्तंसुदक्षिणंपुत्रोनपितरंहवे ॥
 हुमऽइंद्रायमुन्यिरेसोमासोदध्याशिरः । ताँऽआमदायवज्रहस्तपीतयेहरिभ्यांयाह्योक्ता ॥ श्रवच्छलकर्णऽइयतेव
 सूनांन्विशोमधिषुद्विरः । सद्यश्चिद्यःसहस्रणिशताददृक्किर्दत्तंनुमार्भिनत् ॥ १७ ॥ सयूरोऽअमर्षतिक्लृत्तऽइंद्रे
 णशशुवेतुभिः । पक्ष्मंगभीरासर्वनानिवृजहन्सुनोत्पाचुधायति ॥ भयावर्कधंमपवन्मयोनांयत्समजसिद्धार्धतः । वि
 त्याहंतस्सवेदनंभजेमुह्यादृणाशोभरागयं ॥ सुनोतासोमुपाद्देशोमुमिर्द्राययुजिर्णे । पचतापुकीरवसेकृणुभ्यमित्पणक्षि
 त्पुणतेमयः ॥ मातेधतसोमिनोदक्षतामहेर्कृणुष्वंरायऽआतुजे । तरणिरिज्जयतिक्षेतिपुष्यतिनदेवासःकचक्षयं ॥
 नकिःसदासोरधुपयसुनरीरमत् । इंद्रेयस्यावितायस्यभरुतोगमरसगोमतिव्रजे ॥ १८ ॥ गमद्गार्ज्याजयंक्षिद्रम
 त्यौयस्यत्वमविताभुयः । अस्माकंयोध्यवितारधानामुस्माकंशरनृणां ॥ जदिद्व्यस्यरिच्युतेशोधनंनजिग्युषः । यऽ
 इंद्रेहरियाश्रदंभंतिवंरिपोदक्षदधातिसोभिनि ॥ मंत्रमसर्वसुधितंसुपेशसुदधातयुजियेव्या । पूर्वाश्चनप्रसितयस्तरंति
 तंयऽइंद्रेकर्मणाभुवत् ॥ कस्तमिद्रत्वावसुमामर्त्योदधयति । श्रद्धाऽइत्तेमपवन्पार्यदिविवाजीवाजीसिपासति ॥ म
 योनःसवृत्रहत्येषुचोदययेदतिप्रियावसु । तद्यप्रणीतीहयंभ्यसरिभिर्विश्वातरेमदुरिता ॥ १९ ॥ तवेदिंद्रायमंव
 सुत्वंपुष्यसिमध्यमं । सत्राविश्वंस्वपरमस्वराजसिनकिंश्रुगोषुवृण्वते ॥ त्वंविश्वंस्वधनदाऽअसिश्रुतोयऽइभवंत्याज

यः । तत्रायंविश्वःपुरुहत्तपाधिबोवस्युनामभिसेत ॥ यदिद्वयावत्तस्वमेतावद्ब्रह्ममीय ॥ स्तोतारुमिर्दिधिपेयरदाव
 सेनपापुत्तयारसीय ॥ दिक्षेयमिन्महयुतेदिवेदिरायऽआहुहचिदिदे ॥ नहित्वदन्यन्मधवन्नऽआप्युवस्योऽअ
 स्तिपुताचन ॥ तरणिरित्तिपासतिवाजुंपुरंध्यायजा । आवऽइंद्रपुरुहूतंनमिगिरानेमितष्टेवसुद्धं ॥ २० ॥ नदुष्ट
 तीमत्त्वोदिंदेवसुनखेधेतरयिनंदत् ॥ सदाकिरिन्मधवुनुभ्युमावतेद्वेष्यंत्यप्यर्थेदिवि ॥ अतिव्याहरनोनुमोवु
 रभाऽइवधेनयः । ईशानमस्यजगतःस्थदृशमीशानमिंद्रतस्थुयः ॥ नत्वार्याऽअन्योदिव्योनपार्ध्वोनजातो नर्जनि
 प्यते । अभ्यायंतीमपयधिमद्रयाजिनोगुर्व्यंतस्वाहवामहे ॥ अभीपुतस्तदाभुरेद्रज्यायुःकर्नीयसः । पुरुवसुर्हिमधव
 न्सुनादसिभरेभरेचुहव्यः ॥ पराणुदस्वमपवज्ञमिजान्सुवेदानोवसूकधि । अस्माकंबोधययितामहाधुनेभवाधुधःसखी
 तां ॥ इंद्रकुतुंनुऽआभरपितापुत्रेभ्योयथा । शिक्षाणोऽअस्मिन्पुरुहूतयामंनिजीवाज्योतिरशीमहि ॥ मानोऽअज्ञा
 ताध्वजनादुराध्योइमाशिवासोऽअर्वकमुः । त्वयायुयंभवतःशश्वतीरपोतिशूरतरामसि ॥ २१ ॥ (७।२।१६) श्वि
 त्यंयोमादक्षिणतत्स्कपदाधियंजिन्वासोऽअभिहिर्मंदुः । उत्तिष्ठन्वोचेपरिवृहंपो नवमेदूरादयितवेवसिंष्टाः ॥ दूरा

(७।२।१६) श्वित्यं च इति चतुर्दशार्चस्तूकस्य वसिष्ठ ऋषिः आद्यानां पंचानां वसिष्ठ पुत्रा ऋषयः आद्यानां त्रयानां वसिष्ठ पुत्रा देवताः अंत्या-
 नां पंचानां वसिष्ठो देवता त्रिष्टुप् (आद्यानां त्रयानां मिन्द्रो देवता अंत्यानां पंचानां वसिष्ठो देवता व्यत्यासेन भिय ऋषीतीवा) ।

वदालयम् । उपैनमाध्यं सुमनस्यमानाऽआवोगच्छातिप्रतद्वोवसिष्ठः ॥ २४ ॥ (७।३।१) प्रशुकैतुदेवीमनीषाऽअ
 स्मत्सुतष्टोरयोनयाजी⁺ ॥ विदुःपृथिव्यादिवोजनित्रंदृष्यंत्यपोऽअध्वरवीः ॥ आपश्चिदस्मैपिन्यंतपृथ्वीर्बुधैःपुशूरा
 मंसंतऽउम्राः⁺ ॥ आधूर्वस्यैदध्याताभ्यानिद्रोनयुज्रीहिरण्यवाहुः ॥ अभिप्रस्थाताहैवयज्ञंयार्तेवपत्न्यन्तमनाहिनोत ॥
 रमनासुमत्सृष्टिनोतयज्ञंयार्तेक्रेतुंजनायवीरं⁺ ॥ उदस्यशुष्माङ्गानुनार्तविभर्तिभारंपृथिवीनभूमं ॥ ह्यमिमिद्वयोऽ
 अयातुरमेसाधनतेनुधियंदधामि ॥ अभिवोदेवाधियंदधिव्यंमवोदेवज्जावाचकृणुध्वं ॥ आचष्टऽआसांपाधोनदीनां
 धरणऽउमःसहस्रचक्षाः ॥ २५ ॥ राजाद्राष्ट्राणांपेशोनदीनामनुत्तमस्मैक्षत्रंविभार्यु ॥ अर्विष्टोऽअस्मान्विभार्युसुवि
 क्ष्वद्युष्टणोत्तमांसंनिनित्सोः⁺ ॥ वयंतुद्विद्युद्विषामशेवायुयोतुविष्यप्रपस्तूनर्ना ॥ अर्वाक्षोऽअग्निहृव्याक्षमोभिःमेष्टोऽ
 अस्माऽअधायित्सोमः ॥ सृजद्वेवेभिरपानपातंसखायंकृध्यांशिवोनोऽअस्तु ॥ अञ्जामुक्थैरहर्गुणीपेयुभेनदीनारजः
 सपीदन् ॥ मानोर्हिर्बुधयोऽरिप्रेभान्मायुजोऽअस्यसिधहतायोः⁺ ॥ जतनऽएषुनृपश्रवोऽधुःप्ररायेयंतुसधर्तोऽअर्यः⁺ ॥

एतीयेनुवाकेद्वाविशतिसूक्तानि (७।३।१) प्रशुकैतुदेवीमनीषाऽअ
 प्यैरितिद्विपदायाअर्हिर्देवता मानोर्हिर्बुधयोरित्यस्याअर्हिर्बुधयः (इतश्चत्वारिचैश्चदेवसूक्तानि । ओदपक्षे-देवाः १ आपः १ इंद्रः २ यज्ञः ३
 देवाः २ वरुणः १ देवाः ३ अग्निः १ अपानपात १ अर्हिः १ अर्हिर्बुधयः १ देवाः २ देवपत्नीत्वष्टारः १ त्वष्टा १ विश्वे. ४ एवं २५)

तथैति शत्रुं स्वर्णभूमामहासेनासोऽअभेभिरपां ॥ आयन्नः पक्षीर्गमन्त्यच्छात्पटांस्तुपाणिर्दधातुवीरान् ॥ २६ ॥
 मतिनः स्तोभं त्यष्टां जुपेत् तस्याद्दुस्तेऽअरमतिर्वस्युः ॥ तानोरसत्रातिपात्रो वसून्धारोदसी वरुणानीश्टणोतु । वरुंजी
 भिः सुशरणो नोऽअरत् त्यष्टां सद्वो विदधातुरायः ॥ तन्नोरायः पर्वतास्तत्राद आपस्तद्रातिपात्रादोपधीकृतधौः । वन-
 स्पतिभिः पृथिवीसजोपाऽइभेरोदसी पारिपासतो नः ॥ अनुतदुर्वारोदसी जिहातामनुद्यक्षो वरुणऽइद्रं सखा । अनुवि-
 र्भूमकतो ये सहासोरायः स्वामधुरणीधियर्थै ॥ तत्रादइद्वेय वरुणो मित्रोऽअग्निरापुऽओपधीर्वुनिनो जुपंत । शर्मन्त्स्याम
 मरुतामुपस्थेयं पारत ॥ २७ ॥ (७।३।२) शर्मन्ऽइद्राग्नीभवतामवोभिः शर्मन्ऽइद्रा वरुणरातहव्या । शर्मिद्रासोमा
 सुवित्ताय शयोः शर्मन्ऽइद्रा पूषणावाजसातौ ॥ शर्मो भगः शर्मन्ः शंसोऽअस्तु शनः पुरैभिः शर्मसंतुरायः । शर्मः सत्यस्य सु-
 यमस्तु शंसः शर्मोऽअर्थमापुरुज्जातोऽअस्तु ॥ शर्मो धाता द्यमुधुतर्निनोऽअस्तु शनंऽजरुची भवतु स्वधाभिः । शर्मोदसी वृ-
 द्धती शर्मोऽअद्विः शर्मो देवानां सुदधानि संतु ॥ शर्मोऽअभिज्योतिरनीकोऽअस्तु शर्मो मित्रा वरुणा वृथिनाशं । शर्मः स-
 द्धतां सुष्टुवानि संतु शर्मन्ऽइपुरोऽअभिवातु वारतः ॥ शर्मो धावा पृथिवी पूर्वहृत्तोशमंतारि क्षंह शर्वे नोऽअस्तु । शर्मन्ऽओप-
 धीर्वुनिनो भवंतु शर्मो रजस्तु स्पतिरस्तु जिष्णुः ॥ २८ ॥ शर्मन्ऽइद्रो वसुभिर्द्रव्योऽअस्तु शर्मादित्येभिर्वरुणः सुशंसः । शं

(७।३।२) शर्मन्ऽइद्राग्नीदतिपंचदशार्थस्य सुषण्वसिष्ठो विधेर्देवाधिष्ठप् (धामस्य के सर्वे विधिभेदे वाः) ।

नोरुद्रोरुद्रेभिर्जलापःशंनस्त्यष्टाभाभिरिहशृणोतु ॥ शंनःसोमोभवतुब्रह्मशंनःशंनोमावाणःशमुसंतुयज्ञाः । शंनःस्व
 रूपांमितयोभवंतुशंनःप्रस्वः १ शम्वस्तुवेदिः ॥ शंनःसूर्योऽउरुचक्षाऽउदेतुशंनश्चतस्रःप्रदिशोभवंतु । शंनःपर्वताभ्यव
 योभवंतुशंनःसिंधवःशमुसंत्यार्यः ॥ शंनोऽआदितिर्भवतुव्रतेभिःशंनोभवंतुमरुतःस्वर्काः । शंनोविष्णुःशमुपुषानोऽ
 अस्तुशंनोभ्रविब्रंशम्वस्तुवायुः ॥ शंनोदेवःसवितात्रायमाणःशंनोभवंतुपसोविभातीः । शंनःपुर्जन्योभवतुभुजाभ्युः
 शंनःक्षेत्रस्त्यपातिरस्तुशंभुः ॥ २९ ॥ शंनोदेवाविश्वदेवाभवंतुशंनोऽअर्बुतःशमुसंतुगार्वः । शंनोऽअपानपारपुनरस्तु
 चःशंनोदिव्याःपार्थिवाःशंनोऽअप्याः ॥ शंनःसत्यस्त्यपतयोभवंतुशंनोऽअर्बुतःशमुसंतुगार्वः । शंनोऽअपानपारपुनरस्तु
 सहस्राःशंनोभवंतुपितरोहवेदु ॥ शंनोऽअजऽएकपादेवोऽअस्तुशंनोहिबुधः १ शंसमद्रः । शंनोऽअपानपारपुनरस्तु
 शंनःपृश्निर्भवतुदेवगोपा ॥ आदित्यारुद्रावसवोजुषतेदं ब्रह्माक्रियमाणंनवीयः । शृण्वंतुनोदिव्याःपार्थिवासो गोजा
 ताऽउतयेयुज्ञियासः ॥ वेदेवानांयुज्ञियायुज्ञियानांमनोर्ध्वज्जाऽअमृताऽऽकृतज्ञाः । तेनोरासंतामुरुगायमद्ययूयंपात ०
 ॥ ३० ॥ (अथपरिशिष्टं ॥ शंवतीःपारयत्येतत्पृच्छंतिवचोयुजा । अभ्यातंतयुमाकेतयऽएवेदमितिववन् ॥ आ
 सार्केतुपरिस्वतंभारतीब्रह्मवर्धनीः । संज्ञानानामहीमातायऽएवेदमितिववत् ॥ इंद्रंत्वांकिविभुंभुभुंभानुनेयंसरस्वती ।
 येनस्रुयेमरोचययेनेमेरोदसीऽउभे ॥ जूपस्वाधोऽअंगिरःकाण्वमेध्यातिधि । मात्वासोमस्त्यवर्धुहस्तस्त्यमधुमत्तसः ॥

त्वमग्नेऽंगिरः शोचस्व देववीतमः । आशीतमशतं माभिरुष्टिभिः शांतिः स्वस्ति मधुर्वत ॥ शंनुः कर्निकद्वेयः पूर्वान्योऽअ
भिवर्षतु । शंनोद्यावापृथिवी शंमजाभ्युः शंनपृथिविद्विपद्वेशंचतुर्ष्वदे ॥ १ ॥ इति पंचमाष्टके तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

पंचात्रिंशोऽध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १६ ऋचः १६५ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेद. १११ वसिष्ठपुरेभ्य. ९ वसिष्ठाये. ५ देवेभ्य.
अश्वदे. इंद्राये. २ यज्ञाये. ३ देवेभ्य. २ वरुणाये. देवेभ्य. ३ अग्नय. अपांनक्षेत्रेभ्य. अदयेभ्य. अदयेभ्युभयायामय. देवेभ्य. २
देवपत्नीत्वष्ट्य. विश्वेभ्यो देवेभ्य. १९ ॥ इति पंचमेतृतीयः ॥

प्रब्रह्मनवापोऽष्टावुष्ट्यः सावित्रं मंत्वेवाजिन्यो भगमिति भागो वार्धर्चः कर्चः सप्तयेभ्य देवत्योऽश्रुष्टिः प्रातर्भागां जग
त्याद्यालिगो कदेवतां त्योपस्थाप्रब्रह्माणः पृष्ठेभ्य देवतुं प्रवः पंचदधिकां दाधिकं जगत्याद्यालिगो कदेवतां देवध्वतु
त्वं सावित्रं मिमाराद्रं त्रिष्टुवं तमापो यमापमृभुक्षण आर्भवं मंत्वा येभ्य देवीर्वासमुद्रज्येष्ठा आपर्मां मां त्रावरुण्या
मेयीं येभ्य देवीनदीस्तुतिर्जागर्तमंत्वातिजगती शकरी वादित्यानां तु चमादित्यंत्वादित्यासः प्रद्यावाद्यायापृथि
वीर्यं वास्तोर्वास्तोऽपत्यमभीवहाष्टो वास्तोऽपत्याद्यागायत्री शिपाक्युपरिष्टादृहत्यादयोऽनुष्टुभः प्रस्यापिन्यउपनि
षत्कर्त्तुं पंचाधिकामाकृतं हाद्याएकादशद्विपदां मध्यः सप्तप्रसाकमुक्षेपं ज्यं जायध्वेद्वादश त्रिप्रगाधादि नवन्याद्या
गायत्र्योऽत्यानुष्टुभाद्रीभ्यस्तु विमोचनी ॥ ४ ॥

॥ हरिःॐम् ॥ (७।३।३) प्रजहैतुसदनादृतस्यविरदिमभिःससृजेसूयोगाः । विसानुनापृथिवीसंसृजेऽर्चोपृथु
 प्रतीकमध्येऽअग्निः⁺ ॥ इमांवाग्भिवावरुणासुष्टुकिमिपुनर्कृण्वेऽअसुरानवीयः । इनोर्वामन्यःपदवीरदब्धोजनैच
 भिज्येयततिवृषाणः⁺ ॥ आवातंसप्रजतो रतऽइत्याऽअपीपयंतधेनवोनसूदाः । महोदिवःसदनेजार्यमानोच्चिक्रदद्भुप
 भःसस्त्रिबूधन् ॥ गिरायऽएतायुनजङ्करीतुऽइन्द्रप्रियासुरथाशूरधावू । प्रयोमन्युरिरिक्षतोमिनात्यासुकनुमर्षमर्षाव
 वृत्तां ॥ यजतेऽअस्यसहयंवर्यश्चनमखिनःस्वऽऋतस्यधामन् । विपुक्षोवावधेनृभिःस्त्वानऽइदंनमोरुद्रायमेष्टं ॥१॥
 आयत्साकंयशसोवावज्ञानाःसरस्वतीसप्तशीसिंधुमाता । याःसुष्वयंतसुदुर्घाःसुधाराऽअभिस्वेनपदसापीर्यानाः ॥
 इतत्येनोभरुतोमंदसानाधियंतो कंचवाजिनोवंतु । मानुःपरित्युदक्षराचरत्यवीवृधन्युज्यंतेरयिनः ॥ प्रवोमहीमरम
 तिकृणुध्वंमपृण्याविद्वध्वं१नवीरं । भर्गाधियोवितारनोऽअस्याःसूतौवाज्वरंतिपाचंपुरंधि ॥ अच्छायवोमरुतःश्वो
 कऽएत्त्वच्छाविष्णुनिपिक्रपामर्षोभिः । इतम्रजायैगुणतेवयोधुर्ययंपात ॥ २ ॥ (७।३।४) आवोवाहिष्ठोवहतु

(७।३।३) प्रजहैतिनवर्चससूकस्यवसिष्ठोविधेदेवाशिष्टुप् (भेदपक्षे-विधेदेवाः ३ इंद्रार्यमणौ १ रुद्रः १ नद्यः १ मरुतः १ विधेदेवाः
 १ विष्णुमरुतः १ एव ९) । (७।३।४) आवोवाहिष्ठइत्यष्टर्चससूकस्यवसिष्ठोविधेदेवाशिष्टुप् (भेदपक्षे-ऋभवः २ इंद्रः ६ एवमष्टौ) ।

स्तवधैर्योवाजाऽऽक्रमुक्षणोऽअमृकः । अभिजिपुष्टेः सर्वनेपुसोभेमर्देसुश्रिपामहभिःपुण्यं ॥ ययंहरदंमघवस्तुप
 त्वस्वर्दाऽऽक्रमुक्षणोऽअमृकं । संयज्ञेपुस्वधावतःपिवध्वंविनोराधांसिमृतिभिर्दयध्वं ॥ ज्वोचिध्रहिमघवन्द्रेष्णम
 होऽअर्भस्वसुनोविभगे । ज्वार्तेपूणर्वसुनागभस्तीनसन्तानियमतेवसुव्या* ॥ त्वार्मिद्वस्वयंशाऽऽक्रमुक्षावाजोनसा
 धुरस्तमेप्युक्ता । ययंजुतेद्राध्वँसःस्यामजहङ्कण्वतोहरिवोवसिष्ठाः ॥ सनितासिप्रवतोद्राशुयेचिद्याभिविषेपोहर्व्यभ्य
 धीभिः । य्वन्माजुतेयुज्याभिकृतीकुदान्ऽइन्द्रायऽआर्दस्येः ॥ ३ ॥ वांसयसीववेधसस्त्वनःकुदान्ऽइन्द्रयर्चसोबु
 धोयः । अस्तीतात्याधियारुपिसुवीरपूक्षोनोऽअर्वाऽन्युहीतवाजी ॥ अभियंद्वीनिर्गतिश्चिदीशोनक्षीतऽइन्द्रंशरदःसुपृ
 क्षः । त्वपचिबुंधुरर्ददिमेत्यस्वयेद्रांयद्रूपवर्तुमर्तः ॥ आनोराधांसिसवितःस्तवध्याऽआरायोयंतुपर्वतस्वरातो । स
 दानोद्विष्यःप्रायुःसिपकुययंपात ॥ ४ ॥ (७।३।५) उदुप्यदेवःसचिताययामहिरण्ययीममतिंयामशिश्नैव ।
 नूनंभगोहव्योमानुपेभिविपोरकापुक्रुवसर्दधाति ॥ उदुतिष्ठसवितःश्रुध्य १स्यहिरण्यपाणेप्रभृताधृतस्य । व्यु १घोप
 ध्वीममतिंयुजानऽआदृभ्योमर्तुभोजनंसुवानः ॥ अर्पिष्टतःसचितादेवोऽअस्तुयमाचिद्विभ्वेवसवो नृणांति । सनःस्तो
 माक्षमस्य १श्चनोधादिभ्योभिःपातुप्रायुभिर्निसूरीन् ॥ अभियंद्व्यदिर्तिर्गुणातिसवंदेवस्यसचितुर्जुपाणा । अभिसखा

(७।३।५) उदुप्यदेव इत्यष्टर्चस्य सूक्तस्य वसिष्ठः आधानां पण्णांसि विता अंतयोर्द्वयोर्वाजिनश्चिप्य । (भगमित्यष्टर्चस्य सगोत्रा) ।

ज्ञोवरुणोगुणं त्वभिभिन्नासोऽअर्धमासुजोषाः ॥ अभिवेमियोवनुषःसर्पतेरातिद्विवोरातिपाचःप्रधिव्याः । अहिर्बु
 इयंउत्तनःशृणोतुवरुण्येकधेनुभिर्निपातु ॥ अनुतञ्जोजास्यतिर्मसीष्टरत्नदेवस्यसवितुरियानः । भगममोवसेजोहवी
 तिभगमनुमोऽअर्धयातिरत्नं ॥ शनोभवंतुवाजिनोहवेषुदेवतातामितद्रवःस्वर्काः । जंभयतोहिष्करक्षांसिसनैभ्यस्स
 धुववृक्षमीयाः ॥ वार्जोवाजोवतवाजिनोधनेषुविप्राऽअमृताऽऋतज्ञाः । अस्यमध्यःपिवतमादयध्वंतसायातपृथिभि
 र्वयानैः ॥ ५ ॥ (७।३।६) ऊर्ध्वोऽअग्निःसुमतिवस्वोऽअश्वेत्पतीचीजर्णिर्द्वयतातिमेति । भुजतेऽअर्द्रैर्ययेव
 पंथामतंहोतानऽइषितोयंजाति ॥ प्रवावृजेसुप्रयावृहिर्युमाविश्यतीवृवीरिदऽइयाते । विद्यामकोरुपसःपूर्वहोवा
 युःप्रयास्वस्तयेनिशुत्वान् ॥ जम्वाऽअन्नवसवोरतदेवाऽउरारुतरिर्क्षेमर्जयंतशुभाः । अर्वाक्युधऽडंरजयःकृणुध्वंश्रो
 तादूतस्वज्ञरमुपोनोऽअस्य ॥ तेहिद्युहेपुयज्ञियासुऽजमाःसुधस्युविध्वेऽअभिसंतिद्विवाः । ताँऽअध्वरऽडंशतोयद्व्यमे
 श्रुष्टीभगंनसत्प्रापुरधि ॥ आग्नेरिरोदिवऽआर्धधिव्यामिन्नवह्वरुणमिद्रमग्निं । आर्यमणमदितितिविष्णुमेपांसरस्व
 तीमरुतोमादयंता ॥ ररेह्वयंमतिभिर्युजियाज्ञानक्षत्कामंमत्पानामसिन्वन् । धातारुयिमविविदस्यसंदासांसक्षीमहिद्यु
 र्येभिर्बुधैः ॥ दूरोदसीऽअभिष्टुतेवसिष्ठैर्हतावानोवरुणोमित्रोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽउपमनोऽअर्कययंपात०
 (७।३।६) ऊर्ध्वोऽअग्निरविसमर्षस्सूक्तस्यवसिष्ठोविध्वेदेवाखिष्टुप् (भेदपक्षे-विध्वेदेवाः १ वायुपूषणौ १ विध्वेदेवाः ५ एवं ७) ।

॥ ६ ॥ (७।३।७) ओश्रष्टिर्विद्वद्भ्याद्दुसमेतुप्रतिस्रोमंदधीमहितुराणी । यद्वयदेवःसंवित्तासुयातिस्यामांस्यरक्षि
 नोविभगे । मित्रस्तन्नोवरुणोरोदसीचक्षुभक्तमिंद्रोऽअर्युमाददातु । दिदेष्टुदेव्यदितीरेकणोवायुश्चयन्नियुवतेभग
 श्च ॥ सेदग्रोऽअरुमरुतःसशष्मीयमर्त्यपृपदभ्याऽअर्वाध । ज्वतेमग्निःसरस्वतीजूनंतिततस्यरायःपर्युतास्ति ॥ अयं
 हिनेतावरुणऽऋतस्यमित्रोरजानोऽअर्युमापोधुः । सुहवादेव्यदितिरनुर्वीतेनोऽअंहोऽअतिपुन्नरिष्टान् ॥ अस्यदेव
 स्यमीहुषोवृषाविष्णोरेपस्यप्रभूधृविभिः । विदेहिरुद्रो रुद्रियंमहित्वयांसिष्टवृतिरश्विनाविरावत् ॥ मात्रंपूषजाघृ
 णऽइरस्योवरुन्नीयद्रातिपाचश्चरासन् । मयोभुवोनोऽअर्वतोनिषांतुष्टुष्टिपरिजमावातोददातु ॥ नूरोदसीऽअभिष्टुते
 वसिष्ठैर्ऋतायानोवरुणोमित्रोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽउपमनोऽअर्कयूयंपात ॥ ७ ॥ (७।३।८) प्रातर
 क्षिप्रान्तरिद्रेहवामहेप्रातर्नित्रावरुणाप्रातरश्विना । प्रातर्भर्गपूषणंक्षप्रस्यतिप्रातःसोममुतरुद्रहंवेम ॥ प्रातर्जितंभग
 मुग्रहंवेमवयंपुत्रमर्दितेयोविधृता । आश्रश्चिद्यंमन्यमानस्तुरश्चिद्राजाचिद्यंभर्गभक्षीत्याह ॥ भगप्रणोतर्भगसत्यराशो
 भगोमांघियमुदवादर्क्षः । भगप्रणोजनयुगोभिरश्वैर्भगप्रवृभिर्नृवंतःस्याम ॥ ज्वतेदानीभर्गवंतःस्यामोतमपित्वऽज्वत

(७।३।७) ओश्रष्टिरितिसप्तचंससूक्तस्यवसिष्ठोविश्वेदेवास्मिपू (अगारित्वाविश्वेदेवाः) । (७।३।८) प्रातरग्निमितिसप्तचंससू
 क्तस्यवसिष्ठोभगः आवायाअर्भोद्रमित्रावरुणाश्विभगपूषक्षप्रस्यतिरुद्रोदेवताःअंतायाउषा आयाजगवोदोषास्मिष्टुभः ।

मध्येऽअहं । उतोदितामधवन्त्सूर्यस्वययंदेवानां सुमतीस्याम ॥ भगऽएव भगवाँऽअस्तु देवास्तेन वयं भगवंतः स्याम ।
तत्त्वा भगसर्वऽइज्जो हवी तिसनो भगपुरऽएता भवेह । समध्वरायो पसोनमंतदधिक्रवे वृश्चये पदार्थ । अर्वाचीनं व
सुविदं भगं नोरथ मिवा भवा जित्वाऽआवहंतु ॥ अर्वावती गौर्मतीर्नऽज्जपासो वीरवतीः सदर्मुच्छंतु भद्राः । द्रुतं दुहाना
विश्वतः प्रपीता यूयं पात ० ॥ ८ ॥ (७।३।९) प्रज्ञाणाणोऽअंगिरसो नक्षत्रं प्रकटं नुर्न भून्यस्व वेतु । प्रधेनवऽज्जद्रु
तोन वत युजयाताम द्रवीऽअध्वरस्य पेशः ॥ सुगस्तेऽअग्ने सनं वितोऽअर्वा युश्वा सुते हरितो रोहितश्च । ये वा स द्रव्यं कृपावी
रवा हो ह्रुवे देवानां जनिमानि सतः । समुवो यज्ञं महयज्ञमोभिः प्रहोता भद्रोरिचिऽज्जपाके । यज्ञस्व सुपुर्वणी कदेवा
नायुश्चैवा मरमंति वदत्याः ॥ यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे स्यो नशीरतिथिराचिकेतत् । सुमीतोऽअग्निः सुधितो दम्नऽआ
सविशेदातिवार्यमिचत्यै ॥ इमं नोऽअग्नेऽअध्वरं जुपस्व मरुत्स्विद्रे यज्ञसं कृषीनः । आनकावाहिः सदतामुपासो यंतामि
त्रावरुणा यजेह । प्रवाग्निसंहस्यं वसिष्ठो रायस्काभो विश्वरूपस्य स्तोत् । इयं रयिं प्रयद्वा जमस्ते यूयं पात ० ॥ ९ ॥
(७।३।१०) प्रवो यज्ञे पुदेव्यतोऽअर्चन्यावानमोभिः पृथिवीऽइपथ्यै । येषां ब्रह्माण्यसमानि विप्रानि प्विज्यंति वनि

(७।३।९) प्रमहाण इति पठ्यते स्तूक्तस्य वसिष्ठो विश्वेदेवा विष्णुः (भेदपक्षे - विश्वेदेवाः १ अग्निः १ देवाः १ अग्निः ३ एवं ६) ।
(७।३।१०) प्रवो यज्ञोऽव्यतिपचं स्तूक्तस्य वसिष्ठो विश्वेदेवा विष्णुः (भेदपक्षे - विश्वेदेवाः १ यज्ञः १ विश्वेदेवाः २ अग्निः १ दधिक्र-

नोनशाखाः ॥ प्रपुनऽर्तुहेत्योनससिरुच्यञ्चुंसमनसोयताचीः । स्तूणीतवृद्धिरध्वरायसाधुध्वान्शोचीपिदेयून्य
 रयुः ॥ आपुन्रासेनमातरपिभृन्नाःसानोद्विवासोवृद्धिपःसदंतु । आविश्वाचीविद्व्यामनवत्वग्नेमानोद्विवातातामृध
 रकः ॥ तैसीपतृजोप्रमायजन्नाऽकृतस्यधाराःसुतुष्टाबुहानाः । ज्यैष्ठ्योऽअधमहुऽआवर्त्तनामागतनुसमनसोयति
 धृ ॥ पूवानोऽअग्नेविश्वार्दशस्यवयावयंसहसावृषारक्ताः । रायायुजासंधुमादोऽअरिष्टाययंपात ॥ १० ॥
 (७।३।११) इधिकावःप्रधुममुभिनोपसमग्निंसमिद्धंभगमवयेहुवे । इदंविष्णुपुष्पुंजक्ष्णस्पतिमादित्यानद्यावापृ
 थिवीऽअपःस्वः* ॥ इधिकामुनर्मसावोषयंतऽज्जदीराणायज्ञमुपमयंतः । इक्षोद्वीवृद्धिपिसादयंतोभिनविप्रासुहवा
 हुवेम ॥ इधिकावाणंबुधुधानोऽअग्निमुपबुवऽजपसंसूर्येणां । ज्ञमंमांश्चतोर्वरुणस्यबभूवतेविभ्रासहुःरितायावयंतु ॥
 इधिकावाप्रधुमोवाज्यवाम्रैरधानांभवतिप्रजानन् । संविद्वानऽजपसासूर्येणादित्येभिर्वसुभिरंगिरोभिः ॥ आनोदधि
 काःपृथ्यामनवत्पुतस्यपंधामन्वेतवाऽव । शृणोतुनोदव्यंशधोऽअग्निःशृणवंतविश्वेमहिषाऽअमृताः ॥ ११ ॥

शृणुषोमिभगंद्रविष्णुपुष्पक्ष्णस्पत्यादित्यावापृथिव्यापः १ एवं ६ । (७।३।११) इधिकावद्विपंचर्वसासूक्त्ववसिष्ठोवधिका आधा-
 यादधिकारशृणुषोमिभगंद्रविष्णुपुष्पक्ष्णस्पत्यादित्यावापृथिव्यापविष्णुवायाजागवी ।

(७।३।१२) आदेवोपातुसचितासुरर्षौवरिद्राप्रवर्हमानोऽअश्वः । हस्तदधानानयापुरुषाणान्वशयन्नुभयुवन् ॥
उदस्यग्राह्निधिराध्वदंतादिरण्ययाद्विोऽअतीऽअनष्टा । ननंसोऽअस्यमहिमार्थनिष्टसुरश्चिदस्माऽअनुदादपस्यां ॥
सर्पानोद्वयःसचितासदावासाविप्रद्रुसुपतिर्वसूनि । विश्रयमाणोऽअमर्तिसुरुर्चामर्तुभोजनमधरासतेनः ॥ इमागिरिः
सचितारसुजिह्वपूर्णगभस्तिमीकतेसुषाणि । चित्रवयोवहदस्तेदधातुयुयंपात० ॥ १२ ॥ (७।३।१३) इमारुद्रार्थ
स्तिरथन्यनेगिरिःक्षिप्रेपवेद्वयार्थस्यधात्रे । अर्पाह्वायसहमानायवेधसोतिग्मायुधायभरताशणोर्तुनः ॥ सहिष्येणक्ष
न्यस्यजन्मनःसाकाज्येनद्विव्यस्यचेतति । अयन्नवतीरुपनोदुरश्चरानभीयोर्कद्रुजासुनोभव ॥ यार्तोद्विद्युदवसृष्टाद्विव
स्पर्तिरस्रयाचरतिपुटिसावृणकुनः । सहस्रंतेस्वपियातभेषुजामानस्तोकेपुतनयेपुरीरियः ॥ मानोवधीकद्रुमापराद्वा
मार्तेभूमुप्रसितर्वाहीलितस्य । आनोभजयर्हिर्षिजीवशंसेयुयंपात० ॥ १३ ॥ (७।३।१४) आपोयंबःप्रयुमंद्वयंतं
इंद्रपानसूमिमर्दुण्वत्तेकः । तंवोय्वंशुचिमरिप्रमद्यर्धतप्रपुंमधुमंतवनेम ॥ तमूमिमार्पोमधुमत्तमंघोपानर्पादवत्याशुहे
मा । यस्मिन्निद्रोवसुभिर्मादयातेतमस्यामदेयुयंतोवोऽअद्य ॥ शतर्षविजाःस्वधयामदतीदेवीर्द्वानामपियंतिपा

(७।३।१३) आदेवइतिचतुर्नचससूकस्यवसिष्ठःसवितात्रिष्टुप् । (७।३।१३) इमारुद्रयेतिचतुर्नचससूकस्यवसिष्ठोर्द्रोजगत्सं
त्यात्रिष्टुप् । (७।३।१४) आपोयंबइतिचतुर्नचससूकस्यवसिष्ठआपत्रिष्टुप् ।

धः । ताऽइंद्रस्वनमिनंतिव्रतानिसिंधुभ्योहृद्व्यधृतवज्जुहोत ॥ याःसूर्योर्दिमभिराततानयाभ्युऽइंद्रोऽअरद्वह्रातुम
 मि । तंसिधवोवरिवोधातनानोयूयंपात ॥ १४ ॥ (७।३।१५) ऋभुक्षणेवाजामादयध्वमस्मेनरोमधवानःसुतस्य ।
 आयोर्वचिःऋतवोनयातांविभ्योरधुनवयवर्तयंतु ॥ ऋभुर्ऋभुभिरभिर्बःसामविभ्योविभुभिःशर्वसाशयांसि । वार्जोऽअ
 स्वाँऽअवतुवार्जसाताविर्देणयुजातरमेयुजं ॥ तेचिद्धिपूर्वोर्भिसंतिशासाविभ्याँऽअर्यऽउर्यऽउरतातियन्यन् । इंद्रो
 विभ्याँऽऋभुक्षवावार्जोऽअर्यःशन्नोमिंधुत्याह्णवुनियनृम्णं ॥ नूदेवासोवरिवःकर्तनानोभूतनोविभ्वेवसेसुजोपाः । सम्
 सेऽइप्रयसवोददीरन्ययंपात ॥ १५ ॥ (७।३।१६) समुद्रज्येष्ठाःसलिलस्यमध्यात्पुनानाद्यंत्यनिविशमानाः ।
 इंद्रोयावृज्जीवृपुभोरुद्राद्राऽआपोद्वीरिहममयंतु ॥ याऽआपोद्विष्याऽउतवास्वर्तिसुनित्रिमाऽउतवायाःस्वयंजाः ।
 समुद्राध्यायाःशुचयःपावृकालाऽआपो ॥ यासांराज्रावरुणोयातिमध्यंसत्यानृतेऽअवपश्यन्जनां । मधुक्षुतःशुच
 योयाःपावृकालाऽआपो ॥ यासुराज्रावरुणोयाससोभोविभ्वेद्वेवायासूर्जमदंति । वैश्वानरोयाःस्वग्निःप्रविष्टस्ताऽ
 आपो ॥ १६ ॥ (७।३।१७) आमांमित्रावरुणहरक्षतंकुलाययद्विभ्वयन्मानऽआनन् । अजक्रावदुर्दशीकंतिरो

(७।३।१५) ऋभुक्षणेद्विचतुर्ऋचससूक्तस्यवसिष्ठऋभवविष्टपृथंलायाविधेदेवावा । (७।३।१६) समुद्रज्येष्ठाद्विचतुर्ऋचससूक्तस्यवसि
 ष्टःपाविष्टपृ॥ (७।३।१७) आमांमित्रिचतुर्ऋचससूक्तस्यवसिष्ठोमित्रावरुणावभिर्ध्वेदेवानयद्विक्रमेणदेवताजगत्तंलाविजगतीशकरीवा ।

दधुमामांपथेनरपसायिदुस्तरः ॥ यद्विजामन्परिष्वदं नमुवदधीवंतोपरिकुल्फोचदेहत् । अग्निष्टब्धोचन्नपवाधता
 मितोमामां० ॥ यच्छल्मलोभयतिषन्नदीपयदोषधीभ्यःपरिजायतेविपं । विश्वेदेवानिरितस्तत्सुवंतुमामां० ॥ याः
 प्रपतोनिवत्तडुद्धत्तडुद्धन्वतीरनुटकाश्रयाः । ताडअस्मभ्युपयसापिन्वमानाःशिवादेवीरशिपुदाभवंतुसर्वांनुघोऽअ
 शिमिदाभवंतु ॥ १७ ॥ (७।३।१८) आदित्यानामवसानूत्तेनसखीमहिशर्मणाशतमेन । अनागास्त्वोऽअदिति
 रयेतुरासंडुमंमुहं दधतुशोपमाणाः ॥ आदित्यासोऽअदितिर्मदयतांमित्रोऽअर्युमावरुणोरजिष्ठाः । अस्मार्कसंतुभुव
 नस्यगोपापिधंतुसोममवसेनोऽअद्य ॥ आदित्याविश्वेसरुतश्चविश्वेदेवाश्चविश्वेऽक्रुभवश्चविश्वे । इंद्रोऽअग्निरुधि
 नस्तुष्टुमानायुयंपात० ॥ १८ ॥ (७।३।१९) आदित्यासोऽअदितयःस्यामपूर्देयत्तावसवोमर्त्यन्ता । सनेममिन्नावरु
 णासर्गोभयोमद्यापापुधियुिभयंतः ॥ मित्रस्तन्नोवरुणोमामहंतवामेतोकायतनंयायगोपाः । मावोभुजेमान्यजातुमे
 नोमातरुर्भोपराघोयधर्मभ्ये ॥ सुरोययोंगिरसोनक्षत्रर्क्षेदेवस्यसवितुरियानाः । पिताचतव्रोमहान्यजन्नोविश्वेदे
 वारायनसोशुभर ॥ १९ ॥ (७।३।२०) * प्रद्यावायुर्ज्ञेःपृथिवीनमोभिःसवाधऽईकेष्टुहृतीयजने । तेचिद्धिपूर्वकव
 (७।३।१८) आदित्यानामवसानूत्तेनसखीमहिशर्मणाशतमेन । अनागास्त्वोऽअदितिर्मदयतांमित्रोऽअर्युमावरुणोरजिष्ठाः । अस्मार्कसंतुभुव
 (७।३।१९) आदित्यासोऽअदितयःस्यामपूर्देयत्तावसवोमर्त्यन्ता । सनेममिन्नावरुणोमामहंतवामेतोकायतनंयायगोपाः । मावोभुजेमान्यजातुमे
 (७।३।२०) प्रद्यावायुर्ज्ञेःपृथिवीनमोभिःसवाधऽईकेष्टुहृतीयजने । तेचिद्धिपूर्वकव

योगांतःपुरोमहीदधिरेद्वयुवे ॥ पर्युजेषितरानव्यसीभिर्गार्भिः कृणुध्वंसर्दनेऽकृतस्य । आनीषायापृथिवीदेव्येन
 जनेनयातमर्हिवावरुधं । उतोहिवांरक्षधेयांनिसंतिपुरुषिषायापृथिवीसदासं । अस्मर्धत्तयदसुदरुधोयुयुयंपात ॥
 २० ॥ (७३।२१) वास्तोष्यतेप्रतिजानीत्युस्मान्त्स्यात्रिषोऽर्धनमीवोभंयानः । यत्त्वेमर्धमतिताम्रांजुपस्यदांनोभ
 वद्विपदेभंचतुपदे ॥ वास्तोष्यतेप्रतरणोनऽपधिगयस्फानोगोभिरश्वेभिरिदो । अजरांस्तेसुख्येस्यामपितेवंपुत्रान्प्र
 तिनीजुपस्य ॥ वास्तोष्यतेशुगमयांसंसदातेसक्षीमर्हिरुष्ययागातुमत्या । प्राहिक्षेमऽवतयोगेयर्नोयूयंपात ॥ २१ ॥
 (७३।२२) अमीवृहावास्तोष्यतेविश्वारूपाण्याविशन् । सखासुसेवऽपधिनः ॥ यदर्जुनसारमेयदृतःपिशाग्यच्य
 से । वीवञ्जतऽऋष्टयुऽजपुसर्केपुवप्सतोनिपुस्यप ॥ स्तोत्रायसारमेयतस्करंवापुनःसर । स्तोत्रनिर्द्रस्यरायसिक्कि
 मूस्मानुच्युनायसे ॥ त्वंमूर्कुरस्यदर्हहितवदर्तुंमूर्कुरः । स्तोत्रनिर्द्रस्यरायसिक्किमूस्मा ॥ सस्तुमातासस्तुपिता
 सस्तुश्वासरतुविदपतिः । सुसंतसर्वेज्ञातयःसस्तुयमभितोजनः ॥ यऽआस्तोयश्चरतिपश्यपश्यतिनोजनः । तेषांसं
 हन्मोऽअक्षाणियधेदंहुर्न्यतथा ॥ सुहंसंशृंगोवृषभोयःसमुद्रादुदाचरत् । तेनासहस्येनावुयंनिजनांत्स्यापयामसि ॥

(७३।२१) वस्तोष्यवद्वितव्यससूक्तस्ययसिषोवास्तोष्यतिक्विप् । (७३।२२) अमीवहेतवर्चससूक्तस्ययसिषःआपायावास्तोष्यतिः
 द्वितीयादिसप्तानांप्रस्थापिनीआपायायवीतवस्तिस्वजपदिष्टादृहलःअत्याश्ववसोनुपुमः ।

प्रोष्ठेऽथायत्नेऽशयानादीर्यास्तत्पुत्रीवरीः । स्त्रियोषाःपुण्यगंधास्ताःसर्वाःस्वापयामसि ॥ २२ ॥ (॥ परिशिष्टं ॥
 स्वप्नस्वप्नाधिकरप्रोत्सर्वनिर्वापयुज्जनं । आसूर्यमन्यान्स्वापयुज्ज् १७ ज्ञाप्रियाद्दहं ॥ अर्जगरानामसुर्पःसुपिरविषोम
 हान् । तस्मिन्हिसर्पःसुपिरुत्तरेतयास्वापयामसि ॥ सर्पःसर्पोऽअजगरःसुपिरविषोमहान् । तस्यसर्पास्सिधयुस्तस्य
 गाधमशीमहि ॥ क्वाळिकोनामसुर्पोनवनगसहस्रचक्रः । यमनहदेहसोज्जोहोयोनारयणचारुनः ॥ यदिक्वाळिकेदु
 तस्ययुदिकाःक्वाळिकाद्रयात् । जन्मभूमिमतिक्रान्तिविषोयातिकालिकः ॥ आयाहीद्रपुधिभिरालितेभिर्युज्जिममं
 नोभागधेयजुपस्य । तसांजह्मर्तुलस्ययुयोभागतोपैतुवसेयीवपामिव ॥ यशस्कंदवल्वतंमृशुतर्धतमेवराजाधिप
 तिवर्धूव । संकीर्णानागाभ्युपतिर्नराणांसुभंगल्यंसवतंदीर्घमायुः ॥ कुर्वेदकोनामसुर्पोयोदृष्टीविपुऽउच्यते । तस्यसर्प
 स्यसर्पुत्वंतस्ससर्पन्मोस्तुते ॥ १ ॥) (७१४१) कर्तुर्व्यक्तानरःसनीलारुद्रस्यमर्थाऽअघास्वश्वः ॥ नकिर्ह्येपांज
 नंप्रिवेद्वतेऽअंगविद्वेसिथोजनिर्व ॥ अभिस्यपूभिर्भिषोवपुतवातस्वनसःइयेनाऽअस्पृधन् ॥ एतानिधीरोनिष्पाचि
 केतपृश्चिर्दुधोमहीजभार ॥ साविद्रसुवीरामरुर्भिरस्तुसनात्सहंतीपुष्यंतीनम्भं ॥ यामंपेष्टाःशुभाशोभिष्ठाःश्रिया
 चतुर्थेनुवाकेपचदशसूक्तानि (७१४१) कर्तुर्व्यक्तादतिपंचविंशत्युचस्यसूक्तस्यवसिष्ठोमरुतश्चिपुष्पाद्याएकादशद्विपदाविराजः । (अत्रांला
 यावैधदेवत्वंकश्चिन्मन्यतेवन्मानाभावाद्दुपेक्ष्यं) ।

संमिश्रञ्जोर्जोभिरुमाः⁺ ॥ उभं वञ्जोर्जः स्थिराश्वांस्यधामकरिर्गुणस्तुर्विष्मान् ॥ शुभ्रोवः शुष्मः कुष्मीमनांसि
धुनिर्मुनिरिव्यर्धस्यधृष्णोः⁺ ॥ सर्वेभ्यस्सद्योतद्विद्युमवोर्दुर्मतिरिहप्रणङ्गः ॥ प्रियावोनामहुवेतुराणामायत्तपन्म
रतोवावशानाः⁺ ॥ २३ ॥ स्यायुधासं इभिमणः सुनिकाऽजतस्त्रयंतन्वः^१ शुभमानाः ॥ शुचीवोहव्यामरतः शुची
नांश्चाहि नोभ्यधुरंशुचिभ्यः ॥ कृतेनसत्यमृतसापं आयुन्नुचिजन्मानः शुचयः पायुकाः ॥ अंसेव्यामरतः व्यादयो
वोवर्धः सुरक्माऽउपशिश्रियाणाः ॥ विविद्युतो नष्टुष्टिर्भोरुचानाऽअनुस्वधामायुर्धैर्यच्छमानाः ॥ प्रबुध्यावडईरतेम
हसिप्रनामानिप्रयज्यवस्तिरध्वं ॥ सहसिधुदन्म्यं भुगमेतं गृहमेधीयमरतो जुषध्वं ॥ यदिस्तुतस्यमरतोऽअधीयेरधा
धिप्रत्ययाजिनोहवीमन् ॥ मध्वरायः सुवीर्यस्य दातृनृचिद्यमन्यऽआदभूदरावा ॥ २४ ॥ अत्यसो नये मरुतः स्वर्चो यक्षुहशो
नशुभयंतुमयीः ॥ तदहंभ्युषाः शिशवोनशुभ्रावरासासो नम्रक्रीळिनः पयोधाः⁺ ॥ दशस्वतानो मरुतो मृळंतु वरिवस्वतोरोदसी
सुमर्के ॥ आरेगो हानुहावधोयोऽअस्तुसक्रोभिरस्वसवोनमध्वं ॥ आचो होताजोहवीतिसत्तः स्रवाचीरातिर्मरुतो नृणा
नः ॥ यऽईवतोवृषणाऽअस्तिगोपाः सोऽअर्द्धयावीहवते वऽउकथैः⁺ ॥ हुमेतुरं मरुतो रामयंती मेसहः सहस्रऽआनमंति ॥
हुमेरासैव नुप्यतो निपांति गुरुद्रेपोऽअरकपेदधंति ॥ हुमेरधोचिन्मरुतो जुनंति भूमिचिद्यथावसवोजुषंत ॥ अर्पवाधध्वं
वृषणस्तमांसिधुत्तविभ्वंतनयं लोकमस्ते ॥ २५ ॥ मावो दानान्मरुतो निररामसापश्चादध्वरव्योविभुगे ॥ आनः स्वा

हर्भजतनायसव्येऽथर्दोस्तुजातं वृषणोवोऽअस्ति ॥ संयद्धनंतमुन्युभिर्जनांसुःशूरायुह्रीव्योपधीषुविष्ठु । अधस्सानोम
 रतोरद्वियासद्वातारोभूतपुतनास्वयः⁺ ॥ भूरिचक्रमरुतःपित्र्याण्यवधानियावःशुस्यतेपराचिव । मरुद्विरुधःपुत
 नासुसाहामरुद्विरित्सनित्वाज्जमर्वा ॥ अस्मेवीरोमरुतःशुष्यस्तुजनानांयोऽअसुरोविधर्ता । अपोयेनसुक्षितयेतरे
 माधुस्वमोकोऽअभिर्बःस्याम ॥ तन्नऽइद्वोवरुणोमित्रोऽअग्निरापुऽओषधीर्वनिर्नोजुपंत । शर्मन्त्स्याममरुतामपस्थेय
 यंपात०॥२६॥ (७।४।२) मध्वोवोनाममरुतंयजन्नाःप्रयज्ञेषुशर्वासामदंति । येरुजयंतिरोदसीचिदुर्वीपिन्वत्सुत्संयदया
 सुरुधाः⁺ ॥ निचेतारोहिमरुतोऽगणतंमणेतारोयजमानस्यमन्म । अस्माकमद्यविदधेयुवृहिरावीतयेसदतपिप्रिया
 णाः⁺ ॥ नैतावदन्येमरुतोयधुमेभ्याजैतेरुक्मैरायुधैस्तनूभिः । आरोदसीविश्वपिशःपिशानाःसमानमंज्यंजतेशुभे
 कं⁺ ॥ ऋधुक्सावोमरुतोद्विद्युदस्तुयद्दुऽआगःपुरुषताकराम । मायस्तस्यामपिभूमायजन्नाऽअस्मेवोऽअरतुसुमतिश्च
 निष्ठा ॥ कृतोचिदन्नमरुतोरणंतानयद्यासुःशुचयःपावकाः । प्रणोवतसुमतिभिर्वैजन्नाःप्रवाजोभिस्त्रिरतपुष्यसेनः ॥
 उतस्ततासोमरुतोव्यंतविश्वेभिर्नामभिर्नरोहुर्वीरि । ददांतनोऽअमृतस्यप्रजायैजिगतरायःसदृतामुधानि ॥
 आस्ततासोमरुतोविश्वेऽज्जतीऽअच्छासुरीन्त्सवर्ताताजिगात । येनस्मनाशतिनोवर्धयैतिययंपात० ॥ २७ ॥

(७।४।२) मध्वोवइतिसमर्चस्यसूक्स्यवासिधोमरुतविष्टु ।

नोवाहिःसदतावितार्चनःस्पृहार्णितदातवेवम् । अर्धेधंतोमरुतःसोम्येमधौस्वाहृहमादयाध्वै ॥ २९ ॥ सुखश्चिद्धितु
 स्व१ःशुंभमानाऽआहंसासोनीलपृष्ठाऽअपसन् । विभ्वंशर्षोऽअभितोमानिर्पेदनरोनरुण्वाःसर्वनेमदंतः ॥ योनोमरुतो
 ऽअभिर्दुर्हृणाशुस्तिरश्चितानिवसद्योजिषांसति । इहःपाशान्प्रतिसर्मुचीष्टतर्षिषेनहन्मनाहंतानांतं ॥ सार्तपनाऽइ
 दंहुविमर्कतुल्लज्जुष्टन । युष्माक्रेतीरिश्रादसः ॥ गृहमेघासुऽआगतुमर्कतोमारपभूतन । युष्माक्रेतीर्हुदानवः ॥
 इहहवःस्वतवसुःकवयुःसूर्यत्वचः । युजंमर्कतुऽआवृणे ॥ त्र्यंशकंयजामहेसुगंधिपुष्टिद्विधेनं । त्वर्वाकमिवबंधनान्मु
 त्योर्मुक्षीयमानृतात् ॥ ३० ॥ इतिपंचमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

पदत्रिशाध्ययेवर्गाः ३० सूक्तानि २४ ऋचः १५६ ॥ त्यागाः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यइ. ३ इंद्रार्थमभ्या. रुद्राये. नदीभ्य. मरुभ्य.
 विश्वेभ्योदेवेभ्य. विष्णुमरुभ्य. ऋगुभ्य. २ इंद्राये. ६ सवित्र. ६ वाजिभ्य. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. वायुपूषभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.
 १२ अर्माद्रमित्रावरुणाश्विनमगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुदेभ्य. भगाये. ५ उपसह. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. देवेभ्य. अग्नय. ३ विश्वेभ्योदेवे-
 भ्य. यज्ञाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ अग्नय. दधिक्राष्टुयोमिमर्गोद्विष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यवावायुधित्वभ्यइ. दधिक्राइ. ४ सवित्र. ४
 रुद्राये. ४ अग्नय. ४ ऋगुभ्य. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. ४ मित्रावरुणाभ्या. अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. नदीभ्य. आदित्येभ्य. ६
 वावायुधिवीभ्या. ३ वासोप्यतय. ४ प्रसापिभ्या. ७ मरुभ्य. ४९ रुद्राये. ॥ इतिपंचमेचतुर्थः ॥

यदद्यमेत्रावरुणं तुर्वसोर्याद्यो द्वांससो रसूर्यः पळाद्यास्तिस्रः सौर्यं वदतीति चार्धपंचमादिविपंचमतिर्वाप्रमित्रयोरे
कोनागायत्रंदशम्यादयस्त्रयः प्रगाथाः पुरज्जिक्त्वतुर्व्याद्यादद्यादित्यास्तिस्रः सौर्यः प्रतिवां दशाभिनंतं तु तदाशु
श्चानवससाद्याविराजं आवां रथोष्टां वा विश्ववाराः सप्तापस्त्रसुः पळागोमतापंचां तारिभ्येमात्रवांपद्मगागार्धं व्यु
पाअष्टात्रयस्यं तुर्वात्रदुससोपोरुक्चेपद्मतिपंचव्युपाः प्रतित्वं ॥ ५ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (७।४।५) यद्वद्यस्यैवोनागाऽत्रद्यन्मित्राद्यवरुणायस्यं । व्ययं दवृज्नादिते स्यान्मृतवाप्रियासो
ऽअर्यमन्गुणतः ॥ एषः स्वमित्रावरुणानूचक्षाऽत्रभेऽवदेति सूर्योऽअभिजमन् । विश्वस्य स्यात्तुर्जगतश्च गोपाऽऋजुमर्तेषु
वृजिनाच्चपश्यन् ॥ अयुक्तसहृरितः सधस्याद्याऽईवहंति सूर्यपुताचीः । धामानिमित्रावरुणाद्युवाकुः संयोयधैवृज
निमानिचष्टे ॥ उद्धांपृक्षासोमधुर्मतोऽअर्युरासूर्योऽअरुहच्छुक्रमर्षीः । यस्माऽआदित्याऽअध्वनोरदतिमित्रोऽअर्यु
मावरुणः सृजोपाः ॥ इमेचेतारोऽअनृतस्यभूरमित्रोऽअर्युमावरुणो हिंसंति । इमऽऋतस्यैवावृधुर्दुरोणे शुभमासः पु
त्राऽआर्दितो रदब्धाः ॥ इमेमित्रोवरुणो दुळभांसोचेतसंचिच्चितयंति दक्षैः । अधिकर्तुं सचेतसंवतं तस्तिरश्चिदहः सपथा
नयंति ॥ १ ॥ इमेद्विपोऽअनिमिपायुधिव्याश्चिकित्वांसोऽअचेतसं नयंति । प्रवृज्जिच्चिन्नयोगाधमस्तिप्रारं नोऽअ

(७।४।५) यदयोतिद्वादशर्चससूक्तस्य वसिष्ठोमित्रावरुणाद्यायाः सूर्यश्चिद्वप ।

स्वधिपुतस्यर्पणम् ॥ यद्गोपावददितिःशर्मभद्रंमित्रोयच्छतिवर्णःसुदासे । तस्मिन्नालोकेतनयंदधानामाकर्मदेवहे
 लंतुरासः ॥ अथवेदंद्वात्राभिर्यजेतरिपुःकाश्चिद्वरुणभृतःसः । परिदेयोभिर्युमाधुणकरंसुदासेवृषणाऽउल्लोकं ॥
 सुस्वश्चिद्विस्तमृतस्त्वेष्येपामपीच्येनसहसासहते । युष्मद्भियावृषणोरेजमानादक्षस्यचिन्महिनामलतानः ॥ योन्नह्य
 णेसुमतिमायजातेवाजस्यसातापूरमस्यरायः । सीक्षेतमुन्युंमधवानोऽअयंऽउरुक्षयायचाक्रेसुधातु ॥ इयंदेवपुरोहि
 तिर्युवभ्यांयुज्ञेयुमित्रावरुणावकारि । विश्वानिदुर्गापिपुतंतिरेनोययंयात ॥ २ ॥ (७।४।६) उद्वांचक्षुर्वरुणसु
 प्रतीकंदेवयोरितिस्वर्यस्तनुवान् । अभियोविश्वामुर्वनानिचष्टेसमुन्युंमर्त्येवार्चिकेत ॥ प्रयांसमित्रावरुणावृताव्यावि
 प्रोमन्मानिदीर्घश्चिदयति । यस्यन्नह्माणिमुक्तुऽअयाधुऽआयत्कल्यानशरदःपूर्णैर्ध ॥ प्रोरोमिमित्रावरुणावृथिव्याःप्र
 द्वियऽऽक्रुष्याद्वृहतःसुदानू । रपशोदधाध्रेऽओपधीषुविश्वधग्यतोऽअनिमिपूरक्षमाणा ॥ शंसांमित्रस्त्ववरुणस्यधाम
 शुष्मोरोदसीवद्वधेमहित्वा । अयन्मासाऽअयज्वनामवीराःप्रयज्ञमन्मावृजनीतिराते ॥ अमरूराविश्ववृषणाविमात्रां
 नयासुचित्रदहशेनयक्षं । दृढःमचतेऽअनृतजानानांवांनिषयान्यचितेऽअभूवन् ॥ समुवांयुज्ञेमहयुंनमोभिर्द्वेवा

मित्रावरुणासुवार्धः । प्रयांमन्मान्यचसेनवानिहृता निजह्वजुषन्निमानि ॥ इयं देवपुरोहिति ॥ ३ ॥ (७।४।७)
 वरसूर्यो वृहदचीव्यश्रेतपुरविभ्राजनिमसानुषाणां । समो दिवादहशरोचमानः कृत्वा हृतः सुकृतः कर्तुमिभूव ॥ सर्वं
 प्रतिपुरो नऽज्ज्ञाऽष्टभिः स्तोमैभिरेतशेभिरेयैः । प्रनो मित्रायवरुणापयोधो नागसोऽअर्युष्णोऽअग्नये च ॥ विनः सहस्रं
 श्रुधोरदं दृतायानोवरुणो मित्रोऽअग्निः । यच्छंतु चंद्राऽडं पुमनोऽअकैमानः कामं पूषुरंतु स्ववानाः ॥ द्यावाभूमीऽअं
 दित्तिजासीधानो ये वां जज्ञुः सृजनिमानऽऋग्वे । माहेळेभूमवरुणस्यवायो मां मित्रस्य प्रियतमस्य नृणां ॥ प्रग्राहयांसि स्वतं जी
 वसे नऽआनोगव्यूतिमुक्षतपूतेन । आनोजनेश्वयवतं युवानाश्रुतमै मित्रावरुणा हवे मां ॥ नृमित्रोवरुणोऽअर्युमानस्मने
 तोकायवरियोदधंतु । सृगानोविभ्रासुपथानि संतु यूपं पात ॥ ४ ॥ (७।४।८) उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मा
 नुषाणां । चधुमित्रस्यवरुणस्य देवश्चर्मययः समर्विव्यक्तमांसि ॥ उद्वेति प्रसवीता जनानां मुहान्केतुरण्यैः सूर्यस्य । समानं
 च कं पर्याविष्वत्सन्पदं तु शोवहति धर्षयुक्तः ॥ विश्वार्जमानऽज्यसां मुपस्थद्विभेकं दैत्यनुमद्यमानः । एष मे देवः स धिता च
 च्छंदयः समानं नममिनातिधाम ॥ दियो रुक्मऽउरुचक्षाऽउद्वेति दरेऽअर्थस्तरणिर्भार्जमानः । नूनं जनाः सूर्येण प्रसृताऽ
 (७।४।७) उत्सूर्यदेति पळचं स्ससूक्तस्य वसिष्ठ आद्यानां तिष्ठणां सूर्यस्तव स्तिष्ठणां मित्रावरुणो निष्टुप् । (७।४।८) उद्वेतीति पळचं स्ससू
 क्तस्य वसिष्ठः आद्यानां सार्धं च वसिष्ठः सूर्यस्तवो मित्रावरुणो निष्टुप् ।

अयत्रार्थानि कृण्वन्नापीति ॥ यत्राचक्रमुत्तांगानुमस्मर्युनो नदीयत्रार्थेति पाथः । प्रतिवांसूरज्जदिते विधेमन्नमोभि
 मित्रावरुणो तद्द्वयः ॥ नृमित्रो वरुणो ॥ ५ ॥ (७१४१९) द्विविधयत्तारजसः पुष्टिव्यां प्रवांघृतस्य निणिजो ददीर
 न् । इव्यं नो मित्रोऽर्धमासुजातो राजा सुक्षत्रो वरुणो जुपत ॥ आराजानामहऽकृतस्य गोपासिं धुपती क्षत्रियाया तमवर्षाक् ।
 इलानो मित्रावरुणो तद्वृष्टिमवद्विवड् इव तं जीरदान् ॥ मित्रस्तश्चो वरुणो द्वेवोऽर्धः प्रसाधि धेभिः पुष्टिभिर्नयंतु । नव्य
 धान्ऽआदरिः सुदासंऽइषामदेमसह देवगोपाः ॥ योवां गर्तमनसा तक्षदेतमध्वार्थीति कृण्वद्भारयच्च । तुक्षेर्था
 मित्रावरुणा धृतं न तारजाना सुक्षिती स्तर्पयेथां ॥ एषः स्तोमो वरुण मित्रतुभ्यं सोमः शुक्रो नवायवयेथा मि । अविष्टं धियो जि
 न्तं पुरधीर्युयं पात ॥ ६ ॥ (७१४१९०) प्रतिवांसूरज्जदिते सैकस्मिन् ऋग्वेकं पठक्षं । ययोरसूर्यं शुमक्षितं ज्येष्ठं वि
 र्वस्यामं ज्ञाचिता जिगृह्ण ॥ ताहि देवानामसुरा तावर्थातानः क्षितीः करतमर्जयंतीः । अइयामं मित्रावरुणा ययं वांघा
 वां च यन्नपीपयन्नदा च ॥ ताभूरिपाश्चावन्तस्य सेतुं दूरत्येवूरिपुमेत्ययि । ऋतस्य मित्रावरुणा पृथार्वा मपो ननाघादु
 रिता तरेण ॥ आनो मित्रारुणा इव्यजुष्टिं धृतं गर्व्यं तिमुक्षतमिळाभिः । प्रतिवामन्नवरमाजनाय पृणीतमद्रो दिव्यस्य चारोः ॥

(७१४१९) द्विविधयं धितिं पथं सूर्यकस्य वसिष्ठो मित्रावरुणौ निष्टुप् (७१४१९०) प्रतिवामिति पथं सूर्यकस्य वसिष्ठो मित्रावरुणौ निष्टुप् ।

मित्रावरुणासुबाधः । प्रयांमन्मान्यचसेनवानिकृतानिबलजुजुषन्निमानि ॥ इयंैवपुरोहिति ० ॥ ३ ॥ (७।४।७)
 उरस्योवृहदूर्चाव्यश्रेतपुरुविश्वजनिभूमानुपाणां । समोद्विवादहशरोर्चमानःकृत्याकृतःसुकृतःकर्तुभिर्भूव ॥ सस्य
 प्रतिपुरेनुऽउद्गाऽष्टभिःस्तोमैभिरेतुशेभिरेवैः । प्रनोमित्रायवरुणायवोचोर्नागसोऽअर्यम्णोऽअमर्येच ॥ विनःसहस्रं
 शुरुधोरदंरुतावानोवरुणोमित्रोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽउपमंतोऽअर्कमानःकर्मपूषुरंतुस्त्वानाः ॥ द्यावाभूमीऽअ
 दितित्रासीधानोयेवाजुजुःसुजनिमानऽऋष्ये । माहेळैभूमवरुणस्यवायोर्मामित्रस्यप्रियतमस्यनृणां ॥ प्रब्राह्वासिस्तंजी
 वसेनुऽआनोगव्यूतिमुक्षतंपूतेन । आनोजनेश्रवयतंयुवानाश्रुतमैमित्रावरुणाहवेमा ॥ नूमित्रोवरुणोऽअर्यमानस्त्वमे
 तोकायवदिवोधंतु । सुगानोविश्वासुपथानिसंतुयूयंयात ० ॥ ४ ॥ (७।४।८) उद्वैतिसुभगोविश्वचक्षुःसाधारणःसूर्योमा
 नुपाणां । चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्यदेवक्षर्मैवयःसुमविव्यकमसि ॥ उद्वैतिप्रसवीताजनानामुहान्केतुरर्णवःसूर्यस्य । सुमानं
 चकंपूर्याविवृत्सन्वदेतशोवहतिधूर्युकः ॥ विश्वार्जमानऽउपसामुपस्यद्विभैरदत्यनुमद्यमानः । एषमेद्वैवःसंविताच
 दृष्टदयःसमानंनम्रमिताविधाम ॥ दिवोरुक्मऽउरुचक्षाऽउद्वैतिदरेऽअर्थस्तरुणिर्भार्जमानः । नूनंजनाःसूर्येणप्रसृतऽ

(७।४।७) उरस्येतिपदवत्ससूक्त्सवसिष्ठआद्यानांविष्टुणांसूर्यस्त्वस्तिष्टुणांमित्रावरुणोत्रिष्टुप । (७।४।८) उद्वैतीतिपदवत्ससू
 क्तस्यवसिष्ठःआद्यानांसाधं चवष्टुणांसूर्यस्त्वोमित्रावरुणोत्रिष्टुप ।

अयुक्षधीं निष्कृण्वन्नपांसि ॥ यत्राचक्रुर्मृताग्रा तुर्मर्मश्चेनो न दीयन्नन्वेति पाथः । प्रतिवांसुरऽजदिते विधे मुनमोभि
 मित्रावरुणो तद्व्येः⁺ ॥ नू मित्रोवरुणो ॥ ५ ॥ (७।४।९) दिवि क्षयं तारजसः पृथिव्यां प्रवां धृतस्य निर्णिजो ददीर
 न् । इव्यं नो मित्रोऽभ्यर्धमा सुजातो राजा सुक्षत्रोवरुणो जुषंत ॥ आराजानामहऽकृतस्य गोपांसि धुपतीक्षत्रियाया तमुवाक् ।
 इलानो मित्रावरुणो तवृष्टि मवद्विवऽइव तं जीरदान् ॥ मित्रस्तत्रोवरुणो देवोऽभ्यर्धः प्रसाधि धेभिः पृथिभिर्नयंतु । ब्रव्य
 धानऽआदुरिः सुदासऽइषामदे मसुहदे वगोपाः ॥ यो वां गर्तमनसा तक्षदे तमध्वार्थीति कृणवज्जारयच्च । उक्षेधा
 मित्रावरुणा धृतं न ताराजाना सुक्षितीस्तर्पयेथां ॥ एषः स्तोमोवरुण मित्रतुभ्यं सोमः शुक्रो न वायव्येयामि । अविष्टं धियो जि
 गृतपुरं धीर्धुचपात ॥ ६ ॥ (७।४।१०) प्रतिवांसुरऽजदिते सैकस्मिन्नह्वेवरुणं पूतदक्षं । ययोरसुर्यं मक्षितं ज्येष्ठं वि
 भ्यस्त्यामन्नाचिता जिगृह्ण ॥ ताहि देवानामसुरा तावर्थातानः क्षितीः करतमूर्जयतीः । अश्यामी मित्रावरुणा वयं वां धा
 वाच्यन्नं पीपयन्नदाच्च ॥ ताभूरिषाश्चावर्तस्त्यसे तूदुरत्येवूरिष्वेमर्त्याय । ऋतस्य मित्रावरुणा पृथवा मप्येननावा दु
 रिता तरेम ॥ आनो मित्रावरुणा इव्यजुष्टिपूतैर्व्यूतिमुक्षतमिल्काभिः । प्रतिवामन्नवरमाजनाय पृणीतमुद्रो दिव्यस्त्यचारोः ॥

(७।४।९) दिवि क्षयं तेषं च र्चस्त्यसूक्तस्य वसिष्ठो मित्रावरुणौ त्रिष्टुप् । (७।४।१०) प्रतिवामाति पंच र्चस्त्यसूक्तस्य वसिष्ठो मित्रावरुणौ त्रिष्टुप् ।

० ॥ ७ ॥ (७५११) प्रमित्रयोर्वरं ण्युःस्तोमो नऽप्यनुश्रुत्यः । नमस्तानुविज्ञातयोः ॥ याधुरयंतद्वाः
 तपितरा । असुर्याय प्रमदसा ॥ तानां स्तिपातनूपावरं ण्युः । मित्रसाधयंतं धियः ॥ यद्वयसूरज्जदि
 तामित्रोऽर्च्यमा । सुवातिसवितानां ॥ सुप्रावीरस्तु सक्षयः प्रनुयामन्सुदानवः । येनोऽअहंतिपिप्रति ॥ ८ ॥
 तस्मै राजोऽर्धादितिरदं धस्यन्नतस्ये । सहो राजान इदं दत्ते ॥ प्रतिवांसूरज्जदिते मित्रं ण्युः । अर्च्यमणं रिशा
 नैः ।
 हिरण्ययामुतिरियमंशुकाय शयंते । इयं विप्रामेधसातये ॥ तस्यामदेववरुणते मित्रसुरिभिः सह । इयं स्व
 हवःसूरचक्षसो मित्रिज्ञाऽऽकृतावधः । त्रीण्येयुस्तु विदधानि धीतिभिर्विभ्यानिपरिभूतिभिः ॥ ९ ॥

रदुमासुमादहयुः समकुंचादचं । अनाप्यवरं ण्युः । मित्रोऽर्च्यमायुयमतस्वरथ्यः ॥ क्रुतावानऽऽकृतजाताऽऽकृतावधो घोरारसोऽअनृ
 ःसूरज्जदिते । यदो हतेवरं ण्युः । मित्रोऽर्च्यमायुयमतस्वरथ्यः ॥ क्रुतावानऽऽकृतजाताऽऽकृतावधो घोरारसोऽअनृ
 तद्विधः । तेषां वःसुत्रे सुं च्छुदितं मेनरः । स्नामये च सरयः ॥ उदुलदं शतं वपुर्द्विवऽप्यतिप्रतिहरे । यदीमाशुर्वहतिद्वेयऽ
 एतं शोविश्वस्यै चक्षुःसेऽअरं ॥ शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगतस्तु प्रस्यार्तं समयाविभ्रमारजः । सुसस्वसारः सुवितायुसूर्येव हं

११११) प्रमित्रयो रित्येको ना न दत्तु च स्यसूक्तस्य वसिष्ठो मित्रावरुणौ चतुर्थ्यादिदशानामादित्यः चतुर्दश्यादिति सृणां सूर्यो गायत्री
 आदशी चतुर्दश्याऽहलः एकादशी नयोदशी पंचदश्यः सतोदहलः षोडशी पुरजणिष् ।

तिहुरितोरथे ॥ १० ॥ तच्चक्षुर्देवाहृतंशुकमुच्चरत् । पर्येषमशुरदःशुतंजीर्वेमशुरदःशुतं ॥ काव्योभिरद्वाभ्याया
 तंवरुणद्युमत् । मित्रश्चसोमपीतये ॥ दिवोधामभिर्वरुणमित्रश्चायातमद्गृहं । पितृतंसोममातुजी ॥ आयातंमि
 त्रावरुणाजुपुणावाहुतिंनर । प्रातंसोममृतावृधा ॥ ११ ॥ (७।४।१२) प्रतिवांरथंनृपतीजरथैहृविष्मतामन
 सायुज्येन । योवांदूतोनाधिष्ययावजीनुरच्छांसनुर्नपितराविवक्मि ॥ अश्वोच्यग्निःसंमिधानोऽअस्सेऽवर्षोऽअदश्च
 न्तमंसश्चिदंताः । अर्चोतिकेतुरुपसःपुरस्ताच्छिद्येदिवोदुहितुर्जार्थमानः ॥ अभिर्वाँनूनमभिवनासुहोतासोमैःसिपकि
 नासत्याविवृकान् । पूर्वाभिर्थातंपृथ्याभिरर्वाक्स्वविंदावसुमतारथेन ॥ अर्वावीनूनमभिवनायुवाहुर्देवपद्मांसुतेमाधी
 वसूयुः । आर्वावहंतुस्यविरासोऽअभ्याःपिर्वाथोऽअस्सेसुपुतामधूनि ॥ प्रार्चीमुदेवाभिवनाधियुमेमृधांसातयकृतं वसू
 यं । विभ्वाऽअविष्टंवाजुऽआपुरंधीस्तानःशकंशचीपतीशचीभिः ॥ १२ ॥ अविष्टंधीष्वभिवनानाऽआसुप्रजावृद्धेतोऽ
 अहंयनोऽअस्तु । आर्वातोकेतनयुतुजानाःसुरतासोदेववीतिगमेम ॥ एषस्वर्वापूर्वागत्येवसख्येतिधिहृतोमाधी
 रातोऽअस्मे । अहेळतामनसायातमर्वागश्रंताहृव्यमानुषीषुविष्णु ॥ एकस्मिन्योगेभुरणासमानेपरिवांसस्रवतोर
 थोनात् । नर्वायंतिसुभ्योदेवयुक्तायेर्वाधूपुतरणंयोवहति ॥ अस्रश्चतामघवन्त्योहिभूतयेरायामघदेयंजुनंति । प्रयेवं

(७।४।१२) प्रतिवामितिदशर्चस्सूक्तस्यवसिष्ठोभिनोत्रिष्टुप् ।

धुंसुवर्ताभिस्त्रितेगव्यापुंचतोऽअभ्यामपानि ॥ नूमेहवमाशुणुतंशुवानायासिष्टवृत्तिरभिवनाविरावत् । धुत्तरत्तानि
 उत्तरंचसरीन्ययंपात ॥ १३ ॥ (७।४।१३) आहुंआयातमभिवनास्वभ्यागिरौदद्याजुजुप्राणायुवाकोः । हव्यानि
 चमतिभृतावीतनः ॥ प्रथमंयसिस्मयान्यस्थुररंगंतहृविषोनीतयेमे । तिरौऽअयोहर्वनानिश्रुतनः ॥ प्रघारयोमनो
 जवाऽइयतितिरोरजास्यभिवनाशुतोतिः । अस्मभ्यंयूयवसूऽइयानः ॥ अयंहृयद्वादेवयाऽजुऽअदिरुध्वोविवाकि
 सोसुसुधयन्या । आवृत्ताविषोयवृतीतहृव्यैः ॥ चित्रंहृयद्वाभोजनंन्यस्तिन्यत्रयुमहिर्नंतयुयोतं । योयानोमानंद
 धतेप्रियःसन् ॥ १४ ॥ उतत्यद्वाजुरतेऽअभिवनाभूव्यवानायप्रतीत्यहविर्दे । अधियद्वर्पेऽइतऽऊतिधुरधः ॥ उत
 त्यंभुज्युमभिवनासखायोमध्यैजहुर्देवासःसमुदे । निरीपुर्दरायायोयुवाकुः ॥ वृकायचिज्जसमानायशकमुतश्रुतं
 शयवेहृयमाना । यावृदयामपिन्यतमपोनस्तर्वाचिच्छुत्तयभिवनाशर्वाभिः ॥ एयस्यक्रारुर्जैरतेसूकैरभैयुधानऽजुपसां
 सुमन्मा । इयातवर्धद्रयापयोभिर्ययंपात ॥ १५ ॥ (७।४।१४) आवांरथोरोदसीवद्वधानोहिर्णययोयुपभि
 यार्यधैः । धुतवर्तनिःप्रविभीरुचानऽइयांयोहानपतिर्वाजिनीवान् ॥ सर्पप्रधानोऽअभियंचुभूमात्रिवंधुरोमनसाया
 (७।४।१३) आशुभेतिनवर्षससूकस्यपसिष्टोभिनोत्रिष्टुप्आया सप्तविराजः । (७।४।१४) आवांरथद्वस्रधस्यसूक्तस्यवसिष्टो
 भिनोत्रिष्टुप् ।

त्रयुक्तः । विशेषेण गच्छथो देवयन्तीः कुत्राचिद्याममभिव्रता दधाना ॥ स्वर्थाय शसाया तमवर्गदका निधिमधुमंतं पिवा
 थः । विद्यारथो ब्रह्मा इयादमानो तान्दिवो वाधते वर्ततिभ्यां ॥ युवोऽभियुं धरियोषा वृणीतु सूरौ दुहितापरितक्मयायां ।
 यद्देवयन्तमवधुः शर्चाभिः परिभुंसमो मनावां वयो गात् ॥ यो ह स्वर्गारथिरावस्तं जुकारथो युजानः परियातिवृतिः । ते
 ननः शयोरुपसोऽनुष्टुभ्यश्चिना वहतं युजेऽअस्मिन् ॥ नरागोरेव विद्युतं तदप्राणास्माकं मद्यसवनोपयातं । पुरुत्राहिवांम
 तिमिर्वधते मायामन्ये नियमन्देवयन्तः ॥ युवं भुयुमव विद्धं समुद्रं डडहधुरणं सोऽअक्षिधानैः । पतन्निभिरश्रमैरव्य
 धिभिर्दुसनाभिरश्विना पुरयता ॥ नूमे हवमाशृणुतं युवानायासिष्टवृतिरंश्विना विराधत् । धृतरत्ना निजरतं च सरी
 न्ययंपरत ॥ १६ ॥ (७।४।१५) आविश्ववारंश्विना गतं तः प्रतस्थानं मया चिवां पृथिव्यां । अश्वो नवाजीशुनप
 षोऽअस्यादाय त्सेदधुर्धुवसेनयोनिं ॥ सिपक्षि सावांसुसतिश्च निघातापि प्रमोमनुषोदुरोणे । योषांसमुद्रान्तसरितुः पि
 पत्येतं वाचि शस्युजायुजानः ॥ यानि स्थानान्यंश्विना दधार्थे दिवो युह्वीष्वोपधीषु चिष्टु । निपर्वतस्त्वमर्थं निसद्वतेपं
 जनाय द्राशुपेव हता ॥ च निष्टं देवाऽओषधीष्वप्युयद्यो ग्याऽअश्ववैश्वेऽऋषीणां । पुरुणिरक्षादधतोन्यं स्मेऽअनुपूर्वा
 णि च ख्यधुर्यगानि ॥ शुश्रवांसां चिदश्विना पुरुष्यभिन्नह्वाणि च क्षाथेऽऋषीणां । प्रतिप्रयातं वरमाजनायास्तेवामरसु

(७।४।१५) आविश्ववारो रितसप्तर्चस्य सूर्यस्य वासिष्ठोऽश्विनौ त्रिष्टुप् ।

सुमतिश्चनिष्ठा ॥ योर्वायुज्ञोनासत्याहुविष्माङ्कतब्रह्मासमर्थोऽभवति । उपप्रयातं वरमावसिधिमिमाब्रह्माण्युच्यते
युवभ्यां ॥ इयंमनीषाऽइयमभिजागीरिमांसुष्टुकिं वृषणाजुषेधां । इमाब्रह्माणि युवयून्मन्ययंपात ॥ १७ ॥
(७।५।१) अप्सस्वस्तुरुषसोनजिह्वीतेरिणकिं कृष्णीरुपायपंधी । अर्धमयुगोमंधावाहुवेमादिवानकुंशरुमस्मद्युयोतं ॥
जपायातं द्वाशुमेमर्त्यायुरधेनवाममभिनावहंता । युयुतस्सदतिराममीवां दिवानकं माध्वीनासीधानः ॥ आचारध
मयुमस्यां युष्टोसुज्ञायवोवृषणोवर्तयंतु । स्यूमगभस्तिस्तुतयुभिरभूराश्विनावसुमंतवहेधां ॥ योषारथोत्पत्तीऽअस्ति
दोहान्निवंधुरोवसुमांऽज्जवामा । आनऽएनानासत्योपयातमभिवद्वां विश्वक्योजिगाति ॥ युवंचयदानं जरसोमुसुकं
निपुदर्वऽऊहधुराहमभ्यं । निरहंसस्समंसः स्युर्तमज्जिनिजाहुपंशिधिरधातमंतः ॥ इयंमनीषा ० ॥ १८ ॥ (७।५।२)
आगोमतानासत्यारथेनाश्ववतापुरश्चंद्रेणयातं । अभिवां विश्वानियुतः सचंते स्याह्वयाश्रियातन्वाशुभानां ॥ आनो
देवभिरुपयातसर्वाकृसजोपसानासत्यारधेन । युवोर्हि नः सख्यापिठ्याणिसमनोवंधुरुततस्यचितं ॥ उदुस्तोमांसोऽ
अश्विनोर्युधञ्जामिब्रह्माण्युपसंश्चदेवीः । आविवासजोदसीधिष्युमेऽअच्छाविप्रोनासस्यविचकि ॥ विचेदृच्छंस्वश्वि
नाऽउपासुः प्रवां ब्रह्माणिकारवोभरंते । ऊर्ध्वभानुंसंवितादेवोऽअश्रेद्दहदुशयः समिधाजरंते ॥ आपुश्वातां वासत्यापु

(७।५।१) अप्सस्सुरितिपकर्वस्ससूकस्यवसिधोभिनोविष्टुप् । (७।५।२) आगोमतेतिपंचरस्यसूकस्यवसिधोभिनोविष्टुप् ।

रस्तादाभिनयायातमधराहुर्दकात् । आविभ्वतुःषांचञ्चयेनरायाययंपात ॥ १९ ॥ (७।५।३) अतारिष्मत्तमस
 स्यारमस्यप्रतिलोमंदव्यंतोदधानाः । पुरुदंसापुरुतमापुराजामत्याहवतेऽअभिनगाीः⁺ ॥ न्युप्रियोमनुपःसादिहो
 तानासत्यायोयजतेवदंतेच । अक्षीतंमध्योऽअभिनऽअणकऽआर्वावोचेविदयेपुप्रयस्थान् ॥ अर्हमयज्ञपुधामुराणाऽ
 इमांसुष्टुकिंवृषणाजुपेधां । श्रुष्टीवेष्प्रेषितोवामवोधिप्रतिस्तोमैर्जरमाणोवसिष्ठः ॥ उप्रत्यावहर्गिगमतोविशंनोरक्षोह
 णासंभृताप्रीळुपाणी । समंधांस्वामतमत्सुराणिसानोमर्षिष्टमागतंशिवेन ॥ आपृआताज्ञासुत्या ॥ २० ॥ (७।५।४)
 इमाऽऽहृयांदिर्विष्टयऽऽहृसाहवंतेऽअभिनः । अयंवांमह्वेवंसेशचीवसविशंविशंहिगच्छंयः ॥ युधंचित्रदंद्धुभोजनंनरा
 षोदंधांसनुतावते । अर्धाप्रधुंसमनसानिर्वच्छतंपिवतंसोभ्यंमधु ॥ आयातुमुपभूषतंमध्वःपिवतमभिनः । दुरधंपयो
 धृषणाजेन्यायसमानोमर्षिष्टमागतं ॥ अर्धासोयेवामुपदाशुर्षोर्गहंयुवादीयंतिविच्यंतः । मधूयुभिर्नराहयैभिरभिव
 नादेवायातमस्यू ॥ अर्धाहृयंतोऽअभिनऽपृक्षःसचंतसरयः । तार्वसतोमयवंज्योभ्रवंयदादृष्टिर्देस्मभ्युंनःसत्या ॥
 प्रयेयुर्दृष्टकासोरथाऽइवनृपातारोजनानां । छतस्वेनशर्वसाश्वश्रुवुर्नरऽऽतक्षिंयंतिसुक्षितिं ॥ २१ ॥ (७।५।५) न्युपपा

(७।५।३) अतारिष्मोतिपंचर्चसूक्तस्यवसिष्ठोभिनौत्रिष्टुप् । (७।५।४) इमाऽहवाभिविषलचंससूक्तस्यवसिष्ठोभिनौबृहतीद्विती
 याचतुर्थीपष्ठपःसतोबृहलः । (७।५।५) न्युपपाआवहत्यष्टर्चसूक्तस्यवसिष्ठवपाविष्टुप् ।

सुमतिश्चनिष्ठा ॥ योर्वायुशोनासत्याहविष्मानकृतब्रह्मासमर्थोऽभवति । उपप्रयातं वरभावसिष्ठिभिर्मात्रक्षीणवृक्ष्यते
युवार्था ॥ इयमनीपाऽइयमभिन्नागीरिमांसुष्टुकिं वृषणाजुषेयां । इमात्रक्षीणि युवयून् यमन्युपपातः ॥ १७ ॥
(७।५।१) अपस्वसु रूपसो न रिजहीते रिणकिं कृष्णीररुपायुषं । अर्धमघागोमपावाहुवेमुदिवानकुंशरुमस्सद्युयोतं ॥
उपायातं द्राघुमे सत्योऽथेन याममभिन्नावहेता । युयुतमस्सदनिर्गममीवां दिवानकं माध्वीनासीधानः ॥ आचार्य
मयमस्याव्युष्टौ सुखाय यो वृषणो वर्तयंतु । स्यूमगभस्तिभूतयुतिभूरश्वैराश्विना वसुमंतं वहेथां ॥ यो वारं धौ नृपतीऽअस्ति
घोहान्निवं पुरो वसुमांऽउत्तयामा । आनऽएनानासत्योपयातमभिषदां विष्वक्त्र्योजिगाति ॥ युवं च यवानं जूरसो मुमुक्तं
निपुद्वज्रहधुराश्वमश्वं । निरहंसस्तमसः स्युर्तमन्निजो हुयं क्षिथिरेयातमंतः ॥ इयमनीपा ० ॥ १८ ॥ (७।५।२)
आगोमंतानासत्यारथेनाश्ववता पुरश्चंद्रेण यातं । अभिवां विष्वानियुतः सचंते स्याहया श्रियातु न्वाहुभानां ॥ आनो
इवेभिरुपयातमर्वाक्स्रजोपसानासत्यारथेन । युवोर्हि नः सख्यापि त्रयाणिसमानो वंधु रूततस्य वित्तं ॥ उदुस्तो मांसोऽ
अश्विनो रबुध्न्या मित्रक्षीण्युपसंश्च देवीः । आविवा सुब्रोदसीधिष्ये मेऽअच्छाविप्रो नासत्याविवकि ॥ विचेदच्छं त्यश्वि
नाऽउपासः प्रवां ब्रक्षीणि कारवो भरते । ऊर्ध्वभानुं स विता देवोऽअश्वे हृहदमयः समिधां जरते ॥ आपश्चातां वासुत्यापु

(७।५।१) अपस्वसुरिति पक्षसूक्तस्य वसिष्ठो धिनो विष्टुप् । (७।५।२) आगोमवेति पंचमसूक्तस्य वसिष्ठो धिनो विष्टुप् ।

रस्तादाश्विनायातमधुरादुदकात् । आविश्वतःपांचजन्येनरायायूयंपात० ॥ १९ ॥ (७।५।३) अतारिष्मत्तमस
 स्फुरमस्प्रतिस्तोमंदेव्यतोदधानाः । पुरुदंसापुरुतमापुराजामत्याहवतेऽअश्विनागीः* ॥ न्युप्रियोमनुषःसादिहो
 तानासत्यायोयजतेवदंतेच । अश्वीतंसध्वोऽअश्विनाऽऽजपाकऽआर्वावोचेविदधेपुप्रयस्वान् ॥ अहेमयज्ञंप्रधामुंराणाऽ
 ह्मांसुंवृक्किंवृषणाजुपेधां । श्रुष्टिवेषुप्रपितोवामवोधिप्रतिस्तोमेर्जरमाणोवसिष्ठः ॥ उपत्यावह्नीगमतोविशानोरक्षोह
 णासंभृतावीलुपाणी । समंधांस्यामतमत्सुराणिमानोमधिष्टमागतंशिवेन ॥ आपुआताज्ञासत्या० ॥ २० ॥ (७।५।४)
 इमाऽऽजवांदिर्विष्टयऽऽजसाहवतेऽअश्विना । अयंवांमहेवसेशचीवसुविशंविशंहिगच्छंथः ॥ द्रुवंचिजंददधुमर्जनेनरा
 ष्वोदंधांसूवतावते । अर्वाप्रधंसमनसानियच्छतंपिवतंसोभ्यमधु ॥ आयातमुपभूयतंसध्वःपिवतमश्विना । दुग्धंपयो
 हृयणाजेन्यावसमानोमधिष्टमागतं ॥ अर्वासोयेवामुपद्राश्रयोगहंवृवादीयंतिविच्यतः । मक्षुधुभिर्नराहयैभिरश्वि
 नादेवायातमस्सूय ॥ अर्वाह्वततोऽअश्विनापृक्षःसचंतसरयः । तार्यसतोमधवश्चोधुवंपयशश्छदिरस्मभ्युनासत्या ॥
 प्रयेयुर्दुकासोरथाऽइवन्प्रातरोजनानां । उतस्वेनशवसाश्वश्ववर्नरऽऽजतक्षियंतिमुक्षिति ॥ २१ ॥ (७।५।५) व्यु१पा

(७।५।३) अतारिष्मोतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोश्विनोत्रिष्टुप् । (७।५।४) इमाजवामितिपञ्चर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोश्विनोवृहतीद्विती
 याचतुर्थीपष्ठपःसतोवृहत्यः । (७।५।५) व्यु१पाआवइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठउपात्रिष्टुप् ।

ऽआयोदिविजाऽऽकृतोनाविच्छृणानामहिमानमागात् । अपुद्दहसमऽआवरजुष्टमंगिरस्तमापृथ्याऽअजीगः ॥ महे
नोऽअद्यसुवितार्थोभ्युपमहेसोभगायप्रयधि । चित्रंरयियुससंधेह्यस्मदेविमर्तुमानुविश्वसुं ॥ एतेत्येभान
योदश्रुतायाश्चिन्नाऽउपसोऽअमृतासऽआयुः । ज्वनयतोदैव्यानिप्रतान्यापुणतोऽअंतरिक्षाव्यरधुः ॥ एषास्यार्युजाना
पराकल्पचक्षितीःपरिस्रयोजिगाति । अभिपश्यतीव्युज्जानानांविबोदुह्रितासुवनस्पदी ॥ वाजिनीवतीसूर्यस्यो
पाचिन्नामपरायऽइशिवसूनां । ऋषिद्विताज्वरयतीमयोन्यपाऽउच्छ्रितियाहिभिर्गुणानां ॥ प्रतिद्युतानामरुपासोऽअ
भ्याश्चिन्नाऽअदृश्रुपसंवहतः । यातिशुभार्थिभ्यपिशारधनुदधातिरक्षाविप्रतेजनाय ॥ सत्यासत्येभिर्महतीमहद्भिर्दु
धीदेवोभिव्रजातयजत्रैः । रुजद्दृढानिदददुक्षियाणांमतिगार्यऽउपसंवावशत ॥ नूतोगोमह्वीरवज्रहिरत्नमुपोऽअभ्याव
लुरुभोजोऽअस्मे । सानोनुहिःपुरुषतानिदेकयुयपात ॥ २२ ॥ (७।५।६) उदुज्योतिरमृतंविभ्वजन्वयंविभ्वानरः
सवित्रादेवोऽअश्वेत् । कर्त्तादेवानामजनिष्टचधुराविरकुर्मुर्वनंविश्वमुपाः ॥ प्रमेपंथादेववानाऽअदृश्रुपसंवहतोवसु
भिरिच्छतासः । अर्धदुकेतुरुपसःपुरस्तात्प्रतीच्यागादधिहृम्येभ्यः ॥ तानीदहानिवहृलान्यासन्याप्राचीनमुदितासु
यंस्य । यतःपरिज्वारऽइवाचरंत्युपोदहृक्षेनपुनर्यतीव ॥ तऽइहेवानांसधुमादऽआसन्नतावानःकवयःपूज्यसिः । गच्छं

(७।५।६) उदुज्योतिरितिसप्तर्षससूक्तसवसिष्ठउपाधिष्टम् ।

ज्योतिःपितरोऽअर्थावेदन्त्यमंत्राऽअजनयद्वयासं ॥ समानऽऊर्वेऽअधिसंगतासुःसंजानतेनयततेमिधस्ते । तेदेवा
 नानामिनंतिव्रतान्यमर्धतोयसुभिर्वादमानाः ॥ प्रतित्वास्तोमैरीकतेवासिधाऽउपवर्धःसुभगेतुष्टुवांसः । गवांनेत्रीवाज
 पक्षीनऽउच्छोयःसुजातेप्रथुमाजंरस्य ॥ एषानेत्रीराधंसःसन्तानामुपाऽउच्छ्वतींरिभ्यतेवसिधैः । दीर्घश्चतैरधिमुसै
 दधानाययंपात ० ॥ २३ ॥ (७१५७) उपोरुरुचेयुतितनयोषाविश्वंजीवंप्रसुवंतीचुराधै । अर्भद्वन्निःसुमिधेमानु
 पाणामकूर्ध्वोतिर्बाधमानातमांसि ॥ विश्वंप्रतीचीसप्रधाऽउदस्याहुशदासोविभ्रतीशुकर्मभ्वैव । हिरण्यवर्णासुदशी
 कसंदृगवांमातानेज्यह्वामरोचि ॥ देवानांघर्धुःसुभगावहतीभ्येतनयतीसुदशीकुसभ्यं । त्रयाऽअदशिरुद्रिमभिर्व्यका
 च्चित्रामपुाविश्वमनुप्रभूता ॥ अंतिवामादुरेऽअमित्रमुच्छोर्वागव्यंतिमभयंकुधीनः । यावयुद्वेऽआभर्वावसूनिचोद
 युराधोऽपुणतेमघोनि ॥ अस्सेश्वेभिर्भानुभिर्विभाह्यपोदेविप्रतिरतीनुऽआयुः । इयंचनोदधतीविश्ववारोगोमुदश्वाव
 द्रधवच्चराधः ॥ यांत्वादिबोहुहितवर्धयंत्युपःसुजातेमतिभिर्वसिधाः । सास्मासुंधारयिमध्यंवहंतययंपात ० ॥ २४ ॥
 (७१५८) प्रतिकेतवःप्रधुमाऽअदशज्जध्वऽअस्याऽअंजयोविश्वधंते । उपोऽअर्वाचाहुतारधेनुज्योतिंभमतायाम
 मस्मभ्यवक्षि ॥ प्रतिपीमग्निर्जरतेसमिद्धःप्रतिविप्रासोभुतिभिर्गणतः । त्रयायातिज्योतिंप्रावारधमानाविश्वतमांसिदु

(७१५७) उपोरुरुचेदतिपकृष्यसूक्तस्यवसिष्ठउपाविष्टुप् । (७१५८) प्रतिकेतवइतिपंचमसूक्तस्यवसिष्ठउपाविष्टुप् ।

ऽअथोदिविजाऽऽकृतेन विष्कृष्यानामहिमानमागात् । अप्रहृष्टसमऽआवरजुष्टमंगिरस्तमापुण्याऽअजीगः ॥ महे
नोऽअद्यसुवितार्थोच्युर्गोमहेसोभगायप्रयधि । चित्रंरयिप्रसप्तधेष्टस्मेदेविमर्तेषुमानुपिश्रवस्युं ॥ एतेत्येभान
वोदश्रुतायाश्चिन्नाऽऽपसोऽअमृतासऽआगुः । जनयतोदैव्यानिव्रतान्यापुणतोऽअंतरिक्षाव्यरयुः ॥ एषास्यायुजाना
पराकारचक्षितीःपरिसृद्योजिगाति । अभिप्रयतीव्युनाजनानादिवोर्बुहिताभुवनस्पदी ॥ याजिनिवतीसूर्यस्यो
पाचिन्नामपारायऽईशिवसूनां । ऋषिष्टताज्जरयतीमथोन्ययाऽऽञ्चतिवाहिभिर्गुणानां ॥ प्रतिष्ठुतानामरुपासोऽअ
भ्याश्चिन्नाऽअदृश्रुपसंवहंतः । यातिशुभार्थिभ्यापिशारथेनदधातिरक्षीध्रतेजनाय ॥ सत्यासत्येभिर्महतीमहद्भिर्दु
वीदेयेभिर्पुजतायजैः । रुजहुकानिदददक्षियार्णामतिगार्पऽऽपसैवावशंत ॥ नूतोगोमहोरवक्षेहिरक्षुप्रोऽअभ्याप
रुरुभोजोऽअस्मे । मानोवर्हिःपुरुषतानिदेकयूपपात ॥ २२ ॥ (७५५६) उदुज्योतिरमृताविश्वजन्वयविश्वानरः
सवितार्थोऽअश्वेत् । ऋत्वादेवानामजनिष्टचक्षुराविरकुर्वनुंविश्वमुपाः ॥ प्रमेयंयादेवयानाऽअदृश्रन्नमर्थतोवसु
भिरिच्छतासः । अमृदुकेतुरुपसःपुरस्तात्पतीच्यागादधिहृष्येभ्यः ॥ तानीदहानिवहुलान्यासन्प्राचीनमुदितासु
यस्य । यतःपरिजारऽईवाचरंत्युर्गोददृक्षेनपुनर्वतीव ॥ तऽइहेवानांसधमादऽआसन्नतावानःकवयःपुनर्यासः । गच्छे

(७५५६) उदुज्योतिरितिसप्तर्षसूक्तस्यवसिष्ठउपाधिष्टम् ।

ज्योतिः पितरोऽअन्वविदन्त्यमर्त्राऽअज्जनयन्नुपासं ॥ समानऽऊर्वेऽअधिसंगतासः संजानते नयतं ते मिधस्ते । ते देवा
नानमिनंति प्रतान्यमर्धतोषसुभिर्यदमानाः ॥ प्रतित्यास्तोमैरीकतेवसिष्ठाऽउपवुर्धः सुभगे तुष्टुवांसः । गवांनेत्रीवाज
पत्नीनऽउच्छोषः सुजाते प्रधुमाजंरस्य ॥ एषानेत्रीरार्धसः सन्तानानामपाऽउच्छ्वतीरिभ्यतेवसिष्ठैः । दीर्घश्रुतरयिभस्ते
दधानायुयंपात ॥ २३ ॥ (७५५७) उपोरुक्चेयुवतिर्नयोषाविश्वंजीवंप्रसवतीचुरार्यै । अमृद्वग्निःसुमिधुमानु
पाणामकुज्योतिर्वार्धमानातमांसि ॥ विश्वंप्रतीचीसप्रधाऽउदस्यादृशुद्रासोविश्वंतीशुकर्मभवेत् । हिरण्यवर्णासुदशी
कसंहृगवांमातानेज्यहामरोचि ॥ देवानांचक्षुःसुभगावहंतीभ्येतनयंतीसुदशीकर्मभवं । उपाऽअदशिरुद्रिमभिवर्धका
चिबामध्याविभ्यमनुप्रभृता ॥ अतिवामादरेऽअमित्रमुच्छोषांगव्यूतिमभयंकुधीनः । यावयद्दृष्टआभंरावसीनिचोद
युरार्धोऽपुणतेमयोनि ॥ अस्मेश्वेभिर्भानुभिर्विभाह्युपदेविप्रतिरतीन्ऽआयुः । इयंचनोदधतीविश्वयारुगोमृदभ्याव
इयवच्चरार्धः ॥ यात्वादिबोहुहितवुर्धयंत्युषः सुजातेमतिभिर्वसिष्ठाः । सास्मासुभारयिमभ्यंवहंत्ययंपात ॥ २४ ॥
(७५५८) प्रतिकेतवःप्रधुमाऽअदश्रद्धावर्धऽअस्याऽअंजयोविश्रयंते । उपोऽअवर्चाचाहृतारधेनज्योतिंप्मतवााम
मस्मभ्यंयसि ॥ प्रतिपीमग्निर्जरेतुसमिद्धःप्रतिविप्रासोमतिभिर्गणतः । उपायातिज्योतिंप्रावार्धमानाविश्वातमांसिदु
(७५५९) उपोरुक्चेयुवतिपक्ष्यस्यसूक्तस्यवसिष्ठउपाशिष्टुप् । (७५६०) प्रतिकेतवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठउपाशिष्टुप् ।

ऽअथोदिविजाऽकृतेनापिच्छुण्वानभीहिमानमगात् । अपहृहृत्समऽआवुरजुष्टमंनिरस्त्रमापृथ्याऽअजीगः ॥ मूहे
नोऽअद्यसुवितायवोभयुयोमूहेसौभगायप्रयधि । चित्रंरविपुत्रसंधेहृत्संदेविमर्तेषुमानुपिश्रवसुं⁺ ॥ एतेत्येभान
योदशुतायाश्चित्राऽजप्रसोऽअमृतासुऽआगुः^५ । जनयंतोदैव्यानिप्रतान्यापूणंतोऽअंतरिक्षाव्यरथुः ॥ एषास्यायुजाना
पराकारपंधितीःपरिस्रथोजिगति । अभिपश्यतीव्युजानजनानांदियोदुहितामुवनस्थयी ॥ वाजिनीपतीसूर्यस्ययो
पाचित्राममारायऽइंदोयवृतां । ऋषिपुताज्जरयंतीमयोन्युपाऽजंछत्तिवाह्निभिर्गुणानां⁺ ॥ प्रतिद्युतानामरुपासोऽअ
भ्याश्चित्राऽअरश्मपसंपदंतः । पातिशुच्चाविभ्युपिशारयंनदधातिरक्षीविधतेजनाय ॥ सत्यासत्येभिर्महतीमहाभिर्दु
यीद्वेयेभिर्यजतायजत्रैः । रुजहृच्छानिदददुक्षियाणामतिगार्वऽजप्रसंवावरांत ॥ नृनोगोमह्रीरवक्षेहिरवृक्षुपोऽअभ्याव
रुरुभोजोऽअस्मे । मानोबहिःशुरुपतानिदेकर्ययपात० ॥ २२ ॥ (७५५६) उदज्योतिरमृतविभ्वर्जन्यविभ्वानरः
सपिताद्वयोऽअश्वेत् । कर्वाद्देवानामजनिष्टचधुराविरर्कमुयंतंविभ्वसुपाः⁺ ॥ प्रमेयंथादेवयानाऽअदश्चन्नमर्थतोवसु
भिरिच्छतासः । अभूदुकेतुरुपसःपुरस्तात्प्रतीच्यागादधिहृभ्यर्भ्यः ॥ तानीदहानिवहृलान्यासुन्याप्राचीनुसुर्दितासु
यंस्य । यतःपरिजारऽइवाचरंरुयोददृक्षेनपुनर्युतीव ॥ तऽइदेवानांसधुमादऽआसन्नतावानःकवयःपूज्यसिः । गह्वं

(७५५६) उदज्योतिरविसप्तर्षसम्कल्यवसिष्ठउपासिष्टुप् ।

ज्योतिःपितरोऽअन्यदिदन्त्यमं ब्राह्मजनयन्नुपासं ॥ सुमानऽऊर्वेऽअधिसंगतासुःसंजानतेनयततेमिथस्ते । तेदेवा
 नानमिनंतिप्रतान्यमर्धतोषसुभिर्यदिमानाः ॥ प्रतित्वास्तोमैरीळेवेवसिंष्टाऽउपवुर्धःसुभनेतुष्टुवांसः । मवांनेत्रीवाज
 पक्षीनऽउच्छोषःसुजातेप्रधुमाजंरस्य ॥ एयानेत्रीरार्धसःसद्वतानामपाऽउच्छ्वतींरिभ्यतेवसिंष्टः । दीर्घश्चतैर्यिमस्मे
 दधनायुयंपात० ॥ २३ ॥ (७१५७) उपोकरचेयुयतिर्नयोषाविभ्वंजीवंप्रसुवतीचरार्थे । अर्धद्विःसुमिधेमानु
 पायामकुर्योतिर्यार्धमानातमांसि ॥ विश्वंप्रतीचीसप्रधाऽउदस्यादृशद्वसोविभ्वतीशकर्मभवेत् । हिरण्यवर्णासुदशी
 कसदृगर्वाभातानेयद्वर्गमरोचि ॥ देवानांचक्षुःसुभगाचहतीभ्येतनयतीसुदशीकर्मभ्वं । उपाऽअर्धाद्विंशिरिदमभिवर्धका
 चित्रामंघ्राविभ्वमनुप्रभूता ॥ अतिवामादुरेऽअमित्रंमुच्छोर्वागव्यूतिमभयंकुधीनः । यावयुहेऽआभरयसूनिचोद
 प्ररार्धेयुपुतमर्धोनि ॥ अस्मेश्रेष्ठेभिर्भानुभिर्विभाह्यपदेविप्रतिरतीनुऽआयुः । इयंचनोदधतीविश्ववारुणोमदभ्याव
 दधवचुरार्धः ॥ यांयादिवोदुहितवुर्धयंरुपःसुजातेमतिभिर्वसिंष्टाः । सास्मासुंधारयिमभ्यंनुहंतैययंपात० ॥ २४ ॥
 (७१५८) प्रतिकेतवःप्रधुमाऽअदश्रव्यार्धस्याऽअंजयोविश्वयंतै । उपोऽअर्वाचावृहृतारधेनुज्योतिंयमताग्राम
 मस्मभ्यंयक्षि ॥ प्रतिपीमग्निर्जतरुतसमिद्धःप्रतिविप्रासोमतिभिर्गुणंतः । उपायातिज्योतिंप्रावारधमानाविश्वतमांसिदु

(७१५७) उपोकरचद्विपळर्चससूक्तस्यवसिष्ठउपासिष्टुप् । (७१५८) प्रतिकेतवद्विपंचर्चससूक्तस्यवसिष्ठउपासिष्टुप् ।

यस्य देव्या गच्छयोगी योऽर्चयन्तं मर्तस्वनशतेपरिहृतिः ॥ अर्वाङ्मरुदव्येनावसागतं शृणुतं हव्यं यदि भिजुजोपधः ।
 ययोर्हि सुख्यमतया यदाप्यमार्द्धिकमिद्रावरुणानिर्यच्छतं ॥ अस्माकमिद्रावरुणाभरेभरेपुरोयोधा भवतं कृष्टो जसा ।
 यद्गोहर्वतऽऽभयेऽअथस्य धिनरस्तोकस्य तनयस्य सातिषु ॥ अस्मेऽइन्द्रो वरुणो मित्रोऽअर्थ्यमाद्यन्त्रयच्छतमहि शर्मसुप्रथः ।
 अयमंज्योतिरदितेर्कतापुथो देवस्य श्चोके सवितुर्मनामहे ॥ ३ ॥ (७।५।१३) युवांनं रापश्यमानाः सुऽआप्यं प्राचाप
 व्यतः पृथुपदी योययुः । दासांच पृन्नाहृतमार्याणि च सुदासमिद्रावरुणावसावतं ॥ यन्नानरः समयते कृतव्यजोयस्मिन्ना
 जाभयति किंचन मिथं । यन्नाभयति भुवनास्वर्हस्तत्रानऽइन्द्रावरुणाधिवोचतं ॥ संभूत्याऽअन्ताध्यसिराऽअर्हक्षतद्राव
 रुणाद्विधियोषुऽआकृष्टत् । अस्त्युज्जनां नामुपमामरातयोर्गवसाहवनश्रुतानतं ॥ इन्द्रावरुणावधनाभिरप्रतिभेदं वन्वं
 तामसुदासमायतं । वक्राण्येषां शृणुतं हवीमनि सत्यात्स्वं नाम भवत्पुरोहितिः ॥ इन्द्रावरुणावभ्यातपतिमाधान्ययोर्व
 नुपामरातयः । युवं हिवस्वऽऽभयस्य राजधोर्वसानो वतुं पथो दिवि ॥ ४ ॥ युवां हवतऽऽभयांसऽआजि विंक्ष्व
 स्त्रोवरुणंच सातये । यन्नराजभिर्दशभिर्निवाधितं प्रसुदासमावतुं तत्सुमिः सह ॥ दशराजानः समित्ताऽअयज्ययः सु
 दासमिन्द्रावरुणानयुयुधुः । सत्यानणामासदासुपस्वुतिर्दुवाऽऽप्यामभवन्देव ह्रतिषु ॥ दशराजोपरियत्तायविश्वतः

(७।५।१३) युवांनं रतिवदशर्चससूक्तस्य वसिष्ठ इन्द्रावरुणौ जगती ।

सदासंऽहंद्रावरुणावक्षितं । श्रित्यं चोयन्नमंसाकपुर्दिनो धियाधीर्वतोऽअसंपततृत्सवं ॥ वृत्राण्युन्यःसंमिधेपुजि
 प्रतेव्रतान्युन्योऽअभिरक्षतेसदा । हवामदेवां वृपणासुवृचिभिरसोऽहंद्रावरुणाशर्मयच्छतं ॥ अस्मेऽहंद्रोवरुणोभिन्नोऽअ
 र्यमाद्यक्षयं च्युतं महिशर्मसंप्रथः । अवधंज्यमेतिरदिदेर्कतावृधोदिवस्यश्लोकैसवितुर्मनामहे ॥ ५ ॥ (७।५।१४) आ
 धाराजानावध्वरेववृत्त्याहुं ह्वयेभिरिंद्रावरुणानमोभिः । प्रवापृताचीवाहोर्दधानापस्मिन्नाविधुरूपजिगाति ॥ युवोरा
 द्रं वृहदित्यतिथीयासुतुभिररज्जुभिःसिनीधः । परिन्नोहेल्लोवरुणस्यवृज्याऽजुरुनंऽहंद्रःकृणवहुलोकं ॥ कृतंनोयुजं
 विदधेपूचारं कृतं व्रक्षाणि सुरिधुप्रश्ला ॥ उपोरविद्वेवज्जोनऽएतप्रणःस्पाहामिकृतिभिस्तिरेतं ॥ अस्मेऽहंद्रावरुणा
 विश्ववाररयिधत्तवसुमंतपुरुक्षुं । प्रयऽआदित्योऽअनृताभिनात्यमिताशूरोदयत्वेवसूनि ॥ इयमिहंवरुणमष्टमेगीःप्रा
 यत्नोकेतनयेतुर्जाना । सुरक्षासोद्वेवर्षातिगमेमययंपातं ॥ ६ ॥ (७।५।१५) पुनीपेवामरुक्षसंमनीपांसोममि
 द्रायवरुणायुजुह्वत् । धृतप्रतीकामुपसुनंदेर्वातानोयामहुरव्यतामभीके ॥ स्वर्धतेवाऽजं देवह्वयेऽअत्रयेपुंभ्यजेपुर्द्विष
 द्यःपतीति । युवंताहंद्रावरुणावभिन्नान्हृतंपराचुःशर्वाविधूचः ॥ आपश्चिद्विस्वयशसःसदःसुदेवीरिद्रंवरुणंदेवतायुः ।
 कृष्टीरन्योधारयतिप्रदिकावृत्राण्युन्योऽअप्रतीनिदंति ॥ ससुकर्तुर्कृतचिदस्तुहोतायऽआदित्यशर्वसायानमंस्थान् ।

(७।५।१४) आवांराजानावितिपंचमसूक्तस्यवसिष्ठहंद्रावरुणोभिष्टुप् । (७।५।१५) पुनीपेवामितिपंचमसूक्तस्यवसिष्ठहंद्रावरुणोभिष्टुप् ।

आवयर्तद्वसेवाहविष्मानसुदिरससुवितायप्रथम्वान् ॥ इयमिद्वंवरुणमष्टमेगीःप्रावत्तुकेतनयेतुजाना । सुरक्षासो
 देवर्वातगमेमयुयंपात ॥ ७ ॥ (७।५।१६) धीरात्वस्यमहिनाज्जन्तुपिविलसंभरोदसीचिदुर्वी । प्रनाकमप्यंबु
 नुदवहंतीद्वितानक्षत्रंप्रथम्वम् ॥ जतस्वयातन्वाइसंवदेतत्कदान्यं१तर्वरुणमुवानि । किमेहव्यमहृणानोजुपतक्
 दामृळीकंसुमनाऽअभिरुयं ॥ पच्छेदतनोवरुणदिदक्षर्षोऽएमिचिकितुर्पोविपृच्छं । सुमानमिन्मेकवयश्चिदाहुरयं
 हतुभ्यंवरुणोद्विणीते ॥ किमार्ताऽआसवरुणजयेष्टयस्तुतारंजिघांससिसखायं । प्रतन्मेवोचोद्वलभस्वधायोवरवाने
 नात्तमसातुरऽइषां ॥ अर्षद्वभानिपित्र्यासृज्जानोव्यावयंचक्रेमतनुभिः । अर्वराजन्पशुतपुनतायुंसजाव्रतसंनदाश्रो
 वसिष्ठं ॥ नसःस्योदक्षोवरुणधुतिःसासुरांमन्युर्विभीदकोऽआर्चिचिः । अस्तिज्यायान्कनीयसऽजपुरेस्वमश्चनेदत्
 तस्यप्रयोता ॥ अर्द्रासोनमोहुपेकराण्यहंदेवायभूर्णयेनागाः । अर्चेतयद्वचितोद्वोऽअर्षोयद्वसंरायेकवितरोजुना
 ति ॥ अयंसुतुभ्यंवरुणस्वधावोहदितोमऽजयश्चितश्चिदस्तु । शंनुःक्षेमेक्षमयोर्गेनोऽअस्तुयुयंपातस्वस्तिभिः ० ॥ ८ ॥
 (७।५।१७) रदत्पुधोवरुणःसूर्यायप्राणीसिसमुद्रियानदीनां । सर्गोनसष्टोऽअर्वतीर्नृत्तायन्चकारमहीरवनीरहंभ्यः ॥
 आत्मातेवातोरज्जऽआनंवीनोत्पृशुर्नभृणिर्यवसेससुवान् । अंतर्मुहीबृहतीरोदसीमेविभ्वातेधामंवरुणप्रियाणि ॥ परि
 (७।५।१६) धीरात्विताष्टर्षससृक्कस्यवसिष्टोवरुणविष्टुप् । (७।५।१७) रदत्पयइतिसप्तर्षससृक्कस्यवसिष्टोवरुणविष्टुप् ।

रपशावरुणस्यस्मादद्याऽऽजं पश्यंतीरोदसीसमेके । क्रतावानः क्वययौ युजधिराः प्रचेतमोयऽइषयं तमन्म ॥ त्रयाचमेव
 रुणो मे धिरायुत्रिः सप्तनामाऽयविभर्ति । विद्वान्पदस्य गुह्यान्वो च द्रुमाय विप्रऽऽज परायुश्चिक्षन् ॥ तिस्रो घावो निर्दिता
 ऽऽन्तरस्मिन्निक्षोभमीरुपराः पडिधानाः । श्वत्सो राजावरुणश्चक्रऽएतं द्वि विप्रैर्वाहिरुणयं शुभेकं ॥ अयुसिर्ध्वरुणो
 घोरिव स्यात्प्रसोनभूतो मगरुविष्मान् । गंभीरशंसोरजसो विमानः सुगारध्वजः सतोऽऽस्य राजा ॥ यो मूकयोतिचक्र
 यैश्चिदागोयुवस्य मवरुणोऽअनागाः । अनुप्रतान्यदितिक्रुधं तौ ययं पातं ॥ ९ ॥ (७।५।१८) प्रशुंभ्युववरुणायुमे
 घांमतिर्वसिष्ठमीहुर्यभरस्य । यद्मैर्वाचंकरते यजत्रं सहस्रममुं वृषं वहतं ॥ अध्रान्वस्य संदशी जगन्वानमैरनीक्यवरुण
 स्यमांसि । स्वश्रुयदमन्त्राधिपाऽऽजं अंघोभिः प्रायपुट्टं दधे निनीयात् ॥ आयदुहायुवरुणश्च नावंप्रयत्सं मुदमीरयायुमध्यं ।
 अधिपद्रुपांस्तु भिक्षरयुमम्लऽईक्षयावहेशुभेकं ॥ वसिष्ठं वरुणो नाव्याध्रादपि चकार स्वप्रासदोभिः । स्तोतारं विप्रः
 सुदिनरवेऽअह्नायाश्च धावत्ततन्वाद्रुपासः ॥ केशूत्यानि नौ सख्यायभूयुः सर्वावहेयदद्रुकंपुराचिव । घृतं तं मानं वरुण
 स्वधावः सहस्रद्वारं जगमागृहतं ॥ यऽऽगापि नित्यो वरुणप्रियः सन्त्यामागां सिद्धं वत्सस्यते । मातुऽएनस्वतोयक्षिन्मु
 जेमयुं धिष्माविप्रः स्तुवते वरुणं ॥ भ्रूवास्तुत्वास्तुक्षितियुक्षियंतोव्यश्रुस्वतपाशं वरुणो मुमोचत् । अयो वन्वानाऽअदितेरु

(७।५।१८) प्रशुंभ्युवमिति सप्त पंससत्कस्य वसिष्ठो वरुणः किष्टुपंताजगती । (अंतापाशविमोचनी विद्युणः) ।

पस्याद्ययंपात ॥ १० ॥ (७।५।१९) मोधुवरुणमन्मथगहंराजज्ञहंगमं । मूलासुखत्रमूल्य ॥ यदेमिप्रस्फुरन्निव
 दतिर्धमातोऽर्धदिवः । मूला ॥ क्रत्वःसमहदीनताप्रतीपजगमाशुचे । मूला ॥ अपांमध्येतस्थिवांसंवृणाविद
 ज्जितारं । मूला ॥ यत्किंचेदंवरुणदैव्येजर्गोभिद्रोहंमनुष्याद्रश्चरामसि । अचितीयत्तवधर्मायुयोपिममानस्तस्मादे
 नसोदेवरीरियः ॥ ११ ॥ (७।६।१) प्रवीरयाशुच्योदद्विरेवामध्वयुभिर्भुमंतःसुतासं । वहवायोनिद्युतोयाह्य
 दृष्टापिवास्तस्याधसोमदाय ॥ ईशानायप्रहृतिंयस्तुऽआनदशुचिसोमैशुचिपास्तुभ्यवायो । कृणोपितमल्यैधुमशस्तं
 ज्ञातोज्ञातोजायतेवाज्यस्य ॥ रायेनुयज्ज्ञतरोदसीमेरायेद्वीधिपणाधातिदेवं । अर्धवायुंनियुतःसश्चतस्वाऽजुतश्चै
 तंवसुधितिनिरेके ॥ उच्छ्रपसःसुदिनाऽअरिप्राऽजुरुज्योतिर्विविदुर्दीधानाः । गव्यंचिदूर्वमुदिजोविबहुस्तेग्रामनुम
 दिवःसक्षरारपः ॥ तेसत्येनमनसादीध्यानाःस्वेनयुकासःकतुनावहंति । इंद्रवायूवीरवाहुरथवामीशानयोऽभिपुक्षःस
 चते ॥ ईशानासोयेदधत्स्वर्णो गोभिरर्धोभिर्वसुभिर्हिरण्यैः । इंद्रवायूसुर्योविश्वमायुरर्वाद्भिवीरैःपृतनासुसह्यः ॥
 अर्कतो नश्चर्वसोभिर्क्षमाणाऽइंद्रवायूसुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः । वाज्रयंतःस्ववसेहुवेमययंपात ॥ १२ ॥ (७।६।२) कुवि

(७।५।१९) मोधुवरुणेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठोवरुणोगायत्र्यंलाजगती । (७।६।१) प्रवीरयेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठः आद्यानां
 चतसृणांवायुरत्यानांतिसृणामिंद्रवायूभिष्टुप् । (७।६।२) कुविदेगेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रवायूआद्यावृतीययोर्वायुभिष्टुप् ।

दंगनमंसायधूधासःपुराद्वयाऽअनवृथासु७७।तन् । तेषामेवमनवेवाधितायावांसयधूपसंस्पर्शेण ॥ त्रुशंतादूतानदभा
 यगोपासासश्चपाधःशरदश्चपुष्पाः । इन्द्रवायूसुष्टुतिर्वाभिधानामार्द्धिकमार्द्धेसुष्टुवितंचनव्यं ॥ पीवोऽअन्नारयिषुधःसुमे
 धाःश्वेतःसिपिकिःनियुतामभिधीः । तेषामेवमनसोवितरस्युर्विश्वेन्नरःस्वपुत्पानिचक्रुः ॥ यावत्तरस्तन्योद्देयावदोजो
 यावन्नरश्चक्षसादीभ्यानाः । शुचिंसोमंशुचिपापातमस्मेऽइन्द्रवायूसदंवर्हिरेदं ॥ नियुतानानियुतःस्पृहधीराऽइन्द्रवायू
 सरथंयातमूर्वाक् । इदं हिवांप्रभृतमभ्योऽअप्रमथप्रीणानाविमुमुक्षुस्मे ॥ यार्थाशतंनियुतोयाःसहस्रमिन्द्रवायूविव्र
 वाराःसचंते । आभिर्वातंसुविदन्नाभिर्वाक्पातंनराप्रतिभूतस्यमध्यः ॥ अर्धतो नश्रवंसोभिर्धमाणाऽइन्द्रवायूसुष्टुति
 भिर्वसिष्ठाः । द्याजयंतःस्वयसेहुवेमयुयंपात ॥ १३ ॥ (७।६।३) आवायोभूयशुचिपाऽजपनःसहस्रंतेनियुतोवि
 श्ववार । त्रयोतेऽअंधोमथमयामियस्यदेवदधिपेपूर्वेषं ॥ प्रसोताज्जीरोऽअध्वरेष्वस्यात्सोममिन्द्रावयवपिबध्वै ।
 प्रयद्वांसध्वोऽअप्रियंभरत्यध्वर्यवोदेवयंतःशर्वाभिः ॥ प्रयाभिर्यासिद्वाभ्यांसमभ्याःनियुद्विर्वायविष्टयेदुरोणे । निनो
 रयिंसुभोजंसंयुवस्वनिवीरंगव्यमभ्यर्चराधः ॥ येषामेवऽइन्द्रमादनासुऽआर्देवासो नितोशनासोऽअर्यः । क्षंतोयुआ
 णिसुरिभिःप्यामसासह्रांसोयुधानृभिर्भिरान् ॥ आनोऽनियुद्धिःशानिनीभिरध्वरंसहस्रिणाभिर्रुपयाहियुजं । यार्थो

(७।६।३) आवायोदेविपंचससूकस्यवसिष्ठोवायुर्द्वितीयाचतुर्थ्योरिन्द्रवायूविष्टुप ।

ऽअस्मिन्सर्वनेमादयस्त्रययुगं पात० ॥ १४ ॥ (७।६।४) श्रुत्विनुस्तोमं नर्वातमद्यद्राग्नीवृत्रहणाजुषेर्था । उभाहि
 धांसुहृवाजोहवीमितावाजंसद्यऽवशतेषेष्ठा ॥ तासानुसीशवसानाहिभूतं सां कुवृथाश्वसाशशुवांसा । क्षयंतौरायोय
 वसस्त्रभूरः पंक्तवाजंस्त्रयधिरस्त्रयध्वेः ॥ उपोहृयद्विदधंवाजिनो गुर्धोभिर्विभ्राः प्रमत्तिमिच्छमानाः । अर्धतो नकाष्ठां
 नक्षमाणाऽइद्राग्नीजोहृवतो नृस्ते ॥ गीर्भिविभ्रः प्रमत्तिमिच्छमानऽइद्रयियशसंपूर्वभाजं । इद्राग्नीवृत्रहणासुयज्जा
 म्नोनव्येभिस्तिरतद्वेष्यैः ॥ संयन्महीमिधृतीर्यधर्ममानेत नरुचाश्वरसातायते । अर्धेययुविदधंवेद्युभिः सत्राहतं
 सोमसुताजनेन ॥ १५ ॥ इमामुपुसोमसुतिमुपनुऽएद्राग्नीसामनुसाययातं । नृच्चिद्धिपरिमन्नाधेऽअस्मानावांश्व
 द्विर्वहृतीयवाजैः ॥ सोऽअग्नऽपुनानमसासमिद्धोच्छामित्रंवरुणमिंद्रोवेचः । यत्सीमार्गश्चक्रमातरसुमृकृतदयुर्मादि
 तिः शिश्रथंतु ॥ एताऽअग्नऽआशुपुणासंऽइष्टीर्युयोः सचाभ्यश्वयामवाजान् । मद्रोनोविष्णुर्मरुतः परिरव्यन्ययुगं पात०
 ॥ १६ ॥ (७।६।५) इयंवामस्त्रमन्मनुऽइद्राग्नीपर्वस्त्वितिः । अच्चाद्विष्टिंवाजानि ॥ शृणतंजतिरुह्वमिद्राग्नीव
 नंतगिरः । इशानार्पिष्यतंधिर्वः ॥ मापापत्वायनोनरद्राग्नीमाभिश्चस्तये । मानोरीरधतंनिर्दे ॥ इद्रेऽअद्वानमोवह
 त्सुष्टुकिमेरयामहे । धियाधेनाऽअवस्त्रयः ॥ ताहिशश्वंतुऽइकंतऽइत्वाविप्रांसऽकृतये । सुवाधोवाजंसातये ॥ ता

(७।६।४) श्रुत्विन्वित्यष्टयसूक्तस्यवसिष्ठइद्राग्नीत्रिष्टुप् । (७।६।५) इयंवामिति द्वादशार्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठइद्राग्नीगायत्रयंत्यष्टुष्टुप् ।

यौगीभिर्विपन्ययः प्रयस्वतो हवामहे । मेघसांतासनिव्ययः ॥ १७ ॥ इंद्राग्नीऽअवसागतमस्मभ्यं चर्षणीसहा । मा
 नोदुःशंसं डईयात् ॥ माकस्य नोऽअररुधो धर्तिः प्रणज्वल्यस्य । इंद्राग्नीशर्मयच्छतं ॥ गोमद्विरपयवृद्धस्य द्वाभश्चावृद्धी
 महे । इंद्राग्नीतद्वनेमहि ॥ यत्सोमऽआसुतेनरं डईंद्राग्नीऽअजो हवुः । सर्वांवातासपूर्ययः ॥ उक्थेभिर्घृत्रहंतमायामं
 दानाच्चिदागिरा । आंगैरुपविर्यासतः ॥ ताविह्वः शंसंमर्त्युर्दुर्विद्रांसंरक्षस्विनं । आभोगंहन्मना हतमुद्राधिहन्मना ह
 तं ॥ १८ ॥ (७।६।६) प्रक्षोदसुधायासासस्यऽएपासरस्वतीधुरुणमायसीपूः । प्रचार्यधानारथ्येवयातिविभ्याऽअ
 योमहिनासिधुरन्याः* ॥ एकाचेतुस्तरस्वतीनां शृचिर्वृतीगिरिभ्यऽआसमद्रात् । रायश्चेततीभुवनस्य भूरर्धृतं प
 योवुदुहेनाहुपाय ॥ सर्वावधेनय्योपणासुपृथासि शर्वपुभोयान्तिर्यासु । सव्याजिनं सुषयं ज्योदधाति विषितातयेतु न्यं मा
 मृज्जीत ॥ उतस्यानः सरस्वती जुषाणोपश्वयसुभगायुज्ञेऽअस्मिन् । मितजुंभिर्नमस्यैरियानारायायुजाच्चिदुत्तरासखि
 भ्यः ॥ इमा जुह्वानायुभमदानमोभिः प्रतिस्वोमं सरस्वति जुषस्य । तव शर्म निप्रयतमेदधानाऽउपस्थेयामशरणं वृक्षं* ॥
 अयमुत्तिसरस्वति वसिष्ठोद्गारायुतस्य सुभगे न्ययः । वर्षे शुभे स्तुवते रसिवाजान्ययं पात ० ॥ १९ ॥ (७।६।७) घृहदु
 (७।६।६) प्रक्षोदसेति पञ्चसूक्तस्य वसिष्ठः सरस्वतीवतीयायाः सरस्वान्निघ्नपू । (७।६।७) घृहदुगायि पदतिपञ्चसूक्तस्य
 वसिष्ठः सरस्वती अंतानां तिसृणां सरस्वान् आयावृद्धती द्वितीया सवो वृद्धतीवतीया प्रस्वारपंक्तिः अंत्यास्त्रिस्तोत्राया यज्यः ।

गायिप्रेवचोसूर्यान्दीनां । सरस्वतीमिन्महयासुष्टुकिभिःस्तोमैर्वसिष्ठरोदसी ॥ उभेयत्तमहिनाशुभ्रेऽअंधसीऽअ
 धिश्रियंतिपूर्यः । सानोवोध्यवित्रीमरुत्सखाचोदराधोमघोनां ॥ भद्रमिन्द्राकृणवत्सरस्वत्यकवारीचेततिघ्राजिनी
 वती । गणानाजमदद्विधत्तुवानाचवसिष्ठवत् ॥ ज्ञनीयंतोन्वमवःपुत्रीयंतःसुदानवः । सरस्वतंहवामहे ॥ येतेस
 रस्वऽऊमयोमधुमंतोष्टुत्तश्चुतः । तेभिर्नोऽवितार्थ ॥ धीषिवासंसरस्वतःस्तन्योविश्वदर्शतः । भूक्षीमाहिंमृजामिपं
 ॥ २० ॥ (७।६।८) युद्धेद्विबोनुपदनेष्टुधिव्यानरोयन्नदेवययोमर्दति । इन्द्रायन्नसर्वनानिसुन्वगेमन्मदायप्रधुमंवय
 क्ष ॥ आदंवापृणीमहेवांसिष्टुहृस्पतिर्नोमहऽआसखायः । यथाभवेममीहुष्टेऽअनागायोर्नोदृतापरावतःपितेव ॥ सऽआ
 तमुयेष्टुनमसाहविभिःसुशेवंध्रक्षप्रस्पतिगृणीये । इन्द्रंश्लोकमहिदैव्यःसिपक्तयोब्रह्मणोदेवकृतस्सुराजा ॥ तमानो
 नोणोत्तिसदत्तमेष्टोबृहस्पतिर्विश्ववारियोऽअस्ति । कामोरायःसुवीर्येस्तुतंद्रात्पर्वश्चोऽअतिसञ्चतोऽअरिष्टान् ॥ तंशुग्मा
 ऽअक्रमतायुजुष्टमिमेधासुरमृतासःपुराजाः । शुचिकंदंयजतंप्रस्तानांबृहस्पतिमनुवाणीहुवेम ॥ २१ ॥ तंशुग्मा
 सोंऽअकृपासोऽअश्वाबृहस्पतिंसहवाहोवहंति । सहश्चिधस्सनीलवत्सुधस्थंभोनरूपमरुपंवसानाः ॥ सहिशुचिःशत
 पत्रःसशुभ्रुहिरंण्यवाशीरिपुरःस्वर्पाः । बृहस्पतिःसस्वविश्वऽऊल्वःपुरुसस्त्रिभ्यऽआसुतिकरिष्टः ॥ देवीदेवस्सरोद

(७।६।८) यज्ञेदिवद्विदशर्चस्सकस्यवसिष्ठोबृहस्पतिः आद्यायाइन्द्रःतृतीयानवम्योर्दिद्राप्रह्मणस्पतीअंतायाइन्द्राबृहस्पतीत्रिष्टुप् ।

सीजनित्रीबृहस्पतिं वायुधनुर्महित्वा । दृक्षाध्यायदक्षतासखायुःकरुद्रक्षणे सुतरां सुगन्धार् ॥ इयं वां वक्ष्णस्पते सुबृ
 किर्वाक्षेद्रायवृक्षिणेऽअकारि । अविष्टं धियो जिगत्तं पुरं धीर्जस्तमया वृनुगमरातीः ॥ बृहस्पते युवमिन्द्रं क्षवस्वो दिव्य
 स्वेनाथेऽजतपा धीवस्य । धृतरयिस्त्वुत्ते कीदर्ये चिद्युं पात ॥ २२ ॥ (७।६।९) अथर्वयो रुणं दुग्धमं शुं जुहोतं न
 दृषुभाय क्षितीनां । गौराददीयाऽअयुपानुमिन्द्रो विभ्राहेया तिसुतसो ममिच्छन् ॥ यद्दधिप्रेम दिवि चार्वाक्षं दिवोदये
 पीतिमिदं स्वयक्षि । जुतहृदो तमनसा जुषाणऽजशर्षिद्रुप्रस्थितान्पाहिसोमन् ॥ जुज्ञानः सोमं सहसे पपाक्षु प्रतेमाताम
 हिमानमुवाच । यंद्रपमाधोर्वं गृहतिक्षं युधाद्वेभ्यो वरिवक्षकर्थ ॥ यद्योषयामहुतो मन्यमानान्त्साक्षां मत्तान्वाहुभिः
 दाशदानान् । यद्वावुभिर्पुतंऽइन्द्राभियुभ्यास्तं त्वया जित्सो श्रवसं जयेम ॥ म्रेंद्रस्ववोचं प्रक्षमाकृता निप्रनूतनामपयाया
 चकार । युदेदं दीरसहिष्टमायाऽअथाभवत्केवलः सोमोऽअस्य ॥ तवेदं विभ्रमं भितः पशुब्यं युवस्य इयं सिचवक्षसासूर्य
 स्य । गवामसि गोपतिरेकंऽइन्द्रमक्षीमार्हिते प्रयत्नस्ववस्यः ॥ बृहस्पते युवमिन्द्रं क्षवस्वो दिव्यस्वेनाथेऽजतपा धीवस्य ।
 धृतरयिस्त्वुत्ते कीदर्ये चिद्युं पात ॥ २३ ॥ (७।६।१०) पुरोमात्रया तु न्यावृधानुनतेम हित्व मन्यं क्षुवंति । जुभेते

(७।६।९) अथर्वयदति सप्तर्चससूक्तस्य वसिष्ठदं द्रोत्याया इन्द्राष्टस्पती त्रिष्टुप् । (७।६।१०) पुरोमात्रयेति सप्तर्चससूक्तस्य वसिष्ठो
 विष्णुः उरं यज्ञायति तिसृणां मिन्द्रा विष्णु त्रिष्टुप् ।

विद्मरजसीपृथिव्याविष्णोर्देवत्वंपरमस्यवित्ते ॥ नतैविष्णोजायमानोनज्जातोदेवमहिम्नःपरमंतमाप ॥ उदस्तभ्राना
 कंगन्मृदंतद्रापथ्यमार्चकपुनैपृथिव्याः+ ॥ इरावतीधेनुमतीहिभूतंसूयवृसिनीमनुपेदशस्या ॥ व्यस्तभ्रारोदसीवि
 ष्णुवतद्रापथ्यपृथिवीमभितामपूर्यः ॥ उरुयज्ञायचक्रभुकलोकंजनयतासूर्यमपासमग्निं ॥ दासंस्थचिद्दृपश्चिप्रस्यमाया
 जमधुनैरापृतनाज्येषु ॥ इन्द्राविष्णूंहिताःशंवरस्यनवपुरांनयतर्चश्चाधिष्टं ॥ द्रातवर्चिनःसहस्रं चसाकंहृद्योऽअमृत्य
 सुरंस्युरान् ॥ इयंमनीषावृहतीवृहतीरुक्मातृवसायुधयंती ॥ रुर्यास्त्रोमंविदधेपृथिविष्णोपिन्यतुमिपोधुजनेर्विद् ॥
 षपद्वैविष्णुयासऽआकुणोमितन्मैजुपस्यन्निपविष्टहृद्वयं ॥ यधतुत्यासुष्टुतयोनिरौमेययंपात० ॥ २४ ॥ (७।६।११)
 नमर्तोदयवैसनिष्यन्योविष्णयऽउरुगायायुदाश्रत् ॥ प्रयःसत्राचामनसायजातऽपृतायंतंनयंमाविवासात् ॥ त्वंवि
 ष्णोसुमर्तिविभ्रजन्त्यामप्रयुतामेवयायोमर्तिदाः ॥ पच्योयधानःसुधितस्यभूरैरर्थावतःपुरुश्चंद्रस्यरायः+ ॥ त्रिद्वयःपृ
 थिवीमेवऽपृतांविचक्रमेदावर्चसमहित्वा ॥ प्रविष्णुरस्तुतवसुस्तवीयान्वेष्यंस्वस्यविरस्यनामं ॥ विचक्रमेपृथिवीमे
 वऽपृतांवेत्रायविष्णुमनुपेदशस्यन् ॥ भ्रवास्तोऽअस्यकीरयोजनासऽउरुक्षितिसृजनिमाचकार ॥ प्रतसेऽअद्यन्निपवि
 ष्णनामार्थःशैसाभिव्युनानिचिद्वान् ॥ तंत्वांशुणामितुवसमतव्यान्क्षयंतमस्यरजसःपरुके+ ॥ किमितीविष्णोपरिचक्ष्यं



भूययद्वृक्षेशिषिविष्टोऽर्थसि । मावर्षोऽअस्मदर्पगृहऽएतद्यदन्यर्त्तयःसमिधेयभूय ॥ वर्षद्वतेविष्णुवासाऽआर्कणो
मितर्मेजुपस्वशिविविष्टवृण्यं । वर्षद्वत्वासुष्टवयोनिरभियुयंपात० ॥ २५ ॥ इतिपंचमाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

अष्टत्रिंशत्त्रायवेवर्गाः २५ सूकानि २० ऋचः १४५ ॥ त्यगः ॥ उपस. ६ इंद्रावरुणाभ्या. ३० वरुणाये. २७ वायव. ४
इंद्रवायुभ्या. १ वायव. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवायुभ्या. ४ वायव. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवायुभ्या. २०
सरस्वत्या. २ सरस्वत. सरस्वत्या. ६ सरस्वत. ३ इंद्राये. बृहस्पतय. इंद्राब्रह्मणस्पतिभ्या. बृहस्पतय. ५ इंद्राब्रह्मणस्पतिभ्या. इंद्राबृह
स्पतिभ्या. इंद्राये. ६ इंद्राबृहस्पतिभ्या. विष्णव. ३ इंद्राविष्णुभ्या. ३ विष्णव. ८ ॥ इतिपंचमेष्टकः ॥

तिष्ठःपट्टपार्जन्यंनुपर्जन्यायतृचंगायवैद्वितीयापादनिचूदेतेहुःमारआग्नेयोपश्वद्वसिष्ठएववायुष्टिकार्मःसंवत्स
रंदशपर्जन्यरतुतिःसंहृष्टान्मंडूकंस्तुष्टावाद्यानुष्टुविद्रासोमापंचाधिकैन्द्रासोमंराक्षोमंशापाभिश्चापमायंपट्टसस
वाद्याजगत्एकविंशतीत्रयोविंशतीचाष्टादशीमारुतीचंदशमीचतुर्दशवाद्योद्व्यैकादशयंत्यानुष्टुन्नवमीद्वा
दशीत्रयोदशीसैन्यःसंसदशीभाण्यष्टमीषोढश्यावैद्योप्रवर्तयेतिचतस्रष्ट्योमानोरक्षइत्युपेरात्मानआशीरुत्त
रोर्ध्वःपृथिव्यंतरिक्षंघोरितिविदेवतःपरंगायात्रंप्रागवत्समैर्ऋषिश्चानुक्कगोत्रःप्राज्मत्स्यात्काण्वोष्टमंमंडलंमाचिच्च
तुष्टिर्शनमेधातिथिमेध्यातिथीष्टेन्द्रावर्तंद्विप्रगाथादिद्वित्रिष्टुवंतमाच्यंष्ट्चंप्रगाथोपदयत्सर्षोरःसन्ध्यातुःऋषव

स्वपुत्रतामगारुद्रायोगिश्चासंगोयः स्त्रीभूत्वा पुमानभूतसमेध्यातिथयेदानंदत्वास्तु हिस्तुहीति चतसृभिरात्मानं
 नुष्टावपदीचासांगिरसीनाभ्वतीपुंस्त्वमुपलभ्य नंभीतां त्यया नुष्टावदंवसो द्विचत्वारिंशन्मेधातिथिरागिरसश्चमि
 यमेधः स्यादयो नुष्टुवंत्यान्यमंमेधातिथिर्विभिंदोर्दानं नुष्टावपि चतुर्विंशतिर्मध्यातिथिः प्राणार्धत्वं नुष्टुव्गाय
 द्यार्चुदतीचांत्याः कारयाणस्य पाकस्यासोदानस्तुतिर्यदिद्रसैकादेवातिथिस्तु चोत्थः पुरज्जणिगंतः कुरुंगस्वदान
 स्तुतिस्तत्पूर्याश्चतस्रः पर्यप्ययोगा ॥ ७ ॥

॥ हरिः ३२ ॥ (७।६।१२) तिस्रोवाचः प्रवदुज्योतिरभ्रायाऽपुतदुहं मधुदोषमूर्धः । सवत्सं कृण्वन्गर्भसोपधी
 नांसुषोज्जातोष्टुप्रभोरोरपीति ॥ योपधं नऽओपधीनां योऽअपां यो विभं सृजगंतो देवऽईशं । सन्निधातुं शरणं शर्मयं सन्नि
 पतुं योतिः स्वभिष्ट १ स्मे ॥ सूरीरुवृक्षवतिसूतं ऽउत्पद्यधावशंतन्वं चक्रऽएषः । पितुः पयः प्रतिगृभ्णातिमातातेनपि
 तावर्धते तेन पुत्रः ॥ यस्मिन्निवभानिभुवं नानितरशुस्तिस्त्रोद्यावर्धेधाससुरार्धः । त्रयः कोशसऽउपसेचनसोमध्वः
 धोतं त्युभितो विरुचं ॥ इदं वचः पुर्जन्यायस्वराजोद्दोऽअस्त्वं तं रं तज्जोषत् । मयोरुभयोवृष्टयः संत्वसेसुपिप्पलाऽ
 ओपधीर्देवगोपाः ॥ सरैवोधावृष्टुभः शभ्वतीनां तासिंश्चात्मा जगंतस्तस्त्वपृथक् । तन्मं ऽकृतं पातु शतशारदायययंपात ॥

(७।६।१२) तिस्रोवाच इति पञ्चमः ससूक्तस्य आमेधः कुमारः पुर्जन्यायै विस्मृक्योर्दृष्टिकामो वसिष्ठः पाक्षिकः)

॥ १ ॥ (७६।१३) पूर्वन्यायप्रगाथतद्विवरपुत्रायमीहृषे । सनोयवसमिच्छतु ॥ योग्यमोपधीनांगवांकृणोत्यर्थ
 तां । पूर्वन्यायपुरुषीणां ॥ तस्माद्दृष्टस्यैहविर्जुहोतामधुमत्तमं । इहानःसंयतंकरत् ॥ २ ॥ (७६।१४) संवत्सरंश
 दयानात्राक्षणाव्रतचारिणः । वाचंपूर्वन्यायिनिवृत्तांप्रमंडकाऽअवादिषुः ॥ दिव्याऽआपोऽअभिवर्देनुमायुन्दतिनशु
 र्कंसरसीयथानं । गवामह्वनमायुर्वसिर्नानामंडकानांमुनुरत्रासमेति ॥ यदीमेनोऽऽशुतोऽअभ्यवर्षीत्तथावतःप्राय
 द्यनर्गतायां । अखललीकृत्यापितरंनपुत्रोऽअन्योऽअन्यमुपवर्तमेति ॥ अन्योऽअन्यमनुगृभ्यात्येतोरपामंसोयदमं
 दियातां । मंडकोयद्राभिवृष्टःकर्निकुण्डशिशैःसंपुंकेहरितेनवाचं ॥ यदैपामन्योऽअन्यस्यवाचंशाकस्यैववर्ततिशिक्ष
 माणः । सर्वतदैपांसुमधैवपुर्वयस्तुवाचोवदधुनाभ्यप्सु ॥ ३ ॥ गोमायुरेकोऽअजमायुरेकःपृश्निरेकोहरितऽएकऽए
 पां । समानंनमविभ्रतोविरुपाःपुरुत्रावाचंपिपिशुर्वदतः ॥ ब्राह्मणासाऽअतिरात्रेनसोमेसरोनपूर्णमभितोवदतः ।
 संवत्सरस्तदहःपरिष्ठयन्मंडकाःप्रावृषीर्णवभूव ॥ ब्राह्मणासःसोमिनोवाचमकतत्रह्वंकृण्वतःपरिवत्सरीषीं । अथर्व
 योधुर्मिणःसिध्विद्रानाऽआविर्भवंतिगुह्यानकेचिवत् ॥ देवर्हितेजुगुह्वद्राशस्तऽऽहुंतरोनप्रमिनंत्येते । संवत्सरेप्राय
 (७६।१३) पूर्वन्यायेतिवचससूक्तस्याधेयःकुमारःपूर्वन्यायगायत्री । (७६।१४) संवत्सरमितिदशार्चससूक्तस्यवसिष्ठःपूर्वन्याय
 तिहृष्टमंडकाविष्टयाथानुष्टुप् ।

द्यार्गतायातुसाप्रर्माऽअश्रुवतेविस्मर्गः ॥ गोमायुरदादृजमायुरद्रात्पृथिरद्राद्धरितोनोवसूनि । गवांमुंहुकाददतः
 दातानिसहस्रसायेप्रतिरतुऽआयुः ॥ ४ ॥ (परिशिष्टं ॥ उपप्लवदमंहुकीयुर्मावदतादुरि । मध्यंहुदस्यप्लवस्यनि
 गृह्यचतुरःपरः ॥) (७।६।१५) इंद्रासोमातपतरक्षऽज्जतंतन्यर्पयतवृषणातमोवृधः । पराशृणीतमचिंतोन्योपतं
 हतनुदधांनिशिशीतमन्निर्णः ॥ इंद्रासोमासमृषशंसमभ्य १ धंतपुर्ययस्तुचरुर्गन्निर्वाऽइव । ब्रह्मद्विर्पेक्यदाधोरचक्षसे
 द्वेर्पोधत्तमनघायंकिसीदिने ॥ इंद्रासोमादुष्कृतोवृधेऽभंतरनारभृणेतमसिप्रविध्यतं । यथानातुःपुनरेकश्चनोदयुत्त
 दामस्तुसहसेमन्युमच्यवः ॥ इंद्रासोमावृतयतंद्विबोवृधंसपृथिव्याऽअघशसायुतहृणं । उत्तक्षतस्वयं १ पर्वतेभ्योयेनर
 क्षोवायुधानंनिज्वृधः ॥ इंद्रासोमावृतयतंद्विस्पर्धादितसेभिर्युवमश्महन्मभिः । तपुर्वधेभिरुजरेभिरुत्रिणोनिपशानि
 विध्यतयंतुनिस्तरं ॥ ५ ॥ इंद्रासोमापरिवांभूतुविश्वतऽइयंमतिःकृश्याभ्येववाजिनां । यांवांहोत्रांपरिहिनोमिमेध
 येमावसाणिनुपतीयजिन्यतं ॥ प्रतिस्मरेधांतुजयद्भिरैवैतंद्रुहोरक्षसोभंगुरावतः । इंद्रासोमादुष्कृतेमासुगंभद्योनः

(७।६।१५) इंद्रासोमादतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवसिष्ठइंद्रासोमाअष्टमीयोऽदशीएकोनविंशीविश्येकविंशीद्वाविंशीचतुर्विंशीनाभिंद्रः
 नवमीद्वादशीत्रयोदशीनांसोमःदशमीचतुर्दश्योरभिःएकादश्याविश्वेदेवाःसप्तदश्याप्रावाणःअष्टादश्यामरुतःत्रयोविंश्याःवसिष्ठाशीःपृथि
 न्यंतिरिक्षयावः आद्याःपडष्टादशीद्वाविंशीत्रयोविंश्याजगत्सोत्यानुष्टुप्शिष्टाकिष्टुभः (असिन्सूक्तेरक्षोभ्रत्वंनुणःसर्वासां देवतानां वक्तव्यः) ।

कदाचिदभिदासंतिद्वहा ॥ योमापाकेनमनसाचरतमभिचष्टेऽअनृतंभिर्वर्षोभिः । आर्षऽइवकाशिनानासंयुभीताऽ
 असंयस्त्वासतऽइंद्रयका ॥ येषां कदासंविहरंतुऽएवैर्वाभद्रं दययंतित्स्वधाभिः । अहयेवातान्प्रददांतुसोमऽआर्षा
 दधातुनिर्गतैरूपस्ये ॥ योनोरसंदिप्सतिपितृव्योऽअग्नेयोऽअभ्यानांयोगवायंसुनूनां । रिपुःस्तेनःस्तेयुक्कह्वमैतुनिपही
 यतांतुन्याइतनां च ॥ ६ ॥ पुरःसोऽअस्तुतुन्याइतनांचतिवःपृथिवीरघोऽअस्तविश्वाः । प्रतिशुष्यतुयशोऽअस्यदे
 धायोनोदिव्यादिप्सतिपश्चनकं ॥ सुविज्ञानांचिकितुप्रेजनायुसञ्चासञ्चयचसीपस्यधाते । तयोर्यत्सुत्यंतुरद्वर्जीयुस्सदि
 रसोमोवतिहंत्वासत् ॥ नवाऽजसोमोपृज्जिनंहिनोतिनक्षत्रियमिधयाधारयंतं । हंतिरक्षोहंत्वासुहृदंतमुभाविद्रंत्सुप्रसि
 तौशयाते ॥ यदिव्याहमदृतदवुऽआसुमोषंवादेवाँऽअप्यहेऽअग्ने । किमसार्भ्यजातयेदोहृणीपेद्रोषुपाचंसेनिर्गुधंसंच
 तां ॥ अद्यामुरीयुयदिधातुधानोऽअस्मियदिव्यायुस्ततपूरूपस्य । अध्यासवीरैर्दशभिर्विंश्यायोमामोषुंयातुंधानेत्याहं
 ॥ ७ ॥ योमायातुंधानेत्याहंयोवांरक्षाःशुचिरस्मीत्याहं । इंद्रस्तंहंतुमहताघ्रधेनविश्वस्यजंतोरधमरपदीष्ट ॥ प्र
 याजिगातिखर्गलेवनकमपहुहातुन्व्यंशुहमाना । यवाँऽअनंतौऽअवसापदीष्टमावाणोषंतुरक्षसंऽजपुवदैः ॥ वि
 तिष्ठध्वंमरतोविशिर्वृच्छतंशुभायतरक्षसःसंधिनष्टन । वयुयेभूत्वीपुतयंतित्कभिर्व्यवारिपोदधिरैद्वेऽअध्वरे ॥
 पर्वतयद्वयोऽअदमानमिंद्रसोमयितंमधवन्त्संधिशाधि । प्राक्कादपाक्कादधरादुदकादभिर्जहिरक्षसःपर्वतेन ॥ एत

उत्त्येप्यतयंतिभ्ययातवुऽदंदिप्संतिदिप्सवोदाभ्य । शशातशकःपशुनभ्यापुधनुनष्टदुशानपुनभ्य ॥ २ ॥
 इन्द्रोपातनामभयपराशरोहविर्मधीनामभ्याइविवांसतां । अभीदुशकःपरशुययवनंपात्रेवभिदन्तसतऽएतिरक्षसः ॥
 उदकयातुंशुशुत्कयातुंजहिभ्ययातुमुतकोकयातुं । सुपूर्णयातुमुतगृधयातुंदृषद्वृप्रमृणरक्षऽइन्द्र ॥ मानोरक्षोऽअभि
 नद्यातुमायतामपोच्यतुमिक्षुनायार्किमीदिना । पृथिवीनःपार्थिवारपात्वंहंसोत्तरिक्षंदिव्यारपात्त्वस्मान् ॥ इन्द्रंजहि
 पुमांसयातुधानंभुतस्त्रियंमाययाशाशदानां । विप्रार्वासोमूरंदेवाऽऽकृदंतुमातेदंशन्तसूर्यमुच्चरंतं ॥ प्रतिचक्ष्वविचक्ष्व
 दंश्चसोमजायतं । रक्षोभ्योवृधमस्यतमृशनिंयातुमश्वः ॥ ९ ॥ (इतिवासिष्ठसप्तममंडलसमाप्तंअत्रसूक्तानि १०७)
 (८।१।१) माचिदन्यद्विशंसतसखायुमार्तिपण्यत । इन्द्रमित्सोतावृषणंसचासुतेमुहुरुकथाचशंसत ॥ अयक्रुक्षि
 षंपृपुभंदध्राजुरंगानचर्पणीसहं । विद्वेषणंसवननोभयंकरमंहिष्ठमुभयाविर्नं ॥ यच्चिद्धित्वाजनाऽइमेनानाहवंतऽऊ

प्रागाधेष्टमेमंडलदशानुवाकाःतत्रप्रथमेनुवाकेपंचसूक्तानि(८।१।१।) माचिदन्यदितिविचक्षिंशद्वचस्यसूक्तस्यआद्ययोर्द्वयोःकाण्वःप्रगाथ
 ऋषिःशिश्रानांकाण्वोमेधातिथिमेभ्यातिथीऋषी स्तुहिस्तुहीत्यादिचतसृणांश्रयायोगिरासंगऋषिःअंत्यायाआंगिरसीशश्वतीऋषिकाइंद्रोदेवता
 स्तुहिस्तुहीत्यादिपंचानामासंगोदेवकावृहती द्वितीयासतोवृहतीअंत्येद्वित्रिष्टुभौ (काण्वःप्रगाथइत्यत्रत्यःप्रगाथोवस्तुतोयौरःसन्भ्रातुःकाण्वस्य
 पुत्रवांगवर्षीविद्रासःश्रूयते) ।

कुदाचिदभियासीतिद्वहः ॥ योभापाकैनुमनसाचरतमभुचष्टेऽअनुतेभिर्वर्धोभिः । आपऽइवकाशित्नासंगुंभीताऽ
 असंयस्त्वासतऽइद्वकाः ॥ येषाकशंसंविहरतऽएवैषेर्वाभद्रंययतिस्वधाभिः । अहंयेवातान्भुददात्तुसोमऽआवा
 दधातुनिकैतेरूपस्ये ॥ योनोरसंदिप्सतिपुत्वोऽअग्नेयोऽअभ्यानांयोगवायस्तनूनाः । रिपुःस्तेनःस्तेष्वृकृद्भ्रमतेतुनिपही
 यतांतुन्याइतनाच ॥ ६ ॥ पुरःसोऽअस्तुतुन्याइतनाचतिष्ठःपृथिवीरपोऽअस्तुविभ्याः । प्रतिशुष्यतुयशोऽअस्यदे
 धायोनोदिवादिप्सतिपुश्चनकं ॥ सुविज्ञानंर्चिकितुप्रेजनायुसक्तासंक्ष्वचसीपस्यधाते । तयोर्यस्तुल्यंयतरदजयिस्तदि
 त्सोमोयतिहंलयासत् ॥ नवाऽउसोमोबृजिनंहिनोतिनक्षत्रियमिधुयाधारयंतं । हंतिरक्षोहंलयासद्ददंतमुभाविदंस्तुप्रसि
 तौशयाते ॥ यदिवाहमर्तुतदेवुऽआसुमोर्धवादेवाँऽअप्युहेऽअग्ने । किमुसम्यजातवेदोहृणीपेद्रोषवाचंस्तोनिर्द्रुधंसं
 तां ॥ अघामुंरीयुयदिवातुधानोऽअस्मियदिवायुस्ततपुरुषस्य । अघासवीरैर्दृशाभिविधूयुवायोसामोषंयातुंधानेत्याहं
 ॥ ७ ॥ योमायातुंधानेत्याहृयोवाऽरक्षाऽशुचिरस्मीत्याहं । इद्वस्तंहेतुमहतायुधेनुविश्वस्यजंतोरधुमस्पदीष्ट ॥ प्र
 याजिगातिस्त्रगलेवनकुमपहुहातुन्व्यं ॥ गृहमाना । घर्षोऽअनंतोऽअवसापदीष्टमावाणोमंतुरक्षसंऽउपुवदैः ॥ वि
 तिष्ठध्वंमरुतोबुधिव ॥ च्छतंयुभायतंरक्षसःसंर्धिनश्चन । वयोयेभूत्वीपुतयंतिनकभियेवारिपोदधुरेदेवेऽअधुरे ॥
 प्रवर्तयद्विवोऽअदमानमिद्वसोमश्चितंमघवृत्संशिशायि । प्राकादपाकादधराददकादभिर्जीहिरक्षसःपर्वतेन ॥ एत

उत्रत्यपतयंतिभयार्तवऽदंदिप्संतिदिप्सयोर्दाभ्यं । शिरीतिश्रकःपिशुनेभ्योवृधंनूनंयुजदशनिंयातुमश्र्यः ॥ ८ ॥
 इन्द्रोयातुनामभयरराशुरोर्द्विर्मर्धीनामभ्याइ विर्वासतां । अभीदुश्रकःपरशुर्यथावनपार्थेवभिन्दन्सतऽपतिरक्षसः ॥
 वरदकयातुंशुश्रुदकयातुंजहिभयार्तुमुतकोकयातुं । सुपर्ण्यातुमुतएधयातुंहृपदेवप्रमृणरक्षऽइन्द्र ॥ मानोरक्षोऽअभि
 नंदयातुमार्पतामपौच्यतुमिथुनायार्किमीदिना । पृथिवीनःपार्थिवात्पात्वंहंसोतरिर्क्षंदिव्यात्पात्वस्मान् ॥ इन्द्रंजहि
 पुनार्संयातुपानंभुतस्त्रिर्धंसाययाशाशदानां । विधीवासोभूरदेवाऽऽकदंतुमातेहशुन्तसूयमुच्चरंतं ॥ प्रतिचक्षुविचक्ष्व
 दक्षसोमजायुतं । रक्षोभ्योवृधमस्यतमृशानियातुमश्र्यः ॥ ९ ॥ (इतिवासिष्ठसप्तममंडलं समाप्तं अत्र सूक्तानि १००)
 (८।१।१) माचिदुन्यद्विदींसतसत्तायोमारिपण्यत । इन्द्रमिस्सोत्तावृषणंसचासुतेमुहुरुकथाचशंसत ॥ अत्रकक्षि
 र्णपृषभंयथाजुरंगानचर्पणीसहं । विदेषणंसवननोभयंकरमंहिषमुभयाचिनं ॥ यच्चिद्धित्वाजनाऽइमेनानाहर्षतऽकु

प्राणापेष्टमेमंहलेद्रशानुवाकाःतत्रप्रथमेनुवाकेपंचसूक्तानि(८।१।१।) माचिदुन्यद्विचित्वतुर्क्षिशदचस्यसूक्तसआद्ययोर्द्वयोःकाण्वःप्रगाथ
 ऋषिःशिष्टानांकाण्वोमेधातिथिमेध्यातिथीऋषी स्तुहिस्तुहीत्यादिचतस्रणांश्रायोंगिरासंगऋषिःअंत्यायाआंगिरसीशश्वतीऋषिकाइन्द्रोदेवता
 स्तुहिस्तुहीत्यादिपंचानामासंगोदेवताष्टहवी द्वितीयासतोष्टहवीअंत्योद्विष्टुभौ (काण्वःप्रगाथइत्यत्रत्यःप्रगाथोवस्तुतोषीरःसन्भ्रातुःकण्वस्य
 पुत्रतांगवर्तीतिहासःक्षयते) ।

तये । अस्माकं ब्रह्मेदमिदं भूतते ह्यविधा च वर्धनं ॥ चित्तुर्वैते मधवन्विपुश्चित्तो यो विपुजनां । उपक्रमस्व पुरुष
 माभरवाजनेदिदं भूतये ॥ महेच्चनत्वामाद्रिवः परां शुल्काय देयां । न सहस्राय नायुताय वा क्रिवुन शताय शतामय ॥ १० ॥
 वस्यां इन्द्रासि मे पितृकृतं भातुरभुजतः । माता च मे छदयथः समावसो वसुत्वनायराधसे ॥ केयधुक् देसि पुरुजा चिद्धिते
 मनः । अर्त्तपि युभस्रज कुरपुरं द्रप्रगायत्राऽर्गासिधुः ॥ प्रासेगायत्रमर्चय वाचातुर्यः पुरंदरः । याभिः कृण्वस्योपव
 हिरासद्रयासं ब्रह्मी भिनपुरः ॥ ये ते संति दश विनः शतिनो ये संहस्त्रिणाः । अर्थासो ये ते वृषणो रघुद्व्यस्तेभिर्नुः रत्नयुमा
 नहि ॥ आत्वं षट्संवर्षां ह्यवेगायत्रये पतं । इदं धेनुं सुदुष्पामन्यामि परमं रुधारा मरुं कर्तुं ॥ ११ ॥ यत्तदरक्षरऽएतं शंवं
 कृवातस्वपुणिनां । घट्टकुरसं माजुत्तये शतक्रतुस्स रं ध्रुवमस्तृतं ॥ यऽक्रतुर्विदभिः शिपः पुराज्जुभ्यऽआतदः । सं
 धातासंधिं मधवापुरुषसुरि कर्तापि हंतुर्नः ॥ माभूमनिष्ठाऽइवैद्वत्वरणाऽइव । वनात्तिनर्प्रज्ज हितान्यद्विवोदुरोपा
 सोऽअमन्महि ॥ अमन्महीदनाशयो नु प्रासं श्वव्रह्मन् । सुकृत्सुते महता शरैराधसानुस्तोमं सुदीमहि ॥ यद्विस्तोमं मम
 श्वदस्माकमिदमिदं वः । तिरःप्रवित्रं सत्सवांसंऽआश्रवो मर्दं तु गुभ्याधुधः ॥ १२ ॥ आत्वं षट्संवर्षस्त्विति वाचातुः सत्स्व
 रागहि । उपरतुतिर्मयो नान्प्रत्यावृत्तयधाते वदिमसुष्टुतिं ॥ सो जाहि सो मम द्विभिरेमेन मप्युधावत । गन्धायस्त्रैव वास
 यंतऽइक्षरो निधुं सन्वक्षणाभ्यः ॥ अधुजमोऽअधवा दिवो बृहतो रौचनादधि । अयावर्धस्व तन्वा गिराममाजाता सुक

तोष्टुण ॥ इन्द्रायसुमर्दितं संसोमं सोतावरेण्यं । शक्रऽएणं पीपयद्विश्वं धिया हि न्यान्नं नवां जुयुं⁺ ॥ मात्वा सोमं स्युगल्दं
 यासद्वाया च ब्रह्म गिरा । भूर्णिमग्नं सर्वने पुचुकुधं कऽईशानं नया चिपत् ॥ १३ ॥ मर्देनेषु तं मर्दं मुग्रमग्नेण शर्वसा । विश्वे
 पातुरुतारं मद्भ्युत्तं मर्दे हिष्माददाति नः ॥ शोवा रेवायां पुरुदेवो मतीयद्वाग्र्ये । समुन्यते च रतुवते चरासते विश्वगूर्तोऽअ
 रिष्टतः⁺ ॥ एन्द्रयाहिमत्स्वचित्रेण देवराधंसा । सरोनमास्यदूरं सपीतिभिरासोमं भिरुरुस्फिरं⁺ ॥ आत्वा सुहस्रमाशु
 तं युकारधे हि रण्यये । ब्रह्म युजो हरयऽइन्द्रकेशिनो वहंतु सोमपीतये ॥ आत्वारधे हि रण्यये हरीमयूरशेष्या । शितिपृष्ठा
 बहतां मध्वोऽअंधं सोविषक्षणस्य पीतये ॥ १४ ॥ पित्रात्वं शुस्यगिर्वणः सुतस्य पूर्वपाऽइव । परिष्कृतस्य रसिनऽइव मासु
 तिश्चारुमर्दाय पत्यते ॥ यऽएकोऽअस्ति दुंसनामहौऽउग्रोऽअभिन्नतैः । गमत्सशिमीनसयोपुदागं मध्वव्रजपरिवर्जति ॥
 त्यपु रंचरिष्णवं वृधैः शुष्णस्य संपिणक् । त्वं भाऽअनुचरोऽअर्धाद्वितायद्विह्वव्योभुवं ॥ ममत्यासूरऽउर्वितु ममं मध्वदिने
 द्वियः । ममं प्रपित्वेऽअपिशर्वरे वसुवा सोमा सोऽअवृत्सत ॥ स्तुहि स्तुहीदुते वा तिमहिं धासो मघोनां । निंदिताश्वः प्रपु
 धी परमुज्यामपस्य मेध्यातिधे ॥ १५ ॥ आयदभ्वान्वनं न्यतः श्रद्धया हरये रुहं । जतवामस्य वसुनश्चिकेत त्रियोऽअस्ति
 यादः पुशुः⁺ ॥ यऽऋजामह्यं मामुहसहत्वा हि रण्यया । एष विश्वान्युभ्यस्तु सोमं गसं गस्य स्वनद्रंधः ॥ अधष्ठा यो नि
 रतिदास दन्यानां संगोऽअग्ने दृशाभिः सहस्रैः । अधोक्षणो दशमह्यं रुधं तो नकाऽइव सरसो निरतिष्ठन् ॥ अन्वस्य सधूरं द

इदोपरस्तादनुस्यऽऊरुरवरं वमाणः । सार्धतीनार्यभिचक्ष्याहुसुभद्रमयुर्भोजनं विभारि ॥ १६ ॥ (८११२) इदं व
 सोसुतमंधः पिबासुपूर्णमुदरं । अनाभयिन्नरिमाते ॥ नृभिर्धूतः सुतोऽअश्वैरव्योवारैः परिपूतः । अश्वो न निष्को न दी
 पु ॥ तं ते यव्यं यगाभिः स्यादुर्मकर्मश्रीणंतः ५ इद्रं त्वास्मिन्त्सधुमादे ॥ इद्रुऽइरसो मृपाऽएकुऽइद्रं सुतपायिभ्यायुः ।
 अंतर्वेयान्मर्त्याश्च ॥ नयं शुक्रो न दुराशीर्न तृपाऽउरुव्यचसं । अपस्पृण्यते सुहृदि ॥ १७ ॥ गोभिर्पदीभ्योऽअस्मन्मृ
 गं न प्राप्नुगयंते । अभिरसरति धेनुभिः ॥ त्रयुऽइद्रं सुतो माः सुतासः संतु देवस्य । स्येक्षये सुतपाशः ॥ त्रयुः कोशासः
 श्योतंति तिविश्वम्यशुः सुपूर्णाः । समानेऽअधिभार्मन् ॥ ह्यर्चिरसि पुरुनिःष्ठाः क्षीरैर्मध्यतऽआशीर्तः । दुभामां दिष्टुः शूर
 स्य ॥ इमे तऽइद्रुसो मां स्तीपाऽअस्मे सुतासः । शुक्राऽआशिरं याचंते ॥ १८ ॥ तौऽआशिरं पुरोळाशुमिंद्वे सं सो
 मं श्रीणीहि । देवं तं हित्वा शणोमि ॥ इत्सुपीता सोयुध्यते दुर्मदा सो न सुरायां । ऊधुर्न नृमाजं रते ॥ देवाँऽइद्वे वतः स्तोता
 स्यात्पावतो मयो नः । प्रेवृहरियः श्रुतस्य ॥ उक्थं च न शस्यमानमगौरुरिराचिकेत । नगायुजं गीयमानं ॥ मानंऽइद्र
 पीयस्त्वमेमाशर्धं तो परादाः । शिक्षांश्च पीयःश्चार्चिभिः ॥ १९ ॥ वयमुत्वा तदिदं द्युर्ऽइद्रं त्वायंतुः सखायः । कण्वाऽउ
 (८११२) इदं वसोद्विति द्विचत्वारिंशत्स्यस्य सूक्तस्य मेधातिथिरंगिरसः प्रियमेधमेधेत्युभाय पीअंत्ययोर्द्वयोर्मेषधातिथिर्नृषिरद्रः अंत्ययोर्ध्वभि
 द्गोर्वायत्री अष्टाविंश्य गुष्टुप् ।

कथेभिर्जरते ॥ नर्पेन्यदापनवज्जिन्नपसोनाविष्टौ । तवेदुस्त्रोमंचिकेत ॥ इच्छातद्व्याःसुन्यतुनस्वमायस्पृहयात् ।
 यंतिप्रमादमतद्राः ॥ ओषुप्रयाहिवाजोभिमाहृणीयाऽअभ्य १ स्थान् । महौऽइवयुवजानिः ॥ मोल्व १ द्यदुहृणायान्त्सा
 यंकरद्वारेऽअस्मत् । अश्वीरऽइवजामाता ॥ २० ॥ विज्ञाह्यस्यवीरस्यभूरिदावरीसुमति । त्रिषुजातस्यमनीसि ॥
 आतृपिचुकण्वमंतुनयाविद्वशवसानात् । यशस्तरंशुतमूर्तेः ॥ ज्येष्ठेनसोतरिद्रापुसोमवीरार्यशक्राय । भरापिवृक्षयाय ॥
 योयोर्दष्टोऽअव्यथिव्यभ्यायंतंजरितृभ्यः । वार्जस्तोत्भूयोगोमतं ॥ पन्यंपन्यमित्सोतारुऽआधावतुमद्याय । सोमवीराय
 ह्यराय ॥ २१ ॥ पातवृद्धहासुतमायामुन्नारऽअस्मत् । नियमतेशुतमूर्तिः ॥ एहहरीब्रह्मजुजाशामावक्षतःसखा
 यं । गीभिःश्रुतंतिर्वणसं ॥ स्वादयःसोमाऽआयाहिशीताःसोमाऽआयाहि । शिमिन्नपीवःशर्चीवोनायमच्छसधुमा
 दं ॥ स्तुतश्चयास्त्यावधितिमुहेराधसेनम्पाय । इंद्रकारिणंघृतं ॥ गिरश्चयास्तेनिर्वाहऽजुक्थाच्चतुभ्यंतानि । सुत्रा
 दधिरेशयांसि ॥ २२ ॥ एवेदुपतुविकूर्मिर्वाजाऽएकवज्रहस्तः । सनादमुकोदयते ॥ हंतावृत्रदक्षिणेनैद्रःपुरुषुरुहृतः ।
 महान्महीभिःशर्चीभिः ॥ यस्मिन्विभ्याश्चर्पुण्यऽजुतच्यौलाज्रयांसिच । अनुधेन्मदीमयोनः ॥ एषऽएतानिचक्रारे
 द्रोविभ्यायोतिशृण्वे । वाजुदावासुयोनी ॥ प्रभर्तारथैगुण्यंतमप्राकाञ्चिद्यमवति । इनोवसुसहिवोह्रा ॥ २३ ॥
 सनित्राविप्रोऽअर्धजिह्वतावृत्रंनुभिःशूरः । सत्योविताविधंतं ॥ यजध्वेनंप्रियमेघाऽइंद्रसत्राचामनसा । योभूरसोमैः

सत्यमद्रा ॥ ग्राथश्वसंसर्पतिश्वरकामं पुच्छमानं । कण्वासोगातवाजिनं ॥ यऽकृतचिद्वास्पदेभ्यो दात्सत्यानुभ्यः श
 र्वावात् । येऽअस्मिन्काममश्रियन् ॥ इत्याधीवतमद्रिवः कण्वमेष्यातिथिं । मेपोभूतोद्भियन्नयः ॥ शिक्षाविभि
 दोऽअस्मै चत्वार्युत्ताददत् । अष्टापरः सहस्रं ॥ वृत्तसुत्येयुवृथां माकीरणं सन्त्या । जन्ति त्वनायं मामहे ॥ २४ ॥
 (८११३) पिबासुतस्त्रसिन्नो मत्स्वानऽइदं गोमतः । आपिनो वोधिसधुमायो वृधेऽस्माँऽअवतुते धियः ॥ भूयाम
 त्सुमतावाजिनो वृथमानः स्तरभिमातये । अस्मान्निवाभिरवताद्भिदिभिरानः सुन्नोऽयामय ॥ इमाऽडर्वापुरुषस्रो
 तिरैवर्धतुयाममं । प्रायकवर्णाः शुचयो विपश्चितो भित्तो मेरनूपत ॥ अयं सहस्रमूर्धभिः सह रक्तः समुद्रऽइव प्रपथे ।
 सत्यः सोऽअस्ममहिमायुणे ययो वृधे विप्रराज्ये ॥ इदं मिद्वेवता तयऽइदं प्रयत्नचरे । इदं समीके वनिनो हवामहुऽइदं
 धनं सत्तातये ॥ २५ ॥ इदं महारोदसी प्रपथ च्छ्वऽइदंः सूर्यमरोचयत् । इदं हविभ्या भुवनानि यो मिरऽइदं सुवानास
 ऽइदं वः ॥ अभित्वा पूर्वापीतयऽइदं स्तोमो भिरायवः । समीचीनासऽऽभयः समस्वरज्जुद्रा गणं तपूयं ॥ अस्ते दिद्रो वाध
 धेवृण्यं शवो मदे सुतस्य विष्णवि । अद्यातमस्ममहिमानमायवो नुष्टवंति पूर्वथा ॥ तत्त्वायामि सुवीर्युतद्रक्षपूर्वाचितये ।

(८११३) पिबासुतस्ते चतुर्विदात्पचससूक्तसमेभ्यातिथिर्दिः अंत्यचतस्रणापाकस्यामादेवता प्रथमाद्ये कोनविंदयंता चिपमाहृत्यः
 द्वितीयादि विंदयंताः समाः सतोद्भृत्य अंत्याध्वतस्तन्मणेणानुष्टव्यायत्र्योद्भृतीन्च ।

येनायतिभ्योभृग्वेधनोहितेयेनप्रस्कण्वमाविंथ ॥ येनासमुद्रमसृजोमहीरपस्ताद्वद्वृष्णिंतेशवः । सद्यःसोऽअस्म
 हिमानसंनशेयक्षोणीरनुचक्रदे ॥ २६ ॥ शृगधीनऽइद्रयत्वार्येयामिसवरीथ । शृगिधवाजायप्रधुमंसिपासतेशृगिध
 स्तोमायदूर्व्य ॥ शृगधीनोऽअस्ययज्ञपुरमाविंथधियऽइद्रसिपांसतः । शृगिधयथारुशंसृगवर्कंकृणमिद्रमावुःस्वर्णरं ॥
 कदव्योऽअतसीनांतुरोणोत्तमर्त्यः । नृहीन्यस्यमहिमानमिद्रियंस्वर्णणंतऽआनृशुः ॥ कदुस्तुवंतऽऋतवंतद्वेवतुऽऋ
 धिःकोविप्रऽओहते । कदाहवमपयच्चिद्रसुन्वतःकदुस्तुवतऽआगमः ॥ उदुत्येमधुमत्तमागिरःस्तोमासऽईरते । सुजा
 जितोधनसाऽअक्षितोतयोवाज्वयंतोरथाऽइव ॥ २७ ॥ कण्याऽइवभृगवःसूर्याऽइवविश्वमिज्जीतमानशुः । इंद्रंस्तोमे
 भिमर्हयंतऽआयवःप्रियमेधासोऽअस्वरन् ॥ युधयादिवृत्रहन्तमहरीऽइद्रपरावतः । अर्वाचिनोमधवन्त्सोमपीतवऽ
 जप्रऽऋथेभिरागाहि ॥ इमेहितकारवोवावृश्चुधियाविप्रासोमेधसातवे । सत्वंनोमपयच्चिद्रनिर्घणोवेनोनर्दृणुधीहव्यं ॥
 निरिद्रयदृतीभ्योबृत्रंभनुभ्योऽअस्फुरः । निरुर्दस्सृगयस्यमायिनोनिःपर्वतस्यगाऽआजः ॥ निरप्रयोरुत्वाचुर्निरुसू
 योनिःसोमऽइंद्रियोरसः । निरंतरिक्षादधममेमहामर्हकृपेताद्वद्रपास्यं ॥ २८ ॥ यमेदुरिद्रोमुरुतःपाकस्यामाकौर
 याणः । विश्वेषांरत्ननाशोभिष्टमुषेवद्विविधार्थमानं ॥ रोहितंभृपाकस्यामासुधुरैकक्ष्मां । अदाद्रायोविवोधनं ॥ य
 स्माऽअन्येदशप्रतिधुरंयद्वैतिवर्हयः । अस्त्वयोनवुर्ध्वं ॥ आत्मापितुस्तनूर्वासोऽओजोदाऽअभ्यंजनं । तुरीयमिद्रो

सत्यमद्रा ॥ गायश्वसंतसर्पतिश्रवस्कामंपुरुत्मानं । कण्वासोगातवाजिनं ॥ यऽऽकृतोच्चिह्नस्फुदेभ्योदातसखानुभ्युःश
र्वावान् । येऽअस्मिन्काममश्रियन् ॥ इत्थाधीवतमद्रिवःकाण्वमेष्यातिथिं । मेपोभूतोऽभियन्नयः ॥ शिक्षाविभिं
दोऽअस्मैचत्वार्ययुताददत् । अष्टापुरःसहस्रं ॥ ज्वत्सुत्येप्येवधामाकीरणंस्वनस्या । जनिवृत्तार्यमामहे ॥ २४ ॥
(८११३) पिशासतस्सर्पसिन्धोमत्स्वानऽइंद्रगोमतः । आपिर्नोवोधिसधमाद्योद्वधेऽस्माँऽअवतुतेधियः ॥ भूयाम
तैस्तुमतीवाजिनोवृधमानःस्तर्भितातये । अस्मान्चित्राभिरवताद्भिदिभिरानःसन्नेपुयामय ॥ इमाऽऽर्जत्वापुरुषसो
निर्येवधेतुयामसं । प्राक्कवर्णःशुचयोविप्राश्चितोभितोभैरनूपत ॥ अयंसहस्रमृषिभिःसहस्कृतःसमृद्धइवपप्रधे ।
सत्यःसोऽअस्यमहिमापुण्येयवोयुक्तेषुविप्रराज्ये ॥ इन्द्रमिद्वेवतातयऽइन्द्रंप्रयत्नयुरे । इन्द्रंसमीकेवनिर्नोद्वामहुऽइंद्रं
धनस्यसातये ॥ २५ ॥ इन्द्रोमहारादसीपप्रयुच्छयऽइंद्रःसूर्यमरोचयत् । इन्द्रेहविश्वभुवनानियेमिरऽइन्द्रेसुवानासु
ऽइंद्रवः ॥ अभित्वापुर्वपीतयुऽइंद्रस्तोमैभिरायवः । समीचीनासंऽऽक्रभवःसमस्वरत्नद्राणुणंतपुर्व्यं ॥ अत्येदिद्रोवापु
धेवृण्यंशवोमर्देसतस्यविष्णवि । अद्यातमस्यमहिमानंमायवोनुष्टवंतिपूर्वथा ॥ तत्त्रायामिसुवीर्यतद्गर्हपूर्वचित्तये ।

(८११३) पिबासुतस्येतिचतुर्विंशत्पृथस्यसूक्तसमेभ्याविधिरद्रःअंस्तचतसृणांपाकस्यामादेवता प्रथमाद्येकोनविंशयंताविरमामृहस्यः
द्वितीयादिविंशयंता.समा.सतोद्गृह्य.अंताश्चतस्र क्रमेणानुष्टुप्गायत्र्येषुद्वीच ।

येनायतिभ्योभृग्वेधनेहितेयेनप्रस्कण्वमाविध ॥ येनासमद्रमसृजोमहीरपस्वदिद्रवृष्णितेश्वः । सूचःसोऽअस्यम
 द्विमानसेनशेयक्षोणीरनुचक्रदे ॥ २६ ॥ शुग्धीनऽइंद्रयत्त्वारयिषामिसुवीर्यं । शुग्धिवाजापप्रधुमंसिपांसतेशुग्धि
 स्तोमायपूर्व्य ॥ शुग्धीनोऽअस्ययक्षपुरमारिवधुधियऽइंद्रसिपांसतः । शुग्धियथारुशंस्रयार्वक्रुणमिंद्रप्रावःस्वर्णरं ॥
 कक्षव्योऽअतसीनांतुरोयणीतमर्त्यः । नृहीन्यस्यमद्विमानमिंद्रियस्वर्गणंसंऽआनुशुः ॥ कदुरतुवंतऽक्रतयंतदेवतुऽक्र
 प्तिःकोधिप्रऽओहते । कदाहवमपवक्षिंद्रसुन्यतःकदुरतुवतऽआगमः ॥ उदुत्येमधुमत्तमागिरःस्तोमासऽईरते । सूत्रा
 जितोधनुसाऽअक्षितोतयोवाजयंतोरथाऽइव ॥ २७ ॥ कण्वाऽइवभृगवःसूर्याऽइवविश्वमिद्धीतमानशुः । इंद्रंस्तोमे
 भिर्महवतऽआयवःप्रियमैधासोऽअस्वरन् ॥ युक्ष्नाहिद्वंनहनन्तमहरीऽइंद्रपरावतः । अर्वाचीनोमपवृन्तसोमपीतयऽ
 उमऽऋभेभिरागाहि ॥ इमेहितेकारवोवाग्रशुभ्रियाधिमांसोमेधसांतये । सत्यंनोमपवक्षिंद्रगिर्वणोवेनोनशृणुधीहव्यं ॥
 निरैद्रवृहतीभ्योवृत्रधनुभ्योऽअस्फुरः । निरुदैद्रस्यमृगयस्यमायिनोनिःपर्वतस्यगाऽआजः ॥ निरुद्रयोःरुद्रचुर्निरुवृ
 योनिःसोमऽइंद्रियोरसः । निरुतरिक्षादधभेमहामाहिद्रुपेतादिद्रुपौस्यं ॥ २८ ॥ यमेदुरिंद्रोमरुतःपाकस्यामाकार
 याणः । विश्वेप्रात्मनासोभिष्टमुपेवदिविधावमानं ॥ रोहितंमेपाकस्यामासुधुरैकक्ष्मां । अदाद्रायोविवोधनं ॥ य
 साऽअन्येदशप्रातिधुरंवहंतिवह्नयः । अस्तंयोनितुभ्यं ॥ आत्मापितुस्तनूवासंऽओजोदाऽअभ्यंजनं । तुरीयमिंद्रो

हितस्याकस्यामानंभोजंद्रातारमव्यं ॥ २९ ॥ (८११४) यदिद्रागपुण्ड्रन्यवाहयसेनृभिः । सिमापुरुनृप
तोऽअस्यानयेसिप्रसार्धतृथी ॥ यद्धारुमेरुश्रेष्ठयावक्रेकृषड्द्रंमादयसेसर्चा । कर्णासस्त्वावर्त्ताभिःस्तोमवाहसुड्द्राया
च्छुत्यागहि ॥ यथागारोऽअपाकृतंत्वय्येत्वयेरिणं । आप्रित्वेनःप्रप्रित्वेयुमागहि कर्णेषुसुसचापिव ॥ मंदंतुत्वा
मययत्तिद्रद्वोराधोदेयायसुन्यते । आमुप्यासोममपिवश्चमूसुतंयेष्टवर्धधिपुसहः ॥ प्रचक्रेसहसासहोयुभंजमुन्युभो
जसा । विश्वेत्तड्द्रदृष्टतनाययोयहोनिवृक्षाड्द्रययेमिरे ॥ ३० ॥ सहस्रवसचतेयवीयुयायस्तुऽआनृपस्तुति । पुत्रं
प्रायुर्गकृणुतेसुवीर्येद्राशोतिनमड्द्रजकिभिः ॥ मार्भेमसाश्रमिप्सोप्रसस्तुत्येतव । मुहृतेवृष्णोऽअभिचक्ष्यं कृतंपदयेमनु
वर्धयदु ॥ स्व्यामनुस्तिगर्ववायसेष्टपुनद्रानोऽअस्यरोपति । मध्यासंपृकाःसारयेणधेनवस्तूयमेहिद्रयापिव ॥ अभ्यी
रयीसुखपड्द्रोमोऽड्द्रिद्रतेसखा । भ्यान्नभाजुवयसासचतेसदाचंद्रोयातिसुभासुप ॥ ऋद्वेनतव्यवपानमागहि
पिवासोमंवद्रोऽअनु । निमेषमानोमयवन्दिवोदिवुऽओजिष्ठदधिपुसहः ॥ ३१ ॥ अथर्वयोद्वाययात्वंसोममिद्रःपिपास
ति । त्वपनंयुजुष्टवृष्णादरीऽआर्चजगामवृत्रहा ॥ स्वयंचित्समन्यतेदाद्यरिर्जोयत्रासोमस्यतंपसि । इदंतेऽअ

(८११४) यदिद्रेत्येकविंशत्युपसम्पत्कस्याप्योदेवातिथिर्द्रिःअंत्यतिसृणांकुंराः विषमागृहस्तःसमाःसतोगृहस्तःअंतापुरजब्जिक
(प्रपुष्पणमित्यादिचतसृणांपूपादेवतावा) ।

द्रंयुज्यंसमुक्षितंतस्येहिप्रद्रव्यापि॥ रथेष्टार्थाध्वर्यवःसोममिन्द्रायसोतन । अधिब्रह्मस्याद्र्योविचक्षतेसुन्वंतोद्वाध्वरं ॥
 उषंभ्रंयवातापृषणादरीडइद्रंभुपसुंवक्षतः । अर्वाचंत्वाससर्गोध्वरश्रियोवहंतुसवनेदुषं ॥ प्रपूष्णीवृणीमहेयुज्यापयुरु
 यसुं । सदाकशिक्षपुरुहृतनोधिपयतुजेत्रयोर्विमोचन ॥ ३२ ॥ संनःशिशीहिभुरिजोरिवक्षुरंरास्वरायोर्विमोचन । त्वेत
 द्राःसुपेदमृश्रियंसयस्यंहिनोपिमर्त्य ॥ वेमिन्त्यापूषंजसेवेमिस्तोतवडापृष्णे । नतस्येभ्यरंणंहितद्रंसोस्तुपेपूज्जायुसा
 न्नै ॥ परागावोवर्षसंकश्चिदापृष्णेनित्युरेकणोऽअमर्त्य । अस्माकंपूषन्नवित्ताशिवोभवंमंहिष्ठोवाजसातये ॥ स्थरंराधः
 दाताभ्यंकुरुंगस्तुदिविष्टिषु । राक्षस्त्वेपस्यसुभगस्वरतिपुतवर्धोव्यमन्महि ॥ धीभिःसातानिकाणवस्यवाजिनःप्रियमैधै
 रभिद्युभिः । पुष्टिसहस्रानुनिर्मैजामज्जेनिर्युधानिगवामृषिः ॥ वृक्षाश्चिन्मेऽअभिपित्वेऽअरारणुः । गांभजंतमेहनाश्वं
 भजंतमेहना ॥ ३३ ॥ इतिपंचमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

एकोनचत्वारिंशध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि ८ ऋचः १६५ ॥ त्यागः ॥ पर्जन्याये. ९ मंङ्गकेभ्य. १० इंद्रासोमाभ्या. ७ इंद्राये.
 सोमाये. अम्रय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सोमाये. २ अम्रय. इंद्रासोमाभ्यामि. इंद्राये. आल्णइ. मरुत्य. इंद्राये. ४ वसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षेभ्य.
 इंद्रासोमाभ्या. २ इंद्राये. २९ आसंगाये. ५ इंद्राये. ४० विभिदव. २ इंद्राये. २० पाकस्त्रास्र. ४ इंद्राये. १८ कुरुंगाये. ३ ॥ इति
 पंचमेसप्तमः ॥

दूरादेकाग्रचत्वारिंशद्भङ्गातिथिराश्विनीं द्विवृहल्यनुष्टुपवतं मत्स्याः पंचार्धर्चांश्चैद्यस्य कशोर्दानस्तुतिर्महाइंद्रोष्ठा च
 त्वारिंशद्भत्सस्तृचोत्यस्तिरिंदिरस्य पार्श्वस्य दानस्तुतिः प्रयद्ः पद्मत्रिंशत्पुनर्वत्सो मारुतं मानख्यधिका सध्वंस
 आश्विनं ह्यनुष्टुभं तयानूतं स काशशकणोत्थे गायत्र्या त्रपाद्ये चां ध्याचतुर्थी पष्ठी चतुर्दश पाद्ये च बृहत्पंचमी ककुब्द
 शम्या ध्यास्त्रिष्टुधिराद्भजगल्योपरस्यः पद्मगाथोपरश्च हृतीमध्ये ज्योतिरनुष्टुबां स्तारपंक्तिः प्रगाथस्त्वमग्ने दशव
 त्सं आग्नेये गायत्र्येत्यादेवी त्रिष्टुपा ध्यामतिष्ठोपा ध्यात्वर्थमाना ॥ ८ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (८।१।५) दूरादिहे वृहत्सत्यं रुणप्सुराशो भित्तत् । विश्रानुं विश्वधातनत् ॥ नृपद्दं कामनोयुजा
 रथेन पृथुपाजंसा । सध्वेधेऽभिनोपसं ॥ युवाभ्यां वाजिनीवसुप्रतिस्तोमाऽअदक्षत । वाचं दूतो यथा हि ये ॥ पुरुमि
 याणऽऊतये पुरुमं द्राधुरुवत् । सुपे कण्वा सोऽअश्विना ॥ मंहिष्ठा वाज्रसार्तमे पर्येता शुभस्पती । गंतारा द्वाशुपयोगे
 ॥ १ ॥ तासु देवा यद्वाशुप्रेक्षु मे धामवितारिणी । धृतेर्गन्धूतिमुखतं ॥ आनः स्तोममुपद्रवत्तु यद्देवोर्भिराशुभिः । यात
 मर्थेभिरश्विना ॥ यो भिस्तिष्ठः परावतो दिवो विश्वानिरोचना । त्रींऽरक्तुन्परिदीयथः ॥ जुतनो गोमतीरिपंऽजतसाती

(८।१।५) दूरादिहे वले कोन चत्वारिंशच्चत्समूकस्य काण्वो मङ्गातिथिरश्विनी यथाचि चैद्यः कशुरित्यादिसार्धद्वयोः कशुर्गायत्री भंसा
 स्तिष्ठः क्रमेण बृहत्पावनुष्टुप् ।

रद्विंदा ॥ विप्रधःसातयेसितं ॥ आनोगोर्भतमभिनासुर्वारसुरधरपि । ब्रह्मभवावतीरिपः ॥ २ ॥ द्वावधानाशुभस्य
 तीदद्याद्विरण्यवर्तनी । पिवतंसोभ्यमधु ॥ अस्मभ्यवाजिनीवसुप्रवर्ध्न्यश्चसप्रधः । हृदिर्द्युतमदाभ्यं ॥ निप्रवह्नाज
 नानायाधिवृत्तुप्रमागतं । मोक्षं नृन्याऽऽज्ज्वारतं ॥ अस्मपिवतमभिनायुर्वमदस्यचारुणः । मध्वोरुतस्यधिष्यदा ॥
 अस्मंऽआवदतरपिंशतयंतसहस्रिणं । पुरुधुंविश्वधापसं ॥ ३ ॥ पुरुनाच्चिद्विर्वाणराविह्वयंतमनीषिणः । द्वाघच्चिर
 भिजनागतं ॥ जनासोवृकवद्विषोह्वयिष्यंतोऽअरुं कृतः । युवांहवंतंऽअभिना ॥ अस्माकमद्यवामुयंस्तोमोवाहिष्ठोऽअंत
 मः । युवाभ्यांभूत्यभिना ॥ योहंवांसपुनोदतिराहितोरधुचर्पणे । ततःपिवतमभिना ॥ तेननोवाजिनीवसुप्रभ्येतो
 काप्रदांगये । परंतुपीयरीरिपः ॥ ४ ॥ उत्तनोद्विष्याऽइष्यंऽउतसिधूंऽरहविंदा । अप्रहरोववर्धधः ॥ कदावांतोऽयो
 दिषत्समुद्रजह्णितोनरा । यद्वांतरयोविभिष्यतात् ॥ युवंकण्यायनासत्यापिरिसायहृन्म्ये । शश्वदतीर्दशस्यधः ॥ तान्भि
 रायातमूतिभिर्नैव्यसीभिःसुशस्तिभिः । यद्वाष्टपण्यसूदुवे ॥ यथाचित्कण्वमावतंमियमेषमुपस्तुतं । अग्निशिंजार
 मभिना ॥ ५ ॥ यद्योतकृत्व्येधनेशुगोप्युगंरत्यं । यथावाजोपुसोभरि ॥ एतावद्वाष्टपण्यसूऽअतोवाभूयोऽअभिना ।
 गुणतःसुक्रमीमदे ॥ रधुद्विरण्यवंपुरंद्विरण्यभाभीशुमभिना । आहिस्यार्थोदिविस्पृश्यं ॥ हिरण्ययीव्रारभेरीपाऽअक्षो
 द्विरण्यययः । उभाचुक्राद्विरण्यया ॥ तेननोवाजिनीवसुप्ररावतीश्चिदागतं । उपेमांसुष्टुतिममं ॥ ६ ॥ आवहयेपरका

उतप्रवर्धयामतिः ॥ उतमहाण्याव्यं तुभ्यं प्रवृद्धवज्रिवः । विप्रोऽअतश्मजीवसे ॥ अभिकर्षाऽअनूपतापोनप्रवता
यतीः । इद्वं वनं न्यतीमतिः ॥ इद्रं मुक्थानि वायुधुः समुद्रमिव सिधवः । अनुत्तमन्युमुजरं ॥ १५ ॥ आनोया
हि परावतो हरिभ्यां हयुताभ्यां । इममिन्द्रसुतं पिब ॥ त्वामिद्वं जहंत मज्जना सोष्टु कर्वाहिणः । हवंतु वार्जसा तये ॥
अनुत्वारो वसीऽजुभे च्चक्रं न वृत्तं तं । अनुत्सुवानासुऽइदं वः ॥ मंदं स्यात्सुस्वर्णरऽजुत्तं दं दं यर्णवाति । मरस्याधि वस्वतो
मती ॥ घ्राष्ट्रभानऽजुष्य विष्टुषा वज्रयरो रणीत् । घृत्रहासो मपातमः ॥ १६ ॥ ऋषिहिर्ष्युजाऽअस्ये कुडई शानुऽओ
जसा । इद्रं वोक्कयसे वसु ॥ अस्माकं त्वा सुताऽजपवीत पृष्ठाऽअभिप्रयः । शतं वदंतु हरयः ॥ इमां सुपून्याधि यं मधो र्वित
स्य पिप्युषीं । कर्षाऽजुष्ये न वायुधुः ॥ इद्रं मिद्वि महीनां मेधे यणीतमर्त्यः । इद्रं सन्निप्यु रूतये ॥ अर्वा च त्वा पुरुष्टु तमि
यमेधस्तु ताहरीं । सोमपेयाय वक्षतः ॥ शतमहंति रिरिदरे सहस्रं पश्याददे । राधां सियादातां ॥ त्रीणि शतान्यवर्ततां
सहस्रादशगोनां । दुदुष्प्रायसान्नो ॥ उदानदक्कुहो दिवमुद्रान् च तयुजो ददत् । शर्वसायाद्वं जगं ॥ १७ ॥ (८।२।२)
प्रयद्वं छिष्टुममिधं मर्तो विप्रोऽअर्क्षरत् । विपर्वति पुराजय ॥ यदंगतं विधीयवो यामं शुभ्राऽअचिध्वं । निपर्वताऽअद्या
सत ॥ उदीरयंत वायुभिर्वा श्रासः पृश्निमातरः । धुक्षंतं पिप्युषीमिधं ॥ वर्षति मरुतो मिहुं प्रवेपयंति पर्वतान् । यथामं

(८।२।२) प्रयद्वं हतिपद्भिर्नाटयस्व सूक्तसकाण्यः पुनर्वत्सो मरुतो नायमी ।

[illegible]

रावतऽउक्ष्णोरध्रमयातन । धीनेचकदद्भियाः ॥ आनोमलस्यदावनञ्चर्हिरेण्यपाणिभिः । देवांसुडपंगतन ॥ यदे
 प्रापृपतीरयेप्रष्टिर्वहतिरोर्हितः । यार्तिशुभारिणजपः ॥ सुपोमेशयुषावत्याज्जिकेप्रस्त्यावति । युयुनिचक्रयानरः ॥
 कृदागच्छाधमरतऽइरथाविप्रह्वमानं । मारुकिभिर्निर्धमानं ॥ २३ ॥ कर्द्धननंकधप्रियोयदिद्रुमजहातन । कोवः
 सखित्वऽओहते ॥ सहोयुणोवज्रहस्तैः कण्वासोऽअग्निमरुद्भिः । स्तुपेहिरण्यवाशीभिः ॥ ओषुष्टुणः प्रयज्युनानव्य
 सेसुवितायं । वृष्ट्याञ्जिजयाजान् ॥ निरयाञ्जिजिह्वेपशानासोमन्यमानाः । पर्वताञ्जिजिघेमिरे ॥ आक्षुषाया
 नोषहत्ततरिक्षेणुपततः । धातारः स्तुवतेवयः ॥ अग्निर्हिजानिपूर्व्यशब्दोनसूरोऽअर्चिषा । तेभानुभिर्वितस्त्रिरे
 ॥ २४ ॥ (८।२।३) आनोविभ्याभिरुतिभिरभिनानागच्छतंयुवं । दक्षाहिरण्यवर्तनीपिबतंसोम्यमयु ॥ आनूनया
 तमभिनारयेनसूर्यत्वचा । भुज्जीहिरण्यपशस्रकवीगर्भिरचेतसा ॥ आयातंनहुंप्रस्पयातरिक्षात्सुष्टुकिभिः । पिवा
 थोऽअभिनानामधुकण्वानांसवनेसुतं ॥ आनोयातंदिवस्पयातरिक्षादधप्रिया । पुत्रः कण्वस्तयामिहसुषाधसोम्यंम
 यु ॥ आनोयातमुपश्रुत्यश्वनासोमपीतये । स्वाहास्तोमस्त्यवर्धनाप्रकवीधीतिभिर्नरा ॥ २५ ॥ यच्चिद्धिवापूरऽक्रप
 योजुहरेवसेनरा । आयातमभिनानागत्सुप्रेमांसुष्टुतिमम ॥ दिवश्चिद्रोचनादध्यानोगंतस्वविदा । धीभिर्वत्सप्रचेतसा

(८।२।३) आनोविभ्याभिरुतिभिरभिनानागच्छतंयुवं । दक्षाहिरण्यवर्तनीपिबतंसोम्यमयु ।

स्तोमंभिर्हवनश्रुता ॥ किमन्येपर्यासतेऽस्मत्स्तोमंभिरभिवर्त्ता । पुत्रः कण्वस्य ग्राम्यपिर्गाभिर्बुत्सोऽअवीवृधत् ॥ आवांविप्रऽ
 हृदायसेहृत्स्तोमंभिरभिवर्त्ता । अरिप्रावृत्रहंतमातानोभूतंमयोभुवा ॥ आयद्वायोपणारयुमतिष्ठद्वाजिनीवसू । विश्वान्य
 भिवर्त्तायुं प्रधीतान्यगच्छतं ॥ २६ ॥ अतः सहस्रानिर्णिज्जारयेनायातमभिवर्त्ता । वृत्सोवांसधुमद्वचोर्दशीसीत्क्राव्यः कु
 विः ॥ पुरुमंद्राणुर्वृषसूतनोतररयीणां । स्तोमंमेऽअभिवर्त्ताविममभिवर्त्ताऽअनूपातां ॥ आनोविश्वान्यभिवर्त्ताधुत्तरा
 धांस्यहृदा । हृतंनऽऽक्रुत्वियावतोमानोरीरधतंनिर्दे ॥ यन्नासत्यापरावतिपद्मास्योऽअध्वं वरे । अतः सहस्रानिर्णिज्जा
 रयेनायातमभिवर्त्ता ॥ योवांवासत्यावृषिर्गाभिर्बुत्सोऽअवीवृधत् । तस्मैसहस्रानिर्णिज्जमिषं धत्तं वृत्तं ॥ २७ ॥ प्रा
 स्माऽऽर्ज्यवृत्तं भुत्तमभिवर्त्तायच्छतंयुवं । योवांसूत्रायतुष्टवदसूयादानुनस्पती ॥ आनोर्गंतंरिशदसेमंस्तोमं पुरुभुजा ।
 हृतंनः सुश्रियो नरेमादातमभिष्टये ॥ आवांविश्वानिभिरुतिभिः प्रियमेषाऽअहपत । राजतावध्वराणामभिवर्त्तायामह
 तिवृ ॥ आनोर्गंतंमयोभुवाभिवर्त्ताशंभुवायुवं । योवांविपन्यधूतिभिर्गाभिर्बुत्सोऽअवीवृधत् ॥ याभिः कण्वंमेधाति
 धियाभिर्विशदशंभजं । याभिर्गोशयुमावतंताभिर्नोवतंनरा ॥ २८ ॥ याभिर्नरात्रसर्वस्य भावतं कृत्वयेधने । ताभिः
 प्वृत्सोऽअभिवर्त्ताप्रावतंवाजसातये ॥ प्रवांस्तोमाः सुवृक्कयोगिरिवर्धत्वभिवर्त्ता । पुनत्रावृत्रहंतमातानोभूत्

रावर्तऽङ्गुष्ठोरेध्रमयातन । द्योनेचक्रदाक्षेयाः ॥ आनीमलस्यंदावनश्चाहरण्यपाणामः । द्वासऽउपगतन ॥ यदै
 प्राप्यतीरयेप्रद्विर्वहतिरोर्हितः । यार्तिशुभारिणज्ञपः ॥ सुयोमेय्युर्णावत्याजिकेपुस्त्यावति । ययुर्निचक्रयानरः ॥
 कदार्गच्छाथमरुतऽइरथाविप्रह्वमानं । माद्रीकेभिर्नार्धमानं ॥ २३ ॥ कर्द्धननंकधमियोयार्द्रमजहातन । कोर्वः
 सत्तित्वऽओहते ॥ सहोषुणोवज्रहस्तैः कर्णासोऽअग्निमरुद्भिः । स्तुपेहिरण्यवाशीभिः ॥ ओषुवृष्णः प्रयज्युनानव्य
 सेसुवितायं । दृष्टत्याचित्रयाजान् ॥ गिरयश्चिज्जिह्वतेपद्मानासोमन्यमानाः । पर्यताश्चिद्विद्येसिरे ॥ आक्षुणयावा
 नोवहंत्युतरिक्षेणुपततः । धातारः स्तुवतेवयः ॥ अग्निहिंजानिपूर्व्यरुद्धोनसूरोऽअर्चिषा । तेभ्रातृभिर्वितस्त्रिरे
 ॥ २४ ॥ (८।२।३) आनोविश्वाभिरुतिभिरभिनानगच्छतंयुवं । दक्षाहिरण्यवर्तनीपिवतंसोम्यमधु ॥ आनूनंया
 तमश्विनारधेनूर्ध्वेत्वा । भुजीहिरण्यपेक्षसाकवीगंभीरचेतसा ॥ आपातुनहुपुस्पर्धातरिक्षात्सुष्टुकिभिः । पित्वा
 योऽअश्विनामधुकर्णानांसर्वनेसुतं ॥ आनोयातादिवस्पर्धातरिक्षादधमिया । पुत्रः कर्णस्ववामिहसुपावसोम्यम
 धु ॥ आनोयातमुपश्रुत्यश्विनासोमपीतये । स्वाहासोमस्ववर्धनामकवीधीतिभिर्नरा ॥ २५ ॥ यच्चिद्विवापुर्ऽऽकृष्य
 योजुह्वरेवसेनरा । आपातमश्विनानागतमुपेमांसुष्टुतिमम ॥ दिवश्चिद्रेचनादध्यानोगतंस्वविंदा । धीभिर्वत्सप्रचेतसा

(८।२।३) आनोविश्वाभिरुतिभिरभिनानगच्छतंयुवं । दक्षाहिरण्यवर्तनीपिवतंसोम्यमधु ।

स्तोमंभिर्दयनश्रुता ॥ किमुन्येपर्यासतेस्तस्तोमंभिरभिनानां । पुत्रः कण्वस्यप्राप्तुमिर्गोभिर्वत्सोऽअवीवृधत् ॥ आघांविमं
 इदयसं हस्तोमंभिरभिनानां । अरिप्रावृत्रहंतमातानोभूतंमयोभुवा ॥ आयद्वांयोपणारथुमतिष्ठदाजिनीवसू । विश्वान्य
 भिनायुवंप्रधीतान्यंगच्छतं ॥ २६ ॥ अतःसहस्रनिर्णिज्जारथेनायतमभिनानां । वत्सोवांमधुमुदचोद्यंसीत्क्रान्वयः
 क्रुः ॥ पुरुमंद्राधुरुवर्धमनोतरारथीणां । स्तोमंमंअभिनानांविममभिवर्हीऽअनूपातां ॥ आनोविश्वान्यभिनानांयुत्तरा
 धांस्यहंया । श्रुतंनंअश्रुतिर्यावतोमानोरिरथतंनिदे ॥ यन्नासत्यापरावतिपद्मास्योऽअध्वंवरं । अतःसहस्रनिर्णिज्जा
 रथेनायतमभिनानां ॥ योवांवासत्यापरावतिपद्मास्योऽअध्वंवरं । अतःसहस्रनिर्णिज्जा
 स्माऽऊर्ध्वपुतश्चुतमभिनानांयच्छतंयुवं । योवांसुन्नायवृधवदसूयाद्वानुनस्यती ॥ आनोगंवंरिशदसेमंस्तोमंपुरुभुजा ।
 श्रुतंनःसुभिर्योनरेमादातसमिष्टये ॥ आघांविश्वानांभिरुतिभिःप्रियमेषाऽअहंपत । राजतावध्वराणांमभिनानायामह
 तिस्र ॥ आनोगंवंतमयोभुवाभिनानांशुभुवायुवं । योवांविपन्यधूतीतिभिर्गोभिर्वत्सोऽअवीवृधत् ॥ याभिःकण्वमेधतीति
 धियाभिर्वशुवशमजं । याभिर्गोशर्धुमावतुताभिर्नोवतंनरा ॥ २८ ॥ यार्भिर्नरात्रसदस्यमावतंक्रत्व्येधने । ताभिः
 प्यइसोऽअभिनानामावतंवाजसातये ॥ भवतंस्तोमाःसुवृषयोनिरौवर्धत्वभिनानां । पुरुत्रावृत्रहंतमातानोभू

स्तोमैर्भिर्द्वनश्रुता ॥ किमन्यपर्यासतेऽस्मत्स्तोमैर्भिरश्विना । पुनः कण्वस्य नामृगिर्भिर्वत्सोऽअवीवृधत् ॥ आवांविप्रऽ
 इहायसेहृत्स्तोमैर्भिरश्विना । अरिप्राच्रंहतमातानोभूतमयोभुवा ॥ आयद्वांयोषणारयमतिष्ठद्वाजिनीवसू । विश्वान्य
 श्विनायुवंप्रधीतान्यगच्छतं ॥ २६ ॥ अतः सहस्रनिर्णिज्जारयेनायातमश्विना । वत्सोवांमधुमदचोशंसीत्क्राव्यः क
 विः ॥ पुरुमद्रापुरुवत्सुनोतरारयीणां । स्तोमैर्माऽश्विना विममभिवह्नीऽअनूपातां ॥ आनोविश्वान्यश्विनाधुचंरा
 धांस्यहया । कृतंनऽऋत्विषावतोमानोरीरधतंनिदे ॥ यज्ञासत्यापरावतियद्वास्थोऽअव्यंबरे । अतः सहस्रनिर्णिजा
 रयेनायातमश्विना ॥ योवांवासत्यावृषिर्गोभिर्वत्सोऽअवीवृधत् । तस्मैसहस्रनिर्णिजमिषंधत्तपुतश्चुतं ॥ २७ ॥ मा
 स्माऽऽर्ज्यपुतश्चुतमश्विनायच्छतंयुव । योवांसुभ्रायतुष्टवदसयाहानुनस्पती ॥ आनोभंतंरिशादसेमस्तोमंपुरुभुजा ।
 कृतंनः सुश्रियोनरेमादातमभिष्टये ॥ आवांविश्वामिभुतिभिः प्रियमेषाऽअहपत । राज्ञतावध्वराणामश्विनायामह
 तियु ॥ आनोभंतंमयोभुवाश्विनाशंभुवायुव । योवांविपन्यूधीतिभिर्गोभिर्वत्सोऽअवीवृधत् ॥ याभिः कण्वमेषाति
 थ्रियाभिर्वहोदशद्वजं । याभिर्गोशर्युमावतृताभिर्नोवतंनरा ॥ २८ ॥ याभिर्नरात्रसदस्युमावतृत्कृत्व्यधने । ताभिः
 प्वऽस्माँऽअश्विनाप्रावतृवाजसातये ॥ प्रवांस्तोमाः सुदृक्कमोतिरोवर्धत्वश्विना । पुन्रज्ञावृत्रंहतमातानोभू